„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

XII. évf. 1. szám
2001. február
125,– Ft

Végzetes „izmusok” az egyházban

Vallás és erőszak

Az egyház jövője

Pál apostol alapdöntése

Interjú György Lajossal

Moha-mese

Kereszt: az egyetlen remény

Jézus humora

Nagy utazás az „elég” világába

Vasárnapi elmélkedések

Környezetvédelem

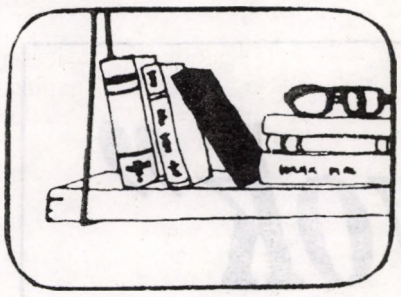

Walbert Bühlmann

Három végzetes izmus az egyházban

II. János Pál pápa minden alkalmat megragad arra, hogy pellengérre állítsa – joggal! – a kommunizmust, a kapitalizmust és a konzumizmust (a fogyasztói szemlélet- és életmódot), és „bűnös struktúráknak”, az emberlét megrontásának nevezze őket, mivel nem biztosítják eléggé a tulajdonképpeni emberi méltóságot. Azonban az egyházban is létezik három végzetes izmus (ideológia), melyek nem felelnek meg a keresztények méltóságának és a II. Vatikáni zsinat szándékainak, és így végső soron ezek felelősek az egyházban uralkodó rossz hangulatért és konfliktushelyzetekért. ***Ezek is „bűnös struktúrák”.***

Centralizmus

Első helyen áll a római centralizmus. Az 1870-es I. Vatikáni zsinat erős központi hatalommal látta el az egyházat: a pápa tévedhetetlenségével és egyetemes hatalmával minden egyház fölött. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy akkoriban alighogy elfogadták a dogmát (eléggé sajátos módon!), Garibaldi csapatai meghódították Rómát, következésképpen félbeszakadt a zsinat. Az egyházi tanításnak tehát csak az egyik oszlopát emelték magasba, azután viszont *egyoldalúan megerősítették a pápa egyházi hatalmát, mintegy ellensúlyozandó világi hatalmának elvesztését.* Százéves késéssel aztán a II. Vatikáni zsinaton fölépítették a második oszlopot is, intenzíven szólva a püspökök hatalmáról, a helyi egyházakról, a kollegiális vezetési stílusról. Ennek ellenére **jelenleg akkora centralizmust alkalmaznak, mint még soha az egyház történelmében**, ami persze a tömegtájékoztató eszközöknek köszönhetően a kommunikáció kitágulásából is fakad.

Nem kétséges, hogy manapság, amikor a katolikus egyház az egész földre kiterjed, sokkal inkább szüksége van, mint valaha az egység olyan jelére, amely mindent összetart. Ez annál is inkább igaz, mivel sok más keresztény egyház is nagyobb egységre vágyik, és esetleg kész is lenne Róma püspökét az egység jelének elfogadni. De *Róma jelenlegi abszolutisztikus vezetési stílusa elrettenti őket, és ezzel súlyosan megterheli az ökumenét is.* A római kúria tehát nagyon ügyetlenül gyakorolja fontos egységteremtő funkcióját.

A centralizmus többek között **a teológiai professzorok ellenőrzésének módjában nyilatkozik meg**. A római kúria korábban a teológiai iskolákra és a püspökökre hagyta a vitás teológiai kérdéseket, és csak szükséghelyzetekben avatkozott be. Ma azonban Róma úgy véli, rögtön ki kell mondania a döntő szót, és az eltérő véleményeket kiterjedt besúgórendszer segítségével kell regisztrálnia. Bárhol is kap valaki meghívást valamely teológiai tanszékre, Róma előbb átvilágítja. Ettől függ, kap-e engedélyt a tanításra. Mintha az illető ország püspökei nem rendelkeznének megfelelő lelkiismerettel és ítélőképességgel.

Még súlyosabban nyom a latban **a püspöki kinevezések centralisztikus módja**, amellyel mellőzik a helyi egyházakkal folytatandó dialógust. A pápa persze *megteheti*, hogy az I. Vatikánum alapján így nevez ki püspököket, de a II. Vatikánum alapján *nem illenék* többé így eljárnia.

Miközben Róma bizonyos kérdésekben, pl. a nők pappá szentelését illetően, makacsul utal a hosszú ellentétes hagyományra, más területeken könnyedén teremt új hagyományokat és struktúrákat, ha érdekeit az szolgálja. A freiburgi dogmatikatanár, *Gisbert Greshake* ki meri jelenteni, hogy azok a püspöki kinevezések, amelyek figyelmen kívül hagyják a helyi egyházak kívánságait, nem csupán a zsinati kijelentéseket teszik üres szavakká, hanem éles ellentétben is állnak a csaknem 1200 éves hagyománnyal. Az „Apostoli konstitúciók”, az ókor legnagyobb egyházjogi gyűjteménye arról tanúskodik, hogy „püspökké olyan férfit szentelnek, aki minden tekintetben feddhetetlen, és *akit az egész nép választott meg”*. Nagy Szent Leó pápa úgy rendelkezett, hogy „senkit se szenteljenek föl a helyi egyház akarata és kívánsága ellenére, nehogy az a számára nem kívánatos püspököt megvesse vagy gyűlölje, s a vallási élet így kárt szenvedjen benne”. – „Lehetetlen, hogy ami az első évezredben jog volt – nevezetesen hogy a püspök kánoni beiktatásának érvényességéhez megkövetelték a nép, a papság és a metropoliták választását, ill. beleegyezését –, az a második évezredben hirtelen ne legyen többé jog”, írja *Greshake*.

Még egy harmadik példa a centralizmusra: A vatikáni kúria szisztematikusan úgy rendelkezik, hogy rajta kívül **semmilyen más egyházi testület nem hozhat általános jelentőségű határozatokat,** sem az egyházközségi képviselő-testületek, sem az egyházmegyei lelkipásztori tanácsok vagy papi szenátusok, de még egy nemzeti vagy nemzetközi zsinat sem. Az utóbbinak tulajdonképpen a legfőbb fórumnak kellene lennie, és a pápával együtt ennek kellene meghoznia a döntő határozatokat az egész egyház számára. A püspökök azonban gyakorlatilag csak a kívánságaikat fejezhetik ki és ajánlásokat tehetnek. Azután minden a pápa, ill. a kúria kezébe kerül, amely ismét elsimít mindent az egyházjog adott keretei között.

Mint tudjuk, VI. Pál pápa foglalkozott azzal a gondolattal, hogy határozati joggal ruházza föl a püspöki szinódust, és pápaválasztó testületté is teszi. Ezt a merész ötletet azonban, amely tökéletesen megfelelt volna a II. Vatikáni zsinat egyház-szemléletének, a kúria ismét kibeszélte a habozó pápa fejéből, *II. János Pál pápa* pedig inkább az ellentétes irányba halad. De facto *leértékeli a püspöki szinódust, viszont fölértékeli a bíborosi kollégiumot,* amelyet már több alkalommal összehívott, hogy ott beszélje meg az égető egyházi kérdéseket. Míg a püspöki szinódus a delegált püspökök révén valamelyest szavatolná a helyi egyházak beleszólási jogát, a bíborosi kollégium a központi egyházi megfontolások és súlyozások tipikus terméke, ugyanis csak a pápa által kinevezett férfiak vannak benne, tehát egy monarcha (egyeduralkodó) kreatúrái, akiknek az a dolguk, hogy fölerősítsék az ő hangját.

A római centralizmus problémáját *nagyobb összefüggésben* is látnunk kell. Rómát páni félelem tölti el a szabadegyházak, a „szekták” terjedésétől. E félelem ellenére terjeszkedésük egyre nagyobb, s a tekintélyi centralizmust tükröző római ellenintézkedések ezt csak még jobban elősegítik. Ez a centralizmus tehát kontraproduktív – akárcsak az USA több évtizedes kom-

munizmusellenes harca, amikor is az antikommunista rendszerek támogatásával épp az ellenkező eredményt érte el. A szegények fölkelése alól csak a több igazságosság, nagyobb szabadság és minden népréteg beleszólási jogának bátor követelésével lehetett volna kihúzni a szőnyeget.

Legalizmus

A második baj a könyörtelen legalizmus, a tisztán törvényi gondolkodásmód. XXIII. János pápa „Mater et magistra"-nak, anyának és tanítónak nevezte az egyházat. Mind a kettőnek kell lennie, de a hangsúlyon múlik a dolog. A II. Vatikáni zsinatig az egyház mindenekelőtt szigorú tanító és törvényhozó volt. Minden zsinaton dogmákat állított föl, kiközösítéseket osztogatott, tévtanokat ítélt el, a fegyelemre épített. A Roncalli-pápa világos útmutatást adott megnyitó beszédében a legutóbbi zsinatnak, hogy ne fogalmazzon meg dogmákat, ne ítéljen el tévtanokat, hanem egészítse ki a szigorú tanító képét annak a jóságos és szelíd anyának a képével, aki támogatja útjukon az embereket, megértést tanúsít irántuk és lelkipásztori segítséget nyújt nekik.

A hivatalos egyház ennek ellenére igen hamar ismét visszaesett a törvényhozó és a szigorú nevelő szerepébe. Mégiscsak sajátos dolog, hogy Róma megtűri az evangélium megcsonkítását, és maga is kivételeket tesz, méghozzá szisztematikusan. Bármely területen tegyük is a tipikusan evangéliumi kijelentések mérlegére a római kúria gyakorlatát, **megrettenve kell megállapítanunk az evangélium rendszeres áthágását.**

Jézus szombaton is gyógyított, mivel belátta, hogy nem az ember van a törvényért, hanem a törvény az emberért (Mt 12,1-14). A római kúria azonban *pardont nem ismerve az egyházjogi, a végrehajtási és a liturgikus előírások (rubrikák) ezreire épít.*

Jézus a pásztor modelljét hagyta az egyházra (Jn 10,11-16; Lk 15,3-7). De azok a papok meg néha püspökök is, *akik „pasztorálisan", vagyis pásztori gondossággal cselekszenek, konfliktusba kerülnek a római kúriával.* A sok példa közül csak Jacques Gaillot francia püspök esetét emeljük ki. Reakciós csoportok rossz szemmel nézték nem-hagyományos pasztorális gyakorlatát. Amikor ezért kihallgatást kért a pápától, hogy megbeszélje vele a pásztori hivatallal kapcsolatos felfogását, Rómában nem fogadták.

Jézus megtiltotta tanítványainak, hogy esküt tegyenek (Mt 5,33-37). De az új egyházjogban az „eskü" címszó alatt pontosan *30 olyan esetet találunk, amelyek megkövetelik az esküt az egyházban.* Nem is szólva az *új engedelmességi fogadalomról*, amelyet papoknak, püspököknek és professzoroknak kell letenniük a pápa számára.

Jézus óvta tanítványait attól, hogy címekre törekedjenek, minthogy csak egy atyánk van, természetesen Isten, és mi mindannyian testvérek vagyunk (Mt 23,8-10). Rómában azonban mind a mai napig hozzátartozik a hivatalos kúriai stílushoz, amint nap mint nap olvasni lehet az Osservatore Romanóban, hogy *kínosan különbséget tesznek pontosan hét címbeli fokozat között* a „tiszteletreméltó" nővérektől és a „főtisztelendő" atyáktól kezdve a „méltóságos" rendfőnökökön és „monsignorikon" keresztül az „excellenciás" püspök urakig és az „eminenciás" bíboros urakig, nem feledkezve meg természetesen a „Szentatyáról".

Mindezt még részletesebben ki lehetne fejteni, de elemzésünk mindig ugyanarra a szomorú eredményre jutna: *Bármelyik evangéliumi alapmagatartást vesszük is nagyító alá, és vetjük össze azt a római kúria gyakorlatával, szöges ellentmondásra bukkanunk.* Ez súlyos dolog. Anélkül hogy az egyes prelátusok lelkiismeretét meg akarnánk ítélni vagy el akarnánk ítélni őket, úgy tűnik, a római kúria általában evengéliumellenesen viselkedik. Persze a laikus keresztények élete is mutat hiányosságokat, de azok gyöngeségből fakadnak. **A kúria** azonban **elvi alapon, önelégültségből és meggyőződésből cselekszik így. Vagy elvakultságból?** Aki rámutat erre a helytelenségre és „kritizálja" az egyházat, arra hamar rásütik, hogy rosszindulatú az egyházzal szemben. A laikus keresztényektől folytonosan őszinte lelkiismeretvizsgálatot várnak el. A hivatalos egyháztól azonban nyilvánvalóan nem lehet megkívánni, hogy komolyan vegye saját bűnvallomását, melyet a liturgiában nap mint nap elmond.

Érthető, ha sok keresztény bosszankodik a hivatalos egyház miatt, és nem kevesen azt mondják: „Jézus igen, egyház nem!" Csak, sajnos, egy kalap alá veszik az egyházat és a hivatalos egyházat. Kézenfekvő, hogy evangéliumi módon járva el, komolyan vegyük önmagunkat mint egyházat. Ha Jézus és az ő evangéliuma egyre inkább megfakul is Róma hivatalos egyházában, Jézus új hitelességgel ajándékozza meg sok női és férfi tanítványát. Ez ad reményt arra, hogy lehetséges a „kisded nyáj" egyháza (vö. Lk 12,32), amely megvan legalista struktúrák nélkül is, és sóként, világosságként és kovászként hat a világban „az Úr napjáig" (1Tessz 5,2).

A német Katolikus Akadémia egyik 1991-es tanulmányi napján, amelynek témája a kor szellemi-vallási helyzete volt, *Eugen Biser* vallásfilozófus úgy vélte, *nem az ateizmus és a szekularizmus felelős a katolikus egyház jelenlegi válságjelenségeiért*, hanem „az egyházon belüli hangulati visszaesés". Szerinte csak a „belső tanítóra, Jézus Krisztusra" vetett tekintet teszi világossá, „hogy a kereszténység nem rendcsináló hatalomgyakorlás, hanem segítségnyújtás az élethez, nem azt jelenti, hogy alávetjük magunkat egy szabályrendszernek, hanem éppenséggel szabadságot jelent, és hogy a hit nem kötelesség, hanem egyedülálló kedvezmény és az elképzelhető legnagyobb boldogság ebben az életben". Ezzel szemben az egyházon belül „szinte egyetlen éjszaka alatt *a bizalmatlanság, a gyanúsítások és a félelem légköre* alakult ki". A fegyelmi intézkedések azonban „a tekintélyi kormányzatok módszereihez tartoznak, és nem lehetnek elfogadott viselkedési formák abban az egyházban, amely úgy gondolja, hogy a szeretet elvére épül".

Világossá vált tehát: a római kúria minden gond nélkül kivételt tesz az evangélium alól – **de az egyházjog alól nincs kivétel!** Ezt meg kellett tapasztalnia pl. *a Német Püspöki Karnak* is, amikor 1985-ben sürgetve kérte Rómát, hogy pasztorális szükség és kellő teológiai megalapozottság esetén a 767. kánon 1. §-a ellenére változatlanul prédikálhassanak laikusok is a liturgiában. A római kúria azonban nyers nemmel válaszolt. A püspököknek így akaratuk ellenére és a laikus teológusok nagy botránkozására érvényesíteniük kellett a tilalmat.

A svájci püspökök a legalizmus és a pasztorális szükség ugyanezen feszültségét tapasztalják. A római kúria leértékelően a „különleges svájci esetről" beszél, és megszüntetendőnek tartja azt, mivel ott állítólag nem veszik tekintetbe az egyházjog egyes paragrafusait, pl. a bűnbánati liturgiákon általános feloldozást adnak, nyitott papi szemináriumokat tartanak fenn, továbbra is megengedik a laikusoknak a prédikálást. *Haas* püspök, e legalizmus szélsőséges képviselője, képes órákon át hallgatni a papi tanácsok lelkipásztori megfontolásait és követeléseit. Csak ül, mosolyog, s a végén gyakorlatilag mindig ugyanazt a választ adja: „Az Önök megfontolásai kézenfekvőknek tűnnek, de az egyházjog nem engedélyezi őket."

Konzervativizmus

A harmadik baj a teológiai konzervativizmus. *Karl Rahner* mondta egyszer, hogy a római Hittani Kongregáció bár korrekt, de steril módon kezeli az igaz hitet: egyszerűen ismételgeti a régi formulákat, de nem nyújt segítséget a mai embernek a hit útján. **A római kúria évszázadok óta ténylegesen ellenáll minden teológiai újításnak,** amikor egyes professzorok megkísérlik, hogy ne csak ismételgessék, ami mindig is mondatott, hanem újrafogalmazzák a kor embere számára, és amennyire lehetséges, összhangba hozzák a tudományok eredményeivel. Az ilyen professzorokat mindig is elmozdították, könyveiket a tiltott művek listájára tették. A II. Vatikáni zsinat föltárta és helyesbítette ezt a konzervatív vonalat. De nem sok sikerrel, amint ma már nyilvánvaló.

A római teológia most megint úgy csinál, mintha mi sem történt volna; túlságosan gyorsan azonosul a „tanítóhivatallal", és **az egyetlen legitim teológiaként tünteti föl önmagát**, holott tudnia kellene, hogy a teológiát mint tudományt nem kebelezheti be egyetlen hatóság sem, hogy különböző iskolákkal, kezdeményezésekkel, módszerekkel és eredményekkel kell számolni, mert mindig úton vagyunk a hitben. A teológia annál vonzóbb lesz, minél több kis lépést teszünk a teológiai „világűrbe", jól tudván, hogy csak akkor érünk a „túlpartra" és jutunk el a teljességbe, amikor Istennél leszünk és „úgy foguk őt látni, amint van" (1Jn 3,2). Az aggályos lelkeknek nem kell részt venniük az ilyen teológiai űrutazásokban, nyugodtan gyalogolhatnak tovább a szilárd talajon. A szakembereket azonban nem szabad beszűkíteni a római vonal „biztos tanítására".

Mellesleg nem elég pusztán hivatkozni a zsinati szövegekre. *Hogy hűségesek maradhassunk a zsinathoz, meg kell azt haladnunk, és szándékait kell követnünk.* A zsinat a maga három évével hatalmas tanulási folyamatot jelentett a püspökök számára. A végén képesek voltak megszavazni olyan dolgokat, amelyeket az elején nem lettek volna képesek elfogadni. Képzeljük csak el, hogy ez a zsinat 18 évig tartott volna – mint a tridenti! Akkor a püspököknek igen sok új teológiai belátást és lelkipásztori helyzetet kellett volna tudomásul venniük, és velük kapcsolatban állást foglalniuk. Mivel a püspökök ezt már nem tudták megtenni, nekünk kell folyamatosan megtennünk, és tovább járnunk azt a zsinat által megszabott utat, amelyet a püspökök nyitottak meg. A Roncalli-pápa jelszava, az „aggiornamento" („maivá válás") érvényben marad és tartós tanulási folyamatot követel meg, amint bármely élő szervezetnek is folytonosan meg kell újulnia, ha nem akar elpusztulni. Ennyiben a zsinat nem „az egyház jelene", ahogy Ratzinger bíboros mondta, hanem inkább „az egyház tegnapja", amely azonban alapvető jelentőségű marad a mindenkori ma számára.

Ha tehát a vatikáni kúria a zsinat után ismét olyan tradicionalistává és egyúttal olyan hatalmassá vált, fölvetődik a kérdés: **Milyen szerepet játszik ebben a jelenlegi pápa?** Az egység végső jeleként szívesen kelti azt a látszatot, hogy fölötte áll a pártoknak és valamiképpen elkülönül a kúriától. *Bernhard Häring* is megpróbálta védelmébe venni őt: „A pápa nyitottabb, mint közvetlen környezete."

Én valamelyest más véleményen vagyok. Természetes, hogy ő, aki annyi beszédet mond és annyi utazást tesz, nem tudhat mindenről, ami a kúriában zajlik. A korábbi szokástól eltérően nem is hivatja magához hetenkint a különböző kongregációk („minisztériumok") prefektusait megbeszélésre, hanem csak akkor, ha sürgető szükség van rá. Ennek ellenére **a kúria alapirányultságát személyesen a pápának kell tulajdonítani.** Végül is ő nevez ki minden csúcshivatalnokot, mégiscsak ismernie kell őket. Ő a hangadó. Túlságosan is erős személyiség ugyanis ahhoz, hogy egyszerűen hagyná magát átjátszani.

Ebben az emberben igen erősen jut kifejezésre a kettősség jelensége: Erős kijelentéseket tesz a politikai elnyomás és a gazdasági korrupció hatalmasságai ellen, egyidejűleg azonban óvja a felszabadítási teológia művelőit, hogy ne korlátozzák az üdvösséget a társadalmi-gazdasági és politikai felszabadításért folytatott küzdelemre. Bátorít a vallásokkal folytatott dialógusra, egyúttal azonban óva int, nehogy az a misszió helyébe lépjen. Ezt a kettősséget világosan ki lehetne mutatni pl. Redemptoris missio kezdetű, 1990-es enciklikájában.

Továbbá **totálisan más szerepet játszik kül-, ill. belpolitikájában**. *Külpolitikájában,* amikor az emberiség szószólójává teszi magát – s ezt gyakran és szívesen teszi –, szinte páratlan elkötelezettséggel és illetékességgel áll ki a béke és az igazságosság, az emberi méltóság és az emberi jogok mellett. Ez világszerte tekintélyt kölcsönöz neki. *Belpolitikájában*, amikor az egyház érdekében szól, könnyen átsiklik a keresztények egyházon belüli jogain, és a konzervatív, tekintélyi és monarchikus egyházképnek hódol. Ebben nyilvánvalóan erősen meghatározzák lengyel tapasztalatai és származása. Ott még egy tömör egyházat élhetett meg, egyfajta „Isten államát", egy darab „szent középkort", ahová a reformáció és a racionális felvilágosodás sosem vonulhatott be, ahol mindenben a püspöké volt a döntő szó, ahol évszázadok óta védelmezték a hitet a törökökkel, a poroszokkal és az oroszokkal szemben, ahol nem inogtak meg a hitben és nem is vitatkoztak róla. A pápa **szeretne a Nyugatra ráerőltetni valamit** ebből **a felvilágosodás nélküli hitből,** ebből **a feudális egyházból.** A jövő majd megmutatja, sikerül-e neki, képes-e visszaforgatni a történelem kerekét.

Zárszó helyett

A három bemutatott izmus messzemenően felelős az egyházban jelenleg uralkodó rossz közérzetért. *Nem kevés keresztény válik a nesztelenül terjedő rezignáció áldozatává, és vonul belső emigrációba.* Aki elszánja magát erre a végső lépésre, annak magának kell vállalnia érte a felelősséget. Az embernek jó oka lehet ilyesmire. De ami engem illet, nem tudom jóváhagyni, mivel *ezzel ráhagynánk az egyházat azokra a tradicionalista csoportokra, amelyek az európai felvilágosodás, a demokrácia és az emberi jogok ellen harcolnak.* Ezek a körök nyíltan – annak érdekében, hogy zavartalanul érvényre juttathassák reakciós elgondolásaikat – azt kívánják, hogy az egyház „rebellisei" végre lépjenek ki az egyházból, és csatlakozzanak az ókatolikusokhoz. De éppen ezt a szívességet ne tegyük meg nekik! Ezért érvényben van *Georg Denzler* professzor szava: **„Nem kilépni az egyházból, hanem föllépni az egyházban!"**

De hogyan lépjünk föl ebben az egyházban?

A kivonatos ismertetést készítette:

—n—s.

Forrás: W. B., Zivilcourage in der Kirche, Graz, 1992, 73-86.

A Szerző, akinek már több írását közöltük, 1916-ban született, kapucinus szerzetes, misszionárius; 1954-1970 között a missziótudományok tanára Fribourg egyetemén, 1970-1982 között a kapucinus missziók általános titkára Rómában, számos kitűnő könyv írója: ismételten beutazott minden kontinenst, s ma „a csend házában" él a svájci Arth-ban.

„Hiteles püspökökké kell válnunk”

Tiltakozás a római centralizmus ellen. A kollegialitás a döntő!

Thomas Seiterich-Kreuzkamp interjúja ***Thomas Gumbleton*** detroiti segédpüspökkel

Ön detroiti segédpüspök. Mi jellemzi az egyházmegyéjét?

Egykor erősen meghatározta a „working class”, az ipari munkásság. A munkások nagy része katolikus volt; akkoriban „munkásosztály-egyházat” alkottunk. De ez az utóbbi harminc évben veszendőbe ment az autóipar struktúraváltozása folytán. A detroiti püspökség legtöbb katolikusa ma már a középosztályhoz tartozik. Olyan munkavállaló családok ezek, akik korábban a belvárosban laktak, de aztán továbbképzéseken vettek részt, s ma mérnönök, technikusok és szakmunkások – olyan emberek, akik az autó-metropolisz zöld elővárosaiban építettek maguknak házat. Én azonban püspökként mégis a belvárosban maradtam, tehát Detroitnak abban a részében, amely – akárcsak Észak-Amerika legtöbb nagyvárosában – a feltörekvők kivonulása után totálisan elszegényedett. Ott lakom, és az igazságosságért és a békéért folytatott küzdelmem mellett egy 300 lelkes egyházközség plébánosaként dolgozom. Plébániánk naponta 300 ingyenebédet főz azoknak a munkanélkülieknek és hajléktalanoknak, akik nem kapnak szociális segélyt az államtól. Az egyházközség fiatalabb tagjainak többsége álláskereső. Közülük sokan gyermeküket egyedül nevelő anyák. Vannak aztán olyanok, akiknek a kis nyugdíja nem elég ahhoz, hogy elköltözzenek, továbbá egyre több dél-amerikai bevándorló család. Ezek a *latinok* aztán új lendületet hoznak a püspökségbe.

Ön reformpüspöknek számít. Egyáltalán megreformálható-e a katolikus egyház?

Egyházunkat meg *kell* reformálni. Az egyháztörténelem egyik alapfelismerése: „Ecclesia semper reformanda.” Az egyházat mindig reformálni, mondhatnánk úgy is: krisztianizálni kell. Az egyháznak egyszerűen szüksége van a reformra, hiszen hibákkal rendelkező emberek által meghatározott intézmény, bűnösök közössége. A Biblia felszabadító üzenete kívánja meg az egyház megtérését és megújulását. Hiszen ebben állt a *II. Vatikáni zsinat* (1962-1965) grandiózus, bátor és egyúttal reményteljes lépése: új, meghívó formát adni az egyháznak, és megnyitni a jelenre, a modern emberrel alkotott eleven kortársi közösségre.

Kik a reform hordozói, megvalósítói?

Tapasztalatom szerint többnyire az egyházon belüli kiscsoportokból indul ki a megújulás. Ezek a tudatos keresztény nők és férfiak intenzív kapcsolatban állnak a Szentlélekkel és Jézus szellemével, amely nem alszik ki az egyházban. Ők komolyan veszik a felszabadító üzenetet, radikálisan válaszolnak rá, mégpedig elkötelezett életükkel – például a peremre szorítottak oldalán. Új utakat keresnek, nagy személyes kockázatot vállalva. Zarándokközösséget alkotnak az eddig-még-nem-volthoz vezető úton. Az egyház reformja ilyan nőkkel és férfiakkal kezdődik, ilyen úti-közösségekkel, a föld különböző pontjain. Egy-egy teológiaprofesszor olykor fölkapja az egyik vagy másik ilyen kezdeményezést, írásos formát és megérvelt átütőerőt kölcsönöz neki. De az egyházi reform munkájának nagyobbik részét az egyház gyökér-kezdeményezései végzik. Nem tesz semmit, hogy ezek gyakran csak kis csoportok. A döntő az, hogy világszerte sok ilyen öntudatos csoport van. Ok komolyan veszik elkötelezettségüket és Istenről szerzett tapasztalataikat – és sok helyen indítják el alulról a megújulást.

Ön a püspökök közti reformot követeli. Mit jelent ez konkrétan?

Igen. Kidolgoztuk a „*Call to credibility*”-t, a „hitelességre felhívást”. Ennek érdekében összefogtak azok az USA-püspökök, akik szoros érintkezésben állnak a néppel, és ezért reformirányultságúak. Megállapítottuk ugyanis, hogy azoknak az embereknek, akik a leghűségesebben követik Jézus felszabadító üzenetét, a hivatalos egyház kudarcélményeket és csalódásokat okoz, s ez azzal fenyeget, hogy elveszítik reményüket. Sok ilyen elkötelezett hívő szemében a hierarchia, a pápa és a püspökök nem hitelesek. Ezért foglaltuk össze egy dokumentumban, hogyan tehetnénk hitelesebbé az egyházat mi, püspökök.

Kik a szerzői és aláírói az Önök reformfelhívásának?

Körülbelül 40 püspök írta alá ezt a felhívást. A szöveget egy 8-12 püspökből álló munkabizottság fogalmazta meg. A hónapokon át tartó szerzői munkában a következők vettek részt: *Rembert Weakland* érsek (Milwaukee), *Ray Lucker* püspök (New Ulm, Minnesota), *Frank Murphy* püspök (Baltimore), *Ken Untener* püspök (Saginaw, Michigan), *Walter Sullivan* püspök (Richmond, Virginia), *Joseph Sullivan* püspök *(Brooklyn/New York)*, én és még mások.

Mit tartalmaz az Önök hitelességre felhívása?

Az alapgondolat és az első, amiről szó van: Emlékeztetjük a püspököket arra, hogy kollégiumot alkotnak. Tehát arról a teológiai kérdésről van szó: Mit jelent a püspöki kollegialitás, és mekkora súlya van? Mi, szerzők, hangsúlyozzuk, hogy ez egyike a legdöntőbb pontoknak, amelyeken múlik, hogy az egyház reformja előrehalad-e és sikeres lesz-e – vagy pedig nullára fékeződik. A kollegialitás azt jelenti: Minden püspököt egy helyi egyház, s ugyanakkor a világméretű, teljes egyház számára szentelnek föl és bíznak meg feladattal, és mindegyikük nemcsak helyi egyházáért felelős, hanem ugyanúgy a világegyház fejlődéséért és kultúrájáért is. Ebből következik: A püspök egy *kétirányú* forgalmat lebonyolító utcáért felelős. Foglalkozását *nem* egyirányú utcán gyakorolja, tehát Rómától a nép felé, és ezzel *kész*. Nem, minden püspöknek mindkét irányba kell haladnia. A saját püspökségétől a római centrum felé kell mennie, és – saját egyházmegyéjének hit- és élettapasztalatai alapján – meg kell próbálnia befolyásolni az ottani eseményeket. Tehát saját emberei szószólójának és ügyeik harcosának kell lennie Rómában. Aztán rá kell lépnie a visszafelé vezető útra, a centrumtól a saját régiója felé. És amilyen mértékben a püspökök betöltik kettős kommunikációs feladatukat, olyan mértékben válunk

majd ténylegesen egyetemes és világot átfogó, „katolikus" egyházzá.

De ha a püspökök csak a Rómából kiinduló egyirányú utcán haladnak, ha mindent a pápának és kúriájának kell eldöntenie, és a püspök már csak postásként vagy az emberek lecsitítójaként működik ezen a fölülről lefelé tartó *„egyirányú utcán"*, akkor a katolikus egyház legyengül és hiteltelenné válik. Valódisága veszendőbe megy. Hiszen Róma, a centrálé nem adhat útmutatásokat az egész, oly különböző világnak, ha nem áll nyitott eszmecserében a bázis embereivel. Ily módon olyan római nyilatkozatokat adnak ki, amelyek egyszerűen nem vihetők át a gyakorlatba, és nem beláthatók a németországi, Fülöp-szigeteki vagy például észak-amerikai keresztények számára. Ha Róma nem figyel oda érzékenyen a világ hívő népének hangjára, akkor nem is szólhat hitelesen és meggyőző erővel a világszerte élő emberekhez.

Ön a sebes pontra teszi az ujját. Kritizálja-e Ön a jelenlegi, II. János Pál alatt működő egyházi vezetést?

Mi megállapítjuk, hogy a püspökök kollegialitását, amelyet a *II. Vatikáni zsinat* olyannyira kiemelt, különösen az egyházról szóló, *Lumen gentium* kezdetű dokumentumban, *II. János Pál* 1978-as hivatalba lépése óta egyre inkább kicsinyítik és mellőzik.

A pápa Péter-tiszte inkább kommunikatív, mint parancsoló tisztség, és ezt a Péter-tisztet nem lehet tartósan jól gyakorolni a püspökökkel való igazi és őszinte kollegialitás nélkül. Nem funkcionálhat önmagától.

Az említett 40 USA-püspök azt mondja: Ha Péter jól gyakorolja hivatalát, akkor meghívja magához püspök-kollégáit, odafigyel rájuk és ezután megfogalmazza az eredményeket – így válik az egyház hitelessé a maga centrumából kiindulóan. Ha ez megtörténnék, akkor az egyház tanítása meggyőzőbb, a pápa szerepe világosabb és feladata elfogadhatóbb lenne.

De ha a kúria és a pápa azon van, hogy folyton dominál jon, minden részletkérdést eldöntsön, állandóan a legfőbb tekintéllyel regnáljon és beavatkozzék az egyedi döntésekbe bárhol a világon, akkor az egyház intézményének hitelessége süllyedőben van.

Elküldték-e Rómába az Önök „hitelességre felhívását"?

Nem küldtük el a dokumentumot a Vatikánnak. De biztos vagyok abban, hogy olvasták és gondosan tanulmányozták. *(Nevet.)*

Publikálták-e az Egyesült Államokban?

Részletek jelentek meg a *National Catholic Reporter*ben. Magát a dokumentumot sosem jelentettük meg, hiszen az az USA püspöki konferenciájának kereken 280 tagjához szól. Mi, szerzők, a nyitott püspökök között köröztük a szöveget. Arra kértük őket, hogy aláírásukkal álljanak a *Call to credibility* mögé. És az USA teljes püspöki konferenciáján bemutattuk a dokumentumot, ösztönzésként ahhoz, hogy meginduljon a vita püspöki konferenciánk és munkamódszerei reformjáról.

A döntő mozzanat, amint már említettem, a kollegialitás. Erről először amerikai püspöktársainkkal akartunk nyílt beszélgetésbe kezdeni. Ezért nem ment el a szöveg Rómába. Ugyanis meg vagyunk győződve arról: szükség van arra, hogy az USA-püspökök jobban és nyíltabban, az öntudatos és őszinte kollegialitás alapján töltsék be feladatukat, mint egyenlők az egyenlők között.

Az USA püspöki konferenciájának kereken 280 tagja van. Az Önök negyvenes csoportja tehát kisebbséget alkot.

Így van. Hiszen az a helyzet, hogy sok püspök úgy fogja föl a hivatalát, mintha ő csak a pápa delegátusa lenne. Képileg szólva: Túl sok püspök – és nem csupán az USÁ-ban – egy világkonszern útmutatásra szoruló, ellentmondásra jogosulatlan, alárendelt fiókvezetőjének tartja magát, akinek legfőbb elöljárója a Vatikánból mindent kijelöl. A püspöki kar ezen püspökei számára aztán minden e körül a kérdés körül forog: „Hogyan tudnám rávenni egyházmegyém híveit arra, hogy úgy táncoljanak, ahogy a Szentatya fütyül?" Méghozzá úgy, hogy belülről el is fogadják azt. De hát ebben egyáltalán nem merül ki egy püspök feladata! A püspöknek magáévá kell tennie egyházmegyéje közös ügyeit, és tolmácsolnia kell azokat a központnak, a pápának és püspökkollégáinak, és nem teheti meggondolás nélkül mindazt törvénnyé az emberek számára, ami a pápától jön.

Meg tudná ezt világítani egy aktuális példán?

Természetesen. Az USA püspöki karának legutóbbi teljes ülésén, 1996. júniusában *A papságról* szóló *(Ordinatio sacerdotalis* kezdetű) pápai dokumentumot kellett megvitatnunk. Ez a tanító irat többek között azt rögzíti, hogy a nők „örökre" ki vannak zárva a papságból. Az egész világegyházban sok rosszkedv és vita támadt emiatt. Erre föl *Joseph Ratzinger* bíboros, a Hittani Kongregáció prefektusa megjelentetett egy Választ a kétségre *(Responsum ad dubium)*. „Kétségnek" nevezte azt a kérdést, hogy a szóban forgó pápai dokumentum tévedhetetlen-e, amikor nemet mond a női papságra. Ratzinger kongregációja gyakorlatilag tévedhetetlennek minősítette a pápai iratot. Ez az egész világon számos éles vitát váltott ki köztünk, püspökök között. Nyilatkozatával a Hittani Kongregáció fölhevítette a vitát. Ám a teológusok mindenütt a világon föltették az ellenkérdést: Milyen feltételek mellett és miféle meghallgatások és beszélgetések után rendelhet el egyáltalán valamit „tévedhetetlenül" a pápa? Sok teológus és püspök álláspontja ez volt: Csak a Hittani Kongregáció véli úgy, hogy a női papságra kimondott »nem« „tévedhetetlennek" számít, de Ratzingernek ez a véleménye még messze nem teszi „tévedhetetlen" tanbeli megnyilatkozássá a pápai iratot. Ez az indulatos konfliktushelyzet arra ösztönzött minket az USA püspöki konferenciájában, hogy megvitassuk: Hogyan kezeljük a pápai dokumentumot? Hogyan reagáljunk a hívők tiltakozásaira? Hogyan álljunk azok elé a felháborodott nők és női teológusok elé, akik mélységesen hivatottnak érzik magukat a papságra? Akadtak köztünk olyan püspökök, akik szégyellték magukat a pápa nevében, hogy ennyire megsértette a nőket.

A vita így zajlott le: A hozzászóló főpásztorok többsége azon az álláspontón volt, hogy nem az a szakmánk, hogy közvetítsük a pápának híveink kritikáját. Csupán az a feladatunk, hogy úgy juttassuk el a papi hivatalról szóló pápai dokumentumot a hívekhez, hogy az emberek ne lázadozzanak.

Nézetem szerint itt a püspöki hivatal beteges lekicsinyléséről van szó, amibe sajnálatos módon sok főpásztor belebonyolódik.

Ámde: Hogyan is volt ez az egyház életének kezdetén? Ha Pál azt mondta volna: Az én szakmám arra korlátozódik, hogy a pogánykeresztényeknek meghirdessem, amit Péter apostol a zsidó tisztasági előírásokról mond, és gondoskodjam arról, hogy a pogánykeresztények a lehető legkészségesebben tartsák magukat a körülmetéléshez és a zsidó tisztasági előírásokhoz, akkor sosem jött volna létre a katolikus egyház, hanem éppenséggel zsidókeresztény egyház maradt volna. De – hál' Istennek – Pál nem ilyen kishitűen fogta fel a feladatát. Nyíltan szembeszállt Péterrel – amint erről a Galatákhoz írt levele beszámol –, és érvényre juttatta a tisztasági előírások alóli felszabadítást. Katolikus egyházunk kezdetén tehát Pál bátor, az evangélium ügyéhez igazodó ellentmondása áll. De sok mai püspök, sajnos, elfelejtette ezt. Nyíltan megmondom, én nagyon kedvelem ezt a részt a Galata-levélben, második fejezet, tizenegyedik vers, amely elbeszéli ezt a Pál és Péter közötti drámai vitát. Mert beszédes jele ez annak, hogy az egyház lényege nem a parancsolás és az engedelmesség, hanem a kommunikáció.

Sajnos, mi más helyzetben vagyunk: Sok püspök kimerül a hűségnyilatkozatokban, gyakran utaznak Rómába, megcsókolják a pápa gyűrűjét, és nem felnőtt, felelős püspökökként viselkednek, hanem inkább simulékony alvezérekként. Csakhogy a pápa és a püspökök közti helyes viszony nem az, ami a vállalatigazgató és a körzetvezető között, vagy a parancsadó tábornok és az alárendelt tiszt között van, sőt még az apa és fia közti viszony sem. Nem. Ez nem az az egyház, aminek lennie kellene. És ezért tesszük a hangsúlyt annál határozotabban a kollegialitásra.

Az Önök „nyitása" csak a püspökökre korlátozódik?

Nem. A *Call to credibility*-ben kifejtjük, hogy Jézus Lelke az egész egyházban működik, és ezért a pápának és a püspököknek a néppel szoros érintkezésben kell tevékenykedniük. Oda kell figyelniük az emberek hit- és élettapasztalatára, és arra, amit a bázison élő emberek javasolnak. Van egy hatásos jelenet a *Számok könyvében (Mózes 4. könyve, 11,10-30): Mózes konfliktusba keveredik* az izraelitákkal és feszültsége támad Istennel. Végül Isten enged Mózesnek: beleegyezik, hogy kiárassza Lelkét 70 férfira – de a konfliktus ezzel nem ér véget. A végén Mózes azt kívánja, hogy Isten „árassza ki Lelkét az egész népre". Csodálatos történet ez, amelynek számunkra, katolikusok számára is van mondanivalója a nők papsága körül folyó vitában. És Jézus értelemszerűen azt mondja az utolsó vacsorán: Nem taníthatok meg nektek mindent, de eljön majd a Lélek, és fölteszi nektek a kérdéseket és megadja a válaszokat. Isten Lelke az egész egyházban működik, ezt érzem az emberekben, tapasztalataim alapján erről mélyen meg vagyok győződve 1968. május 1-e, püspökké szentelésem napja óta. És ezért nem vagyok pesszimista sem, ami az egyház jövőjét illeti. Jézus szabadító Lelke működik az egyházban, lent is, meg fönt is.

Gyakorlatilag lehetséges-e fölülről jövő változás?

Hát persze! *VI. Pál* pápa a testvéri együttlétet, a valódi kollegialitást gyakorolta a püspöki szinódusokon (1969, 1970, 1971, 1974, 1977), amelyeket a kollegialitás eszközeinként hozott létre. Mi, püspökök, nyíltan beszámoltunk és vitatkoztunk a dolgokról; nem rögzítették eleve az eredményeket. A pápa mint senior, mint első az egyenlők között megfogalmazta és aláírta az eredményeket, amelyeket a földkerekség püspökei összehordtak. A kollegialitás e kultúrájának azonban vége szakadt *II. János Pál* 1978-as hivatalba lépésével. Olyan nyersen, hogy sok püspök időközben arra jutott: semmi értelme Rómába utazni, tiszta időpocsékolás. Manapság delegáltakat hívnak meg Rómába; ezek jelentéseket adnak le, de minden, amit tehetnek, hogy javaslatok listáját nyújtják be. Már nem maguk fogalmazzák meg a közös dokumentumot. Minden javaslat a pápánál landol, aki aztán kis idő múltán közzétesz egy szinódusi dokumentumot. Abban aztán talán benne van, amit a püspökök a szinóduson előadtak, talán nincs. Ténylegesen egy pápai dokumentumról van szó, és nem a püspöki szinódusról. Ennélfogva fönnáll annak a veszélye, hogy a pápa és a püspökök közti kollegialitás, illetve a püspökök egymás közti kollegialitása tönkremegy. Továbbá úgy áll a dolog, hogy a pápai személyzet megfélemlíti az odautazó püspököket, nehogy túlságosan nyíltan beszéljenek. Hiányzik a nyílt beszéd szabadsága, amely mind a *Második Vatikáni Zsinatot*, mind az 1978 előtti püspöki szinódusokat jellemezte.

Thomas Gumbleton püspök 1930-ban született hatodikként egy kilencgyermekes, ír-német munkáscsaládban. Fáradozásai elsősorban a testvéri egyház megteremtésére irányulnak. Detroitban, ahol tizenkét éve gondoz egy afro-amerikai egyházközséget, a rasszizmus ellen is harcol. Egyik alapítója és 16 éven át elnöke az USA Pax Christi mozgalmának. 1983-ban egyik szerzője az amerikai püspökök atomfegyverellenes körlevelének. A jézusi tanítványságról alkotott nézetei arra ösztönzik, hogy ismételten erőszakmentes ellenállást tanúsítson, pl. az USA nevadai atombázisán. Legutóbb 1995 nyarán tartóztatták le, amikor a detroiti nyomdászok sztrájkjában az állásukért küzdő munkásokkal együtt erőszakmentesen eltorlaszolta a gyár egyik kapuját. Ferences egyszerűségben él.

Forrás: Publik-Forum, 1996/20

Georg Baudler

Vallás és erőszak

„Verjetek agyon mindent, ami utatokban áll: az aggastyántól a csecsszopóig, sőt az ólak állataiig minden életet ki kell oltani!" Isten ezzel bízza meg Mózest. Ezt kell neki megparancsolnia az izraelitáknak. Elolvasható mindez Mózes 5. könyvének törvénygyűjteményében (20. fejezet). Szó szerint ez áll ott: „... az itt lakó népek városaiban, amelyeket Istened, az Úr add neked örökségül, ne hagyj életben egy lelket sem" (16. v.). Ennek megfelelően Józsue könyvének 11. fejezete így számol be a kánaánita városok meghódításáról: „Kardélre hányta őket, kiirtotta a benne levő élőlényeket mind, nem maradt meg egyetlen élő sem" (11. v.).

A bestia Isten megteremti a bestia embert – saját képmására? Vagy fordítva áll a dolog, ahogy a filozófus, Ludwig Feuerbach vélte: A bestia ember teremt magának egy bestiális Istent, „akinek olyan az ereje, mint a vadbivaly szarva... Felzabálja a vele ellenséges népeket, szétmorzsolja csontjaikat... Elhever, fekszik, mint egy vadállat" (4Móz 24,8-9)? Egy biztos: Az ember mindig istenének képmása, annak képmása, ami életében a legnagyobb értéknek számít.

A létet és identitást adó vadállati erőszak határozza meg a fasiszta csoportosulások életérzését, egykor és ma. Bruno Bettelheim, az ismert pszichológus vizsgálata szerint az USA-beli fiatalok bandái a brutális, agresszív erőszakalkalmazást „gyors, csaknem mágikus útnak tartják a hatalomhoz és a tekintélyhez". A német ifjúság-szociológus, Ferdinand Sutterlüty azt írja *Hogyan válnak a fiatalok erőszakossá?* c. tanulmányában: „Másokat megalázni, fenyegetni és legyőzöttként látni – mindez közvetlen vonzást gyakorol rájuk, és értéknek számít a szemükben."

Hogyan közvetíthet a vadállati erőszak csaknem vallásos önértékérzést az embernek? Az ifjúság-szociológiában a uralkodó magyarázati típusok határozottan szűklátókörűek: A fiatalok erőszakossága ugyanis nem *csupán* reakció társadalmi változásainkra. Nem is *csupán* az általánosan elterjedt értelem- és tájékozódásvesztés egyik következménye. A magyarázat mélyebben rejlik, és sok szociológus ama megfigyelésében villan fel, hogy *a fasiszta erőszak-mentalitás logikája azonos a vérbosszú logikájával.* Ebben az ősrégi, a föld minden népénél megtalálható intézményben eredetileg nem az igazságos kiegyenlítés értelmében vett megtorlásról van szó. Ha a Bibliában ismételten azt olvassuk: „szemet szemért, fogat fogért", akkor ez már egy későbbi jogfejlődés eredménye. De Lámeknek, Káin utódjának történetében még látható az erőszakos bosszú *archaikus háttere:* Lámek azzal próbál *imponálni* két feleségének, Adának és Cillának, hogy azt mondja magáról: „Embert ölök, ha megsebez, gyermeket is, ha megüt. Ha hétszeres a bosszú Káinért, hetvenhétszeres lesz Lámekért" (1Móz 4,23-24).

Ezzel kapcsolatos aktuális megfigyeléseket ír le Stephanie Schwander-Sievers a mai Észak-Albániáról készített tereptanulmányában: az erőszakos kommunista rendszer összeomlása után itt ismét terjed a vérbosszú-mentalitás. Egy vérbosszú által fenyegetett család büszkén kijelenti: „Erősek vagyunk. Ha egyet megölnek közülünk, mi tizet ölünk meg közülük." A szociológusnő arról is beszámol, hogyan veszíti el „arcát", „becsületét" az a család, amelyik nem teljesíti bosszú- kötelességét, vagyis nem gyakorol véres erőszakot. Vadállati erőszakkal ölni és ölni tudni – ez adja annak *a csoportnak* a létét, identitását, „becsületét", amelyhez tartozom, s amelynek létéből és becsületéből magam is részesedem. *Egyénként* semmi sem vagyok. A csoport minden, a csoport adja az én értékemet is. Ezért *a csoport „becsülete" a legfőbb érték.*

Hogyan jön létre az effajta gondolkodásmód és érzület, amely – amint a vérbosszú jelensége mutatja – az emberi történelem legsötétebb mélységeibe nyúlik vissza, és ezért csak onnan kiindulva értelmezhető megfelelően? Hogyan történhet meg, hogy az ember nevű élőlény, amely evolúciója szerint az afrikai szavannák menekülő- és zsákmányállata, a vadállati erőszak gyakorlásában látja létét, becsületét, identitását, legfőbb (vallási) értékét?

A választ a tényleges vadállatok körében lehet megtalálni. Miért játszanak olyan jelentős szerepet a népek mítoszaiban az oroszlánok, párducok, medvék, leopárdok és tüzet okádó sárkánykígyók? Még az ókori Görögországban is azt mesélik Dionüszosz előgörög istenségről, hogy esküvel szövetkezett követői kultuszukban saját kezükkel tépik szét a vadászattal elejtett vadat, eksztázisuk csúcsán azonban saját gyermekeiket is, s a húst mohón elnyelik.

A híres román vallástudós, Mircea Eliade oly módon foglalja össze a világszerte adott vallástörténeti leleteket, hogy azt csaknem az újkori fasiszta életérzés és a mai szkinhed-bandák mentalitásának leírásaként lehet olvasni: „Úgy viselkedni, mint egy vadállat, mint egy farkas, egy medve, egy leopárd, annak a jele, hogy *az ember mintegy istenné válik.* Az elementáris vallási tapasztalat síkján a vadállat egy magasabb létformát jelenít meg." Hogyan történhet meg ez? Miért képvisel a vadállat isteni létformát?

Nagyjából négy millió éve történt, hogy az első, emberhez hasonló lények, a hominidák egyenesen járva s hamarosan már ásóbottal és kőkéssel felszerelve, elhagyták a visszavonuló őserdőt, és kimentek a szavannákra, ahol a vadállatok különösen könnyen elejthető zsákmányává váltak. Sem olyan gyorsak nem voltak, mint az antilopok, a vadlovak vagy más menekülő állatok, sem veszélyes tépőfogakkal, karmokkal, szarvakkal vagy más védekező fegyverrel nem voltak felszerelve. E korból származó csontleletekből arra lehet következtetni, hogy a vadállatok rendszeresen megölték a hominidákat. *A vadállat volt a korai ember sorsa.* De nemcsak halált hozott számára, hanem közvetve táplálékot is. A hominida ugyanis gyűjtögető és dögevő volt, s ha valamely vadál-

lat leterítette zsákmányát, majd jóllakott belőle, a maradék pompás és létfontosságú fehérjetartalmú étel volt a hominida számára. Amint a leletekből rekonstruálható, kőeszközökkel gondosan lenyesegette a csontokról a húst, sőt a csövescsontokat fel is törte, hogy hozzájusson a bennük található velőhöz.

De valamikor alapvető változás következett be abban, ahogyan a hominida a vadállathoz viszonyult. Már nem a közvetett táplálékadót látta benne, hanem csupán a kegyetlen halálhozót. *Tudatküszöb alatti halálfélelmét s minden frusztrációját kivetítette a vadállatra.* Az ásóbotot lándzsaként, a kőkést szakócaként használta. Így felfegyverkezve, harcba lépett a „szörnyeteg" ellen. Tapasztalata ismételten azt mutatta: a vadállat áll a táplálékláncvégén, ezért „halhatatlan". *Vele rivalizálni, annak „lépcsőfokára" állni annyit jelentett, mint elhagyni a halandó zsákmányállat státusát, és megszerezni az isteni és potenciálisan halhatatlannak tekintett vadászok és harcosok státusát.* Ily módon bizonyos fokig le lehetett győzni a halálfélelmet, az emberi egzisztencia legmélyebb ismertetőjegyét. A vadállati harcban megsebesülni és meghalni nem veszteség, hanem a „becsület" – értsd az ölési hatalom – növekedése a csoport és annak halhatatlansága számára. A csatában elesett harcost a walkürök rögtön a walhallába, az istenek lakhelyére viszik, ahol az élet ünnepi lakomák és harci játékok közepette a vadászok státusában folytatódik (analóg ezzel világszerte minden vadász-, harci- és férfi szövetség pátosza).

A csatában bekövetkezett halál, *a hősi halál áldozati halál.* Megalapozza, megerősíti és szavatolja azoknak az embereknek az *isteni státusát,* akikért az illető meghal. Jézus halálának mint az isteni lét státusát közvetítő áldozati halálnak az értelmezésében is hatékony ez a gondolkodási minta. A Trobriand- szigetekről és Nyugat-Afrikáról mondják, hogy ott a vérbosszú végrehajtója azzal is eleget tehet bosszú-kötelezettségének, hogy saját mellébe szúrja tőrt, hiszen ezzel is csoportjának (vadállati) ölési hatalmát, értsd „becsületét" dokumentálja: annak isteni vadász-státusát. Amikor 1943-ban Sztálingrád elvesztése után Josef Goebbels „totális háborúra", vagyis kollektív öngyilkosságra hívta föl a német népet, s a köréje gyűlt párttagok frenetikusan éljenezték őt, megállapította: „A német nép örömteli szívvel áldozza fel magát." Az ő szemében a „nemzetiszocialista nép" a maga kiemelkedő vadász-státusát dokumentálta még a pusztulásban is. De aztán az amerikaiak Hirosimában megmutatták, hogy az ő vadász-státusuk mégiscsak erősebb.

A tanulság mindebből: *Alapjaiban kell átalakítanunk gondolkodásunkat.* A törvény és a jog döntően háttérbe szorította, de nem képes belülről legyőzni a vérbosszú-mentalitást, amint ezt nemcsak a mai fiatalok jobboldali radikális erőszakosságai mutatják, hanem a halálbüntetés fenntartása is Amerikában és a világ sok államában. Legyőzni csak tudatunk megváltoztatása képes, *s ezt vallásilag kell megalapozni, mert – amint megmutattuk – a fasiszta erőszak-mentalitásnak archaikus, vallási gyökerei vannak.*

De vajon éppen a *Bibliára alapozott,* keresztény vallási nevelés képes-e erre? A bevezetőben idézett bibliai szövegek nem vadállati istenként dokumentálják-e a bibliai Istent – s az embert az ő képmásaként? A teológiának és a bibliai didaktikának jobb és más ötletekre van szüksége, mint hogy csupán e szövegek keletkezéstörténetére mutasson rá. Ma jól tudjuk: a Biblia által ábrázolt mészárlások így nem történtek meg. Izrael törzsei meglehetősen zajtalanul és békésen szivárogtak be a gyéren lakott Palesztinába. Az idézett szövegek inkább a fogság korában súlyosan próbára tett nemzedékek kegyetlen fantáziájából erednek. Ez történelmileg menthetővé és pszichológiailag magyarázhatóvá teszi őket. A bennük megrajzolt istenképet mégis véres vadállatiasság jellemzi. Ennek a megállapításnak semmi köze az antijúdaizmushoz. A vadállati isten itt mintaszerűen képviseli az egész emberiség egy bizonyos tudati síkját.

Kultúrkörünkben azonban hogyan tekintsünk ilyesmit didaktikusan értékes, a gyerekek, fiatalok és felnőttek által egyaránt pozitív módon fogadandó, „szent" írásnak? Ez csak akkor lehetséges, ha az egy évezred alatt keletkezett keresztény-bibliai szöveggyűjteményt a vallási tudat emberiség-történeti fejlődésének vázolt hátterében értelmezzük. Ebben az esetben *két dolgot dokumentálnak ezek a szövegek.* Egyfelől: a vadállat-isten (a bibliai *El Saddai),* az „erőszakos isten" eredetileg Izrael népének gondolkodását is meghatározta. Eleinte újból és újból ennek az istennek az árnyékában értelmezték történelmüket. Másfelől azonban sok más szövegben éppoly világossá válik, hogy izraeli szerzők végül *legyőzték* a vadállat-istent, és rátaláltak egy másik, felszabadító istentapasztalatra.

A bibliai ember – folyton megújuló – küzdelmet folytatott egy barátságosan feléje forduló és felszabadító istenarcért, s ez a küzdelem tükröződik az *El, Jahve* és *Abba* istennevekben. Ebben a vallási-irodalmi hagyományban *Jahve* szövetségi isten révén – akivel az ember beszélhet, és akivel küzdhet a helyes útmutatásért *(tóra)* – az ember még legrosszabb sorstapasztalataiban is megtalálhatja a kivezető utat félelmének és erőszakosságának kivetítéséből.

Teljes mértékben az Izrael hagyományában gyökerező názáreti Jézus mellett tapasztalhatja meg az ember „mennyei Atyaként" Istent. Ez az Isten „felkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek". Mint *ilyen* biztosan nem szólít fel többé arra, hogy egy meghódított városban vadállati módon minden életet kiirtsunk. *Ez* az Isten sokkal inkább azt kívánja, hogy szeressük ellenségeinket, és imádkozzunk azokért, akik üldöznek minket (Mt 5,44-45). *Ennek* az Istennek a képmásaként az ember megszűnik vadállatnak lenni, és emberré válik.

A Biblia és a kereszténység csak egy ilyen történelmi-dinamikus istenfelfogás esetén járulhat hozzá ahhoz a tudati változáshoz, amely *alapjaiban és belülről* győzi le az archaikus, vallási megalapozású és jellege szerint fasiszta erőszak-mentalitást. A mai helyzet ismét effajta változásra szólít fel minket.

Forrás: Publik-Forum, 2000/16

A cikk eredeti címe: A fasiszta erőszak a vadállat-istennek hódol. A Szerző az Aacheni Műszaki Főiskolán a katolikus teológia és a didaktika professzora; legutóbb 2000. októberi számunkban közöltük Jézus és a pokol c. írását.

Szent Ambrus és a(z) (állam)hatalom

A lexikon adatai szerint Ambrus, a négy legnagyobbnak tartott nyugati egyházatya egyike, valószínűleg 339-ben született Tierben a praefectus praetorio Galliarum fiaként, s 397. április 4-én halt meg Milánóban. Apja korai halála után államférfiúi pályára szánják, s ennek megfelelő neveltetésben részesítik, majd Emilia és Liguria konzuli tisztviselője lesz. Az ariánus milánói püspök 374-es halála után a város püspökévé választják, jóllehet katechumen lévén még csak meg sincs keresztelve. „Éttől kezdve minden gondolata és rezdülése az egyház szolgálatának szólt. Munkájának és életének célja az egyház egysége és tisztasága; így válik élharcosává az egyház igazhitűségének és egységének az eretnekségekkel és szakadásokkal szemben, az egyház egyedüli jogosultságának a pogányság utolsó reakcióival szemben, és az egyház önállóságának az államhatalommal szemben. Kora nyugati egyházának vezető alakja; a védtelenek védelmezője, az árvák atyja. Végső nyughelyre, saját rendelkezése értelmében, bazilikájának oltára alatt talált."

„Élharcosa az egyház önállóságának az államhatalommal szemben." Így is lehet mondani. Ha azonban szemügyre vesszük, mit is jelentett ez részleteiben és valójában, megdöbbentő és elgondolkodtató kép tárul elénk. Kövessük hát nyomon ennek az „élharcnak" legfontosabb állomásait.

Legkésőbb 378/79-ben szoros kapcsolatban találjuk Ambrust Gratianus császárral, akinek De fide Gratianum c. fontos írását ajánlotta. Ebben található az a fontos kortörténeti és üdvösségteológiai, ám egyúttal politikai súllyal is bíró megjegyzés, hogy a gótok betörése a Duna déli vidékére Isten akarta büntetés az ott uralkodó ariánus eretnekség miatt. A Gratianuszra gyakorolt befolyás hamarosan gyümölcsöt hoz, az uralkodó megérti, mi a dolga: a toleráns sirmiumi rendelet hatályát megszüntetik egy Milánóban kiadott ***eretnekrendelet*** javára, amely különösen az újrakeresztelés ellen irányul. Szem előtt kell tartanunk, hogy egyidejűleg Keleten is megjelennek I. (Nagy) Theodosius első eretnektörvényei.

Már H. Lietzmann kiemelte azt a rafinált ügyességet, amellyel Ambrus eljárt az Aquilejai zsinaton a két ariánus püspök, Palladius és Secundianus ellen, akik nyilvánvalóan jóhiszeműen és valódi tárgyalókészséggel jelentek meg – cserébe a zsinat résztvevőinek nagy többsége eretnekként ítélte el őket. A zsinati akták világosan mutatják, hogy a frissen kiadott eretnekrendelet alapján ***fenyegetésekkel és lelkiismereti kényszerrel*** léptek föl a két ariánus ellen, akiknek nem állt rendelkezésére az a keleti, ill. további illíriai püspökök által nyújtott fedezet, amellyel korábban hitegették őket. Palladius joggal veti Ambrus szemére, hogy megakadályozta egy általános, vagy legalábbis keleti küldöttek részvételével is megtartott zsinat létrejöttét. Minden ellenvetés hiábavaló: a zsinat eredményeit bemutató s a császárhoz intézett levéllel kérik, és el is érik az eretnekek letételét. (Érdemes emlékezetünkbe idéznünk, hogy az Arles-i zsinat kánonjai már 314-ben [!] feltételezték, hogy a letett püspököket az állami hatóságok eltávolítják, azaz száműzik, nehogy rendbontókká váljanak...)

Ambrus közbelépésére Gratianus 382-ben. ***eltávolíttatja a római szenátusból a Victoria-oltárt***, a győzelem istennőjének szobrát (Később, már II. Valentinianus idején Symmachus szenátor kérvényezi az oltár visszaállítását. Az idős szenátor kérvényére azonban nem is az ifjú császár, hanem Ambrus válaszol, igen energikusan utasítva vissza a kérelmet.)

Egyik (17.) levelében Ambrus leveti álarcát a fiatal, mindössze 13 éves II. Valentinianus előtt, és többé-kevésbé körülírva azt követeli, hogy ***a császár vesse alá önmagát*** és akaratát az egyházi kívánalmaknak.

Ez a tendencia még leplezetlenebbül érvényesül az ún. bazilika-vitában. A császár, II. Valentinianus – anyja megbízásából – 385 márciusában a falakon kívüli, ún. kapubazilika (Basilica Portiana) átadását követeli ariánus istentiszteleti célokra. Ha ez megtörténik, Ambrusnak akkor is maradt volna elég temploma a városban. A parancs átvételére a palotába kéretik Ambrust, aki *titkos információkból* nyilvánvalóan tudott már a császári igényről, mielőtt a palotába ment volna. Különben miképp lehetne megmagyarázni, hogy a tárgyalások alatt ***összecsődült a nép***, hogy segítségére legyen püspökének? A konzisztórium olyannyira veszélyesnek látta az így keletkezett helyzetet, hogy ***visszavonták a templom átadásának parancsát***, és kérték Ambrust, nyugtassa meg a tomboló tömeget.

Egyébként még azt is kétségbe lehet vonni, hogy a bazilika-vitában mindig csak „az erőszakmentesség erejével" folyt-e a „védekezés" Ambrus részéről. Bár önmagát és klérusát kivonja a felkelésből, de a széles néptömegeket és a hívei közé tartozó magas állású személyiségeket nem, s végül ***még a tömeget megnyugtatni is vonakodik*** – amire pedig néhány nappal korábban kötelezettséget vállalt –, kijelentvén, hogy nem ő lázította fel a tömeget, és csak Isten képes azt megenyhíteni – ha akarja. De aztán nem elégszik meg ezzel a passzív vonakodással, hanem maga is ***aktívvá válik***, amikor a császárnőt (II. Valentinianus anyját) „új Évaként", „Jezabelként" vagy „Heródiásként" kritizálja, megszervezi Milánó lakosságának ellenállását, s még ellenfelei, az (ariánus!) katonák és tisztek körében is „propagandát" folytat, egészen odáig menően, hogy ***kiközösítéssel fenyegeti meg őket.*** Sikerül is hatást gyakorolnia. A császári jegyző ugyan még egyszer kérdőre vonja, kihallgatja és „zsarnokként" pellengérezi ki Ambrust a saját katedrálisában, de a kormányzat végül enged, Ambrus megtarthatja a vitás templomot.

A tulajdonképpeni harc kitörése előtt (ti. II. Valentinianus, ill. anyja, Justina császárnő kurzusváltást akart végrehajtani az arianizmus irányában!) Ambrus Milánóban ***szinódust tartott alárendelt püspökeivel***, akik egységesen mögéje álltak. Ezáltal és gyülekezetének befolyásolása által megerősödve – például, amint már 385-ben is, ***aranyat osztott szét a szegények között***, akik ily módon világosan láthatták a különbséget az egyház „szeretetpolitikája" és az állam tisztán „hatalmi politikai" intézkedései között – határozottan szembeszállt a legkomolyabb támadásokkal is, példának okáért ***megtagadta az engedelmességet*** azzal a felszólítással szem-

ben, hogy vallási dialógus céljából jelenjen meg a konzisztórium és a császár előtt. (Ez egyenlő volt a felségsértéssel, s Gratianus vagy a korai Theodosius idején nem merte volna megtenni...).

Immár teljes világossággal tanúskodik Ambrus lelkületéről, mozgatórugóiról és módszereiről ***a kallinikumi eset*** (388). Az Eufratész melletti város keresztény püspöke egy tumultus során felszólított a zsidó zsinagóga kifosztására és felgyújtására, szerzetesek hordái pedig egyidejűleg lerombolták a valentiniánusok egyik közelben álló templomát. Egyéb büntető intézkedések mellett I. Theodosius császár elrendeli, hogy a vétkes püspök állíttassa helyre a zsinagógát. Mire Ambrus rögtön levelet intéz a császárhoz, amelyben ***szépítgeti az esetet***, és – elhagyva a valóság talaját – egyenesen ***taszító módon polemizál a zsidóság ellen***. Az izraeliták elleni állásfoglalása fölülmúl minden addigi zsidóellenes polémiát, még Ágoston negatív megnyilatkozásain is messze túltesz, és elárulja, hogy itt még jobban engedi, hogy elragadja őt hitbeli fanatizmusa, mint az ariánusok és a pogányok elleni harcban... Újból sikerül neki összhangba hozni személyes felháborodását a politikai okoskodással és az egyházi számítással. ***Az egyház fenntartások nélküli védelmére szólítja föl a császárt***, mondván, „mint katolikus császár nem támogathatja Isten igaz egyházának ellenségeit” (értsd: a zsidókat), mivel Theodosius „minden sikerét Krisztusnak köszönheti” (!). Végül ***nem riad vissza attól, hogy követeléseit fenyegetésekkel támogassa meg:*** A büntető parancsok végrehajtása úgymond képtelenné tenné őt, Ambrust arra, hogy továbbra is bemutassa a császárért a szentmiseáldozatot. – Ambrus azonban nem elégszik meg ezzel az írásbeli tiltakozással. ***A következő istentiszteleten*** nyílt támadást intéz császár ellen, aki egyébként már elhatározta az ítélet enyhítését, ***megszakítja az euharisztikus liturgiát, és csak azután hajlandó folytatni, hogy Theodosius teljes amnesztiát ígért*** a vétkes püspök és a lázongó szerzetesek számára.

Utolsó példaként lássuk ***a 390-es eseményeket***. – Az év tavaszán Thesszalonikában a néptömeg megölte a magister militumot. I. Theodosius szigorú büntető ítéletet hozott a város ellen: a császári csapatok hatalmas vérfürdőt rendeztek a cirkuszban összegyűlt, mit sem sejtő nép körében: 7000 ember maradt ott holtan. ***Ambrus a császár nyilvános egyházi vezeklését követeli***, mivel szerinte nem lehet másképp helyrehozni a bűnt. Egyidejűleg *kiközösítéssel fenyegeti meg a császárt* arra az esetre, ha nem mutatkoznék késznek a bűnbánatra... Theodosius ténylegesen vezeklőként, császári jelvényei nélkül jelenik meg a templomban, és könnyek között vallja meg bűnét a közösség előtt. Ambrus ***megelégszik ezzel az egyszeri nyilvános megalázkodással*** – ami ellentétben állt a súlyos bűnök esetén szokásos bűnbánati gyakorlattal –, és ***már 390 karácsonyán ismét az euharisztiában részesíti a császárt***. (Másfél évezred múltán Pinochetnek már ennyit sem kell majd tennie...) A császár és a püspök viszonya ettől kezdve ismét normális és messzemenően barátságos... (Ambrus hatalmi tébolya kielégült, mondhatnánk – az evangélium nem számít. Mi az, hogy nem számít? Szóba sem kerül!)

Teljességgel érthető, hogy ekkortájt véglegesen megszilárdult Ambrus befolyása. A császári kancellária ettől kezdve ontotta a pogányság ellen hozott rendeleteket, aminek hamarosan meg is lett a hatása. Alexandriában Theophilosz patriarka vezetésével a „keresztény” tömegek lerombolták a Szerapisz-templomot, ugyanezen város géniuszának templomát pedig kocsmává alakították át. Athénban Mária-templommá alakították át a Parthenont – és így tovább.

Arcadius és Honorius, ***Theodosius fiai*** (apjuk halála után) immár könnyedén kapcsolódhatnak az apa valláspolitikájához. ***Törvényekkel*** – mindenekelőtt az eretnekek elleni törvényekkel – támogatják a katolikus államvallást, és ezáltal bizonyos fokig Ambrus ama követeléseit ültetik át még inkább a gyakorlatba, hogy a katolikus egyháznak vallási és ***jogi védelemben*** kell részesülnie (elsősorban vagyoni helyzetét illetően!), és hogy a császárnak szükség esetén az egyház fölé kell terjesztenie ***a világi hatalom karját.***

„Minden gondolata és rezdülése az egyház szolgálatának szólt.” Így is lehet fogalmazni. Századunk egyik legjelentősebb egyháztörténésze, H. Fr. v. Campenhausen azonban ismételten Ambrus egyes politikai intézkedéseinek vagy állásfoglalásainak ***gátlástalanságát*** *hangsúlyozza, s rámutat arra, hogy Ambrus éppoly nagy súlyt helyezett a „tömegpszichológiára”, mint az egyének „megdolgozására”, tevékenysége mögött pedig* ***a katolikus egyház egyeduralmi igénye*** *rejtőzött. H.-J. Diesner pedig megállapítja, hogy Ambrusban kétségtelenül* ***jó adag volt a despotából és a „lázítóból”****, aki az egyházon belül is, de lehetőség szerint messze annak határain túl is* ***diktálni akart****. Vajon messze tévelygünk-e az igazságtól, ha úgy véljük, az „egyházszolgálat” szép köntösében annak az embernek mértéktelen – bár meglehet, önmaga számára sem tudatos – hatalomvágya bújt meg, aki rendkívüli tehetséggel „ujja köré csavarta” a Római Birodalmat?*

Gergely G. András

Forrásművek:
Art. Ambrosius v. Mailand. Lexikon für Theologie und Kirche, Freiburg, 1957.
H.-J. Diesner, Kirche und Staat im ausgehenden vierten Jahrhundert. Ambrosius von Mailand, Berlin, 1964.
Vanyó László, Az ókeresztény egyház és irodalma, Budapest, 1980.

Az egyház jövője

„Úr lesz a Jézus mindenütt..." – ez az egyház bizonyos jövője. De ez „eszkatologikus" jövő. Az oda vezető út kiszámíthatatlan azért, mert Isten az egyháznak is, mint minden embernek, szabadságot adott engedelmességre is, meg engedetlenségre is. Az egyház mindkét lehetőséggel bőven él. Most az a kérdés, hogy a következő időkben több lesz-e az engedelmesség, mint az engedetlenség.

„Az egyháznak Jézus a fundamentuma..." Azon fordul meg az egyház jövője, hogy erre a fundamentumra építkezik-e, és hogy mit épít erre a fundamentumra. Szokatlan módon közelítem meg most ezt a problémát.

Jézus a Krisztus – ez volt az első keresztény hitvallás. „Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz" (Zsid 13,8). Ennek az Igének a fényében nem lehet különbséget tenni a „történeti Jézus" és a „dicsőséges Krisztus" között. Nem lehet, és mégis kell, mert „csalárdabb a szív mindennél" (Jer 17,9), és ez érvényes a vallásos szívre, sőt a megtért, újjászületett szívre nézve is. A dicsőséges Krisztus fényében elhalványodott a názáreti Jézus személye. Ez érthető, mert ez a (kíméletlen) igazság: könnyebb a dicsőséges Krisztust imádni, mint a názáreti Jézust követni.

Jól tudom, hogy ez így teológiai képtelenség, de azt meg a zajló egyházi életben tapasztalom, hogy ez a kettősség létezik. Gondoljunk erre a kettősségre: A dicsőséges Krisztus földi helytartója a római pápa. (Micsoda fényesség, pompa, ezüst, arany, bíbor, Vatikán „állam"... Ez illik a mennyei Krisztushoz.) A másik oldalon: A názáreti Jézus földi helytartója a kalkuttai Teréz anya és a hozzá hasonlóan szolgálók névtelen sokasága. (Mennyi alázat, szegénység, emberiesség, valóságos segítség...!) Azt is hajlandó vagyok elfogadni (nem könnyen), hogy ez a kétféleség igazában együttesen alkotja az *una sancta ecclesiát*, az egy egyetemes egyházat, de abból nehezen tudnék engedni, hogy igaz emberi mivoltában a názáreti Jézus a Krisztus. Nehezen tudom elképzelni, hogy ez a mindig ugyanaz a szelíd és alázatos Jézus az idők végén miként fog fehér lovon visszajönni, és térdig vérben gázolva miként fogja a nagy igazságszolgáltatást (ítéletet, bosszúállást?) angyalok segítségével levezényelni.

Az apostoli hitvallás sem mond semmit arról, hogy Jézus kereszthalálával megváltotta világot. Csak arról szól, hogy eljön ítélni eleveneket és holtakat. Eszerint a történelem végső kicsengése az ítélet lesz, és nem Isten szeretetének kozmikus győzelme? „Isten lesz minden mindenekben" (1Kor 15,28)!

Minden bizonykodás ellenére az a valóság, hogy a gyakorlati egyházi életben Jézus rovására lett Krisztus a Krisztus. Ha ez így marad, nem sok jót várhatunk az egyház jövőjétől. A „semper reformari" (mindenkori reformáció) egészséges iránya: Vissza a názáreti Jézushoz, és az őt bennünk és közöttünk megelevenítő Szentlélek által előre az Isten országában való munkálkodásra.

Kemény fogalmazás: A krisztológia emberi spekuláció, a názáreti Jézus viszont történelmi valóság. Ő az egyház reális és erős fundamentuma, Őreá, az igazi Kősziklára lehet és kell az egyháznak építkeznie (1Kor 3,11).

Ahol valóságosan folytatódik Jézus jelenben is zajló munkássága (a bűnbocsánat átélt elnyerése, éhesek, mezítelenek, betegek, foglyok gondozása), ott dicsőül Krisztussá Jézus. A hatékonyan munkálkodó Szentlélek teszi Úrrá és Krisztussá Jézust. Ahol pedig Úrrá lett Jézus, ott újszerűen oldódnak meg az egyház problémái. Az ilyenféle problémák:

1. A hierarchia problémája. – Ott nincs pápai, püspöki és általános klerikális hatalom. Üres frázis az, hogy ezek a klerikusok „elsők az egyenlők között". A klérus gazdagsága, pompája, hatalma(skodása) lehet „krisztusi", de nem lehet „jézusi".

2. Pénzügyek. – Nem vagyok híve az egyenlősdinek, de csak a „Krisztus" uralmának jegyében lehet fenntartani az egyházi szolgák közötti kiáltó és igazságtalan különbségeket. Ha valóban Jézus volna az Úr, nagyon másként rendeződnének az egyház pénzügyei.

3. Iskolaügy. – Világméretekben (és gyakorlatilag Magyarországon is!) nő az analfabéták száma. Ahol „Krisztus" az Úr, ott lehet intézményeket szervezni az „angolkisasszonyok" és egyéb „fizetőképes" gyerekek nevelésére, és lehet a felekezeteknek versengeniük az elitképzés területén. Ha Jézus szót kapna, bizonyára ott kezdené, hogy mindenki (a cigánygyerek is!) tanuljon meg írni-olvasni. (Én is jól tudom, hogy egyházunk történetének legszebb fejezete a reformációval együtt indult és századokon át nagyszerűen valóra váltott „iskolaprogram". De ami ma történik, az nem ennek egyenes vonalú folytatása, hanem „toronyépítés" a Jézus által is szükségesnek tartott előrelátás nélkül. Lásd: Lk 14,28-30. Szabad-e külföldi testvéreink szívesen adott és az állam nem szívesen adott pénzére támaszkodva nagyvonalú „iskolapolitikát" erőszakolni?)

4. Nacionalizmus. – Ahol „Krisztus" uralkodik, ott a nacionalizmus védekező-támadó jellegű. „Deutschland über alles!" (Németország mindenekfölött!) A Bibliából kivehetően Jézus számára ez a téma egészen másként vetődött fel. (Lásd viszonyulását a szamaritánusokhoz vagy a római megszállókhoz!) „Áldjátok azokat, akik titeket átkoznak" (Mt 5,44)!

5. Teológia. – Genf városában Kálvin János korában a „dicsőséges Krisztus" parancsolt és teremtett rendet (agresszív, diktatórikus módon). Szervét Mihály máglyahalálát nem lehet kimagyarázni, akár valóban nyomós érvekkel sem lehet igazolni. A bűn elhatalmasodása indokolttá teszi a „kard" forgatását (Róm 13). De ez a tevékenység csak nagyon áttételes módon lesz Jézus és az ő tanítványainak ügyévé. Elképzelhető „keresztény demokratikus" politikai párt szervezése, de nem képzelhető el „jézusi" politikai párt alapítása.

6. Biblia. – Jelenleg a „bibliai teológia" tudománya nem más, mint Mózes, Illés, Dávid, Pál..., illetve Ágoston, Kálvin János... teológiai gondolatainak a „mixtúrája" (keveréke). Ha Úr lenne Jézus e területen is, akkor abszolút módon Ő állna mindezek fölött, és azután Őbenne kerülne mindenki az őt megillető helyre.

7. Üdvösség. – Ha Jézus volna az Úr az egyházban, nem engedné, hogy a teológusok olyan higgadt eleganciával vitázzanak az emberiség túlnyomó többségére váró – „igazságos" – örök kárhozatról. Ha van (volna) örök kárhozat, arról csak könnyek között volna szabad beszélni. Történetkritikai tanulmányaim alapján hitelesebbnek tartom azt, hogy Jézus sírt Jeruzsálem felett, mint azt, hogy...

Farkas József

Az 1999 karácsonyán elhunyt Szerzőnek – akiről Boldog boldogtalanság c. írásával emlékeztünk meg 2000. áprilisi számunkban – ez az utolsó, befejezetlen írása. Megjelent az általa évtizedeken át szolgált gyülekezet hírlevelében, a Nyitott ajtó 2000. pünkösdi számában.

Sárdy Péter

„Senki emberfiától nem kértem tanácsot”

Pál apostol alapdöntése

A kereszténység nem vezethető le *egyetlen* kezdetből, Jézus istentapasztalatából. Jézus mellett létezik az Újszövetségben még egy ember, aki azzal az igénnyel lépett föl, hogy közvetlenül Isten hívta meg és bízta meg, nevezetesen Pál.

Senki sem csodálkozik azon, hogy két ember különbözőképpen látja Istent és a világot. Ha azonban a kereszténység magas igényére gondolunk, amellyel azt állítja, hogy *kötelező erővel és tévedhetetlenül* ismeri életünk értelmét és célját, akkor jó okunk van arra, hogy alaposabban megnézzük, vajon a kereszténység két „forrása”, vagyis Jézus és Pál valóban összhangban áll, vagy legalábbis összeegyeztethető-e. Kérdésünk tehát így hangzik: Honnan vette Pál a maga megbízatását?

Az *Apostolok cselekedetei* leírja, hogyan tért meg Pál *Damaszkusz* közelében. Az ifjú fanatikus, aki „fenyegetéstől és öldökléstől lihegett” (9,1) Jézus tanítványai ellen, egyszer csak jelenést élt meg ott, és ezt hallotta: „Én vagyok Jézus, akit te üldözöl” (9,5). Az Apostolok cselekedeteinek szerzője mindenesetre arról ismert, hogy kedvét lelte a mesélésben. Ezt a Krisztus-jelenést is egyenesen háromszor meséli el, más-más formában (ApCsel 9,1-9; 22,5-21; 26,9-16), és közben történetileg alig hihető részletekről is „beszámolt”, úgyhogy már nem ismerhetjük föl, mi történt meg valóban, és mi az, ami csak irodalmi kifejezőeszköz. Szorítkozzunk ezért arra, amit Pál maga közölt leveleiben. Persze az ilyen önközléseket olvasva nem szabad elfelejtenünk, hogy a szóban forgó „tanú” saját ügyében szól.

Pál, hogy apostolként igazolja magát, azt írja (1Kor 9,1; 15,8; Gal 1,11-16), hogy „látta Jézust, a mi Urunkat”, és a Feltámadott „mint mindenki közül az utolsónak, megjelent” neki. De csak néhány szűk szóból értesülünk arról, hogy Isten meghívta őt, és hogy ő aztán senki emberfiától nem kért tanácsot. Csak általánosságban írja le a lényeget: „Isten kinyilatkoztatta nekem Fiát”, és azt, hogy evangéliumát „Jézus Krisztus kinyilatkoztatása révén” kapta.

Egy valami mindenképpen biztosnak látszik: Pál egyszer megélt valamit, ami egész addigi gondolkodását teljesen megváltoztatta. Eddig az óráig üldözte Jézus követőit, mostantól meg volt győződve arról, hogy eddigi ellenségét, Jézust Isten föltámasztotta és győztesnek igazolta. Ugyanerre a meggyőződésre jutott „feltámadásának” többi „tanúja” is. Ma már nem tudjuk megállapítani, hogyan keletkezett Pál meggyőződése, de feltételezhetjük, hogy misztikus élmény volt. Valódiságát eléggé bizonyítja, hogy hatására Pál élete lényegesen megváltozott.

Mi az, ami a misztikus élményekben természetes, és mi az, ami „isteni”? Jó okkal feltételezhetjük, hogy az effajta élményt bizonyos emberi előkészület előzi meg, és valamilyen emberi földolgozás követi. Noha Pál előkészületéről nem olvasunk semmit, megpróbálhatunk legalább magatartásából és ennek megváltozásából néhány viszszamenőleges következtetést levonni. A Galatákhoz írt levelében rendelkezésünkre áll saját kommentárja (1,13–14). Ott azt írja, hogy „mértéktelenül üldözte Isten egyházát, és igyekezett megsemmisíteni”. E viselkedés indoklásaként aztán hozzáfűzi: „A zsidó törvény iránti hűségben fölülmúltam legtöbb kortársamat népem körében, és a legnagyobb buzgósággal szálltam síkra atyáim hagyományáért”.

Szavai szerint tehát Jézus követőiben a „törvény” ellenségeit üldözte, mégpedig saját buzgóságából fakadóan, nem pedig, mondjuk, valamilyen hivatalból eredő feladatként. Azon emberek közé tartozott, akiket a mai pszichológusok fanatikusoknak neveznek. Ezért feltételezhető, hogy lelkében is harcolnia kellett a törvény (még nem tudatos) elvetése ellen, és kifelé irányuló buzgósága mindenekelőtt e „belső ellenállás” leküzdését szolgálta. Meggyőződésének ellenségeivel szembeni dühöngése nagy lelki feszültség jele volt – olyan ínség jele, amely megváltásra várt. Csak később, a Galatákhoz írt levélben volt képes korábbi lázadását tudatosan is megfogalmazni: „Mielőtt eljött a hit, a törvény fogságában voltunk” (3,23), de ez a hit sem szabadította meg őt teljesen: gondolatai még utolsó, a Rómaiakhoz írt levelében is – mintegy megbabonázottan – e törvény körül köröztek!

Ezért aztán feltételezhetjük, hogy megtérési élményében Pál azt élte át, hogy megszabadult e „törvény” leírhatatlan lelki nyomásától. Jézust, akiben addig a törvény ellenségét látta, hirtelen „Isten dicsőségében”, vagyis győztesként pillantotta meg. Pál apostol későbbi magatartásán mérhetjük le, hogy ez a leírhatatlan látomás mennyire változtatta meg és mekkora energiával töltötte el Sault, az ifjú farizeust.

E számunkra közelebbről nem ismert megtérési élmény után Pálnak – akárcsak korábban Jézusnak – azzal a fontos feladattal kellett megbirkóznia, hogy megértse és szervesen beépítse életébe a megélteket. Mivel a nagy belső tapasztalat nem határozza meg világosan ezt az életbe való átültetést, szükséges hozzá, hogy az ember mérlegeljen minden konkrét lehetőséget, amelyek persze igencsak versenghetnek egymással, sőt ki is zárhatják egymást. Az effajta helyzetet kísértésnek lehet nevezni, amely döntést követel. Pál leveleiben azonban semmiféle kísértésre nem találunk utalást megtérésével kapcsolatban. Vajon döntő kísértései tudattalanok maradtak számára? Ebben az esetben azt is elmulasztotta, hogy megbirkózzon velük, nem tisztázta motívumait, és alapvető döntését előkészület nélkül hozta meg. Pál központi helyzete miatt akkor az egész kereszténységnek mindmáig lakolnia kell mulasztása miatt. Annak a „jó keresztény” feltevésnek ugyanis, hogy Isten tévedhetetlenül mozgatja prófétáit (mint egy bábjáték figuráit), semmi alapja sincs, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy az „üdvtörténet” messzemenően tévedékeny emberek szabad döntéseiből tevődik össze!

Járjunk hát utána, hogyan volt képes Pál átültetni az életbe nagy belső tapasztalatát. *Alapdöntését* ő maga így írja le (Gal 1,11–20):

„Kijelentem nektek, testvérek: az az evangélium, amelyet hirdettem, *nem emberektől* származik; hiszen én nem egy embertől vettem át vagy tanultam azt, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatása révén kaptam... Amikor Isten, aki *engem már az anyaméhben kiválasztott* és kegyelmével meghívott, jóságában kinyilatkoztatta *nekem* a Fiát, hogy *én* a pogányok között hirdessem őt,

akkor *senki emberfiától nem kértem tanácsot*; nem is mentem fel rögtön Jeruzsálembe azokhoz, kik előttem voltak apostolok, hanem Arábiába mentem, és aztán ismét visszatértem Damaszkuszba. Három évvel később fölmentem Jeruzsálembe, hogy megismerjem Kéfást, és tizenöt napig maradtam nála. A többi apostol közül senkit sem láttam, csak Jakabot, az Úr testvérét. Amit itt írok nektek, Isten tudja, nem hazugság."

Hasonlítsuk össze ezeket a sorokat azzal, ahogyan Jézus dolgozta föl a maga nagy tapasztalatát! Az a közlés, amelyet ő kapott, szintén „nem emberektől" származott, és „ő sem kért tanácsot senki emberfiától", mivel a Lélek kiűzte őt a pusztába. De ezzel vége is a közös mozzanatoknak!

A „Te vagy az én fiam" szavakban Jézus Isten leírhatatlan közeledését élte meg, de ezt nem vonatkoztatta minden vizsgálat nélkül önmagára. A Lélek kivezette a pusztába, ahol „megkísértetett", azaz alapdöntésének meghozatala előtt mindent alaposan megfontolhatott. Kész volt arra, hogy lemondjon egész addigi gondolkodásmódjáról, amely Keresztelő János révén Isten ítéletére összpontosult. A kísértések folyamán belátta, hogy az önmagáért és a saját sikeréért való aggódás nem állhat meg az előtt az Isten előtt, akivel élményében találkozott. Az Istenbe vetett bizalom által véget vetett ennek az aggódásnak, mégpedig oly módon, hogy figyelmét elterelte önmagáról, és egy végtelen Te-re irányította. Ezen előkészület után így hangzott tudatosan megvizsgált döntése: „Nem én, hanem *Te, Atyám!*", illetve: „Nem én (egyedül vagyok a fiúságra kiválasztva), hanem *mi* (én, testvéreimmel és nővéreimmel együtt)!"

Ezzel szemben Pál egy „mennyei közlésből" azt tudta meg, hogy Isten igazolta az ember Jézust, akit ő addig hite ellenségének tartott. Mi lehetett volna kézenfekvőbb számára, mint hogy ezt a közlést közvetlenül Jézusra vonatkoztassa, és mostantól kezdve mindent megtegyen annak érdekében, hogy ezt a Jézust és üzenetét valóban és egyre jobban megismerje? Ehhez egyetlen út vezethetett volna, éppen az, hogy „emberektől kér tanácsot", vagyis elmegy az apostolokhoz, akiket ez a Jézus tanúiként kiválasztott és tanított. Ez azt az alapvető döntést követelte volna, hogy „*Mi,* Jézussal együtt"! Pál valószínűleg meg sem vizsgálta ezt a lehetőséget, mivel önmagára vonatkoztatta mindazt, amit megélt. Azt gondolta: „Ha Isten *nekem* nyilatkoztatta ki Fiát, akkor *engem* már az anyaméhben kiválasztott!" Tehát nem a testvéri „mi", hanem saját „én"-je mellett döntött, és valószínűleg még csak eszébe sem jutott, hogy ez kísértés lehetne! Fönt idézett mondatai félreismerhetetlenül önmaga körül köröznek. Nem kérdőjelezte meg saját fanatikus buzgóságát, amely addig üldözővé tette, sőt a megélt jelenést is e buzgóság szolgálatába állította, amennyiben habozás nélkül arra szóló küldetésként értelmezte, hogy Jézust a pogányoknak hirdesse.

Miért határozott úgy minden megfontolás nélkül, hogy senkitől sem kér tanácsot? Attól félt talán, hogy az megingatja bizonyosságát, hogy föl kell ébrednie önközpontúságából? És honnan tudta, mit kell hirdetnie a pogányoknak? Szemmel láthatóan meg volt győződve arról, hogy egyáltalán nincs mit tanulnia, mivel Isten neki, a kiválasztottnak, már eleget mutatott meg, vagy fog még megmutatni. Nyilvánvalóan érdektelennek tartotta mindazt, amit a többi apostol Jézustól, a Mestertől tanult vele járva-kelve, hiszen ő, Pál, *már tudta,* mit jelent Jézus halála és feltámadása. Eszébe sem jutott, hogy fölülvizsgálja saját bizonyosságának alapjait. Számára egyszerűen nem létezett már olyasmi, amit emberektől tanulhatott volna meg! A Korinthusiakhoz írt első levelében (2,1-16) önmagát „Lélekkel betelt" emberként írja le, akit „senki sem képes megítélni", és megismétli alapdöntését: „Azért jöttem, hogy Isten tanúságtételét hirdessem nektek. Mert *úgy határoztam*, hogy nem tudok közöttetek semmi másról, csak Jézus Krisztusról, mégpedig mint a Megfeszítettről."

Tehát magányosan meghozott döntése volt, hogy a földi Jézus szavait és tetteit, s ezzel az eredeti „jó hírt" figyelembe sem veszi, és csak Jézus halálának jelentőségéről beszél! Nyilvánvalóan úgy vélte, hogy csak ő részesült „Isten evangéliumában az ő Fiáról", és ezt gondtalanul „az én evangéliumomnak" nevezte (Róm 2,16; 16,25). Így hát ennek az „ő" evangéliumának nem is az volt a rendeltetése, hogy Jézus szavait és tetteit tartalmazza, hanem annak a titoknak a kinyilatkoztatását, amely örök időktől fogva kimondatlan volt, de Isten most *neki* kinyilatkoztatta. Azt írja: „Mi [= én] Isten elrejtett bölcsességének titkát hirdetjük... Mert Isten számunkra [= számomra] tárta föl azt a Lélek által. A Lélek ugyanis mindent megvizsgál, még Isten mélységeit is... Mert ki foghatja föl az Úr gondolatait? Ki oktathatná őt? *Mi [= én] azonban birtokában vagyunk [vagyok] Krisztus gondolatainak"* (1Kor 2,7-16). Feltűnő, hogy Pál ebben a szövegben nem tesz különbséget önmaga és Isten Lelke között. Nem látott okot önvizsgálatra, csak a saját Pneumájára hallgatott, és képes volt megesküdni („Isten tudja, hogy nem hazugság"), hogy megtérési élménye után már senkire nem hallgatott.

Pál alapdöntése tehát abban állt, hogy „senki emberfiától nem kér tanácsot", vagyis életét és minden energiáját belső megtérés nélkül, addig nézeteinek fölülvizsgálata nélkül, rögtön egy „hivatás" szolgálatába állítja.

Összevetettük Pál e döntését Jézus döntésével. Most megkérdezhetjük, voltaképpen mit mulasztott el Pál. Víziójának valódiságát természetesen nem vizsgálhatta fölül, de kritikusabban kellett volna utánajárnia annak, mi köze ennek az élménynek az életéhez. Csak azért jött ez a látomás, hogy megerősítse őt kiválasztottságában? Miért nem gondolt az üldöző megtérésre, „dühtől lihegő" szívének átalakítására? És valóban megtérés volt-e ez, ha még a gondolatára sem jutott el annak, hogy a valódi Jézus szelleme iránt érdeklődjék? Ha rájött is, hogy üldözői buzgósága hamis volt, az mégiscsak szorosan összefüggött vallási meggyőződésével! Nem kellett volna fölülvizsgálnia azt, mégpedig olyan emberek segítségével, akik a győztes Jézusnál tanultak?

Ahelyett, hogy ilyen kézenfekvő kérdéseket tett volna fel magának, ez a vakbuzgó ember *csak menetirányát változtatta meg hirtelen, belső magatartását és egész teológiáját azonban megtartotta.* De hogy lehetett ennyire biztos a dolgában? Ha később tudta is, hogy „a lelkeket meg kell különböztetni" (1Kor 12,10), saját alapdöntését illetően nem volt már képes semmilyen kérdést megengedni.

Sosem fogjuk megtudni, egyáltalán lehetséges volt-e számára, hogy önkritikus kérdéseket tegyen fel. Talán egyszerűen túl hatalmasok voltak „kinyilatkoztatásának" tartalmai, és akkoriban még elképzelhetetlen volt a kritikus állásfoglalás a tudattalan effajta betörésével szemben! Számára a „Lélek" betörése pozitív volt, ezért elég oka volt arra, hogy a „szent lelket" lássa benne, és bevesse érte az életét. Senki sem állíthatja tehát, hogy Pál bárkit is meg akart volna téveszteni. Ez azonban korunkban már nem elég, mert mi kötelesek vagyunk a ma lehetséges tudati síkon gondolkodni. Még Pálról is.

A Szerző matematika-, fizika-, filozófia- és teológiai tanulmányok után 32 évig tanárként dolgozott Németországban, és ma is ott él. Fenti írása részlet németül írott könyvéből, amely hamarosan megjelenik magyarul is az Elpídia Kiadó gondozásában.

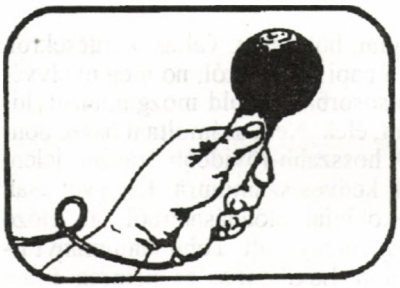

„Erős elkötelezettséget érzek a világ megmentésére."
Daniel Quinn

Borozás Pirossal

*Két-három havonta fölkeresem **Dr. György Lajos** kutató orvost, mozgalmi nevén Pirost. Többnyire gyalogosan veszem célba a déli vasúti hídra vezető töltés jótékony zaj- és forgalomcsillapító árnyékában elterülő villanegyed egyik kertes családi házát. Több család él itt együtt, Lajos és Ottília a földszinten fogad, a falakon Gross Arnold metszetei, a polcokon a világirodalom klasszikusai, a sarokablakok közt Lajos elnyűhetetlen, öreg számítógépe, amelyről a GAIA Sajtószemle legfrissebb példányait szoktam elektronikus formában átvenni. A néhanapján kölcsönös adatcserét hamar befejezzük, s a gép elnyugtatása után a lényegre térünk, egy palack jó vörösbort kortyolgatunk lassan, és beszélgetünk a világ dolgairól.*

Ez év október 23-án is így tettünk, s ezúttal megkértem Lajost, szedje rendszerbe ötletszerű beszélgetéseinket. Minden bizonnyal sokkal több kérdéskört érintettünk az elmúlt tíz évben, az „Érted vagyok" olvasóinak ezúton csak egy rövid válogatást nyújthatok át, remélem, hogy a legfontosabbakról.

Mennyi idős vagy?

1926. április 26-án születtem, Budapesten.

Milyennek láttad a világot, amikor ismerkedni kezdtél vele?

Nem nagyon emlékszem a kezdetekre, nem gondolkodtam túl sokat a világon. Többé-kevésbé materialista voltam, és biológus szerettem volna lenni. Volt egy nagyszerű természetrajz-tanárunk, ebben alighanem őt követtem. Akkor még azt hittem, hogy a világ megismerhető. Azt is hittem, hogy fel lehet építeni valamiféle igazságos, kizsákmányolásmentes rendszert. Azt gondoltam, hogy Jézus kommunista volt, de a (nagy) egyházak elfordultak tőle (kivéve a paraguayi jezsuitákat, az anabaptistákat és néhány kis csoportot).

Milyennek látod most a világot?

Győzött a Vaspata *(Jack London regénye)*, bár remélem, csak átmenetileg. Az igazságosság, méltányosság és egyenlőség a pártoknál és a nagy egyházaknál kivétel nélkül csak szólam maradt, igazságos rend csak kicsiny közösségekben létezhet. Az ősi közösségek valaha működtek, a mai társadalmak haldokolnak. Ez a kultúra el fog pusztulni, mert a pénzbirodalom összeomlóban van. Csak kis csoportokban maradhat meg egy csekély része.

Milyen lényeges változások történtek a világban az elmúlt 50–60 évben?

Győzött az anyagelvűség, a tudomány, az önzés. A hagyomány „korszerűtlenné" vált. A „korszerűtlen" ma divatos szó. Hiába jó egy régi gyógyszer, csak az korszerű, amin az ipar sokat keres. (Kivétel persze akad.) Már visszafordíthatatlanok a változások, az éghajlat összezavarodott, az ózonlyuk növekszik, az őserdők és a fajok pusztulnak, egyre inkább Dallas-szemléletűvé válik a világ. A többség lenézi a szerény, családjához és kultúrájához ragaszkodó embert, azt mondják rá, hogy maradi, és menjen vissza a fára. Az agymosás minden témakörben általános eljárássá lett, s a politikától, közélettől visszahúzódó emberek sem úsznak meg, a fogyasztás növelését sulykoló reklám úton-útfélen őket is eléri.

Hogyan változott a te szemléleted?

Felismertették velem a bajok gyökereit, okait, és küzdök ellenük. Igyekszem homokot szórni a nagy gépezet kerekei közé.

Milyen korszakokat látsz a saját életedben?

Nem mindig veszi észre az ember, hogy egy korszak véget ért. Először nekem is a tanulás, a szakma- és munkahely-választás feladatait kellett megoldanom. Ezzel egyidejűleg politizáltam (erős baloldali elkötelezettséggel), családot alapítottam. Azután következett a kiábrándulások kora: a tudományból, a baloldali rendszerből. Nagyon erősen hatott rám Aurelio Peccei egy könyve (One Hundred Pages for the Future: Pergamon Press, 1981), és a Római Klub tevékenysége. Peccei azt mondta, hogy bajok vannak a világon, és ezeken csak a fiatalok tudnak segíteni. Lefordítottam a könyvet, és csak fiataloknak adtam a fénymásolt példányokat. Ez bizony szamizdat volt a javából, a 80-as évek első felében. Ehhez az újfajta gondolkodáshoz nem illeszkedtek korábbi politikai és bölcseleti nézeteim, ezért kiüresítettem magamat, és keresni kezdtem a zöld gondolkodás bölcseleti és politikai alapjait.

Térjünk még vissza a pályaválasztásodhoz. Kinek, kiknek a hatására kezdtél nyelveket tanulni, mikor döntötted el, hogy kutatóorvos leszel?

Szerettem a francia nyelvet, sokat olvastam, pl. Voltaire-t. Az angol később jött. Ahogy már említettem, pályaválasztásomban döntő volt természetrajz-tanárunk, Zalányi Béla lelkesedése, aki néhány érdeklődővel külön is foglalkozott, gyakorlati „kutatómunkát" végeztetett velünk. Például: babokat kellett mérnünk, s a normál eloszlási görbét, a Gauss-görbét felrajzolni. Én tényleg méricskéltem, mások lerajzolták az enyémet. Növényeket kellett gyűjtenünk, így elég jól megtanultuk a rendszertant. Biológus akartam lenni, de 1945-ben a TTK romjaiban hevert, az orvosin jobb tanárok voltak: Szentgyörgyi, Mansfeld, Issekutz. Beiratkoztam az orvosira, de soha nem akartam gyakorló, kórházi orvos lenni. Először bementem az Élettani Intézetbe, majd a Gyógyszertani Intézetbe, azután ott maradtam.

Milyen szerepe volt a gondolkodásod alakulásában annak, hogy családos vagy, gyermekeid, unokáid vannak?

Nem tudom, hogy volt-e, van-e szerepe ebben. Nagyon lassan tanultam meg a lélektanból, hogy a nevelő bába, aki előhozza a képességeket a gyerekekből (Szókratész). Erre apám adott példát. Amikor megkérdeztem őt, hogy van-e Isten (úgy 7–8 éves lehettem), azt felelte: „Majd te eldöntöd, fiam". Nagyon lassan jöttem rá a nevelés titkaira. Mérei Ferenctől tanultam (előadott nekünk, vezetőknek a MADISZ-ban), hogy az embereket az erős oldaluknál kell megfogni. Nem a hibáikat kell felróni, hanem a jó tulajdonságaikat kell dicsérni, azt kell megerősíteni. Szerencsére a gyerekeim ifjúkorában nem volt otthon televízió, így természetes volt, hogy beszélgetünk is egymással. Figyeltem saját döntéseiket, de sokszor nem jól válaszol-

tam. Nem voltam eléggé semleges, mert akkor is megdicsértem vagy megbíráltam őket, amikor nem kellett volna. A fiam szörnyű verseket írt – nekem soha sem hitte el, hogy mit sem érnek. A lányom egyszer felírta – általános iskolás korában – a hexametiléntetramin szerkezetét, ezért túl nagy dicséretet kapott tőlem. Vegyésznek ment, egyetlen ilyen kis élmény hatására.

Mikor kezdtél el fiatalokkal foglalkozni?

A MADISZ-ban könyvtáros voltam, s mindig volt körülöttem két-három kisebb fiú. Az egyetemen a gyakorlati csoportban a hallgatóimmal jó kapcsolatban voltam, később már a kutatómunkában is voltak fiatal tanítványaim, egy alkalommal aspiránsom is. Azután jött a mozgalom, egy ifjúsági környezetvédő mozgalom, majd a humánökológia szakon az ökofilozófia oktatása. Ezeket 5–8–12 hallgató látogatja, ennyi emberrel még tudok kapcsolatot teremteni.

Kik voltak a tanítóid a környezettudatos gondolkodás kialakításában?

Buddha, Asóka, Aurelio Peccei, Henryk Skolimowski, Fritjof Capra, Edward Goldsmith, Donella Meadows, Erich Fromm és itthonról Karátson Gábor, Czakó Gábor, Simonyi Gyuszi és az egész Bokor-szellemiség, s nem utolsó sorban a feleségem, Ottília.

Mióta szerkeszted a GAIA Sajtószemlét, mi a célod ezzel, és milyen szempontok alapján állítod össze?

Először csak a klubunk, későbbi egyesületünk (ELTE Természetvédelmi Klub – Egyetemes Létezés Természetvédelmi Egyesült) jelszavának megfelelően — Tájékozódni, tájékoztatni, hatni — bibliográfiát akartunk csinálni. Az akkori sajtóban kevés zöld jellegű írás volt, ezért itt lehetett teljességre törekedni. Sok minden titok volt, sok mindent úgy kellett kinyomozni. 1983-ban alakultunk, azóta szerkesztem a Sajtószemlét. A GAIA nevet csak a nyolcvanas évek közepén adtuk neki. Az ötletet, hogy ezt rendszeresen kellene csinálni, Pásztor Erzsinek, az akkori klubvezetőnek köszönhetjük. Akkoriban a Selyemgombolyító kapta a Szemlét, ott dolgozott Simonyi Gyuszi, ő küldte el hozzám Farkas Istvánt, hogy vegye fel velem a kapcsolatot. Ő is szemlézett, Gyuszi is (rK néven), majd egyre több külföldi lapot, könyvet szereztünk, és rengeteg dolgot lefordítottunk. A GAIA-ban jelentek meg először magyarul az előbb említett szerzők tanulmányai.

A válogatásban egyetlen szempontom van, lehetőleg legyen benne mindenféle tárgykör, ami persze a gyakorlatban nem megy. Szinte alig van benne szó az emberi települések problémáiról, savas esőről. Ez az önkéntes munkatársak érdeklődési körén fordul. A leggyakrabban előforduló témák: gyarmatosítás, gazdaságtan, bölcselet, genetika.

Mióta tanítasz humánökológiát, és mi a szakterületed?

Négy éve tanítom, ezeknek az előadásoknak az anyagából most született egy könyv. (Lásd: „Lrted vafyok" 2000. augusztus, 15. o.) Jelenleg az általános rendszerelmélet foglalkoztat, idén már arról is beszélek, jövőre még több lesz ebből a tananyagban.

Nagyon sok cikket és sok könyvet írtál, melyek a legfontosabbak számodra?

Mindig az a legfontosabb, amit éppen írok, vagy tervezek. Lehet az egy kis, pár soros „Szerintem" az Élet és Tudományban, vagy a „Jelentés a gyarmatról" egy újabb része – ezeket az Új Magyarország és az Igen közölte. Most az Ökotájnak írtam a rendszerelméletről. Szeretem a mozit, elég sokat írtam filmekről. Írtam gazdasági, olykor környezetegészségügyi, vegyészettel kapcsolatos dolgokról, máskor pszichológiai, bölcseleti, vallási kérdésekről, a „harmadik útról" és a napi politikáról, no meg nyelvvédelemről. És nem utolsósorban a zöld mozgalomról, hiszen ebben benne éltem, élek. Nem számoltam össze pontosan, nagyjából 260 hosszabb-rövidebb írásom jelent meg eddig, mindegyik kedves számomra. Könyvet csak egyet írtam, humánökológiai előadásaimból, az előző könyvem csak cikkgyűjtemény volt. Több tanulmányt írtam a Környezetvédelmi Lexikonba, és nemrég írtam egyet, „A természet romlása – a romlás természete" című kötetbe.

Melyek a legfontosabb folyamatok és problémák a mai világban?

Természetesen a világgyarmatosítás, ennek következtében a kultúrák el- és kimúlása, a szegények és a gazdagok közötti szakadék növekedése. Ez a megfigyelhető folyamat. A mögöttes gond: az ember önző, harácsoló, fogyasztói magatartása. A probléma az, hogy föléljük a forrásainkat csak azért, hogy növeljük a nemzetekfeletti vállalatok hasznát.

Túl az íráson és a tanításon, mit teszel ezek megoldásáért?

Igyekszem példát mutatni. Arra törekszem, hogy ne fogyasztói, hanem takarékos módon éljek. Az almából, ha megeszem, csak a szára marad. Nem hagyok a tányéron semmit. Megfogadom Dőry István tanácsait. Nem dobom el, amit még tudok használni. Eloltom magam és mások után a villanyt. Nem fűtöm a lakást 20 fok fölé. Ezért sokan habókos öregúrnak tartanak, de nem baj. Inkább a 40-50 fölöttiek tartanak annak, a fiatalokkal könnyebben szót értek.

Hogyan képzeled el a földi életet ezer év múlva?

Nem tudok jósolni, nem is lehet. Az oksági folyamatok olyan bonyolult láncolatokat alkotnak, hogy soha semmi nem válik be. Olvasom a Római Klub egyik tagjának a hetvenes évek közepén írt jóslatait 2000-re. A számítógép és a televízió tömeges elterjedését és hatásait jól látta. De semmit nem mondott a pénzhatalmi világrend terjeszkedéséről, a világgyarmatosításról, a nemzetekfeletti vállalatokról, vagyis a legfontosabb folyamatokról.

Sajnos vannak rossz sejtéseim. 3000 – csak címszavakban: a fehér ember már a génbankokban sem létezik. A könyvek megszűntek, a régiek is. Egyetlen nyelv van, írni és olvasni a lakosságnak alig 4-5 százaléka tud, a javakat birtokló kevesek, a „papok". A bolygó felületének nagy része sugárzó sivatag, élni csak a magas hegységekben lehet. A mutáns lényeket elkülönítik, ha beszöknek a településekre, megégetik őket. A mutáns állatokat is megégetik. A tengerek szintje megemelkedett, a hajózás megszűnt, a földrészek lakói nem tudnak egymásról.

Remélhetőleg ez sem válik be, miként az eddigiek sem. De a nagy tűzvihar előtt és után lesz népvándorlás, lassa-ebola-marburg-BSE és újabb fajta járványok, amelyekhez képest a tüdőpestis ártatlan kór.

A környezeti válság súlyosbodása ellenére mindig tettrekész és reménykedő vagy, írásaidban is, életviteledben is. Mi ad neked erőt ehhez a világszemlélethez?

Ez belső kényszer. Ahogy Quinn írta: erős elkötelezettséget érzek a világ megmentésére. Azután reménykedem a pillangóhatásban: kevesen sejtették akkor pénteken, hogy a megfeszített Jézus keresztje még sok ezer évig jelkép marad. A kaotikus rendszerekben nincsenek egy-az-egyben leképezhető oksági láncolatok. Ma is Luther szavai futnak az ernyővédőmön: „Ha vége is lenne holnap a világnak, én ma mégis ültetnék egy almafa csemetét."

Beszélgető- és borozó társ: Demeczky Jenő

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Harc a medvével

Nyolcéves koromban január harmincadikán délután így szólt édesanyánk: „Nemsokára február második. Kijön a mackó a barlangjából.” Ismertem már a játékos néphitet: ha napsütést, enyhe időt talál, visszamegy aludni, mert akkor lesznek még hidegek is, ha téli időt talál, kinn marad, mert az már nem tarthat sokáig. A mackóról eszembe jutott valami, és ki is mondtam: „Én azt hittem pici koromban, úgy lesz nyár a télből, hogy mindenik napon egy kicsikével melegebb lesz, mint az előzőn. Tél meg úgy lesz, hogy a nyár közepétől kezdve mindenik nap egy kicsikével hidegebb.” Tízéves bátyám, Gyopár hahotázott egyet, édesapánk viszont elgondolkodott: „A gyümölcsnek tán használna is, ha így lenne nyár. A természet azonban nem gázkályha. Azzal meg lehet csinálni, hogy folyamatosan növekedjék vagy csökkenjen a melege. A mozdony futását is lehet állandóan gyorsítani vagy lassítani. Az időjárás azonban úgy változik, hogy visszaesések vannak benne.” Elgondolkoztam magam is, és felsóhajtottam: „Szegény időjárás! Bizonyára szeretne szépen, szabályosan, folyamatosan változni, és bántják a visszaesései.” Gyopár megint hahotázott, és mosolygott most már édesapánk is: „Pedig te is így változol, Moha. Jó tanuló se úgy lettél, hogy kivétel nélkül mindenik napon egy kicsivel jobban tanultál, mint az előzőn, hanem visszaesésekkel.” Gyopár alamuszi örömmel elvigyorodott: „Ugyebár, édesapa, ez természeti törvény?” Édesapánk felvonta a vállát: „Azt én nem tudom, édes fiam, csak azt tudom, hogy az évszakok is, az emberek is így változnak.”

Amikor félóra múlva szobánk felé mentünk, Gyopár a konyha ajtaja előtt odasúgta nekem: „Gyere!” Beosontunk a konyhába, onnan a kamrába, és egy perc múlva már törögettük és eszegettük szobánkban a kamrából csent diót. Én a zsebemből szedtem elő egyenként a diókat, Gyopár azonban kirakta őket az asztalkájára. Figyelmeztettem is aggódva: „Bejöhet édesanya, és rosszul fog esni neki, hogy mégis csenünk. Tegnap újból megígértük, hogy nem tesszük többé.” Gyopár ugyanolyan alamuszi módon vigyorgott, mint szüleink szobájában: „És ha százszor is megígértük! Visszaestünk, és kész. Nem tehetünk róla. Természeti törvény.” Éppen össze akartam roppantani a tenyeremmel az asztalon egy diót, de abbahagytam a mozdulatot. Hirtelen nagyon elszégyelltem magam. Hát csakugyan nem volnék több, mint a hó meg a hó, a szél meg az eső? Én is csak úgy tudnék változni, mint az időjárás? Visszaesésekkel? „Tudod mit, Gyopár? Határozzuk el, hogy soha többé nem csenünk diót.” Rám bámult: „Éppen most? Amikor édesapánk is elismerte, hogy természetes a visszaesés? Nem ettem meszet! Hallottad, még a medve is tud erről a természeti törvényről, és alkalmazkodik is hozzá.”

Másnap, január harmincegyedikén, miközben reggeliztünk a konyhában, édesanyánk bement beágyazni, Gyopár pedig rögtön rám nézett. Minthogy azonban tagadólag intettem, már osont is be egymaga a kamrába. Nehéz pillanatok voltak ezek. Eszembe jutott, hogy ma már nem fogok diót eszegetve lépegetni az iskola felé, és úgy markolásztam a tejes bögrémet, mintha abba kapaszkodnám, hogy vágyakozásom szélrohama ne sodorjon be engem is a kamra ajtaján. Szemrehányást is tettem Gyopárnak, mikor végre kijött: „Ez nem volt szép tőled. Miért mentél be?” Vigyorgott: „Azért, barátocskám, mert lakik bennem egy okos medve, aki tudja, hogy a visszaesések a természethez tartoznak, és nem száll szembe velük. Sőt!” Hogy ez a „sőt” mit jelentett, azt csak iskolába menet tudtam meg. Miután ugyanis elfogyasztotta összes dióit, titokzatoskodó mosolygással egy másik zsebébe nyúlt, és mazsolát markolt ki. Édesanyánk csak arról tudott, hogy a diót dézsmáljuk, megdöbbenve bámultam hát Gyopárra: „Hogy mertél... mást is?” Megint csak nevetett: „Ha lúd, legyen kövér! Ha visszaesés, legyen visszaesés!”

Másodszor délután szoktunk beosonni, amikor édesanyánk ledőlt egy kis alvásra. Ezen a napon, mikor hallottuk, hogy csukódik a szoba ajtaja, úgy szólt oda nekem Gyopár, mint aki biztos benne, hogy engedelmeskedek neki: „No gyere, indulunk!” Nagyon szerettem volna néhány szem diót, de megráztam a fejem, és úgy tettem, mintha nyugodtan tanulnék tovább. A hallgatásból, amellyel fejrázásomra válaszolt, megértettem, hogy most már haragszik is rám. Meglepő volt tehát, hogy amikor visszajött, nemcsak barátságos, hanem kedveskedő, mézes-mázos hangon mondotta; „Na nesze, öcsikém, hoztam neked is.” És letett az asztalkámra vagy tíz szem diót. Én viszont rémülten néztem fel rá, mert éreztem, hogy nem bírok ellenállni, meg fogom enni a diót. S miután valóban meg is ettem, Gyopár megdicsért: „Jól van, öcskös, lakik benned is egy okos

medve, aki ismeri a természeti törvényeket, és el is ismeri azokat. Most, látod, visszaestél, és mégse dőlt össze a világ.” Dicséretként hangzott ez, mégis nagyon elszomorodtam tőle. Törtem a fejem, mit tegyek, s vagy egy óra múlva így szóltam hozzá: „Tudod mit, Gyopár? Próbáljuk meg most apránként abbahagyni a diócsenést. Határozzuk el, hogy mindennap eggyel kevesebbszer megyünk be a kamrába. Tegnap én háromszor voltam bent, ma már ettem egyszer a dióból, ma tehát egyszer még bemehetek. Holnap már csak egyszer mehetek be, holnapután pedig már egyszer se.” Gyopár összehúzott szemmel hallgatta tervezetemet, aztán fitymálva legyintett: „Szamárság! Fölösleges!” Annak azonban örült, hogy aznap még bemegyek vele egyszer, s hívott is uzsonna után diadalmas kacsintással: „No, gyere, te kis tervezőművész!”

Másnap, február elsején ismét nagyon haragudott rám, mert nem mentem be se reggel, se ebéd után, és hiába hozott ki számomra diót. Kijelentettem: „Ha ennék belőle, az ugyanolyan visszaesés volna, mintha magam mentem volna be érte.” Estefelé még bementem ugyan, de inkább csak azért, hogy megtartsam a fokozatos csökkentést. Ekkor már éreztem is, hogy mennyivel jobban kívánom a győzelem örömét, mint a diót. Csak egy-két szemet dugtam zsebre, és már siettem is vissza szobánkba. Gyopár csak később jött utánam, s miután kirakta zsebéből a diót, mazsolát, igen nagy meglepetésemre előhúzott egy hosszúkás üveg befőttet is. Ismét megdöbbentem: „Ezt már igazán nem lett volna szabad.” „Miért nem? Valamicskével nagyobb visszaesés. Mint májusban a fagyos szentek. Nem tudod, hogy olyankor majdnem tél van?”

Másnap, február másodikán reggel megint nagyon vágyódtam néhány szem dióra, és nagyon nehéz volt nem beosonnom Gyopárral. Felhajtottam hát gyorsan a tejem, fogtam a vajaskenyerem, és bementem szobánkba. Ezen a napon Gyopár még hosszabban időzött kint, még később jött be utánam. Először is letett elém vagy egy tucat diót: „Nesze! Vajaskenyérrel nagyon jó!” Aztán kirakta, amit magának hozott. Diót, mogyorót, befőttet, legvégül pedig titokzatoskodó mosolygással előszedett néhány pénzdarabot is: „Nézd csak, mit találtam még! Valami régi vásárlás után felejthette ott édesanya.” Ijedten bámultam rá: „Pénz? Vidd vissza!” Mogorva arccal gondolkodott. Aztán elnevette magát, legyintett, és rám szólt: „Edd inkább a diódat. Az nem pénz. És vajaskenyérrel nagyon jó.” Ezt magam is tudtam, nem is bírtam ellenállni, és jelentéktelennek is láttam azt a néhány szem diót a befőtt meg a pénz mellett. De bezzeg nem láttam jelentéktelennek, amikor megettem, és Gyopár diadalmasan elvigyorodott: „Jól van, tervezőművész! Megint győzött benned a bölcs medve. Aki tudja, hogy a visszaesés természetes dolog. A medve egyébként kint marad ma.” Az ablakra tekintettem, pedig bántam is én, milyen az idő! Nagyon szomorú voltam a bennem lakó medve miatt. Az ablakhoz álltam, kibámultam a havas, ködös, borongós télbe. Most mi legyen? Mit tegyek most? Határozzam el megint, hogy többé egyszer se esem vissza? Vagy kezdjem elölről a fokozatos abbahagyást? Egyszerre csak ismerős zajt hallottam a konyhából. A rézüstben kevert valamit édesanyánk. Kiballagtam: „Mit tetszik készíteni?” Mosolygott: „Diótortát. Mert látom bizonyos jelekből, mennyire szeretitek a diót.” Rohantam vissza Gyopárhoz, és ujjongtam: „Gyopár! Meg vagyok mentve! Diótorta lesz, de nem fogok enni belőle, mert én ma már ettem diót! Mit bámulsz úgy? Nem érted? Ma már nem lett volna szabad diót ennem, de ha a tortából nem eszem, akkor az előbbi dióevés nem számít visszaesésnek. Érted már?” Értette jól Gyopár. Láttam az elkomorodásán és a gúnyos legyintésén: „Szamárság! Fogsz enni belőle.” Ó ebben bízott, én meg ettől reszkettem, hogy nem lesz erőm nem enni. Féltem szüleim csodálkozásától, unszolásától is, s hogy legalább ennek elejét vegyem, amikor édesanyánk az asztalra tette a tortát, akkor félig őhozzá, félig édesapánkhoz fordulva így szóltam: „Tessék szíves lenni megengedni, hogy ne egyem a tortából. Nagyon fontos, hogy ne egyem, de nem szeretném megmondani, miért fontos.” Jó jel volt, hogy nem pillantottak össze meglepetten, csak elmosolyodtak, és édesanyánk így szólt: „Jól van, kisfiam. Ha ennyire fontos neked, akkor ne egyél.” Gyopár haragosan pillantott rám: „Pedig ilyenkor finom, öcskös: frissen. És ehetnél nyugodtan másért is. Tudod, mire gondolok. Ugye, édesapa, természetes az, hogy az időjárás is, az ember is visszaesésekkel változik?” Édesapánk csodálkozva bólintott: „Persze, hogy természetes.” Gyopár meg diadalmasan rám nézett: „Na látod! Hát egyél!” Most már felfortyantam: „Nem látok semmit! En nem vagyok se szél, se eső, se hó! Tudom, hogy így van és természetesnek mondják, de akármilyen természetes, belenyugodni nem fogok soha!” Ebben a pillanatban mindenki felkapta a fejét, és az ablakra nézett. A szoba ugyanis hirtelen kivilágosodott, mert kisütött a nap. Édesanyánk megjegyezte: „Ennek nem örülök. Meglátja az árnyékát a medve a havon, és visszamegy a barlangjába. Tehát még messze a tavasz.” Én viszont örültem, persze annak, hogy sikerült nem ennem a tortából, és szűknek éreztem óriási örömöm számára a szobát. Felugrottam hát: „Kedves egészségükre! Tessék megengedni, hogy kimenjek az erdőbe!” Szüleim mosolyogtak, én meg már rángattam is magamra a ködmönkém. Gyopár sápadt volt a haragtól, és még egyszer megkísérelte, hogy a torta mellett tartson: „Várj egy kicsit! Aztán én is megyek!” De már az ajtóból kiáltottam vissza: „Nem várhatok! Süt a nap! Meg kell keresnem a medvét!” „Mit akarsz vele?” „Felbiztatom, hogy emberelje meg magát, maradjon kinn!”

Geiko Müller-Fahrenholz

A remény a kereszten függ

Az egyházi év építészei négy adventi vasárnapot irányoznak elő, hogy előkészülhessünk a karácsonyra. A nagypéntek drámájához vezető út azonban sokkal hosszabb. A nagyböjti idő hét vasárnapra terjed ki.

Ennek nagyon is megvan az értelme; a kereszthez vezető út ugyanis hosszú. Ezen a „via dolorosán" sokan sarkon fordulnak.

1. Ismeri Ön a Mátrixot?

A Mátrix című film annak idején hosszasan ment a mozikban. „Kultikus film" ez, mindenekelőtt a fiatalabbak számára. A távoli jövőben játszódik: a Földet egy világot átfogó computerprogram, a Mátrix irányítja. A legtöbb földlakó persze egyáltalán nem tudja már, hogy uralkodnak rajta és ellenőrzik. Már csak kevés az igazi ember! Ők egy titkos városban élnek, amelyet nagyon mélyértelműen Sionnak hívnak. A Mátrix urai elleni döntő csatához két istenszerű lény keresi „a szövetség harmadik tagját". A kettő közül az egyik egy Morfeusznak nevezett apafigura, a másik egy fiatalabb, Trinity (Háromság) nevű nő. A film ettől kezdve arról szól, hogy találnak egy fiatal férfit, akiről úgy vélik, hogy a Kiválasztottat, az Új Messiást találták meg benne. Súlyos próbáknak és harcoknak vetik alá, hogy kiderítsék, vajon ez az új fiú állja-e a sarat messiási hivatásában. A film vége felé megölik őt a Mátrix sátáni urai, Trinity csókja azonban feltámasztja. Ezután már mindenható és sebezhetetlen. A rázúdított géppisztoly-sorozatokat fenséges gesztussal hárítja el. Az utolsó jelenet azt mutatja, amint programozott „földlények" tömegétől körülvéve – hiszen ezek tulajdonképpen már nem „emberek" – fölszáll a mennybe.

A lányommal és barátjával – mindketten húszas éveik közepén járnak – láttam ezt a filmet. Csak akkor tudatosult bennünk vallási „üzenete", amikor beszélgettünk róla. A Föld, amelyet ábrázol, mindenestül megváltásra szorul. A világ megváltását egy „Háromságtól" várják. A „Háromságból" indul ki az az erő, amely feltámasztja a holtakat. A világ megváltása azonban csak egy Kiválasztott révén jöhet, aki a Mátrix erőszakos és gátlástalan hatalmait még nagyobb gátlástalansággal és még radikálisabb erőszak-készséggel győzi le. A film által (fel)magasztalt és dicsőített Messiás végül sebezhetetlen, elpusztíthatatlan, fiatal és halhatatlan lesz.

A Mátrix persze csak egy példa a sok közül.

2. A képek hatalmáról

Valaki, aki becsüli az ilyen filmeket, azt mondta nekem: „Miért izgatod föl magad? Hiszen a fiatalok csak akció-jelenetei és effektusai miatt nézik meg a filmet. Ha te itt messiási erőszakélvezetről vagy émelyítően erőszakos messianizmusról beszélsz, ezzel csak nagyobb becsben tartod a filmet, mint amit megérdemel! Vedd hát lazábbra az egészet!"

Csupán az én kultúrpesszimizmusom venné rémülettel tudomásul az ilyen filmeket? Pesszimizmus ide, optimizmus oda, számomra biztos, hogy napjaink embere is azokból képekből és képekkel él, amelyek a lelkében élnek, és amelyeket belső szemei elé állítanak. A megszakadt kapcsolat c. könyvben Robert Jay Lifton amerikai pszichológus kategorikusan kijelenti: „We live on images." Képekben és képek szerint élünk. „Emberekként csak annak alapján ismerjük meg testünket és elképzelésvilágunkat, amit be tudunk *kép*zelni (to imagine) magunknak."

Amit be*kép*zelünk magunknak, vagy hagyunk, hogy be*kép*zeltessenek velünk, hozzájárul ahhoz, hogyan *kép*zeljük el világunkat. Az életről és az élet értelméről magunkban hordott *képek* meghatározzák döntéseinket és magatartásmintáinkat. Minél mélyebben vannak bennünk, annál tartósabban befolyásolnak minket. A kora gyermekkori bevésődések ezért archetipikus kikerülhetetlenséget eredményeznek. Aki kisfiúként csak egy verekedő apáról és egy szolgálatkész anyáról szerzett tapasztalatokat, annak rendkívüli nehézségeket fog okozni, hogy férjként és apaként ne járjon el maga is erőszakosan. Aki elé örökké csak az élték meg és állították oda, hogy a konfliktusok erőszakkal „oldhatók meg", az a maga részéről szintén erőszakos „megoldásokra" fog törekedni. Nem azért, mert ezt akarja, hanem azért, mert semmi más nem jut eszébe; ugyanis csak az juthat eszébe, ami képként benne rejlik.

A magunkban hordozott képeknek megvan a történetük, és alakítják a mi történetünket. Ezért ne mondja nekem senki, hogy ártalmatlanok és következmény nélküliek azok az erőszakos képek és konfliktus-forgatókönyvek, amelyeket a mozi-, video- és tévéfilmek nap mint nap a szemünk állítanak és belevernek a tudatunkba. Belénk hatolnak, lerakódnak bennünk, és így alakítják („*kép*ezik") ki azoknak az el*kép*zeléseknek a „mátrixát" (programját), amelyek szerint éljük az életünket.

3. „Ecce homo!" – „Nézzétek, micsoda ember!"

A nagyböjti időszak arra hív meg minket, hogy kövessük a názáreti Jézus útját egészen megfeszítéséig, és *képet* alkossunk magunknak arról, ami ott történt. Az evangéliumok olyan embert ábrázolnak, aki oly módon állt szövetségben Istennel, mint előtte senki. Ez az ember a legintimebb módon „Abbának", vagyis Papának szólította a Megnevezhetetlent; a kitaszítottak testvére, a törvényen kívülre szorítottak barátja volt, az emberiesség foglalata. És éppen ezért végezte a kereszten. „Ecce homo", mondja hitetlen csodálkozással Pontius Pilátus. „Nézzétek – ezt az embert!" Ilyennek kell lennie az embernek? Vagy ez csak paródiája egy igazi férfinak?

A római kivégzőosztag parancsnoka pedig azt mondja: „Valóban. Ez az ember Isten fia volt!" Hogyan lehetséges, hogy valaki ebben a kereszten függő, lemeztelenített és védtelen emberben, ebben a „fájdalmak férfiában" Isten fiát ismeri fel?

A Megfeszített képe újból és újból iszonyatot és rémületet váltott ki. Sok hinduista például utálatosnak tartja, hogy a Megfeszített alkotja a keresztény hit központi képét. Hiszen ebben nincs semmi magasztos és méltóságteljes! Hogyan akarja legyőzni a világot az, aki ennyire mindenestül annak kerekei alá esett?

Bizonyos, hogy a kereszt az erőszak egyik képe. De nem dicsőíti az erőszakot. Jézus passiója csupán azt állapítja meg igen realista módon, hogy világunk olyan, amilyen – tele van kínzással, iszonyattal és erőszakkal. De a kereszt

egyúttal ős-képe is annak a szeretetnek, amelyik hű marad önmagához – és hozzánk! Ez az ember hű marad a maga emberségességéhez, s éppen ebben a rettenetes halálban marad hű. Amikor szorul a hurok, nem vált át a bosszúra, amint ez normális esetben történni szokott, nem hány kardélre másokat, hogy mentse a maga bőrét. Ez az ember hagyja, hogy keresztre verjék. És így imádkozik: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!"

Hét hétnél is többre van szüksége az embernek ahhoz, hogy megértse ezt a mondatot.

Tele vagyunk „az istenek" fiatal, szép, hősiesen sebezhetetlen „kedvenceinek", vagy ahogy ma prózaian mondjuk, a „sztároknak" a képeivel. Szívesen vennénk, ha Isten ilyen lenne: mindenható, megközelíthetetlen, mérhetetlenül gazdag. Ha azonban Jézus kereszthalálában is, és éppen kereszthalála révén marad Isten fia, akkor ez egészen más istenképet vár el tőlünk. Akkor Isten a szenvedők mellett áll, nem pedig a szupersztárok mellett. Akkor „szeretetének hatalmát" csak a kereszt rettenetes tehetetlenségében ismerjük föl.

Ezért írta börtöncellájában a nácik által kivégzett Dietrich Bonhoeffer: „Csak a szenvedő Isten képes segíteni", és ezért van Heny Nouwen amerikai teológusnak ilyen című könyve: The Wounded Helaer. A megsebzett gyógyító. Ő a Messiás. A keresztény messianizmus középpontjában a szenvedő, a megvetett alakja áll, aki „a mi vétkeink miatt kapott sebeket, a mi bűneink miatt törték össze, ... s az ő sebei árán gyógyultunk meg" (ahogyan Izajás könyvének 53. fejezetében olvassuk).

4. A „győztesek vallása" és a Vesztes hagyatéka

Amilyennek Istent szeretnénk tudni, olyanok szeretnénk lenni mi is: mindenhatók, sebezhetetlenek és mérhetetlenül gazdagok. A siker dönti el, miféle ember vagy. Ezért azon mérhető le, mit érsz, hogy milyen sikeresen tudod eladni magad. A reklámok és a szórakoztatóipar, a gazdaság és a politika egyaránt a „győztes típusok" körül forog. Aki nem képes „number one" lenni, azt „loser"-ként (vesztesként) bélyegzik meg. Hogy ez milyen gyorsan bekövetkezhet, nem rég állította elénk a Mannesmann bekebelezése a Vodafone által.

Ezért kultikus film a Mátrix. A sebezhetetlen Megváltót állítja szemünk elé. De ha *ez* fog megváltani minket, Isten legyen irgalmas hozzánk!

Mert micsoda emberképpel van itt dolgunk?

A mindenhatóság nyilvánvalóan csillapíthatatlan vágyával. Álmodozás ez a hős Siegfriedről, aki megfürdött a sárkány vérében, és sebezhetetlenné vált. Ezek a képek illúziók. Alapjában véve mindenki tudja ezt. A fiatal szuperhősből is gyér hajú és műfogsort használó öregember lesz egyszer. Nem csoda, hogy Brigitte Bardot, a hatvanas évek szex-szimbóluma elrejtőzik a kamerák elől.

De a sebezhetetlenség vágya éppen azért követeli a legnagyobb áldozatokat, mivel illúzió. Aki „on top" („a csúcson") akar lenni, annak „mindent" oda kell adnia. Késznek kell lennie az önfeláldozásra. Arra is késznek kell lennie, hogy félretoljon mindenkit, aki csak útjában áll. A csúcsra vezető út áldozatokkal van kikövezve. Mennyi emberáldozatot hoznak a „győztesek" oltárain! Megszámlálhatatlan.

Napjaink vallásában, amely a „győzteseket" imádja, pusztító emberképet látok. Pusztító és nihilista, mert tagadja minden emberinek az árnyoldalát, nevezetesen a gyengeséget és a betegséget, az elöregedést és a meghalást. A vesztesek maguk az okai nyomorúságuknak, halljuk aztán. Aki nem tudja tartani a lépést, legjobb, ha elrejtőzik. Az öregség szégyellni való. Ezért a „Harmadik világ" elnyomorodása nem téma többé. „Kifordul a gyomrom a szegénységetektől!"

Kiszámítható, mi jön majd ki ebből a masszív „elfojtási munkából": erőszak, és még több erőszak. Egy könyörtelen társadalom.

Az első keresztények megtalálták azt a mottót, amelyben összefoglalták az egészséges, üdvös, meggyógyított életről alkotott képüket: „Salve crux – spes unica!" Magyarul: „Légy üdvözölve, kereszt, egyetlen reményünk!"

A nagyböjt hét hete segíthet nekünk abban, hogy felismerjük a názáreti Jézus keresztjében rejlő alternatívát. A győztesek ma uralkodó vallásának alternatívájaként először is nagy adag realitásérzéket tartalmaz, ugyanis tudomásul veszi, hogy az emberek győztesek és vesztesek, hogy nagyság és gyengeség, bátorság és sebezhetőség, ifjúság és megöregedés összetartozik. Ebből következik, hogy több empátiával tekintünk magunkra és másokra. A kereszthez közeledve sebezhetőségében és rászorultságában ismerjük meg az embert. Ecce homo! Ilyen az ember! Aki csak a győztes oldalt akarja tudomásul venni, szörnnyé teszi az embert.

5. A kereszt és a csillagok háborúja

A Mátrix című film abban a világban játszódik, amely embertelen erőszakban pusztult el. Sok sci-fi film indul ki ebből a képből. Megmutatják nekünk azt a Földet, amely ismét „puszta és üres" lett, mi több, abból indulnak ki, hogy a csillagok között sem uralkodik semmi más, csak háború. „A csillagok háborúja." Ez a végzetes kozmikus törvény, amely vég nélküli harcra ítéli a „terminátorokat" és a „Jedi-lovagokat". Intergalaktikus hadjárataik mögött

félelmetes apokaliptikus sejtés rejtőzik: Még az örökkévalóságban is csak ez van: háború, és megint csak háború. Erőszak és ellenerőszak.

A végtelen pusztítás e lidérces álmával áll szemben a kereszt. „Szeressétek ellenségeiteket!", mondja. Vagyis törjétek meg az erőszak végzetes ismétlési kényszerét, és lássátok be végre: Ellenségeitek sem mások, mint ti vagytok. „Tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnek titeket", mondja. Vagyis törjétek át azok koalícióját, akik csak saját érdekeiket követik, és hagyják, hogy mások elvérezzenek. „Imádkozzatok azokért, akik megsértenek és üldöznek titeket", mondja. Más szavakkal: A megtorlás és a bosszú ördögi körét akkor lehet megtörni, ha készek vagytok arra, hogy a rosszért jóval fizessetek.

Gyakran csinálnak úgy, mintha a kereszt e logikája ésszerűtlen vízió, irreális vágyálom lenne. Mindazonáltal aki a kereszten szenvedett, ragaszkodik ahhoz, hogy jó dolog, ha magunkra vesszük a keresztjét, és tanulunk tőle, akit megfeszítettek: „Az én keresztem enyhe, az én terhem könnyű."

Aki irreálisnak tartja ezeket a szavakat, annak még nincs reális képe arról, hogy e föld legtöbb lakójának milyen viszonyok között kell tengetnie az életét. A háborúk elpusztította városokra gondolok, számos ország kaotikus állapotaira, az óriásvárosok nyomorára, azokra a régiókra, amelyek sztyeppévé válnak a rablógazdálkodás és a túllegeltetés miatt – micsoda súlyos teher ilyen körülmények között élni. Milyen fáradságos dolog, ha az embernek a háború, az elűzetés vagy a nyomor örökös fenyegetettségében kell tengetnie az életét.

Légy üdvözölve, kereszt, egyetlen reményünk!

Nagyon is tudatában vagyok annak, hogy a kereszttel gyakran visszaéltek. Amikor Konstantin császárnak az a végzetes ötlete támadt, hogy a keresztet győzelmi jelvényként viszi a döntő csatába („E jelben győzni fogsz!"), akkor a szenvedésre kész szeretet jeléből az üldözésre kész hatalom szimbóluma lett. A kard és a kereszt szövetsége véres nyomot hagyott a történelemben.

Hét hétig a kereszthez vezető úton. Ez az idő nem elég ahhoz, hogy e torzulások mögött visszataláljunk ahhoz a kereszthez, amelyet Jeruzsálem kapui előtt állítottak fel. Abból kritikus és építő erő árad. Ragaszkodik ahhoz, hogy ha valaki érdeklődik az iránt, hogy a világban kevesebb legyen a szenvedés, akkor ez csak úgy lehetséges, hogy magunk viseljük. Aki másokra hárítja, csak még nehezebbé teszi. Ha valaki a másik terhét hordozza, akkor az könnyebbé válik, mégpedig mindkettőjük számára.

A kereszt ébren tartja az emberiesség titkát. Ahol elárulják a keresztet, ott kárt szenved az emberiesség. Ezért függ az emberiség reménye a kereszten. Vele áll vagy bukik.

Forrás: Publik-Forum, 2000/8

A Szerző teológus, író és újságíró, Brémában él.

OLVASÓK FÓRUMA

Tisztelt Szerkesztőség!

A 2000. októberi számban olvastam Georg Baudler „Jézus és a pokol" című írását. Ebben a szerző a teljesség igényével mutatja be a kérdéssel kapcsolatos különböző felfogásokat, eredetüket, történeti hátterüket. Az íráshoz kapcsolódva szeretném felvillantani az örök pokol kérdésének egy másféle aspektusát, mégpedig azt, hogy az örök pokol dogmája hogyan befolyásolja a közgondolkodást, legalábbis a vallásos közgondolkodást.

Isten a világmindenséget a tér és idő keretei közé teremtette. Az ember is, akit Isten saját képére és hasonlatosságára teremtett, a tér és idő keretei között él és végzi el feladatait. Hogy ezzel a világgal mi történik, azt minden ember befolyásolja. Ez csak a mi emberi fogalmaink szerint van ellentmondásban azzal, hogy Isten akarata ellenére semmi nem történik. Nem egyformán ugyan, és ebben ember és ember között óriási különbségek vannak, de minden ember személyesen felelős azért, hogy a világban milyen folyamatok mennek végbe. Ez az, ami az örök pokol dogmájával nem fér össze. Ha ugyanis az örök pokol egyáltalán lehetséges fenyegetés, ez a vallásos ember gondolkozását torzítja, elsődlegesen arra a kérdésre szűkíti le, hogyan lehet ezt a nem emberre (térre és időre) szabott fenyegetést elkerülni. Pedig az ember gondolkodásának központjában annak a kérdésnek kellene állnia, hogy cselekedetei, döntései, vélekedései a világ folyását kedvező vagy kedvezőtlen irányban befolyásolják-e.

A parancsolat úgy szól: Szeresd Uradat, Istenedet, és csak neki szolgálj! A vallásos ember igyekszik meggyőzni magát, hogy tudja, érti, mit jelent szeretni Istent, és ezt próbálja gyakorolni. Az a kérdés azonban, hogy Isten teremtett világa miért pusztul és szürkül egyre, az örök pokol személyes fenyegetéséhez képest miért szorul hátra, és az is, hogy az egyén maga az életével a pusztulás vagy az épülés irányában hat-e. Pál azt írja (1 Kor 13,2): „Ha szeretet nincsen énbennem, semmi vagyok." A vallásos ember igyekszik, hogy a szíve tele legyen szeretettel. Közben azt gondolja, rá nem tartozik, legalábbis „üdvbizonyosságát" nem érinti, hogy a világban növekszik a szeretetlenség, gyűlölködés, erősödnek a politikai, társadalmi, etnikai feszültségek, és azt gondolja, hogy őneki magának úgy sem lehet hatása arra, növekednek-e vagy oldódnak-e a feszültségek. Nem szabad lopni, ölni, paráználkodni, irigynek lenni. A vallásos ember igyekszik megfelelni ezeknek a tilalmaknak. Az örök pokol a vallásos embert csak a saját maga által elkövetett bűnök, illetve a saját hitetlensége miatt fenyegetheti, tehát elhárul felőle a mások bűne miatti felelősség – holott Isten teremtett világának sorsáért minden ember felelős. Felelősséggel gondolkozni pedig azt jelenti, a **saját** cselekvéseinket, törekvéseinket, állásfoglalásainkat összefüggésbe hozni azokkal a folyamatokkal, amelyek miatt a világ egyre sivárabb és ellenségesebb lesz, és mind többen süllyednek le az egyre szervezettebb alvilágba.

Tombol a világban a globális növekedés, mindent és mindenkit, aki az útjában áll, elsodor, vagy átgázol rajta. Miközben a globális növekedés következtében pusztulnak az erdők, hegyek, vizek, fajok ezrei tűnnek el végleg, embermilliók pusztulnak éhen vagy irtják egymást gyilkos dühvel, a vallásos embernek tudata legmélyén központi kérdése, hogy a pokolra jut-e, vagy a mennyországba.

Nem hiszek az örök pokolban. Hiszem, hogy Isten teremtett világának a sorsáért mindenkit személyes felelősség terhel. Nem valami törvény előtti vagy felettesek előtti felelősségről van szó, hanem olyan felelősségről, amelyet személyében, nevével vállal az ember, ahogy egy alkotó a művéért. Hogy az embernek ez a felelőssége érvényesülhessen, az szabadság és társadalom előtti nyitottság kérdése. Mindenesetre döntően fontos kérdés, amely kivezet ennek az írásnak a keretei közül, hiszen az egész közgondolkodási rendszert alapjaiban érinti.

Benyó Bertalan
Budapest

Gromon András

Jézus humora

„Egy keresztény ne nevessen! Jézus sem nevetett” – vélte egy 19. századi német teológus. A keresztény művészet is mindmáig csak komolynak, fenségesnek vagy jóságosnak ábrázolta Jézust – nevetve mindenesetre soha.

Pedig a nevetni tudásra fokozottan szükségünk lenne manapság, amikor az egyik legelterjedtebb betegség a „problematitisz”, amelynek tünetei abban állnak, hogy az érintett úgy látja, tehetetlenül ki van szolgáltatva a problémáknak, elveszíti az örömöt és nem tud többé szívből nevetni.

Szerencsére van gyógyszere ennek a betegségnek, mégpedig a humor! Ez talán nem oldja meg magukat a problémákat, vagy legalábbis nem közvetlenül, de *feloldja a görcsös kötődést* a problémákhoz, tehát éppen a problematitiszt; megváltoztatja viszonyulásunkat a problémákhoz, megszabadít attól, hogy azok bénító módon fölénk kerekedjenek, s ezáltal sokat elvesz nyomasztó súlyukból és végzetszerűségükből. Mindenekelőtt azonban arra tesz képessé, hogy *együtt tudjunk élni* problémáinkkal, ha azok megoldhatatlanok.

Persze a humor **fogalmát** itt nem a hétköznapi „vicc, tréfa” értelemben használjuk, azaz bármire, ami nevetésre ingerel, hanem a szó klasszikus értelmében; tehát a humor („felsőfoka”) az, **amikor az ember „mégis” nevet** – jóllehet valami bántja, fáj neki, szenved valamitől, s legszívesebben talán sírna. A humor meghatározását ezért így is megfogalmazhatnánk: Mosoly könnyek között. Mai szóhasználattal talán inkább derűnek mondanánk, de maradjunk meg az eredeti kifejezésnél.

A szóban forgó humornak az az „alapfoka”, amikor valaki el tudja kerülni a megkeseredést, és eljut a bizakodás, a lelki nyugalom, a higgadtság állapotára; ezt a vonását azonban minden „lépcsőfokon” megfigyelhetjük majd, sőt a végén kiderül, hogy ez egyúttal „felsőfoka” is lehet, ezért egy erre utaló példacsokorral kezdjük fejtegetésünket.

A higgadtság példázatai

Egészséges ember lévén, Jézus *részben* csalódottsággal és szomorúsággal reagált elutasítására. Például felpanaszolta: „Jeruzsálem, Jeruzsálem! Hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint ahogy a tyúk gyűjti szárnyai alá a csibéit, de te nem akartad” (Mt 23,37). De nemcsak hogy nem akarták, hanem erőszakosan léptek föl ellene: rossz hírbe hozták, fenyegették, üldözték (majd végül megkínozták, keresztre szögezték); keserű tapasztalatait összegezte Jézus, amikor azt mondta: „Isten országa erőszakot szenved” (Mt 11,12; Lk 16,16). *Másfelől* azonban, s úgy tűnik, ez a magatartása volt túlsúlyban, rendkívül meglepő higgadtsággal reagált, amiről *számos példabeszéde* tanúskodik.

A magvetőről szóló példabeszédben (Mk 4,1-9) tárgyilagosan és panaszos felhang nélkül állapítja meg igehirdetésének veszteségeit: szavainak vetése (nagyobb?) részben a keményre taposott útfélre, köves vagy tövises talajra hull; a maradék azonban mégiscsak jó földbe kerül és bőséges termést hoz, s a végén ezt emeli ki Jézus pozitív beállítottsággal. – Tudja, hogy az általa elindított mozgalom olyan kicsi, mint egy **mustármag**, de nem panaszkodik, hanem bizalommal telve arról beszél, hogy ez a magocska nagy fává nő majd (Mt 13,31-32). – Csak néhány ember csatlakozik hozzá, ő azonban higgadtan abban reménykedik, hogy **kovászként** fognak hatni (Mt 13,33).

Jézus tehát maga is gyakorolta azt a magatartást, amelyet kifejezetten mintául állít abban a példabeszédében, amelynek nem jelentéktelen mellékszereplője **a nem ideges paraszt**, aki miután elvetette a magot, nagy lelki nyugalommal tud aludni, mivel tudja, hogy a mag (Istentől kapott) belső termőképességgel rendelkezik (*„automaté”* hoz termést; Mk 4,26-29). (Nem véletlenül mondta egyszer kihívóan G. Bernanos: „Isten nem kedveli azokat az embereket, akik nem tudnak aludni” – mert nem hagyja őket a „problematitisz”, amelybe nyüzsgésük és bizalmatlanságuk kergeti őket.)

Ezt a magatartást azonban nemcsak tanítani tudta Jézus, hanem „éles helyzetekben” (sőt a legélesebbekben) gyakorolni is. Világosan tanúskodik erről **viselkedése a viharban** (Mk 4,35-41). Ha elbeszélői túlzásnak vélhetjük is, hogy aludt, miközben „a hullámok becsaptak a bárkába, úgyhogy már majdnem megtelt”, mindenesetre rendkívüli nyugalmat kellett árasztania, ha tanítványai – minden tiszteletet félrehagyva – azt kérdezték: „Mester, nem törődöl azzal, hogy elveszünk?” Elképesztő a viszontkérdése a tomboló viharban: *„Mit féltek annyira?* Hogy lehetséges, hogy még mindig nincs bizalmatok (Istenben)?” Még elképesztőbb, ha meggondoljuk, hogy annak a Jézusnak a szájából, aki tudomásul vette Isten be-nem-avatkozását a világ eseményeibe (vö. Mk 9,31a; Mt 26,39), és aki elutasította a bizonyító csodákat (vö. Mt 16,1-4), ez csak azt jelentheti: „Lehet, hogy bele fogunk fulladni a tóba; de mégsem esnétek pánikba, ha bíznátok Istenben, aki képes arra, hogy «három nap múltán» (vö. Mk 9,31b) új életre keltsen minket (odaát).” S beleérthette: „Ez a bizalom és a belőle fakadó higgadtság aztán képessé tenne titeket arra, hogy pánik helyett megragadjátok az evezőket.”

Istendicséret a sikertelenség közepette

„Szentlélekkel telve, teljes örömmel így szólt abban az órában: **Áldalak téged, Atyám,** mennynek és földnek ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsek és okosak elől, és föltártad a kicsinyeknek” (Lk 10,21). – Sikertelenségét és sikereit egyszerre tárja itt Jézus az Atya elé: az általa hirdetett „jó hír” elutasítását a „bölcsek és okosak” részéről, és elfogadását az „éretlenek”, a kicsinyek: szegények és műveletlenek részéről. Ez azt mutatja, hogy Jézus képes a sikertelenségeit (is) – amelyeknek jövőbeli végzetes következményeit nem lehetett nehéz kiszámítania (vö. Mk 8,31) – *nagyobb összefüggésbe integrálni* (ez a „nagyobb összefüggés” jelentheti a most még elutasító „tékozló fiúk” jövőbeli megtérését [vö. Lk 15,4.8.11-24], meg Jézus bizalomteli és bensőséges viszonyát is

az Atyához, azt a kapcsolatot, amely képes mindent elhordozni), s ezzel *az integrálással viszonylagossá tenni* a sikertelenségek miatti fájdalmát, és így ismét képessé válik Isten dicséretére, méghozzá „teljes örömmel" (*„agalliaein”* = ujjongani). Mi ez, ha nem „mégis nevetés” – azaz humor? Tanítgatta erre övéit is:

Porlerázás

Jézus a békesség (*„salóm”*, Mt 10,12) üzenetével küldte szét (Mt 10,5) tanítványait. Ám számítaniuk kellett a visszautasításra is. Mitévők legyenek olyankor, kérdezhették. Jézus eligazítása: „Akkor (már) a ház elhagyásakor rázzátok le a port lábatokról” (Mt 10,14). **„Ne cipeljétek magatokkal** egy lépést sem azt a piszkot, ami ott rátok tapadt: **az ő békétlenségüket**, amely a sikertelenség miatti kedvetlenségként és haragként szállt rátok, mint lábatokra a por. Rázzátok le! Ne hagyjátok, hogy a kudarc keserűvé tegyen titeket! Akkor békességtek visszaszáll rátok (Mt 10,13), mint annak idején Noéhoz az első (béke)galamb, amely még nem talált leszállóhelyet (Ter 8,8), s ti tehermentesen tudtok tovább tevékenykedni.” (Jézusnak e mély humort rejtő béketanítását később a vádolás – Lk 9,5 –, a fenyegetés és a bosszú – Mt 10,14-15 – üzenetévé csavarták ki.) – De Jézus ennél nagyobb bajok „humoros” feldolgozására is biztatta hallgatóit:

Szerencsés szegények

„Szerencsétek van nektek, ti szegények – mert Isten országa értetek van itt” (Lk 6,20). A mondás mindkét fele magyarázatra szorul, főképp ha nem akarjuk, hogy kegyetlen gúnyként vagy olcsó vigasztalásként (ópiumként...) hangozzék, hanem azt akarjuk, hogy felfedezhető legyen benne a mélységes jézusi humor.

A szakirodalomban vég nélküli viták folynak arról, kikre gondolt Jézus, amikor „szegényekről” beszélt. Talán legegyszerűbb és legbiztosabb, ha szavainak folytatását fogjuk fel értelmezésként: „Szerencsések vagytok ti, akik most **éheztek**..., akik most **sírtok**” (Lk 6,21), és semmi többet nem magyarázunk bele (tehát pl. a sírás mögött sem keresünk „magasabb” lelki okokat, hanem egyszerűen a különféle szenvedéseket tartjuk a gyökerének). Az éhezők és sírók szerencséje (és nyomorúságuk „humoros” feldolgozásának forrása) pedig abban áll, hogy Isten országa **értük van itt** (és *ilyen* értelemben az „övéké”), konkrétan: hogy ők a jóllakás és a nevetés várományosai. *Mi módon?* Nem csodák, Isten „fölülről” történő beavatkozása révén (ahogy az apokaliptikusok gondolták), nem is erőszakkal (ahogy a zelóták akarták), hanem úgy, hogy *megtért emberek* – akik Isten országát alkotják, mert Isten ajándékozó lelkülete tölti be őket – *megosztják ennivalójukat* az éhezőkkel (Mk 6,37a) és *orvosolják szenvedéseiket* (Lk 10,9) (ahogyan Jézus tanította; ld. még Lk 6,35b). – Persze megjegyezhetjük, hogy a most szóban forgó humor részben *feltételes vagy közvetett* jellegű, hiszen teljes „működésének” feltételei részben kívül esnek az érintett szegényeken: azokban kell megvalósulniuk, akik Jézus tanítását követik.

A bevezetőbeli meghatározás szerint humor az, amikor az ember „mégis nevet”. Az eddig feldolgozott anyagból is látszik, hogy ez a nevetés (a dolog természetéből fakadóan) azért nem (mindig) könnyed, felhőtlen nevetés, hanem inkább csak mosolygás, derűs mosoly, vagy mint a fejezet lezárásában látjuk majd, még annyi sem, csupán belső béke. A most következő alpontokban azonban kifejezetten hangsúlyos a vidám mosoly vagy éppen nevetés.

Igyunk vizet borként!

A jézusi humor egyik legáttetszőbb és legzseniálisabb megnyilatkozását fedezhetjük fel a kánai menyegzőn történtekben (Jn 2,1–10), ha meg tudunk szabadulni a jánosi csoda-magyarázattól, másfelől pedig – beleélve magunkat Jézus szellemiségébe és lelkületébe – kissé szabadjára tudjuk engedni fantáziánkat (ha tetszik: intuíciónkat). Ez esetben a következő **parafrázist** adhatjuk elő.

Elfogyott a bor. Szegény (!) emberek lakodalmán megesik az ilyesmi, de akkor is – micsoda szégyen! Mit lehet tenni ilyen szorult helyzetben? Jézus már tudja. Megtölteti a hat nagy kőkorsót vízzel, hozat belőle, töltet magának, és kristályos *vízzel telt* poharát magasba emelve, humoros *tósztba kezd*, mondjuk így: „Barátaim, mi szükségünk van borra, amikor egy oly nagy úr kínálja nekünk ezt a drága italt?!” Valaki közbekiabál: „És ki lenne az?” Mire ő: „Hát nem ismeritek az ég és a föld, a hegyek és **a források** nagyszerű **Urát**, akit Abbának szólíthatunk? Nézzétek, ezt az italt nem kereskedők pancsolták; ezt az Atya ajándékozza nekünk! Ha tudnátok, milyen jó Ő a gyermekeihez!” Megtölteti a vendégek poharát is, és folytatja: „Kérem a násznépet, igyunk arra, ami égen-földön a legjobb *(az ifjú párra tekintve)*: az őrült szerelemre!” Majd hatásszünet után: „Igen, a Teremtőnek az ember iránti megfoghatatlan szeretetére! Egészségünkre!” **Felszabadult nevetés** terjed szét a vendégek között, s bár egyesek azt gondolják: „Ez bolond! Így nem lehet beszélni Istenről!”, mások olyasmit élnek át magukban, mint *a vasfüggöny leszakadása.* Ez utóbbiak között van az étekmester, aki kiválóan rezonál Jézus humoros (a bajban is nevető!) hangvételére, és nevetve megfenyegeti őt: „Hé, te! Mindenki előbb a jó bort teszi az asztalra, és csak ha a vendégek már túl sokat ittak, akkor a kevésbé jót. Te viszont egészen mostanáig visszatartottad a jó bort!” És talán arra gondol: „Miért hozod csak most az Isten örömét, amikor népünk már torkig van a Tőle való félelem savanyú borával?”

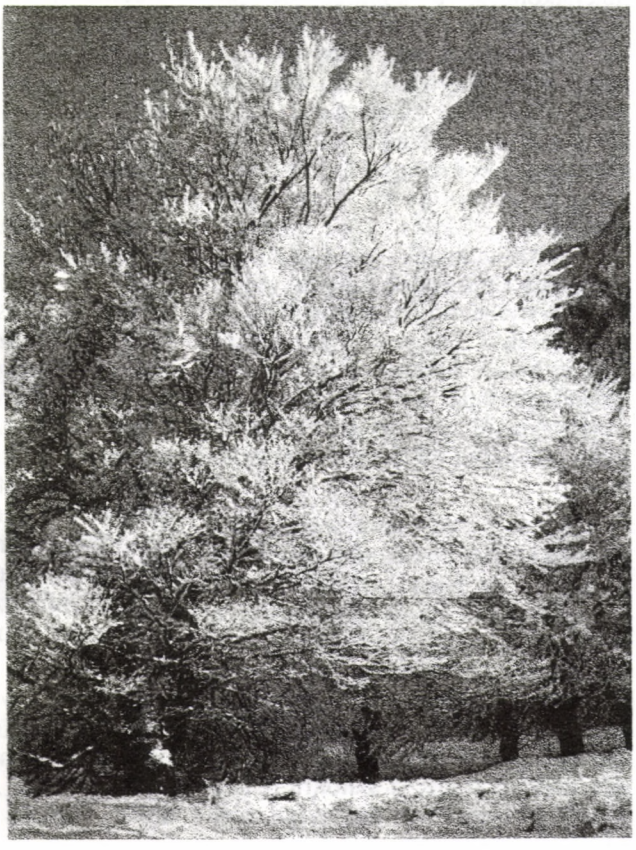

Humor a szitokáradatban

Az alábbi példacsokor azt szemlélteti, hogyan nyilvánult meg Jézus humora, amikor szidalmazták (őt és tanítványait), ami nem volt ritka jelenség. Idevágó humorának *„alapfoka"*, hogy mentegetőzés nélkül, higgadtan tudomásul veszi a fejéhez vágott szitkokat és **gúnyneveket**, aminek bizonyítéka, hogy gondtalanul ő maga idézi őket: „Eljött az Emberfia..., s azt mondják rá: Lám, a falánk és borissza ember, a vámosok és bűnösök cimborája" (Mt 11,19). Vagy: „Ha a házigazdát Belzebubnak csúfolják, mennyivel inkább a családtagjait" (Mt 10,25b). Elég annyit hozzátenni: Belzebub (Beelzebúl) magyarul annyi, mint „A trágya ura"...

A *„középfokot"* akkor figyelhetjük meg, amikor Jézus nemcsak feszélytelenül idézi a maga és tanítványai gúnynevét, hanem bizonyos értelemben még meg is erősíti azt, vagy rá is dupláz; persze csak bizonyos értelemben, és ettől lesz reakciókja balekség helyett a mély humor megnyilvánulása. Két izgalmas példát is találunk erre.

Az egyik: „Áldalak, Atyám, mert elrejtetted ezt a «bölcsek és okosak» elől, de feltártad az **«éretleneknek»**. Atyám, jó, hogy így tetszett neked" (Lk 10,21)! A *„népios"* eredeti jelentése: éretlen, kiskorú, azaz aki még alkalmatlan az önálló gondolkodásra és ítéletalkotásra; a konkrét szövegösszefüggésben ez a Tórával kapcsolatos, tehát annak megítélésével, mi a helyes vagy helytelen Isten előtt; ha pedig felnőttekre alkalmazzák ezt a kifejezést, mint Jézus és tanítványai esetében, akkor nyugodtan fordíthatjuk így: *«infantilisek»*, vagy kicsit erősebben: *«idióták»*. „Igen, infantilisek, idióták vagyunk – mondja Jézus; **csakhogy** Isten éppen az ilyen «idiótáknak» nyilvánítja ki önmagát és elgondolásait!" S hogy ezt nem valami komor, hanem sokkal inkább nevetős megállapításnak kell elképzelnünk Jézus részéről, azt már az is mutatja, hogy „felujjongása" közben hangzott el.

A másik: „... és vannak olyan **«eunuchok»**, akik önmagukat tették eunuchhá – az Isten országáért" (Mt 19,12). – A kasztráció szigorúan tilos volt Izraelben; olyan rémség, amely kultikusan tisztátalanná tett, azaz gyakorlatilag kizárt Izrael közösségéből (MTörv 23,2). Az „eunuch" tehát durva szitoknak számított. Jézus minden bizonnyal erre a szitokra reagál idézett mondásában; kár, hogy nem jegyezték föl nevetését és szavainak dallamát: „Nyilván eunuchok vagyunk (tanítványaim és én); sőt rosszabb a helyzet: Mi tettük azzá magunkat! **Csakhogy** – az Isten országáért! Aki ugyanis elköteleződik Isten országa mellett, az nemcsak szüleit, testvéreit, gyerekeit (vö. Mt 12,36-37; Lk 9,59-60; Mk 3,31-35) nem szeretheti már «mindenekfölött», hanem feleségét sem (vö. Mt 19,29; Lk 18,29). Igen, *ebben az értelemben* «házasságra alkalmatlanná» teszi magát, és kiteszi magát annak, hogy «eunuchnak» fogják szidalmazni." (Mondani sem kell, hogy mindennek semmmi köze a cölibátushoz!)

A szóban forgó humor *„felsőfoka"* pedig az, amit Jézus így fogalmaz meg tanítványai számára: „... ha gyaláznak titeket, és neveteket mint valami romlottat kiköpik, **örüljetek és táncoljatok!** Nézzétek, Istennél nagy a jutalmatok..." (Lk 6,22-23)!

Emberfia

Talán az előző alpontba sorolhattuk volna még a következő példát is, de különleges *teológiai jelentősége* miatt mégis kiemelten mutatjuk be. Hogy a benne rejlő mély humor még jobban kitűnjék, *előbb egy másik esetet* idézünk fel: „A Jeruzsálemből jött írástudók azt mondták: Beelzebúl ("A trágya ura"...) van benne (szó szerint: „Beelzebúlt birtokolja"), és a démonok fejedelmével űzi ki a démonokat" (Mk 3,22). S *most* jön az a hely, amelyikre rá akartunk térni: „Útközben megkérdezte tanítványait: Mit mondanak az emberek, ki vagyok én? Azok így válaszoltak: Keresztelő János, mások szerint Illés, ismét mások szerint a próféták egyike. És megkérdezte őket: De ti mit mondotok, ki vagyok én? Mire Péter így felelt: Te vagy a Messiás" (Mk 8,27-29). – E két idézetből az derül ki, hogy *ellenfelei* az Alvilág urához tarozónak, s így az „ember alatti világhoz" tartozónak, azaz mintegy **„emberalatti lénynek"** (Untermensch) tartják őt, *tisztelői* viszont az „ember feletti világhoz" tartozónak, a Messiásnak, azaz mintegy **„emberfeletti lénynek"** (Übermensch; ez bizonyos fokig vonatkozik már azokra is, akik Keresztelő Jánost, s még inkább, akik Illést emlegetik.)

Jézus maga viszont *„ettől fogva* arra kezdte oktatni őket, hogy az Emberfiának sokat kell szenvednie..." (Mk 8,31). Az „emberfia" Jézus arám anyanyelvében semmi mást nem jelent, mint azt, hogy „ember, egyszerű ember" (a vallási nyelvben – 8. zsoltár, Ezekiel könyve – egy kis mellékzöngével: „önmagától tehetetlen, egyszerű ember, akit azonban Isten körülvesz gondoskodásával"); körülírással meghatározva: „az ember általában, és ennélfogva én is", „egy egyszerű ember, mint én". Míg tehát ellenfelei-ellenségei emberalatti lénynek tartják, rajongói pedig emberfeletti lénynek, Jézus **egyszerű embernek** nevezi magát (akinek, éppen *mivel* ember, *számolnia kell a szenvedéssel)!* Mint amikor egy matematikaprofesszor rejtett *humorral* ismét egészen elölről kezdve kezdi oktatni „szuperokos" hallgatóit, mondván: Az egy annyi, mint egy; **nem több, és nem kevesebb!** (Vö.: „Egy egyszerű ember, aki eszik és iszik", Mt 11,18, és: „Íme, az ember", Jn 19,5.)

Itt még lehetséges Jézus számára a nevetés vagy a mosoly, a humor *„külső oldala"*, mimikai kifejeződése is. De a tények (az, hogy az ördög cimborájának tartják) és saját szavai is („sokat kell szenvednie...") már előrevetítik a kegyetlen végkifejletet, amikor a nevetés és a mosoly már képtelenség, s egy-egy szóban vagy néhány arcvonásban (ld. a turini lepel arcmását) már csak a humor *„belső oldala"*, lényege fejeződhet ki. Ez valósult meg – a kereszten.

Végső és teljes bizalom

A bevezetőben azt mondtuk, a humor alapfoka a megkeseredés elkerülése, a bizalom és a higgadtság lelkiállapota. Jézus magatartása és szavai a kereszten arról győznek meg minket, hogy a bizalom és a higgadtság, immár a „vért izzadás" árán újra kivívott bizalom és higgadtság egyúttal a humor *legfelső foka* is. Megkorbácsoltan, tövissel koronázottan, a kereszthez szögezetten, egy-egy korty levegő után kapkodva az elfogadás, a megbékélés, az Istenbe vetett **megingathatatlan bizalom** és az istendicséret zsoltárát imádkozza, a huszonkettediket, amelynek első szavai: **ÉLI, ÉLI** – én Istenem, én Istenem (pontosabban „én Erőm, én Erőm"; Mk 15,34; vö. Péter apokr. ev. V,17), utolsó szavai pedig: **Ő beteljesítette** (Jn 19,30)!

Mindebből aztán azt is megérthetjük, hogy a humor nem olyasmi, amit ha egyszer kivívtunk, egyszer s mindenkorra elveszíthetetlen tulajdonunk. Ellenkezőleg, megrendítő szenvedéseken keresztülmenve kell *újból és újból kivívnunk.* Jézus példája azzal biztat, hogy ez a legvégső nyomorúságban is lehetséges.

Utazás az „elég” világába

Végtelen vágyakkal élünk itt a Földön, s közben végesek az anyagi körülményeink, lehetőségeink, készségeink, erőnk. Véges az idő is, amely beláthatóan a rendelkezésünkre áll. Választásainkat ezernyi körülmény, megszorítás, szükségszerűség határolja be. Bármilyen téren akarunk fejlődni, utunkat az elégedetlenség érzése kíséri.

Jól tudjuk, hogy anyagi gyarapodásunknak, lélekszámunk növekedésének határt szabnak a földi erőforrások korlátai. Gyakran látnunk kell, hogy munkánk, találékonyságunk, alkotókészségünk nem mást szolgál, mint a keveseknek hasznot hozó, életünk terét felemésztő gazdasági növekedést. Ha más utat választunk - ha megtehetjük -, és a Föld sebein vagy az emberek gondjain próbálunk segíteni, ha hosszú távú változásokon munkálkodunk - akkor is naponta ezer módon szembesülünk azzal, hogy nem tudunk úgy élni, ahogy szeretnénk.

Az elégedetlenség „szakirodalma”, legalábbis a sikerkönyvek csoportja azt állítja, hogy mindenki számára elérhető a hatalmas vagyon, a tökéletes egészség, a nyerők kiterjedt kapcsolatrendszere vagy a végtelen spirituális hatóerő. Jó érzékkel úgy sejtjük, hogy a megelégedést nem ezek nyomán érdemes keresnünk. Az MCC (Mennonite Central Committee) is más utat választ. Önkéntesei, munkatársai, diákok segítségével és az ő élményeik alapján dolgozta fel az elégedettség témáját. Az összegyűjtött anyag javát egyhónapos elmélkedés-sorozatba rendezte egyének, de még inkább közösségek számára. Ez a kiadvány arra keres választ, hogyan élhető meg egyénileg a kiegyensúlyozottság elkötelezettségeink, vágyaink, szükségleteink, terheink között, hogyan lehet társadalmi szinten is fenntartható módon élni, a jövő nemzedékekre és a teremtménytársakra is tekintettel. Az egyszerűsítést, a valóban fontos dolgokra figyelést, a fenntarthatóságot, a harmóniát tűzi ki célul. Arra biztat ez a kiadvány: lépjünk be a mindenki számára elég világába négy hétre - és ha tetszik, éljünk aszerint tovább, családunkkal, közösségünkkel.

Az MCC a mennonita egyház segélyszervezete, világszerte kb. ötven országban van jelen. Munkája a helyi közösségek szükségleteihez igazodik, munkatársai nagyrészt az élelmiszerellátás, oktatás, egészségügy területén dolgoznak, katasztrófák, háborúk áldozatait, menekültjeit látják el, közvetítenek - a mennonita kezdettől erőszakmentes egyház -, munkahelyeket teremtenek. Kiadványukat, amely az „Utazás az elég világába” címet viseli, négy részletben közöljük.

Simonyi Katalin

KALAND AZ ELÉG VILÁGÁBAN

„Se szegénységet, se gazdagságot ne adj nékem...” (Példabeszédek 30,7–9).

Elég? Micsoda fogalom! Társadalmunk arra biztat: „Többre van szükséged. A több jobb. Nem élhetsz teljes életet, hacsak nincs ez és ez, no meg még amaz is a birtokodban.” Gyakran kérdezzük magunkban fáradtan: „Mennyit bírok még? Vajon belefér-e ez az újabb tevékenység amúgy is zsúfolt napjaimba?” Azt mondta egyszer egy lelkész a Fülöp-szigetekről: „Keresztény hitünknek nem az a lényege, hogy kevesebbünk van, mint amennyire szükségünk lenne, hanem hogy mindenkinek elegendő jut.” Egyszerű gondolat... mindenkinek elég. Elég étel ... elég ruha ... elég pihenés ... elég idő a családdal ... elég csend ... elég idő Istennel. De mi az elég? Az „Utazás” során erre a kérdésre keressük a választ gondolkodva és tettekkel. Tegyük meg ezt az utat barátainkkal, diáktársainkkal, közösségünkkel, családunkkal. A barátok fontosak, nem azért, hogy ők mondják meg, hogyan gondolkodjunk és éljünk, hanem hogy elmondjuk történeteinket, bátorítsuk egymást. Az „Utazás” négy héten keresztül különböző témákat mutat be, naponta új történettel, bibliai idézettel, megbeszélésre váró kérdésekkel, tennivalókkal. Mindez arra hív, hogy lépjünk be a mindenki számára elég világába, s ebben gondolkodjunk, éljünk.

Jó utat!

FÜRDÉS AZ ELÉG TENGERÉBEN

„Aki sokat gyűjtött, nem bővelkedett, aki meg keveset, nem szűkölködött” (2Kor 8,15).

Ha csoportosan mennek úszni az emberek, a bátrabbak mindig előbb ugranak a vízbe, azután odakiabálnak a többieknek a partra: „Gyertek, jó a víz!” Az Utazás történetei arra a kérdésre keresnek választ, hogy mi az „elég”. Hívnak minket is, hogy vessük bátran bele magunkat, éljünk az „elég” szabályai szerint. Persze nem egyformán lépünk a vízbe. Van, aki **fejest ugrik.** Az ilyen emberek először az „ökológiai lábnyomokat” és a melléklet más adatait nézik át, majd négy hétre előre készítenek tervet. Mások **lábujjhegyen** közelítik meg a vizet, azután egyre mélyebbre merészkednek. Az ilyen emberek naponta határozzák meg céljaikat az „utazás” során. Lesznek napokra, hetekre esedékes, esetleg az „utazás” hónapján túlnyúló feladatok. Senki ne próbáljon mindent végigcsinálni, mert belefárad. Válaszd azt a feladatot, amely illik hozzád; ha az aznapra eső nem érdekel, találj ki helyette mást. **Jelölj ki egy hónapot!** Kezdjétek az „utazást” azzal, hogy az „elég” szellemében összegyűltök: együtt tölthettek egy hétvégét valamelyikotöknél, átnézve a kiadványt, készülődve a hónapra, együtt játszva, szolgálva, imádkozva, külsőségekben (étel, alvóhely) is egyszerűen. Vagy szentelhettek egy estét, egy szabadnapot az indulásnak. A tapasztalatszerzés végén **ismét gyűljetek össze,** hogy beszélgessetek az átéltekről, tervezzetek a továbbiakra.

Gyertek! Jó a víz!

I. Az út kezdete: Elég öröm

1. AZ ÉLET ÉRTELME

„Én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen” (János 10,7–18).

Ezen a héten az élet értelmét vizsgáljuk. Miért és mire teremtődtünk? Mit kezdjünk az életünkkel? Hogyan találhatjuk meg és érhetjük el célunkat? **Az észak-amerikai kultúra** ellentmondásos tanácsokkal lát el bennünket arra vonatkozólag, hogyan tudnánk a maximumig fokozni életörömünket. Az Egyesült Államok katonai hirdetései szerint: „Légy minden, ami csak lehetsz, csatlakozz a hadsereghez!” Elégedettek leszünk, ha megtanulunk harcolni? Egy híres karórareklámot idézve: „Soha nem lehetsz elég gazdag és elég karcsú.” Megelégedettek lennénk szupermodell szépségű testtel és hatalmas vagyonnal? Az egyik sörreklám hegyi tóban horgászó férfiakat mutat dobozos sörrel. Így szól: „Ennél jobb már nem lesz.” Valóban dobozban rejlik a megelégedettség? **Jézus azt mondta,** hogy bőséges, teljes életet akar adni nekünk. Ezen a héten arról lesz szó, hogy mit jelent számunkra a teljes, bőséges élet. Életfilozófiánk legmélyebb hitünkből ered. Kifejezi, mit gondolunk Istenről és a világról. Amikor ezekről beszélgetünk, nem arról döntünk, hogy kinek van „igaza” és ki „téved”. Létünk misztériumának legmélyéről kapunk információkat egymástól.

Dave Schrock-Shenk

Milyen életre és tettekre teremtettek engem?

A bőséges életről alkotott elképzelés nagyszerűnek – és nagyon személytelennek tűnhet.
Mindannyiunknak sajátos tehetsége, érdeklődési köre van.
Az életünk akkor lesz teljes, ha rájövünk, miképpen illeszkedhetünk be a nagyobb elképzelésbe.

Melyik szentírási rész, vers, történet, ének vagy idézet foglalja össze az életről alkotott véleményemet?
Mi az elképzelésem arról a „bőséges életről”, amit Jézus ígért nekünk?

Sorolj fel tíz olyan dolgot, amit nagyon jól tudsz csinálni!

2. CSAKNEM MINDENT NÉLKÜLÖZNI

„...Érte mindent elvetettem, ... csakhogy Krisztust elnyerhessem ...” (Filippieknek 3,7–16).

„A lelki élet titka az a hajlandóság, hogy csaknem mindent nélkülözzünk” (ismeretlen szerző). Észak-amerikaiként számomra a szabadság egyenlő a választási lehetőségekkel. Az egyik üzlet 135 féle gabonapelyhet árul. Ekkora választási lehetőség megbénít – hogyan tudnék ennyifélét kipróbálni? **Huszonévesen** azt gondoltam, mindent meg tudok tenni; hosszútávon dolgozom az egyháznak, megházasodom és családom lesz, mások szolgálatának szentelem az életem, „normális” életet élek. **Amikor 35 éves lettem,** váratlanul rájöttem, hogy nemsokára eltűnik az életemből a gyermekvállalási lehetőség. Választásainknak következményei vannak. **Mégsem bánom** életem egyik döntését sem. Azzal, hogy szegény embereket segítek, más lehetőségeket kizárok az életemből. Mégis szabadabbnak érzem magam, mert nem aprózódom el azzal, hogy az utamon felmerülő minden lehetőségnek utánajárok. „Választásaimnak szabad utat hagyni” csak akkor tudok, ha nem kötelezem el magam hosszú távra életem során. **Ha Jézust követem,** el kell fogadnom, hogy az út szűk, a hűséggel nem jár együtt a vég nélküli választási lehetőség. De a szűk úttal vállalt határok a szükséges mederbe terelik energiáimat, hogy céllal és irányultsággal áramolhassanak. *Ha hajlandó vagyok* „csaknem mindent nélkülözni”, egyedülálló, teljes és mély lelki elhivatottságot élhetek meg.

Susan Classen

Hogyan hatnak rám a körülöttem lévő választási lehetőségek?

A látható, tapintható jelenségeket megérteni egészen más, mint kapcsolatunk Istennel, aki nem látható, nem tapintható.
Istenkapcsolatunkban nem támaszkodhatunk mások mércéire. Ha őszinte kérdéseket teszünk fel önmagunknak, növekedni fog ez a tudatosságunk.
Életünk ideje véges, nem tehetünk meg mindent. Ha egyvalamit választunk, gyakran le kell mondanunk más lehetőségekről. Akkor leszünk elégedettek, ha alapvető választásaink alapvető értékeinket tükrözik.

Mondhatom-e őszintén, hogy Isten a legfontosabb az életemben?
Életem során melyek voltak azok a választások, amelyek Istenhez fűződő kapcsolatomat tükrözik?

Tölts ma 15 percet Istennel! Imádkozz, elmélkedj séta közben, olvasd a Bibliát vagy írj naplót! Próbáld meg az Istennel töltött időt napjaid állandó részévé tenni.

3. A VADVIRÁGOK UTÁNI ADÓ

„Csepegnek a puszta legelői és a halmokat vígság övezi” (65. zsoltár).

Amikor az adóelszámolást készítettem, feltűnt, hogy az állam szegénynek minősíti családunkat. Ennyire szegények vagyunk: ötéves fiam jelentette, hogy egy májfű nyílik a dombon. Előző évben néhány vadvirágot ültettünk át a dombunkra. (Mi az értéke egy májfűnek az adózási űrlapon?) **A férjem** erősen megrándította a hátát néhány évvel ezelőtt – egy kertész számára ez katasztrófa. Barátaink kisegítettek a bajból: egy nyolcéves kisfiú gyomlálta ki a zöldbabot a kertünkben. (Mennyit ér a barátság dollárban?) **Többgyermekes anyaként** nem könnyű elmélkedésre időt találnom. Legjobban reggel tudok imádkozni, amíg fejem a kecskéket. (Tisztelt adóbehajtók: Levonható az adónkból farmköltségként annak a harminc percnek az értéke, amit a Nagy Tanácsadóval töltök?) Munkám közben Istenemmel vagyok kapcsolatban. **A férjem és én** többet kereshetnénk, ha más foglalkozást választanánk. De lenne-e időnk vadvirágültetésre a fiúnkkal? Tudnánk-e egymásnak segíteni a szomszédainkkal? Lenne-e időm az imádságra, ha túladnék a kecskéinken, amelyek „nem gazdaságosak”? Én továbbra sem a „módosított értékű bruttó jövedelem” szerint ítélem meg a vagyonunkat, és boldog vagyok szegénységem gazdagságában.

Ellen L. Davis-Zehr

Milyen mércék szerint értékelem már meghozott döntéseimet?

Mindannyian hozunk döntéseket életünkkel kapcsolatban. Ahogy ezek szerint élünk, mások ezer módon adják tudtunkra, hogy szerintük indokolt és fontos volt-e a döntés.
Utólag felül kell vizsgálnunk, jók voltak-e korábbi választásaink, s azok az értékek és elkötelezettségek, amelyek elsősorban befolyásoltak minket döntéseink meghozatalakor.

Életvezetésem tükrözi-e a számomra legfontosabb értékeket?
Legközelebbi barátaim támogatják-e értékrendemet, vagy megpróbálnak eltávolítani hitemtől?

Válassz ki valakit, akinek életstílusa legjobban vonz téged! Hívd meg ebédre! Beszélgess vele terveidről, értékeidről. Kérdezd meg tole, hajlandó-e rendszeresen találkozni veled, beszélgetni arról, hogyan lehet olyanfajta életet élni, amilyenre lényed legmélyéről vágyol.

4. LÁTTAM A PIGMEUSOK TÁNCÁT

„...a hegyek és halmok ujjongva énekelnek tielőttetek...” (Ézsaiás 55,6–13).

Az élet időnként meglepetéseket tartogat.
Mennyi csodálatos élményem gyűlt fel az elmúlt 40 év alatt!
Jók is....rosszak is...
Láttam a pigmeusok táncát.
Úsztam az Indiai-óceánban.
Kagylókat gyűjtöttem Zanzibár szigetén.
Láttam a keringő derviseket Khartoumban,
és egy lázadást Khampala közepén.
Éreztem a szantálfának, a tömjénnek és a mirhának az illatát.
Emlékszem a nyitott kanálisok, az égő szemét, a rothadó hús, a száradó hal és a teveürülék szagára.
Ébredtem a muzulmánok reggeli imádságának hangjára.
Hallottam, ahogyan felrobbant egy taposóakna.
És pisztolylövéseket ünnepléskor, lázadáskor, félelemből, dühből.
Egy AK 47-est rám szegeztek, amikor ellopták az autónkat.
Tudom, hogy sok minden van az életben, amit még nem tapasztaltam, és élhettem volna teljesebb életet is.
Meglep, hogy a sajnálkozás efölött nem életem legfontosabb gondja.
Most megpróbálom elképzelni magamat 50, 60, 80 évesen.
Mekkora boldogságot jelent, hogy még a fél életem hátravan.
Még negyven év tele lehetőségekkel, élményekkel, emberekkel.
Még negyven évig élhetek azzal a férfival, akit szeretek.
Még negyven évig járhatok Isten útjain, és szerethetem őt.
Le vagyok nyűgözve.

Pam Ferguson

Milyen váratlan örömet hozott nekem az élet?

Meg van írva, hogy Isten arra a helyre hív minket, „ahol találkozik nagy örömünk a világ nagy vágyakozásával".

A fenti elmélkedés írója olyan megtörtént eseményekről mesél, ahol veszéllyel és szükséget szenvedő emberekkel találkozott. Mégis arról ír, hogy jó élete volt. Nem kellett választania a között, hogy teljes élete legyen, és hogy dolgozhasson másokért.

Sokan végeznek számukra érdektelen a munkát, mert nincs lehetőségük mást csinálni. Mások meggyőződésükkel ellentétes munkát vállalnak, mert jól kereshetnek.

Sokszor szükségleteink megfogalmazásától függ, hogy találunk-e olyan munkát, amiből meg tudunk élni, egyszersmind másoknak is hasznára vagyunk vele.

Mely élményeimből származik a legtöbb öröm?
Van-e mód arra, hogy olyan megélhetést válasszak, amivel másoknak is hasznára lehetek?

Írj verset vagy más elmélkedést eddigi életed főbb állomásairól.

5. KÉTES FELTEVÉSEK

„...nem a vagyonban való bővelkedéstől függ az ember élete" (Lukács 12,13–34).

Néha megkísért az a gondolat, hogy ha félre tudnék tenni elég pénzt, akkor pihenhetnék és lenne időm a számomra fontos dolgokra: minőségi időtöltésre a barátaimmal és a családommal; nehéz időket megélt emberek segítésére. **Az a gyanúm azonban,** hogy téves ez a logika, hiányzik az ellentmondó bibliai elvek valamilyen felszabadító egyensúlya. Anthony de Mello indiai pap története erre az ellentmondásra emlékeztet.

A gazdag északi gyáros megdöbbenve látta, hogy a déli halász kényelmesen fekszik a csónakja mellett.

„Miért nem halászik?" – kérdezte a gyáros.

„Mert mára elég halat fogtam" – mondta a halász.

„Miért nem fog többet?"

„Mit kezdenék vele?"

„Több pénzt kereshetne, azon motorcsónakot vehetne, mélyebb vizekre evezhetne, és több halat foghatna. Azután jobb hálókat vehetne, ezekkel még több halat foghatna, ami még több pénzt jelentene. Nemsokára két csónakot vehetne ... talán egy egész flottát. Akkor aztán olyan gazdag lenne, mint én."

„Akkor mihez kezdenék?"

„Élvezhetné az életet."

„Mit gondol, most mit csinálok?"

Earl Martin

Mi a jó egyensúly a „kielégülés elodázása" és a „holnapért nem aggódás" között?

1957-ben az átlag amerikai fizetés 8000 $ volt (mai árfolyam szerint). Ma az átlagkereset több mint 16000 $, vagyis megkétszereződött. Mégis 42 %-ról 30 %-ra esett azoknak az embereknek az aránya, akik meg vannak elégedve anyagi helyzetükkel.

Ha a nálunk gazdagabbakkal hasonlítjuk össze magunkat, vagy azon tépelődünk, mennyit kereshetnénk, soha nem leszünk boldogok és elégedettek. Az „elég" nem egy számszerű cél, hanem hozzáállás kérdése.

„Két módon lehet megelégedettségre jutni. Az egyik mód az, hogy egyre többet gyűjtünk. A másik mód az, hogy kevesebbel is beérjük" (G. K. Chesterton).

Életem során egyre több lesz-e a birtokomban lévő tárgy, vagy egyszer csak kimondom majd: elég?
Mennyit kell összegyűjtenem ahhoz, hogy megtehessem, amit igazán meg akarok tenni?
Mit teszek jelenleg azért, hogy élvezzem az életet?

Tölts el egy estét a szüleiddel, nagyszüleiddel, vagy olyan ismerősöddel, aki már nyugdíjas! Kérd meg őket, beszéljenek arról, milyen döntéseket hoztak életük alakításával kapcsolatban! Mely döntésük hozta a legtöbb örömöt? Mi az, amit visszagondolva többször szerettek volna csinálni?

6. SZABADULJUNK MEG A SZÍNLELÉSTŐL

„A hívek mind összetartottak, és közös volt mindenük. ...örömmel és tiszta szívvel vették magukhoz az ételt" (ApCsel 2,43–47).

Egy dolgot nagyra értékelek azokban az emberekben, akiket Lao népéből ismerek: nem színlelnek. Ez persze részben kulturális örökség, és a szegénységgel is összefügg. Anyagi nehézségben az embereknek osztozniuk kell egymással. Ily módon szabadon lehetnek önmaguk, de nem kell fenntartaniuk a látszatot, hogy egyedül is boldogulnak. Ez **különösen nyilvánvalóvá vált** egy többhetes úton, mikor falvak sorát látogattuk végig. Kis szobákban aludtunk, nyitott ablakok és ajtók mellett. Az élet napi ritmusa – főzés, fürdés, mosás, látogatások – kint, közös tereken zajlott. Szobánk nem volt magánszentély, mint nyugaton. Laói kollégáink be-bedugták a fejüket, hogy üdvözöljenek bennünket. Idővel megtanultuk élvezni ezt a közelséget és kötetlenséget. **Amikor egy nagy városba** értünk, ahol egyedül aludhattunk légkondicionált, fürdőszobás hotelszobáinkban, úgy éreztem, el vagyok vágva a kollégáimtól, akikkel együtt töltöttük az elmúlt heteket. Nem voltak többé nyitott ablakok, és nem éreztük szükségét, hogy kiüljünk a verandára egy kis friss levegőért. Nem volt szükségünk egymásra. **Gyakran eltűnődöm,** hogyan befolyásol minket vagyonunk. Míg élvezem otthonom kényelmét, feladtam-e a reményt, hogy másokkal közvetlen tudok lenni? Míg függetlenségemet építgetem, be merem-e szabadon vallani, hogy szükségem van másokra?

Linda Gehman Peachey

Falakat vagy hidakat építek magam és az emberek közé azokból a dolgokból, amelyek a birtokomban vannak?
Mit mondanak nekem mások arról, hogy szükséges-e, kívánatos-e „egy saját hely"? Kinek a gondolatai ezek?
Ha leégne a házam, kit kérnék meg, hogy ideiglenesen szállást adjon?

Beszéljétek meg csoportotokban, ki, milyen dolgot szeretne venni az elkövetkezendő hat hónapban. Válasszatok ki ezek közül valamit, és vegyétek meg, használjátok közösen.

7. AZ EGYETLEN SZÜKSÉGES DOLOG

„Útjukon betértek egy faluba. Egy Márta nevű asszony befogadta házába ..." (Lukács 10,38–42).

Amikor megérkeztem a Belo Jardim nevű városba, egy 70 éves özvegyasszony, Doña Josefa adott szállást. Két évig voltunk szomszédok. A nap bármelyik szakában örült látogatásomnak, és sokszor találkoztam nappali szobájában más asszonyokkal, akiket szintén megragadott bölcsessége és humora. Örömmel tette félre a munkát, hogy az emberekre összpontosíthasson, mert ez volt számára a legfontosabb. Nem aggódott amiatt, hogy készüljön a látogatókra; tudta, hogy jelenléte a legfontosabb. *„Mária ...odaült az Úr lábához, és hallgatta a szavait, Márta meg sürgött-forgott, végezte a háziasszonyi teendőket."* Én **mindig jó előre meghívtam** az embereket. Kitakarítottam, aggódtam, hogy elég lesz-e az ennivaló. **Doña Josefa gyakran nevezett a lányának.** Vajon mennyit tanultam második anyámtól? Lehet, hogy valami nagyon fontosat? Hogy eszeveszett készülődésem elvonja a figyelmemet vendégeimtől? Hogy ők akkor érzik leginkább otthon magukat, ha teljesen rájuk figyelek, a házimunkát félretéve? *„Az Úr azonban így válaszolt: ...sok mindenre gondod van és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges..."*

Sally Jacober

Mi a legnagyobb ajándék, amit az életembe belépő látogatónak adhatok?
Mikor találkoztam lenyűgöző vendégszeretettel valakinek az otthonában?
Mivel érték el, hogy otthon érezzem magam?
Kinek a jelenléte old fel legjobban? Mit tesz az illető ezért?

Összefoglaló kérdések:
Mit tudtam meg önmagamról ezen a héten?
Tapasztalatgyűjtés közben mit élveztem a legjobban?
Mit találtam a legnehezebbnek?

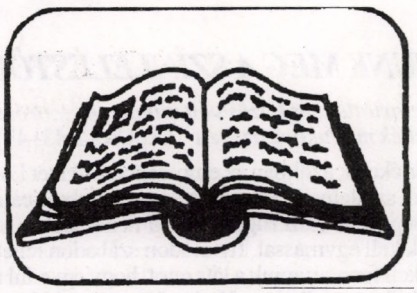

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Lipien Mihály és Ibolya, a márciusiakat Gromon András készítette.

Február 4. — Évközi 5. vasárnap — Lk 5,1–11 — „Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel.”

Minden kornak és főleg minden hatalomnak az az igénye, hogy az embereket egy közös cél érdekében mozgósítsa. A magyar történelemben számos olyan esemény van, amikor embertömegeket kellett összegyűjteni. Például Kapisztrán Szent János a török elleni harcra lelkesítette és toborozta az embereket, Dózsa György viszont a népen élősködő urak ellen fordította az összeseregletteket. Az ország királyának és urainak ugyancsak sereget kellett összegyűjteniük a mohácsi mezőkre. A szocializmus diktatúrájában egyszerű sorozással vagy kisdobos és úttörő szövetségbe terelve mozgósították az ifjúságot. Érződött rajta a kényszer és a kötelező jelleg.

A piacgazdasági társadalomnak is megvannak a maga „emberhalászi” módszerei. Ez leginkább a fogyasztás növelésén keresztül, a profitszerzésre épül. Lépj be a hálózatunkba! Vegyél Te is Amway termékeket! Lehetőleg sokat, mert így olcsóbb. Terjeszd tovább! Halássz ki embereket, hogy azok is vegyenek! Lehetőleg minél többet! Azután majd ők is rendeznek termékbemutatókat. De lehet a Zepter termékeit is kínálni. „Tanítványaid” hasznából neked is jut. Ha ügyesen csinálod, hamarosan milliomos leszel! – hangzik a hangzatos buzdítás. Közben pedig tönkremennek az emberi kapcsolatok, mert a barátom és ismerősöm nem állt be a fogyasztók és terjesztők hálózatába.

Egészen más emberhalászásra hív Jézus. Nem a hatalmi gépezet mozgatja tényked ését, még csak nem is valami nacionalista propaganda vagy a pénz hatalma. Ő az Istent keresők és embert szeretők számára akar közösséget, tanítványi kört gyűjteni. Fülembe cseng Barcza Barna Az emberhalász imádságának kezdő mondata: „Nagyon nehéz dolog, Uram, az emberhalász mestersége! Embereket az önzetlen szeretetre és adásra hívni, tanítani, és közben hitelesen tanúságot tenni.” Ma ki hajlandó időt, pénzt és szeretetet ingyen adni? Az emberhalásznak az erre fogékony társakat kell megtalálnia. A hogyanra frappáns útmutatást ad Tamás evangéliumának 8. mondása: „Az ember az okos halászhoz hasonlít, aki hálóját a tengerbe veti, s telve apró hallal a partra vonja azt. Az okos halász talált egy nagyon jó halat. Az összes apró halat visszadobálja a tengerbe. Nehézség nélkül a legnagyobb halat választja. Akinek füle van a hallásra, hallja meg!”

Testvérem, Te mi vagy? Okos halász, apró hal, vagy a legnagyobb?

Február 11. — Évközi 6. vasárnap — Lk 6,17.20–26 — „Boldogok vagytok...”

Az evangélisták leírása és az evangéliumok szerkesztése során a Máté szerinti hegyi, illetve a Lukács által készített mezei beszéd a boldogságokkal kezdődik.

Egyiknél nyolc, a másiknál négy, ami valójában egy: Jézushoz tartozni boldogság, ami azonban nem előnyös és pláne nem veszélytelen. Olyannak tűnik minden felsorolás, mintha az ember egy mérleghintán ülne. Egyszer a felemelő magasságokban van, azután pedig két lábbal meg kell tapasztalnia a földi élet realitását. Az emberi lét törékenységét, veszélyeztetettségét minden nap átérezzük. Semmi sem biztos, semmi sem állandó. Ebben az egzisztenciálisan veszélyeztetett környezetben kell azt a biztos pontot megtalálnunk, ami újra és újra felemel. Ez pedig nem más, mint a Jézushoz tartozás tudata és ennek családi és kisközösségi közegben átélt felemelő élménye. Jézus boldogságról szóló mondatai azért jelentenek sokat számomra, mert a valóságot tárják elénk. Ő nem beszél mellé, hanem már működése legelső megnyilvánulásakor elmondja tanítványainak, menynyi veszély fenyegeti életüket.

Eszembe jut az a történet, amikor ötödéves teológus koromban magához hivatott Udvardy püspök úr, és nyomatékkal kért, hogy hagyjak fel a szegedi fiatalokból álló közösség működtetésével. Figyelmeztetett, hogy felelős vagyok értük, nem vállalhatom magamra az egyetemről és főiskoláról történő kirúgatásukat, mert azzal kettétöröm karrierjüket. Azt válaszoltam, hogy felhívtam figyelmüket ennek veszélyére, és azzal biztattam püspökömet, hogy ez az ateista rendszer már nem tarthat sokáig. A próféta szóljon magából - válaszolta. Azóta persze sok minden megváltozott, de a boldogságok felemelő élménye és a realitásokkal szembesítő mélysége ugyanaz maradt. Ma így fogalmaznám át a boldogságokat:

Boldogok vagytok, hogy Istenhez tartoztok, mert tiétek a legnagyobb gazdagság!

Boldogok vagytok, ha nélkülözitek a kevesek által birtokolt anyagi gazdagságot, mert ráébredtek, hogy vannak értékesebb dolgok az életben.

Boldogok vagytok, ha az élet próbatételeit kiálljátok, és nem futamodtok meg előlük, mert a gyémántnál is értékesebbé váltok.

Boldogok vagytok, ha a jólétben élők és a hatalomhoz dörgölődzők nem engednek közelükbe, mert megmaradtok az igazi értékek keresésénél.

Testvérem, Te milyen boldogságot hajszolsz? Igazit vagy hamisat?

Február 16. — Évközi 7. vasárnap — Lk 6,27–38 — „Szeressétek ellenségeiteket!”

Az egyetemes szeretetre történő felhívás olyan mondata ez, amellyel az emberiség a történelem során szinte semmit nem tudott kezdeni. Ennek a mondatnak a megértéséhez nem elég aranyláncon függő keresztet tenni a nyakba, nem elég az autó visszapillantó tükrére rózsafüzért akasztani, de még az sem elég, hogy vasárnap elmenjünk a templomba. Ennek az egyetlen mondatnak a megértéséhez valami egészen különleges dolog szükséges: a beavatás.

Sok évvel ezelőtt olvastam el Rónay György Szerápion legendáját. Ez a vers az emberbe vetett hit mesterműve. Olyan mester ajkáról hangzik el a tanítvány Szerápion felé az emberek iránti szeretet himnusza, aki látta, hogyan kínoznak halálra ártatlanokat: nőket és csecsemőket. Az a mester tanítja tanítványát a megbocsátásra, aki elszenvedte a kínzások és megalázások gyötrelmeit. Nem szabad soha megfeledkeznünk arról, hogy embertársaink is az Isten képére lettek megalkotva. Gyűlölet, harag, ellenségeskedés nem lehet úrrá rajtunk. Felül kell emelkednünk azon a megrázó gondolaton, amit Esterházy Péter írt Harmonia Caelestis című könyvében: „Édesapám a XVII. században a vallást, a XIX. században az Istent, a XX. században az embert ölte meg.” Ha nem térünk észhez, akkor hamarosan mindent elpusztítunk és mindannyian elpusztulunk.

A mai evangéliumi részletben az a legfőbb mondanivaló számomra, hogy meghalni szabad, de ölni soha! Isten Jézussal adta tudtunkra ezt a törvényt. Ez a legnagyobb parancsa Istennek, és a legnehezebb küldetése az embernek.

Aki már fordult oda kedvesen egy gyűlölködő emberhez, az a beavatás útjára lépett. Aki a bántások, megalázások, fenyegetések ellenére sem mond le a feltétel nélküli felebaráti szeretetről, az a beavatás útján jár. Akitől pedig az életét vették el az ellenségszeretet parancsának megtartása miatt, az már tökéletes beavatott. Megértette és megtette mindazt, amiért Isten ebbe a világba küldte. A fegyverekkel nem tudjuk megvédeni magunkat, de az ellenségszeretet gondolatának egyetemessé tétele megvéd mindannyiunkat.

Testvérem, Te hiszel még abban, hogy minden ember az isteni jóság csíráját hordozza?

Február 25. — Évközi 8. vasárnap — Lk 6,39–45 — „Testvér, engedd, hogy kivegyem a szálkát a szemedből...”

A mottóként kiragadott félmondat egy segítőkész ember alakját állítja elénk. Ez azonban a Jézus ajkáról elhangzott mondatnak csupán az egyik fele. Márpedig Balczó Banditól felejthetetlenül megtanultam, hogy a féligazság nem az igazság 50%-a, hanem hazugság. Képmutatásainkat leplezi le Jézus az ítéletről elhangzott tanításával. Hamvas Béla ugyanezt a lét korrupciójának nevezi. Gyakran tapasztalom, hogy az emberek erkölcsösnek, jónak, segítőkésznek mondják magukat, látszólag azok is, de érzem, hogy belül az ellenkezőjét gondolják, és „önző Ádámként” élnek.

Minden este imáimba foglalva köszönöm meg Istennek, hogy asszonyt teremtett a férfi mellé. A házasságban csak ideig-óráig lehetek képmutató, mert a társam a legfőbb leleplezőm. Az arc, a hanghordozás, a szemek pillantása árulkodó jelekként teszik nyilvánvalóvá a kiejtett szó és a belső érzület között tátongó szakadékot. Nagyon jó, hogy valaki szembesít azzal, amivel nem merek szembesülni. Ez is a beavatás komoly része. Elfogadni egymás segítségét, hogy rálelhessünk gerendáinkra, és megszabadítsuk magunkat (és nem a párunkat!) ezektől. A befelé forduló és az Istent önmagában felfedező ember már kifelé is másként néz. Istenhez igyekvő, botladozó embereket lát maga körül, és bennük önmagára ismer. Nem lenéz rájuk, elnéz fölöttük vagy ítéletet kiált feléjük, hanem csupán magára ismer bennük.

Sokszor azt gondoljuk, hogy a bocsánat szó kimondása lerombolja az emberek rólunk alkotott képét. Isten szemében az a nagy, aki meg tud bocsátani és bocsánatot tud kérni. Aki „nábál”, felfújt hólyag, pökhendi, önmagával eltelt, az nem is lehet Istennek tetsző tanítvány. Aki másokat minősít, az már önmagáról is kimondta a minősítést. Éppen ezért a mai vasárnap evangéliumi részlete nagyon komoly alázatra tanít.

Testvérem, Te büszke vagy önmagadra és tetteidre, avagy megértően tekintesz másokra és magadra?

Március 4. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Lk 4,1–13 — Korszerű kísértések

Pusztaság, kövek, templompárkány, Ördög, megkísértés. Elképzelni is nehezebb elavultabb történetet, vélhetnénk. Főleg ha valaki rutinszerűen mindig ezt hallja minden év nagyböjtjének első vasárnapján. Viszont nem kisebb személyiség, mint Carl Gustav Jung állítja, hogy „az egyházi év ritmusa olyan üdvös rendszer, amely gyógyítja sebeinket”. Érdemes hát erre fölfigyelni, és ennek fényében olvasni újra Jézus megkísértéseinek történetét. Talán nem is valami jézusi sajátosságról van itt szó, hanem az ember meg nem szűnő, folyton visszatérő és ezért örökké „korszerű” megkísértéseiről.

„Ha Isten fia vagy, mond ennek a kőnek, hogy váljék kenyérré!” Lefordítva: Ha Isten óvó, védelmező jósága kiterjed rád, nem hagyhatja, hogy éhezzél..., hogy hiányt szenvedj a szükséges javakban, hogy ne juss emberhez méltó lakáshoz, hogy ne tudd kifizetni a számláidat, hogy ne tudd megadni a gyerekeidnek, amire szükségük van, hogy gyógyíthatatlan betegségben sínylődj éveken át, hogy bölcsőhalál vigye el pár hónapos gyerekedet, hogy egyszer csak összeomoljon a házasságod... Ha van Isten, nem hagyhatja, hogy emberek tíz- és százmillióit éheztessék, tartsák nyomorban, zsákmányolják ki... — „Nemcsak kenyérrel él az ember...” Természetesen kenyérrel is. Már ha van. De van, ami a kenyérnél, az egészségnél, az emberhez méltó lakásnál, a jó házasságnál, sőt magánál az életnél is fontosabb. Botrányos válasz? Jézus melyik tanítása nem botrányos?

„Minden hatalmat és dicsőséget neked adok, ha imádsz engem.” Bármilyen jóllakott, egészséges és boldog legyen is az ember, mindez nem elég neki. Hatalmat és dicsőséget is akar. Egyébként az éhes, a beteg, a szenvedő ember is. Persze becsvágyának mértékében. Vannak, akik megelégszenek azzal, ha „egy kicsi szemétdombon lehetnek kakasok”, mások világbirodalmak urai akarnak lenni. Hatalomhoz és dicsőséghez viszont ma is, mint mindig, csak egyféle módon lehet hozzájutni: ha „imádjuk az Ördögöt”, amihez nem kell sátánistának lenni, elég, ha ördögi elveket teszünk magunkévá, és gyakorlatra váljuk őket. Ez még „Istennel és vallással leöntve” is lehetséges. Sőt. — „Egyedül Istent imádd, és csak neki szolgálj!” Talán furcsa, de ehhez nincs szükség templomra, hosszas imádkozásokra, lenyűgöző vagy éppen egyszerű „istentiszteletekre”, elég, ha feje tetejére fordítjuk a „bevett, józan, normális” emberi gondolkodásmódot, és életünket arra a mintára formáljuk, amelyet Jézus – Isten képviseletében – elénk élt.

„Ha Isten fia vagy, vesd le magad a templom párkányáról!” Magyarul: Ha szeret téged az Isten, diadalra viszi ügyedet. Szerezz hát róla bizonyosságot! Bizonyosságot arról, hogy Isten létezik, hogy Isten abszolút jó, hogy akarata tévedhetetlenül felismerhető, hogy jó úton jársz, hogy egyedül te képviseled helyesen az ő szándékait, hogy rád vár az örök üdvösség... — „Ne kísértsd Uradat, Istenedet!” Ne tedd próbára! Ne akarj tőle bizonyosságot kikényszeríteni. Elég, ha megbízol benne. Elég, ha rábízod magad. Feltétel nélkül. Biztosíték nélkül. Biztonság nélkül. Sötétben tapogatózva is. A szakadékba zuhanás kockázatával is. Csak nem szédülsz? Miért? Hát nem ott kezdődik-e a jóság, ahol az üzletnek már árnyéka sincs? „Alku, ha szent is, alku... Más kell már: Semmiért Egészen!”

Vajon hány nagyböjti első vasárnapnak kell eltelnie, hogy elmondhassuk, kiálltuk a kísértéseket?

Március 11. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Lk 9,28–36 — Csak őrá hallgassatok!

Miért kell külön a tanítványok szájába rágni, egyenesen isteni ragyogás közepette, mennyből jövő szózattal, hogy Jézusra hallgassanak? Kire hallgathatnának még Jézus legbuzgóbb hívei, legelkötelezettebb követői? Kézenfekvő: Mózesre és Illésre. Vagyis „a Törvényre és a Prófétákra”. A Hagyomány és a Vallás képviselőire. Akiktől annyira féltek (vö. Mk 9,6). Joggal, mert a Hagyomány és a Vallás képviselői nagyon kedvesek tudnak ugyan lenni azokhoz, akik beleilleszkednek az általuk diktált „rendbe”, de könyörtelenül lesújtanak azokra, akik ki akarnak lépni abból. Márpedig Jézus nem habozott kilépni belőle, ha úgy vélte, hogy ez a „rend” ellentétes azzal, ami „kezdetben volt” (vö. Mk 10,5–6), vagy akár csak a saját meggyőződésével (vö. Mt 5,21–48).

Most pedig éppen ez az ütközés volt a tét. Jeruzsálembe készültek, és Jézus tudta, mit kockáztatnak ezzel: „Az Emberfiának sokat kell szenvednie, a vének, a főpapok és az írástudók elvetik...” (Lk 9,22). De nemcsak neki kellett ilyesmivel számolnia: „Aki [most] utánam akar jönni, vegye föl keresztjét...” (Lk 9,23).

Elvonul hát néhány tanítványával (több napos? vö. Lk 9,37) „lelkigyakorlatra”, ami feltehetően nem csupán imádkozást, hanem beható beszélgetéseket is jelentett azzal kapcsolatban, amit Jézus akart, amitől ők féltek, a kettő ütközéséről, az ellentmondások lehetséges feloldásáról, a békés harmonizáció („építünk három sátrat”) lehetetlenségéről. Miért lenne olyan lehetetlen, hogy e lelkigyakorlat során „saját szemükkel látták” és „saját fülükkel hallották”, hogy bizony *nem* a „nemcsak... hanem... is” a „keresztény kötőszó”, hanem a „vagy-vagy”: *nem* Mózes és Illés is, meg Jézus is, hanem *csak* Jézus. Csak őrá kell hallgatniuk – mert ő a „fiú”, ő tartozik hozzá olyan szorosan Istenhez, hogy hitelre méltóan képviselheti Istent! Miért lenne olyan lehetetlen, hogy ezt „isteni megvilágosításként”, vagyis „mennyei hangként” élték meg? És miért ne „ragyoghatott” volna Jézus arca, de akár ruhája is? Hogy ne „sugározna” az, akit ilyen mértékig áthatott az abszolút jóság Istene?

Miért kellene hát krisztológiai spekulációkhoz és mágikus csodákhoz ragaszkodnunk? Csak nem azért, hogy ne kelljen kizárólag őrá hallgatnunk?

Március 18. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Lk 13,1–9 — Búcsú a büntető Istentől

Lemészárolták őket? Rájuk dőlt a torony? Nyilván megverte őket az Isten. Vallásos szájakból nem szokatlan kijelentés. Ma persze már nem nagyon szalonképes. Ami csak annyit jelent, hogy nem divatos így fogalmazni. A gondolkodásmód azonban nemigen változott. Alkoholista? Munkanélküli? Hajléktalan? Éhező a harmadik világban? Vallásos szájakból is megszokott válasz: „Valahol ő tehet róla.” Értsd: Megérdemli! Utolérte a büntetés. A „sors”. A személytelenített Isten, a végletekig ködösített Végzet: „Valahol.” Mintha megerőltető odafigyelés és bámulatos észtorna kellene ahhoz, hogy észrevegyük: virágzanak a gazemberek, miközben egyik baj a másik után éri a jókat (vö. 10. zsoltár).

Az „ószövetségi szem”, s még inkább az „ószövetségi szív” úgy látja, hogy Jézus is megerősíti a szokványos szemléletet: „Ha meg nem tértek, éppen úgy elvesztek mindnyájan.” Az aztán már csak „biblikus jártasság” vagy járatlanság kérdése, hogy az „éppen úgy...” azt jelenti-e valaki számára, hogy előbb-utóbb minden bűnöst evilági, fizikai csapás ér Isten részéről, vagy az „elveszést” elkárhozásként értelmezi-e. Nem mintha az utóbbival jobb fényt vetne Istenre.

Pedig már az Ószövetségben is olvashatták volna: „Hát kívánva kívánom én a gonosz halálát?, mondja az Úr. Nem inkább azt, hogy megtérjen útjáról és éljen” (Ez 18,23 – Károli ford.)? És ha a korábbi korok emberének volt is mentsége erre a primitív, adok-kapok szemléletmódra (az „igazságosság” apoteózisára), lehet-e mentsége a modern embernek, aki tudja, mik azok a pszichoszomatikus betegségek, és fogyasztói szemlélet- és életmódja hogyan hozza létre az ózonlyukat, az árvizeket, a tájfunokat, a föld, a levegő és a vizek megmérgezését és így tovább.

Milyen húsbavágóan elevenednek meg a János-evangélium Jézusának szavai: „Meghaltok bűneitekben” (8,21). Pontosan erről beszél Jézus a mai evangéliumi szakaszban: a bűn halált eredményez. Egészen konkrétan azt mondja hallgatóinak: Ha továbbra is szimpatizáltok a zelótákkal [ma úgy mondanánk: a nacionalista terroristákkal], akiknek egy részét most lemészároltatta a római helytartó, és nem tértek meg ebből a szemléletből, ti is úgy fogtok járni: a rómaiak veletek is elbánnak majd. (Ugyanerről beszél utolsó útján is: Lk 23,31.)

Mindezt elvileg már az Ószövetség is megfogalmazta Mózes szájába adva: „Lásd, eléd adtam ma az életet és a jót, de a halált és a rosszat is... Előtökbe adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd hát az életet” (MTörv 30,15.19)! Miért olyan nehéz mégis az életet választani?

Március. 25. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Lk 15,1–3.11–32 — Feltétel és korlátok nélkül

E közismert példabeszéd Jézus elbeszélői művének közepén helyezkedik el: azt a pontot jelzi, amikor Jézus ellenfelei már határozottan megjelennek és konkrét szemrehányásokat tesznek neki, amiért az „aljanéppel” barátkozik, de még van esélye arra, hogy ellenségességüket legyőzze, és bevonja őket Isten országának erőterébe.

Jézus talán sehol másutt nem foglalta össze ennyire „töményen” és ugyanakkor ennyire túláradóan Isten országának lényegét, amit – bármennyire közhelyszerűen hangzik is – talán így fogalmazhatunk meg: feltétel és korlátok nélküli jóság. Amint a történet első fele mutatja, elsődlegesen Isten feltétel és korlátok nélküli jóságát jelenti ez, ami persze csak annak jelenthet valamit, aki megtapasztalta. Jézus – talán először (s talán egyedüliként is?) a történelemben – bemutatta, s aki a közelébe került (és nyitott szeme-szíve volt), átélhette abban, hogy együtt evett-ivott, vagyis teljes közösséget vállalt a „nyilvános bűnösökkel”. Ezzel azonban felborított minden „józan” elképzelést: cáfolta, hogy Isten a jókat megjutalmazza, a rosszakat megbünteti. Ezek a kategóriák ismeretlenek voltak számára. Csak arról tudott, hogy Isten jósága mindenkire egyformán kiárad. Bármekkora bűnös legyen is valaki, ***nem*** kell *előbb* megtérnie, hogy Isten jósága őrá is kiterjedjen. „Isten országa hasonlít ahhoz a hálóhoz, amely mindenfajta halat bekerít” (Mt 13,47).

A történet második fele azonban rámutat arra, hogy Isten e feltétel és korlátok nélküli jóságától még igencsak hiányos, fogyatékos Isten országa: ugyanezt a magatartást kívánja meg az ember részéről is. Ettől válik aztán hátborzongatóvá a dolog. Az ember ugyanis, és leginkább a jámbor, vallásos, vagy ha úgy tetszik, a tisztességes ember erre azt mondja: „Ja, ha így áll a helyzet, ha az aljanép minden feltétel nélkül »asztalhoz ülhet Isten országában«, akkor köszönöm szépen, de én kimaradok belőle!” Hogyan is olvassuk a tisztességes, keményen dolgozó, nem tékozló, apja parancsait soha meg nem szegő idősebbik fiúról? „Erre az megharagudott, és nem akart bemenni.”

Az apa feltétel és korlátok nélküli jóságán ez mit sem változtat: „Kiment hozzá, és kérlelni kezdte...” Engedett-e apja kérlelésének? Bement-e az örömünnepre? A történet befejezése szükségképpen nyitott marad, hiszen közvetlen meghívás akar lenni a hallgatóság számára.

Végül is ismerjük a történet eredeti címzettjeinek válaszát. Eltették Jézust láb alól. De vajon „jobban járt-e” Jézus a „követőivel”? Ritka kivételektől eltekintve, ők is eltették láb alól, csak sokkal kifinomultabb módszerekkel. Például azzal, hogy örökösen megmagyarázták: „Tanítását nem úgy kell érteni...”

A kérlelés, a meghívás nekünk, neked, nekem is szól. Tekintettel az elmúlt kétezer évre, már az is nagy dolog lenne, ha felfognánk, miről is van itt szó. Hát ha még akadna közöttünk, aki meg is cselekedné!

Génpiszkált áruk a hazai boltok polcain?

Mit mondanak a vállalatok?

A genetikailag módosított növények (szója és kukorica) 1996-os megjelenése óta termelésük az Egyesült Államokban sokszorosára ugrott. Nyugat-Európa azonban az elmúlt években kibontakozó intenzív tiltakozás nyomására egyre kevésbé fogadja be ezeket, így félő, hogy az amerikai kiviteli vállalatok olyan helyeken keresnek piacot maguknak, ahol kisebb a fogyasztói érzékenység és lazább a szabályozás. Kelet-Európa több országából érkeztek már hírek arról, hogy a törvények hiányát kihasználva egyes cégek génpiszkált növényeket termesztettek, illetve forgalmaztak. Vajon nálunk mi a helyzet?

Jelenleg Magyarországon kereskedelmi termesztésben még nincsenek genetikailag módosított fajták, de az is tény, hogy a külföldről (elsősorban az Egyesült Államokból vagy Dél-Amerika egyes országaiból) behozott alapanyagok és késztermékek tartalmazhatnak ilyeneket. Noha az érvényes törvényi szabályozás nálunk is kötelezővé teszi (tenné) a genetikailag módosított szervezetből, vagy annak felhasználásával készült termékek jelölését, tudjuk, hogy az ellenőrzésre kijelölt Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet (OÉTI) pénz hiányában mindeddig nem tudta kialakítani a szükséges – és a törvény végrehajtását lehetővé tevő – laboratóriumi hátteret.

Ezért külföldi társszervezeteink példájából kiindulva a Génpiszka Hálózat néhány tagszervezete kampányt indított idén májusban, hogy képet kapjunk arról, a hazánkban élelmiszer-termeléssel, ill. -forgalmazással foglalkozó vállalatok termékeiben vajon előfordulhat-e géntechnológiával módosított összetevő? A nyugati tapasztalatok azt mutatják, hogy a fogyasztói nyomás, tiltakozás hatására a nagy áruházláncok, ill. élelmiszergyártó cégek sorra kinyilvánították, hogy nem használnak génpiszkált alkotórészeket az általuk forgalmazott termékekben, s beszállítóiktól is igazolást kérnek erről. Mivel a hazai élelmiszeripar és -kereskedelem nagy része külföldi kézben van, szerettük volna megtudni, hogy azok a cégek, amelyek nyugaton tartózkodnak a génpiszkált termékektől, vajon itthon is alkalmazzák-e ezeket az alapelveket?

A környezeti információszerzés terén tevékenykedő Ökotárs Alapítvány hivatalos levélben kereste meg kérdéseivel tizenegy nagyobb élelmiszer-feldolgozó, ill. -forgalmazó cég vezetőit, az MTVSZ és ETK tagjai pedig mint aggódó fogyasztók egy levélíró kampány keretében nyújtottak hátteret ehhez az akcióhoz.

A megcélzott vállalatok: Lay's Magyarország SVE Kft., Danone Kft., Nestlé Hungária Kft., Unilever Élelmiszer- és Mosószergyártó Rt., Tesco Globál Áruházak Rt., Cora Magyarország, SPAR Magyarország Kereskedelmi Kft., Csemege Julius Meinl Ipari és Kereskedelmi Rt., Auchan Magyarország Kft., McDonalds Magyarországi Éttermi Hálózat Kft., Kraft Foods Hungária Kft.

A feltett kérdések a következők voltak:

- Nyomon követik-e, hogy milyen forrásból, honnan kerülnek Magyarországra az Önök által használt alapanyagok és termékek (különösen a szója és származékai)?
- Tudomásuk szerint van-e genetikailag módosított összetevő itthon gyártott, illetve forgalmazott termékeikben?
- Tervezik-e elkülönítő jelölési rendszer bevezetését a génmanipulált összetevőt tartalmazó termékekre?
- Tesznek-e erőfeszítéseket ezek kiváltására, nem-génmanipulált növényekből származó anyagokkal való helyettesítésére?

A megkeresett tizenegy cég közül nyolc válaszolt az Ökotárs Alapítvány vagy tagjaink kérdéseire, ezek közül 7 volt értékelhető. Hat cég (Danone, Lay's, McDonald's, Nestlé, Unilever, Kraft Foods) határozottan kinyilvánította, hogy termékeik nem tartalmaznak genetikailag módosított anyagokat. Többségük azt is megírta, hogy beszállítóiktól igazolást kérnek a génmanipuláció mentességről, némelyikük meg is vizsgálja az alapanyagokat. Érdekes, hogy mind a hat cég az élelmiszer-termelésben érdekelt, úgy tűnik számukra fontosabb az élelmiszerbiztonság.

Ezzel szemben az áruházláncok közül mindössze a Tesco és a Cora jelzett vissza. Előbbi válasza nem teljesen egyértelmű. Bár azt írják, hogy „megfelelnek a magyar jogszabályoknak”, illetve „Angliából importált termékeinket anyacégünk élelmiszer-higiéniai osztálya – ahol kifejezetten génmanipuláció vizsgálatával is foglalkoznak – ellenőrzi”, nem derül ki, hogy az általuk forgalmazott termékek tartalmaznak-e génpiszkált szervezetekből származó anyagokat vagy sem. (Pedig még arról is írnak, hogy a jogszabályok szerint a génmanipulált összetevő is adalékanyagnak minősül, s mellékelten megküldték nekem azon árucikkeik a listáját, „amelyek például az E betűvel kezdődő adalékanyagokat tartalmazzák” – a lista pedig nem más, mint a HUMUSZ „Eledel-E?” c. kiadványának fénymásolata.

A Cora, a Profi és Csemege Meinl árubeszerzéséért felelős Provera Beszerzési Központ vezetője láthatóan először találkozott a génmanipuláció kérdésével, s nem nagyon értette, hogy mire is lennénk kíváncsiak, a megismételt, részletesebb kérdésekre pedig a mai napig nem válaszolt. Az Auchan és a Spar pedig egyáltalán küldött semmit.

Mindezek alapján úgy tűnik, hogy az élelmiszert termelő nagyvállalatok feltehetőleg nem alkalmaznak kettős mércét, s akárcsak Nyugat-Európában, termékeik valószínűleg nálunk sem tartalmaznak génpiszkált anyagokat, tehát az általuk hazánkban vagy Európában gyártott édesipari-, tejtermékek, csipszek valószínűleg nem génpiszkáltak. Ugyanez nem mondható el biztosan a nagy áruházláncokról, hiszen ők vagy nem nyilatkoztak egyértelműen, vagy egyáltalán nem válaszoltak. Ezért elképzelhetőnek tartjuk, hogy a hazai áruházak polcain vannak olyan – főleg a tengerentúlról származó – termékek, amelyek tartalmazhatnak génmanipulált összetevőket.

fidusz – move

Forrás: Kukabúvár, 2000. ősz

TARTALOM

Tanulmány

Walbert Bühlmann: Három végzetes izmus az egyházban 2–4
Georg Baudler: Vallás és erőszak 8–9
Gergely G. András: Szent Ambrus és a(z) (állam)hatalom 10–11
Sárdy Péter: „Senki emberfiától nem kértem tanácsot" 13–14
Gromon András: Jézus humora 22–24

Interjú

Thomas Seiterich-Kreuzkamp: „Hiteles püspökökké kell válnunk" 5–7
Demeczky Jenő: Borozás Pirossal 15–16

Gyerekeknek Moha-mese

Harc a medvével 17–18

Meditáció

Farkas József: Az egyház jövője 12
Geiko Müller-Fahrenholz: A remény a kereszten függ 19–21
Simonyi Katalin: Utazás az „elég" világába 25–27

Elmélkedések

Vasárnapi szentírási elmélkedések 28–30

Környezetvédelem

fidusz – move: Génpiszkált áruk a hazai boltok polcain? 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy *2001. február 28-ig* újítsák meg előfizetésüket. Bár az egyes számok ára 125,– Ft lesz, az *éves előfizetés* csak **700,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **1000,– Ft.** Köszönjük megértésüket!

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László (1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.) és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

„A remény olyan, mint teában a cukor: egy kevés is megédesíti az egészet."

(Kínai bölcsesség)

Légy csillag

Légy csillag –
törd át a magányosok
és az egyedül hagyottak
sötétségét!
Vigyél örömet
és reményt
a szorongóknak!

Légy csillaga
a bátortalanoknak,
a szomorúaknak,
a betegeknek,
a megkinzottaknak,
a megvetetteknek!
Önts belénk
bátorságot!

Légy csillaga
az egész világon
szétszóródott
testvéreidnek
és nővéreidnek!
Önts belénk
reményt!

Adalbert L. Balling

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

XII/1. (65.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@matavnet.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító,
Ipolytölgyes.
Felelős vezető: Martos György
ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: Garay András
Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2001-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1000 Ft
egyéb külföldre ..... 2400 Ft
Nyugaton: ..... 36 DM

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

XII. évf. 2. szám
2001. április
125,– Ft

Jézus nem volt áldozati bárány

A hamis istenek hatalma

Búcsú az áldozat szerepétől

Ezredvégi vallomás

Jézus iróniája

Olvasók fóruma

Moha-mese

Utazás az „elég” világába

Vasárnapi elmélkedések

Anyagelvűség – anyag nélkül?

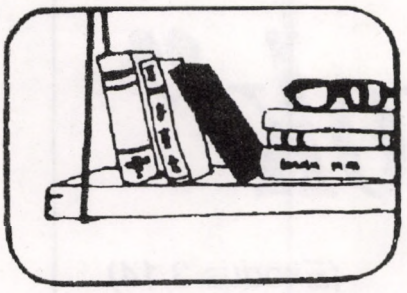

Adolf Holl

A szerető Isten nem akar áldozatokat

Jézus nem volt áldozati bárány

Valamikor nagyon régen valaki arra az abszurd gondolatra jutott, hogy tárgyi értékek, növények, állatok vagy emberek megsemmisítésével Istennek tetsző dolgot lehet cselekedni. Ez a (szó szoros értelmében) destruktív ötlet áll az áldozatbemutatás kultúrtörténetének kezdetén. Az áldozatbemutatás kitalálója nyilvánvalóan őrült volt. Istent kifejezett szadistaként képzelte el, akiben erős kívánkozás él elégetett gabona, véres holttestek és gyermekhullák után. Az első áldozat prédikációja egyszerű volt, s ez a prédikáció alapozta meg az első áldozat kitalálásának sikerét. A prédikáció így hangzott: Valamennyien bűnösök vagyunk, tehát áldozatot kell bemutatnunk Istennek, hogy kiengesztelődésre hangoljuk őt. Ez az első prédikáció minden látszat szerint szomorú körülmények között hangzott el – például egy hosszú szárazság idején. Vidám és megelégedett emberek legjobb esetben is kinevették volna az első áldozati teológust. A vadászó népek körében – amelyek az ember legkorábbi és leghosszabb kulturális lépcsőfokát képviselik – nem találjuk az áldozatbemutatás nyomát. Az áldozat gondolata kétségbeesett parasztok (Káin) és állattenyésztők (Ábel) körében volt képes meggyökerezni.

Noé már valóságos áldozati szakértő volt: „Vett minden tiszta állatból és minden tiszta madárból, és égőáldozatokat mutatott be az oltáron. Amikor Isten megérezte a kedves illatot, ezt mondta magában: Nem átkozom meg többet a földet az ember miatt” (Ter 8,20-21).

A zsidók nagy érdeméül kell beszámítani, hogy körükben támadt az első tiltakozás az áldozatbemutatás értelmetlensége ellen, Noé és Ábrahám ellenére (az utóbbi csaknem feláldozta saját gyermekét!). Miközben Jeruzsálemben és másutt a papoknak minden kezük tele volt az áldozatbemutatással, a próféták teli torokból agitáltak e jámbor mészárosok ellen. Az egyszerűség kedvéért úgyszólván Isten hangján szóltak, első személyben: „Mit kezdjek a sok véres áldozattal? Elegem van az égőáldozati kosokból, a hízott marhák kövérjéből! A bikák, bárányok és bakok vérében nem telik kedvem” – ez áll Izajás könyve első fejezetének 11. versében. A templomi üzem üzletmenetének súlyos megzavarása volt ez.

Pár száz évvel később a zsidók ténylegesen abbahagyták az áldozatbemutatást, megvalósításaként annak a testamentumnak, amelyet a keresztények lekezelően réginek mondanak, s amely így hangzik: „Szeretetet akarok, nem áldozatot” (Oz 6,6). – Ennek megfelelően az ókori keresztények is túltették magukat a római állami papok bárdolatlan áldozati szokásain, amihez szintén gratulálni kell nekik.

Kifinomult, nevezetesen vértelen formában azonban nagyon is megmaradt a keresztények körében az áldozatbemutatás, kifejezetten arra a Jézusra hivatkozva, aki a templomban – izzó haraggal, és korbáccsal a kezében – visszaadta az áldozati bárányok szabadságát: Egy jámbor zsidókeresztények köréből származó, ismeretlen zseni – már a Jézus halála utáni első évtizedben, és még Pál föllépése előtt – áldozati bárányt csinált Jézusból. Pál lelkesen magáévá tette ezt a verziót, amely azóta a keresztény hagyomány magvához tartozik.

Az, hogy Jézus még álmában sem látta magát áldozati báránynak, egyáltalán nem zavarta a keresztény áldozati teológusokat. Különösen bosszantó, hogy Jézusnak áldozati bárányként való értelmezése az utolsó vacsorai igék közé is becsúszott („... ez az én vérem, amely sokakért kiontatik”), és ezzel a lehető legtartósabb hatást érte el.

Egy éles eszű középkori áldozati teológus (Canterbury Anzelm, † 1109) elméletében találjuk a következő gondolatmenetet: Bűneikkel az emberekkel a legsúlyosabban megbántották, illetve becsületében megsértették Istent. A joggyakorlatból tudjuk, hogy a sértés annál inkább nyom a latban, minél magasabb rangú a megsértett személy. Az emberek számára jogilag lehetetlen volt, hogy halandó, ill. véges lényekként elégtételt adjanak a halhatatlan, ill. végtelen Istennek. Következésképpen az Istenembernek kellett meghalnia, miáltal is helyreállt Isten becsülete.

Egy átlagos tehetségű iskolás gyerek is minden további nélkül képes átgázolni ezen a mélyértelműségen, mégpedig a következő kérdéssel: Miért kell akkor még mindig meghalnunk? Az Anzelm-féle áldozati teorémát ennek ellenére továbbra is kinyomtatják és olvassák – mindazonáltal leginkább már csak az áldozat teoretikusai. Az áldozat teoretikusai közé tartoznak mindazok, akiknek érdekükben áll az emberi bűn- és felelősségtudat fenntartása és megerősítése. Az áldozat teoretikusainak pesszimista emberképük van. Szívesen beszélnek és írnak bűnről és engesztelésről, behálózásról, végzetről, kudarcról, szenvedésről, vérről és halálról.

Meglehetősen jól ismerem ezt a szókincset. Magam is áldozati teoretikus voltam foglalkozásomnál fogva. Aktív lelkipásztor koromban gyakran kellett az egyházközség tagjainak áldozatkészségére hivatkoznom, a felebaráti szeretet miatt általában, s az egyházközségi költségvetés miatt különösen. A szeretet és az áldozathozatal harmonikus párt alkotott prédikációimban. Közben persze megfeledkeztem Ozeás prófétáról, aki úgy látta, hogy a szeretet és az áldozatbemutatás ellentétben áll, amint már idéztem: „Szeretet akarok, nem áldozatot!” (Ezt a mondatot nem lehet elég sokszor idézni; Máté szerint Jézus is idézte, kétszer is, ebben a megfogalmazásban: „Irgalmasságot akarok, nem áldozatot.”)

Miért zárja ki egymást a szeretet (ill. az irgalom) és az áldozatbemutatás? Azért, mert az áldozatbemutatás a bűntudathoz kötődik, a szeretet viszont nem!

Ozeás (illetve Isten) és Jézus nem volt különösebben sikeres a maga áldozatkritikájával; a zsidók kicsi kisebbség maradtak az emberek között, a diadalmas keresztények pe-

dig egy megsértett Istennek szánt áldozati báránynak tekintették Jézust.

Az áldozatkritikusok sikertelenségének egyszerű magyarázata van. Olyan egyszerű, hogy a szokványos vallástudomány, a szociálpszichológia és a politikai gazdaságtan többnyire figyelmen kívül is hagyja: az áldozatbemutatás intim viszonyban van a pénzügyekkel.

Már az eredeti áldozati eszmének is van egy messzemenően üzleti vonása, az ember és az istenek közti egyszerű cserekereskedelem értelmében. Bármennyire változtak is a különböző kultúrákban a pénzegységek és az átváltási kurzusok, maga a folyamat világos: az emberi áldozat valamely egységének az isteni kegyelem valamely egysége felel meg. Például: egy megölt szűz egy kiadós esőt ér.

A következő lépés Egyiptom és Mezopotámia magas kultúrájú áldozatgyáraiba vezet minket. Ezekben az üzemekben tízezrek dolgoztak, jól szervezett gazdasági testületekről volt szó, amelyek saját földbirtokkal, (az istenképek előállítására szolgáló) műhelyekkel, sőt külön rendőrséggel rendelkeztek. A falusi papok úgyszólván kisipari áldozati üzeme ehhez képest egyenesen visszamaradottnak tűnik. A régi világ nagy áldozati központjaiban aztán megfigyelhetjük az áldozati adományokkal való bánásmód – üzemgazdasági okokból történő – racionalizálását. Ez a racionalizálás az áldozati adományok kiválogatásában, értékelésében és tipizálásában nyilvánult meg. A kiválogatásban: az öreg tyúkokat visszautasították. Az értékelésben: egy kard több kegyelmet hoz, mint egy fejsze. A tipizálásban: az áldozati bikának egyévesnek és hibátlannak kell lennie.

A német nyelvben még követhető ez a jámbor pénzteremtési folyamat: a „Geld" (= pénz; ófelnémetül: „gelt", angolszászul „gild") eredetileg áldozatot jelentett, a „gelten" (= valamit ér, valamit számít) kifejezés pedig annyit, mint „különösen az áldozatra vonatkoztatott". Valamely tárgy (vagy egy jól fejlett háziállat) áldozati értéke ily módon az áruforgalom mércéjévé vált, a templomon kívül is. Az értékelés kizárólag a felsőbbség tetszésétől függött.

Az, hogy egy, a szegyén fehér foltot viselő bika felnevelése éppen annyi munkába kerül, mint egy tökéletesen fekete bikáé, a papokat nem érdekelte. Csak egyszínű állatokat fogadtak el – ismét csak egy példa –, az istenek érdekében. Ennek megfelelően, hogy a példánál maradjunk, az egyszínű bika piaci értéke magas volt. Az ilyen bika éppoly jó volt, mint a pénz. Pénz volt.

A papok is élni akartak. Az áldozati adományok azon részéből éltek, amelyről az istenek a maguk részéről lemondtak. A királyok is biztosították maguknak a maguk részét, s jutalmazták aztán vele udvartartásukat.

A következő lépés éppolyan egyszerű, mint amennyire zseniális üzemgazdaságilag: a kereszténység előtti 7. századtól kezdve bika helyett elfogadnak áldozati adományként egy darab nemesfémet. A legősibb pénzérmék aztán ténylegesen egy bika képét viselték, például Lídiában. Az érméket természetesen a felsőbbség verte, és nem nehéz elképzelnünk a civil és a szakrális hatalmi apparátusok elkeseredett harcát a pénzverés jogáért.

Az ókortól a középkoron át egészen az újkorig vallási jelekkel látták el a pénzérméket. (Magyarországon és Bajorországban az Istenanya egészen a 19. századig tartotta magát a pénzérméken.) Az USA érméin mind a mai napig ezt olvashatjuk: „In God We Trust" (= „Istenben bízunk"). Ebben a mondásban még tűrhetően föl lehet ismerni az eredeti elképzelést Istenről mint (lojális) partnerről az áldozati üzletben.

Mit számít néhány bibliai mondás (Ozeás, Jézus) a dolgok ilyen régi és jó nevű rendjével szemben? Keveset, amint a kultúrtörténet tanítja.

Másfelől állítanunk kell: A misztika éppoly ellentétes az áldozatbemutatással, mint az irgalom a pénzügyekkel. A Bibliában kétfajta Istent regisztrálhatunk. Az egyik örül az áldozatnak, a másik nem. Az egyik összetöretést kíván, a másik szeretetet. Az egyiknek Jézus, az áldozati bárány felel meg (aki elveszi a világ bűneit), a másiknak a rossz társaságokban időző Jézus. Az egyiket valójában Mammonnak hívják, mivel ragaszkodik a tartozás megfizetéséhez. Ez az Isten csak egy misztifikáció, mindenesetre – ahogyan immár hozzátehetjük – hallatlanul hatékony misztifikáció. A másik Istent az ismeretlen Istennek lehetne nevezni. Ő, ahogy zsidó misztikusok mondták, száműzetésben él.

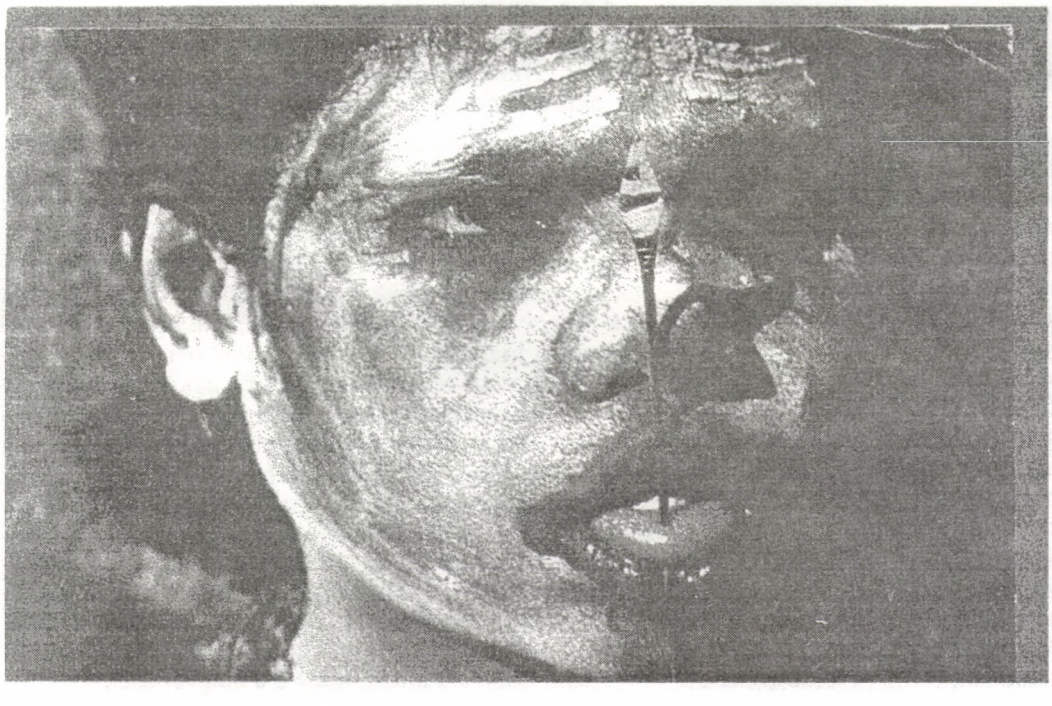

Forrás: Publik-Forum, 2000/8

A hetvenedik évén túl lévő Szerző teológus, filozófus, hosszú éveken át vallástudományt tanított, Bécsben él. A római katolikus egyházban aktív papként végzett szolgálata soksok évvel ezelőtt ért véget, többek között azért, mert súlyos konfliktusba került a hivatalos egyházzal; a vita bizonyára legismertebb, Jézus rossz társaságban c. könyvének megjelenése után mérgesedett el.

A hamis istenek hatalma

ARNO GRUEN svájci pszichoanalitikus önmagunk elárulásáról és az együttérzés elvesztéséről

Miért gyűlölik az emberek önmagukat és másokat? Miért háborúznak? Miért gyilkolnak, fosztogatnak, űznek el és erőszakolnak meg másokat? Miért válnak szomszédok ellenségekké? Káin miért veri még mindig agyon testvérét, Ábelt?

A világban meglévő rosszról már sokat gondolkodtak, az emberi destruktivitásról különféle tézisek léteznek, az emberi gyűlölet okait azonban ritkán fürkészték olyan következetességgel és radikalitással, mint *Arno Gruen.*

Az ő tézise szerint *erőszak és embertelenség akkor keletkezhet, ha az ember, a gyermek egy része elidegenedik önmagától,* ha ezt a részt elválasztják saját érzékelésétől és szükségleteitől: „Ha egy gyerek elkezdi megtanulni, hogy a szülei nem fogadják el őt olyannak, amilyen, mivel nem illik bele a saját gyerekeikről kialakított eszmékbe, akkor a gyerek számára nem marad más választás, mint személyiségének ezt a saját részét bezárni, azt mondhatnánk, az Énjének ezt a részét be kell falaznia, és elkezdi ezt a részét, ami persze a sajátja, valami idegennek érezni és megvetni, mivel a szülők nem képesek szeretni és elfogadni a gyereknek ezt az eredeti lényét; a gyereknek tehát gyűlölnie kell önmagát amiatt, ami pedig a sajátja."

Azok a szülők, akik – tudatosan vagy öntudatlanul – megtagadják gyermeküktől annak lehetőségét, hogy önmaga legyen, nem képesek elviselni egy bőgő, elszontyolodott, szenvedő gyereket, mivel az veszélyezteti az önmagukról mint „jó szülőkről" kialakított képüket. A gyerek ordítását, szerencsétlenségét, ellenszenvét szemrehányásnak élik meg. A gyerek így megtanulja, jobb, ha alkalmazkodik, semmit nem vesz észre és fájdalmát nem érzi. „Ily módon egy olyan kisember jön létre, aki megtanulta, hogy az, ami a sajátja, nem elfogadható, nem szeretetreméltó, még a fájdalma sem, és ez az alapja annak, miért kell aztán egyes embereknek ezt a fájdalmat önmagukon kívül megtalálniuk – úgy, hogy mások ellen követnek el valamit. Ez azt jelenti: *saját fájdalmukat a másikban találják meg, s aztán megbüntetik őt érte.* Úgy gondolom, ebben áll a gonoszság kialakulásának folyamata."

Minden ilyen ártalmatlanul kezdődik: Mivel az emberpalánta életben akar maradni, s azt akarja, hogy szülei szeressék és elismerjék, feláldozza az Énjét, az elevenségét, a kreativitását és a szeretetre való képességét. Mindig akkor fogja gyűlölni önmagát, amikor meg nem engedett vágyakat érez, olyanokat, amelyek nem felelnek meg apja és anyja belső koncepciójának. Az öngyűlölettel pedig megkezdődik önmaga elárulása. A gyerek azzá válik, amit a szülők szeretnének, nem pedig azzá, ami ő maga szeretne lenni. Egész egyszerűen azt mondja magában: Amit a szüleim akarnak, az *jó,* amit én akarok, az *rossz;* ezért a szüleim ténylegesen jók, és pedig ténylegesen rossz vagyok. A gyerek engedelmessé válik, hogy szeressék. Vagy: mivel engedelmes, szeretik. A szakirodalom „az agresszorral való azonosulásnak" nevezi ezt a folyamatot.

Nem minden gyerek alkalmazkodik ily módon, egyesek fellázadnak, rosszul érzik magukat, változatlanul nyomott hangulatban maradnak, szenvednek, mivel nem lehetnek önmaguk. Vannak aztán olyan gyerekek is, akik tökéletesen alkalmazkodnak, és *Arno Gruen* szerint ezekből lesznek azok az emberek, akik újból és újból kinn, önmagukon kívül keresik azt az áldozatot, akik egykor ők maguk voltak. Ha egy embernek nem szabad megélnie saját fájdalmát, ha fél a saját fájdalmától és nem birkózik meg saját bánatával, akkor más élőlényekben kell majd keresnie a fájdalmat. *Az ilyen ember kész másokat megalázni, kínozni vagy megcsonkítani, hogy birtokába tudja venni saját elfojtott és megtagadott fájdalmát.* Egyúttal tagadni fogja ezt a tettet, hogy elrejtse saját lelki megcsonkulását. *Arno Gruen* drasztikus példát említ: „Klaus Barbie-ra, a Gestapo lyoni hóhérjára gondolok. 1983-ban interjút adott egy amerikai újságírónak. Ebben az interjúban Moulon haláláról beszéltek, aki a francia ellenállás egyik nagyszerű harcosa volt, akit a Gestapo Lyonban elfogott, és akit ő maga, Klaus Barbie hallgatott ki és kínozott halálra. Barbie azt mondta ebben az interjúban: »Amikor Jean Moulon-t kihallgattam, az volt az érzésem, hogy ő én magam vagyok.« Ez azt jelenti, hogy amit a hóhér az áldozata ellen elkövetett, azt valamiképpen önmaga ellen követte el. Vagyis: *Az a gyűlölet, amelyet az ember egy másik ember ellen irányít, ugyanaz a gyűlölet, amelyet önmaga iránt érez."*

Arno Gruen, aki 1923-ban Berlinben született és 1936-ban az USA-ba emigrált, azt mondja aztán: „Ha meg akarjuk érteni, miért kínoznak és aláznak meg emberek embereket, először azzal kell foglalkoznunk, amit önmagunkban utálunk." Sok ember nem helyezi önmagán kívülre a gyűlöletét, nem adja tovább, amit elkövettek ellene, mégis erőszakot alkalmaz: önmaga ellen dühöng. Ezért fontos, hogy ne csak azt értsük meg, amit ellenünk elkövettek, hanem egyidejűleg azt is, hogy mi mit kezdünk vele – csak ekkor vagyunk képesek valamit változtatni, kimenekülni a boszorkányüstből és megszabadulni a végzetes körforgástól. A híres francia író, *Marcel Proust* is felismerte ezt a problémát, és zavartan azt kérdezte: „Hogyan élhetünk egy olyan világban, amelyben pontosan azoktól várunk folyton szeretetet és fájdalmaink enyhítését, akik a fájdalmakat okozták nekünk?"

Ez szabatos leírása ennek a rettenetes ördögi körnek. *Arno Gruen* szerint „mindig azokat keressük, akik elnyomtak minket, akik fájdalmat okoztak nekünk, és azt állították, hogy természetesen mindent a gyerek érdekében tesznek. Úgy tűnik, örökre össze vagyunk kötve velük, és *azoknál keressük a megváltást, akik semmiképpen sem tudnak nekünk megváltást adni.* Mindig azok után futunk, akik hidegek, elutasítóak, mivel azt hisszük, hogy ezek éppen azzal rendelkeznek, amire nekünk szükségünk van. Férfiak hideg nők után futnak, nők olyan »nagy« férfiak után futnak, akikben semmi melegség nincs, abban a reményben, hogy mihelyt megtalálják a kulcsot a másik szívéhez, megkapják azt. De mindez teljesen kilátástalan, mivel az a férfi pont ezzel nem rendelkezik, ezzel a szívbéli érzéssel". Így zajlik ez a magánéletben, de a foglalkozásbeli és a politikai életben is. „Mert később mindig azok után futunk, akik alapjában véve megvetnek és meggyaláznak minket. Miért álltak Hitler mögött emberek milliói? Mivel mind azt hitték, hogy ő a megváltásuk!"

A szerencsétlenség örökre fennmarad. Újból és újból azok után futunk, akik nem tudnak mit adni, akik megvetnek minket. Azok a szülők, akik képtelenek voltak szeretetet adni, annak prototípusaivá válnak, hogy az ember gyakran egy életen át keres valamit, és ha aztán hirtelen találkozik valakivel, aki adni akar neki valamit, akkor mi a reakciója? Elutasítás, bizalmatlanság: Mit akar ez, mit akar ez tőlem? Nem hisszük el, hogy azért adhat nekünk valamit, mert jó szíve van, mert adni szeretne nekünk valamit; úgy képzeljük, itt valami nem stimmel, ez be akar csapni minket. „Mivel – mondja *Arno Gruen* – ebben a karámban, gyermekkorunknak ebben az átláthatatlan bozótjában sosem voltunk képesek kidolgozni és ezáltal feltárni igazi önértékünket, ezért *egyáltalán nem hisszük el, hogy lehetséges az, hogy valaki adhat nekünk valamit, s emiatt nem is vagyunk képesek elfogadni, és azt képzeljük, hogy valamit el akar követni ellenünk.* Ez azt jelenti, hogy egyáltalán nem vagyunk képesek arra, hogy szeretetet és melegséget fogadjunk el önmagunk számára."

Ha önértékünket egyszer megsemmisítették, ha nem ismerték el azt, ami egy gyerek egyszer maga akart lenni, ha emberek már nem önmagukat élik, hanem csak egy pózt, ha szerepjátszókká válnak, ha folyton külső, az élet színpadáról jövő elismerésre sandítanak, akkor valami rossz dolog történt. *Anselm Grün* bencés szerzetes arról beszél, hogy ezekben az emberekben súlyosan megsebesítették a „belső gyermeket". *Számára a „belső gyermek" annak a hamisítatlan képnek a szimbóluma, amelyet Isten alkotott magának mindegyikünkről:* „Minden ember egyedülálló kifejeződése Istennek; mi nemcsak szüleink gyerekei vagyunk, hanem Isten gondolata, Isten szava, Isten képe is, mégpedig egyszeri gondolata, szava és képe. Ez a belső gyermek azt jelenti, hogy Istennek ezt a hamisítatlan képét fejezzük ki önmagunkban, hogy ezáltal megszabaduljunk azoktól a képektől, amelyeket mások húztak ránk: a szüleink alkotta képtől, a Felettes Énünk alkotta képtől, a saját becsvágyunk által létrehozott képtől, azoktól a képektől, amelyekkel oly gyakran hajtjuk magunkat szolgaságba. Mihelyt érintkezésbe lépünk a belső gyermekkel, életünk harmonikussá, valódivá és hitelessé válik."

Minden embert megsebesítenek. *Anselm Grün* emlékeztet Mózes mítoszára és Jézus történetére, Mózesre és Jézusra, akik kitett gyerekek voltak. A bennünk lévő gyermek című könyvében *John Bradshaw* amerikai pszichológus arról beszél, hogy *végső soron minden ember kitett gyerek, hogy mindannyian idegenben vagyunk,* körülvéve olyan emberektől, akik nem hagynak minket élni, és hogy élete során az ember egyre inkább érintkezésbe kerül ezzel. *John Bradshaw* azt mondja, a gyermeket megsebesítik a szülei, azok a nevelők, akik egyszerűen belepréselik egy sémába, s akik nem veszik tudomásul őt a maga egyszeriségében és különlegességében. *Bradshaw* ezt „spirituális megsebesítésnek" nevezi, és az ő szemében ez a lehetséges legsúlyosabb megsebesítés.

Arno Gruen is beszél a belső gyermekről, aki minden emberben élni szeretne: „A bennünk lévő gyermek két dolgot jelent; először is, hogy szeretetet keres, és kész is szeretetet adni; még az a kisbaba is, aki most született, ad szeretetet. Képes mosolyogni, megindít minket, közeledik hozzánk és mi közeledünk a gyerekhez. Az az eleven és a szép ebben a gyermekben, hogy tartósan azon igyekszik, hogy új dolgokat éljen meg. Ha az ember reagál erre, akkor élvezheti, hogy gyereke van. De ha bennünk magunkban üldözték ezeket a dolgokat, és mi befalaztuk őket magunkban és gyűlöljük őket, akkor ebben a gyerekben nem vagyunk képesek szeretni őket. Az érzelmi, a spirituális oldalunk dönt arról, elismerünk-e egy gyereket, vagy sem."

Ha nem ismerjük el, megmarad a megsebesítettségében, és elveszett Énjének örök keresésben. *Ha saját lényét nem szeretik a szülei, a gyermek gyorsan megtanulja, hogy az érvényes szabályok követésével megszerezheti a szeretetet.* Ezek a szabályok a birtoklással és az ellenőrzéssel kapcsolatosak, *maga a gyermek megmerevedik és ellenőreinek cinkosává lesz,* funkcionál, saját szigorú cenzorává válik, keményen dolgozik önmaga ellen. Legyünk jók önmagunkhoz c. könyvében a teológus *Anselm Grün* így írja le ezt a jelenséget, a rigorizmust: „Ha valaki keményen bánik önmagával, akkor az a félelem él benne, hogy nem tökéletes, s akkor erőszakkal akarja tökéletessé tenni magát, erőszakkal akar megfelelni kifelé annak a képnek, amelyet az emberek alkotnak róla. Ekkor el kell fojtanom összes ösztöneimet, és csak akkor érzem magam értékesnek, ha kifelé megélem ezt a képet. *A rigorizmus mindig a félelem jele, azé a félelemé, hogy valaki más vagyok, mint aki lenni szeretnék.* Ez a hiányos önszeretet azzal is összefügg, hogy nem tudom megbocsátani Istennek és magamnak, hogy olyan vagyok, amilyen vagyok. Van egy képem önmagamról, és azt mondom: csak így tudom magam szeretni, így, amilyen most vagyok. Az igazi önszeretetnek, az alázatos szeretetnek van bátorsága ahhoz, hogy szembenézzen saját igazságával; arra ösztönöz, hogy leszálljak saját árnyékaim mélyébe, és azt mondja nekem: mindennek szabad léteznie. Sok olyan emberrel találkozom, akik csak feltételesen szeretik önmagukat, s azt mondják: csak akkor..., ha ilyen vagyok; de jaj, olyan kellemetlen érzelmek merülnek föl, mint a féltékenység, a bosszúság, a düh, a gyűlölet, s akkor dühöngnek önmaguk miatt, és nem veszik észre, milyen kereszténytelenül bánnak önmagukkal."

Ez az irgalmatlan rigorizmus önmagunkkal szemben azt is eredményezi, hogy rigoristák leszünk másokkal szemben. Az együttérzés elvesztése c. könyvében *Arno Gruen* azt írja: „Azért veszítettük el együttérzésünket, mivel elveszítettük saját lelki fájdalmunkkal összekötő kapcsolatunkat is. Civilizációnkban végül már csak azokat fogják eszményíteni, akik hidegek, és akik már nem képesek észrevenni a gyermeket, a gyermeket önmagukban." *Ennek a politikai következményei katasztrofálisak: az emberek nem alakítják ki saját identitásukat, hanem a hatalom és a hatalmasok közelségét keresik* – mintapéldája ennek a fasizmus, akár a jobb-, akár a baloldali –, mindenekelőtt akkor, ha társadalmainkat – mint manapság – a káosz, a globális gazdasági fejlődés kihatásai, valamint új erőszak kitörése fenyegeti. Az ember együttérző képességének kérdése *Arno Gruen* számára egyszerűen az ember kérdésével azonos, hiszen az együttérzés „az a belénk épített sorompó, amely gátat vet az embertelenségnek". *Ezt az embertelenségnek gátat vető együttérzést óvni és védelmezni, nehogy veszendőbe menjen – az ember kiemelkedő feladata a harmadik évezred küszöbén.* Mert a mai politikai és társadalmi hatalmi viszonyoknak inkább alkalmazkodó csatlósokra van szükségük, együttérzés nélküli emberekre, akik ismételten készek önmaguk elárulására, hogy az emberi történelem örökké ismétlődjék – vonja le a következtetést Hamis istenek c. könyvében *Arno Gruen:* „Az igazán gyöngék válnak isteneinkké, és hajszolnak bele minket a szakadékba. Azok válnak vezetőinkké, akik alapjában véve a legértéktelenebbeknek érzik magukat."

Ma *a tudomány is együtt zengi a hamis istenek dicshimnuszát.* A géntechnológia korában intézményesítik az érzelmekről való általános leválást, és azokat jutalmazzák meg, akiknek nincs lelkük. Aki tökéletes, szenvedésmentes társadalmat akar létrehozni, ahol nincs betegség, nincsen fogyatékosság, nem feltételezik a megöregedést, annak előzetesen ki kellett küszöbölnie saját lelkéből a szenvedést. Meg kell vetnie önmagában a fájdalmat, hogy a másikban is megölhesse. Azok az új technológiák, amelyek az embereket, az állatokat, az egész természetet értékes és értéktelen életekre hasítják szét, ez az új fajelmélet *Arno Gruen* szemében logikus következménye annak, hogy a szép új világ emberében nincs együttérzés, „és annak az embertelenségnek a fejleménye, amelyet maguk a tudósok mozdítanak elő. Ők *olyannak látják az embert, mint egy órát, amelynek ha eltörik a rugója, akkor meg kell reparálni, vagy ki kell dobni. A szeretethez ennek semmi köze".*

A hideg szívek, a kettéhasított, megosztott szívek, ők azok, akik szükségszerűnek látják, hogy másokat állandóan becsapjanak, mert önértéküknek, amely a semmivel egyenlő, ez az egyetlen alapja. Ma virágkorukat élik a blöffölők és a szemfényvesztők. „Bele kell bolondulni – mondja *Arno Gruen* –, de ezek a hamis istenek modernek, és mindenütt megtalálni őket: a családban és már az óvodában is, az iskolában, a munkahelyen, a bürokráciában és a tudományban. Ezek azok az emberek, akik mindig nagyon erősnek adják ki magukat, akik mindig tudják, hogyan kell menniük a dolgoknak, akiknek nincsenek kétségeik, nem depressziósok, sosem szomorúak, és látszólag mindent kézben tartanak; ezek azok az emberek, akiknek félelmet kellene kelteniük bennünk."

A hatalom, az uralkodás és a birtoklás mintája nem változott, csak az változott, hogy akik uralkodnak és kezükben tartják a hatalmat, manapság sokkal pusztítóbb erővel rendelkeznek, mint bármikor korábban. *A technika és a tudomány destruktívabbá vált, de a destrukció leplezett, a haladás alakjába öltöztetik. Arno Gruen* ezért nyomatékosan figyelmeztet: minden nemzedéknek feladata marad, hogy újból rájöjjön, *hogyan* leplezik el előlünk a dolgokat, és ezáltal leleplezze a hamis isteneket, mert „akik ebben az értelemben pszichopaták és semmi együttérzés sincs bennük, természetesen azok a legsikeresebbek a versenyben, hiszen nekik semmi fáradságukba nem kerül, hogy hullákon gázoljanak át. Akikben van együttérzés, azok ezt nem képesek megtenni, ezért nyernek mindig a többiek; ez be van építve ebbe a kultúrába és civilizációba. Ahhoz, hogy az ember sikeres legyen, hullákon, vagyis más embereken és érzéseiken kell átgázolnia".

De hogyan válhatnak látókká az emberek, tekintettel arra sok hamis istenre, aki elvakítja őket? *Mit kell tenniük az embereknek, hogy ne váljanak közömbössé és el ne veszítsék együttérzésüket? Arno Gruen* ezt ajánlja: „Kevésbé kételkedjünk saját érzékenységünkben. Például: A sarkon állok, és látom, hogy egy férfi elesik; valóban részeg, a legtöbb ember elsiet mellette, csak egy ember, egy nő áll meg... Azt akarom ezzel mondani: A hétköznapok során megesik, hogy hirtelen arra kapunk felszólítást, hogy valami mást tegyünk, mint a többiek, akik továbbrohannak, félrenéznek, nem törődnek a dologgal, nem tanúsítanak érdeklődést. *Bátorság kell ahhoz, hogy kimutassuk a szívünket, az együttérzésünket, hogy kifejezzük önmagunkat és érzéseinket szavakba öntsük.* Ezzel nemcsak önmagunknak segítünk megtalálni önmagunkat, hanem bátorságot öntünk másokba is, akiknek kétségeik vannak és nem érzik elég erősnek magukat, hogy reagáljanak saját kétségeikre. Ez mindig rendkívül személyes érdeklődés saját személyünk iránt, de: aki érezni akar, az csak azt teheti, amit a szíve mond."

És milyen *valódi* Istent állít szembe *Arno Gruen* a *hamis* istenekkel? Azt mondja: „Jakob Böhme szellemében gondolkodom: az embernek önmagában kell megtalálnia Őt, nem kívül. Erre gondolt a nagy misztikus, amikor azt mondta: önmagadban kell megtalálnod. Az isteni mivolt nem valami grandiozitást jelent; sokan úgy gondolják, hogy az Isteni valami emberfeletti, és ebben az értelemben grandiózus. Jakob Böhme nem erre gondolt: a szeretetről beszélt, és úgy vélem, hogy Jézus is erre gondolt; ő a felebaráti szeretetről beszélt, az együttérzésről és az igazi irgalmasságról, márpedig ő értett valamit az ember fájdalmához."

A hamis istenekről írt könyvének utolsó, A béke feladatai c. fejezetében *Arno Gruen* azt mondja, „a legfontosabb, hogy önmagunknál legyünk": *embernek lenni azt jelenti, hogy kifejlesztjük saját egyediségünket, és ez soha véget nem érő folyamat.* Az együttérzés és a szeretet teszi lehetővé az igazi Énünk felé fejlődést. *Az igazi erő a fájdalomból fakad.* Aki nem akarja elfogadni saját fájdalmát, nem akar megmaradni önmagánál és nem akar valóban szenvedni, és nem akar szomorkodni a benne lévő megsebesített gyermek miatt, az sosem fogja megtudni, mit jelent a valódi együttérzés. Azok az emberek, akik sosem néztek szembe ezzel a spirituális kihívással, mindig félni fognak az élettől, mivel félnek az eleventől és ezért meg akarják azt ölni. Aki szeret és együttérez, annak nem kell félnie a haláltól, hiszen tudja, hogy valóban élt. A fájdalomnak, a

szomorúságnak, a szeretetnek és az életnek való igazi odaadottság gyógyíthat, s ez egyetlen találkozásban, egyetlen pillanat alatt megtörténhet. De készen kell állnunk erre, rendelkezésre kell állnunk, menlevelet kell adnunk a halálnak, ha jön az élet és magával akar vinni minket.

Még egy végső jó tanács *Arno Gruen*től: „Át kell látnunk a szitán; azon, hogyan alakítottak minket, és hogy valamilyen célja kell hogy legyen annak, miért alakítottak úgy minket, nevezetesen azzal a céllal tették, hogy távol tartsanak minket, hogy vakságban tartsanak, és így ne lássuk, milyen és mi az a hatalmi gépezet, amelyben élünk. Először is itt van a szüleink hatalma, aztán következik az iskola, a munka világa, a kapcsolatok és így tovább... És *a hatalom fenntartásához mindezeknek a rendszereknek engedelmes emberekre van szükségük;* ezért aztán olyan engedelmességnek vetnek alá minket, amely eltávolít minket saját érzékelőképességeinktől, hiszen különben mindannyian tudnánk, merre hány lépés, és egyáltalán nem hagynánk, hogy oly gyakran hazudjanak nekünk. Olyannak látjuk a dolgokat, amilyennek hisszük, hogy látnunk kell őket, olyannak, amilyennek látni őket belénk sulykolták, és már egyáltalán nem rendelkezünk saját érzékelőképességeinkkel. Visszajutni hozzájuk nehéz folyamat. Mi segíthet ebben? A szeretetteljes találkozások, de olykor egy színdarabban vagy egy könyv révén is hirtelen megérezzük, hogy ismét át tudjuk élni azt, amit olyan valaki él át, aki összeköttetésben áll saját együttérzésével. Így együtt érezve kitágítjuk saját képességünket, amely egykor a miénk volt. Hiszen nem arról van szó, hogy valami újat fedezzünk föl, hanem hogy visszaszerezhessük a régit. *Az az egyetlen reményünk, ha továbbmegyünk ezen az úton, és egyre több ember tanulja meg érezni saját együttérző rezdüléseit,* hiszen azok jelen vannak. Amikor arról a világról beszélek, amely félretolja őket, az nem jelenti azt, hogy az érzelmek megszűnnek létezni, csupán azt, hogy falakat húztak köréjük. De jelen vannak. Mindezek a dolgok csak arra várnak, hogy újra felfedezzék őket."

Doris Weber

Forrás: Publik-Forum, 1999/21

Ursula Nuber

Búcsú az áldozat szerepétől

Ha az élet nehézségeket támaszt, ha vágyaik nem teljesülnek és terveik kudarcba fulladnak, sokan visszatekintenek a múltba. Úgy vélik, ott találják meg a magyarázatot jelenlegi problémáikra. Mivel meg vannak győződve arról, hogy boldogabb életet élhettek volna, vádat emelnek: folyton távol lévő apjuk, túlságosan gondoskodó anyjuk, minden figyelmet magára vonó, agresszív testvérük ellen. Végkövetkeztetésük pedig így hangzik: „Ha gyermekkoromban több szeretetre és megértésre találtam volna, ma felnőttként jobb sorom lenne." A kapcsolati problémákat természetesen éppúgy a „korai gyermekkor" szemüvegén át nézik, mint a bűncselekményeket: a „rossz" gyerekkorra való hivatkozás a büntetőperek ügyvédeinek szabványrepertoárjához tartozik.

Az a hit, hogy „a korai gyermekkorban dől el az ember további sorsa", széles körben elterjedt. Nem csoda, hiszen ez a korai évek váltóállító befolyásáról alkotott tétel tehermentesít. Megszabadítja az egyént a felelősség terhétől. Akinek túlságosan áttekinthetetlenné vált az élete, aki nehezen tudja értelemmel megtölteni, akit összeomlással fenyeget problémáinak súlya – annak az áldozat szerepe lehet az a szalmaszál, amelybe – tartást keresve – kapaszkodhat: „Áldozatnak lenni, a felelősséget a másik emberre vagy a rendszerre hárítani hatalmas és egyre terjedő vigaszforrás", véli *Martin E.P. Seligman* amerikai szociálpszichológus.

De valóban segítséget kapnak a kapaszkodót keresők ezzel az áldozati gondolkodással? A pszichológus szakértők növekvő aggodalommal figyelik, milyen kritikátlanul indul el egyre több ember, hogy a divatos terápiákban nyomára bukkanjon elveszett gyermekkorának, és mennyire magától értetődő számukra a gyermekkor hatalma. Már nem tesznek fel olyan kérdéseket, hogy gyermekkorunk valóban meghatározza-e további fejlődésünket, vagy hogy az elhanyagolt, nem szeretett gyermeknek minden esetben nehezebb dolga lesz-e az életben, mint annak, aki gondoskodástól övezve nőtt föl.

Tudományos munkásságot folytató pszichológusok és pszichiáterek megalapozott kutatásokkal választ találtak ezekre a kérdésekre, mégpedig olyan választ, amelynek nyomán megkönnyebbülten lélegezhetünk föl. Új, reménytelibb képet vázolnak föl a gyermekkorról, s ezt *Hilarion Petzold,* a Pszichoszociális Egészség Európai Akadémiájának igazgatója így fogalmazza meg: *„A korai gyermekkor nem jelent végérvényes váltóállítást."*

Időközben számos bizonyságot találtak erre a tételre. *Friedrich Löser* erlangi pszichológus egyik tanulmánya például azt mutatja, hogy a korai káros befolyások nem vezetnek szükségképpen negatív fejleményekhez. Száznegyvenhat, nevelőintézetben felnőtt fiatalt kísért figyelemmel több éven keresztül. Közülük nyolcvanan mutattak határozott viselkedési zavarokat, de hatvanhatnál *Löser* nem tudott semmiféle hibás fejlődést megállapítani. *Amikor az azonos kiindulópontú, mégis eltérő fejlődés magyarázatát kereste, Löser a feltűnést nem keltő fiatalok életében a következő védő tényezőkre talált:*

- Életükben voltak a szülői házon kívül olyan felnőttek is, akik támogatták őket, akik példaképek voltak számukra. Az egyik gyerek esetében egy tanár volt ez, a másikéban a nagyanyja, egy harmadikéban az egyik szomszéd. A szociális támogatásnak vagy az érzelmi odafordulásnak nem is kell állandónak lennie. Gyakran elég, ha a gyermekek számára egy-egy pozi-

tív tapasztalat reménysugarat gyújt, ha megismerkednek más magatartási mintákkal is, mint amik saját családjukban voltak szokásosak. Válsághelyzetekben aztán visszatekinthetnek ezekre a pozitív tapasztalatokra, és erőt meríthetnek belőlük útjukhoz.

- Védelmezően hatott az is, ha a fiatalok már korán felelősséget vállalhattak, vagy kellett vállalniuk valamiért. Az osztálybizalmi feladatköre vagy a gondoskodás egy fiatalabb testvérről ütközőként működhet saját rossz tapasztalataik ellenében.
- A bekapcsolódás valamely vallási vagy kulturális közösségbe szintén csökkentheti a szülők befolyását.

Hilarion Petzold „oltalmazó sziget-tapasztalatokról" beszél, amelyek lehetővé teszik a gyermek számára, hogy még olyan rossz tapasztalatokat is átvészeljenek, mint a szülők drogszenvedélye, a részükről elszenvedett erőszak vagy lelki kegyetlenkedések.

*

Martin Seligman is úgy véli, hogy az első életévek eseményei nem vésődnek be villámfényként a pszichébe. Az ember fejlődését ő az általa megfogalmazott *hólabda-modellel* szemlélteti. „Ha két szikladarab legurul egy havas domboldalon, a köztük lévő csekély kezdeti különbségek annál nagyobbakká válnak, minél nagyobbak lesznek a hólabdák. Egy kis mélyedés jelentősen megváltoztathatja a hólabda útját. A valamilyen irányban létrejött csekély kezdeti változások és az út folyamán fellépő kis eltérések egészen különbözővé tehetik a hólabdák formáját és állagát, mire leérnek a völgybe."

Akárcsak a hólabda pályáját, egy ember fejlődését is negatívan befolyásolhatják a káros események. A korai gyermekkor élményei azonban *önmagukban* mégsem képesek erre. Az életpálya hosszú távon csak akkor tér ki vonaláról, ha további negatív tapasztalatok társulnak a korábbiakhoz. *Cécile Ernst* svájci pszichológusnő sok éves tanulmányainak is ez a végkicsengése: *„A gyerekeket nem a legkorábbi évek traumái formálják döntően, hanem az első évek utáni tartós nyomás torzítja el őket."*

De mi van akkor, ha az ember azok közé tartozik, akiknek az „élet-hólabdája" rossz kezdet után, nagyon sok káros „besüppedés" révén negatív pályára futott? *A hátrafelé vetett haragos pillantás akkor sem segít,* amint ezt számos tanulmány igazolja. Ha valaki meg akar birkózni a gyermekkorával, semmit sem segít, ha a múltra és az elszenvedett károkra koncentrál. Nem segít, ha a szüleit vádolja, és nem segít, ha áldozatnak érzi magát.

Csak a perspektívaváltás segít, amit az érintett emberek olykor egyedül is képesek végrehajtani, de jobb, ha komoly, a jövőre irányuló pszichoterápia segítségével teszik. *Aki maga mögött akarja hagyni terhes múltját, és reménnyel akar a jövőbe tekinteni, jól teszi, ha nem ragad meg túl sokáig az áldozat szerepében.* Ehelyett akkor fog hasznot húzni abból, ha személyiségének azzal az oldalával törődik, amely gyermekként is lehetővé tette számára a fennmaradást: az érdeklődéssel, a kreativitással, a fantáziával, a humorral, a szociális intelligenciával.

Azok a felnőttek, akiket gyermekként megsebesítettek, szinte szükségszerűen rendelkeznek különleges erőkkel és képességekkel. Mivel a fájdalmas tapasztalatok következtében az érintettek foglalkozni fognak önmagukkal, de a „tettesek" motívumaival és viselkedésmódjával is, ezért már gyermekként hallatlan beleérző képességet és érzékenységet fejlesztenek ki. Az ilyen emberek aztán felnőttként gyakran egészen különleges érzékenységgel rendelkeznek más emberek szükségletei és érzései iránt, bele tudják érezni magukat idegenek szenvedéseibe, és sűrűn megesik, hogy nagy kreativitásról tesznek bizonyságot, ha problémákat kell megoldani. Ezek értékes emberi tulajdonságok, amelyek sokszor egyáltalán nem olyan kifejezettek a „szerencsefiakban", akik valamelyest épen és bajoktól védetten lábalnak át az életen.

*

Már *Manfred Bleuler* (1857–1939) svájci pszichiáternek hatásos tanulmányban sikerült igazolnia, hogy *nem létezik kényszerű oksági kapcsolat a megterhelő gyermekkor és a negatív fejlődés között. Bleuler* kétszáznyolc szkizofrént és azok családját figyelte meg harminc éven át, és megállapította, hogy az e családokban felnőtt gyerekeknek csak csekély kisebbsége mutatott maga is pszichikai zavarokat. Noha gyermekkoruk minden volt, csak boldog nem, legtöbbjük egészséges felnőtté fejlődött. *Bleuler* arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy a gyermekkori fájdalmak és szenvedések nyilvánvalóan erősítő hatással voltak e gyerekek személyiségfejlődésére, így aztán lehetségessé vált, hogy minden balszerencse ellenére megbirkózzanak az életükkel.

Még ma is érvényes, amit a görög filozófus, *Epiktétosz* már a Krisztus utáni első században megfogalmazott: *„Nem maguk a dolgok nyugtalanítják az embereket, hanem a dolgokról alkotott elképzeléseik."* Ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy bizonyos tapasztalatok ne lehetnének félelmetesek egy gyerek számára. De feltétlenül és kényszerűen félelmetesnek kell-e lennie annak az elképzelésnek is, amelyet egy felnőtt alkot saját rossz gyerekkoráról?

Egy alkoholista családban felnőtt férfinak nyilvánvalóan sikerült megfosztania negatív tapasztalatait félelmetességüktől. Nyoma sincs nála az áldozati magatartásnak, amikor ezt írja: „Két beteg ember nevelt föl, akik bizonytalanságra, félelemre és haragra tanítottak A káosz volt az otthonom. Pokolban nőttem föl. Az eredmény: megtanultam minden helyzetben talpraesetten viselkedni. Szembe tudok nézni a legrettenetesebb borzalmakkal is, és helyt tudok állni velük szemben." A korábbi negatív tapasztalatokat illetően az a lényeg, milyen perspektívából szemléli őket az ember.

Élettörténetünk kezdetén nem tudunk változtatni: a gyermekkor befolyási övezetünkön kívül helyezkedik el. Ha szüleink nem szerettek minket, nem követelhetünk utólag jóvátételt. *De rajtunk fordul, hogyan halad tovább a történetünk.* Eldönthetjük, hogy a múltba vetett haragos és vádló tekintettel végtelen problématörténetként meséljük-e el élettörténetünket, vagy kitágítjuk-e látóhatárunkat, és figyelembe veszünk-e más nézőpontokat és befolyásokat is. Ez segíthet nekünk abban, hogy a „Mit műveltek velem, szegény gyerekkel?" gondolatot a „Milyen bátor felnőtt lett ebből a szegény gyerekből!" gondolatra cseréljük.

Mindenesetre helyénvaló az elővigyázatosság, ha a „Miért nem érzem jól magam?" kérdésre gyermekkorunkban találunk kézenfekvő választ. *Martin Seligman* így int: „Ha előássuk azokat a heves érzelmeket, amelyeket első óvodai napunkon éreztünk, csak azt ne higgyük, hogy megtaláltuk az okát annak, hogy egész életünkben az elhanyagoltságtól szenvedünk. Az oksági következtetés illúzió lehet."

Forrás: Publik-Forum, 1999/19

Merza József

Ezredvégi vallomás

(II. rész)

3. Pénz

Vannak olyan indikátorok, mutatók, amelyek látszólagos egyszerűségük ellenére sokat mondanak el az ember belsejéről. Amikor Istenről és küldetésről beszélek, azt gondolhatják, hogy elvont, transzcendens, fennkölt kérdéseket tárgyalok, amikkel kapcsolatban nem illik pénzről beszélni. Ezzel szemben azt állítom, hogy azon hőmérők egyike, amely tájékoztat valaki lelki hevületéről, éppen maga a pénz, az illető pénzgazdálkodása. Hinni Istenben, a magunk fundamentalista módján annyi, mint el nem lopható erszényeket gyűjteni az égben. A jó fundamentalista tudja, hogy mit jelent ez, töri is magát, még akkor is, ha némely írásmagyarázó merkantilista cselekvésnek minősíti viselkedését. Égi betétünk magas állása azt tanúsítja, hogy hiszünk Jézus szavaiban, amelyek a visszavárás nélküli adakozásra ösztönöznek minket. Az ügylet megkötheto tíz százalék alatt és felett, érdekből vagy önzetlenül, ezzel most ne foglalkozzunk. Állapítsuk meg, hogy a pénztárca tartalmának csökkentése összefüggésben lehet azzal, hogy valaki – néha elég laposan – Istenre néz. Ad, mert gyengécske hite arra indítja. Költ erre és arra, mert küldetésének érzi nemcsak az alapvető karitászt, hanem az ide-oda mozgást, eszközök, intézmények létrehozását, kapcsolatok építését és fenntartását is. Istenhit és küldetés egyértelműen süllyeszti földi monetáris mércénk szintjét és emeli az égiét. Ha tehát be akarok mérni egy embert, amennyire objektíven lehet, nem figyelek arra, hogy úszik-e a boldogságban vagy rettentően siránkozik, hanem elkészítem a „lázgörbéjét”, és annak tanulmányozásához fogok hozzá. A kardiogrammok tárgyilagosak és megbízhatóak. Bátorít az a tanítványoknak adott eligazítás, ami szerint nem az a fontos, hogy milyen szövegek kísérik a jótetteket, hanem maga a jótett a lényeg. Ezeket visszük életünk végelszámolására, ismeretelméleti és hittudománybeli nézeteink háttérbe szorításával. Mi lehet az istenhit és küldetés meggyőző bizonyítása, ha nem az, hogy ezért örömében valaki eladja mindenét – na jó – valamennyiét. Mivel Istennek nincs sem árudája, sem bankja, sem zálogháza, ezért ez a nagy eladás *embereknek* történő odaadásban valósul meg. Ha tehát önzetlen adakozót látok, akkor vagy istenhívőt látok, ha megadatott neki az istenhit ajándéka, vagy emberbarátot látok, aminek saját hitem szerint szintén örülhetek. Ugyanígy: egy közösség valódi hitének megítélésekor nem abból indulok ki, hogy hallelujáját kiáltanak-e, avagy keservesen ülnek a babiloni fűzfák alatt, hanem elkérem tőlük az adókimutatásukat, hogy megbeszéljük: kellően van-e kitöltve a nagy ellenőrzésre. Lássunk hát valamit mai közérzetünkből!

„A pénz: legnagyobb vereségünk” – írja a 45 éves Vitányi. Nehéz problémánk – mondom én. Abban ugyanis – világnézeti különbségünk ellenére – egyformán gondolkodtunk, hogy a pénz majdhogynem erkölcstelen, megrontja az emberi kapcsolatokat, tehát az új világ felépítésében háttérbe kell szorítani. A kapitalista társadalom leírásából azt láttuk, hogy a pénzvilág különféle módon teszi adóssá az élni és boldogulni kívánó embert. „Willy, miért kellett most meghalnod” – kiáltja az ügynök felesége –, „hiszen végre kifizettük a házkölcsönt!” „Hányan voltak közöttünk” – közli Vitányi – „akik szuverén megvetéssel utasították vissza” (az akár érdemekért, akár örökségképpen) „felajánlott házat, és most a fejünket vernénk a falba, amikor ugyanolyan házért, öröklakásért fizetjük a súlyos részleteket. … Otthagytam egy jól szituált budai lakást, mert nehéz volt a közlekedés s nem akartam esténként-reggelenként az ide- odautazgatással csökkenteni a mozgalomra szánt időt. Most öt buszmegállóval kijjebbről viselem a magántulajdon terheit.” … „Amikor húsz év után társbérleti lakást szereztem, menthetetlenül eladósodtam” – mondja a közösségért dolgozó ember.

Bár az előző korszakban is lehetett futni a pénz után, az mégiscsak a több pénz utáni futás volt, nem kötelező. A szerény életre törekvő – nem feltétlenül keresztény – ember beérhette keresményével, s mindaddig biztonságban érezhette magát, amíg az üzemek kapuján hosszú lista jelezte az alkalmazni kívánt munkások fajtáit. Dolgozgattunk, fizetgettek, öt évvel nyugdíj előtt védett állatok lettünk. Kiszámítható volt az élet.

Ennek vége lett. Nemcsak az egyén vált azonnal elbocsáthatóvá és egy bizonyos kor felett végzetesen munkanélkülivé, hanem becsült, közhasznú intézmények léte is függővé vált alapítványi támogatások felhajtásától. Harmincegy évvel ezelőtt Párizsban egy mérnökkel vacsoráztam. Azt mondták, jó szakember, de átszervezés miatt felmondtak neki. Ötven éves elmúlt, elhelyezkedése reménytelennek látszott. Gomblyukában a becsületrend piroslott. „Ez sem segít” – mondta. Az ember mindig a helyszínen tanul a legtöbbet.

„Elit mindig volt és mindig lesz” – mondja a Parragh Rt. tulajdonosa. Neki ez legalább két szempontból fontos. Jézus viszont közölte velünk, hogy mindig lesznek szegények köztünk. Ez is tény. Amivel most baj van és lesz, az a két csoport aránya. A gazdagok nem fognak igazán segíteni, mert egy kritikus pontnál csúszdára kerülhetnek, a szegények pedig már régen ott vannak. A középréteg kapálózik, de a csúszásnak indult része még képes lehet arra, hogy ledobjon valamit az alatta lévőknek. Próbálkozunk sok mindennel. Van, aki 14-16 órát dolgozik és teljes egészében kiszolgáltatott lesz munkaadójának. Más lemond a betegbiztosításáról, csakhogy alkalmazást nyerjen. Keletje van, pontosabban: nehezen kapható kis lakás, mert az emberek spórolni akarnak lakbéren, közös költségen, fűtési számlán, biztosításon. Falun kitisztítják a régi kutat, hogy kevesebb vízért kelljen fizetni. Szabadulnak az olajkályháktól, újból fel-

használják fűtésre a kukorica- vagy napraforgószárakat. Vállalkoznak, belevágnak ebbe-abba. Mindenki el akar adni valamit, minden szegény település falusi turizmusról álmodik. A városiak egy része falura, tanyára költözik – változó sikerrel. A föld könyörtelen. Míg divatszakmákban tisztességtelenül nagy pénzek mozognak, hagyományos területeken biztos a tönkremenés.

Nem könnyű kiejteni a szegénységre buzdító szót. Akkor sem, ha sietve hozzátesszük, hogy nem úgy, nyersen, hanem inkább amúgy, irányultság szerint. Hiszen már Pál is figyelmeztette az embereket, hogy vigyázzanak, nehogy a buzgóságtól maguk is tönkremenjenek. Nos ez az a bizonyos dialektikus feszültség, másképpen dinamikus egyensúly, amelynek a fenntartása most több figyelmet kíván. Hiszen, drámai helyzeteket kivéve, szerezni kell, hogy adhassak, és annyit kell adnom, hogy – igényeim alapos megszorítása mellett – bele ne essem egy pénzügyi dugóhúzóba. Általános receptet, ezen kívül, nemigen fog adni senki. Nem tartom tehát anyagiasságnak bevételeim és kiadásaim ismételt ellenőrzését, erőim felmérését, hogy mindig legyen felesleges pénzem mások segítésére. Általában azt tartom irányadónak, hogy önfenntartók legyünk, mert ennek hiányában vagy lecsúszunk – ami egyenértékű azzal, hogy fenntartásra szorulunk –, vagy eleve úgy rendezzük be életünket, hogy külső fenntartásra számítunk. Ez jöhet alapítványoktól, szerzetesrendtől, közösségtől, családtól, ámde mindenképpen függőséget jelent s kérdésessé teszi tevékenységünk valóban érdemszerző jellegét. A szülő gondolhatja azt, hogy gyermekei majd segítik öreg napjaiban. Vagy bejön, vagy nem. A közösségi tag bízhat a százannyiban. A valóság szerint vagy bejön, vagy nem. Egyedek megengedhetik maguknak a deficites utakat, egy közösség – pláne együtt élő vagyonközösség – már nem. Különben élősdiek leszünk. Egészen más arcot vág az az ember, akit Jézus nevében megajándékoznak, mint az, akitől Jézus nevében elkérnek valamit. A jelenlevők mindig kivételek.

Nagyon nehéz helyzetben vagyok, ezért óvatosságra törekszem. Vannak barátaim, akik gazdagnak neveznek, s ez kellemetlen érzés. Keservesebb ennél naponta négyszer átmenni a Ferenciek terén koldusok, narkósok, alkoholisták, szélhámosok és kigyúrt álhajléktalanok között. Tényleg, sokkal gazdagabb vagyok, mint mások. Mondhatom azt, hogy én magam igénytelenül élek. Ezt mondja sok gyártulajdonos is. Mondhatom azt, hogy amim van, az másokért van. Mégis az enyém. Meg tudom indokolni: mit, miért, mikor használok. Nem győz meg. Hát ez a középosztályhoz tartozó keresztény értelmiségi megszokott vekengése, legyen szó akár pénzről, akár gyerekről, akár munkáról. Nem szeretnék sem áltökéletességre, sem könnyelműségre vetemedni, ezért jobb híján elfogadom a helyzetemet, nem tartom magam kiválónak, de szívtelennek sem, s visszatérő vizsgálódásaimat alkalmasnak érzem arra, hogy ha mód nyílik, javítsak karitatív grafikonom menetén. Jobb, ha az ember kevesebbet képzel a teljesítményéről. Talán hátrább húzódik a templomban.

Változnak az idők, a körülmények. Változnak a pénzkezelési technikák. Bankszámlák, bankkártyák, telebankok és elektronikus átutalások világában is érvényes azonban a tétel: szegények mindig vannak, segítsük őket. Ugye, ez eléggé ökumenikus, mi több, profánul humánus, még akkor is, ha netán Isten- és hivatástudatból ered?

4. Politika

Sikerágazat.

„Végre jót is hallunk" – mondhatná valaki. „Elvesztetted az ítélőképességedet" – csapná össze a tenyerét egy tájékozottabb ember. „Nem vagy sehol, ez neked a siker?" Pedig így van, bár elég hosszú az út, amíg ez világossá válik. Kezdjünk hozzá türelmesen, hiszen át kell futni az egész életemen. Kívülállónak fárasztó história lehet, de néhány tényt felhasználhat a múlt kutatója.

„Te valójában politikus alkat vagy" – mondta ötven évvel ezelőtti évfolyamtársam, ma ismert strukturális nyelvész. Nem tett boldoggá ez az észrevétel, mert több tekintetben másnak képzeltem magam, de hát függetlenül az érzéseinktől, nem kár, ha későbbi haszon reményében tudomásul vesszük és megőrizzük mások megjegyzéseit. Valóban korán találkoztam a politikával. Hamar olvasni tudó gyerekként, rendszeresen lecsaptam az apám által hazahozott napilapra, az Új Nemzedékre. Mint sok más rokon lelket, vonzott a lapokról áradó nyomdafesték szaga. Magam előtt látom a fejléc jé betűjének a nagy U alá kanyarodó vonalát, s úgy emlékszem, hogy Saád Béla szerkesztette az újságot. Politikai ismereteimet azonban nemcsak innen, hanem a Képes Vasárnapból, később a Magyar Futárból, vagy a nagy, színes fényképeket hozó Signalból szereztem. Közölnöm kell a tájékozatlan olvasóval, hogy jobboldali, revansista, irredenta, németbarát sajtótermékekről van szó. Az elemi iskolai németórán németül imádkoztuk Papp-Váry Elemérné Hitvallását, elsős gimnazistaként, 1944 tavaszán, én mondtam az osztályban a március 15-i emlékbeszédet, amit osztályfőnököm kicsit megtoldott, hogy jobban kidomborodjon a „nagy szövetségesünk" oldalán folytatott harc. Mint kistisztviselői családban élő, jótanuló, sokat focizó gyerek, akinek a szülei nem hallgattak külföldi rádiót – később össze is gyűjtötték a készülékeket –, baloldali kapcsolatok híján csak azt érzékeltem, hogy lepecsételik a zsidó lakásokat, leltárba veszik holmijaikat és elviszik őket valahová. Két goromba szőnyegbombázás után a lakásunk sem repült a levegőbe, mert a fel nem robbant ágyúlövedék békésen feküdt az előszoba padlóján. A vasárnapi miséről kijövet megállapítottuk, hogy megjöttek az oroszok. Ágyújuk ott állt a Szent Anna-templom előtt. Néhány orosz tisztet elszállásoltak nálunk is, mi addig meghúztuk magunkat a fűtetlen kisszobában. Rendesen viselkedtek, apám megpróbált beszélni velük a Kárpátalján összeszedett ruszin tudásával.

Hozzáfogtunk az ujjáépítéshez. Máig is érzem a lapáttól feltört tenyeremet, mivel mi, diákok is segítettük betölteni a rendezőpályaudvaron éktelenkedő bombatölcséreket. Az iskolában egy ideig párhuzamos nevelés folyt. A demokratikusnak ígérkező rendben a helyét kereső egyház építgette ifjúsági szervezeteit, kongregációit. A jezsuita Cserjés Sándor vezetőképző tanfolyamot szervezett középiskolások részére. A záróünnepélyen Petőfi Sors, nyiss nekem tért című versét szavaltam, de hamarosan világos lett, hogy a sors nem nekem kíván tért nyitni, hanem az EPOSz, a NéKOSz soraiból jött, vagy abba átment fiataloknak. Egy ideig még kétkimenetelűnek látszott a helyzet, felvilágosító szemináriumokon is részt vettem, majd átala-

kult az iskolai osztály hierarchiája, és a minorita diákkollégiumban nevelkedett társam tanította nekünk a köztársasági indulót. Az iskolák államosításakor, a hitoktatás megszüntetésekor már volt bizonyos tűrőképességünk. Az osztályfőnök széttépte a kérvényemet, de értettem, hogy mit csinál. Később, az iskola igazgatójaként, a nyílt utcán érte őt a szívroham. Az a hír járta, hogy lelkiismerete nem bírta el az elébe állított feladatokat. A Szovjetunióba mehettem volna tanulni, de nem mentem, mert ott nem engedélyezett a vallásosság. Maradt a hazai egyetem – Debrecen – a Mindszenty- és a Rajk-per, a szerzetesrendek elleni támadás és Kádár János letartóztatása után. Elhárított párttagság, utolsó kisközösségi év az 1952-es nyári letartóztatásokig. Reménytelen próbálkozások 1–2 évig, majd '56 után ismét, de az istenesség – akárhogyan is akartuk, a besúgást kivéve – bizony politikai állásfoglalás volt. Figyelte a Párt is, a politikai rendőrség is. A „nevelhető” címkével eléldegélt az ember, de tudni kellett értékelni a váratlan jeleket, beszélgetéseket, adminisztratív húzásokat, amelyek – álcázottan is – világossá tették, hogy nem az uralkodó osztályban van a helyünk. A létező szocializmusban azonban meg lehetett élni a hitvallónak is. Volt aki a rádiójavítást tanulta ki, a másik mosógépszervízben dolgozott, a harmadik szállítómunkásnak ment, a negyedik kirakatmosással foglalkozott. A hitnek ára volt, meg lehetett fizetni. A buzgók börtönnel is fizettek, de ez nem mindig tőlük függött, hanem az ÁVH ültetési tervétől. Néhány konok embertől eltekintve mindenki kitapogatta, hogy hol húzódik az életében a hit és a politika elég határozatlan, de azért mindig létező határvonala, s lelkiismerete szerint igazodott hozzá. A végrehajtási intézeteket megjártak jó okkal hangsúlyozták, hogy nem politizálnak, nem is fognak politizálni, csak azt felejtették el, hogy az erről szóló bizonyítványt nem ők, hanem az illetékes szervek állítják ki. Az apolitikusság elég sikertelen jelzőnek bizonyult, mert egyeseket ismételten börtönbe, másokat az Opus Pacisba, ismét másokat a III/III-asok hálózatába vitt. De hát elfogadható korszakunkban buzgón ismételgettük, hogy nem foglalkozunk politikával, csupán lelki életünket tartjuk karban.

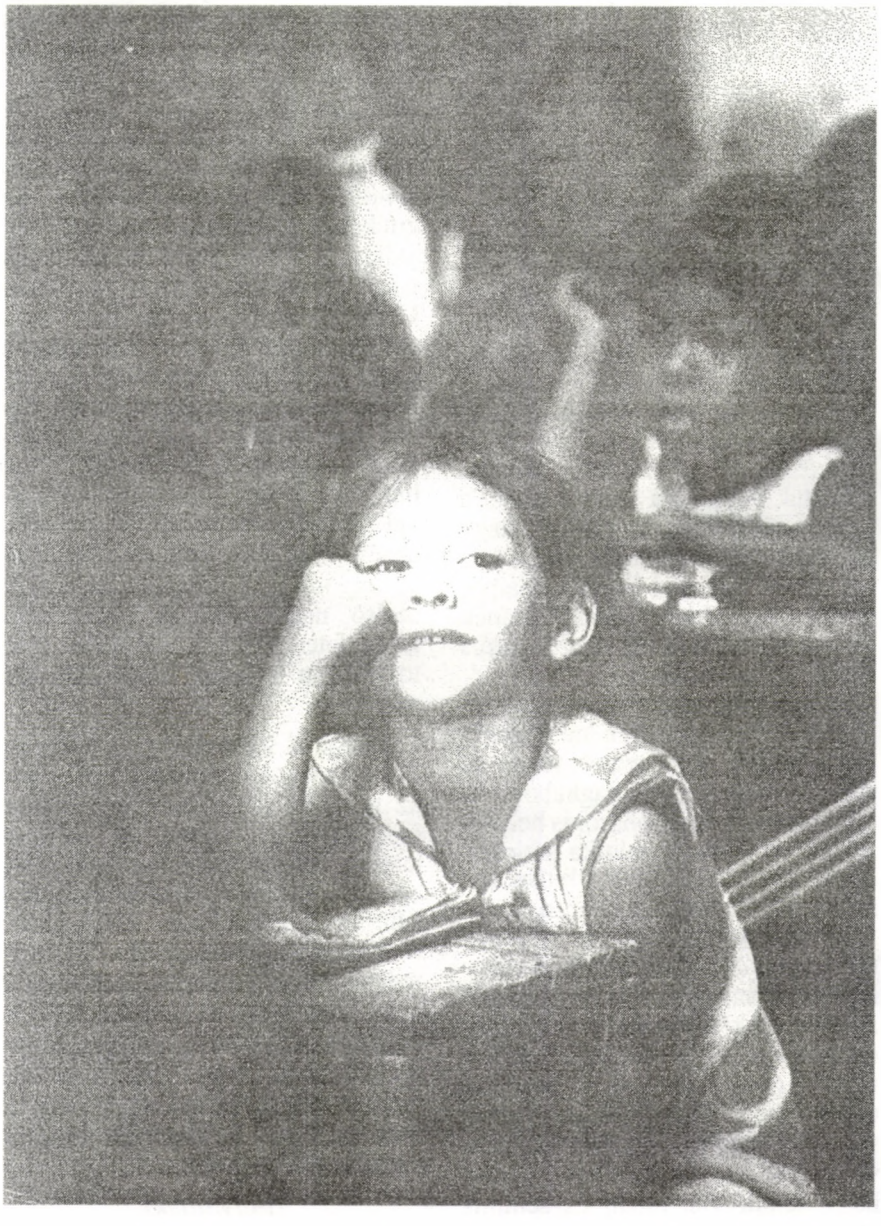

A hatvanas évek vége felé elszemtelenedtünk. A biblikus elemzés, a vatikáni zsinat, a bel- és külföldi gondolati megújulás észlelhető jelei alapján újból mertünk kockáztatni, még ha tartani kellett is egy újabb ellencsapástól. Ez azonban 72-ben másfelé irányult, s utána a nemzetközi egyezmények miatt nem lehetett szankciókat hozni a kiscsoportok ellen. A katonáskodás elleni lelkiismereti tiltakozás azonban óhatatlanul politikai vizekre vitt, jóllehet a belügy tudta a legjobban, hogy nem politikaiak a gyökerei. Nem is a karhatalmat mozgósította, hanem az egyházi karokat és hatalmakat, akik tették azt, amihez 30 év alatt hozzászoktak. Mi is megszoktuk azonban a nyúzódást, és berendezkedtünk a kilátástalannak látszó, de lelkünk nyugalmát megadó huzakodásra. A meglepő az volt, hogy váratlanul támogatóink akadtak. A nyolcvanas években felfedezett minket a demokratikus ellenzék, s így váltunk a másként gondolkodók egy csoportjává. Kétségtelen haszna volt a kapcsolatnak, hiszen nagyobb nyilvánosságot kaptunk, hírünk lett. Ellenfeleink szerint túl nagy is. Ellenzéki gondolkodókkal beszélgettünk, megjelentünk a Jurta Színházban, kapcsolatunk volt alternatív szervezetekkel, külföldi konferenciákra jártunk. Számon tartott minket az Amnesty International, a War Resisters International, megfigyelőik jelen voltak barátaink bírósági tárgyalásain is. Hálózatba kerültünk, tanácskozó tagok lettünk, kettőnk aláírása megtalálható azon az 1988. márciusában kibocsájtott felhíváson, amelyet 44 személy – Göncz Árpádtól kezdve Orbán Viktoron át, mondjuk, Lengyel Lászlóig – írt alá. Nemde csodálatos az ív a politikamentességtől az aktív politizálásig az embe-

ri jogok zászlaja alatt. Persze, ez még hatalom nélküli politizálás volt, de 88-ban már kezdtek alakot ölteni azok a csomópontok, amik köré az addig nagyjából egységesen menetelő ellenzéki tábor csoportosulni fog. Még nem volt valóságos hatalom a pártcsírák kezében, de várható volt, látható volt ez irányú törekvésük. Novemberben volt az utolsó pillanat, amikor korrekten le lehetett szállni a hatalmi politika vonatáról. Mészáros András ösztönzésére akkor elmondtam a Jurta Színházban, hogy többé nem tudjuk követni sok kiváló barátunkat, mivel abból a szellemi örökségből, amit magukénak vallanak, hiányzik az erőszakot elutasító zsidó próféta, Jézus neve. Azt hiszem, időben meghozott döntés volt. Ennek híján ráfuthattunk volna az érvényesülés konstantini útjára, és jó kis lelkiismeretfurdalást szerezhettünk volna be magunknak. Ez a gond azonban – hála Istennek – nincs, legfeljebb azt állapíthattuk meg, hogy kevesebb támogatásra számíthatunk egykori harcostársak részéről. Neves politikusunk egy templom alapkövének letételénél közölte velem, hogy a hadkötelezettség eltörlésénél árnyaltan kell eljárni, hiszen mindez most már politikai alku tárgya. Államunk egyik mai, igen felső politikai vezetője egy előadás utáni kérdésemre azt válaszolta, hogy mindaz, ami nem is olyan régen a Bibó-kollégiumban történt, nagy kaland volt, a jelenben azonban felelősségteljes gondolkodásra és cselekvésre van szükség. „Adieu veau, vache, cochon” – mondta a szegény, álmodozó Perrette. – „Les chateaux en Espagne se sont écroulés.” [„A légvárak összeomlottak.” – *Szerk.*] Mi azonban nem mondtunk semmit, csupán tárgyilagos, regisztráló szavakat, hiszen – szemléletünk szerint – a dolgoknak és a szövegeknek így *kellett* alakulniuk. A közjogi méltóságba nem álmodozással kerül az ember, hanem célszerű, – legyünk finomak – erőteljes cselekvéssel. Egyszerre nézünk új szövetségesek után és határoljuk el magunkat – talán ne beszéljünk cserbenhagyásról – régi szövetségeseinktől. El kell felejtenünk érdemes embereket, ha nem illenek bele az új helyzetképbe, s meg kell keresnünk azokat a megtisztítható férfiakat, akik kifehérítésük fejében készséggel rendelkezésre bocsájtják erejüket és tapasztalataikat. A negyven prédikátor, a kellemetlen veterán mindig gondot jelent azok számára, akiknek – koruk folytán – van múltjuk. A fiatalság, persze, a jövő reménye.

Magam is eufórikus állapotba kerültem, amikor a Radnóti Miklós utcában dobogóra lépő, nyílt inges, lobogó hajú fiatalemberek szavait hallottam. Új Petőfit, márciusi fiatalokat láttam bennük, örültem, hogy megtalálhattam a bűnös apák után síkra lépő romlatlan nemzedéket. Mégiscsak él és megújul a magyar. Van civil kurázsi, van erőszakellenes, demokratikus hajtás a reménytelenség évtizedei után.

Ami csak azt jelzi, hogy az ember javíthatatlanul optimista és elfelejtkezik arról, hogy a történelmet nem lehet amatőr módon csinálni. Az érettségi bankettről mámorosan távozó fiatalemberek egy része már azon az éjjelen férfivé válik, s mi szépen visszazökkenhetünk a tárgyilagos történetírás megszokott keretei közé. Istenem, válni kell valakivé, Martin du Gard a megmondhatója, hogy mivé, hiszen ez minden fiatal vágya. Hogyan is lehetne külön utakról, erőszakmentes országlásról álmodni, ha maga az ország fél- vagy negyedszázadonkint nagyhatalmi alkuk tárgya? Hogyan lehetne megőrizni ifjúságunk eszméit, ha felnőttként más égtájhoz kell igazodni? Semleges ország 56-ban, NATO-ország negyven évvel később! Ó, drága 56! Tetszenének elgondolkodni arról, hogy 56 után a mennybe ment volna-e ez az ország, vagy itt maradt volna Kelet és Nyugat között, és egy év múlva sóhajjal temettük volna el a szent napokat a keserű emlékezet földjébe? Nagy októberi forradalmunk szépsége, hogy nem volt mód folytatni reálpolitikai eszközökkel. „Akit az istenek szeretnek, fiatalon hal meg” – idézi Infeld a régi mondást.

Le kell zárni ezt a töredékekből álló témát, mert különben határtalanul folytathatom. Rendszerek jöttek és mentek, átéltem egy világháborút és egy forradalmat. Többször is belekerülhettem volna a politika sodrába, de hol az életkorom, hol a hitem, hol az ügyetlenségem, hol a józan eszem folytán azok közé kerültem, akiknek nincs sok pénzük, és hatalmuk is inkább csak önmaguk fölött van. Ezzel szemben sokféle barátom van, nincs ellenségem és gondtalanul fütyörészve, gyalogosan járom az erdei utakat. Siker. Őszülő fejjel is olvasom az újságokat, főleg a sorok közti vagy azok mögötti részeket. Tudom, hogy semmilyen állam és semmilyen egyház nem köti polgárai, illetve hívei orrára kellemetlen ügyeit, tehát igazában csak kevés dolog ismeretes, gyakorta azok is rosszul. Ettől függetlenül azonban értem a politikát, tudom, milyen srófra jár a hatalomgyakorlók agya, tudom, hogyan teszi undokká a legjámborabb fickót is a mélyen átérzett felelősség. Figyelem az időjárást, és igyekszem elkerülni a természeti katasztrófákat. Reálpolitikus vagyok, mert nem hiszek zászlók lobogtatásának, ideológiai ködösítéseknek, érzelmi, indulati ráhatásoknak. Siker. Mivel tudom, mily sok hatás alakítja egy ember életfelfogását, másoknak is megengedem, hogy elegendő okból változtassanak szemléletükön. Nem gazemberezek le azonnal mindenkit, aki másképp látja a dolgokat. Siker. Nem léptem és nem fogok belépni pártba, hogy pártlelkiismeretre cseréljem a magamét, nem tennék köztisztviselői esküt, hogy megkössön egy rezsim törvénye. Siker. Úgy politizálok, hogy építek, s másokra – nem-építőkre – hagyom, hogy adót vessenek ki, elosszák a javakat a maguk elosztó igazsága szerint, időről-időre pedig megsemmisítsék az értékeket államérdek, nemzet, faj, vallás, katonai tömbök, általában nagy, szent igazságok nevében. Úgyis eljön a kicsinyek ideje, amikor a romokra lépnek, eltakarítják és ismét értékekké formálják azokat. Mesteremberek vagyunk, akik „tegnap még sírtunk … s holnap már áldomást tartunk az új falakon”. Csak hát Kassák végleges optimizmusával szemben mi mindezek *ismétlődésében* hiszünk, örülünk a békének és aggódva latolgatjuk, hogy egy utolsó, nagy rombolás végén nem kell-e letennie tollát a Földről szóló történelem írójának. Lehangoló, de siker.

Már az is siker, hogy nem általános igazságokat akartam leírni, már az is siker, hogy csak egy ember életfilmjéből vágtam ki néhány kockát, amint elfutnak szeme előtt egy új évszázad felé zuhantában. Már az is siker, hogy töredéknek, holnap tán átalakítandóknak tekintem e sorokat, s meghagyom a jogot másoknak, hogy a hiányokra figyelmeztessenek. Már az is siker, hogy írás közben béke van bennem, mégha nem is vizsgálom, mennyire határozza meg nyugalmamat vallomásaim első pontja.

(Folytatjuk)

Jézus iróniája

Az **irónia** meghatározását általánosan elfogadottnak tekinthetjük; eszerint az irónia **keserű, de szellemes, finom gúny.** Nagyon fontos mind a három jelző; bármelyik hiányzik is az általuk jelzett három tulajdonság közül, az irónia sava-borsa vész el, s egyszerű gúnnyá silányul. Állítsuk ide mindjárt a **szarkazmus** meghatározását is, mert Jézus iróniája olykor-olykor mintha átcsapna ebbe, azaz a **csípős, maró, epés gúny**ba.

Tegyünk azonban rögtön néhány pontosítást, illetve megszorítást. Jézus iróniája vagy szarkazmusa *sosem magánérdekből* fakad, hanem Isten országának szempontjai motiválják, az Isten országával kapcsolatos hiányosságokban vagy kudarcokban gyökerezik, illetve Isten országának teljesebb kibontakozását célozza; nyugodtan mondhatjuk tehát, hogy **prófétai** iróniáról, vagy prófétai szarkazmusról van szó. Továbbá a keserűség nála *nem elkeseredést vagy megkeseredettséget* takar, hanem *konkrét* fájdalmat, csalódottságot vagy értetlenséget, a gúny pedig – akár finom, akár maró, epés formájában – *nem* az érintett *bántására vagy lejáratására* irányul, hanem annak Isten országabeli előrehaladását akarja segíteni.

Jézus iróniku megjegyzéseit aszerint csoportosítottuk, hogy azoknak *az éle kikre irányul*; így adódott öt, persze egyenlőtlen, de talán árulkodó méretű csoport: a nép, a gazdagok, ellenfelei, tanítványai és végül önmaga; tehát él benne az **önirónia** is, amit jó érzéssel vehetünk tudomásul, többek között azért, mert csak annak az iróniája megalapozott, kicsit durvábban: csak annak van joga az iróniához, aki képes az öniróniára is.

Célpontja: a nép

„Amikor alamizsnát adsz..., imádkozol..., böjtölsz..., *ne tégy úgy, mint a színészek,...* hogy megtapsolják őket! Akik így cselekszenek, már megkapták fizetségüket... Te viszont a rejtekben... Atyád majd megfizet neked (Mt 6,2-4.5-6.16-18)." – Mindenekelőtt azt kell tisztázni, hogy az irónia képi hátterét alkotó „színészek" *nem* a „képmutató" farizeusokat jelölik, hanem valóban hivatásos színészeket, mert ez a *hüpokritész* szó eredeti jelentése. Olyan vándorszínészekről van szó, akik egy-egy városba vagy faluba érkezve trombitálással csődítik össze az embereket, előadásuk színhelyéül természetesen az „utcasarkot", a tágas útkereszteződést választják ki, s ott mondják el kötelező megnyitó imájukat vagy játsszák el keserű képpel a böjtölőt, s akik mesterségüknél fogva rá vannak utalva a nézőkre, azok tapsára és adományaira, mert e kettőből élnek, amit a közönség kegye vagy juttat nekik, vagy nem. – „Neked viszont", mondja Jézus (s ez a hallatlanul finom irónia első nyila itt), „**nincs szükséged nézőközönségre** mint munkaadóra, hiszen van Atyád, aki szeret téged, s aki nem kívülről, »páholyból« figyel, hanem egészen közel van hozzád, a szívedben; Előtte nem kell megjátszanod magad." A következtetéseket levonó útmutatásokat is alighanem iróniku szemhunyorítások kíséretében adja Jézus: „Ne tudja a bal kezed, mit cselekszik a jobb! Menj be a spájzba... Végy mosdóvizet és pomádét!" A *finom* gúny aztán kissé *csípősbe* megy át a végén, amikor háromszorosan hangsúlyozza, hogy *„Isten majd megfizet neked,* kifizet téged"; annak szájában ugyanis, aki az *ajándékozást* tanította új életelvként, s aki az ember–Isten-viszonyt is meg akarta tisztítani a **kereskedői gondolkodásmódtól** (Mk 11,17; Jn 2,16: „Az én házam a *kérés* háza... Ne tegyétek Atyám házát *vásár*csarnokká!"), a személyes szeretetkapcsolatot állítva a valamit birtoklás helyébe – az Isten részéről történő *„kifizetés"* csak az irónia megnyilvánulása lehet.

„Ne legyetek gondban az életetek miatt, hogy mit fogtok enni, sem a testetek miatt, hogy mit fogtok fölvenni... Nézzétek meg a hollókat...! Avagy ki képes közületek arra, hogy szorongó aggodalmaskodásával egy könyöknyivel megtoldja testmagasságát (Mt 6,25-33; Lk 12,22-31)?" – „Miért nem követitek a madarak és a növények példáját, amelyek egyszerűen teszik, amit a természetük diktál (s az Atya ennek révén gondoskodik róluk)? **Miért** csináltok úgy, mintha idegesen ide-oda hadonászva (*merimnaó* = ide-oda rándulva a rossz lehetőségeket mérlegelni) és felpöffeszkedve (*meteoridzomai*), a teremtmény helyett Teremtőt játszva, úgy téve, mintha *mindenről* nektek kellene gondoskodnotok, és legalábbis képesek lennétek mondjuk 46 centiméterrel megnövelni testméreteteket?"

„Ha azt látjátok, hogy nyugaton felhő támad, mindjárt azt mondjátok: »Eső jön«, és úgy is történik. Ha déli szél fúj, azt mondjátok: »Hőség lesz«, és megjön az is. Ti színészek! A föld és az ég jeleiből tudtok következtetni. A kedvező órát (*kairos*) miért ne ismeritek föl? Miért nem ítélitek meg magatoktól, mi a helyes (Lk 12,54-57)?" – Jézus keserű tapasztalata lehetett (vö. Lk 11,29-32!), hogy annak megítélésében, mi a helyes (Isten előtt – *dikaion*), pl. hogy amit ő, Jézus tanít és csinál, Istentől való-e, a nép – félretéve józan paraszti eszét – a teológusok vélekedéseit szajkózza (vö. Mt 11,16.19). „Érdekes", mondja Jézus, „kiváló időjárási előrejelzéseket tudtok tenni, hiszen számításaitok beválnak. Tehát van elég eszetek magatoktól is. Akkor **miért színészkedtek**, miért játsszátok meg, mintha nem lenne, mihelyt arról van szó, hogy mi a helyes Isten előtt, vagy mit kíván tőletek a mostani óra?..."

„Hasonlít ez a nemzedék a piacon tanyázó gyerekekhez, akik odakiáltják a többieknek: Furulyáztunk nektek, de ti nem táncoltatok; siránkoztunk, de ti nem vertétek a melleteket... (Mt 11,16-19)." – Aszketikus magatartása miatt Keresztelő Jánost túl démoninak tartották a kortársak, Jézust viszont normális viselkedése miatt („eszik és iszik") túl emberinek; így aztán elvetették Jánost is, Jézust is. Erre a keserű tapasztalatra támaszkodva (de elkeseredés nélkül, mert humorral feldolgozva) mondja Jézus *szellemes, finom gúnnyal*: „Olyanok vagytok, mint a piacon tanyázó éretlen, **önző gyerekek**, akik csak a saját pillanatnyi hangulatukhoz ragaszkodnak, és azt akarják ráerőszakolni a többiekre: Táncoljatok velünk! Nem, ti szomorkodjatok velünk!"

Célpontja: a gazdagok

Most következő, egyes gazdagok számlájára elmondott két iróniku tanításában a gúny jelzői közül a keserűség (fájdalom) hangsúlytalan; annál szembeötlőbb a *finom szellemesség*.

„Készítsetek magatoknak olyan kincsesládákat, amelyek nem korhadnak el és nem törnek szét: Istennél szerezzetek magatoknak olyan kincset (vagyont), amely nem megy veszendőbe! Ott nem fér hozzá a tolvaj, és nem rágja meg a moly. Ahol a kincsed, ott lesz a szíved is" (Lk 12,33-34)." – Jézus itt a szegény gazdagoknak prédikál; valószínűleg vidám lakoma keretében, vámosoknak. Mert azokat a kisembereket, akik nyilvános beszédeire összecsődültek, aligha foglalkoztatta a biztos széfek gondja. De ahol adóbehajtók poharaztak (és köztük ez a furcsa próféta...), ott ugyancsak foroghatott ekörül a beszélgetés: „Hogyan biztosíthatja az ember a tőkéjét ezekben a bizonytalan időkben? Te hogy védekezel a tolvajok ellen? Figyeld, az már megint milyen hivalkodó köntöst öltött! De nézd csak meg jobban: Látod a molyrágta lyukakat?" – Jézus érzékeli ezeknek a gazdagoknak a gondját, és alapjában véve igen komolyan veszi. Az ember meg akarja szerezni és meg akarja tartani a

szerencséjét. Helyes! De keresse és találja meg az *igazi* szerencsét: „Szerencsések akartok lenni? Rendben! De akkor **készítsetek nem rozsdásodó széfeket** (ekkor még ismeretlen a rozsdamentes acél...), és *szerezzetek olyan ruhákat, amelyeket nem rág meg a moly!* Szóval, én biztosabb tőkebefektetést ajánlok nektek. Szerezzetek kincset Istennél!" – Lukács közvetlenül kimondja, hogyan lehetséges ez: „Adjátok el vagyonotokat és osszátok ki alamizsnaként" (Lk 12,33a). De Jézus, a költő és pedagógus, valószínűleg vaskos zsiványtörténetbe csomagolta a megoldást e hétpróbás csirkefogók számára, és ők *mosolyogva lenyelték*, mielőtt észrevették volna, hogyan akadtak horogra:

„Volt egy gazdag ember, akinek volt egy intézője, és ezt bevádolták nála, hogy elkótyavetyéli a vagyonát... Magához hívatta urának adósait... Vedd adósleveledet, és írj (a száz helyett) ötvenet... nyolcvanat... (Lk 16,1-6.9)." – Jézus belemegy társaságának *kapitalista* gondolkodásmódjába: „Szóval, titeket az izgat, hogyan síbolhatnátok biztos külföldi bankba a tőkéteket? Mint ez a zseniális zsivány, ez az intéző, aki jól átvágta a főzsivány főnökét! Na jó, de *hát ha olyan fifikusak vagytok,* **menjetek totál biztosra!** Mert ugyebár ti is csak meghaltok egyszer? És mi lesz akkor az összeharácsolt vagyonotokkal (vö. Lk 12,16-20)? Szóval, adjátok oda a szegényeknek – és akkor *örökre* biztosítjátok a magatok számára, mert ezek a szegények majd befogadnak titeket az örök hajlékokba (Lk 16,9)!"

Célpontja: ellenfelei

Jézus iróniájának legfőbb céltábláját, a dolog természetéből eredően, ellenfelei alkotják. Még a legjobb indulatúak is – akik talán nem is ellenfelei, csak egyszerűen a másik oldalon állnak – „megkapják a magukét":

„Senki sem hasít új anyagból foltot, hogy azzal foltozza meg a régi ruhát. Így az újat is elszakítaná, és a régi ruhához sem illenék az új folt (Lk 5,36)." – A farizeusok és a János-tanítványok közül egyeseknek hajlandóságuk lehetett arra, hogy bizonyos dolgokat átvegyenek Jézustól, de nem mindent (pl. az ellenségszeretetet vagy a nem-böjtölést nem). Idézett megjegyzését nekik címezhette Jézus, utalva arra, hogy ha *csak „egy kicsit", csak „valamit"* akarnak átvenni tőle, az széttépheti egész vallási rendszerüket, s közben az a „valami" is tönkremehet.

Hasonlóképpen az írás- és jogtudósok is – akiknek feladata a szent hagyományok őrzése volt – mérlegelhették, nem illeszthető-e bele a hagyomány biztos kereteibe Jézus igehirdetésének morálja, amely sok tekintetben egybecsengett „a Törvénnyel és a Próféták-kal". Nekik szólhatott egy hasonló irónikus megjegyzés: **„Senki sem tölt új bort régi tömlőbe**; különben a (forrásban lévő) bor szétszakítja a tömlőt, és a bor meg a tömlő is tönkremegy. Az új bor új tömlőbe való (Lk 5,37-38)."

Éppen az irónikus értelmezés, és *csak* az teszi értelmessé a következő mondást, amely egyébként ellentmondásban állna a jézusi tanítással és gyakorlattal: *„Könnyebben múlik el az ég és a föld, mint hogy egy ióta vagy egy vesszőcske leessék a Törvény (szövegé)ből* (Mt 5,18)." – A tisztasági-, szombat- és egyéb törvényeket rendszeresen felrúgó Jézus aligha mondhatta el ezt a mondatot a maga komoly meggyőződéseként. De nagyon is gondolkodhattak így a farizeusok vagy éppen Keresztelő János, és nekik szólhatott Jézus kicsit *keserű szellemessége*: **„Ti persze azt hiszitek**, könnyebben múlik el az ég és a föld..."

Ez a megközelítés teszi érthetővé és izgalmassá a tékozló fiú példabeszédének második felét, azt, amelyik a bátyjáról szól (Lk 15,25-32). A szövegösszefüggésből (15,1-2) nyilvánvaló, hogy az idősebbik, „jó" fiú a farizeusokat jelképezi; hasonló helyzetben ők beszélnének így: „Annyi éve szolgálok neked, és *sosem szegtem meg a parancsodat*." Az is nyilvánvaló persze, hogy a példabeszédbeli apa Istent jelképezi, s a szóban forgó farizeusi alapállás Feléje irányul (vö. Lk 18,11-12!). Az apa, Isten válasza tele van rejtett, vagy csak látszólag rejtett iróniával. Mert egyfelől természetesen nagyon komolyan gondolja válaszát: „Gyermekem, *te mindig velem vagy*, és minden, ami az enyém, a tiéd is." De másfelől: Nem túl édeskés egy kicsit ez a hangsúly? „Ti farizeusok mindig velem vagytok." Az irónikus „hátsó gondolat" adja meg a kulcsot a helyes értelmezéshez: „Legalábbis **ezt képzelitek be magatoknak!**" Hiszen ők kivételes helyet igényelnek maguknak Isten közelében. Ugyanígy: *„És minden, ami az enyém, a tiéd is."* „Az én országom a ti országotok." Ami csak egy irónikus mosoly kíséretében igaz: **„Vélitek ti!"**

Irónikus szavakat adni Isten szájába, irónikus mosolyt rajzolni Isten arcára – hallatlan merészség! De tény – és Jézus szabad istenértelmezéséről tanúskodik.

Benne vagyunk immár a farizeusoknak címzett irónia sűrűjében, ahogyan azt a következő mondások is mutatják. Sőt! Ezek esetében talán már inkább **szarkazmusról** kell beszélni, abban az értelemben, illetve azokkal a megszorításokkal, amelyeket a bevezetőben megfogalmaztunk. Ahhoz esetleg annyit tehetünk még hozzá, hogy a szarkazmus olyasmi, mint a *karikatúra*, amelynek rendeltetése betöltéséhez „fájnia kell", de rendeltetése nem a bántás: célja a propaganda, értelme az agitáció.

Szélsőségesen groteszk képet (vö. a teve és a tű foka, Mk 10,25) használ Jézus, amikor azt mondja a farizeusoknak: „Vak vezetők! **Megszűritek a szúnyogot, s közben lenyelitek a tevét** (Mt 23,24)!" Mert a jelentéktelenre gondosan ügyelnek, ti. hogy a kaporból és a köményből is tizedet adjanak, az összehasonlíthatatlanul fontosabbat viszont könnyedén figyelmen kívül hagyják, nevezetesen „az igazságosságot, az irgalmasságot és a hűséget" (Mt 23,23), azaz a felebaráti szeretetet, illetve „Isten ítéletét és szeretetét" (Lk 11,42), azaz ami Isten ítélete szerint helyes és ahogyan Isten szeret (példát adva az embernek).

A házasságtörésen ért asszony megkövezését a Törvény írta elő. Az írástudók és farizeusok megkérdezik Jézust, neki mi a véleménye. *Négyszeresen* kínos helyzetbe kerül ezzel: ha megengedi a megkövezést, akkor (1) szembekerül Róma törvényével (amely a kivégzések jogát magának tartotta fenn) és (2) pusztulni hagyja az asszonyt, ha megtiltja, akkor (3) szembekerül a zsidók Törvényével és (4) saját elveivel is. Olyan választ kell tehát adnia, amely *egyszerre felel meg mind a négy követelménynek*. Abszolút képtelenség, mondanánk. De nem a zseniális Názáreti számára. Pofon egyszerű és ugyanakkor elképesztő szellemességének talán legragyogóbb példája az a felelet, amely egyszerre komoly és hihetetlenül szarkasztikus: **„Aki** [ilyen?] **bűn nélkül van közületek, az dobja rá az első követ** (Jn 8,7)!" Bámulatunkat csak fokozza, ha tudatosítjuk még, hogy Jézus úgy akadályozza meg a megkövezést, hogy *felszólít* rá, másrészt hogy felszólítását – leheletfinom, ugyanakkor a gyökerekig hatoló módosítással – a megkövezés végrehajtásának korabeli *gyakorlatából* vette. Az volt ugyanis a szokás, hogy a kövezés kezdetén (valamelyik vezető, vagy a legidősebb a jelenlévők közül) bevett formulával felszólította a szemtanút, hogy ő dobja az első követ: „Aki közületek szemtanúja a bűnnek, az dobja az első követ!" Jézus viszont, látszólag magára öltve a bíró szerepét, így *parancsolja meg* a kövezés megkezdését: „Aki közületek bűn nélkül van, az dobja az első követ!"

A törvényhű farizeusok született ellenfelei voltak a liberális heródiánusoknak (és időnkint bizonytalankodva, de ellenfelei Jézusnak is); ha egyszer mégis azt mondják Jézusnak: „Menj, távozzál innét, mert Heródes meg akar ölni" (Lk 13,31), akkor e mögött a halálos ellenségek rafinált szövetségét feltételezhetjük (vö. Mk 3,6), amelyben kieszelték: ahelyett hogy Jézust Galileában, Heródes felségterületén fognák el, és egy második próféta-gyilkossággal terhelnék az uralkodót a nép szemében, el kell űzni a vándorprédikátort Júdeába-Jeruzsálembe, ahol a templomi ha-

tóság vagy a megszálló hatalom intézheti el. Tehát félelmet kell kelteni benne: *„Menj* innét, Heródes meg akar ölni!” Jézus átlátja a fondorlatot, és *metsző szarkazmussal* válaszol: *„Menjetek [ti]*, és **mondjátok meg annak a rókának**: Nézd, ördögöket űzök ki és betegeket gyógyítok ma és holnap, és a harmadik napon leszek készen (Lk 13,32)!

Szellemes gúny ez – ismét a javából. *Szembeötlő gúny*, hogy a terület urát rókának nevezi, mert az akkori felfogás szerint ez a kifejezés nemcsak a ravaszságra és az alattomosságra utal, hanem a jelentéktelenségre is: „Csak egy róka, korántsem oroszlán!” *Fokozza* a hatást, hogy uralkodóra alkalmazva azt is jelenti: hatalma csak látszathatalom; bábkirály (amint Heródes az is volt Róma kezében)... De valami egészen finom, *rejtett gúny* mutatkozik meg abban is, hogy Heródes halálos fenyegetésével küldetéstudatának teljes mélységét állítja szembe Jézus: „Én, akit maga Isten alkalmaz szolgálatában, hogyan adhatnám be a derekamat egy fenyegető rókának?!” E magatartás és a ráépülő irónia mélységét csak *súlyosabbá teszi*, ha helytálló az a feltételezés, hogy Jézus itt az ún. Sínai-sémára nyúl vissza: Az Egyiptomból megszabadult néptől Isten azt kívánta, hogy szentelődjék meg „ma és holnap”, hogy „a harmadik napon” megajándékozhassa szövetségével és törvényével (Kiv 19,10 skk). Ezen az alapon Jézus Heródeshez intézett üzenete azt (is) jelenti: *„Isten* most újítja meg *általam* kinyilatkoztatását és szövetségét. És akkor egy róka elől meneküljek?”

Célpontja: tanítványai

Jézus iróniája a hozzá legközelebb állókat, tanítványait sem kímélte. Már tanítvány*jelöltjeit* sem, így azok alkalmasint eleve tudhatták, mire számíthatnak e tekintetben, ha csatlakoznak hozzá.

„Valakit fölszólított: Kövess engem! Uram, felelte az, engedd meg, hogy előbb eltemessem apámat [= Hadd várjam meg, amíg meghal” – vagy azért, „hogy így örökségemhez biztosan hozzájussak”, vagy azért, „mert nem akarok konfliktusba keveredni vele”] (Lk 9,59)!” Jézus erre szellemes szójátékkal válaszol, amely azonban egyúttal éles irónia is: **„Hagyd a holtakra, hadd temessék el halottaikat** (Lk 9,60)!” Azaz: „Hagyd a szellemi halottakra, az Isten Országa számára meg nem nyerhetőkre, hadd foglalkozzanak ők az örökséggel (vagy: a hamis béke érdekében álló megalkuvással, vagy esetleg: hadd temessék el a fizikailag halottakat)! Hiszen te nem vagy halott! *Vagy...?”*

De lássuk a tényleges tanítványokat! Jakab és János a főhelyeket kérik Jézustól az általuk annyira remélt messiás-királyi országban. Jézus látszólag belemegy a szerencsétlen becsvágyók játékába: **„Képesek vagytok-e arra, hogy igyatok abból a kehelyből,** amelyből én iszom?” Lelkes igenlő válaszuk igazolja Jézus véleményét, hogy „nem tudják, mit kérnek”. Ők arra gondolnak, hogy az állami *banketteken* legfőbb miniszterekként majd a király poharából ihatnak. Jézus azonban mélységes iróniával egy másik kiváltságot helyez kilátásba számukra: ihatnak majd a töviskoronás „király” (vö. Mk 15,26) *szenvedésének* poharából (Mk 10,35-39)...

Megismétlődik ez a helyzet az utolsó vacsora rangvitáján (Lk 22,24-30). A kérdés megint az, ki (lesz) a legnagyobb közülük. Fogalmuk sincs Jézus alapcélkitűzéseiről; hatalomra és nagyságra törnek, mint e világ fiai. Ezért Jézus ismét fölvilágosítja őket: Uralkodás helyett szolgálat! Ahogyan ő szolgálja őket. (Talán ide kell elhelyeznünk a provokatív lábmosást, Jn 13,4-9). Majd éles iróniával leplezi le a díszhelyekért folytatott harcuk értelmetlenségét: „Ti viszont (ilyen viselkedés mellett!) **talán kitartottatok velem szakítópróbáimban** (s így kiérdemeltétek az első helyekben megnyilvánuló hűségjutalmat)**?” De hiszen az igazi szakítópróbák csak most következnek! „Vagy királyi uralmat** (*basileia*) fogok készíteni nektek, hogy asztalomnál egyetek-igyatok, és trónokra ültetlek titeket, hogy ítéljétek Izrael tizenkét törzsét**? Ahogy Atyám készített nekem királyi uralmat?” Micsoda nonszensz!** (Valóban az lenne, ha ezeket a mondatokat kijelentő módban olvasnánk kérdő mód helyett.)

A folytatás sem kecsegtetőbb. Vége a szép galileai napoknak, amikor az emberek mindenütt barátságosan fogadták Jézust és tanítványait. Az ellenséges Jeruzsálemben veszélyes a helyzet, a levegőben lóg Jézus letartóztatása. Ebben a légkörben (talán valóban az utolsó vacsora titkos összejövetelén, talán már korábban) a tanítványok elkezdhettek így gondolkodni: „Most már nekünk kell gondoskodnunk magunkról. Most mindegyikünknek pénzre lesz szüksége, meg útravalóra, és mindenekelőtt fegyverre, hogy megvédhesse magát. Egy tőrre (kardot csak a rómaiak hordhattak) nagyobb szükség lesz, mint egy köpenyre.” Jézus megint *belemegy a játékba*. Először a tények iránt érdeklődik: „Amikor erszény, tarisznya és saru nélkül küldtelek szét titeket, szenvedtetek-e hiányt valamiben?” Gyanútlanul rávágják: „Semmiben.” Mire *záporoznak az iróniás kérdések:* „Úgy? **Most** viszont **vigye magával** a pénzét, akinek van, s ugyanígy a tarisznyáját**? És akinek nincs tőre**, az adja el még a köpenyét is, hogy **vásárolhasson** (Lk 22,35-36)**?” Micsoda nonszensz!** (És micsoda tragédia, hogy ennyire nem értik Jézust! És micsoda magánya Jézusnak!)

Péternek aztán külön is kijut. Amikor jóhiszemű, de veszélyes magabiztossággal azt állítja: „Uram, kész vagyok, hogy börtönbe, sőt halálba menjek veled!”, akkor Jézusnak a fájdalmat okozó iróniához kell nyúlnia, *hogy kijózanítsa:* „Mondom neked, te „Péter”, te „Kőszikla” (vocativus!), ezen az „éjszakán” (a sötétség és az életveszély idején), „mielőtt a kakas szól” (mielőtt ez a szakasz véget érne), meg fogsz tagadni engem, sőt (nem is egyszer), „háromszor” (Lk 22,33-34)! Ott hullámzik ebben a mondatban *az irónia minden ismertetőjegye:* a keserűség, a szellemesség, a finomság és a gúny.

Célpontja: önmaga

Az iróniához, mondtuk, alighanem csak annak van valóban joga, aki képes az *öniróniára* is. Jézus ilyen valaki volt. Öniróniája sokszorosan megmutatkozott abban, hogy **gond nélkül idézte** – még ellenfelei jelenlétében is! – **a ráaggatott gúnyneveket:** „falánk és borissza ember” (Mt 11,19), „Belzebub” (Mt 10,25), „eunuch” (Mt 19,12), „idióta” (Lk 10,21) (vö. Jézus humora, ÉV, 2001. február).

Ennél is *keményebb* öniróniával élt Jézus a szülőfalujában, Názáretben, ahol rokonai és ismerősei botránkoztak rajta: **„Csak a hazájában veszik semmibe a prófétát;** rokonai és saját családja körében” (Mk 6,4). Hát igen, messziről kell jönnie valakinek ahhoz, hogy hitelt adjanak neki. Egy ács, innen a szomszéd utcából? Ugyan!

Pályája vége felé aztán eljut *az önirónia csúcsára* (ahogyan eljutott a humor csúcsára is). A farizeusi–heródiánus szövetség ajánlatára, ti. hogy meneküljön el Heródes felségterületéről, előbb ugyan az irónia szélsőséges formájával, metsző szarkazmussal felel, de már ebben a feleletben is ott vibrál az önirónia: *„a harmadik napon befejeztetem”;* feleletének folytatása pedig már nyílt önirónia, annak is a felsőfoka, úgyhogy inkább *önszarkazmus*ról kell beszélnünk (*prófétai* önszarkazmusról persze, ahogyan szarkazmusa is *prófétai* szarkazmus volt): **„... mert nem illő, hogy prófétát Jeruzsálemen kívül öljenek meg”** (Lk 13,33)! (Természetesen ez egyben „Jeruzsálemnek” címzett irónia-szarkazmus is.)

Meglehet, Jézus iróniája és szarkazmusa *fájt* azoknak, akiket célba vett. De az, ami irónikus–szarkasztikus szavait mozgatta, ti. hogy felnyissa a megcélzottak szemét és szívét Isten Országára, neki – **az életébe került**.

Gromon András

OLVASÓK FÓRUMA

Bulányi György

Késő, de nem elkésett jubileumi köszöntés

Kedves Értem vagy!

A *Gyökér* közösség találkozója volt tegnap délután, Rólad is szó esett. Minek a kapcsán, már nem is tudom, de főszerkesztőd megemlítette nyolcvan jubileumi kérdését. Fennállásod tizedik évfordulójára gyártotta őket, és senki, de senki nem válaszolt rájuk, bár *színes, gazdag és termékenyítő Olvasók fórumában* reménykedett. Egyre sem emlékeztem a nyolcvanból. Ezért ma hajnalban, ahogy rendbe tettem magam, első dolgom volt, hogy megkeressem a kérdéseket. Nem találtam, hiába lapozgattalak – úgy jubileumtájt. Fölcsengettem tehát hajnali nyugalmából a főszerkesztőd, s ő felvilágosított: a jubileumi szám (2000. április) 2. oldalán található a nyolcvan kérdés.

Újraolvastam, s most már emlékeztem. Hát ez a nyolcvan kérdés átzuhog a leglelkesebb olvasón is. Nem bántom őt; állításomat igazolja, hogy senki se válaszolt a rengeteg kérdő mondatra. Nem csodálom. Aligha jól kérdezett. Hogyan kellett volna kérdeznie? Gondolkodom, s Arany jut eszembe, s az *Alkalmi vers*, melyet 1853-ban írt újévre. Az első szakaszt ide írom:

Az új évet (ócska tárgyat) / *Mit van mit kívánni még*
Kell megénekelnem. / *Illy áldott időben? –*
Hálálkodva, ahogy illik, / *Adjon Isten, ami nincs,*
Poharat emelnem. / *Ez új esztendőben.*

(Ki ne javítsa a korrektor a helyesírási hibákat; Arany tudott valamelyest magyarul, még helyesen írni is, ha az Akadémia tíz évenként változó szabályaihoz nem is hajlandó már odaigazítani magát.)

Ez a vers segít nekem, helyben vagyok. Ha főszerkesztődnek a piaristáknál nem Fekete Tóni lett volna a magyartanára, aki váltig arra okította őket, hogy minden felesleget elhagyjanak, ha egy kis irodalomszeretetet s kedélyt is csöpögtetett volna tanítványaiba, akkor a főszerkesztő talán idézte volna jubileumi cikkében Aranynak ezt vagy más versét, s azonnal tudta volna a nagyérdemű közönség, hogy mit is kell válaszolnia, amiként most már legalábbis én tudom.

Hálálkodva poharat emelek mindenekelőtt az első tíz esztendőre. Arra, hogy megmaradtunk; arra, hogy átvészeltük a válságokat; arra, hogy egy párszor összevesztünk, de sikerült mindig kibékülnünk; arra, hogy éltünk, ahogy élni lehetett és tudtunk. Szóval emelem poharamat, s mondom: AD MULTOS ANNOS! És emlékezem az Alapítóra, Gyuszára is! Valamikor '89 és '90 fordulóján beszélgettünk arról, hogy kellene a Bokornak egy folyóirat. Mert az *Egyház-fórum*ról csak mondják, hogy a Bokoré; szimpatizál velünk, de nem a miénk. Azért vele beszélgettem, mert Gyusza már akkor értett a computerhez, s értését a Bokor javára szerette volna fordítani. Így aztán azt mondtam neki: *Ha te megcsinálod, akkor lesz a Bokornak folyóirata...* Es lett.

Kérem szépen, és is ott voltam a gyerek születésénél. Nem tudom már, hogy hol és hányan jöttünk össze, de azt tudom, hogy ott volt Gyusza, Dombi Tibi meg én. S el kellett dönteni, hogy mi legyen a folyóiratnak a neve, s az emblémája. Némi találgatások után kikötöttünk a név mellett, és Dombi Tibi megrajzolta a csipkebokrot. S azzal fejezem be a hálálkodást, hogy hál' Istennek ezt jól kitaláltuk, azóta sem kellett – csak a címet! – megbánnunk, s megyek tovább a szamárvezető mentén, s kandi pillantást vetve a közeli jelenbe mondom:

Adjon Isten, ami nincs, ez új esztendőben.

Ha főszerkesztőd a 80 kérdéssel felbátorított volna, hogy elmondhatjuk mindazt, ami nincs!!! Vagy megtette, és csak süketek voltunk bátorítására? Mindegy. En most bátorodtam fel. S mondom – ami nincs. Mindet. Lesz ebből most már olyan *Olvasók fóruma*, hogy még meg is sokallja. Kezdem tehát: mikor Ady betört Dévénynél, írt az *Új versek*ben egy olyant is, amit ezzel a sorral zárt: *A Tisza-parton mit keresek?* Az én magyartanárom – az egyetemen –, Horváth János felelt a kérdésre: *En megmondom: olvasó közönséget keres.*

Az első, amit kívánok: az az olvasó közönség, ami nincs. Melyik az? Hát csak az, amelyik még nem olvas téged. Hol van ez a közönség? Nem tudni, de majd előjön, megmutatja magát. Mikor? Mihelyst elmondom többi kívánságomat is. Mindazt, ami nincs. Azt tanították nekem jó hatvan éve Pázmány egyetemén, hogy irodalomhoz három kell: író, olvasó s írás. Hát valamennyi olvasó még csak akadna, de írás és író már annál kevesebb. Mivel e kettőből csak az írót lehet fülön fogni, az írást nem, ezért az előbbinek a fületövét keresem. Csak csínján, ahogy hozzám illik. Azt javaslom a főszerkesztőnek, hogy próbáljon írókat nevelni. Hát nem teszi? De nem ám. Hajlandó vagyok jó pénzért – majd megalkuszunk valahogy – elárulni neki, hogy mit tegyen.

Fogja egy kicsit vissza fordítói ambícióit. Tegyen fogadást, hogy egy számban egy nagytudományú németből eléq. Magyar folyóirat vagyunk. Ha mindenképpen akar még egy idegent, az legyen, mondjuk, francia. Ettől nevelődnek az írók? Dehogy is ettől. Hát mitől? Attól, hogy kérdezi az olvasókat. Miről? Arról, amiről szó van főleg a hazai egyházi és világi sajtóban. Nem a napilapokra, s a hitbuzgalmi folyóiratokra gondolok. Szerkesztő-társai is csipkedhetnék magukat, s beülhetnének egy-egy közkönyvtár olvasójába, hogy megállapítsák, gondolkodik-e az ország, és hogyan és miként. Ha véletlenül azt tapasztalnák, hogy igen, megírnák a következő számban azt, amit tanultak, s megkérdeznék az olvasókat, hogy ők mit gondolnak az olvasottakról. S a lap, amely értünk (!!!) van, érje be a válaszok s az olvasók szintjével, a mi szintünkkel. Ez biztos alatta áll a német pofesszorokénak, de van egy hallatlan előnye azok szintjével szemben: megértjük és mellesleg még a miénk is.

Nem a szinten fordulnak a dolgok Isten Országában. Lapunk annak köszönheti létét, hogy kétezer esztendővel ezelőtt valaki előállt, akiről az írástudók megállapították: *mé memathékós*, magyarul: nem tanult ember (Jn 7,15). „Egy falusi néptanító” szintjén mozgott – állapította meg róla korunkban, hazánkban egy tudós teológia-professzor, aki viszont nagy tanultságában el is tud menni e csak falusi néptanító tartalmai mellett. Nagy baj volna, ha csak egy bizonyos szint felett tudnánk értekezni arról az Országról, amelyet Jézus belőlünk akar felépíteni. Belőlünk, akik túlnyomó többségünkben nem vagyunk egyetemi tanárok, sőt egyetemet se végeztünk. De azért az Atyának, Jézusnak nagyon is megfelelhetünk, mert tudva levő, hogy a jobb felől állítódásnak nem feltétele az egyetemi, még a középiskolai végzettség sem.

Az első tehát, ami nincs, s amit kívánok lapunknak, hogy a főszerkesztő válláról kedves szerkesztő-társai vegyék le azt a terhet, hogy kénytelen – és egymaga! – fordításokkal feltölteni lapunkat; dolgozzanak a szerkesztők azon felül is, hogy megállapítják, hogy jót fordított-e főszerkesztő, vagy keressen és fordítson másikat. A második, amit kívánok, hogy bátorítsák olvasóinkat: nyugodtan megírhatják, amit gondolnak a szerkesztők által felvetett és kérdésbe tett tárgyakban. Nyugodtan, hiszen olvasóink az „átkosban” írók voltak: a Karácsonyi Ajándék című szamizdat vég nélküli köteteit az ő írásaik töltötték meg. Keljenek életre a rendszerváltozástól megfagyott első fecskék. Ennek üdvös következménye lehet, hogy nyarat hoznak; nem ők, hanem a nyomukban a fagyból felengedő, nem első, hanem többi fecskék.

A jó folyóirat-szerkesztés áldozatos munka. Arany János a nagykörösi kollégiumból felkerült Pestre folyóiratot szerkeszteni. Levélben panaszkodott egyik barátjának arról, hogy milyen jó volt Kazinczynak, aki fel-felujjongott, mert rendre *muzsafikkal* találkozott, ő viszont csak majmokkal – mármint Petőfi-utánzókkal. De azért szerkesztette a *Koszorú*t meg a *Szépirodalmi Figyelő*t. Nevelte az írógárdát – istenadta tehetségre várva. Hiába, nem érte meg. Amikorra itthagyott bennünket, Ermindszenten még csak a porban játszott egy kisfiú, aki csak majd 20 év múlva lesz Dévénynél betörő muzsafi. Mindebből az a tanulság, hogy ha a Bokor folyóirata vagy, akkor nem a baloldali német katolikus teológiai irodalom propagálása a dolgod, hanem az, hogy megszólaljon a Bokornak még nem egészen alvó és hamvába holt Lelke és Hangja. Emlékeztek még Tompára? Milyen szépen esengett: *Fiaim, csak énekeljetek!*

Elakadt a szekerem. Meglököm még egyszer Arannyal. Idézek még egy strófát tőle:

Író pedig írónak / *Jó erkölcs-, eszme-, hírnév-,*
Szemét ki ne ássa, – / *S előfizetőben.*
Ne is legyen az idén / *Adjon Isten, ami nincs,*
Napfogyatkozása / *Ez új esztendőben.*

Egy folyóirat abból él, amit Ady a Tisza-parton keresett. Abban reménykedem, hogy szerkesztőink megtáltosodnak, és munkájuk nyomán az olvasók hasonlót cselekednek: írnak, írnak, írnak. Ennek nyomán meg te, mi újságunk, új életre ébredsz. Mi pedig majd izgatottan várjuk a következő számot, hogy megtaláljuk-e benne, amit beküldöttünk. S ha megtaláljuk, mutatjuk majd fűnek-fának,

S nem lesz híja az előfizetők táborának.

Teljes tisztelettel **Rímkovács Orbán**

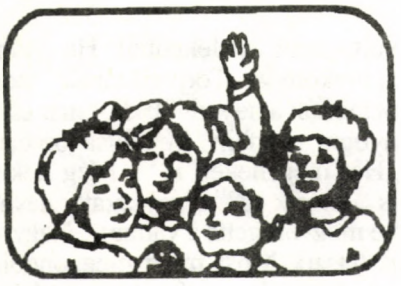

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Ünneplés

Kilencéves koromban észrevettem egy délben, odalent a völgybeli falucskában, milyen nehezen cipeli haza a kanna vizet a kútról az öreg Füleki néni. Hazavittem neki a vizet, és láttam, mennyi teendő lenne elhanyagolt házacskájában, kicsiny gyümölcsösében, veteményesében. Füleki néni nagyon öreg volt, és nem volt senkije. Ettől kezdve minden délben dolgozgattam nála egy óra hosszat. Amikor pedig véget ért az iskolai esztendő, nála töltöttem minden délelőttömet. Kapálgattam, gyümölcsfát nyestem, tetőt javítottam. A szünet közepe táján pedig, egy szombati napon, azt is megbeszéltük, hogy hétfőn kimeszeljük a szobácskáját. És ezen a szombaton, amikor délben fáradtan fölfelé ballagtam Törpeházára, szokatlan kívánságom támadt. Az jutott eszembe, milyen jólesnék nekem, ha most a pajtásaim, amikor megpillantanak, abbahagynák egy percre a játékot, és tisztelettel suttognák egymásnak: „Jön Moha! Moha jön!” Aztán valamelyikük, Bérci Berci vagy Rezeda, fel is kiáltana: „Éljen Moha!” – és kitörne az „éljen” a többiből is. Egy másik pajtásom pedig, esetleg éppen a legidősebb, Nagykaratty oda is jönne hozzám és kezet nyújtana: „Nagyszerű, amit cselekszel! Derék fickó vagy, Moha!” Én azonban fáradt mozdulattal, de mosolyogva legyintenék, hogy hagyják csak, játszanak csak tovább, nincs azon mit ünnepelni, hogy segítek egy kicsit Füleki néninek.

Amikor idáig jutottam az álmodozásban, megálltam és elnevettem magam. Miként kívánhatom, hogy ünnepeljenek, ha titkolom előttük a jótettemet. És elgondolkoztam. Azt bizony ezután se tehetem meg, hogy én magam mondjam el nekik, mit cselekszem már hetek óta. Az dicsekvés lenne. Dehát akkor mit tegyek? Egyszerre csak eszembe jutott a megoldás. Néhány perc múlva, már odalent Törpeházán, beléptem unokanővéremnek, Indácskának kertjébe: „Szervusz, Indácska. Segítenél nekem valami munkában hétfőn délelőtt?” Indácska tízéves, ügyes kislány volt, értett a meszeléshez is, a takarításhoz is, a titoktartáshoz azonban egy csöppet se. Ezért választottam éppen őt. „Nagyon szívesen segítek! Milyen munkában?” Majd hétfőn megtudod. De nem szabad ám beszélned erről senkinek se! Azt se szabad elmondanod senkinek, ha ott majd valami dicséretes dolgot is hallasz felőlem. Meg bírod majd állni, hogy ne mondd el?” „Na hallod! Tudok én titkot tartani!” „Akkor jó, hányra jöhetek érted hétfőn reggel?” „Kilencre.”

Indácskáéktól kijövet néhány pajtásom sietett el mellettem, Bérci Berci, Rezeda, Nagykaratty és mások. Vásár volt a völgybeli falucskában, oda igyekeztek. Siettükben alig köszöntek nekem, éppen csak rám pillantottak. De én mosolyogtam magamban: „Siessetek csak, siessetek. Kedden már másképp lesz! Kedden már megálltok és tisztelettel suttogjátok: „Moha jön! Itt jön Moha!” Valamelyikötök felkiált: „Éljen Moha!” Aztán kitör az „éljen” mindnyájatokból. Nagykaratty oda is jön hozzám és kezet nyújt: „Nagyszerű, amit cselekszel! Derék fickó vagy, Moha!” Én meg mosolyogva legyintek: „Hagyjátok csak, nincs ezen mit ünnepelni, nem olyan nagy dolog ez.”

Másnap, vasárnap délután magam is lementem a vásárba. Alkonyatkor, a cirkuszból kijövet összetalálkoztam osztálytársammal, Handabandival, és együtt indultunk hazafelé. Utunk a falucska kocsmája előtt vitt el, és ugyanakkor éppen a kocsmaajtó felé csoszogott az öreg Borzsák bácsi, a léggömbárus. Minden vásáron megjelent, de az igazi nevét nem tudtuk. A vásárosok is csak Borzsák bácsinak szólítgatták, mert szinte minden órában becsoszogott a kocsmába. A gyerekek afféle nevetséges figuraként bántak vele, kiáltozni szoktak mögötte: „Borzsák, Borzsák!” Sőt egyszer még azt is megtették, hogy a bódé tetejéről a napfény meg nagyítóüveg segítségével sorra elpukkantották a feje fölött a léggömbjeit. No, ez a Borzsák bácsi ott a kocsma előtt hirtelen körülnézett és magához intett engem: „Hé! Te töpörtyű! Tartsd ezt egy percig!” Kezembe nyomta a léggömbfürt vékony szíjfogantyúját, és már támolygott is fel a kocsma ajtó lépcsőjén. Bántott a „töpörtyű” szó is, még felnőtt törpének is szokott így szólítani, ha részeg volt, és bántott az is, hogy nem kéri a szívességet, hanem rendelkezik. Hogy valamiképp kifejezzem helytelenítésem, utána szóltam: „De igazán csak egy percig!” Meg se fordult, csak legyintett egyet megvetően. Ezt jelentette a legyintése: „Beszélj, amit akarsz, úgyis addig fogod tartani, amíg ki nem jövök.” Ettől a megvető legyintéstől már ingerült lettem és hangosan számolni kezdtem a másodperceket: „Egy, kettő, három, négy...” Ekkor még nem gondoltam rá, mit is tegyek a léggömbökkel, ha eljutok a hatvanig. Handabandi azonban felrikkantott: „Nagyszerű! Remek!” Ijedten eszméltem rá, hogy azt hiszi, hogy a

hatvan kimondása után el akarom engedni a szíjat. És a közelemben álldogáló gyerekek arcán is ugyanazt a jókedvű várakozást láttam, amit Handabandién. A reménykedést valami pompás mulatságban. Tudtam én jól, hogy rosszaság elbocsátanom a léggömböket, de azt is tudtam, hogy most már gyávának tartanának, ha nem tenném, no meg elkábított a vásári zsivaj is, a nézelődéssel, ácsorgással töltött délután, tehát nem volt erőm nem tenni meg, amit elvártak tőlem.

Amikor a léggömbfürt sebesen a magasba emelkedett, az utca óriási nevetésben tört ki, mi ketten meg futni kezdtünk. De rögtön abba is hagyhattuk nyugodtan, akkora volt a sokadalom. Visszapillantottam a kocsmára, és megláttam Borzsák bácsit. Bizonyára gyanús volt neki az óriási nevetés, oda tántorodott hát poharával az ajtóba, föltekintett az ég felé, és bámulta elszálló léggömbjeit. Nem volt nagy érték az a húsz- harminc léggömb, rögtön tudtam tehát, nem a pénzbeli veszteség okozza azt a nagy szomorúságot, amellyel utánuk bámul. Látszott pislogó, öreg szemén, lassan legörbülő száján, más fáj neki. Az fáj, hogy olyan senki és semmi ő, olyan szerencsétlen, nevetséges figura, akivel még egy ilyen kis töpörtyű is tréfát űzhet, kibabrálhat. Belefájdult a szívem a szomorúságába, amelyet azon az öreg arcon láttam. A legszívesebben odafutottam volna, hogy megsimogassam. Ehelyett azonban Törpeháza felé kezdtem rohanni. Futott utánam Handabandi is, és kiabálta: "Ne rohanj! Nem jön!" Nem tudta, hogy éppen ő maga az, aki elől futok. Úgy éreztem, nagy részben az ő örvendező felrikkantása, mulatságvárása ugratott be ebbe a rosszasságba. Irtóztam hát együtt lenni vele. Csak akkor hagytam abba a rohanást, mélyen bent az erdőben, a hegyoldalon, amikor már nem érhetett utol. Akkor megálltam, lehajtottam a fejem és eltakartam a tenyeremmel az arcom.

Másnap, hétfőn reggel már fél kilenc tájt kiballagtam kertünkből. Indácskáért még korán volt mennem, gondoltam, járkálok addig Törpeháza utcácskáin. Bérci Berciék kertje előtt több kistörpe beszélgetett, köztük volt Handabandi is, és nagyot nevettek valamin. Amikor azonban megpillantottak engem, hirtelen abbahagyták a beszélgetést, és azt suttogták egymásnak: „Moha jön! Itt jön Moha!" Már ekkor hallhattam volna, hogy tisztelettel suttogták a nevem, de én azt hittem, titkuk van előttem, ezért figyelmeztetik egymást. Meggyorsítottam hát lépteimet, hogy mutassam, éppen csak elmegyek mellettük, nem háborgatom őket. De amikor a közelükbe értem, Bérci Berci igen nagy meglepetésemre ezt kiáltotta: „Éljen Moha!" És kiáltották rögtön a többiek is: „Éljen Moha, éljen! Éljen!" Valósággal megrémültem egy pillanatra. Beleláttak a fejembe, megtudták miről álmodom? Mert íme, csúfolnak vele. Megálltam és bámultam rájuk. Ők viszont vidáman körém sereglettek és áradoztak: „Remek volt, amit tettél! De igazán csak egy percig! Egy, kettő, három, négy... és aztán puff neki, repülnek a léggömbök. Csakhogy megkapta végre a magáét a töpörtyűkért!" Az előbb csak megrémültem, most már szinte kétségbeesetten hebegtem: „Tinektek ... csakugyan tetszik az, amit ... azzal a szegény ... borzsákkal cselekedtem?" Harsogó hahota volt a válasz. Azt hitték, komédiázom: „De jól adod! Elmehetnél színésznek! Éljen Moha!" De túlkiabáltam őket: „Értsétek meg, hogy rosszaság volt!" Egy pillanatnyi csönd után felzajdult a tiltakozás: „Nem igaz, bátorság volt, hiszen meg is pofozhatott volna. Neki talán szabad töpörtyűnek nevezni minket? Ne szerénykedjél ennyire! Igenis, pompás volt! Éljen Moha!" Nagykaratty kezet nyújtott: „Bizony, Moha, nagyszerű volt, amit cselekedtél! Ha volna aranykönyve Törpeházának, most beleírnák a neved!" Ekkor már csak nyögni bírtam feldúltságomban: „Hát még neked is?... Még neked is... tetszik ez?" Nagykaratty nevetve megveregette a vállam: „Nagyon is tetszik Most majd meggondolja az a borzsák, merészeljen-e máskor is töpörtyűnek nevezni minket! Derék fickó vagy, Moha!" Láttam az arcukon, most még hiába magyaráznám nekik, nincs mit ünnepelni azon, amit cselekedtem, sőt inkább szidni kéne érte engem. Ráeszméltem, hogy milyen butuskák és csacsik még. Csak legyintettem hát egyet Nagykaratty dicsérő szavaira, elrántottam a vállam a keze alól és futottam Indácskáék felé. Most már persze eszem ágában sem volt levinni magammal Füleki nénihez. Pedig Indácska már a kapuja előtt várt rám. De csak futtomban kiáltottam oda neki: „Ne haragudj, hogy fölöslegesen háborgattalak! Meggondoltam, nem viszlek magammal! Köszönöm, hogy segítettél volna!" Azzal már be is szaladtam az erdőbe, siettem a völgybeli falucska felé, s mialatt loholtam, szörnyülködve dohogtam magamban: „Rettenetes! Ünneplik a rosszaságot! És ezekkel akartam én ünnepeltetni a jótettemet!" Egyszerre csak megszólalt valaki a közelemben: „Szervusz, Mohácska. Mit dünnyögsz magadban?" Földigszakáll bácsi pihent az út mentén egy mohos sziklán. Odaültem melléje, és nagyon jólesett elpanaszolni neki mindazt, ami történt. Ezzel fejeztem be a beszédem: „Az ilyenek ünneplése nem kell nekem! Mit érnék olyanok ünneplésével, akik a rosszaságot is hajlandók ünnepelni?" Földigszakáll bácsi hallgatott egy ideig, aztán elmosolyodott és lassú szóval kérdezte: „És ha csak a jótetteket ünnepelnék, akkor mit érnél az ünneplésükkel?" Ekkor aztán én hallgattam, csak bámultam, bámultam Földigszakáll bácsira, és derengeni kezdett bennem a tudat, hogy nemcsak a pajtásaim butuskák és csacsik, hanem én magam is. Szégyenkezésem azonban hamarosan kitermelte a maga gyógyszerét is: felugrottam a szikláról, megkértem Földigszakáll bácsit, senkinek se szóljon munkálkodásomról Füleki néninél, sietve elköszöntem tőle, és loholtam meszelni.

Könyvismertetés

Jézus, az Újszövetség és a kereszténység

Sárdy Péter: Jézus kincse emberek kezében Elpídia Kiadó, Budapest 2001, 307 o.

Sárdy Péter célja nem az „igazi”, hanem a „valódi” Jézus és tanításának bemutatása. A két kifejezés közötti különbséget – bár többnyire azonos jelentésű szóként használják őket – úgy értem, hogy nem az elméletileg szabatosan adatolt Jézust mutatja be hitelesnek bizonyítható mondásaival (vajon nem lehetetlen vállalkozás ez?), hanem *a tényleg volt, megfogható, követhető Jézus érdekli*, természetesen nem korhoz-helyhez kötött, olykor különcnek tűnő szokásaival, hanem érzületében és erkölcsi magatartásában. Célja eléréséhez a szerzőnek elmélyedt tudományos munkára volt szüksége. Műve olvastán érezhetjük: nemcsak a felületen járkál, vagy a tényektől elrugaszkodva jámborkodik.

A napjainkban különféle keresztény felekezetek által közvetített Jézus (Krisztus)-kép egészében ikonszerű, nem hiteles; formálódása több évszázad értelmezésének, magyarázkodásoknak, beleolvasásoknak, ideológiai torzításoknak volt kitéve, mígnem dogmatikussá merevült. A kialakult hagyományok, amelyekben Jézus megjelenik, ugyancsak viszonylagosak; megmutatják, de még inkább eltakarják őt és tanítását.

A szerző célja tehát az volt, hogy ***megvizsgálja, felülbírálja a forrásokat***. Ezzel párhuzamosan azonban dióhéjban teljes újszövetségi bevezetést, ha tetszik: *újszövetségi irodalomtörténetet* is kapunk. A könyv egyik tanulságaképpen túljuthatunk azon a naiv szemléleten, hogy a Szentírásban rögzített minden szót betű szerint szentnek vegyünk.

Jóllehet hasonló munkák jelentek meg már magyarul is, a nem szakképzett, de általános műveltségű érdeklődők számára ez a könyv különösen használható, mivel egyrészt tudományos hátérrel és könnyen érthetően közöl megbízható ismereteket, másrészt köntörfalazás nélkül írja meg megalapozottan kritikus véleményét, mellőzve még a burkoltan apologetikus szándékot is. Vagyis Sárdy Péter tiszta szívű, biblikus szóval igaz férfi.

Ami az érzékeny, világnézetileg fogékony, kereső egyén számára a legjelentősebb a műben: **az istenkép tisztázása.** Gondolkodásunk, vallásos érzésvilágunk, viselkedésünk meghatározója ez. A szerző csekély egyszerűsítéssel szembeállítja Jézus gondolkodását Pál apostoléval, másként: a jézusi istenképet az archaikus-ószövetségi-pogány képzettel, és e szerint csoportosítja a további újszövetségi írókat. Remek megfogalmazása Istenről: *anyai-atyai*. Mer beszélni a patriarchális ókorban (de még az újkorban, sőt a legújabb korban is) elfojtott „női elemről” is. Ennek az elfojtásnak lett következménye a szorongást keltő, torz istenfogalom – s ebből fakad azután a neurotikus vallásosság és sok jó szándékú hívő szerencsétlen sorsa.

Meglátszik Sárdy *biblikus tudása:* nem arra törekszik (a már idejétmúlt elv szerint), hogy az összes szentírási szövegeket – azok ellentmondó részleteivel – „egyeztesse”, hanem hogy ízekre szedve mérlegelje akár a mondatrészeket is. Nagyon szimpatikus az anyagkezelésben megmutatkozó *lélektani érzéke:* amint írja, a Szentírás szavai mögött bonyolult lelkű emberek bújnak meg, és szavaikat ugyanilyen emberek fogadják be. Pszichológiája eklektikus, de észrevehető benne Carl Gustav Jung dominanciája.

Visszatérve ***Pál*** alakjára – eredeti írásai alapján őt lehet a leginkább kitapintani az Újszövetségben –, a szerző kimutatja, hogy mennyire *nem volt képes túllépni korábbi önmagán*. Sajnos damaszkuszi fordulata után is tovább hurcolta a törvényért rajongó, ószövetségi és egyben hellenista lelkületét, amivel ugyan felszította saját buzgalmát, de ez nemcsak jó, hanem rossz értelemben is determinálta a kereszténység további fejlődését. Nem véletlen, hogy komoly gondolkodók – közöttük Nietzsche is – Pál apostolt tekintették a kereszténység igazi alapítójának, ami ugyan nem teljesen igaz, azonban „van benne valami”.

Pál kétségkívül nagy tehetségű és képzett ember volt – bár képzettsége csaknem kizárólag a makkabeusi kor utáni farizeusi vallásosságra, az ószövetségi Bibliára és (talán) a gamálieli hagyományra vonatkozik. Gyermekségét (a legjelentősebb életszakasz a nevelésben!) Kisázsiában töltötte, és mint diaszpórahívő – ha fenntartásokkal is, de – kénytelen-kelletlen érintkezett a hellenizmus kultúrájával. Anyanyelve nem az arám, hanem a koiné görög lehetett, viszont a klasszikus auktorokban nem mélyedt el (kérdés, hogy az Apostolok cselekedetei által neki tulajdonított idézetek nem legendás mozzanatok-e) – szellemük ellen küzdenie kellett, ha nem akart elidegenedni szigorú vallásától.

Ez lovalta bele *a Betű fanatizmusába*. Benne ez nem egy könyv kiiktatható tudásanyaga lett, hanem lélektani komplexussá vált (ld. Jung), de még Alfred Adler értelmében vett kompenzációvá is (vö. kisebbségi sorsa mellett jelentéktelen termetét és betegeskedéseit). Nem csoda, hogy ezzel a problémával ellenkező előjellel ugyan, de tovább küzdött és kínlódott élete végéig. Hibái, szeretetlenségei ellenére jóhiszeműnek kell tartanunk őt. Pszichéje talajából nőtt ki térítő-írói-szervezői munkássága, amely rányomta bélyegét még a jóval későbbi, nagyegyházzá növekedett gyülekezetek fejlődésére is.

Minthogy Pál a „földi Jézussal” nem találkozott, csak a „mennyei Krisztussal”, a Jézus-mozgalommal szembesülve teljesen *a saját „megtért” szíve szerinti kereszténységet formált ki;* helyet kapott abban Jézus örök értékű tanítása is – a kereszténység gyakran elmosódott sajátossága –, azonban saját, meg nem gyógyult lelkének lecsapódása is. Könyvünk szerzője nem kisebbíti Pál érdemeit a kereszténység ókori, pogány világbeli elfogadásában, elterjedésében, ám hangsúlyozottan – és jogosan! – részletezi egyoldalúságait, elfogultságát, s remekül elemzi ambivalens lényét és szerepét.

Valamivel rövidebbre fogva foglalkozik Sárdy a János-evangéliummal és a Pál után sorakozó ***újszövetségi írásokkal,*** de azért következetesen szembesíti őket Jézusnak a könyv elején leírt szellemiségével. A ***zsinatok*** tevékenységére – ami dogmatörténeti irányban bővítené az anyagot – nem tér ki, s talán kár ezért. Az első évezredben dogmáival a római jogba és államapparátusba fagyott, monarchikus szerkezetű kereszténységnek teremtek ugyan üdítő epizódjai a nyugati középkorban (ferences mozgalom, misztikusok, beginák, devotio moderna stb.), de az egyház lényegében hatalmi intézménnyé vált. A szerző nem részletezi a történelmi folyamatokat – ez igazában nem is kitűzött feladata –, ám *a fejleményeket és végeredményeket szóvá teszi* anélkül, hogy dogmaellenes hadakozást vagy strukturális forradalmat kezdeményezne. Mindvégig szelíden érvel.

A „megvalósult kereszténység" nem tévesztendő össze Isten Országával: ahhoz, hogy oda beléphessünk, pótolhatatlan az egyéni erőfeszítés és az el nem altatott lelkiismeret.

H. F.

*A könyv megrendelhető (a postaköltséget is tartalmazó) **1200,- Ft** belföldi postautalványon történő befizetésével az Elpídia Kiadó címén: 2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.*

Rendhagyó recenzió

Törvényteljesítés – viszontszeretetből

Farkas József: Tíz segítség az emberréválás útján
Igehirdetések a Tízparancsolatról
Somhegyi Kiadó, Velence 2000, 79 o.

Az elmúlt év karácsonyának egyik jeles ajándékaként vehettük kezünkbe Farkas József könyvecskéjét. Keveseknek adatik meg az a gyönyörűséges halál, amellyel egy évvel korábban a mennyei Édesatya hazavitte rivaldafényben nem éppen úszkáló lelkészét, de ezzel is mintha igazolni kívánta volna a „hivatalos, fő vonaltól" eltérő nézeteit, teológiai önképzését, ami gyermekei kíváncsisággal és ugyanakkor a *jó* Isten, illetve Jézus iránti határtalan bizalommal jellemezhető.

A könyv alcíme: Igehirdetések a Tízparancsolatról, de természetesen – ahogyan Jóska bácsitól megszokhattuk – egészen mást és máshogyan taglal, mint ahogy várnánk. Elmondja, hogy tizennyolc évnyi igehirdetése során tudatosan kerülte, hogy a Tízparancsolatról prédikáljon, mert a kereszténység nem a törvény, hanem a kegyelem vallása. A könyv tanúsága szerint nem abban áll az üdvösség, hogy összekapva magunkat, teljesítjük a törvényt a tőlünk telő mértékben, s a különbséget Isten irgalmára bízzuk. Nem, hiszen a törvény is így kezdődik: „Én vagyok..., aki kihoztalak Egyiptomból." Tehát Isten cselekszik előbb, s erre várja választott népe válaszát.

Amikor valaki megérti, megéli Isten szeretetét, amely Jézusban, életáldozatában testesült meg, akkor a viszontszeretet, az elragadtatás keresteti vele annak szándékát, aki a törvényt adta – állítja a Szerző. Hogy a törvény betöltését Isten szabadító kezdeményezése és szövetségi ígérete garantálja és teszi elérhetővé, legyen szabad egy sok évvel ezelőtti istentiszteletre emlékeznem bizonyságul. Akkor és ott a lelkész, aki az ószövetségi teológia professzora volt, azt a meghökkentő újdonságot tárta a gyülekezet elé, hogy a Tízparancsolat, a tíz Ige (Farkas József is inkább így fogalmaz) valójában Isten tíz ígérete: „Én vagyok a te Urad, Istened, ne legyenek más isteneid... Ha velem jársz, nem fogsz ölni, hazudni, nem kívánod a másét és így tovább."

Hadd idézzek röviden Jóska bácsi könyvéből: „Bizonyos személyes tapasztalatok alapján azt állítom, hogy az indul el igazán az emberréválás útján, aki ezen az úton a kétségbeesésig érkezik el. *Akarom és nem tudom.* Aki ide nem érkezik el, aki ennél olcsóbban megússza a vallást, a morált, az álutakon bukdácsol."

Pál apostol is erről beszél a Rómaiakhoz írott levelében: „Bár a jót szeretném tenni, de a rosszra vagyok kész. Én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg e halálra szánt testtől?" Majd következik az evangélium: „Hála legyen Istennek, Jézus Krisztus, ami Urunk által!" (Róm 7,21-25; Békés-Dalos ford.).

Tehát az elragadtatás mozgósítja odaadottságunkat, és Szentlelke által Isten alkalmassá is tesz minket a Neki tetsző életre. Őáltala, Övele és Őbenne – mondja a miseliturgia. „Nálam nélkül semmit sem tehettek" – mondja Jézus.

Ahogy a karizmatikus-pünkösdi terminológia mondaná: a hitélet lényege, hogy a Törvény tükrében ráébredjünk Jézusra szorultságunk, bűnösségünk tudatára, életünk átadásával a szívünkbe fogadjuk őt mint személyes Megváltónkat, s az ő erejében lehetünk aztán keresztények.

Ehhez kapunk tíz segítséget Farkas József könyvében; mert hiszen nemszemélyválogató mennyei Édesatyánk, bár talán különböző eszközökkel, de mindannyiunkat egyformán üdvösségre hív – az emberréválás útján.

Mihálovics Zoltán

A könyv megrendelhető a Somhegyi Kiadó címén: 2481 Velence, Gárdonyi u. 40. Részletesebb ismertetésére még visszatérünk.

Utazás az „elég” világába

II.

Lépj ki! – Elég egyszerűség

8. FÉLELEM AZ „ELÉGTŐL”

„Azt sem tudom, mit teszek, hiszen nem azt teszem, amit szeretnék, hanem amit gyűlölök.” (Róm 7,14–25)

Azok az emberek, akiket a kis mexikói városban meglátogattunk, nagyon szegények voltak, bármilyen mérce szerint. Mégis együtt nevettek, tréfálkoztak és dolgoztak. Összegyűltek a templomban imádkozni, az iskolában beszélgetni és játszani. „Az élet jó itt – gondoltam –, még ha nincs is meg sok minden, ami otthon megszokott.” **Azután elgondolkoztam:** „Mi teszi értelmessé az életemet?” Fiamra és feleségemre gondoltam, a közösségünkre, a háztömbünk előtt minden évben megrendezett virágültetésre, munkahelyi, templomi eseményekre. **Nem jutott eszembe** sem a házam, sem az autóm, sem a tévém vagy a videóm, semmilyen „tárgy”. **Folytattam a gondolatmenetet:** – Hiszel benne, hogy a gazdagok és a szegények közötti szakadék sérti Isten akaratát? Hiszel benne, hogy ha sok „dolgot” használsz, azzal a Földnek okozol kárt? Ha a családod és a barátaid jelentik életed értelmét, miért nem adod el az autódat, és költözöl kisebb házba? Nem fogsz szükséget szenvedni, és hited szerint élhetsz. **„Eladni az autómat!”** Rossz érzéssel gondoltam arra, mennyire kiszolgáltatott az ember a zsúfolt buszokon. „Hogyan is tudnám eladni a házamat? Hogy férnénk el kisebb helyen?” **Itt megálltam,** lesújtottak saját gondolataim. Hitem és tapasztalataim azt súgták, hogy kevesebb tárggyal is teljes életet élhetnék, de a gyomrom összeszorult a gondolattól, hogy kevesebbel boldoguljunk. **Miért olyan ijesztő az „elég”?** Hogyan tudnék kitörni tárgyaim fogságából, hogy hitem szerint élhessek?

Dave Schrock-Shenk

Mi ad életemnek értelmet?

A „dolgok” segíthetnek a mindennapi életben, kreativitásunk kifejezésében, kapcsolataink megerősítésében. Ugyanakkor elvonhatnak attól, amit igazán akarunk az életünkkel kezdeni.

Ahogy kapcsolatba kerülünk velük, az anyagi dolgok „önálló életre kelhetnek”. Ha ezt megértjük, ez fontos felismerés lehet abban, ahogy életünk legmélyebb örömét és értelmét keressük.

Mi mindenem van, amire nincs szükség a számomra legjelentősebb tevékenységekhez?

Mit tennék a szabadidőmmel, ha lehetne feleennyit dolgoznom?

A melléklet adatai szerint a legtöbb észak-amerikainak egyharmadára kellene csökkentenie „ökológiai lábnyomát”, hogy a globális átlagot elérje. E számítás legfőbb elemei a közlekedés, az élelem és a lakásmegoldás (lakbérrel vagy lakásrészlettel, rezsivel). Számold ki, mennyit költesz, illetve a családod mennyit költ erre a három dologra évente! Azt is számold ki, mennyi pénzt takarítanál meg, ha ezekre a dolgokra az eredeti költség egyharmadát költenéd csak!

9. ADD NEKÜNK EZT A NAPOT

„Isten nem azokat választotta-e ki, akik a világ szemében szegények, hogy... örököljék az országot?” (Jakab 2,1–7)

„Tanító úr, kölcsön tudna adni öt bahtot?” Belenéztem a 12 éves Piak izzadtságtól maszatos arcába. Tanítványom volt, és éppen most kért tőlem 20 centet (kb. 50 Ft-nak felel meg). Nemrég ért haza a bangkoki szeméttelepről, ahol szétválogatja a szemetet, eladja a talált üveget, bádogot, papírt és műanyagot. „Mire kell neked a pénz? Egy kis szerencsejáték a barátaiddal, ugye?” – tréfálkoztam. „Nem, tanár úr, tegnap beteg voltam, és csak 10 bahtot tudtam keresni a szokott 15 helyett. Így nem tudom megvenni a nagymamám orvosságát.” Ezután Piak elmondta, hogy a szülei nemrégen elhagyták őt és a testvérét. Most a nagymamájukkal élnek abból, amit Piak mindennap iskola után keres a szeméttelepen. Estig dolgozik, így 15 bahtot keres, amiből tízért ételt vesz hármójuknak, ötért pedig gyógyszert a nagymamának, aki állandóan köhög. Dühös voltam magamra, amiért viccelődtem a szerencsejátékkal. Mint annyi emberben, úgy látszik, bennem is él az előítélet, hogy a szegények azért szegények, mert lusták és elpazarolják a pénzt. Benyúltam a zsebembe, és elővettem 100 bahtot. „A tiéd – mondtam –, ma vegyél magadnak valami finomat.” „Nem fogadhatom el. Csak ötöt kérek. Holnap lógok az iskolából és többet dolgozom. Este már vissza is tudom fizetni a pénzt.” Az 5 bahtos érme értékes aranynak tűnt, ahogy odanyújtottam neki. Mosolyogva mondott köszönetet, és újból megígérte, hogy másnap visszaadja. Néztem, amint fáradtan elment, és könnyek futottak végig az arcomon. Mennyi mindent tudna a világnak tanítani Piak, ha figyelnének rá!

Max Ediger
(a Soi On Nhut Általános Iskola igazgatója)

Mit tanult az iskolaigazgató Piaktól?

Az életnek anyagi alapja van. Alapvető szükségletünk az étel, a ruha és a lakás. Máté 6. fejezetében Jézus azt mondja a tanítványoknak, hogy Isten ismeri szükségleteinket, imádkozhatunk ezekért a dolgokért, és Isten megadja nekünk, ami a legfontosabb.

A gazdag Északon kevesen dolgoznak olyan keményen, mint Piak. Mégis, bárki, akinek munkája van, többet keres nála, mert a globális gazdasági rendszer rendkívüli mértékben „felnagyítja” kereseti lehetőségeinket.

Ha mi, ilyen lehetőségekkel, be tudnánk érni az „eléggel”, akkor nemcsak osztozni tudnánk a javakon az olyan emberekkel, mint Piak, hanem életünk is nyugodtabb, stresszmentesebb lenne.

Vajon Isten Máté 6. részében tett ígérete teljesül-e abban, ahogy Piak magára és családjára keres?

Többet dolgozom-e hetente, mint amennyit szeretnék?

Ha igen, minek kellene történnie velem ahhoz, hogy kevesebbet dolgozzak?

Nézegesd a csillagokat! Kérj meg valakit, aki ért hozzá, hogy segítsen felismerni az alapvető csillagképeket! Este imádkozz azokért, akik ezeket a csillagokat nézik éjszaka, és akik a mindennapi kenyérért imádkoznak a Teremtőhöz!

10. AZ ÖRÖM NEM TÁRGYAKBAN REJLIK, HANEM MIBENNÜNK

„Miért adtok pénzt azért, ami nem kenyér, és gyűjtött kincseteket azért, ami meg nem elégíthet? (Ézsaiás 55,1-5)

A tavalyi anyák napján 11 éves lányom, Laura összefoglalta, miért szeret: 1) jól főzök, 2) érdekeseket mesélek, 3) elviszem őt vásárolni. **Mindhárom** időigényes inkább, mint pénzigényes. Ami a gyerekeim ízlését illeti, nem válogatósak. Legjobban a palacsintának, rántottának, spagettinek, pizzának és az egyszerű kenyérnek örülnek. Meglepett, hogy könyvmoly lányom megjegyezte azokat a meséket, amiket olvastam neki. Egyedül is tudna olvasni, de amikor én olvasok neki, összebújunk az ágyon, megbeszéljük a hallottakat, kiemeljük az értékeket. **No de a vásárlás!** Elrontottam valamit, hogy a lányom egyik kedvenc időtöltése a pénzköltés a sétálóutcákban? Némi megfontolás után rájöttem, hogy a vásárlás egyike azon ritka alkalmaknak, amikor egyedül lehet velem, mivel családunk férfitagjai utálják az üzleteket. Nem kér olyant, amire nincs szüksége. Egyszerűen szeret kimozdulni, járkálni. A sok felesleges dolog között gyakran kifejthetjük véleményünket. „Laura, nézd ezt a szép pulcsit!” „De anyu, nincs szükségünk ilyen drága holmira!” „Hogy tetszik ez a ruha?” „Nem vetted észre, hogy vegytisztítani kell? Minek költsünk ilyesmire?” **A gyermekeim néha** túl sok dolgot kérnek. De amikor elgondolkodnak azon, hogy mi a legfontosabb, az időmet akarják, együtt elköltött étkezéseket, közös meséléseket és kirándulásokat. Ilyen alkalmakkor tudunk arról beszélni, hogyan válaszolunk Jézusnak az életre hívó szavára.

Susan Mark Landis

Megadom-e azoknak, akik szeretnek engem, azt, amit a legjobban szeretnének tőlem?

Egyszerű dolgokat is fel lehet használni arra, hogy a különleges együttlét hangulatát teremtsük meg szeretteink körében. Művészeti alkotásokat is hozhatunk létre egyszerű tárgyakkal. Ilyenkor a bennünk élő teremtő, szerető Isten képét formáljuk meg.

Tudok-e annyi időt tölteni szeretteimmel, amennyire szükség van kapcsolatunkhoz?
Mit kellene tennem, hogy több időm legyen?

Teremts különleges alkalmat a „semmiből” valaki számára, akit szeretsz. Gondold végig, mit csinálna a legszívesebben. Csak kéznél levő, egyszerű tárgyakat használj a tervezett tevékenységhez.

11. A TÁRGYAK BOSSZÚJA

„Ahol a kincsed, ott a szíved is.” (Máté 6,19-21)

Bevallom, megszállottan gyűjtöm a különböző szerkentyűket. Szváziföldön elég időm volt, hogy végiggondoljam és megtervezzem néhány új eszköz megvételét, míg közelgő hazalátogatásomra vártam.

* Tintasugaras nyomtató.
* Új, könnyen kezelhető fényképezőgép, ami azért kell, mert a másik elromlott, én pedig rajongok a képekért.
* Bibliaszoftver, ez segít majd az otthoni prédikációk összeállításában.
* Új memóriaegység a szoftverhez.
* Faxmodem a számítógépemhez, mert ezt a cikket el akarom küldeni.
* Rádióalkatrészek.

A lista még folytatódik. A Szváziföldön eltöltött három év alatt nem vehettem semmilyen szerkentyűt. De most, hogy hazalátogathattam, lehetőség nyílt, hogy mindezt pótoljam. Hitelkártyámmal és három év alatt félretett pénzemmel bevásárlókörútra indultam. **A csomagkihordó nemsokára** ösvényt taposott a házunkhoz, egymás után érkeztek az újabb dobozok és számlák, mintha karácsony lett volna. **Mint a karácsony**... túlságosan is arra hasonlított. Az észak-amerikai karácsonyok hírhedtek arról, hogy a tárgyakon van a hangsúly – a különböző szerkentyűkön. „Mit vegyen annak, akinek megvan mindene?” „Tegye különlegessé ezt a karácsonyt... vegyen...” És így tovább. **Miközben nyitogattam** a dobozaimat és rendezgettem az új szerkentyűket, rájöttem, hogy valamit elvétettem. Az emberi kapcsolatokat áldoztam fel a tárgyakkal töltött időért. Választani kell: vagy a családomra van időm, vagy a tárgyaimra. **Most,** újra Szváziföldön, megint nem vehetek szerkentyűket. Remélem, még nem késő, hogy pótoljam az elveszett időt.

Jon Rudy

A tárgyaim hozzátesznek emberi mivoltomhoz, vagy elvesznek belőle?

A fogyasztói kultúra szándékosan elmossa a határt az életünkhöz szükséges dolgok és a felesleges tárgyak között. Az utóbbiak visszahúznak bennünket, elszívják energiáinkat.

Victor Lebow, amerikai kereskedelmi elemző szerint: „Rendkívül termelékeny gazdaságunk... megköveteli, hogy életmódunkká, lelki megnyugvásunkká váljon a fogyasztás, a dolgok beszerzése és használata rituálévá váljon... Egyre gyorsuló ütemben kell hogy vegyük, elhasználjuk, kidobjuk és helyettesítsük a dolgokat.” (Journal of Retailing)

Ha végső megelégedést keresünk a dolgok birtoklásában, az végső kiábrándultsághoz vezet.
Valódiak-e Jon érvei eszközeinek vásárlásakor?
A segítségünkre létrehozott tárgyak mikor válnak nyűggé?

Nézz körül a lakásodban és a garázsodban, ha van. Melyek azok a felszerelési tárgyak, amiket ritkán vagy soha nem használsz? Ajándékozd oket a legközelebbi non-profit bizományinak.

12. VEGYÜK ÉSZRE HATÁSUNKAT A FÖLDRE

„A folyóvizek tapsoljanak, a hegyek együttesen örvendezzenek az Úr előtt!” (Zsoltárok 98)

Gyakran zuhog az eső Kentucky hegyes-völgyes keleti részén, ahol élek. A folyókban, patakokban hömpölyög a sáros víz. Amikor lemegy az ár, könnyen meg lehet látni a magas vízszint vonalát. A part menti fák és cserjék ágain ugyanis fennakad a víz hordta szemét: zacskók, használt pelenkák, üres tejes flakonok. A zavaros víz alatt pedig régi autógumik, szódásüvegek és egyéb kidobott tárgyak vannak. Nem mindig volt ez így. A térség természetvédelmi területein a víz tisztán folyik fényes kövek fölött, a part menti fenyők lábánál vastag a moha. Valaha ilyen volt egész Kelet-Kentucky – mielőtt megjelentek mindennapi életünkben az olcsó, eldobható használati eszközök. Egyszer egy művészeti órán szobrász tanárnőnk figyelmeztetett bennünket, hogy fontoljuk meg jól, mit alkotunk a Föld nyersanyagaiból: „Ne feledjétek, a szobraitok talán tovább fognak létezni ezen a világon, mint ti magatok! Ezért először tegyétek fel magatoknak a kérdést: Milyen hatással lesz az alkotásom a világra?” Nem felejtettem el tanárom figyelmeztetését, ezért megfontolom, hogy megvegyem-e a következő rövid életű tárgyat a legközelebbi leértékeléskor. Mennyire fontos? Meddig használható? Mi történik vele, ha nekem már nem kell? Talán meg sem kell venni, mert jó a meglevő is, s Kelet-Kentuckyban valamivel tisztábbak lehetnek az áramló folyók.

Liz McGeachy

Milyen hatással van életmódom a Földre?

Több mint száz éve egy brit közgazdász így jellemezte az angol fogyasztók beszerzési „körét”: „Észak-Amerikából és

Oroszországból jön a gabona ... Peru küldi az ezüstöt, Dél-Afrikából és Ausztráliából ömlik az arany Londonba; a hinduk és a kínaiak termesztik nekünk a teát és a kávét, az összes cukor- és fűszerültetvényünk Indiában van. Borunk Spanyolországból és Franciaországból származik, a Földközi-tenger vidéke a gyümölcsöskertünk." (Stanley Jevons, A szénkérdés, 1865)

A mai globális gazdaságban csaknem mindannyian használunk olyan árucikkeket, amelyeket a világ másik tájáról hoztak. Szemetünket autóink kipufogógázával és gyáraink füstjével együtt szétteritjük a világban.

Ablakunkból nem láthatjuk, mi az ára fogyasztásunknak. Meg kell tanulnunk más szemszögből nézni a dolgokat, ha észre akarjuk venni „hatásunkat a Földre".

Veszélyezteti-e valami kedvenc tájam szépségét és sértetlenségét?

Mi kellene hogy történjen ahhoz, hogy ez a táj így megmaradjon nekem és a jövő nemzedéknek?

Ültess egy fát!

Vizsgáld át a szemetet otthon! Ha találsz olyan dolgokat, amiket újra lehetne hasznosítani, próbáld meg kialakítani ennek rendszerét.

Válassz egy kellően összetett tárgyat, ami a birtokodban van – egy biciklit, gépkocsit, sztereót! Járj utána, milyen alkotórészeket vettek el gyártásakor a földből, és a gyártás során milyen hatás érte a földet! Tedd fel a kérdést önmagadnak: Mennyi ideig fogom ezt használni? Mit csinálok vele, ha már nem kell? Választható-e jobb, kisebb negatív hatású megoldás az adott tárgy megvétele, ill. kidobása helyett? Ha igen, fontold meg, ha választanod kell!

13. A LEGÉRTÉKESEBB AJÁNDÉKOK

„És ha vagyonomat mind felétetem is, ... szeretet pedig nincsen bennem, semmi hasznom abból." (1Korintus 13)

Az ajándékozáshoz kapcsolódik a munkám, ezért tudom, hogy ajándékot venni jó dolog. Egy olyan világban azonban, ahol túl sok a stressz, az eldobható tárgy, a felszínes boldogság, az ajándékvásárlás feladat lesz, kötelesség. „Negyven dollárt költöttem az első unokám diplomaosztója alkalmával, ezért erre az unokámra is legalább ennyit kell költenem" – mondta egy holtfáradt vásárló nemrégen. Tíz perccel később már el is ment az ajándékkal, amit valójában én választottam ki. Évek során sok olyan ajándékot kaptam, amelyeknek pénzértéke nem volt, mégis drágábbak voltak nekem, mint akár egy rakomány különleges gyertyatartó. Egy váratlan telefonhívás a barátomtól, aki az egészségem iránt érdeklődött, egy recept kis megjegyzéssel: „Ennek a süteménynek az ízéről te jutottál eszembe", a szeretet ezernyi gesztusa a nagymamámtól, aki 50 mérföldeket vezetett zongorahangversenyeimre, rengeteg gyümölcstortát sütött a különféle ünnepekre, és nagyobb útjaim után az üdvözlete vár az üzenetrögzítőmön. Mi gátol abban, hogy ma tegyek valami jót? Miért nem vagyok többször kedvesebb, ha a jó szándék megvan bennem? A bőség világában mi teszi a szeretet gesztusait olyan értékessé? Ma, amint belevetem magam világjobbító teendőimbe, két olyan ember intésére figyelek, akik szakértői a kedvességnek: „Nagy dolgokat nem tudunk tenni, csak kis dolgokat nagy szeretettel" (Teréz anya). „Egy kedves szó nem kerül semmibe" (Gertie Rice, a nagymamám). Elhatározom, hogy valami váratlan jócselekedetet teszek ma. Az „elég" világában, amelyről álmodom, mindenkinek elég az élelem, a védettség, és elég a kedvesség, az öröm, a vendégszeretet és a figyelem is. Az utóbbiak valóra váltását már meg is kezdhetem.

Doris Daley

Mi tart vissza attól, hogy gyakrabban adjam önmagam ajándékát?

„Miféle bölcsesség lehet nagyobb a kedvességnél?"
Jean-Jacques Rousseau

A különböző ajándékozási alkalmakkor milyen nem-anyagi ajándékot tudnék adni?

Mi volt a legértékesebb ajándék, amit valaha kaptam?

Legközelebb, ha vásárolt ajándékot akarsz adni, az ajándékot olyan szervezettől vedd, amely az igazságos kereskedelmre törekszik. (Ilyen pl. a Fair Trade hálózat, vagy a Tízezer Falu hálózat: http://www.villages.ca)

14. MAGASABBRA A FORRÁSNÁL

„...mindenben úgy viselkedünk, ... mint akiknek semmijük sincs, mégis mindenük megvan." (2Kor 6,1-10)

Egy kis csoport gyűlt össze winnipegi otthonunkban, hogy életünkről és értékrendünkről beszélgessünk, és hogy eldöntsük, akarunk-e 30 napig „az elég szintjén" élni. Először megosztottuk egymással tapasztalatainkat ezzel az életmóddal kapcsolatban. „**Az önkéntes szolgálatban** és a szemináriumban eltöltött éveink a legértékesebbek számunkra – mondta egyikünk. Önkéntesként olykor még költségeinket is megtakarított pénzünkből fedeztük. A szemináriumon meg egyik hallgatónak sem volt pénze. Alkalmi munkákkal tartottuk fenn magunkat. Alig volt valamink, mégis életünk legszebb évei voltak ezek, a gyermekeink szerint is." „**Lehet,** hogy visszatérne az az életminőség, ha megpróbálnátok újra az 'elég szintjén' élni" – kockáztattam meg a feltevést. „**Most meg sem** próbálnám" – válaszolta. **Nem értettem,** miért nem akarja ismét átélni életének „legszebb éveit". **Megmagyarázta:** „A visszatérésünk utáni évek voltak a legfájdalmasabbak az életünkben. Barátaink és hitközösségünk tagjai nagy házakat építettek, új autókat vettek és egzotikus helyekre mentek nyaralni. Senki nem támogatta azt a vágyunkat, hogy egyszerűen éljünk. Úgy éreztük magunkat, mint valami különc csodabogarak, végül feladtuk a próbálkozást. Ezt nem akarom még egyszer átélni." **Csendben ültünk.** Megdöbbentett határozott elutasítása és könnyei. Mennyire másként alakulhatott volna az életük, ha egy olyan egyházba és közösségbe térnek vissza, amely támogatta volna képességüket és elkötelezettségüket az iránt, hogy kevéssel legyenek boldogok.

Dave Schrock-Shenk

Legközelebbi barátaim erősítik-e bennem a hitet legmélyebb elkötelezettségeim iránt?

Egy népszerű mondás szerint: „A víz nem emelkedhet magasabbra forrásánál." Ugyanígy azok, akiket példaképnek tartunk, életükkel mutatják meg, mennyi szintje van az elfogadhatónak, a lehetségesnek. Ezek a példák támogatják vagy visszafogják azokat a kísérleteinket, ahogy legmélyebb értékeink szerint próbálunk élni.

Erősen támogatni kell azt, aki a „túl sok" társadalmában az „elég" szintjén akar élni.

Hogy vélekedik az anyagi javakról egyházam és közösségem?

Legközelebbi barátaim legmélyebb értékeim felé irányítanak, vagy megnehezítik, hogy azok szerint éljek?

Ha nem tartozol olyan csoporthoz, amely támogatná legmélyebb értékeidet, építs ki egyet! Keress hasonló érdeklődésű embereket a barátaid, egyházad tagjai között. Barátkozzatok össze, és kötelezzétek el magatokat, hogy hosszú távon próbáltok máshogyan élni.

Összefoglaló kérdések:

Melyek a legfontosabb új gondolataim a tárgyakhoz való viszonyomról?

Melyek a legfontosabb új gondolataim az emberi kapcsolataimról?

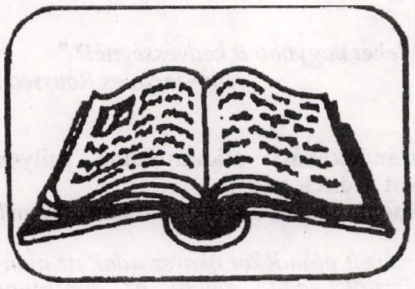

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Tarnai Imre nagyoroszi plébános, a májusiakat Bulányi György piarista készítette.

Április 1. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 8,1–11 — Előítélet

Ha egy diák „bevágódik” egy tanárnál, megpecsételődik a sorsa. Ha esetleg később rosszul felel, a tanár maga talál számára mentséget: „rossz napja van”, „pillanatnyilag kihagyott” stb. Aki egyszer jónak könyveltetett el, az nem lehet rossz. De fordítva is igaz: Akit rossznak könyveltek el, az megfeszülhet, akkor sem lesz soha jóvá. Ha „véletlenül” teljesít, az csak azért van, mert „biztosan súgtak neki”, „puskázott”, „szerencséje volt” stb. Sajnos az élet minden területén így vagyunk. A „kutyából nem lesz szalonna” közhely tartalma nagyon mélyen beleivódott zsigereinkbe.

Az írástudók és farizeusok különösen profik voltak ebben. Szinte élvezettel hivatkoztak a Törvényre: ha egyszer valaki házasságot tört, azzal nem lehet egyebet tenni, mint megkövezni. A felsőbbrendű, *igazságos* ember gőgjével törték meg a pálcát.

Ebből az evangéliumi történetből is kiderül, mennyire emberléptékűvé akarjuk torzítani az Istent, amikor az igazságosságot erénynek kiáltjuk ki!

„Igazságos” az, aki megadja mindenkinek azt, ami neki jár. Bért, jutalmat, büntetést. Aki nem azt adja meg, az nem igazságos. Ha kevesebbet ad (ill. büntetésből többet), az *igazságtalan*, bűnös. De aki többet (büntetésből kevesebbet) ad, azt nem minősítjük igazságtalannak, jóllehet az sem annyit ad, amennyi jár. *„Irgalom”* ennek a magatartásnak becsületes neve. Vagyis: *aki „nem igazságos”, az nem okvetlenül „igazságtalan”!*

Túlzás lenne azt mondani, hogy az Ószövetség nem tudott az Isten irgalmáról. De az biztos, hogy hangsúlyárnyékba került az Isten igazságossága mellett. Hogy az evangélium fényénél ez a helyzet megváltozott, annak két irányban kell gyakorlati következménnyel bírnia a tudatomra és ennek nyomán a viselkedésemre.

1) Amíg itt élek, addig soha nem „ír le” engem az Isten. Az utolsó órában (vö. Mt 20,9) is olyanként fogad vissza, mintha mindig hűséges lettem volna, ha őszinte a bánatom és a hozzá térésem. 2) Ha az Isten szemével nézem a világot, én sem „írhatok le” senkit sem: senki megítélésében nem lehet szempontom, hogy milyen volt azelőtt.

Legyünk hálásak az Istennek azért, hogy nem igazságos, hanem irgalmas, és tanuljuk el tőle az irgalmat (Vö. Lk 6,36)!

Április 8. — Virágvasárnap — Lk 19,28–40; 22,14–23,56 — Egy diadal- és egy kudarctörténet

Keresek néhány párhuzamot a két – egymástól látszólag merőben különböző – történet között.

Jézus önként indul az Olajfák hegye felé, mert arra vezet az út a Szent Városba, ahol a pászkát fogja ünnepelni, hogy teljesítse a mózesi törvényt. Pedig tudja, hogy mi lesz ennek az útnak a vége! – Azután hagyja, hogy megkötözötten, ostorral hajtsák őt a Kálváriára, mert az Atya akaratához a halál árán is ragaszkodik. Így tudja beteljesíteni a szeretet törvényét. – *Akarom-e a szeretetet (és az oda vezető utat) minden áron?*

Felül egy szamárcsikóra, amelyen még ember nem ült. Ha úgy tetszik: „betöri” a hátasállatot, hogy aztán majd más is használhassa hasonló célra. – Azután keresztfára feszítik. Sokszor emlegette ezek előtt, hogy aki jót akar magának, az „vegye fel keresztjét”. Íme most élen jár, hogy megtanulhassák tőle azok, akik komolyan veszik a szavait, és hogy tudják majd ők is „használni” az üdvösségnek ezt az eszközét. – *Beállok-e a keresztet „használók” sorába?*

Akiket elküldött a szamárért, azoktól számon kérik, hogy hová viszik az állatot. Nem értik a gazdák, hogy miért oldozták el. Amikor megtudják, elengedik. Mert a küldöttek válaszából megtudják, hogy értelme van. – A kivégzésre hurcolt Jézus körül a város asszonyai siránkoznak: nem értik, miért kötözték meg. Vajon válaszából megértik-e, hogy miért kellene inkább önmaguk és gyermekeik miatt sírniuk? – *Én értem-e?*

Köntösök nyereg gyanánt a szamárcsikón, ruhák kövezet gyanánt az úton, Istent dicsőítő, ujjongó tömeg, diadalmenet. Jézus nem inti le őket. Hiába hallgatnának el: „a kövek szólalnának meg” helyettük. Mert most az Isten dicsőítése mindennél fontosabb. – Gúnypalást a megkínzott Emberfián, sebeiből kiömlő vér csöppjei a kövezeten, káromló, csúfolódó tömeg, kivégzési menet. Jézus nem tesz ellene semmit. Inkább meggyógyítja a letartóztatására készülő pribékek egyikét, akit Péter megsebesített; inkább imádkozik azokért, akik kezébe-lábába a szögeket verik; inkább a hozzá forduló gonosztevő üdvösségéért aggódik. Mert a *másik* ember java mindig előbbre való. – *Tudom-e Istent azzal dicsőíteni, hogy a* másik *ember ügyét fontosabbnak tartom a magaménál? Akkor is, amikor magam „padlón” vagyok?!*

Nem is kudarctörténet az a passió! Inkább hitelesítése mindannak, ami előtte történt és elhangzott.

Április 15. — Húsvétvasárnap — Lk 24,1–12 — Ne keressük az élőket a halottak között!

Minden rendelkezésre áll a balzsamozáshoz: vége a szombatnak, mindenre elszánt lelkes asszonyok buzgólkodnak, előkészítve az illatszerek, elhengerítve a kő – csak éppen balzsamozandó holttest nincsen.

Van viszont egy hihetetlen Hír. **Akit ők halottnak tudnak és testét itt a sírban keresik: ÉL.** És ezt nekik tudniuk kellene mindabból, amit előzőleg Jézustól hallottak – állítja ez két fehérruhás hírnök, akik annyira váratlanul toppannak eléjük, hogy ők szükségképpen megrémülnek. Azok még szemrehányást is tesznek nekik: „Miért keresitek az Élőt a halottak között?”

Azért keresik az élőt a halottak között, mert még ők maguk is halottak a Lk 9,62 értelmében. Akiknek legfőbb gondja – legalább is pillanatnyilag – a holtak temetése. De talán ez az élmény most fejbe kólintja őket, talán ők is feltámadnak. Viszik a Hírt a többi „holtnak”. De azok maradnak is – egyelőre – halottak, hitetlenek.

Eljutott már a Hír hozzánk is. Tudomásul vettük, ebből élünk. Élünk? Olykor az a benyomásom, hogy csak addig, amíg nem a bőrünkre megy. Könnyű elhinni, hogy *Jézus* nem halott. De amikor az *én* jó barátom, az *én* testvérem, az *én* édesanyám, az *én* férjem, – horribile dictu – az *én* gyerekem hal meg! Nem esem-e ki egyből a szerepemből? Nem gyászolok-e úgy, mint azok, akiknek „nincsen reményük” (1Tesz 4,13)? Nem keresem-e a halottak között az élőt?

Bizony az a halottkultusz, ami a kereszténységen belül meghonosodott, nagyon kevéssé tükrözi az evangélium optimizmusát. Erre aztán magunk még rá is teszünk néhány lapáttal, amikor szeretteink halálát úgy fogadjuk, hogy hozzáállásunkkal hiteltelenné tesszük addigi tanúságtevéseinket. Hiába, hogy már nem kaszás csontváz ábrázolja számunkra a halált. (Tényleg nem?) Megrémülünk mi tőle akkor is, ha fehérruhás angyal képében lép elénk, ahogy Jézus sírjában az asszonyok megrémültek! Gondoljunk pl. arra a „vigasztaló” közhelyre, hogy „meg kell nyugodnunk Isten akaratában”. Mintha bizony a földi élet befejezte nem az örök élet kezdete lenne! „Égi születésnap” – ahogy eleink hívták.

Ugyan vizsgáljuk már felül, mit is értünk „örök életen”!

Április 22. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Békesség nektek!

Jézusnak a feltámadás után tanítványaihoz intézett legelső szavait halljuk.

Először is békességet kíván. Ismételten is, mert fontosnak tartja. Hiszen zavarral, értetlenséggel van tele barátainak a lelke. Siet megnyugtatni őket, és hogy valóban van okuk a megnyugvásra, azt sebeinek feltárásával bizonyítja.

Miután – feltehetőleg – helyreállt szívükben a békesség, alkalmasnak véli őket arra, hogy a legnagyobb Ajándékot átadja. Magát az Isten Életének legbensőbb Szeretetét. Álljon Ő rendelkezésére most már az Isten képére alkotott és Isten életében részt venni képes teremtménynek is.

Legelső gyümölcse ennek a megbocsátás lehetősége. Vitatott az értelmezése ennek a mondatnak, különösen a második felének. Számomra a legkonszenvesebb (mert a jézusi tanítással leginkább konform) értelmezés: Ha én megbocsátok másnak, akkor én is bocsánatot nyerek, ha nem (= ha „megtartom” a másik bűnét), akkor nem nyerhetek bocsánatot.

A zavar, amit Jézus halála és – még inkább – feltámadásának híre okozott, tovább gyűrűzik, ma is ott vibrál a köztudatban. Miért kellett meghalnia? Valóban feltámadhatott-e? Akkor szűnhet meg a zavar, akkor juthatunk békességre, ha megtapasztaljuk és orvosolni igyekszünk korunk sok rászorulójának vakóságos vagy átvitten értelmezett sebeit, akikkel Jézus azonosítja magát. Ha engedjük érvényesülni a bennünk működni akaró Szentlelket, és ha készek vagyunk az őszinte megbocsátásra.

Április 29. — Húsvét 3. vasárnapja — Jn 21,1–19 — Bízzunk egymásban!

Újból a kies Galileában vagyunk. Távol a nagyváros komorságától, az ott átélt tragédiától és a tragédiát követő – még a tragédiánál is nagyobb zavart okozó – eseményektől.

Mióta megalakult Jézus kis közössége, nem volt gondjuk programjaik megszervezésére. Mentek Vezetőjük után gondtalanul, rábízták magukat, és tették, amit ő mondott. De most nincs velük, maguknak kell kitalálniuk, hogy mivel múlassák idejüket. Legkézenfekvőbbnek látszik, hogy elővegyék régi munkaeszközeiket, hiszen valamiből élni kell. De fáradozásuk csak akkor jár eredménnyel, amikor megérkezik munkájukra az Áldás. Furcsa tanács formájában érkezik. Bizonyára azért engedték le eddig a bal oldalon a hálót, mert így esett jól kézre. Így szokták mindig. Milyen szerencséjük, hogy bíznak ebben az Idegenben, és megfogadják furcsa tanácsát! Milyen értelmetlennek tűnő apróságon múlhat egy akció eredményessége! Sőt olykor egy egész élet eredményessége!

De jó lenne, ha tudnánk bízni egymásban, és nem utasítanók el a másik tanácsát csak azért, mert szerintünk „semmi értelme” annak, ami mond, vagy mert ellenkezik szokásainkkal! Olyan összefüggések lehetnek a dolgok között, amilyeneket nem is sejtünk! Soha ne mondjuk ki semmiről se, hogy „eleve lehetetlen”! (Tudomásom szerint a francia tudományos akadémia valamikor a 19. században leállította azoknak a pályázatoknak az elfogadását, amelyek repülő járművekkel foglalkoztak, mondván, eleve lehetetlen, hogy a levegőnél nehezebb tárgyak repülhessenek.)

Vagy talán nem tűnik eleve lehetetlennek, hogy a magunk ügyetlenségekkel teletűzdelt, gyarló, sőt nem ritkán bűnös életébe belépjen maga az Isten? Hogy szóba álljon velünk és megvendégeljen bennünket? Pedig az egész jézusi üzenet erről szól! Csak igyekezzünk mindig tenni azt, amit legmegfelelőbbnek tartunk, és bízzunk Vezetőnkben, aki akkor is irányít bennünket, amikor úgy tűnik, hogy nincs köztünk! És aki nem ritkán embertestvéreink – néha talán értelmetlennek tetsző – tanácsain keresztül szól bele legközönségesebb mindennapjainkba.

Május 6. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,27–30 — Kivel egy az Atya?

„Atyám nagyobb mindenkinél” és *„Én és az Atya egy vagyunk”*. Az első megállapításra az Istenben hívők minden további nélkül igent mondanak. De hogyan vagyunk a másodikkal? Mi is *Atyánknak* mondjuk az Istent, de mondhatjuk-e mi is, mondhatom-e én is: *Én és az Atya egy vagyunk*?

Idáig még nem mertem sohasem mondani. Egyszer viszont elmélkedtem arról, hogy milyen lesz találkozásom Jézussal odaát. Kértem ott Jézustól, hogy mutassa meg nekem az Atyát. Jézus nagyot nevetett, s azt mondta, hogy kár volt nekem megírnom a KIO-t, ha ilyesmit kérek. Azért volt kár, mert az Atya nem mutatható meg. Nem, mert az Atya egy velünk. Hát egyszer ennyit megengedtem magamnak. De ebben egyáltalában nem vagyok biztos. Nagyon is lehet, hogy ezt csak Jézus mondhatta magáról. Írhatok erről a kérdésről még egy elmélkedést, vagy akár egy egész könyvet is, de ez a bizonytalanságom akkor sem fog felszámolódni.

Ebben az odatúli beszélgetésben Jézus tréfásan *Fülöp*nek is nevezett, mert idelent Fülöp kérte őt arra, hogy mutassa meg nekik az Atyát. A probléma itt valójában abban áll, hogy bárki jézusszerető ember elmondhatja-e magáról, amit Jézus Fülöpnek válaszolt: azt, hogy *„aki engem látott, látta az Atyát”*? Azért kérdés ez, mert Jézus azt is mondja, hogy *„ha valaki szeret engem, azt Atyám is szereti majd, és* (az Atyával együtt) *hozzá megyünk, és majd szállást készítünk nála”* (Jn 14,23). Ebből a nyilatkozatból viszont az látszik, hogy ha Jézust szeretjük, akkor Jézus és az Atya megszáll nálunk, viszont az Atyát akkor se tudja Jézus megmutatni nekünk... Ebből aztán az következik... Mi? Ki se merem mondani. Nem szeretnék máglyára kerülni, így aztán inkább csak azt mondom, hogy odatúl majd meglátjuk. Mit? Azt, hogy minő formában valósul meg az, amiért az utolsó vacsorán Jézus imádkozott: *„hogy mindannyian egyek legyenek, hogy ők is egyek legyenek bennünk”*. Tudniillik Jézusban és az Atyában lehetünk mi *tökéletesen* egyek, már idelent is! Odafent már biztosan illik tudni, hogy miként is lehetséges ez.

És idelent? Hát idelent csak azt illik tudni, hogy Jézus juhai hallgatnak Jézus szavára és követik őt. Hogy viszont ez mit jelent, azt nagy kényelmesen nem lapozhatjuk és utalhatjuk át odaátra. Mert ez a ráhallgatás meg a követés – félreérthetetlenül idelenti feladatunk. Ennek eldöntése sem veszélymentes. Mert ha azt mondom, hogy be kell érnünk ehhez az egy dénárral, akkor... Akkor megnézhetem magam. Nem a hatóságok előtt. Azoknak semmi kifogásuk nincs ellene. Legfeljebb azt mondják, *hogyha ilyen hülye vagy, legyél csak! Úgy sem akadsz a barátaid között olyanra, aki ezt együtt csinálja veled!*

Nem a hatóságok előtt veszélyes, hanem a barátaim előtt, akik azt mondják, hogy nem erre alkudtunk, s ezért nem csinálhatsz szerzetesrendet belőlünk. Csak törődj magaddal, imádkozd buzgón a breviáriumot, s hagyj nekünk békét a hülyeségeiddel! Jó, én békét hagyok, csak azt kérem tőlük, hogy tisztázzák már: Lehet-e Jézusra hallgatni és követni Jézust egy fogyasztói társadalomban *a többet birtokolni akarás* (pleonexia) megtagadása nélkül? Mert az a bizonyos, a másiknál, testvéremnél többet-birtokolni-akarás adja azt a Mammon-szolgálatot, amelyet Jézus – nagyon finoman fogalmazva – nem lát összeegyeztethetőnek Isten szolgálatával sem, az őrá hallgatással sem, az őt követéssel sem. No meg az Atyát-meglátással sem.

Május 13. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 13,31–35 — Mi az új parancs tartalma?

„Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást!" Az utolsó vacsorán mondja ezt Jézus – pályája végén. Hát eddig miről beszélt, ha nem erről? Hogyan lehet ez *új* parancs? Megnéztem Schnackenburg háromkötetes János-kommentárját. Attól sem lettem okosabb. De olvassuk egybe szövegünket a következő mondattal: *„Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást"*! Talán ez magyarázza az *új* parancsot. Az, hogy így még nem buzdította őket: Úgy szeressetek, *ahogyan* én. S ezért és csak ennyiben *új* a parancs. Jó! Próbáljuk!

Szeressük egymást úgy, ahogy Jézus szeretett minket! Hát ő hogyan szerette tanítványait? Mindenekelőtt úgy, hogy össze- s egybeszerette őket: Tizenkettővé tette őket. Életformát adott nekik. Nem tanfolyamot tartott nekik, hogy utána szélnek eressze őket: csináljanak a látottakkal-hallottakkal, amit akarnak s tudnak! Nem is összejáró közösségbe hívta őket: minden szerdán, vagy minden második, vagy minden negyedik szerdán, munka után hattól kilenc óráig gyertek el hozzám, ha ráértek.

Csak nem azt akarom mondani, hogy valami szerzetet csinált nekik. De azt! Tisztában volt a tanfolyamok meg az összejáró közösségek hatásfokával. No meg azzal még inkább tisztában volt, hogy mondanivalója szögesen ellenkezik azzal, amit a meghívottak szerdától szerdáig hallanak. Azzal, hogy az ellenkezőjét fogják hallani nála annak, amit korábban gondoltak, s szerdától szerdáig hallanak. Például azt, hogy nem az Isten, hanem a Mammon az úr a világban. Azzal is tisztában volt Jézus, hogy a tanfolyam olyan, mint egy jó lelkigyakorlat. Ahogyan az egyszeri kispap mondta: Te, olyan lelkigyakorlatunk volt, hogy utána.... – alig tudtam visszazökkenni a régi kerékvágásba!

Nem! Sülve-főve, reggeltől estig, estétől reggelig együtt voltak. De még így is alig-alig volt hatással rájuk az együtt töltött három esztendő. Végig meg voltak győződve, hogy a Messiásnak dicsőséges uralkodónak kell lennie Izraelben. Vesekedtek egymással, hogy ki üljön majd a dicsőséges uralkodónak a jobbján és balján. Isten mennyekövét szerették volna lehívni a nekik szállást nem adó Szamária-beliekre. Karddal mentek vacsorázni, Péter le is vágta a főpap szolgájának a fülét. Mi lett volna akkor, ha Jézus párhetes tanfolyamat tart nekik, akár bentlakással is, akár harmincnapos szentignáci lelkigyakorlatot? Mit vontak volna le belőle tanulságul? Bocsánat, legfeljebb azt, hogy Jézus holdvilág-kanalazó; rosszabbik esetben meg azt, hogy homályosan beszél ugyan, de azért készíthetjük már a rómaiak ellen a – minden zsidó portán jól lezsírozva elásott – görbe kardokat.

Álljon meg a menet! Jézus szétküldte a tanítványokat a világba, egészen a föld határáig küldte őket. EGYENKÉNT! – kedves elmélkedő! Ez igaz, de ez nem teszi érvénytelenné az eddig mondottakat. Nem, mert tanítvánnyá tenni az összes nemzeteket küldte őket – egyenként. Tanítvánnyá pedig úgy kell tenni őket, ahogyan Jézus, a Küldő tette őket is – tanítvánnyá. Úgy, hogy Tizenkettővé teszi a tanítványokat. Egy kicsit több időutalványozással, mint szerdánként hattól-kilencig.

Hamar rájött erre az egyház, amikor szerzetesrendek alakultak benne. S nem hamar, amikor elrendelte, hogy a papságra készülőknek bentlakásos szemináriumot írt elő. Azért *nem hamar*, mert csak a 16. században rendelkezett így – a nagy baj, a reformáció után, a trienti zsinat nyomában. Hamar, nem hamar, de rájött erre. De ezzel csak Isten népe jelentéktelen töredékének biztosította az egyház a Jézus mutatta kiképzési formát. A 99% számára – nem biztosította. Nem is tanítványokat nevelt vele, hanem két osztályú egyház-társadalmat: uralkodó-engedelmeskedtető tanítókat és engedelmeskedő örök tanulókat.

Bármilyen megbotránkoztató volt is a jó húsz évvel korábban fogalmazott *Egyházrend*em a Hittani Kongregáció számára, keveset mondtam benne. Csak azt írtam le, amit megvalósítottunk a Bokorban. Amit nem valósítottunk, amit csak ezután kell megvalósítanunk, az még nem volt benne. Amit ezután kell megvalósítanunk – ez az **új parancs**. Az, hogy úgy szeressük egymást, ahogy Jézus szeretett minket, aki közös életformát biztosított nekünk! Ez fogja megoldani az egy dénár követelményét is. A tanítványoknak nem volt idejük gazdálkodni meg vagyont gyűjteni a három év alatt. De azért megvolt mindenük, ami kellett: *„Amikor elküldtelek titeket erszény, tarisznya és saru nélkül, volt-e hiányotok valamiben? Semmiben – válaszolták."* Igaz, nem is a TV-ből tanulták, hogy mi mindenre van szüksége az embernek, hogy meg tudjon élni, hogy meglegyen a pénze, hogy ki tudja fizetni a számlákat, hogy...

Még valamivel ki kell egészíteni a mondottakat. Nem férfi-buli volt, amit Jézus csinált. Ott volt mellette Mária Magdolna is. Péter mellett meg a felesége, akihez hűségesen ragaszkodott – ha hihetünk Szent Pálnak: *„Nincs e jogunk arra, hogy keresztény feleségünket magunkkal vigyük, mint a többi apostol, meg az Úr testvérei és Kéfás?"* (1Kor 9,5). Nem apácákra meg barátokra gondolt Jézus. Nem is nőtlen papokra. Férfiakat és nőket teremtett az Isten. Jézus is azokat hívta Isten Országába.

Május 20. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,23–29 — Isten elvárásai

„Aki szeret, megtartja tanításomat. Atyám is szeretni fogja őt.” Ejha! Olyan nagyon biztos vagy te, Názáreti Jézus, abban, hogy az Atya ízlése megegyezik a tiéddel!? Olyan nagyon biztos vagy abban, hogy a téged hallgatóknak feltétlenül úgy kell gondolniok a dolgokat, ahogyan te tanítod? Nem gondolsz arra, hogy te is csak a magad elvárásait tudod prédikálni tanítványaidnak? Honnan veszi a bátorságot magának Jézus az ilyen kijelentésekhez?

Ha tudom, ha nem – de veszi! Még rá is dupláz: *„Aki nem szeret, az nem tartja meg tanításomat!”* S feltétlenül hozzá is teszi: **s az Atya nem fogja szeretni őt**, s nem megyünk hozzá, és nem fogunk lakást venni nála; kívül marad rajtunk, mert nem hallgat rám... azaz **ránk**. De tudom is, hogy honnan veszi a bátorságot. *„A tanítás, amelyet hallotok, nem az enyém, hanem az Atyáé, aki küldött engem”.*

Jézus nem volt szerény. Hallatlan magabiztos volt. Nyoma sincs tanításában a bizonytalankodásnak. Bátran mondja: Jaj a gazdagoknak! Nem gondol arra, hogy hallgatóságában gazdag is lehet. Vagy nagyon is gondol, és még szárnyakat is kap, és még élesebben fogalmaz: hátha hatással lesznek szavai arra a gazdagra! Úgyannyira, hogy az menni fog – nem úgy, mint a gazdag ifjú –, s eladja mindenét, hogy megvegye a szántóföldet, a drágagyöngyöt.

Azt hiszem, a *puszta* volt magabiztosságának a forrása. Ott gondolta végig a dolgot, az Országot, amelyet aztán minden bizonytalankodás nélkül, egyenesben képviselt. S beszélt tűfokról, amelyen átbújhat a teve, de gazdagnak nem lehet része az Országban. S mondta bűbájos természetességgel: Boldogok a szegények, mert övék a Mennyek Országa. Mondta, hogy Máté – az egykori vámos – aztán leszelídítse a dolgot a lelki szegényekre. S hogy Kelemen Alexandriában meg egész könyvet írjon róla, hogy melyik gazdag is üdvözül. Szelídítsék és írják csak! A gazdagok miután mindent elpusztítanak, amit tudnak, végül magukat pusztítják ki! Hogyan? Gyereket nem szüléssel.

Magabiztosságának az volt a forrása, hogy végiggondolta, hogyan lehetséges az ember élete, és hogyan nem. Ezért tudta elutasítani a fegyveres megoldásokat is. A *főpapok, írástudók és vének* csak tegyenek Isten nevében bizonyságot a magántulajdon szentsége mellett. Jézus tudta, hogy a Mennyei Atya a tulajdonos, aki megteremtette a javakat. Az ember csak használhatja azt, ami az Istené, s a telekkönyveket mindig újraírják. Mindig más neveket írnak belé! A tegnapi nem gazdagokét.

Jaj annak, mely már tündökölt!
Annak közelg halála.
Elsímul a víz tükre és
Új hab tolul reája.
Isten egészbe mûködik,
Egészre fordít gondot;
Midőn egy nép – mint a kovász –
Megérett és... megromlott...

– írja Arany annyi évvel a vállán, mint amennyi Jézusnak volt, amikor tanítani kezdett. Jézus elvárásai az Isten elvárásai voltak! Ja, megfeszítették érte azok, akik csak hőbörgős galileainak tartották? Elviselte. Tudta, hogy a megfeszítők nevét csak azért őrzi meg a történelem, mert Őt feszítették keresztre. A gondolatait nem tudták keresztre feszíteni. Ma is újra fogalmazódnak. És ma is magán-elvárásoknak minősítik, akik nem szeretik őt: *Ezek csak a te elvárásaid!*

– Vakok ők! Bár meggyógyulhatnak!

Május 27. — Urunk mennybemenetele — Lk 24,46–53 — A póttanfolyam tárgyai

Nem térhetett vissza a közéletbe. Kaifás és Pilátus gondolkodás nélkül újra keresztre feszítette volna őt. Csak tanítványai számára támadt fel. Rövid póttanfolyamot tart, megáldja őket, s felemelkedik az égbe. A póttanfolyamnak a tárgyai: *kereszt, metanoia és imádság.*

Nem lehet az Isten Országát úgy hirdetni, hogy *főpapok, írástudók és vének* – összefogva a mindenkori hatalommal – hülyegyereket ne csináljanak az Isten küldötteiből. De ez ne izgassa Isten küldötteit! Viseljék el! Harmadnapra feltámadnak a küldöttek. Ki így, ki úgy! Jézus még úgy is, hogy minden napra egy tojás. Hogy tovább él. Az egyház liturgiájában is. Nem lehet úgy összeállítani a liturgiát, hogy ne jutna minden napra valami, ami az Országról beszél – megcsúfolva naponként a világ bölcsességét. Szövegei mindennap hoznak valamit Isten bolondságából. Azóta látom ezt világosan, amióta Budaváriban naponta misézhetek, s egy pár egyszerű embernek magyarázhatom naponként a benne levő tartalmakat. Átsüt Jézus minden szaván a látomás az Országról. Ha csak a 70 évesek, Józsi bácsi és Annuska, hallgatják is, amiket mondok, csillog a szemük, amikor az Országról beszélek. Szenvedni kell azért, hogy az Országról beszélni lehessen. A Messiásnak is, meg tanítványainak is. Kereszt nélkül sok minden lehetséges, de Isten Országa nem!

A *megtérés és bűnbocsánat* volt a második tárgya a tanfolyamnak. Egymás mellé kerül itt az evangéliumok Jézusának ajkán a metanoia és a bűnök bocsánata. Korábban hogy volt? Úgy, hogy *tartsatok bűnbánatot és higgyetek* (Mk 1,15)! Jézus nevében kell hirdetniök a tanítványoknak a gondolkodás átalakítását. Ha sikerrel jár az átalakítás, annak elsődleges következménye a hit lesz: **igaza van ennek a Jézusnak!** Valóban, a nagy urak csak zsarnokoskodnak, s nincs mit várni tőlük. Valóban, fegyverekkel semmit sem lehet rendbe hozni, elpusztul mindenki a megragadott kard által. Valóban, a Mammont imádja mindenki, aki többet akar birtokolni, mint a testvére. A gondolkodás átalakítása hitet eredményez: nincs igaza a világnak, akármilyen hangosan és ügyeskedve is reklámozza önmagát, s meséli, hogy mindig kell valaki, aki uralkodjék, valakiknek csak meg kell védeni a hazát, s a telekkönyvbe is be kell kerülnie valaki nevének ahhoz, hogy rend legyen a világban. Ezek metanoia előtti gondolatok. Ha létrejön a metanoia, megszületik belőle a hit. Elválaszthatatlanok egymástól.

Csak második mozzanat a bűnbánat, és csak a harmadik a bűnbocsánat. A második mozzanat: Jaj, nem így éltem!

Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétkét,
Sok hitetlenségét, undok fertelmességét...

Ebből a bűnbánatból az irgalmas Istennél, megint azonnal, egyidejűleg – megszületik a bűnbocsánat. Bűnbocsánat, bűnbánat csak következményei a hitnek. A hit meg a metanoiából, gondolkodásunk átalakulásából születik meg.

Jézus életének ez a második negyven napja a feltámadás után, már csak tanfolyam volt. Jézus hol volt, hol nem volt. Fel-feltűnik Emmauszban, Jeruzsálemben, a Galileai tó mellett, azután eltűnik. Tanfolyam volt ez, nem közös életforma. Tanulják, szokják a tanítványok magukban is – a közös életet! Maradnak a városban, s várják imádságban, hogy történjék valami. Akinél rendbe jöttek tudati szinten a dolgok, azaz akinél van metanoia, előbb-utóbb megkapja Istentől az indítást, és nem bírja tovább, kiáll a piacra s mondja: *Férfiak és testvérek!* Azaz, ma már nem ezt mondja, hanem: *Testvéreim, nők és férfiak!* (Ahogyan illik, annak mintájára, hogy Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!)

György Lajos

Mit jelent materialistának lenni, ha nincs többé anyag?

A Föld Hangja – ahogy Theodore Roszak hallja és nekünk elmondja (The Voice of the Earth, Simon and Schuster, New York 1992, p. 367)

Meg lehet-e fékezni, vissza lehet-e fordítani az emberi faj önpusztító és természetromboló magatartását? – kérdezte már sok zöld filozófus az elmúlt évtizedekben, s most új könyvében *Theodore Roszak* is. Neves szerzőnk úgy véli, hogy az ember – mint viselkedése tanúsítja – őrült, tehát gyógykezelésre szorul. Könyvében egy új tudományág, az „ökopszichológia” alapjait mutatja be. Azt boncolgatja, hogy miként alakult ki a bolygót tönkretévő elmebajunk, a „modern” társadalom kóros körforgása, s milyen módon lehet az embert, az emberiséget meggyógyítani.

A szerző – mint korábbi könyvében is (Person/Planet) – James Lovelock Gaia-elméletére hivatkozik. Az angol tudós egy helyen kifejti, hogy a szépség élménye örömöt, beteljesülést, gyönyört, izgatottságot, sóvárgást okoz, s ez a szinte szédülést okozó, örökletes anyagunkban gyökeredző érzelem akadályozza, hogy bántsuk és pusztítsuk az élővilágot, tápláló földanyánkat.

Roszak felveti a kérdést, hogy mi és miként nyomta el ama bolygó iránti öröklött lojalitásunkat, amely létrehozta az emberi tudatot és annak gondját viselte? Tanulmányában a pszichológia és ökológia közti szakadékot igyekszik áthidalni, vizsgálva az egyén és a bolygó szükségleteit. „A Föld jajkiáltása” – írja –, „hogy mentsük meg az ipari rendszer nyomása alól, azonos a saját jajszavunkkal. Olyan életre vágyunk, amely megszabadít bennünket, s olyan teljes személlyé szeretnénk válni, amire születésünk révén alkalmasak vagyunk.” Roszak hosszan és színesen elemzi az eszét vesztett fogyasztói társadalmat. Diákjait gyakran elküldi a nagy élelmiszer-áruházakba, hogy – semmit sem vásárolva – nézzenek körül, mi kapható ott, ami valóban kell az élethez és egészséghez, és mi a felesleges, mi a hulladék? Felméreti velük, hogy mekkora hely kellene, ha csak a valóban szükséges dolgok lennének a polcokon? Meg kell nézniük, hogy az emberek miket vásárolnak – pipereszereket, cigarettát, italokat, festett cukrosvizet, papírt és műanyagot. Egyik „kedvence” a Taiwanon gyártott „neontelefon”. Egyik olyan, mint egy régi wurlitzer, a másik, mint egy várkastély, de mindegyik világít, miközben csenget. „Szörnyű dilemma” – fejti ki. Az ilyet előállító gyár munkabért fizet, amin valaki eltarthatja a családját, s egy eladósodott ország fizetheti a bevételekből a kamatokat. Az üzletek tele vannak számítógépes vacak játékokkal, azokon rengeteg gombbal és kapcsolóval. Az amerikaiak 50 milliárdot adtak ki ilyesmire a nyolcvanas évek második felében. Roszak eszmeileg és politikailag kemény zöld nézeteket képvisel. Elutasítja a vállalkozók visszatérő érvét, hogy az emberek ezt vagy azt akarják, mert az emberek akaratánál fontosabb a Föld akarata. Bűnösnek tartja pl. azt az intézményt (Competitiv Enterprise Institute), mely még az óceánokat is magánkézre szándékozik adni, s a tenger fenekét, akár a földi farmokat, határokkal akarja felszabdalni, s elektronikus eszközökkel biztosítani a halak, bálnák, fókák fölötti tulajdonjogot.

Azt, hogy egy amerikai környezetvédő valóban hol áll, azon is lemérhetjük, hogy miként vélekedik a Harmadik Világ gondjairól. *Roszak* felháborodottan utasítja vissza Dél országainak kizsákmányolását, pl. a Világbank azon terveit, hogy szemétlerakó hellyé tegyék a Harmadik Világot. *Roszak* megállapítja, hogy őrült kultúra a mienk!

Ismeri és visszautasítja a zöld mozgalommal szembeni legújabb amerikai hadjáratot. A vezető üzleti körök nézetei bemutatására Kenneth Chiltont idézi: „...ezek a vélemények (t.i. a zöldeké) olyan degenerált ideológiai vitához vezetnek, amely távol áll az egészséges tudományos és gazdasági elvektől. Az ökoszisztéma saját érdekében való megvédése kitöltetlen csekket jelentene. Az amerikaiakat arra kérik, hogy az északi foltos bagolyhoz vagy a delta bűzös-lazacához éppen annyira ragaszkodjanak, mint az emberi lényekhez. A legtöbb ember nem tudja magáévá tenni azt, hogy nem jelentősebb a Mindenségben, mint a baglyok vagy halak.” Hasonlóan vélekedik Georg Reisman, aki a környezetvédelmet embergyűlölettől átitatott méregnek nevezi, amely épp úgy fenyegeti a kapitalizmust, mint a bolsevizmus vagy a nácizmus. Az FBI – fejti ki *Roszak* – most éppen annyira Amerika ellenségének tartja a zöldeket, mint korábban a kommunistákat.

Az író tudja, hogy milyen módon kellene élnünk – amikor egy röpiratot ismertet: „Nem elég ötven egyszerű dolgot tenni a földért, hanem ötven nehéz dolgot kell csinálni.” A jegyzék kezdete:

1. Szedd szét a kocsidat!
2. Legyél teljesen növényevő!
3. Termessz magad főzelékféléket!
4. Kapcsold ki az áramszolgáltatásodat!
5. Ne legyenek gyermekeid!

— Ez nem teljesen humoros dolog — teszi hozzá...

Könyvének három része a pszichológia, a kozmológia és az ökológia címet viseli. Az első két rész az alapokat ismerteti, a harmadikban összegzést, ha úgy tetszik, szintézist kapunk.

KÖNYVE ELSŐ RÉSZÉBEN arról ír, hogy valaha minden pszichológia „ökopszichológia” volt. Aki a lélek gyógyítására törekedett, az természetesnek vette, hogy az emberi lélek szorosan a világunkba ágyazott, amelyen osztozunk az állatokkal, a növényekkel, az ásványokkal és a kozmosz összes láthatatlan hatalmával. Miként a régi időkben minden orvoslás ‘holisztikus’ volt – a test, a tudat és a lélek együttes gyógyítása, úgy valaha minden pszichoterápiának kozmikus kapcsolatai voltak. A nyugati pszichiátria ezzel szemben elszakítja a ‘belső’ világot a ‘külső’ világtól.

Fontos célunk összekötni a létezés két birodalmát, a nagyot és kicsit, magasat és alacsonyt, belsőt és külsőt, s a tudományt el kell hozni a metafizika határára. *Roszak* a misztikusokat említi, akik gyakran szóltak minden dolog egységéről.

Mennyire meghatározottak, vagy bizonytalanok az Én határai? *Roszak* mindvégig gyakran és vitázva idézi Freudot, aki szerint „a ‘mindenséggel való egység’ úgy hangzik, mint egy vallási vigasz iránti törekvés”, és az uralkodó tudományos szellem nevében az ilyen törekvést ‘neurotikusnak’ nevezte, bár ehhez őszintén hozzátette: ‘az egyén határai nem állandóak’. „Eleinte mindent magában foglal, aztán elkülönül a külső világtól. A mi én-érzésünk összezsugorodott, az egyén és a világ között valaha létezett, mindent felölelő szoros kapcsolatnak csupán maradéka.”

Freud úgy látta, hogy a jól kialakított és megvédelmezett ÉN, amit a tudomány „normálisnak” és „egészségesnek” tart, „összezsugorodott maradványa” valami nagyobbnak, ami régen harmonikusan össze volt kapcsolva a világgal. Freud egy nirvána-elvről is

írt: ezen a nyugalom, a megsemmisülés utáni vágyat értette – ez *Roszak* olvasatában Buddha eszméinek „tanulatlan” idézése, mert a buddhizmus a vágyak felszámolását tanítja.

Freudot többen bírálták redukcionista felfogása miatt, így tanítványa, Jung is. Nála a nem-anyagi kollektív tudattalan tartalmazza az emberi faj összetett bölcsességét. A tudatban rögzült az archetípusok, jelképek nyelve, és átlépve a szűk kulturális határokon, a tudatot, lelket közelebb hozza a megvilágosodáshoz.

A főáramlat professzorainak – Junggal szemben – viszont az a fölfogásuk, hogy a tudat – az agy – atomok és elektromosság összessége, és mindez a tudomány világához tartozik. Freud egyetért velük abban, hogy ez a természeti jelenségek egyetlen lehetséges tanulmányozási módja; Jung látszólag elhagyja a tudományt.

Roszak felveti, hogy korunkban igen fontos lett a környezet szerepe egészségünkben-jólétünkben: a mai betegségek a természeti népeknél nem léteztek. A gyűjtögető, halászó-vadászó törzseknél a gyerekek a szabad ég alatt születtek, madárdal és a természet illatai közepette. A régi, animisztikus világképnek a test és a tudat egyaránt része volt, s szoros a természeti világgal való kapcsolat – a megnyomorodás a földműveléssel kezdődött. Az ember ősi viszonya a természethez: adás és elvevés, udvariasság és tisztelet; az elejtett és megölt állatoktól bocsánatot kell kérni, áldozatot és kárpótlást kell felajánlani. Őseink ezen érzékenységét elveszítettük, és ez magyarázza az ökológiai válságot, az őrülethez vezető lelkiállapotunkat is.

Mégis, a Lovelock által említett ősi ökológiai összhangunk nyomai az evolúciós múlt örökségeként ott lappanganak bennünk, mint örökölt képességek, tudatunk mélyén emlékszünk arra az időre, amikor az emberi és nem-emberi még egészséges kapcsolatban állt egymással.

A viselkedésünket szabályozó ösztönök helyébe a kultúra lépett, az lett a „második természetünk”, amely a nevelés és a társadalmi szabályok révén hat reánk. Elveszett az ember előtti psziché spontán környezeti kapcsolata, az a képesség, hogy feleljünk a jelekre és engedelmeskedjünk a kéréseknek. Elveszett az állatoknál meglévő azonnali válaszadás, ehelyett kialakult a szertartás, a mítosz, a jelképrendszer – olyan tanok és képek, amelyek valaha az ösztönök körébe tartoztak. Amit egyszerűbb teremtmények egy szagból, színből, az éhségből fognak fel, azt nekünk a népmesékből vagy vallásos szertartásokból kell megtanulnunk. Talán itt van a művészet eredete. A primitív művészet naivitása és tisztasága ebből származik – gondoljunk az énekekre, mozdulatokra is.

Roszak nem hisz abban, hogy a „pogányság” mindig „vakságot” jelentett. Inkább mi vagyunk a vakok. Elvesztettük azt az érzékünket, hogy úgy lássuk a világot, mint ők látták, hogy ÁTLÁSSUNK a dolgokon, mint ők tették. A dolgok a régiek számára átlátszóak voltak. Azonban bármit támasztunk föl az animista érzékenységből, annak egybe kell fonódnia a modern tudománnyal; mennél mélyebbre hatol a modern tudomány a dolgokba, annál inkább talál utalásokat és nyomokat az ősi animista világban A KOZMIKUS TUDATRA! Az ökológiai tudattalan megismerése és föltárása révén új természetfilozófiát kell teremtenünk. Fel kell élesztenünk a bennünk lévő „vad” maradványt, hogy az találkozzék korunk környezeti szükségességével. Ezért fontos a Gaia-elmélet és az Antropikus Elv – vezet át a szerző könyve KÖVETKEZŐ RÉSZÉBE. Ezek irányítják első botladozó lépéseinket egy olyan tudomány felé, amely megszabadít bennünket mai gondolkodásunk értelmetlen és halott világegyetemétől. Ezek az elméletek adják a lehetőséget a kapcsolathoz.

Az ortodox tudomány az elmúlt három évszázad alatt azt tanította, hogy a természet világa tőlünk távoli és idegen. A mai kozmológia, fizika és biológia megváltoztatta elképzelésünket a Mindenségben elfoglalt helyünkről. James Jeans, a neves csillagász mondja The Mysterious Universe c. könyvében: „...a tudás áramlata egy nem-gépies valóság felé mutat; a Mindenség egyre inkább egy nagy gondolathoz hasonlít, s nem egy nagy gépezethez.”

Amikor *Roszak* egyetemre járt, nem Jeans eszméi képezték a fő irányvonalat. Filozófiai tanulmányai során inkább Russell tanait kellett magáévá tenni: „Az ember eredete, növekedése, reményei és félelmei csak az atomok véletlen kapcsolatainak a következménye. Semmiféle szenvedély, hősiesség, sem a gondolkodás vagy érzések ereje nem őrzi meg az ember létét a sír után; a korok minden munkálkodása, minden elhivatottság, sugallat, az emberi szellem fényessége arra lesz ítélve, hogy eltűnjön a Naprendszer halálával és az

ember tetteinek a templomát eltemeti a Mindenség salakja. Ez annyira bizonyos, hogy semmiféle, ezt a nézetet elvető filozófia nem állhat meg a talpán...” Hasonló Jacques Monod véleménye is: „Egyedül a véletlen a forrása minden újításnak, minden teremtésnek a bioszférában. Tiszta véletlen, szabad és vak véletlen áll az evolúció gyökerénél: a biológia központi fölfogása ... az egyedüli elképzelhető elmélet..., és semmi sem engedi meg azt a föltételezést – vagy reményt – hogy ezt a nézetet újra kell értékelni.”

Amikor Russell a fenti sorokat leírta, a pozitivizmus uralkodott, s a filozófusok feladata az volt, hogy „megtisztítsák a kultúrát a babonaságtól és érzelmes fecsegéstől”. *Roszak* felteszi a kérdést, hogy lehet-e a világ valamiféle vak véletlen eredménye? Vagy van-e a természetben nyoma valamiféle tervezésnek, amely értelem jelenlétére utalna? Lehet-e az élet és a tudat véletlen jelenség, miként Freud és Russell föltételezték?

Roszak elfogadja a „Felvilágosodás” politikai eszméit, mert azok képezik a nyugati gondolkodás alapjait. A klerikális előjogok, mint arisztokratikusak, ellentétesek a demokráciával. Az évek során azonban kételyei támadtak a filozófiai célokat illetően, amelyet összekötöttek a forradalom politikájával. *Roszak* istenfogalma nem azonos a keresztények, zsidók, mohamedánok istenfogalmával, az övé inkább irányul a tudatiságra, mint az istenségre, egy atyai hatalomra. A materializmus azt tanította, hogy minden anyagi; az anyagra véletlen erők, energiák hatnak, véletlen módon; az idő folyama végtelen, ami alatt a tudattalan erők létrehozzák az anyagot és a tudatot is. Ami történt, véletlenszerű volt, nem kellett hozzá Isten. Ez volt a világi katekizmus, mielőtt Planck, Bohr, Heisenberg, de Broglie lerombolták a materializmus utolsó bástyáit is. Az anyag már nem volt többé egyszerű és alapvető. A „dolgok” helyébe „események” léptek, néha igen ellentmondó módon. Az anyag, energia és üres tér közti határok eltűntek, s a korábban „fizikainak” mondott világ képe is szétfoszlott. Az atomok helyére a „részecskék” kerültek, de azok már nem voltak többé az atomok részei, a nagyközönség nyelvén meghatározhatatlanok és homályosak maradtak. Egy „részecske” lehet egy átmeneti lökés vagy töltés vagy csomó, amely a tér-idő görbéjén utazik, s nem fogható föl tárgyként, dologként.

Roszak megkérdi: MIT JELENT MATERIALISTÁNAK LENNI AKKOR, HA NINCS ANYAG TÖBBÉ? Korunkban ugyanis megszűnt az anyag és szellemiség merev szétválasztása.

Roszak sokat foglalkozik a véletlennel, azzal, hogy mennyire csekély a valószínűsége, hogy véletlenül létrejött volna a maihoz hasonló Mindenség? Ludwig Boltzmann szerint ehhez $10^{(10^{80})}$ (tíz tíznek a nyolcvanadik hatványán) évre lenne szükség. Fred Hoyle és Chandra Wickramashinghe is számolták annak a valószínűségét, hogy az élet ilyen irány nélküli dolgokból született volna. 20–30 aminosavra nézve 10^{40000} (tíz a negyvenezrediken) valószínűséget kaptak..., s John Gribbin úgy számol, hogy ha a Big Bang óta a kiterjedés sebessége csupán $10^{(-60)}$-ad (tíz a mínusz hatvanadikon) résszel eltérne a jelenlegitől, akkor sosem alakultak volna ki galaxisok, bennük a csillagokkal. Sosem lett volna Föld, ember, intelligencia.

Ezek a gondolatok nem annyira újak. Lawrence J. Henderson még az első világháború előtt meg volt győződve arról, hogy van egy működő tényező: a „környezet alkalmassága”. Olyan fizikai és vegyi tulajdonságok vannak, amelyek mintegy előkészítették az élet megjelenését és evolúcióját. Hendersonra különösen a víz fizikai jellemzői és a szerves kémia alapjait képező elemek sajátosságai gyakoroltak mély benyomást. A víz kedvező sajátosságai: oldószer, felületi feszültsége van, kitágul, ha megfagy és a jég úszik a vizek felszínén. Mindebben Henderson teleológiai tényezőket látott, melyek az élet fenntartását segítik elő. „Fel kell tételeznünk, hogy a környezet alkalmassága legalább annyira régi, mint a periódusos rendszer, mint az elemek evolúciója, ha egyáltalán evolválódtak.” Abban az időben semmit sem tudtak a táguló világegyetemről, a kozmikus evolúcióról. Elméletét mégis arra a lehetőségre alapozta, hogy a fizikai anyagoknak is volt történelmük, és történelme során az anyag alakította a környezet alkalmasságát, és egy adott pillanatban létrejött az élet – talán nemcsak a mi bolygónkon. Meg volt győződve róla, hogy más bolygókon is evolválódott a szerves élet.

John Wheeler kifejti, hogy a Mindenség az emberhez alkalmazkodott. Képzeljünk el egy Mindenséget, amelyben a fizika dimenzió nélküli állandói egyik vagy másik irányban néhány százalékkal megváltoztak volna. Ember sosem lett volna egy ilyen Mindenségben. Ez az antropikus elv legfontosabb pontja. Eszerint az egész gépezet és elrendezés közepén van egy életet adó tényező. Tekinthetők-e ezek véletlennek? Ez az a pont, ahol a tudomány és a teológia kapcsolódik, legalább is közeledik egymáshoz.

Az antropikus elv az életet és a tudatot a kozmológia középpontjába helyezi. Ennek részletes tárgyalásán túl *Roszak* foglalkozik a rendszerelmélet azon fölismerésével, hogy a rendszer részei úgy cselekednek, mintha az egész akaratával s a vetélkedés/együttműködés viszonyával rendelkeznének (kifejtve, hogy a szimbiózis a globális homeosztázis fenntartásának eszköze, az evolúció legsikeresebb stratégiája).

Roszak nevetségesnek ítéli azokat, akik tagadják a természetben meglévő szándékosságot, holott ez a gondolat átitatja minden kimondott szavukat. Élen jár ebben a vonatkozásban Richard Dawkins, „az utolsó ateista harcos”. Ő az ortodox darwinizmust a vallásos nézetekkel szemben védelmezve kitalálta azt a szürrealista nézetet, hogy léteznek önző gének, amelyek előreviszik az evolúciós folyamatot. Írásai hemzsegnek a működő gének antropomorf jellemzésétől. Dawkins úgy beszél a megszemélyesített génekről mint játékosokról, vetélytársakról, evezősökről, programozókról, sőt chicagói bűnözőkről: „oktatnak”, „tanácsokat adnak”, „harcolnak” és természetesen önzőek.

Részletesen olvashatunk az entrópia elméletéről. Ezen feltételezés azt állítja, hogy korábban nagyobb „rend” volt a Mindenségben, mint most van. De ugyan mi is volt ez a rend? Egy terjedő villanás, sugárzás, amiben anyag sem létezett. Az energia-összpontosuláson túl miként lehet ezt rendnek nevezni? A Big Bang, a nyers, alaktalan energia a „rend” hiányát jelentette. Mitológiailag ez volt a káosz. („A föld kietlen és puszta vala...”) Az entrópia olyan rendszerre jellemző, mely sem energiát, sem anyagot nem ad le a környezetébe, és nem is vesz fel onnan, egyensúlyba jut. Egyesek zártnak, mások elszigeteltnek nevezik az ilyen rendszert. Az ilyenre jellemző a növekvő entrópia. Azonban a természetben nem találunk zárt rendszert. Ilya Prigogine és Paul Glansdorf írt arról, hogy amíg egy nyitott rendszer kívülről kap energiát, nem épül le, hanem önszerveződő lesz.

A szerző részletesen – és korántsem dicsérően elemzi Pierre Teilhard de Chardin munkásságát. Bírálata szerint az Ómega-pont statikus és transzcendens, Dante Isteni színjátékára emlékeztet. Ott, a paradicsomban mindenki egy hatalmas mennyei rózsa személytelen szirma lesz. Semmi sem mozog, semmi sem változik, semmi sem történik. Teilhard egy hiperperszonális állapotról beszél, de nehéz belátni, hogy a személyes lélek képes fennmaradni egy mindenkit magába ölelő isteni személyiségben. Elérkeztünk a teokratikus totalitarianizmus legmagasabb fokára. *Roszak* véleménye, hogy Teilhard következetes (bonyolultság, egyesítés, konvergencia, megaszintézis, egyhangúság, központosítás), de ez az autoritárius központosítás nyelve. Ez a fajta hierarchia az emberi társadalmakban igen régi, a folyam menti kultúrák jól ismerték, ez Orwell Big Brother társadalma. *Roszak* helyenként gúnyolódik Teilhardon, nem tud azonosulni vele, mintha nem igazán értené a mondanivalóját. Pedig biztosan nem véletlen, hogy neves filozófusok, mint Henryk Skolimowski, Peter Russell vagy Jacques Grinevald szívesen hivatkoznak reá, merítenek belőle. S Teilhard Ómega-pontjáról sok minden eszünkbe juthat: a cél is, amit sem elképzelni, sem elérni, sem megismerni nem feladatunk és nincs rá lehetőségünk. A magam részéről az Ómega-pontot felfoghatom a Kozmosz és lényei közös Nirvánájának is, amiről vitázni nem, legfeljebb elmélkedni érdemes.

A KÖNYV HARMADIK RÉSZE az összegzés. Sok mindenre visszatér itt, amivel már korábban foglalkozott. Az összegzés lényege, hogy ha van egy integráló intelligencia a Földön, az nem emberi intelligencia. Az nagyobb és ősibb, bölcsebb, és fennmaradása érdekében követi a feladatait. Metafizikai értelemben ez a LÉLEK: a testi élet princípiuma, amit csak Isten tud teremteni, de ami a tudat igényeinél alapvetőbb szinteken működik. A latin ANIMA közelebbi kapcsolatot sugall az animality-vel (ösztön), mint az intellektus. *Roszak* deizmusa különbözik Voltaire, Jefferson, Locke deizmusától, körvonalai a rendszerelmélet révén alakultak ki, s nem igényli a személyes Isten támaszát.

Képzeletben levetít egy Gaiaról készült filmet. Miként jelentek meg az ember tevékenységének jelenetei, mit jelentett a városok kialakulása, miként tűntek elő az utak, erődök, vízcsatornák, majd az ipari városok, megalopoliszok, miként betegedett meg Gaia – „városhimlőben”. A városok mindent birtokolnak, irányítanak, elfogyasztanak. A természet maradványai a városok játszóterei, a fáradt turisták pihenőhelyei. A parazita városi települések megzabálják a föld minden anyagát, s több hulladékot adnak le, mint amennyit a természetes körök megtisztítani képesek. A városhimlő végső szakaszába jutott. Ebben a részben az ökológiai Én csíráit keresi, s igyekszik megtalálni annak filozófiai-irodalmi gyökereit. Visszamegy Kropotkinhoz, aki arra a következtetésre jutott, hogy az emberi természet alapvetően etikus. Eszméje az olyan ideális állapot volt, ahol önálló emberek alkotják a társadalmat, olyan önálló emberek, akik mindenkihez etikai gondoskodással fordulnak. Nem kell rendőrség, bürokratikus apparátus. Miért kellene, folytatja a gondolatot *Roszak*, ha az etikai tudattalan adja a társadalom kötését? Ha ilyen etikai tudattalan nem létezik, semmiféle politikai erő és bürokrácia nem képes összehozni és összetartani a társadalmat. Ha viszont létezik, akkor mi saját magunk, spontán módon szerveződünk családdá, klánná, bandává, törzzsé, céhhé, faluvá, várossá. Ez a működő társadalmi ökológia. Részletesen ismerteti Marshall Sahlins írását a „kőkorszaki gazdaságról”, aki a vadászok és gyűjtögetők társadalmát tekinti az eredeti bőség társadalmának. „A legtöbb primitív nép nem sokat birtokolt, de nem volt szegény. A szegénység nem a javak mennyiségétől függ, hanem társadalmi helyzet, az emberek közötti viszony, a civilizáció találmánya.” *Roszak* itt Platonra hivatkozik, aki azt tanította, hogy a szegénység nem a kevés tulajdont, hanem a nagy vágyakat jelenti, de nem idézi a Buddha azon beszédét, melyben a vágyak okozta boldogtalanságról, a vágyak megszüntetésének szükségességéről szólt.

Roszak számára fontos személy Lewis Mumford, aki utolsó könyvében – The Pentagon of Power – új fogalmat javasolt a gazdasági gondolkodásban – a teljességet (plenitude), az elégség (enoughness) érzetét, amit akkor lehet elérni, ha az emberek azt kérdik: „Gazdagságot – MINEK?” A teljesség uralma megengedi a nagy kiadásokat, ha az ember a tudás, a szépség, a szeretet iránti magasabb igényeit akarja kielégíteni, de szigorú a kevésbé értékes célok esetében. A teljesség nem gazdasági fogalom, a piacon nem mérhető. Arra buzdít bennünket, hogy határozzuk meg valós szükségleteinket, egyénileg és társadalmilag. A közgazdászok azonban azt mondják, hogy ez filozófia, és nem gazdaságtan.

Ebben a részben említi a matriarchátus-patriarchátus viszonyát: a patriarchális Én sérti mind a környezetet, mind a női személyiséget. A férfiaknak éppen úgy részt kell vállalniuk a gyereknevelésben, mint a nőknek... Úgy véli, hogy az a mód, ahogyan a világ alakítja a fiúgyerekek tudatát, közel van a környezeti gondok gyökereihez. Amíg a férfiak uralják a tömegtájékoztatást, és a műsor csak olyasmi, hogy terminátor, likvidátor, megsemmisítő, csúcsfegyverek stb., addig nem tudjuk magunkat megszabadítani a megsemmisítés erkölcsétől. Odakötődik a 12 éves gyerek lelkéhez, s ez lesz benne, amikor 30 éves üzletember, 40 éves ezredes vagy 50 éves politikus lesz belőle. *Roszak* szeretettel szól Aldous Huxley késői, Sziget című könyvéről, amely – úgymond – átfogó ökológiai utópia. Huxley meggyőződése volt, hogy a vallás és a tudomány végül méltóságteljes, egymást kölcsönösen támogató egységben fog összeolvadni. Szerinte az „örök filozófia” (az egyetemes tanítás, melynek gyökerei a nagy vallásos hagyományokban találhatók) nem igényli, hogy a modern tudomány tanításait félreseperjék. Utópiájában az óvodában kezdődik a mély rendszerek tanulmányozása és a bevezetés a vallásokba és az erkölcstanba. A tudomány mindennek a viszonylásait tanítja. „Az elemi ökológia egyenesen az elemi buddhizmushoz vezet”, írta.

Könyvének utolsó részében azzal foglalkozik, hogy a tudatalatti Én milyen mértékben tartalmaz ökológiai elemeket, milyen kapcsolatban áll a tudatos Énnel? A tudatalatti Én támogatja a tudatos Ént, máskor az szelídíti meg a vadságot, hogy az társadalmilag elfogadható legyen. Amit a tudatalatti Én megőriz hosszú érési folyamatából, az ökológiai intelligenciánk kincsestára. Konok, mélyen ellenáll minden társadalmi formával szemben, amely veszélyezteti az ember és a természet harmóniáját. A megszelídítetlen önzése kapcsolatot jelent a psziché és a kozmosz között, amelynek távoli eredete visszanyúlik a Big Bang-ig. Ahogyan létezik „a test bölcsessége”, melynek jobb érzéke van az egészség iránt, mint az orvostudománynak – úgy létezhet a tudattalan bölcsessége is, amely tudja, hogy van egy olyan egészség, amely jobb minden pszichiátriai iskolánál. Annak normalitási állandói lényegében szükségből eredő társadalmi védekezést jelentenek.

Számunkra hallatlanul fontos, hogy mit teszünk a gyerekekkel. Thomas Traherne így fogalmaz: „A gyerekek a világ örökösei, és látják azokat a titkokat, amelyeket a tanultak könyvei sosem tárnak föl.” A zsidó-keresztény és iszlám kultúrában felnőni azt jelenti, hogy megfojtjuk örömünket a Traherne-féle természeti titkokban, és e helyett bizalmatlanok, sőt ellenségesek leszünk a természettel szemben. Tiszteljük az érzelmileg deszakrált tárgyilagosságot, ami a modern tudomány ideálja. Nem építünk a gyerekek természet iránti belső ragaszkodására, ellenkezőleg, kételyeket ébresztünk bennük. Tudatalatti Énünket megfosztjuk a veleszületett ökológiai bölcsesség jelentős részétől. A baj ott kezdődik, amikor az újszülöttet a kórházban elválasztjuk az anyától, megsértve a gyerek várakozását. Ezért nálunk kiabálva lép a világba, de a hagyományos társadalmakban nem. Kiabálása – tiltakozás. (Charlene Spretnak beszámol arról, hogy 3 napos gyerekét a júniusi meleg éjszakában kilopta a kórház kertjébe, és bemutatta a fenyőknek, virágoknak, a holdnak, a csillagoknak – a kozmikus társadalomnak. A mai pszichoterápia nem igyekszik felkelteni az igényt a tiszta levegő, a madarak éneke, a fák, a tenger, a hegyek, a folyók iránt.) Nem képes kezelni a fő bajokat az a pszichiátria, amelyik szexre, családra, társadalmi viszonyokra korlátozza magát – de nem foglalkozik a tudattalan ökológiai szintjével. Minden pszichológia a neurózis gyökereit keresi, és azokat az erőket, amelyek gyógyítják a zavart pszichét. Nyomoznak a titkok között, a valódi identitás kulcsai után. Freudnál ez az incesztus és gyilkosság, Jungnál a mítoszok, szertartások, vallásos jelképek maradványai, Reichnél a meghiúsított orgazmus-energia tartalékai stb. Csak a Gestalt iskola keres mélyebb biológiai összefüggéseket a gyógyításhoz, csak ők használják az ökológia fogalmát. Roszak szerint az ökológiai Én a nárcizmusból született, amely bátran vallja a szeretetet és elragadtatást önmaga iránt, aki nem vetélkedő, hanem figyelmet, tiszteletet érdemel. Ha tömören akarom összefoglalni a könyvet, számomra annak fő mondanivalója a következő: *A kozmosz és a föld (Gaia) – él, célja van. Tudatuk is van, de az számunkra, az ember számára megfejthetetlen és megismerhetetlen. Az ember megjelenése a mindenségben szükségszerű, nem véletlen. Az ember, aki evett a tudás fájának gyümölcséből, igyekezett elfeledni, amit a mindenségtől – Istentől kapott. Saját játéka, hatalma, önzése érdekében elnyomja legjobb (isteni, kozmikus) Énjét, ökologiai tudattalanját. Célunk annak felszabadítása, megismerése.*

Forrás: ETK honlapja

TARTALOM

Tanulmány
Adolf Holl: A szerető Isten nem akar áldozatokat 2–3
Doris Weber: A hamis istenek hatalma 4–7
Ursula Nuber: Búcsú az áldozat szerepétől 7–8
Olvasók fóruma
Bulányi György: Késő, de nem elkésett jubileumi köszöntés 16
Gyerekeknek Moha-mese
Ünneplés 17–18
Könyvismertetés
H.F.: Jézus, az Újszövetség és a kereszténység 19–20
Mihálovics Zoltán: Törvényteljesítés – viszontszeretetből 20
Meditáció
Merza József: Ezredvégi vallomás (II. rész) 9–12
Gromon András: Jézus iróniája 13–15
Simonyi Katalin: Utazás az „elég" világába II. 21–23
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 24–27
Környezetvédelem
György Lajos:
Mit jelent materialistának lenni, ha nincs többé anyag? 28–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Parázs

Ideje senkinek sincs már,
mind ámokfutó,
kit végül is csak a sír vár:
elolvad, tavalyi hó.

Jobb volna halkan pihenni,
kertben, fű, lomb között,
hervadó tűz, mely egy szemnyi
parázsba költözött.

Csak lenni, nem mindig örsön;
tenni a mindennapit,
ahogy sok csendes ösöm
példája tanít.

De soha nem nyughatom már:
szél támad, lángra kap
az égre feszülő csont-vár
s lerogy túlterhe alatt.

Kit ár sodor, fordul így vissza,
kit szél emel, néz le így,
ha csontig ég, lesz újra tiszta,
akit Isten segít.

Keresztury Dezső

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

XII/2. (66.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@matavnet.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító,
Ipolytölgyes.
Felelős vezető: Martos György
ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: Garay András
Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2001-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1000 Ft
egyéb külföldre ..... 2400 Ft
Nyugaton: ..... 36 DM

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

XII. évf. 3. szám
2001. június
125,– Ft

Eszeveszett volt-e Jézus?

A nők elleni erőszakról

Interjú Drewermann-nal

Egyetemalapítás Nagyváradon

Utazás az „elég” világába

Vasárnapi elmélkedések

Olvasók fóruma

Az esőerdők spiritualitása

Az utolsó évezred?

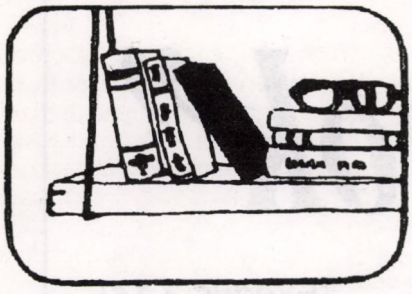

Bulányi György

Eszeveszett volt-e Jézus?

1. Az evangélium ésszerűsége

Korán felmerült ennek gyanúja: rokonai erőszakkal cipelték volna haza Názáretbe, mert úgy ítélték, hogy eszét vesztette (Mk 3,21). A minap 90 éves korában elhunyt Raymond-Leopold Bruckberger francia domonkos is feltette e kérdést Jézus története (1965) c. könyvében: Őrült volt-e Jézus? A „Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok” jézusi kijelentés indította erre. Válasza: nem volt őrült; fenti kijelentése csak nyomatékozza szavainak tekintélyét. Magam minden tekintély-problémától elvonatkozva hozom elő újra e kérdést, és tanítása egészének, a jézusi evangéliumnak ésszerűségére kívánok rákérdezni. Egyáltalán komolyan vehető-e, amit képvisel?

A kérdés számomra részben költői. Mégpedig azért, mert harminc esztendővel ezelőtt – túl Prohászkán, a marxizmuson és a Vatikán keleti politikáján – a Keressétek az Isten Országát! vastag köteteivel adtam választ magamnak: nem volt őrült. Ellenkezőleg: meghökkentő tanítása az egyetlen lehetőség, hogy az emberiség megmeneküljön a végkatasztrófától. Idézem e munka Bevezetésének egyik mondatát az „Útról”, Jézus tanításainak foglalatáról: „Vajon ez az Út nem az egyetlen értelmes és a fenyegető katasztrófát kikerülő út-e az emberiség evilági életében...?”

Csak azért nem teljes egészében költői a kérdésem, mert a kereszténység a maga fennállásának utolsó 1700 esztendejében egyfolytában úgy gondolkodik és viselkedik, mintha őrült lett volna Jézus. Azért volt őrült, mert olyan evangéliumot prédikált „út”-ként, aminek csak ellentmondását és ellentétét választhatja nemcsak az emberiség egésze, hanem ezen belül maga az egyház is; akár az ortodox, akár a katolikus, akár a protestáns egyházak. Ebben teljes az összhang közöttük, ökumenéjük e tekintetben problémamentes. Akik pedig olyasfélét képviseltek, mint magam is, azokat elégették máglyáikon vagy kardélre hányták, mint „őrülteket” s a társadalom ellenségeit – ugyanezen társadalom megmentésére hivatkozva. Így hát kérdésfeltevésem még sem egészen költői, mert ez van mögötte: Csak én vagyok őrült, és mindenki más normális? Az egész világ őrült, és csak én vagyok normális?

Az is mozgat a felvetésnek erre az ébresztőórára emlékeztető harsány hangmegütésére, hogy a hierarchia álljon végre szóba azzal, amit idehaza immár fél százada képvisel a Bokor, s gondolkodjék már el, hogy velünk szemben mit is képvisel evangélium címén és a magasságos Úristentől eredeztetett teljes tekintélye nevében. Nem szúnyog valakiknek a hite, amit elég agyon ütni. Amit a hazai és a római inkvizíció csinált velünk, az függetlenül az eljárásmódok etikájától, lényegében tisztességtelen is volt. Miért? Hasonlattal élek: valaki szűz meztelenül betámolyog az operabál rangos-flancos népe közé, majd ezt követően eljárás indul ellene azon az alapon, hogy nem volt rendesen megfésülködve: kócos volt. Hasonlat nélkül: nem állt szóba mondanivalónkkal, hanem rámfogott olyan szubtilis dogmatikai meg egyházrendi vádakat, melyeket sohasem képviseltem. Nem hajlandó ma sem szembesülni azzal, amit Jézus evangéliumáról mondunk.

A 90-es évek elején nyomtatásban is megjelentettem, ötezer (!) példányban, a problémát felvető, kibontó és megválaszoló fentebb említett munkámat. Bár a katolikus könyvesboltoknak ma is tilos árulniok, nagy része mégis elkelt, s így olvasók kezében van már. Eredmény: a hierarchia hallgat róla. A nyugodt, elemző hangon történt kihívás nem bizonyult kihívásnak. Jöjjön tehát az ébresztőóra hangja: Őrült volt-e Jézus?

Kihívásomra többféle válasz adható. Típusai:

a) Nem azt tanítja Jézus, amit ráfogok (nem őrült).

b) Azt tanítja, amit mondok, de ez a tanítás teljes képtelenség; minek következtében a kereszténység méltán függetlenítette magát történelmi útján ettől a tanítástól (őrült).

c) Azt tanítja, amit mondok; s ez a tanítás menthetné meg az emberiséget, ha legalább a keresztények hajlandók volnának szóba állni vele. Nem hajlandók, minek következtében a Jézusra hivatkozó egyházak teljes ellentmondásban vannak Jézus tanításával (nem őrült).

2. Lehetséges életalakítások

Ezek után megpróbálom élesre és konkrétra rajzolni Jézus etikai tanítását. Ennek érdekében bevezetek néhány fogalmat. Az ember a maga történelmi útján léte fenntartása érdekében munkával javakat szerez magának. Nemcsak ezt teszi, hanem vesz is: erőszakkal (erőalkalmazás) kisajátít a maga számára olyan javakat, amelyek embertársai birtokában vannak. A munkával és erőalkalmazással megszerzett, ill. másoktól elvett javakat meg is osztja valakikkel, oda is adja (ad) valakiknek. Szerzés, vevés, adás – ezeknek a fogalmaknak a segítségével különböztetek meg három lehetséges emberi életalakítást.

a) Egy adott társadalmon belül hatályos törvények szabályozzák a szerzés lehetőségeit. A törvényeket megállapítók – karhatalmuk segítségével (erőalkalmazás) – megadóztatják (vevés) a hatalmuk alá tartozókat. Ugyanezen karhatalmuk segítségével megbüntetik azokat, akik csalnak, lopnak, rabolnak, azaz áthágják a hatályos törvényeket. Ezek a törvények azért hatályosak, mert a törvényeket megállapítóknak módjuk van karhatalmuk erejében a törvények áthágóit megbüntetni: elveszik javaikat, szabadságukat, életüket (vevés és erőalkalmazás). Ugyanezen karhatalmuk segítségével állampolgári kötelességgé teszik a részvételt a honfoglalásnak, háborúnak, igazságtevésnek stb. nevezett erőalkalmazásos vevési akciókban (vevés és erőalkalmazás). Ugyanezen karhatalmuk alapján gondoskodnak a törvényeket megállapí-

tók a fenti módokon kisajátított javaknak szétosztásáról: valakik többet, mások kevesebbet, ismét mások semmit sem kapnak az adókból és a hadi zsákmányból. A fentiekben leírtuk az emberi társadalom államhatalmi, törvényesnek mondott rendjét.

b) Akik nem óhajtják magukra vállalni ezt a törvényesnek mondott államhatalmi rendet, azok fellázadnak ellene. A lázadók típusai: közbűnténeyesek, maffiózók, puccsisták, forradalmárok.

A közbűnténeyesek nem, vagy nemcsak a munka útján lehetséges szerzéssel biztosítják létfeltételeiket, hanem az államhatalom törvényeit semmibe vevő kisajátításokkal is: csellel (lopás), erőszakkal (rablás, gyilkosság) élnek; módosítani kívánják az adott társadalom javakat elosztó rendjét. E közbűnténeyesek rendre börtönben és akasztófán bűnhődnek tetteikért: lesújt rájuk az ún. igazságszolgáltatás, azaz az állam karhatalma. A lázadók és a büntetők eszköztára ugyanaz, mint azoké, akik ellen fellázadtak: vevés és erőalkalmazás.

A maffiózók nagyobb arányokban teszik ugyanazt, amit a közbűnténeyesek: terrorszervezeteket hoznak létre, beépülnek az államhatalomba. Cseleikkel, fegyvereikkel államot alkotnak az államban: ők is megpróbálják módosítani a javak elosztási rendjét. De nem a törvények megváltoztatásával teszik ezt, hanem a fennálló törvényeket figyelembe nem vevő vevéssel, fegyveres erőalkalmazással.

A puccsisták ugyanúgy nincsenek megelégedve az államhatalom törvényes elosztási rendjével, mint a közbűnténeyesek és a maffiózók, de emezeknél többre vállalkoznak. Beépülve a hatalom emberei közé, megpróbálják a maguk kezébe kaparintani a karhatalom (katonaság, rendőrség) ellenőrzését, hogy maguk szabhassák meg a törvényeket.

A forradalmárok ugyanúgy fellázadnak az adott törvényes rend ellen, mint az előző három csoport. Ugyanúgy át akarják venni a legfőbb hatalmat, miként a puccsisták, de ezt a szándékukat a társadalom többségének, ill. jelentős részének a segítségével kívánják megvalósítani.

A négy csoport közös vonása, hogy a vevést és az erőalkalmazást a fennálló hatályos – azaz az éppen adott államhatalom karhatalmával biztosított – törvényeket figyelembe nem véve alkalmazzák. Indítékuk is közös: a javakat másképpen akarják elosztani, mint ahogyan azt a törvényes rend lehetővé teszi.

c) Az evangéliumokban megrajzolt életalakítás a fentiektől különböző, de csupán alternatív jellegű életalakítást jelöl ki célként maga elé. A fenti életalakítások nem alternatívak. Mindegyikük vevéssel és erőalkalmazással akarja érvényesíteni a magáét; le akarja váltani a mindenkor adott társadalmi rendet a magáéval. A jézusi nem akarja fegyveresen leváltani azt, hanem abban reménykedik, hogy a jézusi társadalmi rend fokozatos térhódításának függvényében az adott és fegyverekre épülő társadalmi rend fokozatosan visszaszorul, majd elhal. Ezért képvisel csak alternatív rendet. A jézusi életalakításnak nincs szüksége erőszakra; törli szótárából és életéből a vevést és az erőalkalmazást, csak a szerzést és az adást ismeri.

3. Elméletileg igaz, gyakorlatilag érvénytelen – van ilyen?

Ha nem tör vevéssel és erőalkalmazással az adott társadalomi rendtől eltérő másik hatályos társadalmi rend megteremtésére, akkor szükségképpen elfogadja a maga célkitűzései ágyának azt az államhatalmat, amelybe beleszületett, amelynek szuverén területén él. Ha pedig elfogadja, akkor teljesíti is annak törvényeit, amennyiben az nem kívánja meg, hogy vevéssel és erőalkalmazással éljen. A maga részéről nem keres és nem vállal olyan munkaviszonyokat, amelyekben a vevés és erőalkalmazás magatartásait kellene gyakorolnia. Ha pedig kényszeríteni próbálják ilyesmikre, nem áll kötélnek, és elviseli az ezért járó büntetést: javainak, szabadságának, életének elveszítését is. Egyébként a fennálló törvényeket nem sértve dolgozik (szerez), s a munkájával szerzett javakat megosztja azokkal, akikkel közösséget alkot (ad). Ilyen módon közteherviselést és egyenlőséget valósít meg a maga körén belül. Közössége lehet két személyes (házasság) vagy több személyes (család). A házasságon és családon túlmenően lehet kiterjedtebb is: magánosok és/vagy családosok akkora közössége, amelyben az élet megszervezhető karhatalommal biztosított hatályú törvények bevezetése nélkül is. A kicsi a szép! S a kicsik szabad hálózata a szép.

E harmadik, a jézusi életalakítás felől nézve az előző két életalakítási csoport nem különbözik egymástól semmiben. Mind a kettő vevést és karhatalmat alkalmaz. Mind a kettő annak a szolgálatában áll, hogy a javak elosztása valakik számára kedvező legyen. Velük szemben a jézusi életalakítás kizárja a vevést és erőalkalmazást a maga eszköztárából, és/hiszen nem törekszik arra, hogy a javak elosztása valakik számára kedvezőbb legyen. Ha egyetlen szóval akarnók kifejezni az előző többi és a jézusi életalakítás közti különbséget, akkor erre a KIVÁLTSÁG szó kínálkozik. A többi törekszik a kiváltságra, a jézusi életalakítás viszont elutasítja a kiváltságot mint rendszeridegent, mint etikátlant. Etikátlant? Igen. Mindenki tiltakozik az ellen, hogy neki kevesebb jusson, mint másnak. Ez csak akkor valósulhat meg, ha senkinek sem jut több, mint amennyi a másiknak jut. Etikátlan tehát magamnak többet akarni, mint amennyi a másiknak jut. Ahogyan felzárkózunk ehhez az egyedül etikus magatartáshoz (hogy nekünk se jusson több, mint amennyi a másiknak), úgy épül bele az emberiség életébe az Isten Országa, a szeretet civilizációja. Őrült volt Jézus, mert feltételezte rólunk, hogy hajlandók vagyunk etikusan viselkedni?

Az embert a kiváltságot nem ismerő Abszolút Szentség, az Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtette, ennek következtében bele van írva az emberi természetbe az abszolút szentség eszménye. Lelkiismeretünk jelzi is ezt. Olyankor biztosan jelez, amikor valakinek többje van, mint nekünk, s mondja is, hogy nem igazságos. Olyannyira így van ez, hogy amikor valakik a társadalom egészét akarják egy csapásra és forradalmi úton az adott rendet leváltani akaró célkitűzésre vezérelni, rendre megfogalmazzák a kiváltságmentesség eszményét. Újabb kori történelmünkben a francia forradalom az egyenlőséget írta zászlajára, Marx Kiáltványa pedig ennek megvalósítása érdekében óhajtotta megszüntetni a magántulajdont.

Feltételezzük most... tegyük fel, hogy az evangéliumokat ismerő olvasó az eddig mondottak erejében nem tagadja, hanem elfogadja: a fentiekben adott vázlatom a valóságot tükrözi, és ami Jézust illeti, evangéliumában ő valóban ezt a csak szerzést és adást ismerő, a vevést és erőalkalmazást pedig elutasító életalakítást tanította. Tegyük fel tehát, hogy elfogadja az olvasó: a jézusi program alapvetően különbözik a világtörténelem által produkált különböző életalakításoktól. Ha nem fogadná el, akkor illenék cáfolnia: nem ezt tanítja Jézus, hanem ezt és ezt... Ha nem tudja cáfolni, akkor illik tovább tanulmányoznia a jézusi tanítást. Azzal mindenképpen segítségére siethetek, amit a fentiekre öntudatos „keresztények” nemegyszer mondanak. Ilyes-

félét: „Ezek a csúf »politikai« ízű dolgok csillagfény messziségben vannak attól a természetfölötti »lelkiségtől«, amellyel az evangélium ellebeg fajok és osztályok állati tülekedése felett.”

Nos, az ilyesfajta megnyilatkozások mindenképpen felfedik, hogy bizony van olyan keresztény hit is, amely nem azonos Szent István, Pázmány, Prohászka hitével, akik egyértelműen úgy gondolták, hogy a jézusi természetfölötti lelkiségnek inkarnálódnia kell a csúfnak és eviláginak gondolt politikai, közéleti valóságban. A kép, amelyet a fentiekben a jézusi életalakításról rajzoltam, egyértelműen hitet tesz amellett, hogy olyan lelkiség a Jézusé, amely Isten rendjét, az adást akarja az általa teremtett világ rendező elvévé tenni. S ha a „politika” történelmi tapasztalataink alapján vevést és erőalkalmazást mutat, ami pedig idegen Jézustól, akkor azt kell világosan leszögezni, hogy Jézus bizony többet és mást kívánt tőlünk, mint olyan lelkiséget, amely mellett párhuzamosan és azzal kart karba öltve nyugodtan csinálhatjuk, amit a különböző korok változó államhatalmai és törvényei kívánnak tőlünk. A jézusi lelkiség olyan közéletet kíván, amelyben érvényesülnek az evangéliumok elképzelései. Ha a politika fogalma feltételezi a vevést és erőalkalmazást, akkor Jézustól idegen a politika, de nem idegen a jézusi lelkiség hatására kibontakozó közélet. Sőt: a jézusi lelkiség szükségképpen bontja ki magából ezt. A jézusi lelkiség társadalmi vetületű lelkiség. Nem politizált Jézus? Igaz. Akar Istennek tetsző közéletet? Igaz. A jézusi tanítás elutasítja a politika eszközeit, de nem utasítja el annak célját: a rendet a társadalomban, rendet az emberiség közös dolgaiban.

Az ember istenadta méltósága, hogy sohasem kívánja emberalatti célkitűzések szolgálatába állítani életét. Néró, Hitler, Sztálin és a történelem többi kiemelkedőbb tömeggyilkosa is valami gyönyörű szép rend megvalósítása érdekében követte el véres őrültségeit. A vevés és erőalkalmazás eszközeit alkalmazók is etikus lényeknek tudják magukat. Nem a jogtalanság és az önkény nevében emelik fel a különböző nem-jézusi eszmék a maguk zászlaját, hanem a törvény, a rend, a jog nevében. Ha utópiának minősítik is a jézusi életalakítást, nem azért teszik ezt, mert annak célkitűzései előtt nem emelik meg kalapjukat. Az ember a maga eredendő isteni tisztasága következtében nem tudja kiirtani lelkéből az isteni szentség értékének ragyogását és hívását. Ezért aztán koncepciónk tényleges és értékelhető ellenfeleit azok körében sejthetjük, akik így gondolkodnak:

„Kianalizálhatod az evangéliumok szövegéből azt, amit elmondtál, de... nem úgy verik a cigányt. Summum ius, summa injuria! Élj már a valóságban! Jobbá és szebbé úgy lehet tenni az életet, ahogyan a szentistvánok, pázmányok és prohászkák gondolták. Elméletileg igazad lehet a fenti rajzban, de amit Jézus megfogalmazott, használhatatlan, mert... mert Jézus őrült volt. Azt beszélte, ami nem lehetséges. Ha pedig így van, akkor kártékony, hogy az egyháznak és az emberiségnek az orra alá dörgölöd – hűtlenségünk bizonyítékaként – ezt a jézusi tanítást, amely csak elméleti értékű. Segíteni nem segítesz vele, csak nagy garral kimutatod, mekkora áruló írástudók meg képmutató farizeusok vagyunk. Elég volt ebből a megpróbáltatásunkból egyszer, kétezer évvel ezelőtt. Neked nem kell felmelegítened ezt a levest! Foglalkozhatnál valami hasznosabbal is. Neked is jobb lenne... akkor nem bántanánk, még meg is becsülhetnénk! Meg nekünk is jobb lenne... békénk lenne tőled!”

Fellebbezek! Hová és kihez? Az emberi lelkiismerethez. A konkrét lelkiismerethez, melyet minden egyes olvasóm hordoz magában! Állj szóba az evangéliummal! Állj szóba Jézussal! Nem fenyeget téged. El akar kezdeni csendben dolgozni benned. Át akarja alakítani gondolkodásodat. Meg akarja értetni veled, hogy mindent tönkre teszel, ha többet akarsz magadnak, mint amennyi felebarátodnak jut. Megsemmisíted az élet lehetőségét, ha az erőalkalmazás útját járva eszkalálod a sátáni gyilkosságot. Legalább viseld el azokat, akik már alakítják hozzám gondolkodásukat, és elindultak az Úton. Egy szép napon te is csatlakozhatsz majd hozzájuk... hozzám, ha akarod...

Ehhez segítene hozzá, ami ezután következik.

4. Az örökség eltékozlása

Onnan indulok el, hogy Jézus azonnal elkezdte megvalósítani, amit tanított. Életközösséget hívott létre 12 fiatalemberrel. Adományokból, magánvagyonából, akármiből is – de gondoskodott róluk. Maguk is tanúsítják: „Amikor elküldtelek titeket er-

szény, tarisznya és saru nélkül, volt-e hiányotok valamiben? Semmiben – válaszolták” (Lk 22,35). S amikor nem küldte el őket, hanem mellette voltak? Akkor sem haltak éhen. Bevásároltak, ha kellett, volt pénztárosuk is: az Iskarióti Júdás. Megvalósították a magántulajdon nélküli életközösséget. Volt hova fejüket lehajtani? Akadt azért az is, pl. a Getszemáni-kert. Életközösségük életszínvonala anyagiakban biztosan nem érte el a főpapok, az írástudók, a jómódú középosztályhoz tartozó farizeusok szintjét, de nincs nyoma, hogy ez különösebben zavarta volna őket. Kárpótlást nyújthatott nekik Jézus közelsége és barátsága, s az Ország megvalósulásának reménye. A gazdag ifjú távozásakor ugyan megrémültek azon, hogy a gazdagoknak mennyire nehéz bemenni az Isten Országába, de annak nincs nyoma az evangéliumok leírásaiban, hogy morogtak volna tényleges szegénységük miatt. Átélhették, amit Jézus tanított nekik: Boldogok vagytok ti, szegények, mert tiétek az Isten Országa.

Felhőtlen volt az életük? Dehogy volt az. Mi bajuk volt? Veszekedtek egymással. Miben? Ki a nagyobb, ki a különb, ki fog Jézus jobbján-balján ülni? Jézus helyretette őket. Az a nagyobb, aki megmossa a másik lábát. Mi bajuk volt még? Türelmetlenkedtek: mikor jön el már az Isten Országa? Jézus helyretette őket: Az Isten országa eljövetele rajtuk fordul. Mi bajuk volt még? Nem szerették, ha Jézus arról beszélt, hogyan bánnak majd el vele a főpapok. Jézus helyre tette őket: ezt az egyet nem áll módjában megakadályozni. A tanítványok eszik, nem eszik, nem kapnak mást. Ezt kapják, mert a főpapok – főpapok. Ha Jézust látnak, ruhájukat szaggatják, tévedhetetlen ítéleteket formálnak, és gyilkolnak. A tanítványok csak bízzanak, s Jézussal együtt legyőzik a „világot”. Azt a világot, amihez a főpapok is tartoznak.

***

Ez volt az indulás. S a folytatás? Az sem volt rossz. Jézus mennybemenetele után ezek a fiatalok létrehozzák a jeruzsálemi egyházat. Lukács így számol be róla: „Mindazok pedig, akik hittek, együtt voltak, és mindenük közös volt. Vagyonukat és javaikat eladták, szétosztották mindenkinek: ahogyan éppen szükség volt rá... A hívők összessége pedig szívében és lelkében egy volt. Senki sem mondott vagyonából semmit sem a magáénak, hanem mindenük közös volt... Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat, az eladott javak árát pedig elhozták, és letették az apostolok lábai elé, azután szétosztották mindenkinek úgy, ahogyan szüksége volt rá...” (ApCsel 2,44–45; 4,32–35). Ez a jeruzsálemi karitatív központ még sokáig élt, Szent Pál is gyűjtött számukra. Nos, aligha lehet a fentiek alapján pontos képet rajzolni a központot működtetők közösségéről. De egy azért bizonyos: komoly elkötelezettséget vállaltak annak érdekében, hogy valakik között megvalósuljon, „eljöjjön” az Isten Országa, amelyben ha én eszem, akkor a másik is eszik, stb. Megvalósították az osztozás társadalmát.

A főpap nem marad tétlen. Bebörtönzi, megvereti őket. Nem törnek meg. Tudomására hozzák Kaifásnak, hogy embernek nem engedelmeskednek; arra ott az Isten. De gyűlölködésbe nem mennek át. Amikor Kaifás továbbmegy, és gyilkol is, mozgalmuk első jézusutáni vértanúja, István, a Mesterhez hasonlóan beszél. Nem a kereszten, de a rázúduló kövektől borítva mondja Istennek: „Uram, ne ródd fel nekik ezt a bűnt” (ApCsel 7,60). Az Ország a megbocsátás Országa, nem a visszaütni akarásé. Még valami. A rómaiaknál nem volt általános hadkötelezettség. Zsidók pedig nem jelentkeztek maguktól légionáriusnak. A Jézus táborához csatlakozó zsidók még kevésbé jelentkeztek. Amikor pedig elközelgett Jeruzsálem ostromának ideje, s fegyvert kellett volna fogniok a rómaiak ellen, a jeruzsálemi keresztények ott hagyják házaikat, s elmenekülnek a városból a Jordánon túli Pellába.

Minden azt mutatja, hogy vevés és erőalkalmazás nélküli, Jézustól tanított alternatív életet éltek honfitársaik társadalmában, s nagyon is tudták, hogy osztozniok kell egymás javaiban. Megértették, mire tanította őket Jézus. Nem volt rossz a folytatás. Méltó volt az első három esztendőhöz, a kezdethez.

***

Jeruzsálem a Tizenkettőből még meggyilkolta a két Jakabot. A többi tíz már szétspriccelődött a Római Birodalom nagyvárosaiba: Antiochiába, Alexandriába, Rómába; meg még a határokon túlra is. Szent Pál 58-ban még hazalátogat Jeruzsálembe, ahol őt is meg akarják ölni, de „civis Romanus”-ként megmenekül kezükből. Jeruzsálemet 70-ben elpusztítják a légiók, s a Jézus-mozgalomnak új fővárosa támad: Róma. Az lesz fővárosukká, ahol a legtöbb a vértanújuk. Nemcsak a zsidók, a rómaiak sem tudnak mit csinálni ezzel a társadalmukba messzemenően belesimulni akaró, s ellenük nem támadó alternatív csoporttal – gyilkolják őket. Rómában végzik ki Pétert, Pált, s még Jeruzsálem ostroma előtt, 64-ben, ott rendez az őrült Néró éjszakai kivilágítást szurokba mártott és meggyújtott keresztények égő fáklyáival.

A jeruzsálemi vagyonközösségnek a Birodalomban nincs folytatása. Nem lehetett folytatása, mert a keresztényeknek nem volt „polgárjoguk”. Feljelenthetők s elítélhetők voltak pusztán azért, mert keresztények, akik nem hajlandók tömjénszemet ejteni a császár istenségének oltárára. Az a társadalom, amelybe bele akartak épülni, olyasmit kívánt ezzel tőlük, amit hitükből folyóan el kellett utasítaniok. Katakombába szorultak. A Jézustól tanult osztozást az adott körülmények között, vagyonközösség nélkül is folytatták. Ezzel döbbentik meg környezetüket. Erőik szerint magukra vállalják a Birodalom szegénygondozását. Ennek anyagi alapját a vasárnapi liturgia adja, melynek szerves részét képezi az adakozás. Jusztinosz apologéta írja a 2. század közepén: „Akik az eucharisztiában részesülünk, minden nélkülözőnek segítségére vagyunk, és mindörökre közösségben vagyunk egymással. A jómódú, és aki csak akar, szándékának megfelelően adakozik; azt, amit jónak lát. Az összegyűjtött adományokat az elöljáró elteszi, s belőle gondoskodik az árvákról és az özvegyekről meg azokról, akik betegség vagy más oknál fogva szükséget szenvednek, továbbá a bebörtönzöttekről, az átutazó idegenekről; egyszóval mindenkin segít, aki arra rászorul... nem emésztik el tűzben, amit Isten táplálékul teremtett, mivel ezek a mi javunkat és a szegényekét szolgálják” (Apol. 57. és 13. fej.). A vagyonuk után nyomozó hatósági személynek a szegényeket mutatja meg a diákonus: „Ők a mi kincseink!” Adva van körükben a vagyonközösség, az osztozás számukra lehetséges formája: közösségben vagyunk egymással – vallja Jusztinosz.

„Közös az asztal, melyhez letelepednek, de nem közös az ágy” – tanúsítja a 3. század elején a Diognetoshoz írt levél (5,7). A mondat egyfelől utal a vagyonközösség akkor lehetséges formájára, másfelől arra, hogy a családi élet tisztasága, a „nem közös ágy” ugyanúgy kivívta a pogány környezet csodálkozását és elismerését, mint a „közös asztal”, ami lehetővé tette szociális gondoskodásukat.

Nem ellenséges, hanem alternatív csoportként élnek a Birodalom társadalmában. Ilyenként sokasodnak el: a 4. század elején az ötven milliónyi népességnek már 10%-a keresztény.

Akkora társadalmi erőt képviselnek ezzel a létszámmal, hogy Konstantin császár kiadja a milánói türelmi rendeletet (313-ban). Ezzel polgárjogot kapnak. Majd hamarosan államvallássá is lesznek. Közéjük tartozni – ez lesz az új tömjénszem-ejtés; Konstantin és utódainak reménye szerint ők adják majd a Birodalom egységének szellemi-lelki biztosítékát.

***

A fenti kép e három századról – aligha vitatott. Egyet viszont nem magyaráz meg. Az utolsó sorokban már jelzett 4. századi folytatást.

A teológusok az Isten Országa lehetséges megvalósulását látják a kialakuló új birodalmi rendben. A püspökök elkezdenek versengeni a császár kegyeiért. A közkeresztények probléma nélkül vállalják a katonáskodást. Nem vetik meg a gazdagságot, sőt, élni akarnak a megnyílt hivatalvállalási lehetőségekkel. Természetesnek tekintik, hogy az államhatalom érdekükben megszünteti a többi vallás, sőt filozófiai iskola szabadságát is. Beépülnek az államhatalomba. Úgy viselkednek, mintha sohasem hallottak volna arról, hogy csak lábmosó szolgák lehetnek. Szent Ágoston új doxológiával, Istent dicsérő imazáradékkal ajándékozza meg őket: „aki él és uralkodik mindörökkön örökké”. Elfelejtik, hogy Jézus és Jézus Istene csak él és szolgálva szeret mindörökkön örökké.

Mi történt a vértanú, a szociális gondozást vállaló egyházban a három század során a felszín alatt, a lelkek mélyén, hogy a negyedik században ez az átalakulás zaj nélkül megtörténhetett? Hogy látva, mi történik, senki fel nem sikoltott: Mi folyik itt? Erről semmit sem mond a fenti, hagyományosan öröklődő fénykép az egyház első három századáról. A tényleges tektonikus mozgást a páli teológia hatása teszi lehetővé. A felszín alatti repedések megmutatása – a jövő eszmetörténeti kutatás nagyon fontos elvégzendő feladta.

A földcsuszamlás következményei egyre láthatóbbá válnak. A bizánci keresztény pátriárka a keletre tolódó birodalmi központban a császár legnagyobb hatalmú tisztviselőjévé emelkedik... züllik. A peremre szoruló nyugaton a volt birodalmi főváros, Róma püspöke fokozatosan átveszi az állami közigazgatás feladatait, s „egyházi állam” (jézusi abszurditás a köbön!) kezd kialakulni – egy hamisított okmány szerint: Konstantin ajándékából. Szó sincs már alternatív társadalomról. Míg keleten a császár lesz az egyház fejévé is (cezáropapizmus), nyugaton a pápa akar az államhatalmak fejévé lenni – az uralkodók legfőbb hűbérurává... mégpedig Krisztus rendeléséből. A pápa császárrá koronázza a frankok fejedelmét, s rábízza a germán törzsek krisztianizálását; ő 18 véres hadjáratban el is végzi feladatát. Aki életben akar maradni, kereszténnyé lesz az Atlanti-óceántól a pannóniai végekig. Így kap koronát Géza fejedelem politikai fordulatának hatására István is, akinek csak három hadjáratra van szüksége, hogy krisztianizálja a magyar törzseket.

Hitterjesztés karddal és Jézus nevében! Mindez a legszentebb szentírási szövegek kíséretében történik, és mindenki mindent a legnagyobb rendben levőnek tekint. Az emberiség vagy legalábbis az európai kultúra visszabutul a jézuselőtti szintre. Nincs teológus, nincs írástudó, nincs próféta, aki képes lenne felemelni szavát: Mi történik itt? Anekdota: Egy középkori angol szerzetesnek kezébe kerül egy kódex, s olvassa benne a Hegyibeszédet: „Ha ez a könyv a Szentírás, akkor mi, angolok nem vagyunk keresztények. Mivel azonban ezzel az előfeltevéssel nem állhatok szóba, ezért ezt a könyvet többé nem veszem kezembe.”

Az egyház azonosul az evilági országgal. A főpapi rend lesz az uralkodók leggazdagabb és leghatalmasabb támasza. A hadseregek parancsnokai is belőlük kerülnek ki (Muhinál is, Mohácsnál is a kalocsai érsek tölti be ezt a tisztet). A kialakuló új társadalmi rendben nem rabszolgák, hanem jobbágyok élnek a társadalmi gúla alján. Ha lázadnak, Jézus nevében verik le őket. Eretnek mozgalmak támadnak Jézusra, az evangéliumra hivatkozva... máglyán égetik el, fegyverrel verik le őket Jézus egyháza nevében. Ami jót és emberit produkálnak a keresztény századok, ebbe ágyazva teszik.

Végeredmény: Szent István, Pázmány és Prohászka hite. Az egyháznak felelősséget kell vállalnia a társadalom fegyvereken nyugvó rendjéért, s nem alternatív társadalmat kell építenie. E hit felől nézve: Jézus őrült volt.

5. Ha még sem lett volna őrült!

A felvilágosodás, a marxizmus, a tőkés társaságok jelen világuralma, mind-mind ennek a nem őrült konstantini kereszténységnek történelmi folytatója. Fegyverek erejében óhajtja diadalra juttatni az ember javát meg az evangélium eszményeit: a szabadságot, egyenlőséget és testvériséget. Ha nemcsak mondja, ha tényleg óhajtja. Posztmodern társadalmunk pedig várhatja az ökológiai és nukleáris végpusztulást a fegyverektől védett tőkés társaságok korlátozatlan uralmának korszakában.

Akik őrültnek tartják Jézust, spekulálnak a kapitalizmus megszelídítésén. Akik Jézus evangéliumában hisznek, tudják, hogy alternatív társadalmat kell építeniök, kizárva a maguk köréből az uralkodást, a gazdagságot és az erőalkalmazást. Ennek érdekében felveszik a jézusi hagyomány szálát: lemondanak a magántulajdonról, közbirtokosság alapján életközösséget teremtenek, s kiváltságokat nem ismerve osztoznak azon, amit munkájukkal megszereznek. Kommunista Kiáltvány nélkül, lelkiismeretük szavára megvalósítják a maguk körében azt, amit erőszakkal Gulágok árán sem lehet megvalósítani. Aki nem tartja őrültnek Jézust, még ma elkezdheti két-három barátjával az általa megmutatott alternatív életet. Aki pedig őrültnek tartja őt, az reménykedhetik abban, hogy a tőke hajókötele nem őt fogja elütni, hanem valaki mást embertársai – embertársai milliói és milliárdjai – közül.

Valaki, aki több mint negyed százada töretlenül barátom, mondta első találkozásunk után: Mindig azt gondoltam igaznak, amit mondasz; csak azt hittem, hogy ezt nem szabad kimondani. Kimondom. Isten megengedi, sőt: azt kívánja, hogy kimondjam. Sokaknak kell kimondaniok! Sokaknak, hogy ne legyen mód meg nem hallani! Akármit is csinál ellenében a trón és az oltár szövetsége. A képmutatók, a ruhájukat szaggatók, a kezüket megmosók.

Egy ízben Illyés Gyula is kimondta. Ditirambus a nőkhöz – ezt a címet adta neki. Ide írom a végét:

Nem a zablák, nem a zengések,
hanem a kosáron a fül:
nem az ostromok, a bekerítések;
hanem a korall-sor a nyak körül,
meg a tűzhely körüli székek:
nem a viharok, a mének, a diadalzengések,
hanem a szitaszél-veregetések,
ha a liszt megtömörül,
hanem a néma kitekintések
a téli ablak függönye mögül:
nem a havasok, a jeges meredélyek,
hanem a kézimunkázó vetések,
a vasárnap is orsópörgetők,
hanem a csecsemő lebegtetések,
hanem a csermelyek, a csevegők,
nem a vezényszó, Rohamra! s Imához!
Hanem a megfordított vánkos.

Frank Crüsemann

Nők elleni erőszak és biblikus teológia

A Rajnai Evangélikus Egyház állandó teológiai bizottságának egyik határozat-tervezete a nők ellen alkalmazott erőszak és a hagyományos egyházi-teológiai tanok közötti összefüggés feltárását „párhuzamosnak” nevezi azzal a vitával, amelyet „a keresztény-zsidó párbeszéd váltott ki”. Mindkét esetben arról van szó, olvassuk, hogy az erőszak igazolása érdekében visszaélnek a bibliai üzenettel, illetve arról, hogy milyen kezdeményezések léteznek az erőszak legyőzésére. A fő tétel, amelyet itt szeretnék bemutatni, így hangzik: Többről van itt szó, mint párhuzamosságról vagy analógiáról, mert a két folyamat a dolog lényegét tekintve közvetlenül összefügg.

Ezt eredményezi mindenekelőtt az egyházak és sok keresztény sajátos hidegsége, képtelenségük arra, hogy az erőszakot jogtalanságként és bűnként érzékeljék. A szenvedés és a vétek miatti „bánkódásra való képtelenségnek” ugyanaz a gyökere. Ha megkérdezzük, hogy az éppen elmúlt évszázadban – amelyet az erőszak olyan erősen határozott meg, mint egyetlen más századot sem – a kereszténység miért tudott csak oly ritkán hatásosan szembeszállni az erőszakkal, gyakorlatban és elméletben egyaránt, akkor az okot nem utolsósorban abban kell keresnünk, hogy ***a kereszténység elszakadt az igazságosság ószövetségi hagyományától,*** *az Ószövetség ember- és istenképétől, valamint az erőszakkal és a jogtalansággal szembeni belső és külső ellenállás hatékony formáitól,* amelyek ehhez az istenképhez kapcsolódtak. Mindezt gyakran tekintették nem-keresztény, hanem „pusztán” zsidó jellegzetességnek, és ez az Újszövetség problematikus látásmódját váltotta ki.

A nők elleni erőszak témája először talán *egy* etikai témának látszik a sok közül, de az utóbbi évek – főként feminista teológiai – erőfeszítései megtanítottak arra, hogy „a teológia és az etika kihívásaként” fogjuk föl. Egyébként számos tanulmány fedezte föl újra a jelen számára az Ószövetség teológiai alaptémáit, olyan témákat, amelyek az egyházban eddig inkább valahol a peremen húzódtak meg, vagy csaknem ismeretlenek voltak. Vonatkozik ez például arra, hogyan bánnak az erőszak tapasztalatával az elbeszélések és a panaszleírások, vagy arra, hogy milyen feszültségteli elemek találhatók a bibliai istenképben a férfiak által gyakorolt erőszak és a képtilalom között. Ez nem véletlen. Közben ismételten bebizonyosodik, hogy **a Biblia által megrajzolt Istent csak az elnyomottak, az erőszak áldozatainak szemszögéből lehet a valóságnak megfelelően megismerni.** Isten alapvető bemutatkozása, ahogyan a Tízparancsolat elején olvashatjuk, így hangzik: „Én vagyok Adonáj, s a te Istened vagyok, mert kihoztalak Egyiptomból, a rabszolgaság házából”; ez a bemutatkozás egyre inkább szigorú értelemben vett Isten-meghatározásnak bizonyul. Ennek értelmében ugyanis *Isten isten voltát az alkotja, hogy kettős kapcsolatban áll Izrael-lel és a szabadsággal* – a szolgaság és az erőszak minden formájától való szabadsággal. E kettő általánosan összekapcsolódik egymással, és nem választható el egymástól. Ezért az a kérdés, hogy kicsoda ez az Isten, hogy hol és hogyan működik hatalma ebben a világban, tekintettel az erőszak masszív tapasztalataira, illetve e tapasztalatok ellenére – a központba vezet el.

Szeretnék kísérletet tenni arra, hogy elemi módon leírjam és érhetővé tegyem, hogyan bizonyul bibliai tények félreértelmezésének egy sor olyan hagyományos keresztény elképzelés, amely közvetlenül vagy közvetve a nők elleni erőszak igazolásával függ össze. Itt nem utolsósorban arról van szó, hogy az Újszövetség kijelentéseit *ne* válasszuk el az ószövetségiektől és a zsidó hagyomány kijelentéseitől, hanem inkább ezek felől és ezek fényében értelmezzük őket. Mindez persze csak példaszerűen történhet meg most. Néhány fő területre koncentrálok: az antropológiára, a bűn és a megbocsátás értelmezésére, és mindenekelőtt a bibliai istenkép két vonatkozására.

Istenképiség és férfiuralom

A Biblia paradicsomi történetének végén Isten a nő fölötti uralkodásra rendeli a férfit: „Ő pedig legyen a te urad” (Ter 3,16). E mondat értelmezésén sok múlik. Az uralkodásnak (s éppen az itt alkalmazott héber *msl* igének) nem kell ugyan mindig nyílt erőszakon alapulnia, sőt az uralkodás legelterjedtebb formái inkább a háttérben hagyják az erőszakot, az uralomhoz elvileg mégis hozzátartozik, hogy szükség esetén erőszakkal juttassák érvényre és őrizzék meg. Ha ***a férfiak mint férfiak uralkodnak a nőkön,*** akkor ez azt jelenti, hogy a nemi viszonynak tartósan velejáró alkotóeleme az erőszak, s csak kiváltó mozzanatra van szükség ahhoz, hogy nyilvánvalóvá váljék. Az ezzel az uralommal jellemzett viszonyt ma általában patriarchátusnak nevezik, és tárgyilag tekintve a legtöbb ismert emberi társadalomra érvényes, ahol is túlsúlyban van a férfi elem. A bibliai elbeszélés feltételez valami ilyet a maga koráról, és mondaszerűen magyarázza el, hogyan történt meg, hogy a férfi és a nő viszonyából – amelyet Isten egészen másmilyennek akart a teremtéskor – uralmi viszony lett, úgyhogy az öröm és az egymásra utaltság eredeti, és még mindig ható pozitív viszonylatait befedi és megmérgezi ez az uralkodás.

A leghatékonyabb ellensúly, amelyet a bibliai elbeszélés szem-

beállít e tényleges uralommal, s amely végső soron megfosztja ezt az uralmat igazolásától, és mindenekelőtt jogilag korlátozza erősen, ***az istenképiség***, amelyre az ember teremtetett (Ter 1,26–27). ***Ezt az ellensúlyt azonban a keresztény hagyomány messzemenően hatályon kívül helyezte***, és ezért a bibliai szövegen belüli feszültség – amely megfelel a valóságban tapasztalható feszültségnek – egyoldalúan a férfiuralom és annak igazolása javára tolódik el. Példaszerűen megnevezem e hatályon kívül helyezés *három leghatékonyabb stratégiáját.*

Az egyik az a tanítás, hogy *csak a férfi képmása Istennek, a nő azonban nem*, amint ezt már az 1. Korinthusi-levélben is olvashatjuk (11,7–10). – A másik az a mindmáig elterjedt elképzelés, hogy *az istenképiség teljesen vagy részben veszendőbe ment az ún. bűnbeeséssel,* következésképpen ránk, valóságos emberekre nem, vagy nem teljesen érvényes. Alighanem ebben a rejlik a legmélyebb oka annak, hogy az egyházak oly sokáig szembefordultak az emberi jogok eszméjével. – A harmadik pedig *a történet-kritikai szentírásmagyarázat ama szokása, hogy két ősibb forrásra osztja a teremtéstörténet bibliai szövegét.* Minthogy állítása szerint két különböző szövegről van szó, a most egymás mellett álló kijelentéseket nem lehetett és nem volt szabad egymásra vonatkoztatni. A bibliai szöveg azonban egyértelmű mindezekben a kérdésekben. Az adott kánoni szövegben a két kijelentés egymás mellett áll, és megkívánja, hogy egymásra vonatkoztassák őket, és ezt meg is kell tenni. Mindkét nem, a férfi és a nő egyaránt Isten képmása, korlátozás nélkül (Ter 1,26), s e tulajdonságuk az emberléttel együtt adott valóság, amelyről a Biblia mindenfajta kisebbítés nélkül szól a bűnbeesés és a vízözön után is (Ter 5,1.3; 9,6).

Az istenképiség olyan valósággá teszi az emberi életet és annak épségét, amelyet Istennek és maguknak az embereknek is minden eszközzel, mindenekelőtt a jog eszközeivel meg kell védeniük. Történetileg a régi keleti környezetben Isten képmása a király, akit valamely istenség állít a világba, hogy őt helyettesítve isteni uralmat gyakoroljon. A Teremtés könyvének 1. fejezete átviszi ezt a királyi elvet minden emberre: az emberek *valamennyien* Isten helyettesei, *valamennyien* királyi lények.

Annak megfogalmazására, amire a Biblia gondol, ma nincs jobb lehetőségünk, mint az ***emberi méltóság*** fogalma, amelynek végső soron itt van a gyökere. Az emberi méltóság az alapja minden emberi jognak. Ahogyan az istenképiség, ugyanúgy az emberi méltóság is elpusztíthatatlanul adva van az emberléttel, semmiféle bűn, semmiféle hibázás nem szüntetheti meg. Az Isten által adott, elveszíthetetlen emberi méltóság (amely minden emberi élet sérthetetlenségének és épségének alapja), illetve az egyik nemnek a másik fölötti tényleges, ismételten erőszakot eredményező uralma közötti feszültséggel a szöveg olyan *feszültséget* ír le, amely még a mi társadalmunkat is jellemzi. A férfi uralma így a bűn egyik eredménye. Egy effajta monda lényegéből következik, hogy a szenvedés fő hordozóját, a nőt egyúttal az egyenlőtlenség fő okozójaként is ábrázolja. *Teológiailag azonban nem szabad ennek a keletkezéstörténetnek normatív vonást tulajdonítani,* különben ugyanezzel a logikával a Palesztina köves talaján az arc verejtékével végzendő munkát is minden emberlét feladatává kellene tennünk.

Éppen a nő emberi méltóságának bibliai látásmódjának kell – például a keresztény nevelésben – egy olyan emberkép kiindulópontjának lennie, amelyet más kijelentések – mondjuk, a bűnről vagy a felelősségről – nem kérdőjelezhetnek meg, sőt ellenkezőleg, azok értelmezéséhez is alapul kell szolgálnia. Vonatkozik ez az Isten-értelmezésre is: *Isten tiszteletben tartja képmását, Isten nem az ember kínzója.*

A férfi erőszak mint főbűn

Semmi sem határozza meg jobban a kereszténységet, mint a bűn és a bűnbocsánat értelmezése, amely mindent átható alapmintaként behatolt minden istentiszteletbe és majd minden imába. De *mit értünk bűnön?* A ***hagyományos keresztény értelmezésben*** minden sokféleség ellenére is két súlypontot tudok felismerni. Az egyik az az elterjedt elképzelés, hogy a bűnnek *mindenekelőtt a szexualitáshoz van valami köze.* Ez a közmondások és a slágerek népies beszédmódjától kezdve a bűn megkívánásként (concupiscentia) történő magas teológiai meghatározásáig (Szent Ágoston) mindenütt kiderül. Mindez minden felvilágosodás ellenére tovább hat bennünk.

Létezik emellett az a teológiailag biztosan korrektebb felfogás, hogy a bűn mindenekelőtt az *alapvető szakítás Istennel,* amely minden ember öröksége, és amely kikerülhetetlen hatalomként mindnyájunkon érvényesíti erejét. A bűn ilyen radikális felfogásának egyik következménye lehet, és gyakran volt is, hogy általa *eltűnik a tettes és az áldozat közötti különbség.* Ha mindenki bűnös, akkor ez Ábelre éppúgy vonatkozik, mint Káinra, és a megerőszakolt nő teológiai síkon éppolyan bűnös, mint megerőszakolója. Az effajta gondolkodásmód azonban messze esik a bibliai igazságoktól.

Az ún. bűnbeesés elbeszélése – amely egyébként nem használja a „bűn” szót, amely először Káin tettével, ha úgy tetszik, az első tettekben megnyilvánuló bűnnel kapcsolatban kerül elő – azzal a formulával nevezi meg a szóban forgó dolgot, hogy *az ember „a jó és a rossz megismerésére” tör.* Korábban egyedül Isten határozta meg, mi „jó” – Isten „jónak” teremti a világot, s a végén látja, hogy minden, de minden jó (Ter 1,31); Isten felismeri, hogy „nem jó az embernek egyedül lennie”, és megváltoztatja ezt az állapotot (Ter 2,18) –, *ezután az ember maga határozza meg.* Ugyanezt a fogalmat a Biblia többször is a gyermekek felnövekedésére alkalmazza (pl. Iz 7,15-16), s eszerint bizonyos kortól fogva minden gyermek felismeri, mi a jó számára (vagy legalábbis mi látszik annak), és ennek megfelelően viselkedik.

Ténylegesen mindegyiküknek el kell döntenie, mi a jó, és el is döntjük oly módon, hogy előnyben részesítjük azzal szemben, ami számunkra rosszabbnak tűnik. Az ilyesmi Éden után elkerülhetetlenül hozzátartozik az emberléthez, és ebben ténylegesen olyanok vagyunk, mint Isten (Ter 3,22). Az emberlét ezen alapvető vonásának azonban semmi különösebb köze sincs a szexualitáshoz, és közvetlenül más témákhoz sem.

De hogyan működik ez az autonómia, miben jelenik meg? Első megvalósulása Káin erőszakos tette. Káin azt teszi, ami neki jónak tűnik, és nem kényszeresen vagy kikerülhetetlenül teszi ezt, hanem önként és elkerülhető módon (Ter 4,7). Maga határozza meg, mi jó számára, és azt szükség esetén erőszakkal is érvényre juttatja. Majd

következnek egyre fokozódó mértékben utódainak erőszakos tettei (Ter 4,23 skk). Így aztán a bibliai szöveg szerint végül a vízözön is a túlburjánzó, az igen jó teremtést tönkretevő erőszak miatt következik be (Ter 6,11 skk).

Ha tehát azt kérdezzük, miben nyilvánul meg tartalmilag az eltávolodás Istentől, akkor a Biblia azt feleli: ***az erőszakban***. Ha tartalmilag akarjuk meghatározni, azt kell mondanunk, hogy *az ősbűn az erőszak, nem pedig a szexualitás;* az erőszak határozza meg az emberiség történelmét kezdettől fogva. És férfiak gyakorolják az erőszakot, újból és újból férfiak. Ha a keresztény hagyomány szerint *a nő által* jött is a világba a bűn, s ezért a férfinak uralkodnia kell a nőn, ha kell, erőszakkal is, a bibliai elbeszélés egy sor *férfiak által* végbevitt erőszakos tettet ábrázol, illetve Isten ezekre adott válaszát mutatja be. De az erőszak, még Isten erőszaka sem képes az erőszakot ismét kiküszöbölni vagy legyőzni. Az emberiség állapota ezért a vízözön után ugyanaz, mint előtte volt (Ter 6,5; 8,21), és mindmáig fönnáll.

A vízözön után aztán Isten új eszközt állít szembe az erőszakkal, a mindmáig leghatékonyabbat, a jogot. Korlátozza az állatok elleni erőszakot (Ter 9,2–4), és teljesen megtiltja és megtorolja az ember elleni halálos erőszakot (Ter 9,5–6). Az erőszak megzabolázása tehát a jog és Isten parancsa révén következik be.

Teológiailag fontos, hogy bár az autonómiából jó szándék esetén is újból és újból valami rossz keletkezik, de a bűn fő megvalósulása, nevezetesen ***az erőszak elkerülhető***. Isten kifejezetten felszólítja Káint, hogy legyen ura az erőszaknak (Ter 4,7). Biztos vagyok abban, hogy Pál nem akar megkérdőjelezni ilyen bibliai alapfelismeréseket, amikor például a Római levélben úgy látja, hogy minden ember alá van vetve a bűn hatalmának (Róm 1-3. f.). Ha senki sem teszi is a jót, amit akar (Róm 7), ez még nem jelenti azt, hogy többé vagy kevésbé kényszerítő okokból mindenkinek erőszakossá kell válnia. Pálnak van szeme az áldozatokra is, és megigazulástana nem egyoldalúan tettes-irányultságú, mint a megigazulástan későbbi megfogalmazásai.

A Biblia bűnről szóló tanításának fő vonalában ***a bűn egyik fő kifejeződési formája a férfiaknak a nőkkel szemben alkalmazott szexuális erőszaka.*** Ábrahám például úgy dönt, hogy jó neki, ha kiszolgáltatja feleségét a fáraónak, mivel úgy véli, ezzel megmenekülhet az őt fenyegető halálos veszélytől (Ter 12,13). Teológiailag oly súlyos meghívása után – „Légy áldás... benned nyerjen áldást a föld minden népe” (Ter 12,1-3) – először ezt az árulást meséli el róla a Biblia. A nők félelemből és önzésből történő kiszolgáltatása a férfi erőszaknak – talán ez az első és legfontosabb, amit a keresztény férfiakról is el kellene mondani, még a saját maguk által alkalmazott, közvetlen erőszakot megelőzően. A következőkben a Biblia ismételten beszámol nők megerőszakolásáról (különösen Ter 34., Bír 19. és 2Sám 13. fejezet), és közben éppen a zsákutcákat mutatja be, az emberi élet kiúttalan és gyógyíthatatlan elpusztítását, amivel oly sok esetben semmit sem lehet szembeállítani. Az egyetlen eszköz a jog. És ezen a ponton *a Tóra jogi rendelkezése a nő szexuális önrendelkezése elleni erőszakot azonosítja az ember megölésével,* mert ez az erőszak – a MTörv 22,26 szerint – a léleknek, magának az életnek az elpusztítását jelenti, amit jogilag ugyanúgy kell kezelni, mint a test elpusztítását.

Az erőszak férfias képei és Isten képnélkülisége

Isten messzemenően férfi Istenként jelenik meg a Bibliában. Nyelvtanilag hímnemben esik szó róla, s ehhez jön a férfi istenképek túlsúlya. Mégis az Ószövetség fogalmazza meg azt a teológiai elképzelést, amely egyedül teszi lehetővé, hogy szakszerűen és egyúttal kritikusan bánjunk az effajta hagyományokkal, nevezetesen a *képtilalmat*, a ragaszkodást Isten leképezhetetlenségéhez. Ezt a parancsot, amely eredetileg az izraeliták Istenének plasztikai ábrázolására irányult, teológiailag más ábrázolási formákra is alkalmazni kell, végső soron minden olyan kísérletre, amely Istent valamilyen róla alkotott elképzeléssel, nyelvi képpel vagy fogalommal akarja szilárdan összekapcsolni. Isten több és más, mint róla alkotott összes képeink és fogalmaink. ***A képtilalom alapvetően és igen konkrétan különbséget tesz Istent és a világ között.*** Semmi sem hasonlítható hozzá, Isten más, mint mindaz, amit róla el lehet mondani. Izrael tudott mesélni istentapasztalatáról, sőt kellett is mesélnie, de templomában a Szentek Szentje üres volt.

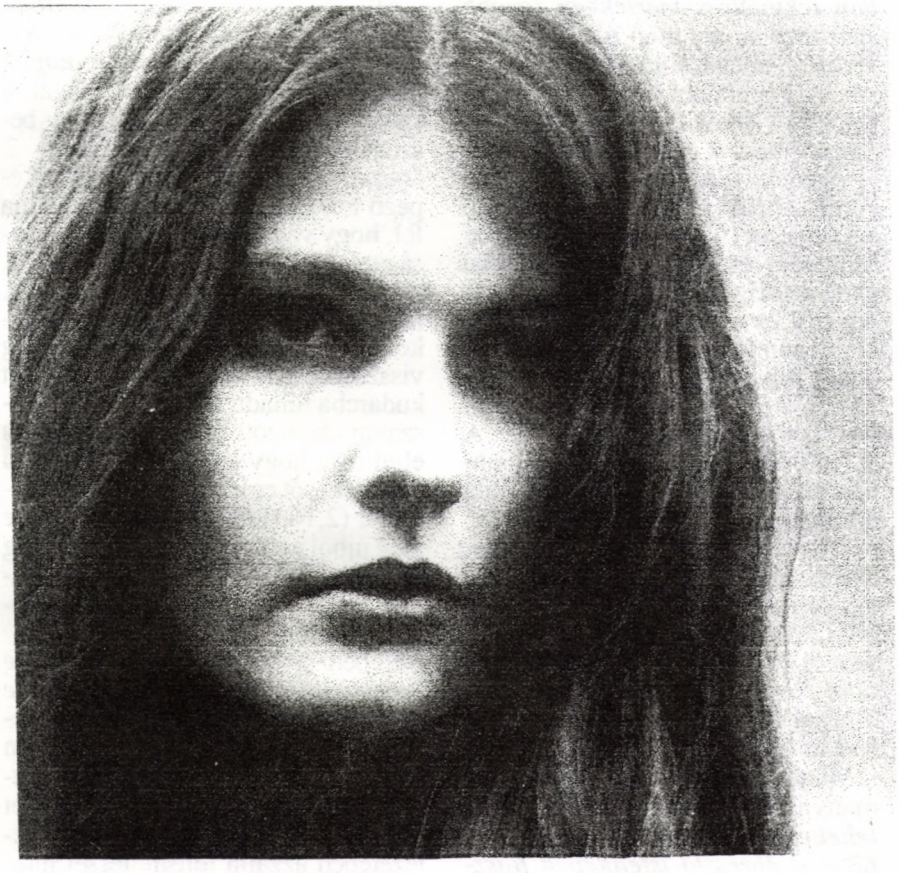

A képtilalom kifejezetten vonatkozik Isten és a férfiasság összekapcsolására is. A MTörv 4,15–16-ban kifejezetten ez áll a Sínai-hegynél szerzett istentapasztalatra, amikor Isten a tűzből nyilatkozott meg népének: „Semmiféle alakot nem láttatok... ezért nagyon vigyázzatok magatokra, hogy ne vétkezzetek és ne csináljatok magatoknak bálványszobrot férfi vagy nő képmására, vagy valamilyen élő lény képére...” Isten „túl van” a minden földi élet, különösen az emberi élet szempontjából alapvető nemi különbségen. Nem az alkalmilag Istenre alkalmazott női képek, hanem *a képtilalom teszi lehetővé Isten egységét.* A képtilalom nemcsak lehetővé teszi, hanem teológiailag nézve ki is kényszeríti, hogy Istenről férfi és női képekben, s a kettőt *meghaladó* nyelvi képekben is beszéljünk.

A keresztény hagyomány, mint ismeretes, igen eltérő mértékben tette magáévá és engedte érvényesülni a képtilalmat. Nézetem szerint a nagy európai festészet jobban megtörte, mint a teológia fogalmi megkülönböztetései, és megpróbálta Istent ábrázolni, többnyire szakállas öreg férfiként; ezzel olyan Isten teremtett, akiben nem lehet hinni.

A férfi képek – úr, pásztor, király stb. – kulturális meghatározottságú uralmát a keresztény hagyományban tekintélyes mértékben tovább erősítette az* atyakép *túlsúlya, ami Jézus imamegszólításában gyökerezik. A képtilalom áthágása mindenekelőtt akkor fenyeget, ha az „atyát” nem a sok lehetséges kép egyikének tekintik, amellyel más képek állnak szemben helyesbítőleg, hanem magának a dolognak. Márpedig ez történik a dogmatika nyelvezetéig terjedően, amelyben az Atyáról és a Fiúról szóló beszéd a képiségen túlmenően egyenesen fogalmi jelleget ölt, és ráadásul egy férfiak közti viszonyt tesz meg Istenen belüli központi viszonnyá. A teljes Biblia alapján, Jézus Bibliájának szemszögéből nézve az effajta dominancia nem problémamentes, és isteni dicsfénybe von mindent, ami férfias. Ha azonban Isten egyetlen, akkor nem lehet sem férfi, sem nő, illetve Isten mindkettő és egyik sem. *A férfias elemnek egy férfi Isten által megerősített dominanciájával a képnélküli Istenről szóló elképzelést kell szembeállítani.*

Mindazonáltal – amint a hagyomány is bőségesen példázza – ***nem lehet elkerülni a nemi képzettársításokat ébresztő istenképek használatát,*** nem utolsósorban azért, mivel arról van szó, hogy Istenről mint *személyről* beszéljünk és *kapcsolatokban* gondoljuk el őt. Minden más szakszerűtlen eljárás lenne. Az effajta tapasztalatok nyelvi kifejezésére elkerülhetetlenül szükségünk van emberi személyek és ezek kapcsolatának képeire. Az elvont fogalmak, például a szövetség vagy a kiválasztás, nem pótolhatják ezeket. A Biblia beszél arról az Istenről, aki Izraelhez köti magát és ezáltal sebezhetővé válik, akit a magányba süllyedés fenyeget, akit elhagynak és aki szenved ettől, aki féltékeny és megpróbálja szeretett népét visszaszerezni magának. A képtilalom ereje itt elsődlegesen a képek állandó *váltakozásában* mutatkozik meg. Az itt alkalmazott képek a legszorosabb emberi kapcsolatok, a szülők és gyermekek, vagy a férfi és a nő közötti kapcsolat. És hozzátartozik a dologhoz, hogy Isten, szinte azt mondhatnánk, természetes módon, többnyire a fölényben lévő partner szerepét játssza, az apa és anya szerepét a gyermekekkel szemben, a férj szerepét a feleséggel szemben. De mindig szem előtt kell tartanunk a képek alapjául szolgáló szerepek *kulturális, és így társadalomtörténetileg meghatározott* jellegét: mindezek egy patriarchális világból származnak, és semmiképpen sem időtlenek.

Mindenekelőtt ***érdemes azonban nem csupán a képekre ügyelni, hanem még jobban arra, amit maguk a szövegek mondanak.*** Példának a szíven talált, féltékeny férj nagy beszédét veszem *Ozeás könyvének 2. fejezetéből,* amelyben az Istent jelképező férj először gyermekeit szólítja fel, hogy vádolják anyjukat paráznasággal és házasságtöréssel (2,4), majd maga fenyegeti meg a szeretett, de hozzá hűtlen asszonyt, és erőszakot kilátásba helyezve próbálja meg visszaszerezni. Végül azonban, két kudarcba fulladt, fenyegetőző és erőszakra alapozott nekifutás után Isten eljut oda, hogy lelkére akar beszélni népének, sőt egyenesen el akarja csábítani (2,16 skk), hogy így szerezze meg újból a szerelmét, így újítsa meg a kapcsolatot, s azt ismét olyanná tegye, mint kezdetben volt, az első szerelem idején.

Ebben a beszédben *teológiailag rendkívül izgalmas változás zajlik le Istenben,* s ezt azzal a folyamattal lehet összehasonlítani, amelynek során Isten a vízözön történetéből *megtanulja,* hogy az erőszakot nem lehet erőszakkal legyőzni. Itt, Ozeás 2. fejezetében azzal a felismeréssel fejeződik be a történet, hogy a szeretetet nem lehet fenyegetéssel és büntetéssel megőrizni és megújítani. Mégis tény: Isten itt egy *problematikus* férfi szerepben jelenik meg, amelyben a kérdéses, és mind társadalmilag, mind jogilag túlhaladott házassági és szexuális elképzelések olyan szorosan kapcsolódnak az istenfogalomhoz, hogy azt nem egyszerű dolog ismét tisztán elválasztani ezektől az elképzelésektől. De az is tény, hogy Istenről mint szerető és ezért sebezhető partnerről *nem lehet* másképp beszélni, csak már ismert kulturális szerepminták alkalmazásával.

„Isten vagyok én, nem pedig férfi” – áll ugyanebben az Ozeás-könyvben (11,9), mégpedig olyan összefüggésben, amelyben Isten képe – nézetem szerint – nyilvánvalóan az apa képe és az anya képe között *ingadozik,* tudatos rezgőmozgást végez. Isten szeret, így hangzik az egyik legfontosabb bibliai mondat, és ha valaki valóban szeret, s ez nem csupán egy formula, s a szeretet nem elvont valami, akkor Isten ugyanúgy szenved, ahogyan minden szerető ember szenved, ha szeretett partnere másképp dönt. Isten sebezhető, és meg is sebesül. Egyúttal azonban a teljes valóságot is érintkezésbe kell hozni ezzel az Istennel mint egyetlen Istennel, azt is mind, ami ebben a valóságban rettenetes. A kettő együtt azt követeli, hogy mélyen belebocsátkozzunk a megélt élet mindenkori formáiba. Istenről nem lehet másképp beszélni, csak úgy, hogy azokból az életformákból vett *képekkel is* beszélünk, amelyekben mi magunk megtapasztaljuk az örömöt és a szenvedést. De ugyanebben a *pillanatban meg is kell különböztetnünk Istent ezektől a képektől,* ahogyan a Biblia is teszi.

Isten az áldozatok oldalán található; idegenként jelenik meg Szodomában, és szétvert népével vonul a fogságba. Abban a világban, amelyben a szexuális erőszak még az Isten népét alkotó családok körében is realitás, számos bibliai elbeszélést követve egy megerőszakolt asszony és egy megrontott gyerek alakjában is elképzelhetjük Istent. Isten, mint aki a magasságban lakozik, de egyúttal mindig a megalázottak és megtörtekkel is (Iz 57,15), éppen ilyen alakban is köztünk él. Egy ennyire tönkretett élet közepette is lehetséges, hogy felismerjük Istent magát, és rátaláljunk, sőt kell is, hogy felismerjük őt és találkozzunk vele.

Forrás: Junge Kirche, 2000/6
(Rövidített szöveg)

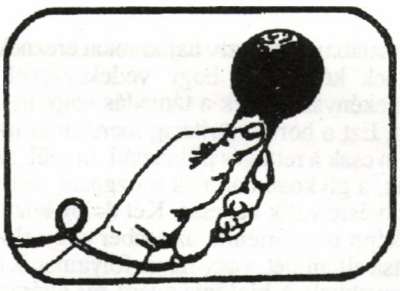

Szabadulás a félelemtől

Interjú Eugen Drewermann-nal

Jürgen Jeziorowski, *újságíró és a német evangélikus egyház egyik főtanácsosa, 1990 nyarán többször is alapos beszélgetést folytatott* ***Eugen Drewermann-nal*** *a félelem különböző formáiról. Ezekből közlünk most egy részletet.*

„Az élet határain” c. könyvében Ön azt írja: „Hogyan veszíthetjük el a félelmet, illetve hogyan találhatjuk meg az Éden kertjébe visszavezető utat: ez a mindent eldöntő kérdés, és ez áll a legtöbb nagy vallás középpontjában.” A modern ember sokféle félelmet ismer. Létezik a kudarctól, a teljesítménycsökkenéstől, a fájdalmaktól, a szenvedéstől, a zátonyra futott kapcsolatoktól, az élet értelmetlenségétől, a kétségbeeséstől, a káosztól és a haláltól való félelem. Hogyan kezeli az evangélium a félelmet? Létezik-e kegyelem a félelem foglyai számára?

Azt hiszem, a félelem különböző formáinak hátterében egyetlen félelem húzódik meg. Sigmund Freud helyesen jegyezte meg egyszer, hogy az a tétel, miszerint minden félelem halálfélelem, túlságosan általános, és nem is bizonyítható. Az lebegett a szeme előtt, hogy már a kisgyerek esetében is lényegileg abban áll a félelem, hogy tartania kell attól, elveszíti anyjának, a lényegi kontaktszemélynek a szeretetét. Ha valakinek az a benyomása, hogy már nem szeretik, akkor hatalmába keríti az értelmetlenség, a kétségbeesés, a káosz érzése. Élete halálra szánt létté változik. Elképzelhetjük, hogy a kisgyermek, akárcsak később a felnőtt, minden lehetségeset meg fog tenni azért, hogy amennyire csak lehet, szeretetre méltóvá tegye magát, hogy ellene hasson a szeretetvesztés veszélyének. Ez oda vezethet, hogy az ember feltétel nélkül csak jó akar lenni, s közben a saját szívében oly sok mindent kell elfojtania, oly sok kimondatlan dolgot kell rejtegetnie, oly sok érzelmet kell szembeállítania a veszéllyel, hogy a végén új félelmek keletkeznek. A félelem magva ekkor abban jelentkezhet, hogy az elfojtott és elrejtett anyag utat tör magának, áttöri a védőréteget, és az illető önmaga számára is ijesztővé válik. Az a félelem, amely eredetileg a lényegi kontaktszemély szeretetének elvesztésére irányult, most saját magától és a saját lelkének mélyén szunnyadó lehetőségektől való félelemmé válik. Ráadásul azt is figyelembe kell vennünk, hogy az anya szeretetének elvesztésétől való félelem egészen reális háttérrel bír. Tökéletes tehetetlenségében a kisgyerek abszolút módon rá van utalva anyja támogatására, így annak távolléte egy csomó reális veszélyt keltene életre.

Ezen a ponton okunk van elgondolkodni azon is, hogy az evolúció nyomán nem a külső realitás tetszőlegesen sok lehetőségétől félünk, hanem csak egy maroknyi alaphelyzetre reagálunk a félelem jelével.

Azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a félelem önmagában még nem rossz, és biológiai szempontból nagy jelentősége van az életben maradást illetően, minthogy irányítja a figyelmet, agresszív vagy menekülési tendenciákat mozgósít, értelmes elhárító mechanizmusokat hoz működésbe. A külső realitás alapvető félelmi helyzetei például az éhen pusztulás, a nyájtól való elszakadás, egy ragadozó megpillantása, a kitaszítás lehetséges veszélye a csoport szociális normáitól való eltérés esetén, azaz bűnösként megvetetté válni, és végül félelem a nyomortól, a betegségtől, a haláltól, a megsemmisülés véglegességétől. Azt hiszem, ez az a pont, ahol a bibliai történet voltaképpen elindul. Az emberré válás abban a pillanatban kezdődik, amikor olyan élőlények jelennek meg ezen a planétán, akiknek meg kell állapítaniuk, hogy a félelem terében annyiszor menekülhetnek el a veszélyek elől, ahányszor csak akarnak, a végén azonban mégis végérvényesen elkerülhetetlenné válik a veszélyhelyzet. Azok a lények, akikben tudatosul evilági biológiai helyzetük, megszerzett értelmük és tudatuk alapján végteleníteni fogják a félelmet. Tudni fogják, hogy oly gyakran menekülhetnek el a halál kaszájától, ahogy csak akarnak, valamikor mégis utoléri őket a halál. Tudni fogják, hogy akkora gazdagságot halmozhatnak föl, amekkorát csak akarnak, valamikor mégis egészen szegénnyé válnak. Tudni fogják, hogy vigyázhatnak magukra, amennyire csak lehet, valamikor mégis vétkessé válnak. Mindezek a félelmek totalizálódnak és végtelenülnek az emberi tudatban. Ezért úgy vélem, az ember az egyetlen olyan lény, akinek – az emberré váláshoz, az egyéniséggé váláshoz nélkülözhetetlen – félelem elcsitításához olyan válaszra van szüksége, amely már nem korlátozható a biológia területére.

De nem képes kihúzni magát a saját hajánál fogva a félelemből. Kap-e külső segítséget?

Éppen ez a lehetetlenség, hogy az emberi tudathoz hozzátartozó félelemre saját ellenintézkedésekkel feleljünk, ahogy ez egyébként biológiailag értelmes lenne. A biológiailag előre adott válaszok számlája éppen azért nyúlik az abszurditásba, mivel a félelem végtelenné válik. Vegyük példának a mások agresszivitásától való félelmet, az állandó halálos fenyegetettséget, amely az emberi történelem folyamán nem csökkent, hanem a minden mértéken túli fegyverkezés révén az eszelősségig fokozódott. Akkor megértjük, hogy az ellenfenyegetéssel történő félelembiztosítás stratégiája apokaliptikus őrületbe visz, a politikai téboly állapotába. Megértjük, hogy az éhenhalástól való félelmet az északi féltekén oly módon válaszoljuk meg, amely a szükséges élelmiszereknek nagyjából ötszörösét bocsátja rendelkezésünkre, aminek természetesen ötszörös hiányként kell jelentkeznie a déli féltekén. Olyan igazságtalanságot és veszélypotenciált teremtünk, amelyet aztán megint csak rendkívül nehéz politikailag kordában tartani. Mindebből az következik, hogy nem válaszolható meg teljesen immanens módon az kérdés, miért kell az embernek ezen a földön lennie, hanem megválaszolásához a világon kívüli, transzcendens vonatkozási pontra van szükség, bárhogyan nevezzük is meg azt, bárhogyan higgyünk is benne, bárhogyan írjuk is le vallásilag.

Az ember ősfélelmeit évezredek óta a vallásokkal hozzák összefüggésbe, a mítoszokkal, szimbólumokkal, képekkel; maga a Biblia is így tesz. Vajon a félelem elleni harcban ma újból képesek-e szólni hozzánk a Biblia szövegei?

Erre dialektikus módon lehetne válaszolni. A Biblia egyfelől félelmet kelt az emberekben azzal, hogy messzemenően szétrombolja az ember természeti vonatkozását. Az Ószövetség egyetlen nagy témája a kinyilatkoztatás Istenének harca a mítoszok istenei ellen, s ennélfogva a pogányok vallási formáival szemben. Ha elveszik az emberektől azt a biztonságot, amellyel a velük született természeti vallásokban rendelkeztek, akkor először maximális félelmet váltanak ki belőlük, lerombolván az adott kulturális vonatkozást. Nagyon nehéz belátni, hogyan lehet ezért felelősséget vállalni. Másfelől azonban azt is meg kell értenünk, hogy a természetvallások által adható válaszok keretén belül az ember sosem képes diadalmaskodni a lét kettősségén, sosem képes végérvényesen kiszakadni a születés és a halál körforgásából, úgyhogy a legnagyobb természeti vallás, a hinduizmus egyidejűleg annak a kísérlete is, hogy az ember kiszabaduljon a hiábavalóság végtelen körforgásából. Ily módon aztán a hinduizmus csaknem a határán áll azoknak a megoldási kísérleteknek, amelyek a kereszténységben is nagy szerepet játszanak. A bibliai vallás nagy teljesítményét másrészt abban kell látnunk, hogy az istenek sokaságát egyetlen isteni partnerrel váltotta föl. Pszichológiailag kifejezve azt kellene mondanunk, hogy a sokistenhit, a politeizmus azt a pszichikai állapotot tükrözi, amely-

ben az ember a maga bensejében is sok részerőre szakad, amelyek igen ellentmondásosak és egymás ellen harcolnak. Ennyiben igen értékes, hogy a Biblia tartózkodik attól, hogy az emberi psziché belső szétdaraboltságát úgyszólván az Abszolútumba vetítse bele, és a mennyben fedezze föl azt, amit már a földön is bajnak élünk meg. A Biblia feltételezi azt a gondolatot, hogy létezik az a hatalom, a létnek az az alapja, mindeneknek az az eredete, amely önmagában elég egységes ahhoz, hogy legyőzhesse az emberi lét zűrzavarát, kettőségét, ellentmondásosságát. Ez hihetetlenül félelemenyhítő tényező, ha e mindenek hátterét alkotó hatalomhoz a bizalom, és nem az újabb félelem, az újabb pusztítás magatartásával tudunk odafordulni; és tulajdonképpen ez a döntő feltétele annak, hogy a nem-bibliai kultúráramlatok vallását valamennyire szervesen, nem erőszakos módon tudjuk transzformálni vagy továbbfejleszteni eddig az abszolút kultúrlépésig, amely a politeizmusból a monoteizmusba vezet.

Ekkor újra beszélni kezdenek majd hozzánk a Biblia szövegei?

Azt hiszem, a Biblia vallása nem mindig csak félelemenyhítő volt. Maga is számtalan formában produkált hihetetlen félelmeket. Arra gondolok hogy sajátosan a kereszténység hogyan ritualizálta, szakramentalizálta és vitte tökélyre a Sátántól, a tisztítótűztől, a pokoltól, és ennek megfelelően a bűntől való félelmet, tehát végső soron azt a félelmet, hogy végérvényesen kieshetünk egy szerető Isten kezeiből. Még az Újszövetség talaján is sok olyan kijelentés van, amely először félelmet kelt. Bár lehetett volna ezeket jól is érteni, a fenyegetésekből, intelmekből, a prófétai és apokaliptikus szövegekből ismételten rettenetes forgatókönyveket vezettek le, hogy megfélemlítsék az embereket, és ezzel fontossá tegyék az egyházat mint intézményt, s önmagukat állítsák oda üdvöt adó hatalomként.

Ön igen sokoldalúan és részletesen foglalkozott a félelemmel. Szorosan egymásra vonatkoztatta a félelmet és az agressziót. Arról is beszél, hogy a félelem gonosszá tesz. A félelem beteggé tesz. Talán butává is tesz. Léteznek-e empirikus igazolásai az effajta összefüggéseknek?

Úgy vélem, először is fejlődéstörténetileg lehet igazolni. Kimutatható, hogy ember-fajként az egyetlen olyan faj vagyunk az élőlények rendszerében ezen a glóbuszon, amely megtanulta, hogy végleges „megoldást" találjon a konkurencia, a konfliktus, az erőpróbák agresszív formáira, és közben kifejlessze és alkalmazza a halált mint a veszélyes ellenfelek kikapcsolásának végérvényes eszközét. Ezért mondta egyszer évekkel ezelőtt Nikotim Bergen: ő lehetségesnek tartja, hogy az agresszivitás tényezője tisztán evolutívan sokkal erősebben szilárdult meg az emberi pszichében, mint bármely más fajban. Vegyünk egy példát: Ha a párzás idején két szarvas a szokványos harcban megmérkőzik egymással egy nőstény kegyéért, akkor rendszerint nem törekszenek arra, hogy megöljék egymást, hanem a gyöngébbnek el kell hagynia a terepet, és legalábbis ezen a ponton le kell mondania génanyagának továbbadásáról az evolúció folyamatában. De egyedként továbbélhet ez az állat. Nekünk, embereknek meg kellett tanulnunk, hogy a megvert ellenfél még nem agyonvert ellenfél. Az illető el fog gondolkodni azon, milyen körülmények között veszített. Nem egyszerűen természetadta agancsa van, hanem olyan fegyverekkel rendelkezik, amelyeket maga állított elő, amelyeket tehát tökéletesíthet is. Jobban megszervezheti stratégiáját is. Más szavakkal: a gondolkodó embereknek gondolkodó emberekkel folytatott harcában nincs végérvényes megnyugvás. A félelem látszólag csak akkor szűnik meg, ha megöljük ellenfeleinket. Aztán persze megtapasztaljuk, hogy a megöltek büntető szellemekként visszatérnek. Mindenekelőtt a törzsi vallásokban félnek a megöltek lelkeinek bosszújától, így újabb belső félelmeik támadnak, s a folyamatnak tulajdonképpen sosincs vége. Ez persze újból agresszívvá tesz, a félelem megfékezésének rituáléit kényszeríti ki. Ez az új félelem aztán bevonul a vallástörténet sok áldozati mesterkedésébe. Mindez súlyos jelzálogterhet jelent, amelyet az evolúcióból hoztunk magunkkal. Pszichoanalitikus nézőpontból megállapíthatjuk, hogy az emberek a félelem pillanatában agresszív hajlamokat éreznek magukban. Arra éreznek késztetést, hogy védekezzenek, megóvják magukat, belekényszerülnek a támadás vagy menekülés alternatívájába. Ezt a hormonürítésig menően ki lehet mutatni: az adrenalin csak a rettegés pillanataiban ürül, az érverés gyorsabbá válik, a glykogéntartalék mozgósul, tehát az izomzat gyors cselekvésre válik képessé. Két dolog közül az egyik most mindenképp megtörténik: az ember vagy előretör, hogy megfutamítsa ellenfelét, vagy maga folyamodik a menekléshez. Más szavakkal: A biológia egész sor eljárást eszelt ki, amelyek tanúsítják, hogy az agresszivitás tényezője bennünk rejlik, és a félelem küszöbét átlépve kiváltódik.

Térjünk vissza még egyszer a félelem és a betegség összefüggéséhez. A következő fogalmakat lehet itt egymáshoz rendelni: bizalom helyett félelem, áldás helyett átok, vallás helyett depresszió, elrejtettség helyett menekülés, paradicsom helyett új káosz, otthon helyett pokol... talajtalan, ingatag, mulandó exisztencia a porból a porba vezető úton. Vajon a kegyetlenül megfélemledett embernek kényszerűen beteggé kell-e válnia vallás nélkül?

Ha a „beteg" jelzővel arra az állapotra utalunk, amely orvosilag vagy pszichoterapeutikusan megfelelően definiálható – nevezetesen a szervi vagy lelki állapot elviselhetetlenné vált szubjektív szenvedéseként –, akkor ezt egyáltalán nem kell kizárólag így felfogni, hanem az igazi veszély abban áll, hogy az ember elfojtja a félelmet, például úgy, hogy másokban félelmet ébreszt. Egyszerűen áttolja a veszélyt önmagáról másokra, szenvedést okoz nekik, és önmagát szubjektíve megszabadítja a szenvedéstől. Ebben az esetben ő maga nem tűnik betegnek, mindazonáltal olyan ember marad, aki kibillent az egyensúlyából. E tekintetben egy kicsit pontosabban azt kellene mondanom: ha az ember úgy tapasztalja meg a félelmet, hogy nincs abszolút, személyes isteni Partnere, aki képes elcsitítani félelmét a bizalom erőterében, akkor nem fogja kibírni saját szabadságát, saját egyediségét, saját létének a halál miatti bizonytalanságát, hanem kísérletet fog tenni arra, hogy olyan formában kapaszkodjék bele emberekbe, dolgokba, teljesítményekbe, hogy egyfelől folytonosan képzelt bizonyosságokba menekül (bizonyos értelemben állandóan kétértelműen vagy hazug módon kell élnie annak érdekében, hogy nem létező biztonsággal áltathassa magát), másfelől pedig félelemkeltően hat majd másokra. Aki a saját kisebbrendűségi félelmét demonstratív teljesítményekkel ellensúlyozza, az a konkurencia mezején folytonosan kisebbrendűségi félelmet kelt másokban. Pontosan ezek azok a témák, amelyeket az Újszövetség Jézus üzenetében ismételten megfogalmaz, amikor megkérdőjelezi a pénz, a teljesítmény, a hatalom, az uralkodás által szerzett látszatbiztonságot, hogy ezeket fölváltsa az Istenbe vetett nyugodt biztonsággal és azzal az igazsággal, hogy emberként szabad önmagunkká lennünk, mivel Isten feltételek nélküli szeretete hordoz minket.

Az Isten nélkül élt emberi egzisztencia elviselhetetlen a félelem gettójában. Ettől menekülve a kétségbeesett ember különböző tágasságú zsákutcákba rohan. A félelem szűkössége azonban mind szorítóbbá válik. Végső soron milyen valós megoldás marad a félelembe zuhant ember számára?

Ha elfogadjuk, hogy a félelem végső eredete az ember tudatában rejlik, akkor csak olyan válasz létezik, amely magából a tudatból fakad, oda irányul tehát, ahonnan maga a félelem származik. Az elején azt mondtam, a félelem lényegileg abban áll, hogy az ember tudatára ébred földi egzisztenciájának, és fölfogja, hogy a biológiailag adott feltételek mellett nem lehetséges végérvényes biztonság. A tudat ezzel föltöri a véges létbiztosítások egész keretét, és megnyitja a végtelenség mezejét. Éppen ezért a félelem legyőzéséhez csak maga a végtelen mezeje segítheti hozzá az emberi tudatot. Ha az ember személy volta a forrása minden félelemnek, akkor csak úgy lehetséges e félelem elcsitulása, ha magát a végtelen mezejét abszolút személynek feltételezzük. Csak ennek az abszolút személynek a partnereként képes az ember mint szabad személyes lény elcsitítani azt a félelmet, amely az egyéniséggé válás ára.

Egyetemalapítás

Egy kisebbségben élő nép szellemi adventje

2000 novemberének végén háromnapos szimpóziummal ünnepelte tízéves születésnapját Nagyváradon a Sulyok István Főiskolából kinőtt Partiumi Keresztény Egyetem. Ehhez kapcsolódó, múltba tekintő és jövőt kémlelő gondolataimat szeretném most megosztani az olvasóval.

Jelenleg 650 diák tanul, s mintegy százhúszan oktatnak a két egyetemi és egy főiskolai karon. A tanárok a szélrózsa minden irányából érkeznek: Kolozsvárról, Debrecenből, Budapestről. A Bölcsészettudományi Karon vallástanár–szociális munkás szak, vallástanár–német szak és filozófia szak működik. Az Alkalmazott Tudományi Karon intézményi menedzsment és zenepedagógia–egyházi zene szak működik. A főiskolai kar tanító–idegen nyelv (angol, német) és tanító–román szakot, ezenkívül kereskedelmi és turisztikai egységek vezetése szakot oktat. Az egyetemi karoknak már van ideiglenes működési engedélyük, a főiskolai karon azonban a tanítóképzés még ezt sem kapta meg, ami nagy érvágást jelent, amint erről a kb. hetven, már végzett tanító sorsa tanúskodik: el nem ismert diplomájukkal csak a képesítés nélkülieknek járó fizetéssel, helyettesi státuszban dolgozhatnak és bármikor elbocsáthatók, a szakképzett magyar tanítók hiánya pedig a Romániában még meglévő magyar osztályok széthullását sietteti.

Az egyetemet a Pro Unversitate Partium nevű egyházi alapítvány működteti, többnyire a hívek adományaiból, beleértve a külföldi testvéregyházakat is. A jelenlegi magyar kormány nagymértékben támogatja az egyetemet. A román kormány az összköltség 2%-ával járul hozzá – segély formájában – a magyar fiatalok egyetemi-főiskolai oktatásához.

A kisebbségi sorsba kényszerült népeknek van egy elvehetetlen, a hatóságok által elhallgathatatlan fegyverük: az álom. Több ez afféle olcsó vágyálomnál, inkább inspirált történés, olyasmi, amiről a Biblia beszél. Teremtői pillanatok ezek. Álmában kapott társat Ádám (1Móz 2,21–23), és a földi istentörténet „beágyazódását” időszámításunkba, vagyis Jézus Krisztus születését is kemény „álommunka” előzte meg (lásd József álmait: Mt 1,18–25;2,13–15.19–21).

Nemcsak az amerikai Martin Luther Kingnek „volt egy álma”, hanem a romániai forradalom lezajlása utáni társadalmi káoszban Tőkés László püspöknek és a hozzá csatlakozó Simeonoknak és Annáknak is voltak álmaik; ők vették karjaikba, és dajkálták életre az egyetem ügyét.

Ha Eötvös József nem írta volna meg jó másfél évszázaddal ezelőtt, hogy „vannak helyzetek, amikor a siker reménye nélkül is kötelességünk fáradozni”– ahogyan Tonk Sándor kolozsvári történészprofesszor idézte előadásában –, azt gondolhatnánk, hogy ezek a sorok a valóságtól elrugaszkodott helybeliek lelkesedésének a szüleményei. „Egyetemalapítással az előző századokban királyok próbálkoztak, ők sem mindig eredményesen”, kommentálta az eseményeket az egyik Debrecenben oktató professzor. Ebből a távlatból nézve az erőfeszítéseket, a nagyváradiak heroikus küzdelmében talán a temesvári forradalom eszménye folytatódott a maga hétköznapi, kevésbé látványos formájában. Erőszakmentes ellenállás volt ez a kitartás, mégpedig az a fajta, amit nem most találtak fel. A 17. században élt Apáczai Csere Jánost idézte az imént említett kolozsvári előadó, és a holland népet állította például: Hogyan is győzték le ők a spanyol igát? Egyetemalapítással, a kiművelt emberfők szellemi fegyvereivel.

Hogy mi mindent takar a hétköznapok csendes forradalma, arról Tolnay István egyházkerületi tanügyi tanácsos és Szűcs István rektorhelyettes számolt be.

Az egyetemalapítás „mélységét és magasságát” talán akkor sejthetjük meg, ha a mondatok mögé figyelünk, arra, ami a beszámolókban el sem hangozhatott, azokra úttalan utakra, amelyek Bukarestbe vezetnek, s amelyeket ezeknek az embereknek újra és újra meg kellett járniuk. Nemcsak a romániai közlekedési viszonyokra gondolok, hanem azokra az emberséget megpróbáló, ép idegsejteket pusztító, kiszolgáltatott kilincselésekre, várakozásokra, bizonytalanságokra, amelyekről Tolnay István csak félmondatokban szólt. Ahhoz, hogy ki tudjuk találni, mi van a félmondatok mögött, hogy megértsük a megérthetetlent, itt kell élni kisebbségi sorsban. De működik itt egy láthatatlan csodaszak is, amelyet egyelőre csak odafönn akkreditáltak, s amelyre azok szakosodtak, akik a járatlanban is utat találnak. „Nagy dolog, amit elértünk, de még mi minden van előttünk...” – zárja le egy újabb befejezetlen mondattal a beszélgetést az egyetem egyik oszlopembere.

Az egyetem geneziséről az első rektor, Mester Zsolt számolt be. Sorai önmagukért beszélnek:

„Számomra különleges jelentőséggel bír az évforduló, amelynek megünneplésére összegyűltünk. Egybeesik ez Krisztus Urunk születésének kétezredik, a magyar államiság létrejöttének ezredik évfordulójával. Szerénytelenség-e talán rövid tízéves megemlékezésünket ilyen, az emberiség és a magyarság számára sorsfordító eseményekkel akár csak együtt emlegetni is? Véleményem szerint nem az.

Adott egy vallásos közösség, amely évtizedek óta folyamatosan hátrányos megkülönböztetésnek van kitéve azért, mert ősei hitében akar megmaradni, és nem hajlandó elhagyni, elárulni egyházát, s amely emiatt gyakorta üldözésnek van kitéve. Az erdélyi, a partiumi, a romániai magyar nemzeti közösségről van szó, amely a kisebbségi lét láthatatlan, ámde érezhető bilincseibe kényszerítve, létében, nyelvében, hitében fenyegetve – és ez a három dolog ugyanazt jelenti –, állandó rafinált megaláztatások közepette, anyagi, szellemi értékeitől megfosztva egyszer felemeli a fejét, és azt mondja: Elég volt! Eddig, és ne tovább! – és elindul az öntudatosodás, az öntudatra ébredés felé. Az a pillanat ez, amikor elhatározza, hogy főiskolát létesít, amely megteremti az öntudatra ébredés szellemi hátterét, és állandóan újrateremtve önmagát is, ezt a folyamatot visszafordíthatatlanná teszi. Ezért nem tekintem szerénytelenségnek évfordulónk és a nagy évfordulók párhuzamát.

Az emlékezetről azt mondják, megszépíti a múlt eseményeit. Emlékeimben kutatva azonban csak kis örömöket, rövid megelégedett szakaszokat találok, annál több küzdelmet, nehézséget, rosszindulatot és gáncsot, sajnos nemcsak a hatalom, hanem saját véreink részéről is. Egy kolozsvári tanügyi nagygyűlésen, ahol sok szervezet és intézmény csak elképzeléseiről tudott beszélni, mi pedig beszámoltunk arról, hogy immár negyedik évfolyamunk tanul a főiskolán, hogy végzős hallgatóink vannak, és azt is elmondtuk, hogy további célunk a főiskolát egyetemmé átalakítani, egy jelenlévő – közderültségre – hangosan megjegyezte: »álmodik a nyomor« . Nos, a nyomor álma, íme, valósággá vált. A hatalom durváb-

ban avatkozott az életünkbe. Magam előtt látom a tanügyminisztert, aki töltőtollal a kezében sürgetett: »Nos, akkor lemondanak-e a jogi karról, vagy nem engedélyezem a többi hármat sem.« Egy perc alatt kellett dönteni, és azután hazajőve kiállni a jogi kar mintegy száz hallgatója elé, és elmagyarázni, hogy zsarolás áldozatai vagyunk, és hogy feláldoztuk őket a hittudományi, a szociális munkás és a német kar oltárán. Amikor rémálmaim vannak, most is ezeket a jeleneteket látom.”

Beszédét végül azzal zárta, hogy kívánja, „diákok, tanárok és mindazok, akik bármit tehetnek érte, úgy szeressék a most induló egyetemet, ahogy mi szerettük annak idején a Sulyok István Református Főiskolát”.

A kezdeteket idézve állíttassék emlék azoknak a „véneknek” is, akik nemcsak álmaikkal támogatták a váradi magyar nyelvű felsőoktatást, hanem hatodik, hetedik évtizedüket taposva képesek voltak váltani, és főiskolai tanárként megkezdték ún. „második karrierjüket”. Néhányan közülük már nem élhették meg a tízéves jubileumot, de előadásaik mély nyomot hagytak a kirepült évfolyamok eszében és szívében.

Pedig milyen körülmények között kellett oktatni! Télen fűtés híján nem egyszer télikabátban, vagy áramkimaradáskor zseblámpával a kézben... Nem szól az írott krónika arról sem, mit is jelentett úgy működtetni egy intézményt, hogy kilenc éven át bizonytalan volt az épület jogi helyzete, és a legkülönfélébb román intézményekkel kellett összezsúfolódni. A fehér hajú Eszenyeiné Széles Mária professzor asszony még emlékszik arra az éjszakára a 90-es évek elején, amikor egy hajszálon múlott, hogy a magyar református hívek hitéből és pénzéből felépített épületből román állami egyetem vagy ortodox szeminárium legyen. A hallgatók élő láncot alkottak az épület körül, a fiúk a lépcsőn feküdtek, hogy testükkel védjék az „ősi falakat”. A hatodik X-en már jóval túl lévő akkori dékán asszony egész éjszaka őrizte a bejáratot, és a férfiakat is meghazudtoló bátorsággal szállt szembe az épületet elfoglalni akarókkal. Az ő számukra a reformációi ige, hogy „ha Isten velünk, kicsoda ellenünk”, nem régmúlt egyháztörténelem, hanem a váradi egyetem 20. század végi alapításkrónikájának egyik lapszéli jegyzete. Nem véletlen, hogy az egyetem Teológiai Intézetének igazgatójaként ma is ő a leghangosabb emlékeztetője annak, hogy ha Isten velünk, annak meg kell látszódnia az egész intézményen, annak keresztyén-keresztény voltán. Megnyitó áhítatában arról a Világosságról beszélt, aki képes elhozni a kisebbségi nyomorúságba kényszerülteknek is a szellemi adventet, mert az őt követők „maguk is fényforrássá válnak”. A sötétség miatti panasz helyett éljünk a fölülről kapott fénnyel, és „teremtsünk” világosságot az agyakban a szívekben!

Amikor a tudományos konferencián az egyetem jövőjét kémleltük, óhatatlanul a visszatekintés kapott hangsúlyt, hogy az ősök helytállásából, hitéből erőt merítsünk.

Várad a reformáció korában a magyar protestantizmus egyik jelentős iskolavárosa volt. Szoros kapcsolatban állt Debrecennel, s a történelmi krónika feljegyzi, hogy amikor 1564 szeptemberében a debreceni „Schola” a tűzvész áldozata lett, a váradi pótolta azt. Viszont amikor 1660-ban a török elfoglalta Váradot, a diákok Debrecenbe menekültek Martonfalvi Tóth György rektorral, aki ott olyan népszerűségre tett szert, hogy örökös rektorrá választották. A 20. század végi új egyetemindítás elképzelhetetlen lett volna ennek a kulturális egységnek és örökségnek a revitalizálása, vagyis a debreceni egyetem tanárainak és a teológiának a segítsége nélkül.

A háromnapos tudományos ülés minden eseményéről lehetetlen tudósítani, már csak azért is, mert minden tanszék külön szekcióban dolgozta fel az elmúlt tíz év tudományos kutatási munkáit.

Tőkés László püspök a vasárnapi istentiszteleten a talentumok példázatáról beszélt. A lehetőségek, a képességek nem egyformán osztatnak el, de a számonkéréskor a hűség és hűtlenség tettei egyformán mérlegre kerülnek. Ez nemcsak az egyénekre, hanem a népekre, népcsoportokra is igaz. Újra kellene tanulni és tanítani ezt a szép bibliai szót: küldetés.

Amikor Kovács Béla rektor zárószavait hallgattam – ő hetente koptatja az utat Várad és Temesvár között (és bizonyára az is őt), magával hozva valamit az ottani szellemből –, sokféle érzés kavargott bennem (őt illeti leginkább köszönet azért, hogy mindez már felépült). Arról beszélt, hogy a fiatalok itt maradásának egyik záloga az egyetem, ezért tervezik annak bővítését, és már előrehaladott tárgyalások folynak a debreceni egyetemmel arról, hogy beindítják az angol és a műszaki menedzsment szakot. Itt meg is állt kezemben a ceruza. Felnéztem, hogy ellenőrizzem: Lehetséges, hogy ez az ember nyitott szemmel, hangosan álmodik? De benne van a Bibliában, hogy „tóvá lesz a délibáb”, és akik nagy nehézségek közepette, „sírva vetnek, azok vigadozva aratnak...”

Énekszóval végződött a háromnapos program. Berkesi Sándor, Liszt-díjas karnagy vezényelte a Partiumi Keresztény Egyetem kórusát. Mi innen, Magyarországról talán már meg sem értjük, miért lábad könnybe a szemük a hallgatóság soraiban ülőknek, amikor Bárdos Lajos 1956 után megzenésített Jeremiás-imáját éneklik a partiumi és a székely fiatalok. Balássy László sorait hallgatva a történelmi sebek kezdenek sajogni, és talán a derékba tört egyéni sorsok is:

„Szánj meg, Uram, szánj bennünket,
szánd meg szörnyű szégyenünket!
Örökségünk elrabolták,
másoké az ősi jószág,
mint a barmot, úgy terelnek,
az ki fáradt, nem pihenhet...”

Talán magát a karnagyot is váratlanul érték a meleg kézszorítások, és elcsodálkozott azon a közösségi lelkigondozáson, amit a kiénekelt bánat jelent. Amikor az előadás végén felálltunk a székből, még továbbzengett bennünk Szokolay Sándor hangszerelésében Széchenyi István sora, amely talán az egyetem pedagógiai programja is lehet: „Ha a kő durva és alaktalan, véss szobrot belőle!”

Írásomat olvasva senki nem vádolhat meg azzal, hogy pártatlanul tudósítottam. Nem elírás ez: vállalom – és talán velem együtt még sokan Magyarországon – az elfogultságot, ami nem mostani keletű, hanem a mélyen a múltunkba, egyéni családtörténetünkbe ivódott. Csak ötven év múltán, amikor édesanyám ihletet kapott, hogy papírra vesse emlékeit, hallottam arról a délutánról, amikor váradszöllősi otthonukból felkerekedve vonatra ültek – arra, amelynek a sínjeit a háború után a román oldalon felszedték –, hogy meglátogassák édesanyám húgát, aki Konyáron volt óvónő. Soha többet nem mehettek haza. Még aznap éjjel megszállták a várost, s a házat, ahol éltek, feldúlták. A városhoz kötődő emlékei szétszóródtak. Csak néhányan maradtak az egykori tanítóképzős barátnők közül. Édesanyám legmerészebb álmaiban sem gondolt arra, hogy csaknem ötven év múlva nyolc gyermeke közül az egyik újra Nagyvárad felé veszi az útját. Azt a házat, ahol ők laktak, már nem lehet megtalálni, de valami mást igen: szellemi otthont, magyar egyetemet! Talán nem én vagyok az egyedüli, akinek ezzel a „hazajövetelével”, ha csak egy jottányit is, ha csak jelértékűen is, de kétirányúsodott az egészségtelen „go west” (Menj nyugatra!)-törekvés.

A tízéves évforduló már mögöttünk van, sóhajtott fel az egyik helybeli tanár, de vajon lesz-e húszéves is? A jelenlegi politikai „földcsuszamlásban”, a legutóbbi választással, úgy tűnik, Románia keletnek vette az útját, ami a jövőben még nagyobb szakítószilárdságot követel az itt élő, két milliós magyar kisebbségtől, mert az anyaország viszont beállt arccal az Európai Unió felé. A jelenlegi megnehezült politikai légkörben Váradon százhúsz tanár és 650 katolikus, illetve protestáns magyar diák kémleli szorongva a jövendőt, vajon felkerül-e az a bizonyos pont az i-re a Partiumi Keresztény Egyetem történetében.

Vörös Éva

Őzlábgomba

Szerette. Már a neve dallamossága is melegséggel töltötte el a szívét. Az őzekkel pedig mindig jóban volt, s nem a szükség miatt. Nem volt egymásra szükségük. Voltak. Benne ez hatalmas tiszteletet, csodálatot váltott ki, de érzékenységet is. Észrevette őket, ha a közelében voltak. Még az autópályán száguldva is, még a vonat ablakából is. Az erdőben pedig kellő tiszteletet adtak egymásnak. Egyiküknél sem volt fegyver, de mindketten tisztában voltak képességeikkel. Így mindig megvolt a „két” lépés távolság. Az őz lábának sudársága, látszólagos törékenysége adhatta az embernek a név ötletét, aki mindig, mindent elnevez, mert úgy gondolja: ha megnevezem, már az enyém is. Ő nem így gondolta. Ritkán nevezte meg.

A gomba sok tízezer éve volt már őshonos a földnek ebben a kis zugában. A patak már akkor is ott kanyargott a keleti Bakony mészkősziklái között, és az oldalakban a sziklát vastagon beborította az agyagos-homokos lösztalaj. Akkortájt még lenyúltak ide a Bakony tölgyesei, de később visszahúzódtak, mert az embernek egyre több kukoricára, búzára és cirokra volt szüksége. Aztán, talán kétszáz éve is már, egyensúly állt be, mert a vadak szerették az észak-déli irányú völgyeket a kereszt irányú sziklás horhosokkal, a földművelő ember pedig nem tudott velük mit kezdeni. Így aztán vadászterületnek használta. A kopár meszes oldalakat benőtte a virágos kőris, a mohos tölgy, a löszös dombhátakat pedig az akác. A vadászember elkerülte a szélvédett, napsütötte erdő belsejét, melyben csak zavarta volna az elejtendő vadakat. A szélére építette föl vadleseit. Vaddisznók, muflonok és szarvasok vágtak át néha-néha az akácoson, ami túl világos volt a rejtőzködéshez, talaja pedig túl szegény a táplálékszerzéshez. Az őzlábgomba viszont jól érezte itt magát.

Azon a kora őszi délelőttön véletlenül tévedt az akácosba. Szerette az erdőt, benne az állatokat, a fákat és a gombákat is. Úgy volt velük is, mint az őzekkel. Nem volt rájuk szorulva, így teljesen szabadon szerethette őket. Szerencsés volt. Étele, itala megvolt. Gázkazán fűtötte télen a radiátorokat, és a termesztett gombákkal is beérte, amit néha felesége vett a piacon. Az erdő csendes volt. A szarvasok már elhallgattak, a disznók visszahúzódtak a horhosokba, és ő céltalanul lődörgött a bágyadt, őszi melegben. Kereste a farönköt, amire leülve elfogyaszthatta az otthonról hozott reggelijét. Bágyadt volt ő is. Korán kelt, hogy a szarvasbőgés hajnali, utolsó foszlányai már kinn találják. A vadföld még zúzmarás volt, de ahogy a nap egyre magasabbra emelkedett, úgy melegedett az erdő is. Már négy órája járta, hallgatta az erdőt. Elfáradt. Az akácosba érve megtorpant. Az erdő alján ezerszám álltak a gombák. Némelyik térdmagasságú. Óvatosan beljebb ment, majd leült közéjük egy rönkre. Hátát nekivetette az akácnak. Oldaltáskáját kinyitotta, kivette belőle az almát, a sajtos kenyeret és jóízűen nekilátott. Szemét azonban nem tudta levenni a gombaerdőről. Ahogy fogyott a szendvics, úgy kanyargott elő egyre több gondolata, de a bágyasztó meleg remegésben szépen, egymás után felszívódtak. Arra még emlékezett, hogy eltette a zacskót a szalvétával és a zsebkését is összecsukta, de aztán valamiféle szürke, émelyítően édes köd kezdett beszivárogni a rét felől, amitől a gombák megelevenedtek és táncolni kezdtek.

– Mit ünnepeltek? – kérdezte az egyik nagy kalapút.

– Hogy élünk! – válaszolta az nevetve és megigazította a kalapját, mert egy hirtelen fordulatnál megbillent.

– Éltek, éltek – mondta szigorú tekintettel –, de meddig?

– Amíg élünk, addig ünnepelünk, gyere, táncolj velünk, már te sem élsz sokáig – mondta a gomba, és kikerült egy csigát, pedig az már biztos volt a dolgában. – Látod, már nem táncolhatok sokáig, ez a csiga lesz a halálom.

Odébb lökte a csigát egy bottal, és az gyorsan visszabújt a házába.

– Miért bántod? – kérdezte a gomba. – Az a dolga, hogy megegyen. Belőlem él, mint ahogy te is, ha megfőzöl pörköltnek, vagy ahogy szoktad, kirántasz, sült krumplival és tartármártással falsz fel. Itt a napon minden a másikból él.

– Ehetne mást is, mért pont téged enne meg – kötözködött, mert megszerette a gombát. – Udvariatlanság is tőle, amikor látja, hogy beszélgetünk.

– Az neki semmi, nem is érti és értelmetlenség is. Beszélgetni csak az emberek szoktak, mert nem értenek semmit, és azt gondolják, ami a fejükben van, az a valóság – mondta a gomba, és egy kicsit megállt, mert a napot eltakarta egy felhő.

– Az ember tudja a legtöbbet a világról – mondta büszkén, és kicsit ki is húzta magát. – Mi lenne veletek, ha nem lennének emberek? Az egész föld csak céltalanul forogna évmilliókon át anélkül, hogy bármi előrehaladás történne.

– Nem tudom mi lenne, de azt tudom, mert mesélték a többiek, hogy még nem volt itt ember, amikor ideköltöztünk, és a szelek azt mesélik, hogy már nem sokáig lesz ember, de mi még akkor is itt leszünk. Nem tudom, mit jelent az előrehaladás – mondta a gomba, s mivel a nap ismét kisütött, táncra perdült. – Gyere, táncoljunk inkább, az többet ér minden beszédnél.

– Hogy mondhatsz ilyet, hogy itt voltatok és itt is lesztek. Ha nem lököm odébb a csigát az előbb, már félig fel is falt volna. Hol lennél akkor?

A gomba nem válaszolt, mert most már többen összekapaszkodtak, és az akácok között körbe-körbe, kígyóvonalban keringőztek. Elmerült a gondolataiban, mert szíven találta, amit a gomba mondott a szelek üzenetéről. Lehetetlennek tűnt. Aztán, ahogy egyre jobban belegondolt a legutóbbi idők politikai, gazdasági híreibe, az ökológusok figyelmeztetéseibe, az asztrológusok és vallások előrejelzéseibe, már nem is tűnt olyan lehetetlennek.

– Azért ne legyél ilyen letört miattam. Nézd, süt a nap, és ha estére meg is esz a csiga, már elvégeztem, amiért ide küldtek lentről. Már semmi értelme itt maradnom. A legtöbb, amit tehetek, hogy átadom magam a csigának – szólt rá vidáman a gomba. – Én, az élet úgysem leszek a tápláléka.

A csiga közben ismét kibújt a házából, és lassan, megfontoltan, de egyenletes tempóval csúszott a gomba felé.

– Nem értem – mondta az ember. – Ki küldött ide? Mit végeztél el? Hogy nem leszel a tápláléka, ha megesz? Össze-vissza beszélsz!

– Igen, mi gombák nehezen beszélünk a ti nyelveteken, és még nehezebben tudunk mesélni olyan dolgokról, melyekről ti semmit sem tudtok, pedig az orrotok előtt vannak. Ha akarod, mesélek valamit, amíg a csiga

ide nem ér – mondta a gomba, és szorosan mellé húzódott, a tönk túlsó oldalára. Lemezeit még szélesebbre tárta, és az enyhe, meleg fuvallat kis, világos porfelhőt fújt ki belőle. A csigát azonban semmi sem zavarta, mert mindent tudott a gombáról, és lassú fordulattal ismét irányt vett felé.

– Mesélj – mondta, pedig elképzelése sem volt arról, mi újat tud mondani neki egy gomba.

– Az gondolod, hogy amit látsz, az egy gomba. Ez az első tévedésed. A mi életünk nem a napfényen zajlik. Az igazi életünk a levelek alatt, a földben, sötétségben folyik. Formánk is egész más, életünk is, növekedésünk és szaporodásunk is. Behálózunk mindent, ott vagyunk a föld szinte egész felületén. Ahol látszólag nincs semmilyen élet, ott is otthon vagyunk, csak alszunk, mélyen a jégrétegben, vagy a sivatag homokjában. Az a kis, szinte láthatatlan porfelhő, amit a szellő az előbb kisöpört belőlem, a gyerekeim millióit bocsátotta útnak a szelek szárnyán, hogy mindenhová eljussanak, ahol élhetnek. Nagy részük elpusztul, mert bár nagyon kicsik, így is sok mindenki táplálkozik belőlük. Amelyik jó talajra lel, az növekedni kezd és behálózza azt a területet, ami a rendelkezésére áll. Ha kedvezőtlenek a feltételek, időről időre visszahúzódik és vár. Akár ezer évig is. Ha viszont ilyen jó helyre kerül, mint ez itt, ahol fény, nedvesség, táplálék van bőven, és még szeptemberben is ilyen meleg a nap, akkor örömében a sok kis földalatti fonál „virágba borul”, és létre hoz engem és a társaimat, akiket itt körülöttem látsz. Ennek az örömnek az eredménye aztán a sok millió és milliárd spóra, amit gondtalanul a szelek szárnyára bízunk. Gondtalanul, mert ismerjük a sorsukat, és semmi sem köt már hozzájuk. Érzelmeink csak a talajhoz kötnek minket, mert ott van minden, ami éltet. Táncolni itt fenn nem azért táncolunk, mert boldogok vagyunk, hanem mert ez a dolgunk, ez kell a spóráknak. Az igazi táncunk a föld alatt folyik. Ha látnád! Ott vagyunk igazán boldogok.

A másik tévedésed szintén a szemeddel kapcsolatos. Azt gondolod, ha megesz a csiga, akkor meghalok. Vége, ennyi. Pedig mennyire tévedsz. Ami él, az sohasem hal meg. Te sem. Csak a forma változik. Ez a nagy kalap és szár táplálja a csigát, téged, és táplál engem is, a föld alatti gombát. Tudod, hogy örülnek nekem, amikor visszamegyek? Semmi sem vész el, csak átalakul. Az egész lényege az, hogy ne tartsd meg, hanem ha elvégezted, amiért küldtek, akkor osztd szét magadat. Már vannak utódaid? Rendben, akkor szórd szét magad. Ha nincsenek, az sem baj. Majd lesznek más formában. Ez az élet lényege. Akkor hol itt a gond? Szerintem te is jöttél valahonnan, mert táncolni akartál a napon. Csak azt nem tudod, honnan jöttél és miért. Pedig nem küldhettek ide másért, mint engem: táncolni, teremni, szétszórni, aztán visszamenni.

A bottal kicsit rákoppintott a csiga házára, mert már nagyon közel került a gombához. A csiga visszahúzta a csápjait, de mivel a zaklatás nem folytatódott, szép lassan ismét nekibátorodott.

– Ne bántsd, már nincs sok mondanivalóm, meg a spóráim is elfogytak. Hadd jöjjön a kaszás, ahogy ti mondanátok – szólt a gomba, és leeresztette kalapja széleit.

– Tudod – kezdett bele bizonytalanul, mert nem tudta hallja-e még a gomba –, mi emberek nem ilyenek vagyunk. Nekünk csak egy életünk van, és az itt folyik a napon. Rajtunk sokkal nagyobb a felelősség is, mert eszünk van, és így aggódni tudunk a saját sorsunk, a ti sorsotok és az egész világ sorsa miatt is. Szívünkben ott a lelkiismeret, ami nem hagyja, hogy a dolgok mellett olyan közömbösen elmenjünk, ahogy te az előbb elmesélted. Ezért aztán nem tudunk olyan gondtalanul táncolni, mint ti a föld alatt és a föld felett. Aggódnunk kell, mert meghalunk.

– Nem tudom, miért van ez így nálatok – mondta a gomba bágyadt hangon, mert közben a csiga elérte a törzsét és rágni kezdte. – Sehol máshol nem találkoztam ezzel a gonddal. A gondban levés és az aggódás amit mi nem ismerünk – csak akkor lehet életképes valami, ha segít másokon, azaz segít fenntartani az életet. Máskülönben csak a félelem egy fajtája, és nem segít, hanem ront a dolgokon. Képzeld el, mi lenne, ha én most aggódnék a csiga miatt. Csak annyi történnék, hogy hamarabb fás lenne a szára, és egy kis keserű ízt is kapna. A csiga valószínűleg elmenne egy másik társamhoz, vagy ha az is keserű lenne, találna magának más élelmet, vagy éhen halna. A végeredmény azonban ugyanaz lenne. Az élet önmagáért van, nem értünk, formákért. Az aggódás és a félelem nem segítség az életnek, hanem éppen meggátol az élet élésében. A lelkiismeret pedig szintén csak addig jó, amíg nincs benne érzelem. Mit segítene rajtam vagy a világon, ha utálnám vagy szeretném a csigát, vagy a vaddisznót. Ugyanúgy megenne vagy felrúgna, csak én szenvednék tőle, mert mást vártam. Vagy ha lelkiismeret-furdalásom lenne a spóráim miatt, mert nem mind a tizenötmillió talált megfelelő talajra. Nem ültethetem be őket egyenként! Nem ez a dolgom. A dolgom…

Nem tudta befejezni. A csiga jól dolgozott. A gomba halk nyekkenéssel derékba tört. Kalapja is leesett. A többi gomba gondtalanul tovább táncolt a napfényben, mintha semmi sem történt volna.

Iszonyú és embertelen ez a közömbösség – gondolta magában, és dühösen fel akart állni, hogy lekaszabolja a sok önző fejet, amikor valamire hirtelen felébredt.

A bika ott állt az erdő szélén. A vezértehén gyanakodva nézett be az erdőbe, feléje, de jó volt a szél, és ő nem mozdult. A többi tehén körülöttük legelte a friss őszi füvet. A bika ismét elbődült. Messze lentről, a patak felől érkezett a hosszan elhúzott, majd szaggatott hörgésbe olvadó válasz.

Megvárta, míg a csapat elvonul. Lassan szedelődzködni kezdett. Mellette egy nagy kalapú őzlábgombán jókora éti csiga lakmározott. Eszébe jutott az álma. Elgondolkozott. Az erdő szélén majdnem hasra esett egy lián szárában.

Még csak két óra. Négy előtt nem kezdenek mozogni az állatok. Maradjon? Otthon az unokája várja az angollal és a matekkal. Felesége sincs egészen rendben. Mit csináljon? Gondolkozzon a gombán? De hiszen azt álmodta! A nap még magasan állt. Megállt egy percre, és visszanézett a tisztásról az erdőszélre. Egy gerle akkor húzott el felette, és sűrűsödő szárnycsapásokkal fékezett az akác ágai előtt. Egy szempillantásig tartott. A karvaj az akácról rontott rá, pont szemből. Tollfelhőben viaskodva estek le a földre, majd néhány pillanat múlva a karvaly már repült is vele be az erdőbe.

Mit is mondott a csiga: Minek a lelkiismeret-furdalás? Mit tudott volna tenni? A karvaly az karvaly, a gerle pedig gerle. Az ember pedig ember. Most kezdje megnyugtatni a lelkiismeretét az unokája vagy az asszony miatt? Minek! Csak átverés lenne az egész a saját érdekében. Maradni akar, és marad is. Azért jött, hogy meghallgassa a bikákat. Közöttük üljön, és hallja meséjüket. Hátha egyszer megérti, mit is jelent embernek lenni.

Farkas István

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Eredmény és ráadás

Tavaly egy júniusi reggelen megzörrent a kertem ajtaja. Bejött Csiperke és fellépegetett hozzám a verandára. Csiperke kilencéves törpeházi kisfiú, a házacskájuk éppen szemben van az enyémmel. Megállt előttem, és így szólt: „Tessék szíves lenni intézkedni, hogy ne hagyja Tamás a téglákat a lépcsőn. Mi hiába beszélünk neki.” Tamás Csiperke bátyja, de nyolc évvel idősebb, mint ő. Tavaly tehát tizenhét esztendős volt. Pici korában, minthogy tavasszal született, Hóvirágnak nevezték el szülei. Amikor azonban akkora lett, mint most az öccse, más nevet adott neki Törpeháza. Ekkortájt ugyanis reggeltől estig fújta játéktrombitáját. Még arra is hiába kértük, hogy legalább ebéd után ne trombitáljon, amikor szundítanak egy kicsit a törpeházi édesanyák. A „Hóvirág” név tehát nem illett rá többé. Trombitásnak nevezte el a falu. De rövidítve csak Trombinak szólítgattuk. Amikor azonban tizenöt éves lett, és dolgozni kezdett édesapjuk ötvösműhelyében, megmondta mindenkinek, hogy ezentúl ne Trombinak, hanem Tominak nevezzük, és egy esztendő múlva, amikor gyűjteni kezdett motorkerékpárra, már a Tomi név ellen is tiltakozott. Azt kívánta, hogy Tamásnak szólítsuk.

Csiperke tavalyi átjövetelekor Tamásnak már két hete megvolt a motorkerékpárja, és tudtam, miféle téglákról van szó. Tamás ugyanis, hogy kitolhassa meg betolhassa a motort kertjük ajtaján, egy-egy téglát tett az ajtó előtt lévő lépcsőfok mellé. Ekkor én már kétszer is figyelmeztettem, hogy ha áttolta a motort az ajtón, vegye el onnan a téglákat, mert öreg nagyanyjuk ki szokott jönni este az utcai padocskára, de járnak édesanyjukhoz más öregek is. Könnyen megtörténhet, hogy félrebicsaklik a lábuk azon a keskeny téglán, elesnek és baj éri őket. De hiába figyelmeztettem Tamást, ott hagyta a téglákat. Ezt panaszolta most az öccse is: „Szólt neki már édesapa is, édesanya is, nagymama is, de ő mégis ott hagyja. Azt mondja, ott felejtette, de ez nem igaz. Azért hagyja ott, mert mióta motorja van, olyan nagy valakinek hiszi magát, akihez nem méltó, hogy törődjék ilyen apróságokkal.” Elgondolkoztam. „Most is ott vannak a téglák?” Örült a kérdésemnek Csiperke, és lelkendezve méltatlankodott: „Ott vannak most is, igen! Pedig ott álltam, amikor elmotorozott, és ma is szóltam neki, hogy tegye félre őket! De csak nevetett!” Most már kijelentettem: „Intézkedni fogok.”

Vagy három nap múlva ismét átjött hozzám Csiperke, megköszönte, hogy intézkedtem, és kérdezte, mit mondtam Tamásnak, hogyan értem el, hogy ne hagyja ott a téglákat. Megráztam a fejem: „Semmit se mondtam. És Tamás még sajnos otthagyja a téglákat.” „De nem hagyja ott! Már három napja felrakja őket a kerítés párkányára!” Ebben a pillanatban felhangzott a völgybeli falucska felől a motorkerékpár pufogása, és Csiperke megragadta a kezem: „Tessék odajönni a kapuhoz, lessük meg. Meg tetszik látni. hogy igazam van, már felrakja.” Odalépegettünk hát a kertem sövénye mellé, és lestük a hazaérkező Tamást. Leszállt a motorról, elvette a két téglát a kerítés párkányáról, a lépcsők mellé tette, betolta a motort a kertjükbe s tolta tovább a fáskamra felé, ahol a helye volt. Csiperkére tekintettem: „Na, ugye? Én még egyszer se láttam, hogy visszatette volna a téglákat.” Csiperke rám bámult „De én már három nap óta egyszer se találtam a téglákat a lépcsőn. Hogy lehet az?” Elmosolyodtam „Így lehet az.” Aztán átballagtam a kocsiúton és feltettem a téglákat a kerítés párkányára. Csiperke szeme elkerekült: „Hát Moha bácsi rakta félre őket?” „Persze, hogy én. Hiszen engem bíztál meg, hogy intézkedjem. Gondoltam a legfontosabb intézni való a téglák félrerakása, nehogy elessenek az öregek.” Csiperke elvörösödött: „Ezentúl majd én rakom félre, ne tessék ezért mindig kijönni. De én nem ilyen intézkedést gondoltam, hanem hogy azt tetszik elérni valahogyan, maga Tamás rakja félre a téglákat.” Széttártam a karom: „Azt is csak ezzel lehet elérni, semmi mással, csakis azzal, hogy újból és újból és újból megtesszük helyette, amit elmulaszt.”

Ettől kezdve valahányszor elmotorozott vagy hazajött Tamás, Csiperke csöndesen kiballagott a kertjük kapujához, és feltette a két téglát a kerítés párkányára. A hetek meg teltek-múltak. Eltelt a július, el az augusztus, véget ért a nyár. Azon a szeptemberi reggelen, amelyen először mentek iskolába a kistörpék, szokásom szerint kiültem a kapum elé, hogy lássam őket. Mialatt kifelé lépegettem, hallottam, hogy Tamás éppen elpufog hazulról a motorján, amikor meg kiértem, éppen szaladt kifelé a kertjükből Csiperke is az iskolai tarisznyájával, ünnepi öltözetben. Intett nekem vidáman, leugrott a két lépcsőfokról, és futott volna tovább, de észrevette a lépcsőn a két téglát, megtorpant hát és visszafordult. Szusszantott egy nagy bosszúsat, feltette a téglákat a kerítés párkányára, aztán átjött hozzám: „Moha bácsi! Én azóta, mióta megbeszéltük, mindennap négyszer, de sokszor hatszor is feltesem a téglákat a kerítésre. Tamás jól tudja, hogy én rakom fel helyette, mégse tette vissza őket egyetlen egyszer sem. Mikor lesz már eredménye a munkámnak?” Megsimogattam: „Meglesz az eredménye, biztos vagyok benne, sőt még ráadásban is reménykedem.” Csiperke nagyot nézett: „Mi lesz a ráadás?” Erre azonban csak ennyit feleltem: „Majd meglátod. Remélem, hogy meglátod. De az eredmény, az biztos.”

Tavaly – talán emlékeztek is rá – alig volt tél. Egy derült, csillagos novemberi estén ismét kinn ültem a kertem kapuja mellett, és egyszerre csak hazaérkezett a motorján Tamás. Moziban volt a völgybeli falucskában. Engem nem vett észre. A lépcsőfokok mellé tette a két téglát, és eltűnt kertjük sötétjében. Néhány perc múlva dühös kis lépések alatt csikorgott a kavics. Csiperke jött ki. Feltette a téglákat a kerítés párkányára, jobban mondva odacsapta őket, aztán indulatos fejrándítással a házamra nézett. Megmozdultam, hogy észrevegyen. Oda is rohant hozzám tüstént: „Moha bácsi! Én már torkig vagyok ezzel a rakosgatással! Már ködmönt is kell húznom, ha ki akarok jönni! Tamás most is látta, hogy azért jövök ki, hogy újból és újból felrakjam?” Olyan haragos volt, hogy most meg se mertem simogatni. Tartottam tőle, hogy indulatosan elrántja magát. Csak mondottam hát csöndesen: „Készül az eredményed, Csiperke, folytonosan készül, egészen bizonyos. Amint mondtam, én még ráadásban is reménykedem. Kérlek, hogy ezentúl is rakd félre a téglákat, újból és újból és újból.”

Amikor leesett az első hó, és a havas, jeges hegyi utakon veszélyes lett volna motorozni, Tamás szétszedte a gépét, megtisztogatta, eltette. De már február elején ismét a nyergében ült, és indulni akart. Ezt nem a pufogásból, mert még nem gyújtotta be, hanem Csiperke kiabálásából tudtam meg. „Ne indulj még! Szállj le, és ne indulj még! Szállj le, és tedd félre előbb a téglákat! A te dolgod az, nem az enyém! Idén is én rakosgassam utánad?” Tamás azonban nevetett: „Hát ne rakosgasd! Nem kértelek rá!” Azzal begyújtotta a motort, és elpufogott. Ekkor már kitekintettem az ablakon, és láttam, hogy Csiperke sebbel-lobbal megindul a kertem ajtaja felé, de az út közepén megállt és gondolkozott. És mint aki elhatározott valamit, megfordult. Visszament a kapujukhoz, és nagy dühösen felcsapta a két téglát a kerítés párkányára. Hogy mit határozott el, azt csak hónapokkal később tudtam meg, egy júniusi reggelen. Ekkor ugyanis megzörrent a kertem ajtaja, bejött Csiperke, fellépegetett hozzám a verandára, és komor ábrázattal így szólt: „Ezennel bejelentem, hogy abbahagyom a téglarakosgatást. Ma van egy esztendeje, hogy rakosgatom őket. Moha bácsi azt mondta, egészen bizonyos, hogy lesz eredménye. Még ráadás is lesz. De nincsen semmiféle eredmény és semmiféle ráadás. Tessék tudomásul venni, hogy vége, abbahagyom.” Letettem a könyvet, amelyet olvastam, felálltam, kézen fogtam Csiperkét, átballagtam vele hozzájuk, és megkerestem a kertjükben a nagymamáját. Zsámolyon ült, és ribizlit szedett. Köszöntöttem, és így szóltam hozzá: „Tessék szíves lenni felállni és járkálni egy kicsit.” Mosolygott, azt hitte, valami móka kedvéért kérem erre. Felállt, és járkálni kezdett a ribizlibokrok mellett egy kicsit.

Én meg rábámultam Csiperkére: „Hiszen nagyszerűen lépeget a nagymamád, ki sem bicsaklott és el sem tört a lába a téglák miatt, semmi baja, és te még azt mondtad, hogy nincs eredménye a rakosgatásnak?”

Ugyanezen a napon még egyszer meglátogatott Csiperke. Estefelé lelkendezve berohant hozzám: „Moha bácsi! Óriási újság van! Nagymama elmondta ebéd közben, hogy meg tetszett járkáltatni őt, és hogy az ő egészsége az én munkálkodásomnak az eredménye. Tamás nagyon elvörösödött, és kijelentette, semmi szükség rá, hogy én rakosgassam a téglákat, ő is félre tudja tenni őket. Az előbb, amikor elmotorozott, már félre is tette! Mit tetszik szólni hozzá?” Most már nem tartottam tőle, hogy indulatosan elrántja magát, hát megsimogattam: „Hiszen mondogattam neked, hogy én az eredményen kívül még valamiben reménykedem. Ez volt az a még valami. A ráadás.”

OLVASÓK FÓRUMA

Kedves Szerkesztők, kedves Olvasótársak!

Mélyen elszomorított a 2001. áprilisi számban, az Olvasók fórumában megjelent *Késő, de nem elkésett jubileumi köszöntés* c. írás tartalma és stílusa egyaránt.

Nem vagyok Bokor-tag (bár voltam egy ideig a hetvenes–nyolcvanas évek fordulóján), s az „Érted vagyok"-ból csak 2-3 cikket olvasok el számonként, ezért nem tartom magam a legilletékesebb véleményformálónak a lap körüli ügyekben. De ismerem a cikk szerzőjét, Gyurka bácsit, és műveinek nagy részét, és fő vonásaiban ismerem az „Érted vagyok" múltját és jelenét is. Így hát *van* véleményem a témáról, s szeretném most megosztani azt a Szerzővel, a Szerkesztőkkel és Olvasótársaimmal egyaránt.

Mindenekelőtt az írás címéről

Már az első bekezdések csalódást okoztak számomra, mivel a cikk címe alapján azt gondoltam, hogy itt most – ha kilenchónapnyi késéssel is – a megjelenésének tizedik évfordulóját ünneplő „Érted vagyok" c. lapot, annak olvasóit és munkatársait fogja köszönteni a szerző. Úgy hiszem, jogosan gondoltam erre, hiszen a címben szereplő *jubileumi köszöntés* kifejezés pozitív képzettársításokat kelt az emberben. Bennem ilyeneket: ünnepi jókívánság, elismerés, köszönet stb. A szerző valóban próbálkozik is valami köszöntésfélével, de csak az ötödik bekezdésben, s a köszöntés igen nehezen jön a nyelvére. Igazából csak a puszta megmaradást, az alapítókat és a lap címét tartja dicséretre érdemesnek.

Hogy a köszöntés kényszeredett, azt mutatja annak terjedelme is: két bekezdésnyit tesz ki az egyébként A/4-es oldal terjedelmű cikkből. Az írás többi része gúnyos bírálatot tartalmaz, mindenekelőtt a „főszerkesztő", másodsorban a szerkesztőtársak személyére és tevékenységére vonatkozóan. De kap a bírálatból a hét éve elhunyt piarista tanár, Dr. Fekete Antal is (a legendás „Schwarz tanár úr" – a cikkben: Fekete Tóni), aki megítélésem szerint úgy kerül a cikkbe, mint Pilátus a Krédóba.

Akiknek a cikkre szerintem reagálniuk kellene

Úgy gondolom, a cikkben előadott kritikai észrevételekre s azok stílusára elsősorban a címzetteknek kellene válaszolniuk – nem tudom, megteszik-e. Másodsorban az olvasóknak, mindenekelőtt a Bokor-tagoknak kellene állást foglalniuk: egyetértenek-e a cikk megállapításaival és stílusával vagy sem. – Nem tudom, hogy az egyetértők vagy az egyet nem értők tábora nagyobb-e, de azt tudom, hogy bírálatok már korábban is jelentek meg az „Érted vagyok" hasábjain a lap tartalmával és irányvonalával kapcsolatban, a szerkesztők mellett azonban eddig még nemigen állt ki senki.

A magam részéről ezt a hiányt szeretném pótolni, és azért ragadtam tollat, mert ismerem az elhallgatott nevű „főszerkesztőt", Gromon Andrást (az öccse vagyok), ismerem lapszerkesztői motivációit, amelyek messze magasabb rendűek holmi fordítói ambícióknál, és tudom, mennyi időt-energiát áldoz az „Érted vagyok" fennmaradásáért (szerkesztés, fordítás, cikkírás, levelezés, tördelés, nyomtatás, terjesztés) – hosszú évek óta, ingyen és bérmentve. Ismertem Dr. Fekete Antal tanár urat, bár nekem a piaristáknál Borián Tibor volt a magyartanárom (akinek ezúton is köszönet mindenért). Ismerem az „Érted vagyok" egész történetét, a legelső számtól kezdve a mai napig. Mindezek ismeretében a cikk legtöbb megállapítását hamisnak, a benne megbírált személyekkel szemben erősen igazságtalannak tartom. De mindenekelőtt a cikk stílusát tartom elfogadhatatlannak.

A cikk stílusa

Vallom, hogy a sokat emlegetett testvéri szeretet fogalmába a legkeményebb bírálat is beleférhet, ha a bíráló tiszteletben tartja a bírált személy emberi méltóságát. De soha, semmiképp nem igazolható a nagy nyilvánosság előtti fölényeskedő, lekicsinylő, lenéző gúnyolódás. Sajnos a szóban forgó cikkben megítélésem szerint sok ilyen ízű kifejezés található. A cikk részletes stilisztikai elemzése helyett csak utalni szeretnék néhány gúnyos kitételére:

– „...fennállásod tizedik évfordulójára *gyártotta* őket." (Nem írta, fogalmazta, hanem *gyártotta*, tehát a főszerkesztő egy képzelőerő nélküli szellemi iparos.)

– „...ez a nyolcvan kérdés *átzuhog* a leglelkesebb olvasón is." (Értsd: olyan fárasztó, érthetetlen, száraz és „kedélytelen", hogy földre sújtja az embert, mint a vízesés.)

– *„Kérem szépen,* én is ott voltam..." (A hivatalos stílushoz tartozó kifejezés használata a társalgási stílusban kb. a következőt jelenti: Ugyan, kisfiaim, nekem akartok ti okosat mondani?)

– *„Reménykedem,* hogy szerkesztőink *megtáltosodnak."* (A *megtáltosodik* ige azt jelenti, hogy valaki váratlanul meglepő képességet, teljesítményt mutat valamiben. Tehát a szerző váratlannak és meglepőnek tartaná, ha a szerkesztők jó teljesítményt nyújtanának, azaz kétségbe vonja vagy a tehetségüket, vagy a jó szándékukat. Ezért nehezen hihető, hogy tényleg *reménykedik.)*

– „Teljes *tisztelettel"* (Mivel a cikk tartalma és stílusa a megbírált személyek iránti tiszteletnek gyakorlatilag semmilyen jelét sem adja, csak gúnyként lehet értelmezni.)

– *„Rímkovács Orbán"* (Értsd: A cikk szerzője nem tartja magát nagy költőnek, csak közepes tehetségű verselőnek. Átvitt értelemben: a szerző olyan valaki, aki magát egynek tekinti az egyenlők között. A cikk tartalma és stílusa azonban sajnos nem ezt a szellemet sugározza, tehát ez az aláírás inkább szerénykedésnek tűnik, mint valódi szerénységnek.)

Nos, nem hiszem, hogy ezek a szerkesztőket gúnyoló kifejezések beleférnek az őszinte testvéri szeretet fogalmába. De végképp nem fér bele az, ahogyan a szerző sírjában megalázza Dr. Fekete Antal tanár urat csak azért, mert szerinte nem volt elég tehetséges irodalmár. (Mellesleg: ha Dr. Fekete Antal nem volt is költői lélek, azért sok száz diákot tanított meg tisztességesen fogalmazni és értően olvasni. Kiváló nyelvtan- és helyesírástanár volt, aki több évtizeden át javította szorgalmasan a dolgozatok és füzetek tízezreit, és végezte a kamasz fiúk nevelésének sokszor igen hálátlan feladatát.)

A bírálatok lényege – és értékelésük

Túl a stíluson, mit mondhatunk a cikkben megfogalmazott bírálatok lényegéről? Vegyük sorra őket!

– Az „Érted vagyok" nem azokért van, akikért lennie kellene. – Igen, ez az első és legalapvetőbb kérdés: Kiért van/kell hogy legyen az „Érted vagyok"? Lehetőségek: a lap azért van, hogy a Bokor-tagoknak publikálási lehetőséget biztosítson; azért van, hogy a Bokor-tagoknak szellemi táplálékot nyújtson; azért van, hogy terjessze a Bokor eszmeiségét stb. – Véleményem szerint világos, „jogilag" is tiszta válaszokat kellene adni a *Kiért van az „Érted vagyok"?* kérdésre ahhoz, hogy a szerkesztőket ez ügyben felelősségre lehessen vonni. S ha a válasz megvan, akkor még tisztázni kell azt is: *hogyan* valósítsa meg a lap ezeket a célokat. Lehetőségek: csak saját szerzők írásaival vagy részben saját szerzők írásaival; szerkesztők által megrostált írásokkal vagy rostálás nélküli írásokkal stb. – Mint kívülálló, nem akarok válaszolni ezekre a kérdésekre, de úgy látom: zavart okoz az, hogy a lap úgy működik, hogy ezek a kérdések nincsenek egyértelműen és „hivatalosan" megválaszolva.

– Rossz kérdéseket tett fel a főszerkesztő Jubileumi kérdések *című írásában a lap fennállásának tizedik évfordulóján; ezért nem válaszolt rájuk senki.* – Az írásnak szerintem is voltak hibái. Hiba volt a kérdések nagy száma; jobb lett volna, ha a főszerkesztő összesűríti a nyolcvan kérdést mondjuk tízbe, s a maga részéről részletesen meg is válaszolja azokat. Hiba volt, hogy nem beszélt világosan, hogy legalább az évforduló alkalmából nem nevezte nevén az újság körüli gondokat, és nem írta oda a cikk alá a becsületes nevét. Lehet, hogy ezek és más hibák is hozzájárultak ahhoz, hogy nem válaszolt rá senki. De azért az világos volt a cikkből, hogy itt egy gyötrődő, a kérdések sokaságától szorongatott szerkesztő beszél, aki úgy érzi, hogy nem kap elismerést azoktól, akiktől várja; akit bántanak a szerinte páholyból megfogalmazott kritikák; aki úgy érzi, hogy áldozatos munkáját nagyfokú közöny kíséri stb. Ezért a bíráló annyit mindenképpen mondhatott volna, amennyit Trásy Éva mondott egyik hozzászólása végén: *„Kedves Szerkesztők! Megköszönöm gondos és fáradságos*

munkátokat, mellyel sikerült a lapot fenntartani... " (Olvasók fóruma, 2000. június)

– *A főszerkesztőből hiányzik az irodalomszeretet és a „kedély", aminek az az oka, hogy a piaristáknál „Fekete Tóni" volt a magyartanára.* – Ki a főszerkesztő egyáltalán? Hogyan és miért lett ő a főszerkesztő? Kiktől és milyen segítséget kap a munkájához? Ha ilyen alkalmatlan, akkor miért nem váltják le? Ki és hogyan válthatja le? Lenne-e más helyette? – Igazságos dolog-e ezeknek és más hasonló kérdéseknek a figyelembe vétele nélkül megítélni a főszerkesztő munkáját? Szerintem nem. Másfelől: ha a szerző úgy ítéli meg, hogy Gromon Andrásnak nincs irodalmi érzéke – amit a magam részéről azért nem állítanék –, akkor legalább megemlíthetne valami pozitívumot is személyével kapcsolatban. Mondjuk azt, hogy a főszerkesztő általában értelmes mondatokban fejezi ki magát, vagy hogy elég jó a helyesírása – amiben feltehetőleg elévülhetetlen érdemei vannak a lekicsinylőleg emlegetett Fekete Antal tanár úrnak is.

– *A lapnak nincsenek olvasói.* – Megkérdeztem a főszerkesztőt: az „Érted vagyok"-nak jelenleg 776 előfizetője van, s ha minden számot legalább két ember olvas (amit jó ok van feltételezni), akkor legalább 1500 olvasója. Ez a semminél azért mindenképpen több. Ha valaki kevésnek tartja, akkor illik megmondania azt is, hogy mihez képest.

– *A lapnak azért nincsenek olvasói, mert a főszerkesztő túlzott fordítói ambíciói következtében fordításokkal tölti fel a lapot, s a sok elvont, külföldi szerzőktől fordított írás elriasztja az olvasókat.* – Szerintem is sok időnként a fordítás, és tényleg elég elvont egyik-másik. Mégis az az igazság, hogy az utóbbi időben Merza József írásai mellett legtöbbször ezek között találok olyat az „Érted vagyok"-ban, amely fontos dolgokat mond számomra.

– *A lapnak írói sincsenek.* – Hát túl sok nincsen, de azért a körülményekhez képest az „Érted vagyok"-nak nem kell szégyenkeznie. Olvasói levelek is vannak olykor-olykor. És azért azt tegyük hozzá, hogy egy bejegyzett, nyilvános, „profi" lapot alapvetően nem az olvasók szoktak teleírni. Kérdés persze, hogy a lap alapítói és fenntartói milyen lapot szeretnének.

– *Azért nincsenek a lapnak írói, mert a szerkesztők nem kérdezik az olvasókat „arról, amiről szó van főleg a hazai egyházi és a világi sajtóban."* – Nem tudom: a szerző szerint melyik egyházi vagy világi lap melyik rovatának témáiról kellene az olvasók véleményét kikérni. Nem tudom azt sem, tényleg arra van-e igény, hogy az egész lap Olvasók fórumává változzék. Ezt is tisztázni kellene valahogy.

– *Azért sincsenek a lapnak írói, mert a szerkesztők nem bátorítják az olvasókat írásra, illetve a beküldött írásokat színvonaltalannak minősítik, és nem közlik.* – Elképzelhető, hogy a biztatás egyeseknek segítene az elszánásban – meg kell próbálni. De az, hogy egy szerkesztőség fenntartja magának a jogot a beküldött kéziratokból való válogatásra – színvonal és a profil szempontjából –, szerintem a világ legtermészetesebb dolga. Lehet persze olyan lapot is csinálni, amelyben minden megjelenhet válogatás nélkül, csakhogy ahhoz nincs szükség szerkesztőkre. Ahhoz elég néhány gépíró, egy tördelő, egy nyomdász és néhány terjesztő.

– *Ha a szerkesztők kérdeznék és bátorítanák az olvasókat, akkor vég nélkül özönlenének az írások az „Érted vagyok"-ba, mint az „átkosban" a Karácsonyi Ajándékba.* – Nem hiszem. Az egy más politikai-, gazdasági- és lélektani helyzet volt, és mások voltak maguk az emberek is, akik akkor (még) írtak, ma pedig nem (annyit) írnak. Azóta sokan apák, anyák, nagyapák, nagymamák lettek, ennek minden gondjával és terhével; azóta sokkal többet kell dolgozniuk a munkahelyükön, sőt a munkahelyük megtartásáért; azóta mindenkiről kiderült, hogy miben a legjobb, s érthetően azzal kíván leginkább foglalkozni; azóta az első lelkesedés sokakban elmúlt, az idő sok illúziót lerombolt, s a nagy szerelmek nem mindennaposak az ember életében... A sor folytatható.

– *A szerkesztők nem dolgoznak rendesen, csupán „megállapítják, hogy jót fordított-e a főszerkesztő, vagy keressen és fordítson másikat". Nem járnak könyvtárba, nem olvasnak, ezért nem tudják: gondolkodik-e az ország, s ha igen, hogyan és miként. Áldozatosabban kellene végezniük munkájukat, úgy, ahogy azt egykor Arany János és Petőfi Sándor tette.*– Nem az én dolgom megítélni, de feltételezem: a szerkesztők részéről így is nagy áldozat ezer családi, munkahelyi és közösségi gondjuk és elfoglaltságuk mellett a kéziratok olvasása, a részvétel a szerkesztőségi üléseken, a nem mindig hálás fogadtatás elviselése stb. Szerintem nem ildomos éppen azokat bírálni, akiknek leginkább szívügyük az „Érted vagyok", s akik még mindig a legtöbbet teszik érte. Arany János – tisztesség ne essék – tudtommal fizetett főmunkaidőben szerkesztette a *Koszorút* meg a *Szépirodalmi figyelőt*, tehát méltánytalan az összehasonlítás; arról nem is beszélve, hogy az ő emberségét és szerkesztői nagyságát kötelező mércéül állítani bárkivel szemben is: ugyancsak méltánytalan. Azt pedig, hogy gondolkodik-e az ország, hogyan és miképp, szerintem nemcsak a könyvekből és folyóiratokból lehet megtudni, bár kétségtelenül – részben – onnan is.

– *Az „Érted vagyok" nem a Bokor Lelkét és Hangját sugározza...* – Ez egy állítás – bizonyítékok nélkül. Hogy a Bokor-tagok milyen arányban értenek vele egyet, az szerintem megérne egy korrekt, reprezentatív közvélemény-kutatást házon belül. Ha a válaszokból az derül ki, hogy az állítás igaz, akkor a szerkesztőségnek illik levonnia a megfelelő következtetéseket. Ha nem, akkor ez egy kisebbségi vélemény, amit akként is kell kezelni.

– *Az „Érted vagyok" a német baloldali katolikus teológiai irodalmat népszerűsíti.* – Nem ismerem napra készen a német teológiai irodalmat (sem). De az szöget üt a fejembe: mit jelenthet az, hogy „baloldali katolikus teológia"? A magam részéről úgy gondolom: a szerzőnek ezt mindenképpen tisztáznia kellett volna, de még ha tisztáznánk is ezeket a fogalmakat, helyesebben járunk el, ha vallási-teológiai cikkek értékeit vagy gyarlóságait vallási-teológiai fogalmakkal igyekszünk leírni. Ha viszont a politika szótárából vett címkéket ragasztunk teológiai cikkekre vagy szerzőikre, azzal összezavarjuk a dolgokat, és vég nélküli vádaskodásokat gerjeszthetünk.

Még egy javaslat

Szeretném megragadni az alkalmat arra, hogy fentebb már megfogalmazott felvetéseimen túl javasoljam: a lap impresszumában a jövőben legyen feltüntetve a lap főszerkesztőjének és a szerkesztőség tagjainak a neve. Ez minden szempontból jobban megfelelne a valóságnak, és egyúttal sok ellentmondást feloldana. Javaslom továbbá, hogy a főszerkesztő minden írását a saját nevén publikálja. Nem kell mást mutatni, mint ami van. Szerzőnek és olvasónak egyaránt jobb a tiszta helyzet. *„Csak az olvassa versemet, / ki ismer engem és szeret..."* (József Attila) A többit az élet megoldja.

Végül elnézést kérek

minden Bokor-tagtól azért, hogy kívülállóként beleszóltam egy olyan témába, amely elsősorban Bokor-ügy. Mivel azonban az „Érted vagyok" nyilvános lap, úgy gondoltam, hogy megtehetem, s a lelkiismeretem is kényszerített erre. Elnézést kérek a cikk szerzőjétől is az esetleg fájdalmat okozó megállapításaimért. Szándékom nem a szerző megbántása vagy megítélése volt, hanem az, hogy kiálljak a szerintem egyoldalúan megbírált szerkesztők és egy olyan bírálati stílus mellett, amely a másik ember méltóságát nem sérti. Javaslom: legyen mindnyájunk eszménye és közös nevezője az a szellemiség, amely a vitatott cikkben többször is emlegetett, és általam is igen nagyra becsült Arany János *Epilogus* c. verséből – és egész munkásságából – sugárzik.

Gromon István
Pilisvörösvár

Kedves András!

Tegnap kaptam meg az ÉV új számát. Csodálkozva olvastam az Olvasók fórumában megjelent cikket. Kicsit bántott annak stílusa (még akkor is, ha a bíráló nem akarta bántani Magát). „Felcsengettem hajnali álmából a főszerkesztőt." Meg a többi hasonló megjegyzés.

De a lényegre térve: Nem hiszem, hogy neveléssel ki lehetne alakítani egy írótábort. Az emberek ma igen passzívak, nem mennek el választani, szavazni sem; én megértem: hajszolt az élet, felgyorsult a munkatempó. Azonkívül: poeta not fit, sed nascitur (a költő nem lesz, hanem születik). Ez vonatkozik az íróra is.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy nincs olvasóközönség sem. Az olvasót meg lehet szólítani, de az nem „köteles" válaszolni. A lap feladata - szerintem - elsősorban az, hogy „lelki táplálékot adjon". Nem hiszem, hogy a német professzorok gondolkodásvilága nagyon eltér a miénktől. Ha a külföldi sajtóból tudunk többletet meríteni, akkor az miért probléma? Negy-

ven évig nem juthattunk hozzá. Észrevettem, hogy az utóbbi időben a fordított szövegek igen friss forrásból merítettek, 1999-ben, 2000-ben megírt tanulmányokból. Ezt én mind pozitívumnak tartom.

Lehet, hogy nem megfelelően látom a helyzetet, férfiak között az egyenes hang nem gorombaság. De nekem mégis fájt ez az írás. Két emberileg, vallásilag nagyszerű ember miért kell, hogy szemben álljon egymással? Tudom, a haladás a vitából, az ellentmondásból születik. De ez a vita nem osztja-e meg az embereket? Vagy esetleg téves ítéletet hoznak a főszerkesztőről?

Együttérzéssel, szeretettel:

...t ...t
Esztergom
(teljes név a szerkesztőségben)

Kedves András!

Megjött az ÉV. Gyurka bácsi alaposan megmondta neked, és alighanem igaza is van. Tavaly én is hasonlókat ajánlgattam neked, de te azt válaszoltad: „Hogy a Bokor-tagok beszámolhatnának élményeikről, tevékenységükről? Jó lenne. De ez a legnehezebb műfaj: nagyon színvonalasan kellene csinálni ahhoz, hogy közszemlére lehessen tenni, és ne legyen se unalmas, se giccs, se öndicsőítés stb.” Hát Gyurka bácsi se mondja, hogy túl könnyű lenne. Meg kellene mégis próbálni. Én ugyan szívesen olvasom a német professzorokat is, de ha az olvasók írásra kapnának, az maga lenne az élet. Ezt mondom én - pedig én sem írtam.

Ez az „Utazás az »elég« világába” tetszik nekem, bár a nyugati világ fogyasztói szokásait tükrözi. Egy gazdagabb világot. Theodor Roszak is az „elég”-et hirdeti. A mi viszonyaink között nem gúny-e az „elég”-et hirdetni? Én is szívesen prédikálnék erről, de azt gondolom, hogyan mondhatnám a nagy szegénység láttán? Pedig talán még a szegényeknek is jól jönne a tanács, teszem azt X.-éknek, akik minden encsem-bencsemre költenek, csak épp kenyérre nem jut pénzük. „Földi ember kevéssel beéri, vágyait ha kevesebbre méri.”

Üdvözöllek:

Sz. M.
Esztergom
(teljes név a szerkesztőségben)

*Március 10-én közösségi szentmisével búcsúztunk a Bokor Közösséget évtizedeken át hűségesen szolgáló **Hampelné Rédei Máriától,** aki 70 éves korában lépett át az örök hazába. Hamvait március 28-án helyeztük nyugalomra. Ekkor hangzott el a következő búcsúztató:*

Kedves Mária! Neked igazán nem kell magyaráznom, hogy azok között, akik valóban hiszik, hogy az élet nem ér véget a halállal, egyáltalán nem formaság, ha az élők úgy szólnak az elhunythoz, mintha még élne, mintha jelen lenne – mert valóban így gondoljuk, így hisszük. Hiszem, hogy élsz, hiszem, hogy valamilyen formában jelen vagy köztünk, még akkor is, ha erről a "valamilyen formáról" nem tudunk semmit.

Valójában a búcsúzásunk sem igazi búcsúzás, hiszen csak a kapcsolatunk egyik formájától veszünk búcsút – de azért a hiányod mégis valóságos hiány, és ezért fájó hiány is mindaddig, amíg kapcsolatunk új formája létre nem jön odaát.

Olyan búcsúzás ez, amellyel a meg nem szűnésbe és az el nem válásba vetett hitünket akarjuk kifejezni és megerősíteni. Úgy gondolom, Neked ez jólesik, nekünk pedig szükségünk van rá – mert testből és lélekből álló emberek vagyunk, s amíg ezen a földön élünk, a léleknek mindvégig szüksége van a testi, anyagi valóságból jövő megerősítésekre, még ha ez testi-anyagi valóság nem más is, mint a szó, amelyet kimondunk, és amely számunkra titokzatos módon Feléd száll.

Ez a szó pedig legyen most egy vers, amely összefoglalja gondolatainkat, hitünket arról, ami most még elválaszt minket Tőled. A verset Karl Vennberg írta, a címe Rekviem:

a halál csak egy hátizsák
az út végén ledobjuk magunkról
ólomszürke árnyék
elolvad a fényben

a halál csak egy vaseke
megforgatja az élet termőföldjét
kemény rozskenyér
tisztán tartja fogunkat

a halál csak egy szökevény
útmutató
a dezertőr
aki megadja a jelszót

a halál csak tüskebozót
az áttetsző virágok körül
éjszínű ékszer
belépő az ünnepélyre

Igen, kezdettől fogva, fogantatásunk pillanatától rajtunk van a halál hátizsákja, életünk minden perce egy lépés a halálunk felé, de a halál maga csak azt jelenti, hogy egy út végére értünk, ahol letehetjük a terheinket.

A halál csak egy vaseke, amely megforgatja az élet termőföldjét; újból és újból arra figyelmeztet minket, ne felejtsük el: úton vagyunk, nem rendezkedhetünk be véglegesen a földi életre, amit itt elérhetünk, bármilyen szép és jó legyen is, nem végső célja és értelme az emberi életnek.

A halál valóban útmutató: túlmutat ezen az életen, de túlmutat önmagán is; arra a másik életre irányítja a tekintetünket, amely a halál után vár ránk.

Persze tüskebozót is a halál: kemény valóság, megsebez és felvérez, de olyan tüskebozót, amely mögött mennyei virágok nyílnak, kellékei, vagy még inkább jelképei egy véget nem érő ünnepélynek, vagy pontosabban Ünnepnek, ahová egyúttal belépő is a halálunk.

Kedves Mária! Ebben a meggyőződésben, ezzel a lelkülettel engedünk most el, hogy folytasd utadat odaát, illetve folytatjuk mi is az utunkat ideát, míg útjaink ismét össze nem találkoznak. E meggyőződésünk és lelkületünk nem saját fantáziánkra és erőnkre épül, hanem a szeretet Istenére, akiről a legnagyobb bizonyságot közös tanítónk és példaképünk, a Názáreti Jézus tett. Ő tanított meg minket arra az imádságra is, amely összefoglalja számunkra az élet és a halál és az örök élet minden fontos tudnivalóját és titkát, amely téren és időn túl is összeköt minket Veled, és amelyet most lélekben Veled együtt mondunk el:

Mi Atyánk...

—nA—

Utazás az „elég” világába

III.

Amennyi nekem elég - könnyíts a terheden!

15. GYALOG DIGAYAPBA

„Jobb egy teljes marok nyugalommal, mint mind a két maroknak teljessége nagy munkával és lelki gyötrelemmel.” (Prédikátor 4,4–16)

Négyórás hegyi út után érek Digayapba, a Fülöp-szigeteki mennonita egyház vezetőinek, Norma és Edwin Lorenzónak az otthonába. Puha fényben fürdenek a rizsföldek, a munkások hazafelé mennek a zöld ösvényeken, főtt rizs várja őket vacsorára. **Norma és Edwin** háza durván megmunkált deszkalapokból épült, a teteje hullámos bádog. Ahogy belépünk, szinte üres, alig tűnik szembe az egyszerű berendezés: matrac, takarók, párnák, mindegyik családtagnak két-három váltás ruha és néhány eszköz a főzéshez, étkezéshez. Mindenük elférne egy talicskában. **Jártam már** szegény családoknál a Fülöp-szigeteken, de ez a település más volt. Nem nyomasztó a szegénység. A házat zöldségágyások és gyümölcsfák veszik körül. A gyermekek egészségesnek látszanak. **A házilag készített** olajlámpa fényénél üldögélve a szerény vacsora után megkérdezem Normát és Edwint, hogy boldogok-e. Azt válaszolják, hogy meg vannak elégedve, csak a hosszú út a nehéz az iskolához, a kórházhoz. **Valaha azt hittük,** a fejlődés lehetővé teszi, hogy a szegény emberek utolérjék a gazdagokat. De az ökológusok szerint még öt földméretű bolygóra lenne szükségünk a nyersanyag-szükséglet és a szemét elhelyezése miatt, ha mindenki úgy élne, mint az átlagos észak-amerikai és európai polgár. **Ahelyett,** hogy mindenkinek többet akarunk juttatni, meglehet, máshogyan kell elosztanunk, amit rendelkezésre áll, ha a szegénység problémáját meg akarjuk oldani. Norma és Edwin példáján okulhatunk, hogyan lehet beérni kevesebbel.

Dale Hildebrand

Elégedettebb lennék-e kevesebb tulajdonnal?

A Föld nagy árat fizet használati tárgyainkért. A globális gazdaság elérte a Föld nyersanyagkészletének és szemételnyelő-képességének határait.

Mégis, a Fortune magazin becslése szerint a hirdetők évente több mint 250 milliárd dollárt költenek arra, hogy reklámok segítségével az embereket világszerte egyre több dolog megvásárlására vegyék rá.

Naponta több mint háromezerszer szólítanak fel bennünket, hogy vásároljunk. Ha valamit megveszünk, máris nyomunkban van a reklámszakma, hogy meggyőzzön, rosszul választottunk, vegyünk másik típust. Olyanok vagyunk, mint a tengerimalacok a mókuskerékben: minél gyorsabban futunk, annál gyorsabban pörög a kerék.

A megelégedettséghez nem a költekezés útja vezet.

Hogyan magyarázható Lorenzóék válasza, mely szerint ők elégedettek az életükkel?

Milyen ismérvek alapján döntöm el, hogy mire van igazán szükségem, és mi lényegtelen?

Vigyél magaddal egy kis jegyzetfüzetet egy napra! Minden alkalommal, amikor elér egy üzenet, hogy vásárolj valamit, jegyezd le, hol voltál, és hogyan kaptad az üzenetet! A nap végén látni fogod, honnan jön a legtöbb felszólítás a vásárlásra. Egy hétig próbáld kerülni azt az üzenetforrást.

16. UTAZZ KÖNNYŰ TEHERREL A VILÁGBAN!

„Nem több az élet az eledelnél, s a test a ruhánál?” (Máté 6,24–33)

Hároméves szolgálatra készülődtünk a férjemmel Kenyába, órákig gondosan csomagoltunk. Csak a legszükségesebbeket akartuk vinni, s büszkék voltunk, hogy minden belefért három dobozba, két csomagba és néhány táskába. Csaknem három évvel később Kenyában segítettünk a felkészülésben egy maasai férfinak, aki egy évre indult Kanadába cserelátogatásra. Elmondtuk neki a kanadai szokásokat, az időjárási viszonyokat. Megegyeztünk, hogy majd a repülőtéren elköszönünk.

Juliusszal a check-in pultnál találkoztunk. Egyetlen kis táska volt a poggyásza. Még csak tele sem pakolta. Két teherautót bérelt azonban, hogy barátai és családtagjai elbúcsúzhassanak tőle. A hagyományos, élénkszínű ruhákba öltözött búcsúztatók körülállták, elhalmozták jókívánságaikkal. **Sokáig emlékeztem** erre a megható jelenetre. Egy fiatal kenyai ember egy évre indul egy távoli, ismeretlen országba, és annyi poggyászt visz csak magával, amennyi nekem egy hétvégére is kevés lenne. Sokkal fontosabb dolgot vitt el az útra; éneklő, integető honfitársai szeretetét és támogatását, az otthon, a hovatartozás biztonságát.

Deborah Fast

Mi adja életemben a biztonság érzését?

Ruházatunk takarja és védi testünket. Juliusnak kevés ruhája volt kis útitáskájában, mégis elégnek érezte.

A ruhák kifejezhetik kreativitásunkat és eredetiségünket. Megkülönböztetik a szegényt és a gazdagot. Megadhatják azt az érzést, hogy egy megbecsült csoporthoz tartozunk.

Ruháim hogyan fejezik ki egyéniségemet és értékeimet?

A ruháimat készítő embereket rendesen megfizették-e munkájukért?

Ruhásszekrényedből válassz ki egy hétre minden ruhát, amire szükséged lesz. A többit rakd félre. Csak azokat viseld két hétig, amelyeket kiválasztottál.

17. A SZEGÉNYEK PALOTÁJÁBAN

„...ez a szegény özvegy többet adott mindenkinél, aki csak dobott a perselybe." (Márk 12,38–44)

A vietnamiak a tet ünnepet, a holdhónap szerinti új évet úgy köszöntik, hogy új ruhákba öltöznek, meglátogatják barátaikat, különleges ételeket esznek. Egyik évben Ba Hein, egy menekült a Quang Ngai város környéki táborból meghívott minket a tet ünnep alkalmára készített ebédre. Késő délután érkeztünk meg hozzá. Nádból és sárból készült, egyhelyiséges háza a menekülttábor közepén állt. Konyhája a sarokban álló tűzhely volt. **Barátságosan** ültetett le minket az asztalhoz húzott alacsony székekre. Háza egyik sarkában családi képeket láttam, köztük egy fiatalemberét és egy kisgyermekét. Elmondta, hogy a férjét és a kislányát ábrázolja a kép, az amerikai tüzérség áldozatául estek a háborúban. **Ba Hein** törött csőrű teáskannából töltötte ki a teát. A csészék tisztára súrolt sörösdobozok voltak. Miközben ittuk a teát, Ba Hein elkészítette és felszolgálta a néhány fogást. Nem kért elnézést a szegényes ételért, és házának szomorú állapotáért. Méltósággal szolgálta fel az ételt, biztos volt benne, hogy vendégszeretete ugyanolyan értékes, mint Quang Ngai leggazdagabb házaié. **Távozáskor** hátrafordultam, hogy búcsút intsek neki. Az ajtóban állt, erősen, dacosan, önbizalommal mosolyogva. Királyként bántak velem a szegények palotájában.

Max Ediger

Mi kell ahhoz, hogy valakivel királyi módon bánjunk?

Milyen tulajdonságai voltak Ba Heinnek, amelyek arra késztették Maxot, hogy házát palotának lássa?

Vannak-e olyan emberek a közösségemben, akiket soha nem hívnék meg az otthonomba? Miért?

Hívj meg valakit ebédre, akit eddig nem akartál meghívni.

Állapítsd meg családoddal vagy lakótársaiddal, melyik az az öt legfontosabb háztartási munka, amelyeket „időmegtakarító" gépekkel végeztek. Ki használja ezeke leggyakrabban? Ki végezné el ezeket a munkákat, ha energiatakarékosabb módszerekre térnétek át, ha elhagynátok az energiaigényes gépeket? Mit követelne meg az egész családtól, lakóközösségtől egy ilyen változtatás?

18. VÍZHORDÁS

„Az úré a föld s annak teljessége; a föld kereksége s annak lakosai." (Zsoltárok 24,1–6)

A háziúr Harit fogadta fel, hogy segítsen a ház körüli munkákban. Hari 11 éves, egyik feladata az, hogy vizet húzzon fel a kútból és vödörben a földszinti vízgyűjtőbe vigye. Innen elektromos motor segítségével pumpálják a tetőnél lévő tartályba. **Nepálban a száraz évszak alatt** nem lenne víz a házban, ha Hari nem dolgozna. Amikor csak megnyitom a csapot, mindig Hari jut eszembe, hogy milyen keményen dolgozik, s hogy én neki köszönhetően jutok könnyen vízhez. Tudom, hogy nem jár iskolába, így a jövőben nem lesz sok választási lehetősége. **Hari boldog** - fütyül, dobként ütögeti üres vödrét. Mosolyog, melegen üdvözöl, ha találkozunk. Gyakran jön oda szobám ajtajához, és egy pohár vizet kér. Szereti a nálam folyó szűrt vizet, és sóvárog az után, hogy észrevegyék. Sohasem utasítom vissza a kérését. **A víz tartja fenn** az életemet. Nélküle testem gyorsan kiszáradna, elhervadna, mint egy fonnyadt rózsa. Szükségem van a vízre, hogy tisztálkodhassam, és ételem elkészítéséhez is. Limonádémhoz, teámhoz is kell. Benne mosom a ruháimat és vele öblítem a vécét. De amikor minden cseppjét Hari pumpálja és cipeli, úgy érzem, kötelességem csak annyit használni, amennyi feltétlenül szükséges. Elvárásaim nem változtak a jó egészséggel és a tisztasággal kapcsolatban, de sokkal kevesebb vizet használok, mint eddig bármikor.

Catherine Mumaw

Mennyi vizet használnék naponta, ha nekem kellene pumpálnom és cipelnem?

Észak-Amerika „Harija" az elektromosság. Az elektromosság pumpálja a vizünket, hűti és főzi az ételeinket, világítja meg házainkat. Míg az elektromos áram viszonylag olcsó, a Föld nagy árat fizet az energiáért, amit elhasználunk.

Észak-Amerikában a legtöbb ember olyan elektromos áramot használ, amelyet fosszilis tüzelőanyagok – szén, olaj, gáz – égetésével állítanak elő. E tüzelőanyagok előkészítése is szennyező, égetéskor pedig szén-dioxidot bocsátanak ki. Egy átlagos kanadai évi elektromos energiájának előállításakor felszabaduló szén-dioxid elnyeléséhez 2,34 hektár erdő szükséges. Egy átlagos amerikai elektromosenergia-fogyasztásához valamivel több.

Hogyan termelődik az áram, amit otthon használok?

Fürdőszobádba szerelj víztakarékos zuhanyrózsát! Állandóan melegítő vízbojleredet cseréld ki olyanra, ami csak szükség esetén működik, vagy napenergiát használ! Kutasd fel a legjobb módszert házad energiaellátására!

19. LÉLEGZETTŐL LÉLEGZETIG

„És látá Isten, hogy minden, amit teremtett vala, ímé igen jó." (Teremtés 1,31)

Biciklivel járok munkába, mert reggel szeretem kinyújtóztatni a tagjaimat, szeretem az arcomba fújó szelet, a friss reggeli levegőt, s ahogy az izmaim felébrednek az első emelkedőn. Elkerülöm az izzadó emberek tömegét a zsúfolt tömegközlekedési eszközökön, az ideges autóvezetőket a forgalmi dugókban. **Ha hazafelé biciklizek** a napi tárgyalások után, újjáélednek a tagjaim, az agyam. A zöld fák, az éneklő madarak, a kanyargó patakok és a gyönyörű virágok eszembe juttatják, milyen szép világot teremtett Isten. Még esőben is jó biciklizni, hideg napokon, mert ilyenkor otthon kibújok nedves ruháimból, és vár a forró zuhany. **Mostanában észrevettem,** hogy a tüdőmet telíti az autók, távolsági buszok kipufogógáza. Ha gyorsan vagy emelkedőn tekerek, hörögve kapkodok levegő után. Soha nem volt asztmám, de lehet, hogy ez változik. **Most levegőszűrő álarcot** viselek. Hülyén nézek ki, de védem a tüdőmet. A maszk meleg és fullasztó, nem érzem benne a naptól meleg fű, a reggeli nedves föld, a virágok illatát. Milyen ostoba választási kényszer: vagy a föld illata, vagy a tüdőm megőrzése. **Össze vagyunk kapcsolva**, te meg én, összeköt a világ, amelyben élünk, a levegő, amelyet belélegzünk.

Reina C. Neufeldt

Milyen árat vagyok hajlandó fizetni azért, hogy az árral szemben ússzak?

„Ha azt hiszed, hogy az autók egészségesek, csukd be a garázsajtót, és indítsd be a motort." (ismeretlen szerző)

Az észak-amerikai társadalom a személygépkocsikra épült. Pedig az autózás az egyik legpusztítóbb környezetszennyező tevékenység, ami csak telik tőlünk. A benzin elégetésekor szén-dioxid szabadul fel (literenként kb. 0,5 kg), ami az üvegházhatás legfőbb okozója.

Ha jelentősen akarjuk csökkenteni a Földre gyakorolt káros hatásunkat, akkor ki kell szállnunk az autónkból, és busszal, vonattal vagy biciklivel kell közlekednünk.

Hogy ezt egyénenként megtehessük, nagyban függ annak a társadalomnak a döntéseitől, amelyben élünk. Támogatni kell a tömegközlekedési rendszert ahhoz, hogy tekintettel lehessünk környezetünkre.

Mit tudok csinálni a buszon utazva, amit nem tehetek meg autóvezetés közben?

Milyen érzésekkel utazom tömegközlekedéssel?

Ha vannak részletes feljegyzéseid, számold ki, hány kilométert vezettél az elmúlt évben! (A kanadaiak átlagosan 18 000 km-t, az amerikaiak 20 000 mérföldet.) Ha autód átlagos fogyasztását tudod, kiszámolhatod, mennyi szén-dioxidot engedtél ez idő alatt a légkörbe. Készíts tervet, hogyan tudnád fogyasztásodat 75 %-kal csökkenteni! A szükséges változtatásokat próbáld ki egy hétig! Vedd fontolóra, hogy egy hónapig próbálod ki ugyanezt!

20. BÚZATERMELÉS

„...és a mi kezünknek munkáját tedd állandóvá nékünk" (Zsoltárok 90,13–17)

Dél-Mexikóban voltunk; csoportunk egy meredek lejtőjű gabonaföld közepén állt, közel a hegytetőhöz. Megkérdeztük a farmert, mennyit fizetett a falujabeli asszonyoknak, hogy gyomlálják a gabonavetést, mennyi volt a föld bérletének ára és a bivaly kölcsönzési díja a szántáshoz. Egyikünk kiszámolta a költségeket a várt terméshez képest. „Hisz ez több, mint amennyiért a városban meg lehet venni a búzát! – kiáltott fel meglepetten. – Miért bajlódik vele mégis?" **A farmert megdöbbentette** a kérdés. Lenézett a völgy felé. Mi is odafordultunk, s új fényben láttuk a lenyűgözően szép völgyet, a folyót mélyen lent a házaknál, a körben álló hegyeket. Hűs szellő legyintette meg kimelegedett csoportunkat. A farmer kezével először a falujabeli emberekre mutatott, majd a gyönyörű látképre. „Ha az ember magának termeli a búzát..." kezdte, de nem tudta befejezni a mondatot, mert nem értette teljesen a kérdést. Csoporttársunk sem tudott mit kezdeni a válasszal. Bár ő angolul, s a farmer spanyolul beszélt, nem nyelvi nehézségek miatt nem értették egymást, hanem mert mások voltak az életről az elképzeléseik. **Az észak-amerikai** a búzát végterméknek tekinti, s értékét számokban méri. A mexikói farmer számára a saját gabonaföld értékét az jelentette, hogy ez kötötte össze a falujabeliekkel, így vitte tovább a ráhagyott életformát, s ez adta meg neki a természet, a munka szépségét, élvezetét.

Dave Schrock-Shenk

Mi szerint állapítom meg valaminek az értékét?

Ha a földön termesztett összes élelmet egyenlően osztanák el az emberek között, és nem állatok takarmányozására használnák, mindenkinek kb. 3000 kalória jutna naponta.

A világ lakosainak többsége tápláló ételhez juthat minden nap. Sok millió farmer termeli meg saját családjának az ennivalót. Sokuk olyan társadalomban él, ahol az élelem termesztése majdnem olyan megbecsült, mint maga az étel.

Mégis kb. 1 milliárd ember kel fel minden nap úgy, hogy nincs biztosítva a napi élelme. Sokan mások pedig elhízási problémákkal küszködnek.

Lassan, odafigyelve eszem-e az ételt, vagy rendszerint sietve, menetközben?

Hogyan tudnék több élelmet vásárolni a lakóhelyem környékén élő gazdáktól?

Készíts olyan ételt a családodnak vagy társaidnak az „elég világában", amit közvetlen környezetedből beszerzett alapanyagokból főzöl! Hívj meg valakit a környékedről, aki növényeket termeszt! Kérdezd meg, mit jelent számára az, hogy mások számára is élelmet termel!

21. VEDD EZT, A LEGJOBBAT, AMIM VAN

„Mária azért elővevén egy font igazi, drága nárdusból való kenetet, megkené a Jézus lábait, és megtörlé annak lábait a saját hajával." (János 12,1–8)

1983-ban önkéntesként dolgoztam a menekültsegélyezési programban a Szent Ferenc presbiteriánus egyháznál Fro Worthban (Texas). Egy napon Rodrigo megszólított: **„Hálásak vagyunk** azokért a gyönyörű dolgokért, amiket az emberektől kaptunk, de mindig azt mondják, hogy azért adják, mert már nem kell nekik. Olyan érzés ez nekünk, mintha a kidobott dolgaikat kapnánk meg. **Hazámban** azt mondanánk ilyen helyzetben: Vedd, ez a legjobb, amim van. Ha egyszerű dolog is, azért adjuk oda, mert tudjuk róla, hogy jó." **„Értem,** mit mondasz – válaszoltam –, de nálunk sérti az emberek büszkeségét, ha el kell fogadniuk valamit. Azért mondják, hogy nem kell már nekik, hogy megkönnyítsék az elfogadását." **De új kérdések** vetődtek fel bennem. Miért a maradékot adjuk oda? Én is olyan pólókat adtam oda a program során, amelyeket amúgy sem viseltem. **Legközelebb,** mikor ruhagyűjtés volt, az egyik legszebb blúzomat adtam oda. Amellett, hogy „Jaj! Hogy fog hiányozni ez a blúz!", megpróbáltam átérezni a büszkeséget, hogy a legjobbat adtam, amim csak volt. **Közép-amerikai tartózkodásunk során** szenvedtem az ajándékoktól. A szomszédok levágták miattunk az egyetlen csirkéjüket, felkínálták a legjobb székük et, drága idejükből is sokat szenteltek nekünk. **Az ő példájuk** kihívássá vált számomra.

Kathy Ogle

Hogyan tudnám megtanulni, hogy örömmel mondjam: „Tessék, vidd ezt, a legjobbat, amim van"?

A takarékosság és az egyszerűség az „elég" világának alapszabályai. De ugyanezek az értékek a gazdagsághoz vezető utat is jelenthetik.

Az individualista kultúra elleni védekezés egyik módja a nagylelkűség.

Életünk korai éveiben hosszú időn át „ingyenes szállást és ellátást" kaptunk a szüleinktől vagy más családtagoktól. A Föld gazdagságát ingyen kapták az emberi teremtmények. Amikor adunk valamit a rászorulóknak, egyszerűen továbbadjuk, amit kaptunk.

Mikor jelentette számomra a legnagyobb örömet, hogy adtam a rászorulónak?

Miért tudtam akkor örömmel adni?

Készíts egy listát azokról a dolgokról, amiket ingyen kaptál a családodtól, a barátaidtól, a társadalomtól, Istentől! Készíts egy másikat is azokról a dolgokról, amelyeket fizetség nélkül adtál családtagjaidnak, barátaidnak, a szükséget szenvedőknek! Egyensúlyban van-e érzésed szerint a két lista?

Gondolatok arról, „amennyi nekem elég":

A szabadság vagy a megkötöttség érzésével tölt el, ha arra gondolsz, hogy kevesebb tárgyat használj?

Motivál-e azoknak az embereknek a példája, akik teljes életet élnek kevesebbel?

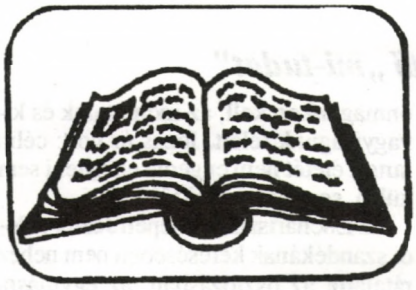

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket Király Ignácz, a júliusiakat Michl József készítette.

Június 3. — Pünkösd — Jn 20,19–23 — Bűnbocsátás jézusi módon

Az ünnep jobb megértéséhez rögtön meg kell állapítanunk, hogy ezt a jeles napot sem a keresztények alapították. A zsidó vallásban a pünkösd (pentekosztesz = ötvenedik) zarándokünnep (Kiv 34,23).

Eredetileg a földműveléshez kapcsolódott (Lev 23,14). A Kr. előtti 2. századtól történeti jelleget öltve a Sínai-hegyen kapott törvény kihirdetésének lett az emléknapja. A Kivonulás könyve 19. fejezete alapján ezen az ünnepen sajátos jelenségek kapcsolódtak a néphez: lángnyelvek (Hénoch 14,8), tűzzé változó hang, amely mindenki számára érthető beszéddé lesz. A sínai haggada szerint a Sínai-hegyen Isten hangja 70 emberi nyelvre (beszélőszervre) oszlott szét. A hetvenes szám az emberiség teljességét jelképezte. Jézus tanítványai ilyen hagyományú ünnepen vannak együtt Jeruzsálemben. Az Apostolok cselekedeteinek leírása híven követi a zsidó ünnepi hagyományt azzal a hivő meggyőződéssel, hogy Jézus tanítványai a Szentlélek birtokában Isten igazi népének mutatkoznak.

Létrejött és öntudatosan nyilvánosságra lépett egy közösség, amely az Istennel kötött szövetség hiteles népének vallotta magát. Hitelességük bizonyításának kulcsszemélyisége Jézus. Tőle kapták küldetésüket, amelyet több éves tanítványi viszony előzött meg. Ez a kapcsolat volt hivatva rendet teremteni fejükben, új magatartást kialakítani életükben.

A mai evangélium azt mondja el, hogy Jézus, a Mester hogyan bízza meg övéit az önálló közösségépítő, éltető tevékenységgel. Az Isten Országába bekerülés előfeltétele a Sátán Országából való kikerülés. A két úrnak szolgálni akarók nem tartoznak a Jézus által meghirdetett országba. Péterék közössége hivatott arra, hogy meghirdesse az országot, és vigyázza az abba való bejutás keveretlenségét. A kevertségtől való megszabadulás első lépcsője a bűnbánat. Belátása ez annak, hogy eddig nem jó irányú volt az életem, eddig az időm, energiám a Mammon kényszerpályája szerint folyt el. Belátása ez annak, hogy a biológiai élet színvonalának emelése, vagy legalábbis megtartása sokkal kevesebb annál, mint amit az Isten megálmodott rólam.

Amikor Jézus kimondta, hogy „Megbocsáttattak bűneid!” (Lk 5,20), akkor ezt bűnbánat előzte meg, és újjászületés lett az eredménye. Amikor Jézus átadja a Szentlelket, akkor meghatározza azt a lelkületet is, ahogy a tanítványoknak élniük kell a megbocsátás isteni hatalmával, a feloldozás új életre segítő lehetőségével. Szó sincs itt lelkeken uralkodó hatalomgyakorlásról, üdvösséget vagy kárhozatot eldöntő emberi hatalomról. Az éltető, megmentő jézusi hatalom ez: „Ahogy engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket.” Az elveszetteket kereső, a bűneiket beismerőket gyógyítani akaró, mindenkit egyetlen akolba – az Atyáéba – begyűjteni szándékozó Jézus ugyanezzel a szándékkal bocsátja szárnyra övéit. A Szentlélek szerint járnak-e el a tanítványok és utódaik, ez már az ő lelkiismereti felelősségük területe. Ez az ő üdvösségük vagy kárhozatuk kérdése.

Június 10. — Szentháromság vasárnapja — Jn 16,12–15 — Személyesen szerető Isten

Ha szeretek, az jó. Ha szeretek és viszontszeretnek, az nagyon jó. Ha valaki tökéletesen szeret és tökéletesen viszontszeretik, az az Isten. Ha szeretek, adok valamit: anyagi, szellemi, lelki ajándékot. Ha szeretjük egymást, akkor valami áramlik közöttünk. Ha valaki teljességgel tudja adni önmagát és teljességet kap viszonzásul, akkor az az Isten. Nagy titok a szeretet: a legapróbb személyes rezdüléstől az emberi ésszel föl nem fogható végtelen és tökéletes önátadásig terjed. Kifejezésére önkéntelenül is kínálkozik a hármasság.

Az egyiptomiak a család mintájára közelítették meg: Ozírisz (apa), Ízisz (anya), Hórusz (fiú). Arábiában a fő égitestek szerint akarták kifejezni: Nap, Hold, Vénusz. Babilóniában a legmélyebb vérségi kötelékek szerint ábrázolták az istenségeket: Ea (apa), Marduk (fiú), Gibil (közbenjáró). India a Brahma, Rudra, Visnu hármassággal fejezi ki az istenség teljességét. Miért is lenne új, idegen, ha a Jézusra emlékező, őt érteni akaró ősegyház – elsősorban Szent Pál hatására – így foglalja össze Isten szerető teljességét: Atya, Fiú, Szentlélek. Az egész kinyilatkoztatás arról szól, hogy ki az Isten a mi számunkra. Jézus tanítása szerint olyan, mintha az édesapánk lenne, akire felnézhetünk, akire ráhagyatkozhatunk, akinél kisírhatjuk magunkat... Ugyanakkor annyira egy Jézussal, hogy benne tanítómesterként is, barátként is, példaképként is megnyilvánul számunkra. Működése annyira mély, annyira lelki, hogy ezt emberi nyelven úgy lehetett kifejezni, hogy Isten Lélekként nyilvánul meg életünkben.

A hívő ember odafigyel életére. Elemzi és értelmezi a vele történő jelenségeket. A kinyilatkoztatásban számunkra Atyaként, Fiúként és Lélekként megnyilvánuló Isten még sokféleképpen akar értünk levő Isten lenni. Nem véletlen, hogy a teológusok egyre többet gondolkodnak és írnak arról, hogy Isten apai arca mellett anyai arcát is föl kell fedeznünk. Annyira vágyik az ember a családiasan meleg szeretetre, a személyes megszólítottságra, hogy fel kell fedeznie Isten új – számunkra új – szeretet-megnyilvánulásait. Az ószövetségi hadisten, a Seregek Ura, a természet erőiben is uralkodó vulkánisten, az égi karok fölött trónoló bíró... mind válasz akart lenni arra, hogy ki is számukra az Isten. Jézusban mutatkozott meg édesapaként. Ez az apaság azonban gyökeresen más, mint a miénk, de hát úgy látszik, hogy a valóság megközelítésére ez látszik a legjobb kifejezésnek.

A mai élethelyzet személyeket egymástól elválasztó, elidegenítő légköre szükségképpen fel kell hogy erősítse a hívő emberekben az atyai és anyai szeretettel is magához ölelni akaró Isten képét. Az élő hit messze túllép a dogmatikai szentháromságtan alapkövén. Ki számomra az Isten? Erre válaszként adható szentháromságos, szentnégyességes... szent végtelenséges megfogalmazás is, hiszen a végtelenül szeretni akaró Isten megnyilvánulásaiból felfogott erők mind-mind új vallomásokra indítják az embert. Az Egyház megfogalmazása alapvallomás a szeretetről. Vajon milyen égbekapaszkodó építményt húzunk föl erre az alapra?

Június 17. — Úrnapja — Lk 9,11–17 — Osztozásból születő „mi-tudat”

Jézus gyakran alkalmazott szemléltető oktatást, igyekezett bevonni környezetét az eseményekbe. Aktív részvételt kívánt a reá figyelőktől. Így van ez Jairus leányának esetében (adjanak enni a leánynak, Lk 8,55), vagy Lázár feltámasztásakor is (oldozzák ki a pólyából, Jn 11,44). A süketnémát eléje vivők (Mk 7,32), vagy a vakot eléje vezetők kérését teljesíti (Mk 8,22), és az inaszakadtat tetőn át leeresztők sem fáradoznak hiába (Lk 5,18). Jézus nagyon akarta, hogy az emberek megtanulják az alaptörvényt: Amit szeretnél, hogy neked tegyenek, te is azt tedd másoknak! Szeretnéd, hogy rajtad is segítsenek? Légy te is segítségére másoknak! Oszd meg te is az idődet, energiádat, pénzedet...!

Az úrnapi evangélium a kenyérszaporítás történetével tovább nyomatékozza Jézus fenti akaratát. A kisközösség teljes kenyérkészletét megtörő Mester osztozásra aktivizálja tanítványait és rajtuk keresztül a jelenlevőket. A mellette kitartókból vele levők lesznek, mikor csoportokba letelepedve maguk is elkezdik megosztani a náluk levő élelmet. Elegendő étel jut mindenkinek, a maradék összeszedésével a jószívűség csodája nyilvánvalóvá lesz. Érdekes, hogy senki nem kezd el csodáról beszélni, mint egyéb alkalmakkor szoktak, inkább az összetartozás ereje és lelkesedése tölti el az embereket: Ilyen király, ilyen úr, ilyen messiás kell nekünk! Az osztozó asztaltársasági élményből „mi-tudat” születik, már csak vezér kell a függetlenségi lázadás kirobbantásához. Ezt a fajta királyságot, az ilyen úr szerepkörét utasítja el Jézus.

Az úr uralkodással foglalkozik. A világ urai embertársaikon uralkodnak. Jézustól mást kell megtanulniuk azoknak, akik a világosság fiai akarnak lenni. Bármire kötelezzük el magunkat, más területekről le kell mondanunk. Az elvonzani akaró erőket le kell győznünk. Sodródás helyett tudatosan kézben kell tartani magunkat. Uralkodnunk magunkon kell. Uralkodni az érzelmi, akarati önmagunkon kell, az indulataink és kivagyiságunk felett. Jézus úr volt: célra tartott életét nem engedte eltéríteni sem külső, sem belső erőktől.

Az Eucharisztia ünnepén Jézus valódi szándékának keresésében nem nehéz rátalálni az osztozásban, az egymásra figyelő életvitelben az Úr Jézusra. Az ősegyház még nagyon értette ezt: A Diognétoszhoz írt levélben azt olvassuk, „közös volt az asztaluk”. A kenyértörés közössége nagyon erős összetartást, testvériséget jelent. Jézus ételosztó kenyérszaporítása így vált a javak megosztásában is megnyilvánuló kereszténységgé. Az évszázadok kevertté tették a világosság fiait: a mindennapok kenyértörésének testvéri összetartást jelentő csodája isteni csodamagaslatba szállt; egymás kezének elengedése szükségképpen az ég felé kapaszkodóvá tette kezeinket. A kevertség megszüntetésének egyetlen útja: fogni egymás kezét, és közösen az Égre tekinteni.

Június 24. — Keresztelő János születésnapja — Lk 1,57–66.80 — Jellé válni!

Jézus úgy ítélte meg, hogy korának Isten akaratához legközelebb álló személyisége Keresztelő János. Ezért hozzá megy bemerítkezni. Ez a tény teszi Jánost az Újszövetség jelentős személyiségévé. Ezért ünnepli az Egyház, és emlékezik meg születésnapjáról is. Egyénisége szervesen illeszkedik a kor hivő zsidó világába. Megjelenése és életformája alapján nazír, Istennek szentelt ember. Aszketikus életű, nomád életformájú, aki szükségképpen felhívja magára kortársai figyelmét. Küldetésének lényege, hogy metanoiára szólít fel, amit őszinte hozzáállás esetén a Jordán folyóba való bemerítés követ a bűnök bocsánatának jeleként.

A keresztelést, vízbe merítést nem a Keresztelő találta ki. Ősi vallásos gyakorlat volt ez az egész Keleten. A zsidóknál a mózesi törvény szerinti megtisztulásért végezték, a pogányoktól áttérő prozeliták számára pedig kötelezően a zsidó közösségbe való belépés jeleként alkalmazták. Kezdetben a körülmetélés kiegészítő szertartása volt, később vált önálló cselekménnyé. A korabeli gyakorlatban megtalálható a kemény tóra-hűséghez kötődő bemerítés (esszénusok) és a mágikus erők elnyerését célzó bemerítés is (a Jordán felső szakaszánál működő mandeizmus). Keresztelő János sajátossága abban állt, hogy ő erkölcsi megtérés céljából keresztelt, a próféták gyakorlatának megfelelően (pl. Izaiás 1,16).

Isten Országának közelsége szerepelt fő motívumként a megtérésre való felszólításban. János nem a tórához való tételes hűségért, nem is a mágikus isteni erők elnyeréséért, hanem az egész életvitel megváltoztatásáért munkálkodott. Tanításában jelen van a bosszúálló, keményen rendet teremtő Isten képe is, de jelen van a Jézushoz már közel álló, mindennapi jobbá levést célzó buzdítás is: Ha két inged van, az egyiket add oda annak, akinek egy sincs... Aki bűnbánóan és a jobbá levés őszinte szándékával fogadta János prédikációját, azt merítette be. János tehát azt tette, amire már neve alapján is rendeltetett: „János” = Jahve megkegyelmezett. Megkegyelmez annak, aki hajlandó megváltozni, de nem kegyelmez annak, aki erre nem hajlandó – ez a jánosi igehirdetés tartalma. Jézus ebből a fonálból építi tovább a maga jó hírét: a meghívást a szerető Isten Országába. Kettejük kapcsolata nagyon emberi: nem felhőtlen, nem minden kétségtől mentes. Vérségi kapcsolatuk is tény: János kb. fél évvel korábban született az anyai ágon unokaöcs Jézusnál. Természetes a hívő zsidóságukból adódó irányulásuk is: egyéni megszentelődésükön túl egész népük megszentelődéséért is gondban vannak, elhivatottak. Természetes az elválásuk, a feszültségük is, hiszen Jézus istenképe más, mint Jánosé, és Jézus maga is nagyon más ahhoz képest, amit János gondol a Messiásról. Jánosnak nem adatott meg, hogy megértse és elfogadja Jézust, hiszen bátor kiállásáért Heródes hamarosan kivégeztette. Megszületett, jellé vált. Akkora jellé, hogy Jézus is annak látta őt. Őt tartotta a legalkalmasabbnak arra, hogy saját nyilvános működésébe a keresztelői bemerítkezéssel kezdjen bele.

Mivé vált a Keresztelő János-i életmű? Tanítványai szétszóródtak, egy részük Jézushoz csatlakozott. Ezek kezdetben még keresztelnek is, Jézus nem tiltja ezt nekik, nem tekinti kevertségnek ezt a gyakorlatot, de ő maga nem merít be senkit a megtisztulást jelképező vízbe. Az ősegyház magába építi a jánosi gyakorlatot azzal, hogy a vízbe való bemerítés szertartását a Szentháromságba való bemerítődés jeleként alkalmazza (Mt 28,19). Ez a magába építés napjainkra remélhetőleg nem lépett annyira vissza, hogy a bemerítkezés, a keresztség az írott törvényekhez való hűséget, a tagfelvételt jelentse csupán. A szerető Isten közösségébe való bemerítődés több mindezeknél: egész személyiségünk elköteleződését jelenti a Földön is megvalósítandó Isten Országa számára.

Július 1. — Évközi 13. vasárnap — 1Kir19,16b.19–21 — Gal 5,1.13–18 — Lk 9,51–62 — Szilárd célratörés

„Amikor Jézus felvétetésének napjai betelőben voltak, arcát szilárdan a Jeruzsálembe vivő útra fordította.” – olvassuk a mai evangéliumi szakasz elején. Az evangélium elején pedig, Jézus születésekor szinte ugyanezt olvassuk: „Történt, hogy ott tartózkodásuk alatt beteltek a napok…” (2,6)

Mindig mindennek megvan az ideje. Isten világában nincs helye a kapkodásnak, de a késésnek sem. A történelemben ritkán tudjuk eltalálni a helyes időpontot. Hányszor kapunk jelzést, hogy ezt most tedd meg, és halogatjuk, mert akkor még nem tudjuk, hogy holnap már lekésünk. Elcsépelt, de nagyon igaz gondolat halottak napja táján, hogy a temetéseken a sok virág nagy része a lelkiismeret-furdalás megnyugtatására való. Ha életében vitte volna azt a „virágot”, egy jó szóban, kibékülésben, megbocsátásban, de másképp állhatna most itt! Egyszóval a nagy döntési időpontok nem módosíthatók, mert legközelebb már nem ugyanúgy találnak minket

Jézus szilárdan a Jeruzsálembe vezető útra fordította arcát. Biztosan felsejlett benne a prófétának szóló isteni üzenet: „ Ami meg téged illet, emberfia, ne félj tőlük, ne remegj fenyegető szavuktól, még ha tövisek és tüskék is vesznek körül, és skorpiók között kell is laknod! Beszélj előttük, ne aggódj, ne remegj arcuktól, mert hiszen ellenszegülő ház ez” (Ez 2,6). Úgy, ahogyan az időpont az időtlen Isten világában nem lehet máskor, csak akkor, amikor, úgy a feladat és a cél sem változtatható a körülményekre való hivatkozással. Ezen senki más nem változtathat, nincs miért rettegni és nincs mitől félni, Isten a tudója, milyen ház ez.

Jézus maga elé küldi tanítványait, hogy szállást készítsenek neki. És megint itt a párhuzam: „Nem volt hely a szálláson.” Ez történik életútja elején, ez a galileai működés elején Názáretben, ez a Jeruzsálembe vezető út kezdetén is, aztán ott Jeruzsálemben is, amikor ki kell vonulnia a városból, hogy megfeszítsék. A Jeruzsálembe vezető úton a szamariaiaktól azért nem kap szállást, mert Jeruzsálembe tart, Jeruzsálemben azért nem, mert az Atyához tart. A mi életünk is nagy szálláskeresésben telik. Sokkal kevésbé szállásadásban. Nehéz szilárd arccal a mennyei Jeruzsálem felé fordulni, de annál nagyobb az örömünk a megérkezéskor. Ha nem tudunk Jézus mintájára vándorló egyház lenni ebben a világban, akkor az csak azon az áron lesz lehetséges, hogy virágvasárnapi örömujjongásunk keserű Barabás választássá válik.

A tanítványok persze dühösek és lelkesen kapkodók, s majdnem mindjárt le is csapják a feldobott labdát. Nem fogadtok be? Hát akkor jöjjön az istennyila rátok!

Jézus megfordult és megdorgálta őket. Segít megérteni ezt a dorgálást több kéziratban szereplő – nekünk is nagyon aktuális – arcpirító kérdéssel: „Hát nem tudjátok, miféle szelleműek vagytok?” S hogy a már sokszor elmondottakat újra aláhúzza Lukács, idézi három – a tanítványt megjellegző tulajdonság – példázatát: Mindenkinek van odúja – és ez így van jól –, de az Emberfia nem ezért van itt. Az Élet világában a halottakkal való bíbelődés nem a tanítvány dolga. A harmadikban pedig újra visszacseng a gondolat: Szilárd arccal, mindig csak előre, felfelé tekints!

Július 8. — Évközi 14. vasárnap — Iz 66,10–14c — Gal 6,14–18 — Lk 10,1–12.17–20 — Apostoli lelkület

A valódi boldogság arról ismerszik meg, hogy kiárad, hogy szeretné az ember másokkal is megosztani. Istenszeretetünk hitelességének mércéje is az, hogy óhajtjuk-e, hogy „ujjongva dicsérje Istent a világ, és énekelje fölséges nevének énekét”.

Az olvasmányban olvasható jövendölés minden élő hitű emberen beteljesedik: „Olyan gyöngéden szeretlek benneteket, mint édesanya a gyermekét; vigasztalást nyertek, örül majd a szívetek, csontjaitok is megújulnak, mint tavasszal a fű, és az Úr kezének ereje nyilvánvaló lesz szolgáin.” Aki ilyennek tudja megismerni az istenszeretet gyönyörűségét, az csak azt kívánhatja, hogy ebben mindenki más részesülhessen – ez az apostoli lelkület.

Micsoda lehetőség és micsoda távlatok nyitottak előttünk az Isten részéről. Mennyire átjárhat és átformálhat bennünket ez az egyszerre atyai és anyai ölelés. De mint a kamasz gyerek, mi is a saját útjainkra cseréljük el a nagy lehetőséget: a keskeny, de egyenes utat. Istenkeresésünk sokszor másból sem áll, mint kísérletezésekből: Vajon ez még belefér? Ez már nem?

Hála legyen az Úrnak, hogy politikai, társadalmi, gazdasági téren – remélhetőleg egyre jobban – világszerte kifogynak lehetőségeink. Ez a kényszerűség is segíteni fog, hogy a belső meggyőződés, a belső Istenhez kapaszkodás vezessen rá bennünket az apostolkodás helyes útjaira. Szent Pál így gondolkodott és cselekedett: „Távol legyen tőlem, hogy másal dicsekedjem, mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjével, amellyel számomra meg van feszítve a világ, és én is a világ számára.” Így is írhatta volna: Nem akarom magamat, hitemet mással ajánlani senkinek, csak azzal, hogy a krisztusi önfeláldozás, Istenért és emberekért élés szellemében vagyok ezen a világon, nem a magam, hanem az Úr dicsőségét és mindenki javát keresve. Ez az életforma tölti be a lelket dicsekedni való boldogsággal: „Jertek mindnyájan, halljátok, elbeszélem, mily nagy csodákat tett vélem az Isten.”

Minden kereszténytapostolnak akarja az Úr ott, ahol él. Mindenhol igazak a Jézus által megadott módszerek: Semmiféle erőszakot – a térítésben sem – ne kíséreljetek meg, ne támaszkodjatok az anyagiakra, legyetek szerényen szegények, másokon segítők, és szavatokkal meg belső békét sugárzó lényetekkel adjátok mindenki tudtára, hogy „elérkezett hozzátok az Isten Országa”.

Jó ötven éve a francia munkáspapokat útra bocsátó püspök ezekkel a szavakkal küldte papjait a gyárakba, munkahelyekre, egészen közel az emberekhez: „Menjetek, és úgy éljetek, hogy életeteket ne lehessen másképpen megérteni, csak úgy, hogy van Isten.”

Ilyen egyszerű lenne?

Július 15. — Évközi 15. vasárnap — MTörv 30,10–14 — Kol 1,15–20 — Lk 10,25–37 — Emberi kérdés, isteni válasz

Mennyire szeretünk megfürödni a dicséretben! S ez így is van jól. De fürészteni mennyire szeretünk vajon?

Jézus nem arra felel, amiről a törvénytudó kérdezi. A kérdés így hangzott: Ki az én embertársam, kit kell felebarátnak tekintenem? Jézus pedig egy olyan kérdésre válaszol, amely el sem hangzott: Hogyan kell viselkednem nekem, hogy méltó legyek az embertárs, a felebarát névre? (Folytatódik a kérdés, hogyan kell viselkednem, hogy méltó legyek az apa, anya, gyermek, testvér… névre.)

A törvénytudó kérdése emberi kérdés, Jézus válasza isteni válasz. Nem az ennek igen, annak nem, hanem a hogyan. A szeretetparancs nem tartalmaz válogató szempontokat, nem ad további részletezést az eggyé olvasztandó kettőn, Istenen és embertársainkon kívül. Csak annyit tesz hozzá Jézus is, hogy tégy így, és élni fogsz.

Aztán mond egy példát a hogyanra. Az agyonvert ott fekszik, az arra járók egyike meglátta, a másik meg is nézte, a harmadiknak pedig (akitől ráadásul az előbbi kettő biztosan nem várta volna) megesett rajta a szíve, szánalomra gerjedt iránta. Istenem! De sokszor még csak meg sem látom!

„Odament hozzá…” Azt mondjuk, a szív bőségéből szól a száj, tegyük hozzá: tesz a kéz, és lép a láb. Hogy milyen sokszor szerzünk keserű tapasztalatokat ezen a téren, lelkivezetőnk – ha van – tudja. A kísértő legjobban bevált módszere, hogy csak beszéltet, hogy ne legyen már időd és erőd tenni is azt, amiről beszélsz, s azt gondolhasd, teljesítetted a részedet. Odamenni sokkal nehezebb, mint elmondani, hogyan kell odamenni. Jézus tanítási módszerével arra tanít meg, hogy odamenve hogyan és mit beszéljek róla. Ha az életem elmarad a szavaim mögött, akkor az út kimegy a lábam alól.

„Olajat és bort öntött sebeire…” A lehető legjobbat a megfelelő helyre. Milyen jó volna mindig tudnunk, mit kell tennünk. Kétségbeesés helyett gyors beavatkozás. Megfelelő időben a megfelelő cselekedet. Ezt tanulni kell, ez senkinek nem megy tanulás nélkül.

„… gondját viselte…” Gondban volt érte, mint ahogyan mi is a mieinkért. De nem „túlgondozva” őt, nem erőszakosan: „csak úgy jó, ahogyan én mondom” stílusban. S tudta elengedni, tovább menni, amikor már nem volt rá szükség, de még nem kísérti a másik hálája.

Eredj, és tégy ugyanúgy, légy te az ő felebarátja: ne csak meglásd a szükséget, hanem indítsa meg a szívedet, tudd, mire vagy képes, és azt tedd meg, amit akkor és ott kell. És akkor engedd el szeretteidet (és megszeretetteidet), amikor kell, se előbb, se később…

Július 22. — Évközi 16. vasárnap — Ter 18,1–10 — Kol 1,24–28 — Lk 10,38–42 — Jól jónak lenni!

Folytatódik az előző vasárnap megkezdett példatár. Az irgalmas szamaritánusról szóló elbeszélés szükséges kiegészítője a Mártánál és Máriánál tett látogatás története. A felebaráti odalépés önmagában kevés, ha nem követi a ráfigyelés. Kérdezheted, nem fordítva van ez? Nem az odafigyelést követi a felebaráti odalépés? A mai evangéliumban, Márta és Mária történetében ennek a tisztázását végzi el Jézus.

Márta a lelkét tette bele a sürgés-forgásba, amikor vendégül látta Jézust. Mária mégis többet adott az Úrnak, mint ő. Márta nem figyelt arra, hogy az Úr nem azért tért be hozzá, hogy finom ebédet kapjon, hanem mert adni akart szívének kincseiből. Márta önzően volt jószívű, egocentrikus, aki nem figyelt a kellő időre, a szükségesre, nem figyelt a vendégre. Jót tett, de észre sem vette, hogy semmibe veszi a körülötte lévőket. Korunk sem tudott ebből kigyógyulni, sőt… Oda sem figyelünk igazán, csak teszünk valamit, amiről azt gondoljuk, hogy neki meg neki, ezt és ezt kell tennünk. Ne beszéljen közbe, mert mi tudjuk, hogy mi kell neki, mi ezt tanultuk, ebből diplomáztunk. Mi nagyon akarunk segíteni. Csak hagyja, hogy úgy segítsünk, ahogyan mi akarjuk, mert biztosan az a jó, mi biztosan jól szeretjük. (Próbáld egyszer végig olvasni a szeretethimnuszt [1 Kor 13] úgy, hogy a szeretet szó helyére mindenhol a saját nevedet teszed.)

Mária pedig csak odaül hallgatva, figyel, vár, issza Jézus szavait. Hányan szeretnék, hogy kapjanak egy kicsit több figyelmet. Mennyivel több mindent értenénk a világból, a másik emberből, ha az időt nem arra szánnánk, amit mi fontosnak tartunk, akkor, ott, amikor állítólag a másikért vagyunk.

Sokat beszélünk önzésről és önzetlenségről, elítélvén az egyiket, dicsérvén a másikat. De ne feledjük, van olyan önzetlenség is, amit belülről tesz tönkre az a féreg, amelyet önfejűségnek vagy egocentrikusságnak neveznek. Hiába önzetlen az, aki csak önmagából képes kiindulni, mert csak önmagát tartja igazán fontos valakinek. Minden jóság lényege az iránya.

Nehéz jól jónak lenni. Nehéz a jobbik részt választani, önmagunkat kell érte legyőzni. Higgyünk abban, hogy biztos, jobb előbb hallgatni, meghallgatni…

Július 29. — Évközi 17. vasárnap — Ter 18,20–32 — Kol 2,12–14 — Lk 11,1–13 — Jól imádkozni!

„Történt, hogy egy bizonyos helyen Jézus imádkozott.” Itt látva őt, kérték tanítványai, hogy tanítsa meg őket imádkozni. Vajon miért kellett ezt kérniük? Hát Jézus miért nem tanította őket meg mindjárt az elején, ahogyan mi tesszük gyermekeinkkel? Persze provokatív a kérdés, hiszen ők már, mint akkor szinte minden ember, hívők voltak. De csak távolról tudtak Urukról. S most valami olyat láthattak, amit addig másnál nem, legföljebb valamit hallottak János tanítványaitól. Jézus imája az Atyához valami újat kellett hogy jelentsen nekik. Így még nem láttak embert az Istenhez fordulni, ez valami más, egészen új kapcsolatot jelentett.

Nagyon szeretem a környezetemben élő szenteket. Keresem azokat az embereket, akikben megérzem az Isten Országát. Akik józanul ebben a világban élve, már egészen odaát vannak. És ha sikerül velük találkoznom, óhatatlanul „másolni” kezdem őket. Elsősorban úgy, hogy fölvetődik bennem a kérdés, mit nem tudtam még levetkőzni bűneimből. Ha imádságukat hallom, vagy látom őket imádkozni…, akkor jut eszembe ez a tanítványi kérés: Taníts meg minket imádkozni.

ABD-RU-SHIN Miatyánk-elemzésében azt írja, hogy az első három mondatot úgy fogjuk fel, mint amelyek az Isten trónjához vezetnek el. „E három mondat az út oda. Az első mondatnak, ha ki merjük mondani, alázatos és mindazonáltal örömteli felkiáltásnak kell lennie. Ebben a felkiáltásban benne van őszinte fogadalmunk: Néked adok, ó Isten, minden atyai jogot fölöttem, gyermekként akarok engedelmeskedni! Elismerem a Te végtelen bölcsességed is, Istenem, mindenben, amit rendelésed hoz, és arra kérlek, úgy rendelkezz fölöttem, ahogyan egy apának rendelkeznie kell gyermekei fölött. Íme itt vagyok Uram, hogy hallgassalak, és gyermekien szót fogadjak néked.”

A második mondat a lélek biztosítása, hogy mennyire komolyan veszi mindazt, amit Istenhez intézni merészel. A harmadik mondat – Jöjjön el a Te országod – újra nem kérés, hanem egy további fogadalom. „Ez az emberi lélek felkészültségének a kinyilvánítása arra, hogy a Földet olyanná változtassa, mint amilyen Isten Országa. Vagyis mi emberek itt a Földön is olyanná akarunk fejlődni, hogy a Te tökéletes Országod idáig terjedhessen.”

Ha ezzel a „bevezetéssel” indul imádságunk, akkor már könnyebben oda tudjuk helyezni magunkat Isten elé, s ha odahelyeztük magunkat, akkor már nem csak imádkozunk, hanem együtt vagyunk. Ha pedig tudunk együtt lenni, akkor tudunk tanulni, mintát venni, erőt gyűjteni, sebet gyógyítani, bocsánatot kérni és megbocsátani.

„Az embernek nem szabad elfelejtenie, hogy az imában tulajdonképpen csak az erőt kell megkapnia ahhoz, hogy azt, amit kért, saját maga tudja megvalósítani! Így kell imádkoznia! És ilyen az ima, amelyet Isten Fia a tanítványainak adott.”

Meztelenül a dzsungelben a buldózerek ellen

Riadó Svájcban. A diplomácia csúcsra járatva dolgozik, iskolai osztályok mécseseket gyújtanak, környezetvédők beadványokat írnak. Az ok: Az ismert svájci esőerdővédő, **Bruno Manser** (képünkön) eltűnt a malaysiai dzsungelben. A keresőakciók eredménytelenek maradtak, így aztán drámai kérdés lóg a levegőben: Meggyilkolták-e *Bruno Manser*t Borneó szigetén?

A 47 éves svájci a világon mindenütt sok-sok környezetvédő számára szimbolikus alakká vált. A kemény fejűnek számító, érettségizett bányász a nyolcvanas évektől fogva az esőerdők védelmére kötelezte el magát. És nem csupán Svájcban. Hogy pontosan megismerje az életet a fenyegetett esőerdőkben, 1984 és 1990 között az utolsó nomád esőerdőlakók egyik népének, a *penan*ok körében élt a malaysiai Sarawak-régióban. Ez idő alatt megtanulta a *penan*ok nyelvét, elsajátította a vadászó és gyűjtögető életmódot folytató törzs tudását és túlélési technikáit. *„A svájci penan* rendkívül nagy tekintélyt élvezett az erdei nomádok körében”, írta róla az egyik újságíró, Ruedi Suter *a Regenwald Report*ban. Miért? „Mert akárcsak amazok, ő is meztelenül mozgott a dzsungelben, ismerte az állatokat és az erdei gyümölcsöket, tudott lőni a fúvócsővel, és elsőként ismerte föl, hogy a motoros fűrészek és a buldózerek új, szokatlan és egyre közeledő zajával szemben szervezett tiltakozásra van szükség, hogy megvédhessék a *penan*ok életterét.”

Teljesen következetes lépés volt, hogy a világ északi részén *Bruno Manser* tiltakozó akciókkal állította a *penan*ok szolgálatába tapasztalatait. Így aztán a nyolcvanas évek végén megszaporodtak a *penan*ok éppoly hatásos, mint eredeti ellenállási akciói az esőerdőknek a fakitermelő konszernek szolgálatában álló, egyre szélesebb körű gépi elpusztítása ellen. És így nem is maradt el, hogy *Bruno Manser* sok ellenséget szerzett magának, akik között egy különösen nagy hatalmasság is megtalálható: nevezetesen a sarawaki régió főminisztere, Taib Mahmud. *Bruno Manser* szerint „a fakitermelő konszerneknek kiadott engedélyei miatt személyesen ő a felelős azért, hogy egyetlen generáció alatt Sarawak csaknem egész őserdejét csatatérré változtatták.”

A malaysiai hatóságok válasza nem váratott sokáig magára. Az ország kormánya az állam ellenségének nyilvánította *Bruno Manser*t, és speciális egységeket állított rá. 1990-ben menekülésszerűen el kellett hagynia az országot és a *penan*okat – „második családomat” –, és vissza kellett térnie Svájcba, ahol mindent megpróbált, hogy felhívja a nyilvánosság figyelmét Malaysia esőerdőinek elpusztítására. Baselben létrejött a *Bruno Manser Fonds*, és mindmáig érkező segélyekből neves információ- és akcióközponttá vált. Az irodai munka azonban sosem volt *Manser* esete. Svájcban is látványos akciókkal lépett föl a nyilvánosság előtt. 1993-ban 60 napos éhségsztrájkot tartott a tartományi parlament előtt, a trópusi fák importjának leállítását és minden fa származásának igazolási kötelezettségét követelve. A kanton kormánya ezt nem tudta elérni, de *Manser* részsikert könyvelhetett el: 292 település elhatározta, hogy a középítkezéseken nem használnak fel trópusi fát. (Röviddel 2000 karácsonya előtt ezek a települések egy gyertyát kaptak a *Bruno Manser Fonds*-tól és a *Kein Stolz auf Tropenholz* [„Ne légy büszke a trópusi fára!”] egyesülettől – azzal a kéréssel, hogy gyújtsák meg az elveszett környezetvédő emlékére.)

Ezzel a részsikerrel *Manser* nem elégedett meg, mivel a sarawaki pusztítás állandóan folytatódott. Akciói ezért mind látványosabbakká váltak – mint például az, amelynek „Öt perccel a huszonnegyedik óra előtt” volt a jelszava: ekkor egy orsón a Kis Matterhorn 800 méteres magasságából a mélybe vetette magát. De ez sem segített. 1998-ban így nyilatkozott Ruedi Suternek: „Amíg a buldózerek tovább dúlnak Sarawakban, akcióink semmit sem értek el. Fáradt vagyok, de nem tudom abbahagyni.”

És nem hagyta abba. Jóllehet Malaysiában még mindig az állam ellenségének számított, 2000. február 15-én nekivágott, hogy ismét személyesen lépjen föl a *penan*-erdők végső maradványainak megőrzéséért. Mivel hivatalosan sosem engedélyezték volna neki a beutazást, az indonéz dzsungelösvényeken akart eljutni a favágók, a katonaság és a rendőrség által körülvett *penan*okhoz. Azóta nyoma veszett.

Családja és barátai körében kézzel fogható a félelem, hogy *Bruno Manser*t meggyilkolták a *penan*okhoz vezető úton. „Még sosem volt ilyen sokáig távol anélkül, hogy ne adott volna jelet magáról”, mondja az édesanyja. Másfelől reményt keltő jelek is vannak. Az utóbbi hónapokban ugyanis újból hevesebbé váltak a *penan*ok ellenállási akciói. Vajon *a svájci penan* egyszerűen alámerült „második családjába”, és ott folytatja harcát? Vagy egy nomád család körében rejtőzködik, mivel rájött, hogy Malaysiában időközben vérdíjat tűztek ki a fejére? Ma még senki sem tud válaszolni ezekre a kérdésekre – még él a remény.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2001/1

Kapcsolatteremtési lehetőség: www.bmf.ch

„A gyűlölet olyan, mint az önmagát elégető gyertya”

Az esőerdők spiritualitása és a favágók hatalma

Interjú Julia Hill-lel

*1997 decemberében Kalifornia északi részén az akkor 23 éves **Julia „Batterfly” Hill** fölmászott egy 67 méter magas szikvójafenyőfára, amelyet Lunának nevezett el. Ami az esőerdők tarvágása elleni rövid távú akciónak indult, az életéért folytatott harccá vált. A 738 napi tartó famegszállás során nemcsak a **Pacific Lumber/Maxxam** favágó cég támadásaival szemben kellett megvédenie magát, hanem a régió emberemlékezet óta leghevesebb viharát is ki kellett állnia. Csak azután lépett ismét szilárd talajra, hogy védelem alá helyezték „az ő fáját” és a körülötte fekvő területet. **Roland Mandel** hamburgi környezetvédelmi tudós beszélgetett tapasztalatairól „a fa asszonyával”.*

Julia Hill, egy vándorprédikátor lánya, fotómodellként dolgozott mindaddig, amíg súlyos autóbaleset nem érte. A közeli halálról szerzett tapasztalata után új értelmet keresett az életének – és a környezetvédelemben találta meg.

Hogy megy a sora Lunának, annak a fának, amelyen több mint két évig élt?

Lunának csodálatos dolga van. A fadöntő céggel kötött szerződést nem lehet megváltoztatni. Sem a kormány, sem a földet vásárlók nem változtathatják meg. Örökre védett ez a terület, amelyet egy harmadik pártra ruháztam rá, a *Sanctuary Forest Land Trust*-re, mivel ez a terület mindig létezni fog, de én nem. Ez az intézmény rendszeresen ellenőrzi majd az erdőt.

Hogy érezte magát, amikor kereken két év múltán ismét szilárd talajt érzett a lába alatt?

Egyszerre voltam nagyon boldog és nagyon szomorú. Boldog voltam, mivel végigcsináltuk a dolgot, mivel felhívtuk a világ figyelmét, mivel egy meghatározott területet védelem alá helyezhettünk. Boldog voltam, mivel ismét biztonságban, szárazon és melegben lehettem. Egyúttal boldogtalan voltam, mivel szerettem ezen a fán élni. Ez ugyanaz a szomorúság, amely akkor lepi meg az embert, ha szeretett dolgokat veszít el.

Mivel töltötte azóta az idejét?

Pénzt gyűjtöttem a fenyegetett erdők javára. Településeket kerestem föl, és rendezvényeket tartottam, úgyhogy az emberek megtudhatták, mi zajlik. Egy csomó ember egyszerűen csak azért jön az előadásaimra, mert tudja, hogy én vagyok az a nő, aki a fán élt. Ezenkívül belvárosi iskolák gyerekeivel dolgoztam, hogy föltépjük a betont, és megint fákat ültessünk. Őslakókkal együtt küzdök azért, hogy kiszabadítsuk a börtönből az indiánok egyik vezetőjét, Leonard Peltier-t, aki 25 évet kapott egy általa el nem követett bűncselekményért.

Mit érzett, amikor életében először állt egy eredeti szikvójafenyő-erdőben?

Mi civilizáltnak nevezzük világunkat, de amit művelünk, annyira civilizálatlan. Ebben a privilegizált, civilizált világban, amelyben éltem, élek és mindig élni fogok, egyre nagyobbá válik az egónk. Azt gondoljuk, mi vagyunk a leghatalmasabbak. Aztán ott állsz a szikvójafenyőn, és a földön minden szétmállik. Emberek állnak ott lenn, és csodálkoznak. Minthogy az egyházban nőttem föl, vallásosan neveltek. De sosem értettem, mi az igazi szentség, mi az igazi spiritualitás, amíg föl nem másztam a szikvójafenyőre. Olyan volt ez, mintha a legfölségesebb katedrálisba léptem volna be, amelyet valaha is láttam.

Jelenleg mi a szikvójafenyő-állomány helyzete?

Az eredeti szikvójafenyők 97 %-a eltűnt. A megmaradt 3 %-nak csak egy harmada védett. A másik két százalékot napról napra vágják. A szikvójafenyők jövője attól függ, mit teszünk. Mivel ezek a fák Kalifornia földjén találhatók, az USA a felelős azért, hogy megvédje őket.

Hogyan lehet a szikvójafenyők utolsó maradványait megvédeni?

Csak úgy, ha arra ösztönözzük az ott élő embereket, hogy kezükbe vegyék a kezdeményezést. Ennek tőlük kell kiindulnia, nem a kormánytól. Erre bátorítom az embereket.

Mit tartalmaz pontosan az a szerződés, amely arra indította Önt, hogy lejöjjön a fáról?

A szerződés Luna magasságának távolságában védi Lunát és a területet. Luna 67 méter magas, tehát egy 67 méter sugarú körben védett az esőerdő.

Elég ez?

Ez annyi, amennyit képes voltam testileg megvédeni. Ők képesek lettek volna mindent kivágni, amit csak akarnak. Nem azzal a kijelentéssel mentem az erdőbe, hogy csak akkor jövök le, ha minden szikvójafenyőt védelem alá helyeznek. Igazán csalódást keltőnek találtam, amikor emberek azt mondták nekem, ne jöjjek le addig, amíg minden szikvójafenyő védett nem lesz. A legszívesebben azt mondtam volna nekik: „Legjobb lesz, ha magad is fölmászol egy fára. Én ugyanis nem vagyok superwoman.” Nem tudok mindent egyedül megcsinálni, csak a magam részét tudom megtenni, és most arra van szükség, hogy mások is megtegyék a maguk részét.

Nem az-e a fakitermelő lobby taktikája, hogy kicsi, a nyilvánosság előtt hatékony engedményeket tesznek annak érdekében, hogy aztán más helyeken garázdálkodhassanak?

Kompromisszumot kötöttem. Megvédtem, amit megvédhettem. A nyilvánosság pedig lelkesedik, mert végül is olyan „történetünk” van, amelynek során kisemberek lázadtak föl óriási részvénytársaságok ellen. És győztünk.

Szerte a világon iksz ezer ember aktivizálódott, és van gondban a szikvójafenyőkért és saját erdeiért.

De a fadöntő cég mégiscsak pénzhez jutott.

50 000 dollárt fizettünk, hogy a Luna körüli területet megvédjük. Ennek oka, hogy a *Pacific Lumber* nagy részvénytársaság, és ezen a világon a részvénytársaságoknak időközben több joguk és kevesebb felelősségük lett, mint az egyes embereknek. Az a megbízatásuk, hogy profitot csináljanak. Az érvényben lévő, s az ilyen társaságokat támogató törvények értelmében valamit kapniuk kell cserébe a profitveszteségükért. Mindenesetre a velük folytatott „alkum” része volt, hogy ezzel a pénzzel valami jót kell tenniük: a helyi college-nak adományozták. Így nem kellett adót fizetniük az 50.000 dollár után.

Hogyan képes arra, hogy szeretettel, és ne gyűlölettel közeledjen olyan emberekhez, mint a szóban forgó favágó cég főnöke?

Kezdetben valósággal marcangolta a húsomat a gyűlölet. A gyűlölet azonban olyan, mint a mindkét végén égő gyertya: fölemészti magát. Gyűlölettel sosem bírtam volna ki 738 napot. Föladtam volna, és lejöttem volna. Az olyan emberek, mint John Campbell, a Pacific Lumber elnöke, képesek az egész bolygót elpusztítani, és közben becsapni az embereket, mivel azok nem érzik kapcsolatukat a természettel. Ha azonban gyűlölködöm, nem érzem többé a kapcsolatot olyan emberekkel, mint John Campbell. Akkor a részükké válnék, és nem változna semmi. A fán észrevettem, hogy a szeretet az egyetlen dolog, amit senki nem vehet el tőlem. Ezért így szóltam magamban: Kedvelni foglak, John Campbell, és nem foglak gyűlölni. Ugyanakkor folytatni fogom harcomat, és követelni fogom, hogy a helyeset tedd.

Mit tart a politikáról?

Az amerikai demokrácia sajnos nagy hazugságokon nyugszik. Nem mondjuk meg az igazságot arról, mit műveltünk az őslakókkal. Nem mondjuk meg az igazságot arról, mit ártunk ma az embereknek. Nem mondjuk meg az igazságot arról, mit ártunk a Földnek. A mi istenünk a pénz. Ez magyarázza meg azt, ahogyan a dolgokkal bánunk.

Az Ön számára jelentéktelenek a választások?

Nem, én hiszek a választásokban, függetlenül attól, hogy kedvelem-e őket. A politika olyan, mint az izomzat: ha nem eddzük, egyre több hatalom kerül a részvénytársaságok kezébe. Az emberekért munkálkodó kormányra van szükségünk, nem pedig olyan kétpártrendszerre, amely a nagy részvénytársaságokat védelmezi.

Forrás: Publik-Forum, 2000/24

Az interjú elkészülte után derült ki, hogy valakik láncfűrésszel szakszerűen belevágtak Lunába. A környezetvédők attól félnek, hogy nem éli túl a következő vihart.

Az utolsó évezred

Sokan sokféle várakozással tekintenek a beköszöntött új évezred elé, de csak kevesen gondolnak bele abba, hogy ha az emberiség továbbra is a jelenleg járt utat tapossa, akkor a mostani évezred valószínűleg az utolsó lesz a számára.

Borúlátó jóslat? Nem hinném! Az embereket évtizedek óta élénken foglalkoztatja, nem hagyj a nyugodni a „sárkánygyíkok” 65 millió évvel ezelőtti kipusztulása, „hirtelen” eltűnése, holott akkor csak ezer évente tűnt el egy dinoszauruszfaj a Föld felszínéről, míg jelenleg évente több ezer állatfajjal lesz szegényebb bolygónk faunája (a 60-as évek elején még csak 1 faj/év volt az állatfajok kihalási sebessége!), s természetesen a növényvilág esetében sem jobb a helyzet.

A gazdag ipari országok óriásvállalatai által uralt világgazdaságban a termelés és a fogyasztás korlátlan növelésére való törekvés mozgat mindent, s a legtöbb ember értékrendjében is az önzés, a kapzsiság a gondolkodást, illetve cselekvést meghatározó legfőbb tényező.

Ahogyan a rákos daganatot sem érdekli, hogy zabolázatlan burjánzásával előbb környezetét, majd végül saját magát is elpusztítja, úgy a növekedés bűvöletében tevékenykedő világcégek sem foglalkoznak működésük káros következményeivel: nem törődnek a növekedés árával, s hozzájuk hasonlóan az anyagi gyarapodást hajszoló egyének sem csinálnak lelkiismereti kérdést abból, hogy céljuk felé csörtetve mennyit ártanak a természeti környezetnek, embertársaik egészségének.

Ezen gondolkodásmód fő jellemzője a pénzközpontúság: csak az ér valamit, aminek pénzben kifejezhető értéke van, csak az számít, hogy minél nagyobb mennyiség álljon rendelkezésre belőle.

A soknemzetiségű monopóliumok, az őket kiszolgáló balga, illetve korrupt politikusok és a harácsolás megszállottjai nem szentelnek figyelmet az elszennyeződő levegőnek, talajoknak, vizeknek, az élővilág látványos pusztulásának, az eldurvuló emberi kapcsolatoknak, a lelki-szellemi elsivárosodásnak, s nem hajlandók tudomásul venni, hogy ezeknek a negatív jelenségeknek ők a legfőbb előidézői.

Sajnos a szűk látókörű önzés által vezérelt embereknek nincsenek érzékeny antennáik olyan kétségbeesett figyelmeztetések felfogására, mint amilyent a természettel még összhangban élő ausztrál őslakók egyik törzsének főnöke fogalmazott meg Marlo Morgan amerikai orvosnőnek találkozásuk alkalmával: „Könyörgünk, hogy belássátok végre, mit tesz a ti életmódotok a vizekkel, az állatokkal, a levegővel, mit tesztek önmagatokkal. Könyörgünk, hogy rátaláljatok a helyes útra, és ne engedjétek elpusztítani a világot... Még van idő, hogy kellő figyelemmel, törődéssel véget vessetek a bolygón tomboló pusztításnak...” (Marlo Morgan: Vidd hírét az igazaknak, 125–126. o.)

Még van idő, de már nem sok!

Késlekedés nélkül, teljes erőbedobással arra kell törekedni, hogy az emberiség új útra térjen, amely nem a biztos pusztulás, hanem az élet útja.

Az önzés helyébe az önzetlenséget, a saját kerítésig terjedő rövidlátó befelé fordulás helyébe a távlatos gondolkodást, az öncélú versengés helyébe az együttműködést, a pocsékolás és az esztelen fogyasztás helyébe a takarékosságot és a mértékletes életet, a természet leigázására való értelmetlen törekvés helyébe a természet rendjébe való beilleszkedést, az acsarkodó gyűlölködés helyébe az éltető szeretetet kell helyezni ahhoz, hogy a 2001. év ne az utolsó évezred kezdetét jelentse a *homo sapiens* számára.

Zámbó Zoltán

TARTALOM

Tanulmány
Bulányi György: Eszeveszett volt-e Jézus? 2–6
Frank Crüsemann: Nők elleni erőszak és biblikus teológia 7–10
Interjú
Jürgen Jeziorowski: Szabadulás a félelemtől (Eugen Drewermann) 11–12
Beszámoló
Vörös Éva: Egyetemalapítás 13–14
Elbeszélés
Farkas István: Őzlábgomba 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Eredmény és ráadás 17–18
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 19–21
Megemlékezés
Hampelné Rédei Máriáról 21
Meditáció
Simonyi Katalin: Utazás az „elég" világába (III. rész) 22–24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–28
Környezetvédelem
Wolfgang Kessler: Meztelenül a dzsungelben a buldózerek ellen 29
Roland Mandel: Az esőerdők spiritualitása és a favágók hatalma ... 30–31
Zámbó Zoltán: Az utolsó évezred 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Gyöngédség

Mit tehetek, ha olyan emberekkel találkozom, akiket megfosztottak minden külső és belső melegségtől?

Ma már tudjuk – sajnos, csupán negatív tapasztalatainkból –, hogy világunkat az érzelmi halál fenyegeti. Gyakran már kicsi gyermekek szenvednek a szeretet hiányától, s ez később pszichikai károsodások formájában bosszulja meg magát. Egyes pszichológusok azt mondják, a fiatalok főként azért mennek bele túlságosan korán intim kapcsolatokba, mert szüleik részéről nélkülözniük kellett a becézgetést és a gyöngédséget. A halálos betegek nemcsak szervi bajaikba halnak bele, hanem épp annyira abba is, hogy semmibe veszik őket, és abba, hogy úgy érzik, félretolták őket, és már halottak, mielőtt meghaltak volna.

Pedig – éppen a betegeket illetően – egy simogatás, egy szerető tekintet, egy megnyugtató mormogás már elég lenne ahhoz, hogy az elrejtettség és a megértettség érzését keltse föl bennük. A gyöngédség azt jelenti, hogy elfogadjuk és komolyan vesszük a másikat. És minél sebezhetőbb valaki, annál hálásabb ezért az elfogadottságért. Jelenlétem fontosabb lehet egy levert vagy haldokló ember számára, mint az ima, ugyanis a gyöngéd a magányos, beteg vagy szomorú emberhez való odafordulás vigasz; enyhíteni akarja annak az érzelem- és szeretetnélküliségnek a mértékét, amelytől minden ember szenved. Ezért aztán a gyöngédség mélységesen emberi magatartás, ami alól nem szabad kivonnunk magunkat, amihez azonban bátorságra van szükségünk.

Jézusban megvolt ez a bátorság. Hagyta, hogy egy nő a lábait babusgassa és csókolgassa – legnagyobb rémületére a zsidó férfitársadalomnak. Karjaiba vette és megölelte a gyerekeket, engedte, hogy a betegek megérintsék, rátette kezét a beteg (az akkori felfogás szerint tisztátalan!) helyre, megkente a vak szemét, szeretettel tekintett a gazdag ifjúra, kézen fogta Jairus lányát, és visszavezette az életbe, megsiratta barátja, Lázár halálát.

Mi más lenne mindez, mint a gyöngédség egy-egy jele, amellyel újból és újból azt bizonygatta az embereknek: Van, aki szeret téged. Nem vagy elhagyatott, nem mondtak le rólad teljesen. Van itt valaki, aki jót akar neked. Te is elfogadott vagy. A te életed sem hiábavaló – van jövője!

Norbert Copray

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

XII/3. (67.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@matavnet.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító,
Ipolytölgyes.
Felelős vezető: Martos György
ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: Garay András
Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2001-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1000 Ft
egyéb külföldre ..... 2400 Ft
Nyugaton: ..... 36 DM

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

XII. évf. 4. szám
2001. augusztus
125,– Ft

Szabadulás a fogyasztás igézetéből

A kicsiség éthosza

Globalizáció és misszió

Kárpátaljai beszámoló

Interjú Balás Lászlóval

Moha-mese

Utazás az „elég” világába

Vasárnapi elmélkedések

Prága üzenete

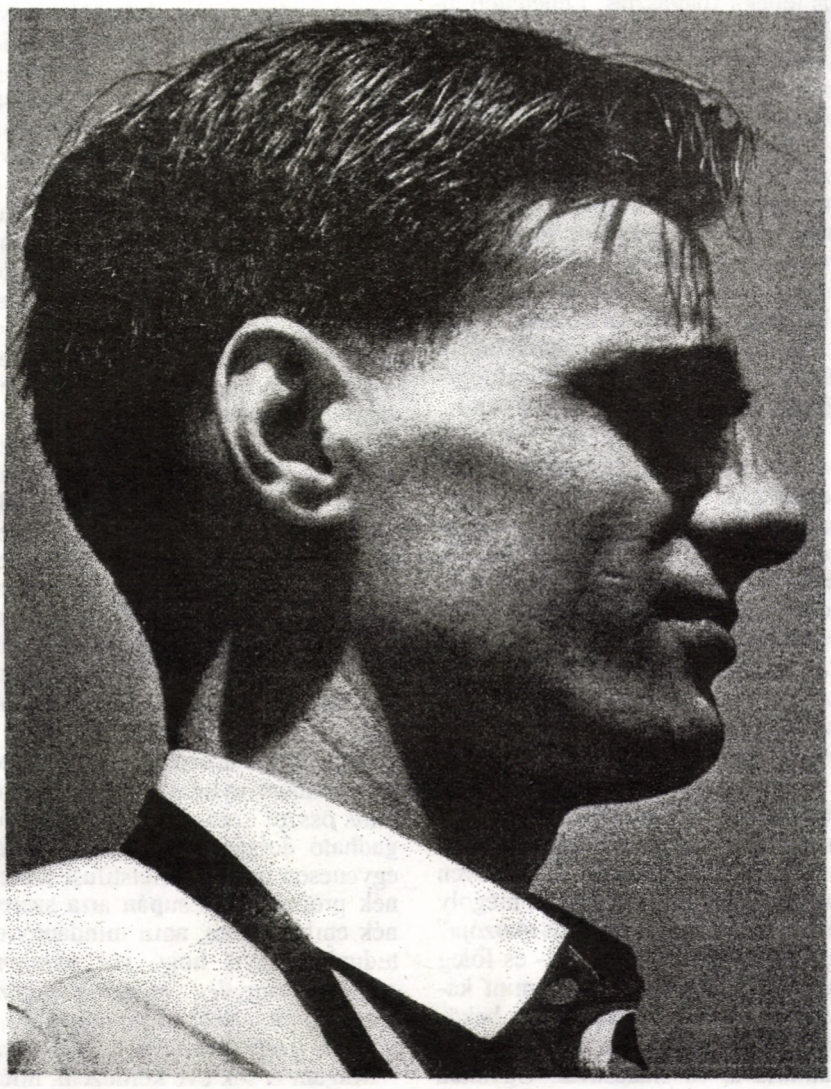

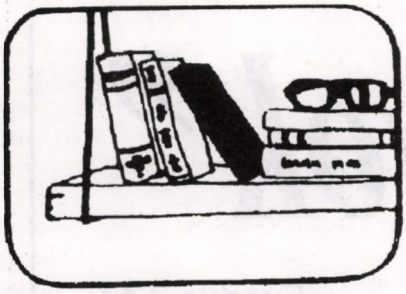

Gerhard Breidenstein

Szabadulás a konzumizmustól

„Konzumizmus”? Fogyasztói szemlélet- és életmód? De hát mindennapi életünkben szükség van konzumra, fogyasztásra! Ez az írás azonban egyáltalán nem csupán a gazdagok luxusfogyasztásával akar foglalkozni, hanem valamennyiünk hétköznapi életmódjával is. *Fogyasztáson érthetjük a használati javak, a szolgáltatások és az információk (sajtó, televízió, internet) mindenfajta igénybevételét.* Figyelmen kívül hagyom most mindazt, ami az alapszükségletek (táplálkozás, ruházkodás, lakás, egészség) kielégítését szolgálja. Bizonyára ezeken a területeken is folyik fölösleges és luxus jellegű fogyasztás. Lehetetlen általánosan elfogadott mércét kialakítani arra nézve, mi az, amire tényleg szükség van, és mi az, ami fölösleges a kielégítő élet szempontjából. Nekem úgy tűnik, elég, ha mindenki megkérdezi önmagától: Teljesen normális, vagy enyhén őrült fogyasztási szokásaim, illetve még nyitott fogyasztási vágyaim közül melyekért tudok felelősséget vállalni? Mindenesetre ezt **a felelősségvállalást** – s ez az új és nehéz mozzanat mai helyzetünkben – **három globális horizont összefüggésében kell vizsgálat tárgyává tenni.**

Az első ***az Észak-Dél horizont***. Sok mindent csak azért engedhetünk meg magunknak pénzügyileg, mivel számtalan termék a szegény országokból érkezik hozzánk. Fogyasztókként – akaratunkon kívül – egy világméretű kizsákmányolási lánc túlsó végén vagyunk.

A második ***az ökológiai horizont***. Az, hogy a világ népességének a gazdag ipari államokban élő 20 %-a nagyjából a nyersanyagok 80 %-át használja el, és a károsanyag-kibocsátásban több mint 90 %-ban felelős, főként fölösleges fogyasztásunk módjából és méreteiből következik. Bármilyen árut veszek meg (s legyen az mégoly környezetbarát is), „utólagos okozója” vagyok annak a nyersanyag- és főleg energiafölhasználásnak, valamint károsanyag-kibocsátásnak, amely bekövetkezett az illető áru előállításával, szállításával és eladásával. Ugyanez érvényes természetesen a kevésbé „kézzel fogható” fogyasztásokra is, mint például a szórakoztató központok látogatására, a folyamatosan szellőztetett lakások túlfűtésér, vagy egy repülőút lefoglalására.

A harmadik ***a jövő horizontja***. Mi, mai emberek, elpocsékoljuk a pótolhatatlan nyersanyagokat, amelyek még a mi életünkben oly szűkössé válnak, hogy valószínűsítik a nyersanyagokért folytatott további háborúkat (amilyen legutóbb az Öböl-háború volt). Mire gyermekeink olyan idősek lesznek, mint mi most, nem lesz már kőolajuk, és fontos ásványanyagokban is hiányt szenvednek majd. Másfelől rettenetes mennyiségű, súlyosan mérgező különleges szemetet és radioaktív hulladékot hagyunk rájuk. Visszavonhatatlanul kiirtunk növény- és állatfajokat, drámaian megváltoztatjuk a Föld klímáját és elvékonyítjuk az életet védő ózonréteget. Döntő változtatások nélkül nem tartható fenn mostani életmódunk, vagyis nincs jövője.

Miért olyan nehéz levonni a következtetéseket?

A három horizonton zajló történések leírásában igen általánosító módon azt írtam, „mi”. A legtöbb folyamatnak ténylegesen ***valamennyien*** részesei vagyunk – anélkül hogy akarnánk vagy változtatni tudnánk rajta. (Néhány vonatkozásban vannak alternatíváink, ha például készek vagyunk arra, hogy magasabb árat fizessünk a korrekt módon beszerzett vagy ökologikusan előállított termékekért.) De most nem a felelősség megállapításáról van szó, hanem arról, hogy észrevegyük: ***részesei vagyunk egy szövevényes rendszernek***.

Egy napon váratlanul családi vendégségbe toppant be egy fiatal afrikai férfi. Mivel a német vendéglátó számára az afrikai vendéggel szemben kínos volt a luxusbüfé, azt mondta neki, hogy ritka jubileumról van szó. A vendég erre azt felelte: „Ünnepeitek egyáltalán nem zavarnak engem. Az ünnephez nálunk is hozzátartozik a bőség, különben nem beszélhetünk ünnepről. Engem a hétköznapjaitok zavarnak – mert azok nem különböznek eléggé az ünnepeitektől.”

Nem arról van szó, mintha rossz néven venném nyugat-európai életmódunk összes kényelmes, szép és elfogadható dolgát, vagy spártai, netán egyenesen primitív életstílust szeretnék propagálni. Csupán arra szeretnék emlékeztetni, amit mindannyian tudunk, vagyis hogy *sok mindent, amit pénzügyileg megengedhetünk magunknak, etikai szempontok alapján nem lenne szabad megengednünk.*

Magam is sok éve kérdezem, miért olyan nehéz következtetéseket levonnunk ebből a tudásunkból. **Miért nem köteleződnek el legalább a keresztények** és az egyházak egy radikálisan másfajta, nevezetesen igazságos, környezetkímélő és jövőképes életmód mellett – mégpedig konkrétan, és nem csupán szavakban?

Ennek egyik oka az, hogy ez a téma ***politikai tabut érint***. Az ipari országok (és Ázsia meg Latin-Amerika ún. küszöb-országainak) kapitalista termelési módja számára *létkérdés* a mi *fölösleges* fogyasztásunk (csakúgy, mint az újabb és újabb fegyverkezés, vagy az űrutazások, a fölösleges fogyasztás állami formái).

A másik ok az, hogy a fogyasztás kritikájával ***kulturális tabut sértünk***. Mert a jólét, sőt a boldogság és az élet értelmének meghatározása az európai kultúra utóbbi 150 évében egyre erősebben kötődik az *anyagi* javakhoz és azok felhalmozásához. „A birtoklás kultúrájában” élünk (Erich Fromm), amelyben az emberek elkerülhetetlenül egyre több és több után vágyakoznak. Ez egyáltalán nem általános emberi törekvés, még akkor sem, ha a mi kultúrformánkat időközben világszerte utánozni kezdték mint vonzó modellt.

Ez a két tabu még nem magyaráz meg mindent. Miután évtizedeken át írtam és beszéltem a kapitalista gazdasági és társadalmi rendszer ellen, csak az utóbbi években tűnt föl nekem, hogy fogyasztóként nagyon is önkéntesen együtt működöm ezzel az igazságtalan rendszerrel, majd *fokozatosan fölfedeztem fogyasztói életmódunkban a szenvedélybetegség tüneteit.*

Szenvedély és szenvedélyrendszer

A szenvedélyek terápiájában különbséget tesznek *anyagokhoz kötődő szenvedélyek* (pl. alkoholizmus, drog- vagy gyógyszerfüggőség) és *folyamatokhoz kötődő szenvedélyek* (pl. munka-, játék-, tv-nézés- vagy computer-szenvedély) között. Úgy vélem, **a kényszeres fogyasztást** szintén **folyamat jellegű szenvedélyformának kell felfogni**, és ennek megfelelően *konzumizmusnak* kell nevezni. Mindazonáltal a szenvedély formája, illetve a szenvedély eszköze másodlagos, *az alapot mindig a pszichikai szenvedélystruktúra, valamilyen lelki zavar szolgáltatja*, amely a szenvedélybeteg életpályája során keletkezett valamikor. Ebben a szemléletben nagyon fontos, hogy ***a szenvedélyfüggőséget nem morális csődnek tekintjük, hanem terápiát követelő és gyógyítható betegségnek.***

Nekem úgy tűnik, hogy nálunk *a konzumizmus a legelterjedtebb szenvedélyforma*, bár még kevésbé feltűnő, mint a megszokásszerű dohányzás vagy alkoholfogyasztás, egyúttal azonban az előbbieknél társadalmilag sokkal erősebben elfogadott, sőt támogatott.

A fogyasztási lehetőséggel való normális, egészséges bánásmód és a feltűnő, beteges fogyasztás közötti átmenet éppoly csuszamlós és meghatározhatatlan, mint a cigarettával, az alkohollal vagy a gyógyszerekkel történő visszaélés esetében. A konzumista viselkedés *minden társadalmi rétegben megjelenik:* a szociális segélyben részesülőknél arról lehet fölismerni, hogy nagy adósságokba verik magukat költséges bútorok vagy háztartási eszközök vásárlásával; polgári körökben arról, hogy legjobb tudásuk és lelkiismeretük ellen cselekszenek (például naponta fogyasztanak egzotikus gyümölcsöket, epret és paradicsomot esznek télen, olcsó trópusi fából készült termékeket vásárolnak, divatos nyaralóhelyekre repülnek szabadságuk idején); a felső réteghez tarozóknál arról, hogy több autójuk és házuk van, különlegesen drága ruhákat és ékszereket viselnek, Amerikába mennek síelni, vagy Hawaii szigetére szörfözni. A tárgyak, az információk és a vagyon mértéktelen felhalmozása is konzumista magatartás.

A konzumizmusban ugyanazokat a ***függőségi tüneteket*** lehet megfigyelni, mint más szenvedélyformákban: tagadás, hazudozás, kimagyarázás, a függőség vitatása vagy dacos igenlése, a realitás figyelmen kívül hagyása, meg nem tartott ígéretek, szélsőséges önzés, saját akaratunk elleni cselekvés, nagy áldozatok meghozatala a szenvedély kielégítése érdekében, egyre erősebb ismétlési kényszer egyre csökkenő kielégüléssel, az ambíciók elvesztése és eltompulás, végül morális és társadalmi lezüllés. Mivel a konzumizmus csak külső megjelenési formája egy mélyebben fekvő szenvedélyfüggőségnek, gyakran más szenvedélyformákkal együtt jelenik meg (pl. munkamániával, alkoholizmussal, evési szenvedéllyel, kapcsolati szenvedéllyel stb.).

Társfüggőségnek nevezzük azt, amikor valaki függő szerelmi- vagy segítői kapcsolatban van egy szenvedélybeteg személlyel, s ez a kapcsolat vakká teszi őt a szenvedély tüneteire, illetve annak mértékére, és azt eredményezi, hogy elnézésével, tagadásával, megbocsátásával vagy éppen a szenvedély közös kiélésével – többnyire akaratlanul – támogatja a szenvedély kielégítését. Minthogy a konzumizmus rendkívül széles körben elterjedt, társadalmilag messzemenően kívánatos és provokált szenvedélyforma, gyakorlatilag valamennyien a konzumizmus hálójában vergődünk, legalábbis társfüggőkként. (Magamat sem tartom kivételnek.) Ma azonban a társfüggőség is terápiára szoruló betegségnek számít.

Szenvedélyrendszernek nevezik azoknak az egymással összefonódó tényezőknek az összességét, amelyek

a szenvedélykövető magatartást kiváltják és támogatják. A szenvedélybetegek mindig részei valamilyen szenvedélyrendszernek, amelybe a társfüggők és gyakran az elődök is éppen úgy beletartoznak, mint az őket körülvevő társadalmi és kulturális tényezők. A szenvedélyterápiában régóta köztudott, hogy *a szenvedélybeteget csak akkor lehet meggyógyítani, ha az őt körülvevő szenvedélyrendszert is meggyógyítjuk, vagy ha ő elhagyja a rendszert.* A konzumizmus esetében a szenvedélyrendszer elképesztően szerteágazó, hiszen mindenütt jelenvaló: a médiumokban (nem csupán, de különösen a reklámok révén), a tankönyvekben és az iskolai osztályokban, a szomszédokban, a kollégákban, a kiemelkedő személyiségekben. Ez a tény, valamint kulturális elfogadottsága, sőt megbecsültsége azt eredményezi, hogy *nehezen lehet felismerni, és még nehezebben lehet gyógykezelni.* A kapitalizmusnak ebbe a mega-szenvedélyrendszerébe születtünk bele, és ebben nőttünk fel. Felnőttekként persze saját felelősségünkre veszünk részt benne, éppoly „önkéntesen”, mint a szenvedélybetegek.

Megvonás és gyógyítás

Miben állhatna a megvonás és a gyógyítás egy egész társadalom számára? Minden szenvedélyterápiát megelőzően a legfontosabb ***a szenvedély felismerése és néven nevezése***, mégpedig betegségként, nem pedig morális csődként. A szenvedély és a szenvedélyrendszer érzékelését valaki így írta körül: „Látni, amit látunk, és tudni, amit tudunk.”

A szenvedélytől való sikeres megszabadulás további fontos előfeltétele, hogy a szenvedélyfüggő személy ***szenvedésnyomást érezzen,*** mivel ekkor a szenvedély érezhető kára nagyobb lesz, mint a kielégítésével járó kellemes érzés. A kiszállásnak fontos motívuma lehet a ***félelem*** is a halálos következményekkel járó további lesüllyedéstől. De mekkorává kell még válnia a társadalmi szenvedésnyomásnak? Mennyi közlekedési-, vegyi és atomkatasztrófának kell még bekövetkeznie, milyen környezeti-, éhség-, háború- és egyéb horrorjelentéseknek kell még eljutniuk az agyunkba, mennyi áldozatot kell még szedniük a „modern” rendszerbetegségeknek, az allergiáknak, a ráknak, a reumának vagy az AIDS-nek ahhoz, hogy már ne higgyük el, „tulajdonképpen” jó dolgunk van, és hogy belássuk, egész társadalomként, kultúrkorszakként váltunk szenvedélybetegekké, és mélyre ható, átfogó terápiára van szükségünk?

De *lenne-e alternatívája a kapitalista rendszernek*, ha tényleg „el akarnánk hagyni”? A szocializmus maga is szenvedélyrendszer volt, s csupán egyik variánsa a materialista birtoklás-kultúrának, értékes utópikus elemei pedig manapság visszavonhatatlanul hitelüket vesztették. A kapitalizmusból való „kivonulást” azonban nem szabad függővé tennünk attól, van-e már neve az „ígéret földjének”, és beköltözhetően ott fekszik-e rögtön a Vörös-tenger túlsó partján. Muszáj lesz átkelnünk a sivatagon, és az „egyiptomi húsos fazekakhoz” történő visszatérés éppoly igéző lesz, mint a visszaesés minden szenvedélyfüggő számára, „az aranyborjú körüli tánc” pedig olyan hatalmas kultusz, amely ismételten el fog csábítani minket. De megmaradhatunk-e ott, ahol vagyunk?

A szenvedélyfüggő emberen ***nem lehet segíteni morális felhívásokkal*** („Ugyan, hagyd már abba az ivást!”), s a szenvedélyfüggő társadalmon sem lehet segíteni mértékletességre felhívással, szigorított környezeti etikával, és végképp nem lehet segíteni rossz lelkiismeret keltésével. Nem; hanem *a betegség belátását kell elérni*, pontosabban: a szolgaság felismerését *és a szabadulás utáni vágyat.*

A szenvedélyfüggő személy első és elengedhetetlen saját hozzájárulása meggyógyulásához az, amit az Anonim Alkoholisták 12 pontos programjának első lépése fogalmaz meg: saját függőségének és tehetetlenségének bevallása. Nem megoldás, hogy megvonjuk a szenvedély kielégítésének *eszközét.* Csak a szenvedélyességtől való megszabadulás jelenti a szenvedély valódi gyógyulását. Az Anonim Alkoholisták csoportjainak igen hatékony önsegélyező programja nem véletlenül spirituális, ha nem éppen sajátosan keresztény program. Mi, keresztények, nem járulhatunk-e hozzá valami lényegessel a felszabadulás témájához?

Felszabadítási teológia Európa számára

A 20. század hatvanas éveiben Latin-Amerikában ismét felfedezték a felszabadítást, mégpedig a társadalmi felszabadítást is mint teológiai témát. Ez a „felszabadítási teológia” abból keletkezett, hogy a szegények bázisközösségeiben megvalósítottak egyfajta *szolidaritási és spirituális gyakorlatot*, a teológusok pedig reflektáltak erre. Ehhez társult a közgazdaságtani *függőség-elmélet*, amely világosan meg tudta magyarázni, hogyan függ össze nemzeti és nemzetközi szinten a szegénység, a szolgaság és az elnyomás, és milyen mértékben szükségszerű, hogy ez a rendszer szélsőségesen erőszakos legyen. Latin-Amerika számos vidékén a szegénység még ma is elmondhatatlan szenvedést és számtalan halottat jelent, éppen azok körében is, akik – többnyire szigorúan erőszakmentes módon – fellázadnak a rendszer ellen.

A mi társadalmi rendszerünk közvetlenül nem ennyire halálos, de *a mi függőségeink is ölnek* – gondoljunk csak mozgásszenvedélyünk, az alkoholizmus, a munkamánia vagy a nikotinfüggőség sok-sok ezer áldozatára. Konzumista életmódunk azonban mindenekelőtt *közvetve* öl világszerte – embereket, állatokat és növényeket egyaránt, s a még mindig lehetséges „nukleáris tél”, vagy az ózonréteg további tönkretevése egyenesen a földi élet egészét fenyegeti. Amennyire látom, az európai teológia még nem válaszolt erre a kihívásra.

Ez idáig leginkább a feminista teológusnők fogalmaztak meg egyfajta ***európai „felszabadítási teológiát”***, de annak, hogy a latin-amerikai felszabadítási teológiát messzemenően alkalmazzák a mi összefüggéseinkre, útjában állt, hogy nálunk a nők és a férfiak összességükben nem érzik úgy, hogy szolgaságban vagy elnyomásban élnének. Ellenkezőleg, a fogyasztás terültén különösen szabadnak éljük meg magunkat! Ezenkívül a latin-amerikai felszabadítási teológusok joggal számítanak minket, európaiakat és észak-amerikaiakat, a kizsákmányolók közé. Ezért igen érthető a bátortalanság a felszabadítási teológia jogtalan átvételével szemben. Két okból mégis a mellett szállok síkra, hogy tekintettel a konzumizmusból való szükséges felszabadulásra, létre kell hoznunk az „európai felszabadítási teológiát”.

Az össztársadalmi szenvedélyrendszer fent vázolt téziséből *ki kellene fejleszteni az* ***Európára vonatkoztatott „függőség-elméletet”***. Ennek nem csupán szociálpszichológiai szenvedélyfüggőségünkről kellene beszélnie, hanem éppoly világosan közgazdaságtani

rendszerfüggőségünkről is. A kapitalizmusnak ugyanis, mivel a tőkegyarapításra épül és ezért rá van utalva a mennyiségi, materiális növekedésre, *muszáj* kizsákmányolnia a szegény országokat, a természetet és a hazai diszkrimináltakat, és *muszáj* elrabolnia az eljövendő nemzedékek esélyét az életre. És micsoda kényszeresség rejlik abban az ellenvetésben, hogy semmiképpen sem szabad korlátoznunk a fogyasztásunkat, sőt, inkább még többet kell fogyasztanunk, nehogy még több munkanélküli legyen! Ez éppolyan abszurd érv, mint ha egy nikotinfüggő azt állítaná, azért muszáj dohányoznia, nehogy a cigarettakészítő munkások munkanélküliekké váljanak.

A másik lényeges oka annak, hogy **helyzetünknek megfelelő felszabadítási teológia megalkotását** javasoljam, *„a törvény és az evangélium" dialektikája.* A környezeti etika, az ökológiai intelmek, a morális felhívás a fogyasztás korlátozására, a törvényhozói tilalmak – mindez ahhoz tartozik, amit Pál óta „törvénynek" nevezünk. A reformátorok teológiája (Pálra hivatkozva) az evangéliumot állította szembe ezzel. Témánkra vonatkoztatva ez azt jelenti: Ha „a törvény alá helyezettségként" ismertük fel a konzumizmus szenvedélyrendszerétől való függőségünket, akkor nem lemondásra felszólító, hanem felszabadító prédikációra van szükségünk.

Pontosan ez az, ami a Názáreti Jézust megkülönböztette Keresztelő Jánostól: amaz bűnbánatra szólított fel és a közeli pusztulással fenyegetett, Jézus viszont a megtérést és a szabadságot élte meg barátaival és barátnőivel. És a felszabadítás e tovaterjedő tüze sosem aludt ki az eltelt kétezer év során. A latin-amerikai felszabadítási teológia és gyakorlat olyan jelzőtűz számomra, amely egy távoli kontinensről világít át hozzánk. A tűz ottani őrzői talán egyenesen arra várnak, hogy a szikra átugorjon hozzánk?

A felszabadítás gyakorlata

Európa és Amerika alternatív mozgalmai a 19. század hetvenes évei óta kísérleteznek azzal, hogy **társadalmilag és gazdaságilag is megszabaduljanak a kapitalizmus kényszereitől.** Önrendelkezéssel bíró kollektív üzemek és közösségi életformák számtalan próbálkozásával, önellátó létfenntartással, autómegosztással és cserekörökkel – a számos kudarc ellenére – olyan tapasztalatokat gyűjtöttek és gyűjtenek, amelyek egy napon igen értékesek lesznek a kapitalizmusból történő átfogó kilépés szempontjából. Az egyik ilyen kísérletben magam is megéltem, hogyan változnak meg kényszer nélkül a szükségletek, és hogyan oldódik fel fokozatosan a materiális fogyasztás vágya.

A sokféle szenvedélyformából való megszabaduláshoz máris számtalan önsegélyező csoport, tanácsadási központ és terápiaforma áll rendelkezésre. Az önsegélyezés elvéről szerzett jó tapasztalatok különösen fontosak a konzumizmus terápiáját illetően: mert ha az egész társadalom szenvedélybeteg, nem létezhetnek a szenvedélyrendszeren kívül álló terapeuták.

A konzumizmusból való pszichikai felszabadulásnak felbecsülhetetlenül nagy szolgálatot tesznek az egyházakon belüli és kívüli *spirituális csoportok és központok.* Noha a meditáció nem szabadít meg automatikusan a konzumista viselkedéstől, de az igazság, az identitás és a nem-materiális valóságba gyökerezés keresése elősegíti, hogy elforduljunk „a birtoklás kultúrájának" bálványimádásától, és felépítsük „a létezés kultúráját", a spirituális táplálék pedig a leghatékonyabb segítségnyújtás a megvonáshoz, mert minden szenvedély mögött az élet értelmének keresése rejlik.

Egyházi területen ismételten találkozhattunk, és találkozunk ma is olyan fáradozásokkal, amelyek lökést akarnak adni egy új, etikailag vállalható életmódhoz: ilyen az „action e", böjtölő csoportok, egyházközségi kezdeményezések a „Hét hét ... nélkül" jelszó jegyében, vagy az autómentes akciók. Amennyire látom, ezek közül az *Ökumenische Initiative Eine Welt* (az Első Világ Ökumenikus Kezdeményezése) volt a legkövetkezetesebb egy új életmód melletti elkötelezettségében.

Széles körű tudatformáló mozgalom a *Zsinati folyamat az igazságosságért, a békéért és a teremtés megőrzéséért.* Ez azonban – a latin-amerikai kezdeményezésektől eltérően – nem a közvetlenül érintettek, hanem a problémától megérintettek mozgalma. E bázismozgalom iratai kevésbé diplomatikus nyelven szólnak, mint a hivatalos egyházi dokumentumok, és a válságok okait világosabban ismerik fel a világgazdasági rendszer strukturális csődjeként – de ritkán jellemzik ezt a rendszert olyan kapitalista rendszerként, amely egyáltalán nem járhat el másképp, és ha jól látom, sohasem tették témává saját részvételünket a konzumizmusban. Ennélfogva követelményei is rendszerint „felfelé" irányulnak, és nem miránk magunkra. Bár szó van bennük az „északi életstílusról", eddig még nem szólítottak fel saját felszabadításunkra. Hasonlók vonatkoznak a *Kairos Európa*ra is.

Úgy vélem, arra lenne szükség, hogy a *„Megszabadulás a konzumizmustól!"* legyen a kifáradt Zsinati Folyamat *új gyújtópontja.* Ily módon újból fel lehetne szítani a lelkesedésnek azt a tüzét, amely helyi csoportokat hív létre, és célt ad nekik: nevezetesen hogy buzgón és élvezettel, egymás kölcsönös bátorításával és spirituális megerősítésével dolgozzanak saját életmódjuk megváltoztatásán. A továbbra is szükséges összegyházi és társadalmi követelések csak annál hitelesebbek, a különösen embertelen konszernek elleni célzott bojkottkampányok annál hatékonyabbak lennének. Azt pedig, hogy ebből „tömeges" megtérési, elindulási és felszabadítási mozgalom jön-e létre, vagyis igazi kivonulás a konzumizmus fogságából, ráhagyhatjuk, és rá is kell hagynunk a Szentlélekre.

A felszabadítás gyakorlatához szükség van a felszabadult élet látomására. Hiszen nem arról van szó, hogy aszketikus módon le kell mondanunk a fogyasztásról, hanem arról, hogy elcsábuljunk a fogyasztástól való megszabadulásra, és elinduljunk egy új, jobb élet felé. Ilyen látomásokkal a Bibliában és köreinkben is találkozunk, de akár csak fölvázolásuk is meghaladná e tanulmány kereteit. Mindenesetre nem kisebb dologról van szó, mint arról a hívő és tevékeny reményről, hogy Isten országa megvalósulhat a mi valóságunkban.

Forrás: Junge Kirche, 2000/10

Gerhard Breidenstein szociáletikából doktorált, majd szakmunkástanulók és egyetemisták lelkésze volt Dortmundban. Nyolc és fél éven át a wickede-i (Ruhr-vidék) „ökospiritrituális életközösségben" élt. Évtizedek óta elkötelezettje az Eine-Welt- Solidarität-nek (az Első Világ Szolidaritásának), a békemozgalomnak és az atomenergiával szembeni ellenállásnak.

Leonardo Boff

A nagyság pátoszától a kicsik éthoszához

A születés mindig nehéz és kockázatos esemény. Az újszülött életének legsúlyosabb válságát éli át. Előbb az anyaméhben leledzik, majd kivettetik onnan a külvilágra, ahol aztán tökéletesen új körülmények várják. Manapság az emberiség is nehéz átmenetet él át. *A nemzetitől a globális felé, a globálistól a kozmikus felé halad,* a tömegtől és az energiától az információs és kommunikációs társadalom felé, a „makrótól" a „mikro" (gépek miniatürizálása), a láthatótól a láthatatlan (nukleáris energia és lézer), a külső látható kifejeződéstől a növekvő bensőségesség, a materializmustól az egész-jellegű spiritualitás, az egyszerű dolgok lineáris logikájától a bonyolultak dialektikus és diagonális logikája felé. **Ez az átmenet nem lehetséges zűrzavar nélkül**, anélkül, hogy ellentmondásba ne keveredjék a régi, ami megpróbál érvényben maradni, és az új, ami meg akar születni. Mindez **nem megy nagy fájdalmak nélkül**. Ennek ellenére: ahogy az anyák világra hozzák újszülöttjüket, és a szülés minden fájdalma ellenére örömöt éreznek, úgy örülünk mi is, mivel *új gyermek fogja meglátni a napvilágot: egy emberibb és jóságosabb, planetáris emberiség.*

Radikális válság

Akár Északon lakunk, akár Délen, valamennyien megegyezünk abban, hogy *jelenleg radikális válságot élünk át. A civilizáció válsága ez, földi létünk globális válsága.* **Hogyan segíthet a kereszténység az emberiségnek abban, hogy legyőzze ezt a válságot?** Vagy hogy konkrétabban fogalmazzuk meg: Hogyan segíthet nekünk a kereszténység abban, hogy reménnyel lépjünk át a 20-ikból a 21. századba, és nagyobb bizonyossággal kezdhessük el azt? Mélyen meg vagyok győződve arról, hogy ennek **legfontosabb előfeltétele az etikai távlat kialakítása:** etikai a pusztán politikai távlat helyett. Más szavakkal: fontos, hogy elkezdjünk őszinték lenni. Őszintének lenni azt jelenti: elfogadni, hogy a valóság ilyen állapotban mutatkozik; azt jelenti: *nem elleplezni többé ama nagy többség világának valóságát, amely szenved, kétségbeesett és idő előtti halálra van ítélve.*

Ez az etikai távlat politikailag **Délről fog kifejlődni**, ahol az emberiség megfeszítettjeinek kétharmada él, valamint azoktól, akik Észak gazdag országaiban is a szegénység és a kitaszítottság állapotában vannak. *Ez a távlat csak a kiindulópont.* Globális megoldás eléréséhez integrálnunk kell az északi félteke országaiban élő kisebbségek más távlatait is. Ily módon kapcsolódik össze az etikai és a politikai valóság.

Dél helyzete

Milyen az emberek helyzete Délen? Az ENSZ Fejlesztési Programja nem rég a következő adatokat tette közzé:

Több mint egymilliárd ember él abszolút szegénységben, 900 millió felnőtt nem tud írni és olvasni, csaknem kétmilliárd embernek nincs tiszta ivóvize, 100 millió embernek nincs tető a feje fölött, 800 milliónak rendszeresen nincs elég ennivalója, 150 millió öt éven aluli gyermek szenved alultápláltságban és évente 40 millió újszülött hal meg ötnapos kora előtt.

Globalizálódás

A gazdaság, a technológia, a kommunikáció, az információfeldolgozás és -továbbadás, valamint **a Centrum más uralkodó kultúrtrendjei globalizálódásának mélyreható folyamata zajlik**. A *fejlődés* fogalma mindjobban kiszorul. Helyébe a *piac* fogalma lép, s a kontinentális piacok integrálása a világpiacba. A mágikus szó pedig, amelyet minden államfő emleget, így hangzik: *modernizálás*, vagy: *modern*. De mit is kell értenünk a modernizálás/modernitás fogalompárján? Ez a kapitalizmus és a szocializmus fogalmait felváltani hivatott új társadalmi utópia. Hogyan kell a modernizálást végrehajtani? A válasz: a **neoliberalizmus** révén! A neoliberalizmust egyre inkább a történelem csúcspontjává, sőt egyesek a történelem végső szakaszává stilizálták és stilizálják. Ennélfogva minden országnak a neoliberalizmus módszereivel kell végrehajtania a modernizálást.

Neoliberalizmus és piac

De mi is a neoliberalizmus valójában? Mondjuk ki világosan és egyértelműen: **a kapitalista tőkefelhalmozás aktuális szakasza**. A termelés bázisa immár nem nemzeti vagy nemzetközi, hanem globális. Ennek érdekében vetik be a legfejlettebb és legkörnyezetbarátabb technológiát, amellyel persze csak Észak országai rendelkeznek és a kevésbé fejlett országoknak nem adnak tovább. A neoliberalizmus központi értéke a **privatizálás**, és ennek folyományaként az individuum dicsőítése. *Követelik az állam szerepének csökkentését:* ne avatkozzék bele annyira a szociális ügyekbe, az egészségügybe, az oktatásba és a társadalombiztosításba.

Aki azonban ezt javasolja Dél országainak, az a szegények nagy részét halálra ítéli. Miért? Mert ezeknek az országoknak nagy többsége még nem ment át szociális forradalmon; ott az egyetlen fórum, amely az egészségről, oktatásról, lakásról és más alapvető szolgáltatásról gondoskodik, az állam. Az államot leszámítva egyetlen vállalkozás sem kockáztat veszteséget a szociális helyzet javításába történő befektetéssel.

A piacot úgy mutatják be mint a nagy realitást, csaknem mint természeti törvényt, a globális termelés kizárólagos formáját. Nem vagyunk a piac mint olyan ellen. **A globálisan integrált kapitalista világpiac** azonban sajátos mechanizmussal rendelkezik, amelynek **perverz következményei** vannak. Erre a piacra csak a *versenyképesség* révén lehet bejutni, csakhogy a versenyképességet a kirekesztés logikája jellemzi. Csak azok a vállalkozások és nemzetek versenyképesek, amelyek rendelkeznek a legfejlettebb technológiával, amelyet azonban a legritkábban exportálnak más országokba. Ezekre a technológiákra épül a modernizálás, amely viszont a haladás és a nyereség garanciája a leghatalmasabbak számára.

Dél országai, amelyek technikailag fejletlenek és nem eléggé versenyképesek, továbbá a szegénység és a nyomor miatt ismételten belső politikai válságok rázzák meg őket, **nem vonzóak**. Velünk nem számolnak, mivel kívül vagyunk a piacon, és aki kívül van a piacon, az nem létezik. Mi nem reménykedtünk abban, hogy hagyományos problémáinkat meg tudjuk oldani az aktuális világrendszer keretein belül. Minket kizártak ebből a rendszerből, és a kizártak nem a piacba kapaszkodnak, hanem a nyomorba, a marginalizálódásba és a halálba – amit sokszor a közöny és a kétségbeesés kultúrája okoz.

Globális mcdonaldizálódás

A globalizálás nagy egyöntetűséghez vezet. Az egész világon megtalálhatók a globális rendszer értékeinek követei, **ugyanazok a kulturális tendenciák és ugyanazok a fogyasztói szokások**. Amikor 1989-ben Moszkvában megnyitották a McDonald's első fióküzletét, a konszern képviselője azt mondta: „Azzal dicsekedhetünk, hogy olyan gyorsétkezdét teremtettünk, amely a világon mindenütt azonos, Rio de Janeiróban, New Yorkban, Tokióban, Szingapúrban és most itt Moszkvában is.” Mindenütt ugyanaz a fajta kenyér, hús, paradicsomszósz. Mindenütt ugyanaz a látvány, ugyanazok az ízek. *A globalizálás mindent egyetlen hatalmas McDonald's-szá változtat*, ugyanolyan típusú szállodákkal, divattal, filmekkel, videókkal és TV-programokkal.

Még a Vatikánnak is megvan a maga „McDonald”-ja: az egész világon egyformán érvényes katekizmust dolgozott ki, amely mindenütt azonos, ugyanazokkal a bűnökkel, ugyanazokkal az erényekkel és ugyanazzal a mentalitással az északi sarkon, a trópusi Amazonasz-vidéken, Rómában, Bangkokban és Tahitiben. Ez a katekizmus a „katolikus McDonald's” dicsőségét testesíti meg.

Egy új álom

Az aktuális válságok legyőzéséhez egy új álmot kell megálmodnunk és újra meg kell fogalmaznunk az élet értelmét. Vallási nyelven úgy mondhatnánk: **Új lelkületre van szükségünk**, új találkozásra az élet és a történelem központi értelmével, amelyet a világ misztériumaként, az evolúció céljaként, az idő irányaként fogunk föl. Egy szóval: új találkozásra Istennel.

A kapitalizmus a *Mi nélküli Én* kultúráját teremtette meg. A szocializmus az *Én nélküli Mi* kultúráját. Immár a **szintézisre** van szükségünk, **amely lehetővé teszi az *Én és a Mi*** együttélését. Tehát sem individualizmusra, sem kollektivizmusra, hanem szociális és részvételi demokráciára. *Helyesbítenünk kell az emberlétről alkotott koncepciónkat, mégpedig a női elem integrálásával és a természettel kötött szövetséggel.*

Egy effajta gondokodásátalakításból jöhet létre az új lelkület és az a fonal, amely ismét mindent összeköt egymással. **Az ember** legjobb meghatározása talán ez lehetne: **kapcsolatok csomópontja, amely minden irányban nyitott**. Ez azt jelenti, hogy a személy olyan lény, aki nyitott arra, hogy adjon és kapjon, nyitott a részvételre, a szolidaritásra és a közösségre. Az ember annál inkább személy, minél inkább közli önmagát, kilép önmagából, önmagát ajándékozza és elfogadja a másik ajándékát.

Ha közösen fenn akarunk maradni, akkor **túl a szocializmuson és a kapitalizmuson, *szociális demokráciát*** kell fölépítenünk. Ez ma kulcsszóvá válik földünk politikai gondolatvilágában. Ennek a nyitott demokráciának több lehetőséget kell kínálnia arra, hogy *a nőiség dimenzióját beépítsük a személyekbe és a kultúrába.* Az életben nem alapozhatunk csak a racionalitásra, a munkára és a hatékonyságra. Meg kell teremtenünk a hála, a gyöngédség, az életről gondoskodás, az örömteli együttélés és a dolgok értékelésének terét is. Ez a dimenzió a nőiség megnyilatkozása, ahogyan az megtalálható a férfiakban és a nőkben. Férfiak és nők, ki-ki a maga sajátosságaival, együttesen vállalják majd a családi és közéleti feladatok összességét. Az érték nem a nemhez kötődik, hanem személyekhez. Hála a nők részvételének a közéletben, növekedni fog a gyöngédség, az élet, valamint a gyöngék, vagy a természet és a történelem által meggyötörtek védelme. Hála a férfiassági őrület legyőzésének és a nőiség integrálásának, kevesebb olyan konfliktus lesz, amely pusztítja az emberi és a kozmikus kapcsolatokat.

Az ember

Az ember egyre inkább a természet részeként fedezi föl önmagát. **A természethez fűződő viszonya nem lehet többé az uralkodás**, hanem csak az együttélés a testvériség, a tisztelet és a dialógus új szövetségében.

Megélhetéséhez az embernek szüksége van a természetre. Egyidejűleg azonban a kultúra által alakított természetnek is szüksége van az emberre, hogy meg tudjon maradni, vagy hogy visszanyerhesse egyensúlyát.

A természet minden lényének vannak jogai, minthogy minden, ami létezik és él, megérdemli, hogy létezzék és éljen. **A demokrácia nem lehet csupán emberi és szociális, hanem kozmikusnak is kell lennie.** Mert mi lenne egy társadalom fák nélkül, tiszta vizek nélkül, tiszta levegő nélkül és a csillagok ragyogása nélkül? Az embernek mindezeket a lényeket új polgárokként kell integrálnia. Mindezen lények testvérének és nővérének kell éreznie magát, a legtávolabbi galaxisoktól az útmenti hangyákig. Ez a kozmikus látomás meg fogja nyitni annak a lehetőségét, hogy új módon tapasztaljuk meg azt a misztériumot, amely fenntartja a világegyetemet, másként szólva: hogy megtapasztaljuk Istent.

Ennek az új szövetségnek a kezdetén, amelyet az emberi és a kozmikus közjó hoz működésbe, újra meg kell határozni a szociális átalakulások értelmét. **Ezidáig a nagy megváltó forradalmak álma vezérelt minket:** *a tudományos-technikai forradalomé, a polgári forradalomé, a szocialista forradalomé és a kibernetikai forradalomé.* **Mindezek a forradalmak igen sokba kerültek emberileg és ökológiailag.** Emberek százmillióit, számtalan értéket és kultúrjavat áldoztak föl az oltárukon, és pusztítottak el végérvényesen.

Molekuláris forradalmakra van szükség

Továbbra is szükségünk lesz forradalmakra, hogy valósággá tehessük azokat a gyökeres változásokat, amelyeket magukkal hoznak. De **az átalakulások előmozdításnak mai útja más**. A strukturális változtatások nem elégségesek. Át kell formálnunk a személyes és kollektív szubjektivitásokat is. ***Irányítsuk cselekvésünket molekuláris forradalmakra***! Amint a molekulák – az élő anyag legkisebb részei – azáltal tudnak fönnmaradni, hogy tagolt kapcsolatban vannak más molekulákkal és a környezetükkel, a forradalmaknak is **a változásokban érdekelt csoportokban és közösségekben kell kezdődniük**. A csoportokban változnak meg a személyek, azok cselekvései és viszonyuk az őket körülvevő társadalomhoz. A csoportokból kiindulva kezdhetjük el megváltoztatni a társadalom további részeit.

Ezek a molekuláris forradalmak az egész földön végbe fognak menni. A világon mindenütt létrejönnek olyan csoportok, közösségek és szervezetek, **amelyeket a rendszer elnyomottjaival és kirekesztettjeivel ápolt szolidaritás új tudata jellemez**. A gazdag országokbeli csoportok kicserélik majd tapasztalataikat a szegény országokbeli csoportokkal: fölkeresik egymást, kialakítják azoknak az új, globális viszonyoknak a közös tudatát, amelyek *sem nem a piacra, sem nem a gazdaságra, vagy a technikára és a tudományra épülnek, hanem a szolidaritásra, hogy kölcsönösen osztozzanak és tanuljanak.* Lassan rálépünk a közös hazába visszavezető útra. Végül pedig megértjük, hogy a közös célra irányuló szolidaritásban hogyan élhetünk testvérekként és nővérekként, együtt a hegyekkel, a völgyekkel, az állatokkal, a madarakkal és a természet elemeivel.

Forrás: Junge Kirche, 1996/11

A Szerző a latin-amerikai „felszabadítási teológia” egyik legismertebb képviselője. Az őt ért vatikáni bírálatok miatt, s hogy szabadabban dolgozhasson a szegényekért, elhagyta a ferences rendet és a papságot.

Misszió a globalizáció korában

Ha manapság egy afrikai muszlim vagy egy ázsiai buddhista letelepedik nálunk, kisebb feltűnést kelt, mint ha ötven évvel ezelőtt a katolikus Földközi-tengeri térségből települt volna be valaki vidéki tájainkra. A szellemi nyitás mások, az idegenek felé a megszaporodott emberi kapcsolatoknak tulajdonítható. Ezekből fakadóan kiszélesedett a látóterünk, mindenekelőtt éppen azokra az emberekre, akik nem osztják hitünket. Számos találkozás rombolta szét előítéleteinket, és tudatosította bennünk, hogy sablonos elképzeléseink sok tekintetben nem felelnek meg a valóságnak.

Manapság magától értetődőnek találjuk, hogy minden embernek megvan a maga méltósága, és hogy minden embernek szabad a maga hite szerint élnie. Ez nem akarja azt jelenteni, hogy a keresztény misszió vessen véget tevékenységének, de ma bízunk abban a képességünkben, hogy más hitvallásokkal való találkozásunk során csak annál jobban tudatosodik bennünk saját hitünk.

Idegen hagyományok

A valamely egyházhoz vagy valláshoz tartozás többnyire igen erősen kapcsolódik az életmiliőhöz. Az ember erős családi kötelékek miatt tartozik egyik vagy másik hitközösséghez. Az is előfordulhat, hogy bizonyos keresztények már nincsenek tudatában annak, hogy a keresztény hitben gyökereznek – vagy azért, mert hitoktatásuk igen hiányos volt, vagy pedig azért, mert egyházközségükből hiányzott minden melegség.

A hit nem erőszakolja rá magát másokra. A hit mindig személyes döntés kérdése és következménye. Talán ebben rejlik az oka annak, hogy megkeresztelt emberek másutt keresik azt, amit saját közösségükben nem képesek megtalálni. Így aztán más keresztény csoportosulásokban, vagy éppen egy másik vallási hagyományban több, addig nélkülözött értéket találnak. Ahol ugyanis elkötelezett tanúk találkoznak, családi kötelékek jönnek létre.

Manapság az is sűrűn előfordul, hogy valaki valamilyen vallási hagyományra hivatkozik anélkül, hogy hivatalosan vagy kifejezetten azonosulna vele. Az emberek ma individualistább módon élik meg hitüket, sokkal inkább személyes érzéseiknek és igényeiknek megfelelően. Keresztények *asram*okba vonulnak, vagy hinduista tanítókra hivatkoznak. Ismét más keresztények az ortodox liturgiát előnyben részesítik a sajátjukkal szemben, csak hogy néhány példát említsünk.

Vallásközi dialógus

Már a II. Vatikáni zsinat ösztönzött a hit megosztására – de nem csupán a keresztény egyházak, hanem más vallások körében is. Róma egyházában egyre erősebben tudatosodik az evangelizálásnak és annak a mindig új dinamikának a hatalmas ereje, amely fiatal keresztény közösségekből és helyi egyházakból indul ki. Afrikában más látásmód érvényesül, mint Európában vagy Ázsiában.

Különféle vallási tapasztalatok léteznek, amelyek jobban kifejezésre tudják juttatni az evangéliumi üzenet egyik vagy másik mozzanatát. Ez az egyetemes egyház igazi gazdagodását jelenti, ha tudatosul bennünk, hogy különböző származású testvéreink új elemeket és értékeket, vagy új hangsúlytevéseket hoznak a világegyház egészébe. Az ázsiai térség egyházai például arra hivatottak, hogy tudatosítsák bennünk a meditáció és a kontempláció fontosságát az egyházi életben.

A misszió megmarad

Aligha kell hangsúlyoznunk, hogy más hívőkkel való találkozásainkban nem azt kell néznünk, ami megkülönböztet és elválaszt minket, hanem inkább azt, ami összeköt és egyesít. Vajon miféle misszió-értelmezésük van azoknak, akik fellázadnak ama tény ellen, hogy az egyház missziós egyház?

Ugyanakkor lelkiismereti kérdés: Hogyan „úztük” mi a missziót? Vagy még inkább: Hogyan éltük meg a missziót? Léteztek, és még ma is léteznek határok az evangelizáció munkájában. Olyan bátor emberek, mint Bartolomé de Las Casas, fellázadtak az amerikai indiánok brutális kezelése ellen. És az emberi méltóság meg az igazságosság hány és hány védelmezőjét mészárolják le manapság hitükre hivatkozva, mivel bírálják és megkérdőjelezik az igazságtalan politikai és gazdasági rendszereket?

A szolidaritás globalizálása

Síkra szállni a egyházak testvérisége mellett azt jelenti: kölcsönösen és elfogulatlanul elfogadjuk egymást a növekedés folyamatában, és szükség esetén testvéri módon egymás támaszai vagyunk. A globalizáció korában együttesen kell tudomásul vennünk, *a szolidaritás nem abban áll, hogy alkalmilag osztozunk egymással, hanem olyan következetes szolidaritásnak kell lennie, amely az egyes hívők és az egyházak pénztárcájában gyökerezik.*

Ha egy keresztény közösség arra törekszik, hogy pénzeszközeit fölhalmozza, vagy úgy fektesse be, hogy az osztozásra már ne maradjon semmi, akkor elvétette missziós felelősségének egyik alapvető vonását, és az anyagi értékeknek nagyobb jelentőséget tulajdonít, mint a missziós elkötelezettségnek, amely nem korlátozódhat önmagára vagy szűk környezetére. Olyan szolidáris egyházat kell alkotnunk, amely kész arra, hogy megossza – nem csupán a fölöslegét, hanem a számára szükségeset is. Valóban mindenütt osztják az egyházak ezt a meggyőződést?

Bernard Maillard

Kárpátalja, 2001. március 16–17.

Zúgva, bőgve törte át a gátot..
El akarta nyelni az egész világot!
(Petőfi, A Tisza)

Az alap

Vannak emberek, akik égnek. Hatalmas lángjuk fényénél az okosok tanulnak, mások pecsenyéjüket sütögetik rajta, az óvatlanok megperzselődnek. Az égő emberek lehetnek nagy gondolkodók, nagy művészek, vagy nagy szervezők. Ritkán párosul azonban bennük kettő ezekből a tulajdonságokból, s mindhárom szinte alig.

A „hétköznapi ember” is ég, de csak akkor és azért. Mindennap, sőt napjában többször is változtatja, amiért ég. Ezért van rá nagy hatással az, aki egy valamiért ég: fel lehet rá nézni, és mivel nem változik, ad valamiféle biztosnak tűnő támpontot az állandóan változó, mégis szinte automataként élő hétköznapi embernek.

A baj több formában is jelentkezhet. A hétköznapi emberé akkor, amikor elhiszi, hogy semmit sem tehet a „növekedéséért”. Ilyenkor benne reked a hétköznapi malomban. Az égő ember baja akkor jelentkezik, amikor nem látja meg lángjának féloldalasságát. Ilyenkor félreég, és sokakat megperzsel, akik aztán vagy belepusztulnak ebbe, vagy elmenekülnek mellőle.

Az igazán nagy emberek lángja nem látszik. Bennük a három nagyság tüze kiegyenlíti egymást. Egyenletes, mégsem perzselő kisugárzásuk mellett sokan melegszenek. Elbújni el lehet előlük, de akkor az ember tovább fázik. Le lehet telepedni melléjük, és akkor megtanítanak „növekedni”, majd sugározni. Ők azok a bizonyos szelídek.

Előszó

A jósok és az ökológusok már évekkel korábban megjósolták, jelezték a rendszeres nagy árvizeket a Tiszán. Az egyik a kártyából és a csillagokból, a másik a globális felmelegedésből és az erdőirtásokból. Mindkettőnek igaza lett.

Már évek óta hallgattam a tévében – mert újságot nem olvasok a mérhetetlen mennyiségű manipulált adat és féligazság miatt, nem mintha a tévé nem ugyanezt tenné, de ott legalább a látvány valamelyest valósághű képet ad, bár a digitális technika a képek manipulálását is lehetővé teszi –, szóval amikor a fotelben ülve néztem az összedűlt házakat, hajléktalan embereket, a gyomrom táján összeszorult valami, és a torkomban is éreztem valami gombócszerűt növekedni. Aztán változott a kép, és az előző érzéseket mások váltották fel, azaz megnyugodtam. Kárpátalja valahogy mindig a világ végét jelentette számomra, mert bár többször jártam már külföldön, de útjaim szinte minden esetben, honfitársaim példáját követve, nyugat felé kanyarodtak. Erdélyben mindössze egyszer jártam, és a Tiszántúl tájait sem ismerem. Petőfivel ellentétben a hegyeket szeretem, de a hegyek nekem mindig az Alpokat jelentették, sohasem a Kárpátokat. Hogy miért, máig sem tudom. Talán érintetlen, vad tisztaságuk, az európai „kultúrától” való távolságuk tette félelmetessé számomra őket.

Idén valami megváltozott. A kárpátaljai árvíz képei ugyanazokat a hatásokat váltották ki szerveimben, de valami tartósabb érzés is kifejlődött: „Vedd fel a csizmádat, vedd válladra a lapátot, ülj fel a vonatra, és menj, segíts! Ne sokat gatyázz, már nincs sok időd hátra, most még megteheted!” – mondta egy hang bennem, és csak mondta, mondta. Pár nap múlva jött Márti telefonja: „Szükség lenne egy váltósofőrre, mert meghúzódott a karom, meg szívesen is látnánk, ha velünk jönnél...” Ezután már csak a feleségemet kellett meggyőznöm arról, hogy nem őrültem meg egészen. Nem volt könnyű, mert szinte minden értelmes érv az ő oldalán volt. Aztán valahogy csak ráállt.

Az egész út mindösszesen két nap volt. Leírhatatlan. Hogy mégis megpróbálom megtenni, az az illat miatt van. Megkóstolnia és megemésztenie mindenkinek magának kell, mert az ízről írni nem lehet. De az illat talán étvágyat gerjeszt. Tudja ezt minden szakács és háziasszony. Ezért építenek az éttermek közepére manapság nyílt tüzű grillezőket, és a háziasszony is csak a pecsenye megsütése után szokott szellőztetni.

Semmi mást nem kívánhatok, minthogy összeszaladjon a nyál a szátokban a következő kis beszámolót olvasva, és vágy ébredjen bennetek megízlelni azt, ami nekem ízlett, és magam számára jónak találtam. Ha pedig valakinek már az illat is csavarja az orrát, hát az keressen magának más ínycsiklandozó finomságot.

A határon

— Hány éves vagy?

— Hat — felelte a pöttöm emberke, és hátratolta homlokáról kis, barna kalapját, ahogy apjától vagy nagyapjától láthatta otthon. Szürke szeme összeszűkült egy csalafinta mosoly kíséretében, és szeme sarkában ráncok sora jelent meg.

— Nem kellene iskolában lenned? — kérdezett ismét a férfi, bár nagyon is jól érezte minden porcikájában, mennyire tudálékos, lekicsinylő és felesleges a kérdése. Ünnep volt. Március 15-ét követő péntek, melyet országosan ledolgoztak valamelyik korábbi szombaton, így „szabadon” ünnepelhetett a nép négy napon át. A határon azonban nem volt ünnep. A kárpátaljaiak Mercédeszei és Audijai folyamatos sorban hömpölyögtek a határ mindkét oldaláról. Csak egy vagy két utas ült bennük, áru semmi.

— Aki ide kijár közülünk a határra, már egy sem jár iskolába — válaszolta a gyerek, és tovább rágta az almát, amit az egyik kocsiból kunyerált. — Nem lehet. Dolgozni kell. A családban egyedül én keresek. Anyám és apám munkanélküliek, és heten vagyunk testvérek. Rám nincs gondjuk, mert itt mindig kapok valamit enni. Mindig ad valaki. A pénzt pedig, amit kapok, hazaviszem anyámnak. Néha háromszáz is összejön egy nap, de csak ritkán, mert már sokan vagyunk — s körbemutatott az autók körül kéregető társaira. Ő volt a legkisebb, a legnagyobb pedig talán tizenhét. Nem voltak toprongyosak. Orkándzseki, télikabát volt a legtöbbjén. Cipőjük is volt, némelyiken megkopott Adidas, de szemük öreg volt, kemény, éles és céltudatos. Ugrásra, védekezésre, támadásra kész.

— Hová megy ez a sok üres kocsi — kérdezte a férfi, mert nem akarta sajnálatát a gyerek tudomására hozni. — Befelé is üresek, kifelé is.

— Csak úgy néz ki! Magyarország felé mindegyiknek tele van a tankja gázolajjal, visszafelé pedig üresek. Ebből él itt mindenki, meg a pénzváltásból, mert más nincs. A Mercikbe százhúsz liter is belefér, de amióta megszigorították, naponta csak egyszer lehet átmenni.

A gyerek elszaladt, mert újabb magyar autók érkeztek. Néhány ferences szerzetes jött. Nagyszőlősre igyekeztek a rendházba. Néhány házaspár is, akik talán az árvizet jöttek nézni, vagy rokonaikhoz mentek át. A férfi beült az autóba, és kibontotta a vaníliás croissont, amit felesége csomagolt az útra. Szendvicseiket már rég szétosztották a srácok között. Beleharapott, s közben nézte a vizet. A határállomás fenn volt a gát tetején, Tiszabecs házai felett. Balra látszott a Tisza-híd rozsdás vasszerkezete és alatta a csendesen hömpölygő Tisza. Jobb oldalon végeláthatatlan víztenger, amiből itt-ott már iszapszigetek álltak ki. A töltés alatt kis tanya állt. A padlásablaknál látszott a levonult víz nyoma. Messze a víz mögött templomtorony. A víz közepén fasor kanyargott a templom irányába, és a fák között hosszú kocsisor kígyózott a határ felé. Olyan volt, mintha a víz tetején araszolnának előre. Hatalmas sirálycsapat szállt fel vijjogva, mikor a motorokat beindították, majd szép lassan körözve visszaereszkedtek a sártengerre. Kis, fekete kutya állt meg az autó mellett. Nézte a férfit, ahogy eszik, majd leült, és fejét oldalra fordítva vakkantott egyet. Szemét egy pillanatra sem vette le a férfi mozgó szájáról.

— Hányan vagytok még? — kérdezte a férfi csak úgy magában, bár jól tudta, hogy sok millióan, és számuk egyre nő. Kidobta a sütemény sarkát, és nagyot sóhajtott. A vámházból most ismét kijött egy tisztviselő. Két órán belül már a harmadik, és körbejárta a három autót. Olajat, húst, májkrémet, margarint keresett, de csak szóban. Már a többiek is azt keresték. Aztán ismét visszament a bürokrácia sűrűjébe. A rakományhoz nem nyúlt hozzá egy sem. Hirtelen sovány, vörös hajú asszony rohant ki a vámházból, és hangos szitkozódások közepette elkezdte kergetni a gyerekeket. Azok lehúzódtak a töltésről, és sárral kezdték dobálni az asszonyt. Ettől aztán már az autósok is belekapcsolódtak a gyerekek szidásába és kergetésébe, akik ezt nagyon élvezték. A szó és a sárcsata ukránul folyt. Végül a gyerekek meghátráltak. Déli kettő után indultak tovább.

Egy elkötelezett emberpár

Tiszaújhely. Az 1800-as évek végén kiadott Gönczy atlaszban a legkisebb körrel jelölt falu a Tisza jobb partján, nem messze Nagyszőlőstől. Itt nem jött ki medréből a Tisza. A takaros kis udvarházban lakó házaspár 17 éve költözött ki Nyíregyházáról ide Kárpátaljára, hogy gondját viselje a „lelkeknek”.

— Viselni nem sikerült, csak megosztozni rajta — mondta István, a pap. Magas, csontos fiatalember. Hatalmas horgas orra tekintélyt parancsoló, de mosolygó szeme és lágy, bariton hangja bepillantást enged a szívébe, amely nem parancsol, csak magának.

Este az asztalt nyolcan, tízen, tizenketten ülték körül aszerint, ahogy jöttek és mentek az emberek. Fiatalok jöttek a másnapi árvízi munka miatt, egy férfi szerszámokat hozott, a kántor a mise miatt jött, majd egy másik pap a szomszéd faluból. Néha beszaladt egy-két gyerek is, de rájuk nem volt idő.

— Majd ha elmentek, vagy lefeküdtek a vendégek, akkor majd mesélek is — mondta Rita, a háziasszony.

— De anyu, ma három gólt is rúgtam — szaladt hozzá egy tizenéves kis lurkó.

— Jól van, kisfiam, majd elmeséled — válaszol neki fordultában az asszony, és már teszi is az asztalra az újabb hegy tócsnit. Valahonnan előkerül egy üveg misebor is.

— Három éve ilyenkor, amikor az árvíz volt, már nem tudtuk hová tenni a sok segélyszállítmányt, most pedig ti vagytok a harmadikak — mondja István, a pap, de hangjában nincs szemrehányás. Miért is lenne! Az a csoda, ha valaki megszervez egy ilyen akciót. Mert adni még csak adnak az emberek, ha nem is szívesen – adnak pénzt, takarót, élelmiszert, ruhát is –, de nekiindulni kérni, beszerezni az árut, szállítani, tárolni, csomagolni, engedélyeztetni a vámosokkal, a KOJÁL-lal, egyeztetni a konzullal, kiállítani a sok orosz nyelvű papírt, autót szerezni meg sofőrt, levezetni a néhány száz kilométert oda és vissza, az már más kategória. És ezt tudja a pap is, aki ugyanezt teszi a határ másik oldalán, a szétosztás kapcsán. Az ilyenekből van kevés odaát is, és itt is. Azért mindig van, ha csak egy-két napra is.

Aztán sorra jönnek az aktuális témák: magyarok és ukránok, szászok, szlovákok, rutének, cigányok, oroszok s mindazok, akik ezen a kis „szigeten”, a Tisza és a hegyek között évszázadok óta együtt élnek. Aztán az iskola, a munkalehetőség, a vallás, a hit, a szegénység és mindig, minden mögött az árvíz.

— Tavaly hozták át a vasút alatt a gázvezetéket — meséli Csaba, a pap jobb keze. — Nem lett eléggé megtömörítve a föld, és most a víz megtalálta a gyenge pontot. Ott mosta el, vagy kétszáz méter hosszan. A sínpálya is leszakadt, mintha papírból lett volna. A víz pedig jött. Majd holnap meglátjátok, mit csinált.

— Már láttuk este is Királyházán, ahol lepakoltunk. Az alsó részen alig volt járható az út a sok víztől, kátyútól és biciklistől — szólt közbe Gábor.

— Igen, ott is volt víz, de ott kevesebb a vályogház. A téglalakások bírták a vizet, ott felfelé Szász Újfalunak, Fekete Ardónak… — s a kezével legyintett —, de majd meglátjátok magatok… — szólt közbe István, és még egyszer töltött a vörösborból.

Este Királyházán már sötét volt, mire leparkoltak. Hét óra ment el a papírtologatással, ami a határon csak elkezdődött, aztán Nagyszőlősön folytatódott a vámolással. A rakománnyal senki sem foglalkozott. Néha jött egy-egy vámos, de azt is csak olyan áru érdekelte, amit le lehetett volna foglalni. Az ajándék cigaretta, bor aztán megtette a hatását, de az idő ment. A parókiánál is várni kellett, mert a papot kihívták valahová. Aztán már gyorsan ment minden. Láncban állva hamar bevándorolt a lelkigyakorlatos terembe minden zsák és doboz ruha, takaró, csizma, a sok kanna fertőtlenítőszer, a mosószer, a liszt, a cukor, a konzerv, tészta, zacskós leves, bab, lencse. A végén a pap csodálkozva adta tovább a láda banánt és narancsot. A fiatalok szeme csillogott a gyenge fényben. Érezni lehetett, hogy már mindennek tudják a helyét.

— Sok szempontból sajátságos a helyzetünk. Nemcsak sokféle nép, vallás, nyelv, de itt van például az idő is. A hivatalos idő a kijevi, ami egy órával előbbre jár, mint a budapesti. A nyári időszámításkor pedig – ami itt nincs – egybeesik. Képzeljétek, aki odaát dolgozik nálatok, állandó időzavarban lehetne, ha ezt követné. De az emberek sokkal bölcsebbek, mint a hivatalok. Itt minden a pesti időszámítás szerint megy. Csak akkor kell alkalmazkodni, ha vonatra ülünk, és Kijevbe megyünk valami ügyet elintézni, az pedig ritka.

— Holnap reggel a két kisbusszal megyünk, mert innen a faluból is jönnek néhányan *asztalt bontani* Ardóba — mondta Rita, miközben az asztal közepén a tálba borította következő adag tócsnit. — Csaba, hazafelé még nézz be az emberekhez, hogy minden rendben van-e. A misén még néhányan jelezték, hogy ők is jönnek.

Este mise volt. Miközben a csapat egyik fele Királyházát járta, a másik fele misén volt, hiszen nemcsak segítésből áll az ember. A templom tele volt.

— Mikor idejöttünk, ez is üres volt, mint minden templom a környéken. Néhány öregasszony, más senki. Aztán nekiláttunk. Megismerkedtünk az emberekkel. Szép lassan, évek alatt elő lehetett hozni mindazt, ami bennük van, valahol mélyen eldugva. Már szinte nem is tudták, mi az, együtt, egymásért, magunkért, másokért. Aztán jöttek a fiatalok is, és most már ők viszik az egészet. Az árvíz is segített, az odaátról jövő segítség példája, az összefogás példája. A misén is együtt énekeltünk, imádkoztunk, örültünk, szomorkodtunk — mondta vacsora közben István.

— Anyu, le kellene fektetni a kicsiket — jött be a nagylány.

— Rögtön jövök — mondta az asszony —, a vendégek is lefekszenek már, mert reggel 7-kor indulás lesz.

Lassan elcsendesedett a ház. A vendégek lefeküdtek oda, ahol helyet találtak. Polifóm, pokróc jutott mindenkinek, volt, akinek ágy is. A WC előtt elfogytak a sorban állók, és a gazdasszony is elmosta az utolsó edényt. Csend borult a házra, csak a férfiszakasz horkolói vágtak még egy ideig egymás „szavába”.

Fekete Ardó

A lapályból a reggeli fényben élesen emelkedtek ki a Máramarosi Havasok előhegyei.

Gyönyörű vidék ez. Nem csoda, hogy nem mennek el innen az emberek az árvízveszély miatt. Hová is mennének? Itt van mindenük, még az a kevés is, amit a víz meghagyott.

A kocsiban csak néha szólalt meg valaki. Valami szorongás volt a levegőben. Láttak már összedőlt házakat, kirakott bútorokat, kiteregetett szőnyegeket, takarókat, elsodort hidat, kerítést, de féltek a továbbiaktól. Nem tudták, mi jön még. Féltek a látványtól, a szegénységtől: városi emberek voltak.

Tekeházán, az elágazásnál várták be Rita kocsiját, aztán mentek utána. Itt még csak néhány vályogházat láttak összedőlve. Majd Szászfalu következett. A községháza és a mozi is vályogból épült. Nem sok maradt belőlük. Majd következett Fekete Ardó. A főutcán mentek befelé. Minden harmadik, negyedik ház össze volt dőlve. Volt, ahol a tető úgy állt a rom tetején, mintha mi sem történt volna, s volt, ahol megbillent, mint egy félrecsapott kalap. A kerítéseken méter magasan a törmelék, amit a víz sodort magával, a kertek helyén iszaptenger. Benn, a falu közepén csak a templom állt és néhány kőház. A hidat is elsodorta a víz. Itt majd kétméteres volt az áradás. Az iskolánál álltak meg. A falvakban, így itt is sok katonát láttak a bontásokon. Katonai konyhák álltak a községháza előtt, és kocsik szállították a vizet, kenyeret. Az iskola előtt volt a munkaelosztás. Minden szervezettnek látszott, de nem ment semmi simán. Az érdekek ütköztek még itt is, ilyenkor is. Volt hatóság által kijelölt biztos, volt helyi „kiskirály”, s volt az asszonyoknak is külön véleményük, mert úgy gondolták néhányan, hogy náluk van a legnagyobb baj. Náluk is volt, csak hát mindegyiknél. Félóra vita után végül elindult a csapat a Fő utca 40. és a Fő utca 5. szám alá bontani.

— Végre! — gondolták, akik segíteni jöttek, már éppen ideje. Minek ennyit dumálni, melózni kell! De hát egész más odamenni egy napra, meg ott élni és dolgozni másnap, meg harmadnap is.

Más azt mondani: Itt vagyunk segíteni, mi az, hogy nincs létra, kötél, szerszám, pajszer!, és más az: De jó, hogy jöttek, mindjárt szaladok mindent szerezni, csak várjanak egy kicsit. Más az, hogy: Minek ezt a házat lebontani, mikor még a lábán áll, az ott szemben pedig, ahol az az özvegyasszony ül a kapu előtt, csak egy rakás törmelék?, és más az, hogy: Ezt jelölte ki a biztos, akkor ő tudja, mit csinál, nem okoskodni jöttünk, hanem dolgozni. S megint más azt mondani: Bizonyára ez valakinek a valakije, aki most a zűrzavarban gyorsan felépíttet magának egy új házat.

Más a gondolat, más a beszéd, és más a cselekedet, és egészen más a valóság.

Szerencsére a valóság kézzel fogható közelségben volt, és nem hagyott sok teret a beszédnek és a zavarodott gondolatoknak.

Előkerültek a létrák, a kötelek, a szerszámok, kialakultak a párok, a fogások, és a tető lassan levándorolt az udvar különböző részére. Külön a faanyag, külön a pala, a tégla, a vályog, és külön a törmelék is. Levándorolt a padlás sarkából a maradék dió, a szelemen tetejéről a régi családi fotó és a kis bekeretezett hímzés is. Kiment a fészerbe az összes ablak, ajtó, a villanyóra, a sok kapcsoló, csillár, ami az első kiköltözéskor még benn maradt. Csak a rekamié maradt még benn, mert a kis nyári konyhába, ahol a család lakott, már nem fért be, így a gazda még mindig a házban aludt.

A sok idegen váratlanul lepte meg a családot. A gazda szerszámokért futkosott, és bemutatkozni sem volt senkinek kedve: „Dolgozni jöttek, nem ismerkedni.” Először a gazda állt be a „sorba”. A tetőről lecsúsztatott hullámpalákat fogadták lenn a férfival.

— Fiúk nincsenek? — kérdezte a férfi, mert egy idősebb s két fiatalabb asszonyon és három gyereken kívül más nem mutatkozott.

— Vagyunk még egy páran, de mindegyiknek összedőlt a háza itt a szomszéd faluban. Az öcsémé is, és anyámé is. Ők is bontanak. – Vejeim nincsenek. Csak a két unokát hozták haza a lányok.

— S ez a kislány?

— Ez a legkisebb lányom. A legidősebb pedig odaát dolgozik Hajdúlacházán, de havonta hazalátogat.

Aztán rakták a palát, mert figyelni kellett a csúsztatásnál, meg a lerakásnál is.

— Jó lesz még ez valahová. Elfér az udvaron — mondta a gazda, és úgy tette le a rozzant hullámpalát, mintha az unokája lett volna. Közben az asszonyok kávét és bort kínáltak, és palackos vizet.

— Az ebéd hogyan lesz? — kérdezte óvatosan a gazda —, az asszony kifőzhet tésztát, ha gondolják, de egykor el kell mennie dolgozni, csak azért kérdezem.

— Köszönjük, lesz ebédünk. A katonáknál kapunk, az iskolában.

— Honnan jöttek?

— Budapestről.

— Egyszer jártam már ott.

A pala elfogyott, és a gerendák is sorban lejöttek a tetőről. Amíg a kémény tégláit dobálták fentről, félreálltak.

— Maga szerint hány éves vagyok? — kérdezte a gazda a férfit. Középmagas, zömök, erős ember volt. Járása mackós, de az lehetett a csizmától is, többnapos szakálla őszes, és a haja is hasonló.

— Hát — mondta a férfi, miközben végigmérte és végiggondolta —, lehet úgy ötvenöt.

— Ötvenhét vagyok, maga sem lehet sokkal kevesebb, s a nevem Balog István — s nyújtotta a kezét.

— Farkas István vagyok, és szintén ötvenhét — mondta férfi, és a cigány vicc jutott eszébe a lopott szekérrel és a „Balog István K. J.” felirattal —, de nekem már négy unokám van két leánytól. — Hogy a részletekbe ne kelljen belemennie, más témára tért át, miközben kezet ráztak.

— Hogy történt? Mikor jött a víz?

— Éjjelre vártuk, így senki nem aludt a faluban. Aztán tizenegykor átjött a szomszéd, hogy már ott van nála a kertben. Nem lassan jött, ahogy szokott, hanem egy nagy hullámban. Ott álltunk mind az ablakban. Egyszer csak nagy

reccsenéssel összedőlt itt szemben a ház, majd nem sokkal utána ott feljebb az, ni. Rohantam ki az állatokhoz, de akkor már derékig ért az udvarban a víz. A két malacot egy ládára raktam fel, de a tehénnel nem tudtam mit kezdeni, az csak állt a vízben, és bőgött. A tyúkok szanaszét repültek. Aztán benn a szobában is feltört a víz. Nem építettem elég magasra az alapot. Követ tettem ugyan bele, de vályogba raktam. Az egészet kimosta a víz. Az volt a szerencse, hogy nem maradt sokáig. Reggelre már apadni kezdett, így nem roggyant meg a ház. Aztán jöttek az építészek, és azt mondták, azonnal költözzünk ki, mert bármikor összedőlhet. Akkor mentek ki a gyerekek az asszonnyal a nyári konyhába, amit téglából építettem. Ott laknak, amíg fel nem építem az újat. Egy méterrel magasabbra teszem a padlót, és csak betonból meg téglából csinálom.

Semmi kétségbeesés, szomorúság nem volt a hangjában. Inkább valami büszkeség, ami akkor fogja el a férfi embert, ha valami új, nagy célt tűzött ki maga elé, és már az utat is tervezgeti feléje.

— Lesz miből? — kérdezte a férfi, és ismét érezte, hogy rosszul kérdezett.

— Nem tudom. Majd lesz valahogy. Talán az állam is segít, bár ezek a politikusok… — és legyintett a kezével.

— Maffiózó az mind — vágott bele az egyik újházi —, csak a saját házaikat építik, de azt sem itt a Tisza mellett.

— Azt mondják, kiirtották odafenn az erdőket, azért van ez a nagy víz — mondta Balog István —, de kérdem én, mi fogja meg jobban a talajt, az álló fenyő, ami ha jön a vihar, kidől, és viszi magával a földet is, vagy a kivágott fa, aminek benne marad a gyökere, és nem tud kidűlni.

— Ugyan, nem értesz te semmit — vágott vissza az újhelyi —, miért viszi magával a földet a fenyő, ha nem dől ki? Ha meg kiirtják, elszárad a gyökere, és nem tart meg semmit.

— Nem úgy van az, komám — tett rá egy lapáttal az ardói. — Ezekben a nagy viharokban, felhőszakadásokban, ami mostanában van, és amiről még a legöregebbek sem hallottak, nem áll meg a fenyő, hanem kidől, és dönti magával az alatta állókat, amíg az egész hegyoldal le nem dől, mint a dominó.

— Eladták ezek a rohadtak az összes erdőt a nyugatnak, azért van az árvíz — mondta az újhelyi, — mintha meg sem hallotta volna az ardói érveit.

Keményfejű, nyakas ember volt mindkettő. Az újhelyi már a kapuban szidni kezdte a háziakat, amiért nem volt szerszám, meg még állt a ház, és nem is nyugodott meg, amíg el nem mentek este. Aztán hazafelé Csaba elmesélte, hogyan alakult át jó tízéves ivás után egy hónapos elvonókúrával egybekötött lelkigyakorlaton, és hogyan esett át a ló túlsó oldalára. Azóta ő a legerkölcsösebb, a legtisztább, a legigazmondóbb és a legokosabb a faluban. Az ardói pedig védte az igazát, ha már a házzal kapcsolatban nem szólhatott, hiszen mégiscsak segíteni jöttek az újhelyiek. A férfi csak hallgatta őket, és eszébe jutott kollégája, aki a Kanári-szigetekről jött meg néhány napja, és pont az ottani fenyők természetéről mesélt. A háromezerötszáz méteres vulkán északi fele dúsan zöld a sok esőtől, a déli pedig kopár a szárazságtól. Csak fenn a csúcs közelében van a déli oldalon fenyőerdő, mivel a csúcs szinte állandóan ködben van. A fenyőtűk hihetetlen sok vizet vezetnek le a talajba, s egy csővezeték-rendszerrel el tudják látni ivóvízzel az egész déli kopár oldalon épült üdülőnegyedet. Ahol sok van, ott nem ismerik, ahol kevés, ott létkérdés megismerni a fenyők természetét. A Tisza pedig nem mérlegel, hogy mitől nőtt meg a vízszint, ha már nem fér a medrébe, kiönt.

A kémény téglái lejöttek az udvarra. Előkerült egy kis vaskosár, és a férfi az egyik fiatalasszonnyal hordani kezdte a téglákat a kerítés mellé. A másik asszony és a kislány rakták fel. Érezte, hogy bizony az asszonyok hozzászoktak a férfias munkához, míg ő legfeljebb amatőr, mint a legtöbb dologban. Mire belerakta a két téglát a kosárba, az asszony már a hatodikat rakta bele, pedig kesztyűje sem volt. Talán azért, meg a kora miatt, meg a gyerek, akit szoptatni kell, meg a kert, amit most vastag iszap fedett, de a hagymák már átjöttek, és hamarosan gondozni kell, hogy teremjen, meg az állatok, amik túlélték a nagy vizet, és etetni, almozni, fejni kell, meg a falusi levegő, meg a tiszta, jó vére, ami nem torzult el a generációk óta városban élés következtében? Talán — gondolta a férfi, de aztán csak rakta téglát.

— Fél kettő! Ebéd! — kiáltott be valaki az udvarba, és szinte egyszerre dobta el mindenki a kalapácsot, pajszert, lapátot. Az almafa törzsére kis alumínium öntvény víztároló volt erősítve. Alul a gömbben végződő pálcát ha feltolta az ember, tenyerébe meleg víz folyt bele, mert a gyenge nap is megmelegítette a tartályban lévő vizet. Két liter meleg vízzel mindannyian kezet mostunk. Se vízvezeték, se villany. Itt még mindennek értéke van, pedig víz, az most van itt elég.

Lefelé ballagtak az iskola felé. A legtöbb összedőlt házon három-négy ember dolgozott. Egyenként szedték le és rakták gúlába a vályogtéglákat. A téglaépületek felső szintje a tető alatt sok helyen vályoggal volt kirakva. Hiába, ha nem kap vizet, ez a legjobb építőanyag.

Az iskola egyik termében, a tisztekkel együtt kaptak ebédet. Fehér fityulás, fehérkötényes kiskatonák hozták a zöldséglevest, majd a húsos hajdinát savanyú tökkel és teát. Kiadós ebéd volt. Ezt kapták a kiskatonák is csajkába a másik teremben. Hiába volt az éhség, a férfi nem tudta leküzdeni a torkán, csak az ételt felét. Valahogy nem ment. Szégyenszemre ott kellett hagynia, pedig…

A délután aztán már hamar elment. Azaz elment volna, ha Márti nem zárja be a kisbusz kulcsát a kocsiba. Ekkor derült ki, hogy mennyire érdeklődő a kárpátaljai ember.

Vagy csak a munkából volt már elég aznapra? A fél falu összecsődült a kocsi körül. Mindenkinek volt valamilyen jó ötlete, tanácsa. Volt ott néhány ukrán kiskatona, hazafelé tartó munkás, szomszédasszony, egy tucat gyerek, autószerelő, asztalos, megállított autós, talán még autótolvaj is. Megjött Rita is a másik kisbusszal az emberekért, de a kulcs még mindig nyugodtan pihent a hátsó ülésen, karnyújtásnyira az ötletező, kíváncsiskodó emberektől.

Nemcsak az árvízzel szemben tehetetlen az ember, egy jól kitalált biztonsági zár is kétségbe tudja ejteni. Ilyenkor jön rá, hogy milyen kevésre is jó. Nem volt mese, be kellett törni az ablakot. A tömeg nem akart fogyni. Nekiálltak lemosni a csizmákat. Víz volt elég az útszéli árokban.

— Bácsi, kell magának az a csizma? Nem maradt egy kis élelmiszer, ruha? Egy kis aprópénz is elég lenne! — Megérezték, hogy indulni akarnak. Kiürült az autó, mire elindultak, és a bennülőknek volt lelkiismeret-furdalásuk, mert cipő volt a lábukon, jó kabátjuk és nadrágjuk volt, és ahová mentek, ott fedél várta őket.

— Te, Csaba — szólalt meg István —, van még itt néhány májkonzerv, alma és egy kis kenyér, amit az útra hoztunk, ha nem kapnánk enni. Szedd össze, és a következő összedőlt háznál megállok.

Az udvarban a kirakott bútorok között egy asszony mosta lavórban egy gyerek fejét. A másik előrejött, amikor látta Csabát befelé menni. Két szót váltottak, és már jött is vissza.

— Köszönik — mondta. Aztán már nem beszéltek.

A következő kereszteződésben magába roskadt, kopott kabátú ember guggolt az útszéli sárban, mozdulatlanul, a fejét mélyen a kalapja alá rejtve. Olyan volt, mint az összedőlt házak mögötte. Azok a tetejüket húzták magukra.

A nyomasztó súly, ami a lelkükre nehezedett, csak Nagyszőlőst elhagyva csökkent. Akkor már újra beszélgettek. A határról és a hazaútról. Aztán egyre sűrűbben a következő segélyszállítmányról, a nyári munka megszervezéséről, a gyerekek nyaraltatásáról. De csak a maguk megnyugtatására, mert tenni igazából csak önmagukért tehettek.

Hazafelé

— Azért csak sikerült megszervezni ezt a segélyszállítmányt. Nem hittem volna, hogy sikerül, amikor három hete belekezdtünk. A tévét néztük. Az árvízi jelentést Kárpátaljáról. Aztán Pistával beszélgetni kezdtünk, és azt mondtam, valamit tennünk kell. Nem ülhetünk itt ölbe tett kézzel — mondta Márti a férfinek, amikor már jól elhagyták a határt. Az eső szép lassan esni kezdett. Nem siettek. A hosszú, fárasztó nap után közös vacsora a pap házaspárnál, búcsú és indulás. Este nyolc volt, mire elhagyták a határt. A férfi nem érezte fáradtnak magát. Jólesett az ülés az egész napos munka után. Negyedórát még meditálhatott is indulás előtt, mert Pistának egy kis alvásra volt szüksége.

Az eső egyre erősebben esett. Fehérgyarmatnál már a legnagyobb fokozatra kellett kapcsolni az ablaktörlőt. A férfi a vályogtéglára gondolt, meg a tető nélkül maradt házra, ahol a rekamié állt, s amire most már nyugodtan folyik be az eső, s Balog Istvánra, akinek már nincs alvóhelye sem.

— Pedig Pistának nagyon sok most a munkája — folytatta Márti. Egy újabb projektet vállaltak el, és nem lehet csúszni a határidővel. Szerencsére nem hagyja magát kizsákmányolni. Tíz-tizenkét óránál nem dolgozik többet a benti munkán. Persze aztán ott van a család, a közösségek, a Bokorliget. A vasárnap viszont szent. Akkor nyugodtan pihenhet. Persze a ház körül mindig van mit tenni. Láttad, most polcozták be Zoliékkal a raktárt, mert ott lesz Ákosék műhelye. De nem tehettük meg, hogy nem segítünk, ugye? És láttad magad is, mennyire örültek és köszönték a sok ajándékot és a ruhákat is. Nagyon örülök, hogy tenni tudtunk értük valamit. Biztos vagyok benne, hogy nyárra megszervezzük valahogy a Bokor-munkatábort itt Kárpátalján, és segíteni fogjuk az építkezést is.

A férfi nem sokat szólt. Hallgatta Mártit, és azon gondolkozott, mit is tettek valójában. A vezetésre nem nagyon kellett figyelnie, csak az előtte haladó két autó lámpáját kellett követni. Lassan elcsendesedett a szembejövő forgalom is, és az eső is alábbhagyott.

Erős ösztönzésük volt a tévé és a hírek nyomán, hogy szükség van pénzre, takaróra, élelmiszerre, kézi erőre. Volt négy szabad napjuk, amiből kettőt arra áldoztak, hogy ezt a szükséget erejükhöz mérten kielégítsék. Nem sikerült. Saját szemükkel győződtek meg róla, hogy nem sikerült semmit kielégíteni, megoldani. Egyedül a lelkiismeretük nyugodott meg átmenetileg. Igen, örültek, hálásak voltak, köszönték, még dicsérték is őket. Ezt mind ők kapták. És mit tudtak adni? Néhány takarót, néhány nadrágot és pulóvert, néhány napra való élelmet pár embernek. Néhány cseppet a tengernek. A tenger észre sem vette. A csepp szűnt meg önmaga lenni egy rövid időre, de most már újra csepp. Nagyobb, erősebb, magabiztosabb csepp. Valamit tett. Odaadta a pénzét, idejét, azaz elvette olyanoktól, akik úgyis sokat kapnak belőle.

Nyugodtabb lelkiismeret, öröm, de egy kis keserűség, szomorúság is maradt a pohár alján. A „mindent megtettem, de nem tettem semmit” keserűsége. A „büszkén mesélhetem unokáimnak” érzés az övé lett, az egy napon túli mindennapos gond, szükség, szegénység ott maradt, és még a hála nyomasztó érzése is. És a „miért nem jönnek többször, miért nem adnak többet, amikor adhatnának” érzése is.

Micsoda tartása volt annak a hatéves gyereknek a határon, amikor azt mondta: „Én tartom el a családom!” Micsoda tartása volt annak a házaspárnak, aki a nyíregyházi teológiáról egyenesen Kárpátaljára költözött! Micsoda tartása volt Balog Istvánnak, amikor a bontás közben az új házáról beszélt, miközben unokái a pöcegödör sarkában játszottak, s annak az asszonynak, aki összedőlt háza előtt egyedül ülve köszönettel el tudott fogadni egy gumicsizmányi ajándékot! Mit is tettek? Azt hitték, tele kézzel mennek szegények közé, és kiderült, hogy mérhetetlenül szegényebbek náluk, mert azt hitték, tehetnek valamit.

És mégis. Nem tehettek mást. Ha kérnek, adniuk kell, amijük van. Még akkor is, ha az semmi. Még ha csak ők maguk gazdagodnak tőle, akkor is, mert ez az egyetlen út ahhoz, hogy emberré váljanak. Önmaguk ellenére adni, csak azért, hogy csökkenjenek, és ezáltal nőjenek. És ha csak az Én növekszik tőle, vagy ha belerokkan? Akkor elszúrt valamit! Akkor maga az adás vált öncélúvá. Akkor le kell ülni, és megismerkedni azzal, aki növekszik, aki belerokkan, aki elszúr valamit.

A harmadik kocsit lassan szem elől tévesztették. Igyekezniük kellett, ők Fehérvárig mentek. Már elhagyták Gyöngyöst, amikor Pistáék kisbusza kiállt egy parkolóba.

— Ne haragudjatok, aludnom kell egy keveset — mondta Pista, és már aludt is.

Az eső elcsendesedett, itt-ott a csillagok is kibukkantak a rohanó felhők közül. Éjjel kettő volt. Már hét órája vezettek.

— Úgy látszik, nagyon elfáradt. Kezdek aggódni miatta — mondta Márti. — Szerencse, hogy már nem vagyunk messze otthonról.

Húsz perc múlva továbbindultak. Aztán végre hazaértek. A férfit még bevitték a Ferihegyi úti elágazáshoz, az első taxiállomásig. Elbúcsúztak. Éjjel három volt.

— Vigyázz rá egy kicsit jobban — mondta a férfi búcsúzáskor Mártinak —, már pont olyan öreg, mint én, és én is nagyon elfáradtam. — De aztán csak legyintett, mert ismerte az aktív embereket. Alszanak egyet, és már tervezik a következő akciót, még ha belerokkannak is. Csak azért is!

Farkas István

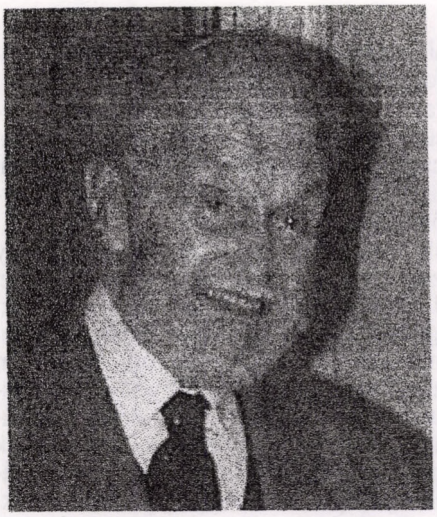

Aggastyánként is fiatalos lendülettel

Interjú Dr. Balás Lászlóval

Laci bácsi! Tudomásunk szerint Te vagy a Bokor-közösség legidősebb tagja. Emiatt az „Érted vagyok” szerkesztősége arra kér, hogy a lap hasábjain oszd meg nálad fiatalabb testvéreiddel és a lap többi olvasójával gazdag élettapasztalatodat és hajlott korod ellenére is fiatalos lendületedet, Isten országa iránti lelkesedésedet.

Először talán a szülői házról beszélgessünk: gyermekkorodról, szüleidről, testvéreidről, neveltetésedről, iskoláidról, ha voltak olyan tanáraid, akik rád nagy hatással voltak azokról.

Miskolcon születtem 1910. október 18-án. Édesapám hivatásos huszártiszt volt, édesanyám felső leányiskolát végzett. Ketten voltunk gyermekek a húgommal. Apám az első világháborút végigharcolta, két alkalommal meg is sebesült. Szüleim vallásos katolikusok voltak, mindketten kongreganisták. Egészen tízéves koromig a család rendszeresen a mindszenti templomba járt misére, mi gyermekek az akkori szokványos vallásos nevelésben részesültünk mind otthon, mind később az iskolában.

1920-ban a Királyi Katolikus – későbbi nevén Fráter György – Gimnáziumba kerültem. Ez az iskola régen a minoritáké volt, de mikor én itt lettem tanuló, már nem a rend volt a fenntartója, mivel azonban a minorita rendház és templom mellett épült, a család átpártolt a mindszentiből a minorita templomba misére. Az osztályfőnököm végig Országh József tanár úr volt, aki magyart és latint tanított nekünk. Mellékesem megjegyzem, hogy mi még görögöt is tanultunk, néhányan érettségiztünk is belőle. Ez később segített a görög Szentírás olvasásában. Visszatérve az osztályfőnökünkre: mindig bizalommal voltunk irányában, mert éreztük, hogy szeret minket s mindent megtesz értünk. Az osztályban 28 tanuló volt, közülük hét izraelita vallású. Velük ugyanúgy pajtáskodtunk, mint a többi társunkkal. Nyoma sem volt antiszemitizmusnak az osztályban.

Tagja lettem a gimnázium Mária-kongregációjának és cserkészcsapatának. Nagyon szerettük Szabó Dani bá cserkészparancsnokunkat. Ő eredetileg minorita szerzetespap volt, de a rend átszervezésekor kilépett a rendből. Misézett mint pap, de a foglalkozása magyar-latin szakos tanár volt. Nagyon sokat kirándultunk, játszottunk, évente táboroztunk. A legemlékezetesebb egy vízi táborozásunk volt. 1926-ban négy katonai ladikkal Miskolcról a Sajón és a Tiszán leeveztünk Szegedre. A másik nevezetes vízi táborozásom – Passautól Budapestig – már öregcserkész koromra (1930) esik.

Egyetemi tanulmányaidról is számolj be néhány szóval, kérlek!

A Fráter György Gimnáziumban letett jeles érettségi vizsgám után 1928-ban beiratkoztam a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karára. Az első két évben a pesti Szent Imre Kollégiumban laktam. Azután kiköltöztem rokonaimhoz. Apai rokonaim nógrádi földbirtokosok voltak, így az ő révükön magas társadalmi körökben is otthon voltam, még miniszteri családnál is. 32-ben államtudományokból, 33-ban pedig jogtudományokból szereztem doktorátust. Egyetemi éveim alatt kapcsolatba kerültem a protestáns indíttatású „Oxford-mozgalommal”. Nagy hatással volt rám Russel Csak bűnösök c. könyve. Évekig jártam Oxford-összejövetelekre, s ez nagyon erősítette vallási érdeklődésemet, de megmaradtam gyakorló katolikusnak.

Tanulmányaid befejezése után milyen volt szakmai pályafutásod?

Közszolgálatomat Borsod vármegye központjában kezdtem el havi 50 pengővel tiszteletbeli szolgabíróként. Pályáztam a bírósághoz is. Joggyakorlatra bocsátottak („jogbocs”) a mezőkövesdi járásbírósághoz. Itt már havi 80 pengőt kaptam, majd bekerültem a bírósági fogalmazói státuszba. A miskolci törvényszéken és a hozzátartozó járásbíróságokon több évet töltöttem. Nagy szó volt, hogy 1937-ben berendeltek a debreceni királyi ítélőtáblához tanácsjegyzői szolgálatra. Ezzel kezdődött a karrierem úgy, hogy bírónak egyenesen a táblai központba, a debreceni járásbírósághoz neveztek ki. Itt ért Észak-Erdély visszacsatolása. Akkor már mint bírót – beleegyezésemmel – áthelyeztek a nagyváradi törvényszékhez, majd kineveztek a nagyváradi ítélőtábla elnöki titkárának Ez olyan lendületet adott, hogy – már az újra megcsonkított országban – 36 évesen ítélőtáblai bíró lettem. A folytatás normális viszonyok között kúriai bírói, vagy törvényszéki elnöki állás lett volna. De a kommunista világban nem így történt. Az ítélőtáblákat megszüntették, magam pedig Miskolcra kerültem tanácsvezető bírónak, majd azzal a szóbeli közléssel, hogy ítélkezésem nem politikus (s ez igaz is volt), közös megegyezéssel megszüntették a munkaviszonyomat, és mint akkor háromgyermekes családapát, félhavi fizetéssel elbocsátottak. Megengedték, hogy vidéken ügyvéd lehessek. Így kerültem Szerencsre, majd néhány év múlva ismét Miskolcra jöhettem.

Megemlítem, hogy tanulmányaim befejezése után egyéves katonai szolgálatot teljesítettem. Amikor táblaelnöki titkár lettem, ez mentesített a további katonai behívások alól. A háború alatt sok családos bírót vittek ki a frontra. Akkor még nőtlen voltam, és igazságtalannak éreztem, hogy én itthon maradjak. Elintéztem főnökeimmel, hogy szüntessék meg a katonai behívás alóli mentességemet, így aztán be is hívtak, majd Szentgotthárdnál hadifogságba estem. Onnan 1946 tavaszán kerültem haza, s lettem már a debreceni ítélőtáblán is elnöki titkár.

Térjünk rá házasságodra és családodra!

Nagyváradi éveim alatt megismerkedtünk és megszerettük egymást Árkosy Katalinnal. Az Árkosyak háromszéki székely unitárius család voltak. Feleségem közeli rokonai között még unitárius püspök is volt. Unitárius apósom katolikus leányt vett feleségül, aki négy leányát – köztük a feleségemet is – buzgó katolikusnak nevelte. Katóka Dicsőszentmártonban, Kisküküllő vármegye székhelyén látta meg a napvilágot, akkor apósom éppen ott szolgált.

Noha még nem voltunk jegyesek, amikor én katonának bevonultam, Katóka hűségesen megvárt, míg a katonaságtól és a hadifogságból hazakerültem. Utólag sajnálom igazságérzetemtől sugallt, felmentettségemet megszüntető kérvényemet. Már elég idősen, 36 éves koromban lettem házasember. Még hazakerülésem évének nyarán eljegyeztük egymást, és ugyanazon év végén összeházasodtunk. Debrecenben éltünk. Feleségem banktisztviselő volt. Négy gyermekünk született: három fiú és egy leány. Gyermekeinket, miként minket is szüleink, katolikus szellemben neveltük.

Az eddig elmondottak mennyiben befolyásolták hitedet, Krisztus-kapcsolatodat? A vallásba mintegy „belenőttél” a szülői ház miliőjében, vagy volt később olyan esemény, amit „megtérésként” éltél át?

Szokványos módon katolikusnak neveltek vallásos szüleim. Ezt kaptam az iskolában, a kongregációban, a cserkészeknél is. Tehát „belenőttem”. Később erősen hatott rám a már említett Oxford-mozgalom. Házasságomban mélyen vallásos feleségem erősített hitemben. Csak két példát említek.

Az egyik: házasságunkat ketten közösen Jézus Szívének oltalmába ajánlottuk. A másik: mikor már 20 hónapos házasságunk folyamán feleségem nem fogant, 1948. augusztus 28-án ketten közösen elzarándokoltunk Kaszap István sírjához Székesfehérvárra. Kértük a közbenjárását Mennyei Atyánknál, hogy a házasságunk ne legyen gyümölcstelen. Pontosan 9 hónapra rá, 1949. május 28-án megszületett első gyermekünk, István. Ezt mindketten égi jelként is értelmeztük. Az újszülött Kaszap István tiszteletére kapta a nevét.

Tudom, hogy leányod fiatalon bekövetkezett halála sorsfordító hatású volt családotokra. Feleséged ezt a csapást haláláig sem tudta teljesen feldolgozni. A Te lelki fejlődésedben hozott-e ez a tragédia valami hosszú távon mégiscsak pozitív eredményt? Azért kérdem ezt, mert olykor előbb látszólag „összetöri” az Úr azt, akit magához akar emelni, így igaz a jézusi mondás: „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek.”

Annuska leányunk 1977. március 23-án fiatalon és váratlanul elhunyt. Első szülésével egyidőben szeptikus, kullancs eredetű agyvelőgyulladást kapott, amelyet nem bírt ki. Még terhesen kaphatta a fertőzést, mert az újszülött is meghalt ugyanazon betegségben .

Feleségem ezt a gyászt soha nem tudta kiheverni. A lelki csapás testi megnyilvánulása egy súlyos lefolyású, gyógyszeresen szinte befolyásolhatatlan asztma lett. Az orvosok kénytelenek voltak átmenetileg hatékony, de hosszasan szedve súlyos mellékhatásokat kiváltó mellékvesekéreg kivonatokat adni. A következmény ismétlődő trombózis, majd a mellékhatás következtében kialakult csontritkulás miatt ismételt combnyaktörés, eredménytelen protézis-beültetésekkel. Teljesen lerokkant, egyre inkább rászorult ápolásomra. Teremtőjéhez 1998. július 30-án tért vissza. Akkor legkisebb fiamék gondoskodó szeretettel magukhoz vettek engem.

Engem is nagyon megviselt Annuska halála. Hogy a Gondviselés ezt az „összetöretésemet” magához emeléseként használta fel, utólag biztosra vehetem. Kétségtelen, hogy ezt követték a teológiai akadémiai évek, majd Bulányi Gyurkával való ismételt találkozásom és kapcsolatom, a közösségeim megszervezése, egyszóval vallási aktivizálódásom.

Mikor és hogyan találkoztál először Bulányi Györggyel?

Fiatal házasokként a feleségemmel együtt elmentünk 1948-ban, Debrecenben egy a piaristák által szervezett előadássorozatra. Az egyik előadó Bulányi volt. Ő az előadása után beszédbe elegyedett velünk. Elhívott minket egy családoknál tartandó összejövetelre. Magyarán „behalászott” minket egy családos kisközösségbe. Szentírást olvastunk, majd az olvasottakat közösen megbeszéltük. Bulányi Gyurka más kérdéseket is felvetett, amiket megvitattunk. Ez a kapcsolat azonban néhány összejövetel után megszakadt. Mi elkerültünk Miskolcra, majd tudomást szereztünk Gyurka letartóztatásáról. Később az a hír járta, hogy halálra ítélték, és az ítéletet végre is hajtották.

Következtek a Rákosi-korszak súlyos esztendei. Ezt hogy tudtátok átvészelni?

Igen nehéz évek voltak azok. A szüleimet Hortobágyra hurcolták. Engem elbocsátottak a bíróságtól 1955-ben. Gyurkáról – mint előbb említettem – úgy tudtuk, hogy megölték. Feleségem töretlen hite engem, az én hitem pedig őt erősítette, hogy ilyen nehéz körülmények között is kitartsunk Krisztus mellett. Vasárnaponként rendszeresen szentmisére járt az egész család, gyermekeinket hittanra járattuk, otthon rendszeresen imádkoztunk. Mindezek és elsősorban az Úr kegyelme segített átvészelni ezt a korszakot.

Mi késztetett arra, hogy viszonylag idős korban nekivágj a Hittudományi Akadémia elvégzésének? Ottani tanulmányaid segítették-e Krisztus-kapcsolatod erősödését?

Már az Oxford-mozgalommal kapcsolatban mondtam, hogy élt bennem a vágy a kereszténység egyre jobb megértésére, minthogy hitbeli ismereteim megrekedtek a gimnáziumi hittanon tanultaknál. Amikor 78-ban Nyíri Tamás az Új Emberben meghirdette a laikusok Teológiai Akadémiáját, én azonnal jelentkeztem 68 éves korom ellenére. Így – hála Istennek – már a legelső évfolyam hallgatója lehettem. Sok mindent tanultunk, ami egyre nagyobb érdeklődést váltott ki belőlem. A kisközösségi munkáról nem hallottunk előadást. De a Szentlélek működik: számos évfolyamtársam – velem együtt – azzal a szándékkal végezte az Akadémiát a II. Vatikáni zsinat hatására, hogy mi, laikusok is segítünk felkavarni az akkori magyar katolikus egyház állóvizét. Többen az Akadémia elvégzése után is kapcsolatot tartottunk fenn egymással. Megírtuk társainknak, hogy eddig mit sikerült kinek-kinek otthon elérnie, és hogyan. Biztattuk egymást, mert sajnos a klérus a legtöbb helyen nemigen akarta igénybe venni törekvéseinket.

Azt gondolom, az is az elfojthatatlan Szentlélek munkája, hogy az Akadémián összeakadtál Bisztrai Gyurival.

Igen. Ő is járt az Akadémiára, velem egy csoportba. Tőle tudtam meg, hogy Bulányi Gyurka él, kiszabadult a börtönből, megírta a Keressétek az Isten Országát (KIO) és a Merre menjek-et – ez utóbbit a kezembe is nyomta –, sőt újra megindult a kisközösségi élet. Azonnal felkerestem Bulányi Gyurkát a lakásán. Oly sok év után ismét örömmel üdvözöltük egymást. Nagy beszélgetésünk volt. A végén megadta a Te miskolci címedet, Neked meg, úgy tudom, az én címemet adta oda, hogy keressük fel egymást. Hamarosan el is mentem hozzátok, Te pedig feleségeddel felkerestél minket. Így alakult ki a két miskolci család kapcsolata.

'81-ben, akadémiai tanulmányaim befejezése után azonnal bekapcsolódtam a Bokor életébe. A Ti Öregek III. közössége tagjául fogadott. Négyhetente Budapesten „töltekeztünk”. A KIO-t tárgyaltuk meg közösen Bulányi Gyurka vezetésével. Ott ismerkedtem meg a kisközösség szervezésének és vezetésének módszerével, mivel ezt nekünk az Akadémián nem tanították.

Úgy tudom, rövidesen létrehoztál egy kisközösséget az újgyőri Szent Imre plébánián. Erről mondj valamit!

Amikor Miskolcon az újgyőri Gépész utcába költöztünk a Szent Imre templom közelébe, felkerestem volt gimnáziumi osztálytársamat, Eperjesy Dénes plébánost. Ő rögtön meghívott a plébániai képviselőtestületbe. Később annak világi elnöke is lettem. Kádár László egri érsek 1981-es újévi körlevelében, melyet a misén plébánosunk felolvasott, többek között figyelmeztette a képviselőtestületeket, hogy a jogok kötelességekkel is járnak: a képviselőtestületi tagoknak el kell mélyíteniük lelki életüket, egyre krisztusibbá kell válniuk, s ezzel példát kell adniuk a plébánia összes hívei számára. Mise után a képviselőtestület nevében köszöntöttem plébánosunkat, s azonnal rátértem az érseki körlevél képviselőtestületi megvalósításának lehetőségére. Plébánosunk ezt halogatni szándékozott, hogy majd meg fogjuk beszélni a legközelebbi ülésen. Válaszom: Most együtt van az egész képviselőtestület, a plébános is itt van, itt a kedvező alkalom, hogy azonnal tárgyaljuk meg ezt a fontos kérdést. Végül megegyeztünk, hogy havonta összejön a képviselőtestület.

Először az Evangelii nuntiandi okmányt tanulmányoztuk a világiak apostolkodásáról és a kisközösségekről. Idős emberek voltak a képviselőtestület tagjai. Ők nemigen szoktak hozzá ahhoz, hogy saját véleményt nyilvánítsanak egyházi és vallási dolgokban. Fokozatosan elmaradoztak az összejövetelekről. Helyettük viszont meghívtuk rendszeresen templomba járó fiatalabb híveinket, a gyakori áldozókat, akik már mind jobban mertek és tudtak véleményt nyilvánítani.

Fokozatosan átalakult tehát a közösség, melyet a „lehetetlenségek szentjének”, Ritának az oltalmába ajánlottunk. Így lettünk Szent Rita-közösség. Havonta jöttünk össze a sekrestyében, általában 10–15-en. Kialakult közösségi szellemünk és programunk. Minden alkalommal más-más elnökölt, a többiek csak tagok voltak azon az összejövetelen – még a plébános úr is.

Az „elnök” kezdte és fejezte be az összejövetelt imával, énekkel. Ő tartotta a bevezető elmélkedést, amihez témavázlatot az előző összejövetelen szétosztottam. Imádságos csönd után körben megbeszéltük az elmélkedés témáját. Senki sem maradt passzív, viszont a bőbeszédű hiperaktívak sem fojthatták bele a szót a többiekbe. Általában az evangéliumokat vettük végig. Ehhez jó segítséget nyújtottak az OMC által kiadott Egger-féle munkafüzetek. No persze a KIO ide kapcsolódó részeit is beledolgoztam az előzetes témavázlatba. Lassan a tagok hozzászoktak ahhoz, hogyan lehet laikusként közösséget vezetni, mert bizony lassacskán a plébánosunk is elmaradozott összejöveteleinkről.

Kölcsönkönyvtárat hoztunk létre: összeadtuk régi és új vallásos könyveinket, ebben részben még a háború befejezése előtt kiadott magyar művek, részben az újabb, többnyire külföldön kiadott magyar nyelvű munkák szerepeltek. Több mint 300 könyv gyűlt össze, melyek közül kb. 100 mindig közkézen forgott.

Ugyancsak a Szent Rita-közösség leányvállalataként a vasárnapi 9 órai mise után beindult a „Dialógus”. Az egyik mellékoltárnál összejöttünk az érdeklődőkkel, és megbeszéltük az aznapi evangéliumot a 11 órai szentmiséig. A Dialógus végén mindig kitértünk arra, hogy ezt a saját életünkben hogyan tudnánk megvalósítani. Így lassan egy másik közösség is kialakult, amelynek az volt az előnye, hogy hetente jött össze, szemben a Szent Rita-közösség havi találkozóival.

Így nyert tapasztalatainkat levelezés útján megosztottuk volt akadémiai társainkkal.

A mindszenti plébánián Dr. Kovács Endre plébános, segédpüspök – úgy tudom – a Te biztatásodra alakította meg a végzettek számára posztgraduális továbbképzési csoportját. Beszélnél pár szót erről a továbbképzési csoportról?

Valóban én javasoltam Kovács püspök úrnak, hogy szervezzünk rendszeres továbbképzést plébániáján az akadémiát végzett hallgatók számára, de azok részére is, akik nem voltak ugyan akadémisták, de a város hitéletében már szerepet kaptak, vagy fognak ilyent vállalni. Így ajánlottalak mások mellett Téged is a feleségeddel. 82-ben vagy 83-ban indult be ez a csoport. A fontosabb zsinati dokumentumokat, pápai körleveleket beszéltük meg. Itt is mindig más-más készült fel az adott anyagból, és tartott kiselőadást, a többiek hozzászóltak. Megismerkedtünk más keresztény felekezetek, mind történelmi egyházak, mind kisegyházak, sőt nem keresztény vallások tanításaival. Olykor a megismerendő egyház egy-egy képviselője is eljött és hozzászólt.

Ebből az akadémista csoportból került ki a Te második kisközösséged magja, így én is. Te pedig később bekapcsolódtál a Szent Rita-közösség munkájába.

Valószínűleg ez a most említett akadémista továbbképző csoport volt annak az alapja, hogy a Bokor miskolci közösségei jó kapcsolatot tartottak a hiearchiával, legalábbis annak egyik tagjával, Kovács püspök úrral. Így történhetett, hogy amikor Bulányi Gyurka 1991-ben országjáró „kézfogásos” előadásait meghirdette, itt Miskolcon mindhárom előadásán részt vett Kovács püspök úr is, sőt plébániáján négyszemközti megbeszélésükre is sor került.

Kovács Endre valóban nagyon lojálisan, mondhatni barátian viselkedett az irányunkban, noha tudta, hogy mindkettőnknek kapcsolata van a Bokorral. A Zárda-kápolnában a 80-as években tartott előadássorozatra is felkért minket előadónak, sőt más plébániákra is beajánlott minket hasonló céllal.

Köztudott, hogy mindketten más-más egyházközségekben vagyunk vagy voltunk képviselőtestületi tagok, és plébánosainkkal jó volt a viszonyunk. A miskolci Bokor-közösségek és a klérus között nem volt konfliktus.

Most, aggastyánként is fiatalokat megszégyenítő aktivitással prófétai küldetésre vállalkozol a különböző egyházi-, állami- és társadalmi vezetők és újságszerkesztők lelkiismeretét izgató, országos problémákat feltáró és azokra megoldásokat javasoló, kiterjedt levelezéseddel. Ismertetnéd ezt a munkádat?

Megöregedtem, megrokkantam, szinte járóképtelen vagyok. Rosszul látok és hallok, csoportbeszélgetéseken használhatatlan vagyok. Természetesen lemondtam már plébániai tisztségemről is. Érdeklődésem azonban egyházunk és hazánk sorsa iránt nem szűnt meg. Különösen foglalkoztat az abortusz – a népességfogyás problémája. Egy ilyen írásomat (Az anyaság becsülete) közölte az Új Ember. De írtam több levelet azokhoz a politikusokhoz is, akiknek szava lehet a megoldásban.

Az abortuszra a nőket a súlyos, nyomorúságos anyagi helyzet szorítja. Ezen a prédikáció, siránkozás, tüntetés nem segít. A megoldást az anyagi helyzet javítása hozhatja: nem lesajnálni kell a várandós nőt, hanem megfelelő összegű jutalommal segíteni, a magzat megtartására bátorítanii. Ez a lényege Az anyaság becsülete című írásomnak. De fölvethető egy másik modell is: Minden várandós nő kapjon „munkanélküli segélyt” az önkormányzattól a terhesség kezdetétől, pusztán a terhesség címén, minden egyéb föltétel nélkül. Ez segíthetné a gyermeket nevelő szülőket, és segítené a leányanyákat házasságkötési esélyeikben. Ezt is meg fogom még írni a döntéshozásban résztvevőknek.

Javaslatom lényeges pontja az is, hogy a Családvédelmi Szolgálatokat, ahol az abortusz elvégzéséről döntenek, anyagilag érdekeltté kellene tenni, hogy az anyák megtartsák magzataikat. Megfelelő jutalmat kapnának, ha sikerül szerződést kötni a várandós anyával gyermeke megtartására.

Ezt megelőzően 1999-ben, a Milleniumi Évre készülvén javasoltam Nemeskürty Istvánnak, hogy a magyar szent királylányokról készíttessen képsorozatot megfelelő kísérő szöveggel, és azt terjesszük világszerte. Hiszen ezek a királylányok – kezdve Szent István unokájával, a Magyarországon született és 12 éven át itt nevelkedett Skóciai Szent Margittal, Szent Erzsébeten át Szent Kingáig és Hedvigig, beleszámítva Szent László ortodox szent lányát, Piroskát is – igen jelentős szerepet játszottak az európai kereszténység kialakulásában és megerősödésében Skóciától Bizáncig, Litvániától Lengyelországon át Thüringiáig. Nemeskürty irodavezetője azt válaszolta, hogy szentképek nyomtatására nincs lehetőség. Pedig ez hatásos propaganda lehetett volna annak tudatosítására, hogy Magyarországnak igenis fontos szerepe volt az európai kereszténység és kultúra kialakulásában. Nem kell bekéredzkednünk Európába, hiszen annak alakításában már közel ezer éve aktívan részt veszünk.

Van-e még olyan mozzanat hosszú életutad folyamában, amiről nem kérdeztelek, de Te szeretnéd megemlíteni?

Ejtsünk még néhány szót Éliás József református lelkésszel kialakult barátságomról. A debreceni egyetemen tanuló, majd dolgozó kislányom által ismertem meg őt. Éliás József olyan fekete báránya volt a hazai református egyháznak, mint Bulányi Gyurka a katolikusnak. Levelezést folytattunk, többször fel is kerestük egymást. Bulányi Gyurkával is összehoztam. Mivel Éliás József külföldön sokat publikáló ember volt, sok értékes információt szereztem általa a különböző protestáns teológiai irányzatokról. Felekezetileg elfogulatlan, igen nyitott ember volt, ugyanakkor mélyen hívő keresztény. Sokat tanultam tőle. Ő is értékesnek tartotta barátságunkat, és köszönettel nyugtázta kritikámat.

Keresztény életemet már régen – jóval a II. Vatikáni zsinat előtt – az ökumenizmus járta át. Ebben az Oxford-mozgalom, vegyes házasságból született feleségem és Éliás Józsival kialakult barátságom segített.

Végiggondolva életedet, tapasztalataidat milyen tanácsot adnál a nálad fiatalabbaknak?

Első tanácsom: naponta 1/4 órát – ami kb. a nap 1%-a – olvassák a Szentírást. Elsősorban az Újszövetséget. Pl. az aznapi mise olvasmányait, amit az Új Ember is közöl. Többször is elolvasható, belénk ivódik. „Aki a Szentírást nem ismeri, Jézust sem ismerheti” – mondta Szent Jeromos.

A másik tanácsom: imádkozni, imádkozni és még egyszer imádkozni!

És még egy kérésem lenne az Úrhoz: Gyermekeim és unokáim térjenek Hozzá, ismerjék meg Jézust és végtelen Szeretetét!

Köszönöm a beszélgetést. További szellemi frissességet, korodhoz képest jó egészséget és legfőképpen Isten áldását kérem hátralevő, remélhetőleg még hosszú és termékeny pályafutásodra!

Orbán Sándor

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Jó reggelt, jó napot, jó estét!

Egy napfényes nyári reggelen, körülbelül ötesztendős koromban, kiszaladtam kertünk ajtaján az utcára. Óriási boldogságot éreztem pusztán attól, hogy élek, hogy létezik ilyen gyönyörű reggel. és hogy süti a Nap a kertünkkel szemben levő erdőt. Hangos csattanással rántottam be magam után kertünk ajtaját, s mint a rétre szabadult csikó, vágtatni kezdtem a kocsiút közepén. De egyszerre csak szemközt jött velem egy gőzmozdony. No persze csak annyira volt az mozdony, amennyire én csikó. Kutykurutty cimborám közeledett mozdonyként. Ökleit váltakozva lökte előre-hátra, talpával a földet súrolta, szájával meg a gőz sistergését utánozta: „Sss!” Természetesen ki akartam térni előle, ő azonban már messziről rám kiáltott: „Félre az útból!” A parancsszótól egyszeriben nehéz lett kitérnem, és megálltunk egymással szemben. Az orrunk majdnem összeért. Kutykurutty dühösen fujtatott: „Sss!” Én meg nyerítettem: „Nyihahaha! Te menj félre, te csak mozdony vagy, de én táltos csikó vagyok!” „Ha táltos vagy, röpülj át fölöttem! Szerencséd, hogy jó mozdonyvezető vagyok, nem akarok gázolni.” Azzal tolatni kezdett. Én meg ebben a pillanatban észrevettem, hogy Földigszakáll bácsi kilép a kertje ajtaján. Világoskék szeme derűsen csillogott, szája körül mosolygás bujkált, figyelte, mit játszunk. A mozdony már pöfögött is el mellettem, és Kutykurutty odaszólt hozzám: „Na mehetsz, légy boldog vele, te mafla ló!” Még ki se nyitottam a szám, amikor már meghökkentem. Jaj, én most olyasmit készülök válaszolni, amit helyteleníteni szoktam más kistörpék veszekedésekor, de nem volt erőm hozzá, hogy ne mondjam ki, és utánakiáltottam a mozdonynak: „Mafla, aki mondja!” Aztán Földigszakáll bácsi felé fordultam, hogy köszönjek neki. És ekkor újból meghökkentem. A világoskék szempár már nem csillogott derűsen. Földigszakáll bácsi szomorú volt. Tudtam, mi szomorítja, és magam is hallottam hangomban a szégyenkezést, amint köszöntöttem: „Jó reggelt kívánok, Földigszakáll bácsi!” Ekkor meg kellett hökkennem harmadszor is. Földigszakáll bácsi ugyanis magasra vonta bozontos, fehér szemöldökét, szeme pedig csodálkozóvá kerekült: „Hát ez meg hogyan lehetséges, Mohácska? Hogy nem mondasz igazat. Ez nem szokásod.” Elcsodálkoztam magam is: „De

Földigszakáll bácsi! Az, hogy mafla, aki mondja, nem számít hazugságnak.” Ekkor már indult is vissza a kertjébe, de most megállt: „Nem azt mondtam, hogy hazudtál, hanem azt, hogy nem mondtál igazat. És nem is arról beszélek én, amit Kutykuruttynak kiáltottál, hanem arról, amit nekem mondtál.” Ekkor néztem csak igazán nagyot: „De hiszen Földigszakáll bácsinak még semmit se mondtam, csak köszöntem.” Erre azonban már nem felelt, visszaballagott a kertjébe.

Nagyon bántott, hogy azt állította, nem mondtam igazat. Még délután is bántott. Aznap még játszani is rosszkedvűen indultam a faluvégi rétre. Amikor letértem a gyalogjáróról, hogy a kocsiúton áthaladva Bérci Berciék kertje mellett átvágjak a közön, észrevettem, hogy a törpeházi galambok éppen előttem, a kocsiút közepén szedegetnek valami magot. Természetesen mindig ki szoktam kerülni a galambokat, még bántott is, ha valamelyik kistörpe – hogy néhány lépést megtakarítson – megzavarta, felröppentette őket, az még inkább bántott, hogy az annyira kicsiny lelkű galambok ijedelme árán akarja magát nagylegénynek, hatalmasnak érezni. Ezen a napon azonban rosszkedvem miatt, afféle bánom-is-én hangulat lett úrrá rajtam, és nemcsak hogy nem kerültem ki őket, hanem még lendítettem is a karom két bátrabb ott maradó felé, szálljanak fel ők is, és még le se engedtem magasba lendített kezem, amikor kinyílt Bérci Berciék kapuja, és szemben álltam Földigszakáll bácsival. Látszott az arcán, hogy jól érezte magát Berciéknél, de mire háztetőt értek a felröppentett galambok, és mire lehanyatlott szégyenkező karom, már be is felhőzte öreg arcát az elszomorodás. Úgy akartam viselkedni, mintha nem tartanám jelentősnek, amit tettem, csak köszöntöttem tehát gyorsan: „Jó napot kívánok, Földigszakáll bácsi!” – és tovább akartam menni. A bozontos fehér szemöldök azonban megint a magasba futott, és megint csodálkozás áradt reám az elkerekült szempárból: „Dehát mi történt veled, Mohácska, hogy ma már másodszor mondasz nekem olyasmit, ami nem igaz?” „De hiszen én csak köszöntöttem!” Földigszakáll bácsi bólogatott. „Hallottam, Mohácska. Azt mondottad, kívánod, hogy jó legyen a napom.” És szomorúan elballagott.

Aznap este nem vártam meg, hogy a többi kistörpe is hazainduljon a rétről. Még alig alkonyodott, már eljöttem, és egyedül baktattam hazafelé az erdőn át. Zavartalanul akartam törni rajta a fejem, miért mondogatja Földigszakáll bácsi, hogy nem mondok igazat. És amint töprengve meg bosszankodva lépegettem az erdei ösvényen, ismét olyasmit cselekedtem, ami nem volt szokásom. Megmarkoltam az út menti bokrok egy-egy ágacskáját, markomba hántottam leveleit, aztán feldobtam őket, hogy röppenjenek. Tudtam, hogy helytelen, amit cselekszem, pajtásaimra már rá is szóltam ilyesmikért, de nem volt erőm abbahagyni. És egyszerre csak, amikor ismét lekopasztottam egy ágacskát, s még fogtam is a végét, megzörrentek előttem a bokrok, és kibukkant az útra Földigszakáll bácsi. Kezében néhány szál növény, de kiásottan, gyökerestül, másik kezében kicsiny növényásó. Élénken és vidámul perdült ki a bokrok közül, hiszen kedves növénygyűjteményébe keresett ritkaságokat, szemében derű. De tüstént észrevette a kezemből visszapattanó ágat, markomban a leveleket, s mint kihűlő parázs helyén a szürke hamu, ismét megjelent arcán az elszomorodás. Ekkor már alkonyodott. Legutóbb kora délután találkoztunk, illett hát köszönnöm. Ebből a köszönésből csak annyi jött létre: „Jó est!”. A többi a torkomon akadt. Mert a harmadszor is szomorúvá tett szempár bágyadt fényében hirtelen megvilágosodott előttem, amin éppen töprengtem, miért mondogatja, hogy nem mondok igazat. Ráeszméltem, ha elszomorítom őt reggel is, nap közben is, este is, akkor nem lehet igaz, hogy kívánom, jó legyen a reggele, napja, estéje. A félbemaradt köszönésből és abból, hogy most én ámultam őreá elkerekült szemmel, megértette Földigszakáll bácsi, tudom már, mire figyelmeztetett. Nézett rám ő is egy ideig, aztán halkan így szólt: „Na ugye!” És továbbra is szomorúan, mosoly nélkül beballagott az ösvény túlsó oldalán a bokrok közé.

Vacsora után kertünk ajtaja felé indultam, hogy törpeházi szokás szerint még játsszam egy kicsit az utcán pajtásaimmal. Máskor mindig sietve szoktam végigmenni kertünkön, ezen az estén azonban lassította lépteimet a rossz lelkiismeret. Bántott a három bántalom, amelyet aznap elkövettem. Kutykurutty ellen, a galambok ellen, a növények ellen. De éppen a szomorkodásomnak, csöndességemnek köszönhetően észrevettem, amit eddig még soha, hogy milyen gyönyörű szép az esti csönd. Csönd? Hiszen csak úgy zengett a tücsökszó! És mégis ünnepélyes csönd volt. Úgy éreztem, a tücsökszó is, a szomszédos házacskák verandáiról áthallatszó halk tányérzörgés is, sőt még a levelek közt átcsillanó pici lámpafények is ezt az ünnepélyes esti csöndet teremtik és növelik. Kertünk ajtaját halkan csuktam kilincsre, és amikor megpillantottam a holdfényes erdőt, hirtelen óriási boldogságot éreztem pusztán attól, hogy élek, és hogy létezik ilyen gyönyörű esti csönd. Vigyázva, hogy még lépteimnek se legyen zajuk, kilépegettem a kocsiút közepére, és végigtekintettem a főutcán, a holdfényes fasoron. A következő pillanatban azonban már meg is bántam, hogy kiálltam a holdfénybe, mert a hatodik-hetedik kert felől egyik pajtásom, Handabandi odaüvöltött hozzám: „Ki az ott, hé? Te vagy az, Moha!?” Egy pillanatig csodálkozva bámultam a távoli ablakocskára. Hogyan lehet képes rá, hogy kiáltással rontsa ezt a gyönyörű szép esti csöndet? Aztán gyorsan, nehogy újból kiáltson, bólintottam, meg integettem neki, hogy igen, én vagyok. De ismét üvöltött: „Moha, te vagy az?! Miért nem felelsz?!” Most már futni kezdtem feléje, hogy ismerjen fel, és hallgasson el. Futott ő is énfelém, és amikor egymáshoz értünk, haragosan rám támadt: „Miért nem kiáltottál vissza, hogy »Én vagyok!«? Félsz, hogy cserebogár repül a szádba?” Kicsi voltam még, nem tudtam jól megfogalmazni, amit éreztem. Ilyesvalamit motyogtam: „Azért nem kiáltottam visszza, hogy ne rontsam én is a csöndet. Mert nagyon szép, hogy ilyenkor este... ilyen szép csönd van.” Handabandi nevetett: „Mi van abban szép? Ez csak olyan Moha-féle...” Tudtam, hogy azt akarja mondani: „bolondság”, de mert ajtó csikordult a házuk táján, ő odakiáltott: „Itt vagyok!” – és már futott is barátaihoz.

Fordultam magam is, hogy visszaballagjak. De ekkor a közvetlen közelemben, a sötét fasorban halkan megszólalt valaki. „Gyere ide, Mohácska!” Csak most vettem észre, hogy éppen Földigszakáll bácsi kertje előtt állok, ő meg kinn ül utcai padocskáján. Tartottam tőle, hogy még neheztel rám, aggódva mentem hát oda, és zavartan köszöntem: „Jó estét kívánok, Földigszakáll bácsi!”, de már a következő pillanatban nem éreztem se aggodalmat, se zavart, hanem nagy-nagy örömet. Egy holdsugár ugyanis rávilágított a lombok közt az arcára, és megláttam, hogy szeme ismét derűsen csillog, szája körül mosolygás bujkál. És örvendezve hallgattam szavát. „Most már, látod, igazat mondtál, Mohácska. Most már elhiszem, hogy valóban kívánod, jó legyen az estém. Hallottam, mit mondtál Handabandinak, és attól, amit hallottam, máris jó lett az estém, nagyon jó. Én is kívánok neked sok-sok jó estét, jó reggelt, jó napot, soksok jó hónapot, éveket, jó és szép életet.” Azzal felállt, megsimogatta a fejem, és beballagott a kertjébe. A kertajtót vigyázva, halkan csukta be, hogy ő se rontsa zajjal az ünnepélyes, gyönyörű szép esti csöndet.

Csíkszentmihályi Mihály: Az áramlat

(Akadémiai Kiadó, Budapest, 2. kiadás, 2001)

Ez a könyv előkelő helyet foglal el azon kísérletek sorában, amelyek a harmadik évezred elején próbálnak választ keresni az emberi lét alapkérdésére: Mi végre vagyunk a világon? A szerző tudós emberhez illően óvatos: körültekintően csak annyit mond, hogy az univerzum nem tekinthető az emberiség édesanyjának, inkább közömbös mostohának, akit nem könnyű kiismerni. Az emberi szenvedés és az ember halála elkerülhetetlen, de mindezek ismeretében sem szükségszerű, hogy alapvető emberi tudatállapotunk a kétségbeesés és a lenyomottság legyen.

A szerző áttekinti azokat a módszereket, amelyekkel az emberiség eddigi története során megpróbálta élhetővé tenni tudatos életét, és minden oka megvan rá, hogy a módszerek nagy részét a tudatkikapcsoló kábítószerekkel egy osztályba sorolja. Ide tartoznak a törvényes (alkohol, nikotin) és a törvénytelen kémiai tudatbefolyásoló szerek, a szórakoztató időtöltésként folytatott nemi kapcsolat, a TV-nézés, a munkamánia, a gyűjtőszenvedélyek jó része és a legtöbb szabadidős tevékenység. Legfőbb kifogása ezen tudatkikapcsoló tényezők ellen az, hogy alanyuk nem uralja azokat, sem a célok, sem a kivitelezés síkján, és nem tesz szert általuk új képességekre, összetettebb készségegyüttesre vagy személyiségszerkezetre. Legtöbbször szenvedő alanya szenvedélyének, amely átmeneti enyhülést ad ugyan, de a függőség kialakulása után a valóságos világban még elveszettebbé, kiszolgáltatottabbá és kétségbeesettebbé teszi áldozatát. Ebbe a csoportba sorolja a szerző a vallásos eszmerendszereket is, amelyek hajdani felvirágzásuk idején meggyőzően magyarázták az emberi lét problémáit, és kielégítő életcélokat tűztek az emberek elé, ma azonban egyre nehezebb elfogadni világszemléletüket. Ezért akik ma a vallásokban keresnek vigasztalást, gyakorta azzal fizetnek lelki békéjükért, hogy hallgatólagosan nem vesznek tudomást arról, amit a világról tudunk.

Csíkszentmihályi az emberi tudat működésének vizsgálata alapján egy ősidők óta jól ismert módszer újkori, tudatos elsajátítását javasolja: az áramlatot. Az emberi tudat áramlatélményéhez néhány egyszerű szabályt kell betartanunk tevékenységeink megtervezése és kivitelezése során. Először is felkészültségünknek megfelelő feladat megoldását kell világosan megfogalmazott célok formájában kitűznünk, és a megvalósítás során folyamatosan érzékelnünk kell az előrehaladást jellemző visszajelzéseket. Fontos, hogy uralni tudjuk célratörő tevékenységünket, és figyelmünket a feladatra összpontosítsuk, mert ez vezethet az önmagunkra figyelést kikapcsoló időtlenség élményéhez.

Ezen a ponton két fontos szellemtörténeti hagyomány ér össze Csíkszentmihályi gondolatmenetében: A. J. Toynbee „kihívás és válasz”-elmélete, és a keleti gondolkodás „megvilágosodás”-élménye. Toynbee az emberi történelem tanulmányozása során ismerte föl, hogy csak azok a civilizációk fejlődnek, amelyek folyamatosan lehetőségeik és képességeik határán egyensúlyozva adnak választ az őket érő próbákra, kihívásokra. Az áramlatnak is lényeges eleme, hogy az egyén a pillanatnyi teljesítőképességét teljesen kihasználó feladatokkal kerüljön szembe, ennél kevesebb érdektelenséghez, ellaposodáshoz, ennél több pedig kudarcokat követő bezárkózáshoz vezet. Az egyén nagy előnye a civilizációkkal szemben, hogy részben maga alakíthatja azt a feladategyüttest, amelynek megoldását életfeladatának tekinti. A jól eltalált és rugalmasan megvalósított célok nemcsak az egyéni tudatállapotot viszik a megvilágosodáshoz hasonló életérzés felé, hanem a világegyetem alkotó erőinek áramlásával is harmóniába kerülnek, ahogyan a Tao Te King mondja Weöres Sándor fordításában:

Ezért a bölcs
sürgés nélkül működik,
szó nélkül tanít,
nézi az áramlást és hagyja, nem erőlködik,
alkot, de művét nem birtokolja,
cselekszik, de nem ragaszkodik,
beteljesült művét nem félti,
s mert magának nem őrzi,
el se veszíti.

Ezen a ponton vált át Csíkszentmihályi könyve egyéni életvezetési útmutatóból az emberi lét alapkérdését fürkésző ezredvégi összegzésbe. A szerző fölfogása szerint a kellemetlen egyéni tudatállapotok közös jellemzője a lelki rendezetlenség, avagy pszichikai entrópia. Az áramlat módszere renddé alakítja az önkényes lelki rendezetlenséget, s ezzel negatív entrópiát termel, ami az élő rendszerek kizárólagos képessége. Ilja Prigogine nyomán elnyelő szerkezeteknek (disszipatív struktúráknak) nevezi az élőlényeket, mert életfolyamataikkal, amelyek messze vannak a fizikai és kémiai egyensúly állapotától, a Nap sugárzását nyelik el és alakítják át nagyobb entrópiájú hősugárzássá, ami egyébként is végbemenne, de közben nem jelennének meg a negatív entrópia csodálatos szigetei, a földi élet vékony rétegei. Ez a kozmikus minta egyben az emberi faj lehetőségeit is példázza: Igaz ugyan, hogy a világegyetem erőihez képest tehetetlen és kiszolgáltatott porszem minden élőlény, és az entrópianövekedés egyetemes törvénye alól sincs kivétel, de átmenetileg, az energia rendezetlenség felé tartó mozgásának két lépcsőfoka közé ügyesen beékelődve sok szép tünemény születhet. Az áramlat pontosan ezt képezi le az egyéni tudat szintjén: az önmagukban irányítatlan, kaotikus lelki energiákat fogja be és teremt belőlük tudatosan szervezett, irányított életet. Ezzel a Tao titkát közelíti meg, amelyben az egyén céljai összeolvadnak az egyetemes áramlattal, és az élet értelmet nyer. S ez alighanem az emberi lét lehetőségeinek határa is ebben a világban.

D. J.

OLVASÓK FÓRUMA

Kedves Értem Vagy!

2001. február 6-án Pintér István levelet írt: *Nyílt levél az Érted Vagyok főszerkesztőjéhez* címmel. A lap nem közölte, de a levél Bokor-szerte ismert lett, tárgyalódott. Ennek a levélnek a hatására fogalmaztam az áprilisi számban közölt *Késő, de nem elkésett jubilieumi köszöntés* c. írásom. Feszültségeket akartam vele oldani a humor hangján. Szándékom – úgy látszik – nem sikerült: írásomat gúnyolódásnak, igazságtalanságnak stb. minősíti némely olvasó.

Nagyon sajnálom, nem akartam senkit sem bántani. Bocsánatát kérem mindazoknak, akik megbántva érzik magukat.

Bulányi György

Utazás az „elég" világába

IV.

Amennyi mindenkinek elég – Tarts ki a tanultakban!

22. A LÉGGÖMBÖS PÉLDA

„...szegénységet vagy gazdagságot ne adj nékem; táplálj engem hozzám illendő eledellel." (Példabeszéd 30,7–9)

Viola, tanulmányutunk egyik texasi résztvevője elmesélte egy reggel, hogy San Antonióban dolgozott egy Dockers nadrágüzemben, amíg a Levi-Straus át nem költöztette a részleget Közép-Amerikába az olcsóbb munkaerő miatt. Azóta a többi kitett munkással együtt azért küzdenek, hogy megkapják azt a hasznot, amellyel a Levi-Straus tartozik nekik. **Később a nap folyamán együtt meglátogattunk** egy műhelyt, ahol a hondurasiak termékeket állítanak elő északi exportra. **A műhely bejárata fölött** meglepve vettük észre a Dockers feliratot. **Látogatásunk alatt** az üzem vezetője elmondta, hogy ez a műhelyrendszer mennyi jót hozott a több száz fiatal férfinak és nőnek, akik a varrógépek fölé hajolva olyan gyorsan varrtak, ahogy csak tudtak, hogy meglegyen a napi normájuk. **Ebédszünetben** Viola odaült az egyik gép elé, amely ugyanolyan volt, mint amin Texasban varrt. Hogy örült akkor, hogy el tudja látni a családját! Most egy közép-amerikai nő volt az ő helyén, s ő örülhetett, hogy kereshet a családjára. Csoportunk zavarodott érzésekkel fejezte be a napot. Tudtuk, hogy miután Violát kitették, nagyon nehezen éltek. A hondurasi üzemben pedig az emberek százai sokkal kevesebb bért kaptak, mint Viola annak idején, de sokkal többet, mint addig bárhol másutt.

Daryl Yoder-Bontrager

Annyira össze vagyunk-e kötve a világgal, mint egy léggömbben a levegő, amely kipúposodik az egyik oldalon, ha benyomjuk a másikon?

A „nekem elég" nem elég!

Az utazás lényege nem az, hogy mi magunk legyünk jobban tápláltak, kevésbé stresszben élők vagy boldogabbak, de elvágva a világ többi részétől. Azon kell munkálkodnunk, hogy a világ minden lakosa eljusson az „elég" szintjére. Ehhez meg kell változtatnunk azokat a rendszereket és struktúrákat, amelyek az egyik oldalon a bőséget, a másik oldalon a szükséget hozzák létre.

A rendszerek megváltoztatása nehéz, és nehéz a „túl sok" kultúrájában az „elég" szintjén élni. Ezen a héten azokról a lelki erőforrásokról lesz szó, amelyek segítenek végigjárni ezt a hosszú utat.

Minek kellene történnie ahhoz, hogy Violának is és a hondurasiaknak is elég munka jusson?

Ismerek-e valakit, aki munkanélküli?

Hívj meg ebédre egy olyan embert, aki munkát keres, hogy elmondja ezzel kapcsolatos tapasztalatait!

23. AMERIKAI ÉTKEZÉSEK

„...megkérdezte Jézustól: „Kit tekintsek felebarátomnak?" (Lukács 10,25–37)

Az American repülőjárat tömve volt. Az Egyesült Légitársaság egyik törölt járatának utasait is velünk utaztatták. **A pilóta** üdvözölt bennünket: „Örülünk, hogy elég helyünk van az Egyesült járatának utasai számára is. Sajnos azonban nincs elég étel. Az „amerikai" utasoknak vacsorát tudunk felszolgálni, az „egyesült" utasoknak ásványvizet." **Először** megkönnyebbültem, mivel „amerikai" voltam, de azután eszembe jutottak a mellettem ülők. Ha az Egyesültről jöttek, osztozzam velük? Szerencsére kiderült, hogy ők is „amerikaiak" voltak. De kapnak-e enni a mögöttem ülők? És a mögöttük ülők? Megosszam velük a vacsorámat? Ha elkezdem osztani, hol hagyom abba? Nem néztem semerre. Amíg nem láttam őket, tudtam enni. **Szembesülök a kísértéssel,** hogy „ne nézzek rá" az éhező, otthontalan emberekre szerte a világon. De tudom, hogy ha elfordul az ember, akkor kicsit érzéketlenebb és kevésbé emberi lesz. **Ha nem rekesztem ki tudatomból** a szükséget szenvedőket, sőt megosztom velük az ételemet, akkor emberibbé válok.

Dave Schrock-Shenk

Mi segítene abban, hogy jobban odafigyeljek a szükséget szenvedőkre?

A legtöbb ember, akinek túl sok mindene van, soha nem néz azok szemébe, akiknek kevés jutott. Még egyazon országon és városon belül is, úgy tűnik, a gazdagok és a szegények két különböző világban élnek.

A mai szentírási részlet a szamaritániusról szól, aki megsajnált egy ismeretlen embert az út mentén. A kérdés – „Ki az én felebarátom?" – azokra is vonatkozhat, akiket naponta látunk az ablakból.

Mikor, hogyan találkozom szegény emberekkel?

Lakóhelyválasztásom milyen értékeket és meggyőződéseket tükröz?

Vegyél egy térképet arról a városról, megyéről, lakókörzetről, ahol élsz! Csoportoddal jelöljétek ki rajta a gazdagnak, ill. szegénynek számító kerületeket. Kutasd fel a szegény városrészek múltját! Mindig is szegények voltak, vagy régen gazdagnak számítottak? Hogyan alakulnak ki az elkülönülő gazdag és szegény negyedek? Jelöld be azokat a helyeket, ahol te és a csoport többi tagja él! Milyen érzéseitek vannak közvetlen lakóhelyetekkel kapcsolatban?

24. A SZEGÉNYEK KÖNNYEI

„...amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.” (Máté 25,31–40)

Vietnamban a szegénység időnként ráébreszt minket viszonylagos gazdagságunkra. De ez megszokott, köznapi érzéssé is válhat. **Ly asszony** az ország északi, falusias részéről származó földműves; ő megmutatta nekem, mennyire közönyössé válhatok a szegény emberek helyzete és érzései iránt. **Újévkor** Ly és Ngoc asszony, mindketten farmerek, rizst, babot és gyümölcsöt hoztak ajándékba Hanoiban lévő irodánkba. Amíg beszélgettünk, egy koldus állt meg a kapunál. Mi ülve maradtunk, alig vettük észre. De a két asszony azonnal odament és pénzt adott neki. Az ő keresetük még a mi háztartásunkban dolgozó vietnamiakéhoz képest is kevés volt, minket, gazdag külföldieket nem is számítva. Mégis csak ők – és azonnal – reagáltak a koldus kérésére, eszükbe sem jutott, hogy ne így tegyenek. Közülük Ly asszony maga is volt korábban hasonlóan nehéz helyzetben; megértően, együttérzéssel fordult most a koldusasszonyhoz. **Az egyház munkatársaiként** célunk, hogy jelen legyünk olyan helyeken, ahol az élet nehéz. De szükségünk van más emberekre, ahogy próbálunk túllépni elszigetelő gazdagságunkon, kiváltságainkon, hogy Jézus tanítása szerint élhessünk. A Ly asszonyhoz hasonló emberek segítenek összeköttetést teremteni a szegényekkel, akiknek szeretetére Jézus felszólít minket. Vagyonunk mértékétől függetlenül örömmel, szabadon és nagylelkűen adhatunk.

Betsy Headrick McCrae

Milyen kapcsolatra van szükségünk a szegény emberekkel, hogy együttérzően és nagylelkűen forduljunk feléjük?

Volt-e valaha olyan időszak, amikor nem volt elég pénzem?

Milyen érzéseim vannak emiatt a gazdagabb emberekkel szemben?

Van-e személyes kapcsolatom valakivel, aki küzd a mindennapi megélhetésért?

Ez a kapcsolatom mennyivel járul hozzá életismeretemhez?

Beszélgess el valakivel, akinek az életében már voltak anyagi nehézségek!

Mik voltak a legrosszabb, és mik a jó oldalai ennek az időszaknak?

25. ELÉG EGYÜTTÉRZÉS

„Csak öt kenyerünk van, és két halunk...Mindnyájan ettek, s jól is laktak.” (Máté 14,13–21)

A Zairében eltöltött három év során tanúja voltam sok közeli barátom nyomorának és szenvedésének. Ahogy próbáltam segíteni, gyakran éreztem: soha nem elég. **Önkéntesi fizetésem** 50 $ volt egy hónapban; ezer helye lett volna minden centnek. Csak csepp volt a tengerben az a néhány dollár, vagy pár zacskó rizs, amit adni tudtam. Ha segítettem is néhány embernek, végtelen volt a szegénység. **Méltatlankodtam,** miért küldött engem Isten erre a helyre, hogy csak nézzem a sok szenvedést, a segítség lehetőségei nélkül. **Idővel** megértettem, hogyan élik túl a nyomort a zaireiek. Ők úgy hívják, hogy Afrikai Szolidaritás. Ha van valamijük, megosztják. Ha szükséget szenvednek, barátokhoz, családtagokhoz fordulnak segítségért. Mindenki ad lehetősége szerint, mert soha nem tudhatja, mikor lesz saját magának is szüksége segítségre. **Csodálatos közösségi szellem épül ki,** ha mindenki lehetősége szerint ad. Ma már önteltségnek tűnik azt hinni, hogy képes lennék, vagy szükséges lenne magamra venni a világ terheit. Tudom, hogy Isten korlátozott anyagi eszközökkel hozott ide, hogy részt vegyek az adásban és a szenvedésben Isten családjának egyik tagjaként. Annyit adok, amennyit tudok a most szükséget szenvedőnek, s a maga idején ő is ad majd. **Ha együttműködünk,** másokkal szolidaritásban, elég lehet mindannyiunknak.

Krista-Anne Rigalo

Elmulasztom-e a lehetőséget, hogy megtegyem, amit tudok, ha nem tudok mindent megtenni?

Elmegy a kedvem a segítéstől, ha a segítségem nem elég nagy a szükséghez képest?

Mit tehetek azért, hogy többet tudjak adni a szűkölködőknek?

Mi az a probléma a világon, amely legjobban lesújt téged? Keress egy szervezetet, amely ezzel a problémával foglalkozik. Van-e olyan pénzmegtakarító változás az életedben, amelyre az Utazás késztetett? Egy évig tedd félre a megtakarított pénzt! Havonta küldj ebből az összegből annak a szervezetnek, amely a téged legjobban lesújtó problémát próbálja orvosolni! Ha választásaid következtében időd szabadul fel, dolgozz önkéntesként ennél a szervezetnél!

26. TARTSD MEG AZ ELÉRT SZINTET

„...nem a törvény alá vetve éltek, hanem a kegyelemben.” (Rómaiaknak 6,5–14)

Kedves testvéreim az Elég Világából! Jólesik, hogy leírhatom gondolataimat útmutatótokhoz. Nekem túl sok mindenem van. Próbálok alacsonyabb színvonalon élni, változó lelkesedéssel dolgozom ezen... **Családunk benzinfogyasztása önmagában** lehetetlenné teszi, hogy valaha is „megtartók” legyünk. De világosan érzem, hogy Isten küldött erre a hivatásra és ebbe a közösségbe, ahol semmi nem elérhető gyalog vagy biciklivel, tömegközlekedés pedig nem létezik! **Sokan közülünk** jó emberek, de olyan rendszerben élünk, amelyet nem mi teremtettünk vagy választottunk. Az anyagi erőforrások igazságtalan elosztásának rendszerében, hátrányos helyzetű testvéreinkkel ellentétben, mi éppen az előnyöket élvezzük. De együttérzésre is szükségünk van, ahogy változtatni próbálunk a rendszeren, amit nem mi alkottunk, és amiből néha képtelenségnek látszik a szabadulás. **Megtartóbb életstílust** szeretnék megvalósítani. Fájdalmas lesz, lelkiismeret-furdalással is fog járni, de ha életre szóló változásokat akarok elérni, akkor reménykednem kell, a lehetőséget kell látnom ebben, nem egy újabb nehéz, elviselhetetlen terhet.

Susan Mark Landis

Hogyan tudok az „elégért” küzdeni anélkül, hogy belegabalyodnék az elkeseredésbe, a bűntudatba?

Kedves Susan!

Feleségemmel, Carolynnal együtt, mi is próbáljuk egyszerűsíteni az életünket, mégis túlfogyasztók maradunk. Nem tudom, hogyan lehetne egy megtartó életformára eljutni. Azt tudom, mit kellene tenni; autó helyett buszra szállni, hús helyett babot enni, a házunkat másokkal megosztani. De nincs elég lelkierőm, kreativitásom és indíttatásom, hogy megtegyem mindezt.

Ön is ismeri életformánk néhány negatív következményét. Azt is tudjuk, hogy a szégyen miatt nem fogunk változtatni rajta. Túl sok szegény embert ismerünk a világban, ezért könnyű mondani: mindez túl nehéz, felesleges próbálkozni.

Meglehetősen kellemetlen dolog a mai világban gazdag kereszténynek lenni!

Mégis azt remélem, hogy az evangélium magában hordozza az ígéretet, amely felszabadít gazdagságunkból. Együtt kell dol-

goznunk, hogy beteljesedjen ez az ígéret. Az Elég világa valójában olyan emberek keresése, akik velünk alakítják ki a számunkra élhető modellt. Aztán megpróbálunk az „elég" szintjén élni 30 napig, és felfedezzük, hogy érdekes és élhető így az élet. Ön is, mi is konkrét fogódzókat szeretnénk azzal kapcsolatban, hogy mi az „elég". Ha együtt keressük, meg fogjuk találni ezeket.

Békességgel, David Schrock-Shenk

Kapcsolódnak-e ezek a levelek az életemben felmerülő kérdésekhez?

Írj levelet a „Nagy Út" szervezőinek! Meséld el azokat a kihívásokat, amelyekkel szembesülsz, ha az „elég" szintjén akarsz élni! Írj az álmaidról – ahogy élni szeretnél! Mondd el, mire lenne szükséged, hogy közelebb juss az „elég" szintjéhez! Levélcím: World of Enough, MCC, 21 South 12th Street, Akron, PA 17501, USA.

27. LÁTOMÁS AZ EGYHÁZNAK

„És lészen azután, hogy kiöntöm lelkemet minden testre, és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok..." (Joel 2,28)

Hirdessünk a hittel élő embereknek látomást, amelyet Jézus tanítása ihletett! **A keresztények a 2000. évet** jubileumi évnek kiáltották ki! Az egész világon elengedték a kölcsönöket, összegyűjtötték a pénzüket, és elosztották, így mindenkinek elég jutott. **Az egyházak** az úgynevezett Harmadik világból munkásokat küldtek az Egyesült Államokba és Kanadába, hogy megtanítsanak minket, hogyan lehet autók és repülőgépek nélkül utazni, egyszerű, tápláló ételeket főzni, pénzköltés nélkül vigadni. A keresztények **az egész** nyugati világban drasztikusan csökkentették a jövedelmüket, és összeköltöztek elmélkedő, aktív közösségekbe. Adóbegyűjtők próbálják megfejteni, miért nem tartoznak többé olyan sokan a katonai adóval. **Régebbi vagyonuktól** megszabadulva szárnyal a lelkük. Járványként terjed az együttérzés, a kiengesztelődés és az öröm. **A Szentlélek** még a fajgyűlöletet, az osztályok közötti megkülönböztetést és a patriarchátust is legyőzi. Az eddig egyházhoz nem tartozók egységesen csatlakoznak a keresztényekhez, hogy Krisztus életében osztozzanak. **Isten alkotó ereje,** a Szentlélek együttérzése és öröme, Jézus feltétel nélküli szeretete árad az emberekre mindenütt. **Ezt a forradalmat** Jézus kezdte, aki teljesen emberi és teljesen isteni, aki azért jött, hogy olyanok lehessünk, mint ő, és megkaphassuk az erőt mindehhez.

Nancy Brubaker

Mi az én látomásom az egyház számára?

A keresztények arra hivatottak, hogy saját erőforrásaikon túl is reagáljanak a világ nyomorúságára. Ehhez a hosszú távú munkához, hitünk megéléséhez, az ad erőt, ha szem előtt tartjuk Isten akaratát az Ő népével.

Hogyan nyitok teret önmagamban Isten lelke munkálkodásának?

Hogyan érthetem meg Isten szándékát a világgal kapcsolatban?

Írd le, mi történnék a világgal, ha Isten minden teremtménye az Ő akarata szerint élne! Csoportotokban beszéljétek meg elképzeléseiteket, és azt a lehetőséget, hogy együttes munkával megpróbáljátok megvalósítani azokat!

28. FORDÍTOTT IMÁDSÁG

„Aki sokat gyűjtött, nem bővelkedett, aki meg keveset, nem szűkölködött." (2Kor 8,8–15)

***„Istenem, kérlek segíts,** hogy a szegények meggazdagodjanak, és a gazdagok elszegényedjenek, hogy megtudják, milyen érzés. Azután kérünk, Istenünk, mindenkit hozz középszintre, hogy ugyanannyi étel és pénz jusson mindenkinek. Ámen."*

Ez volt a hétéves Ben vacsora előtti imája. Születése óta keresztény szolgálatban dolgozunk. Valószínűleg sokat töprengett már az „elég" jelentéséről. **Amikor** egy zairei gyémántbányász faluban laktunk, Bennek két különböző játszópajtása volt. Az egyik **Rupert,** egy brit gyémántszakértő egyetlen fia, akinek minden játéka megvolt, amit csak repülőgéppel el lehetett juttatni az ország belsejébe. A másik játszópajtás Sabu volt, az ő szülei menekültek voltak, házukat leégették Zaire egy másik részén. Azokon a napokon, amikor az édesanyja kimosta egyetlen ruháját, Sabunak otthon kellett maradnia. **Ben nagyon jól érezte magát** mindkét barátjával, de szinte soha nem játszottak hármasban. Ruperték házában távirányítós autóval és elektromos billentyűzettel játszott, Sabuval kis sártéglákat készítettek és kergették a csirkéket. Könnyedén váltott a vagyoni szélsőségek között. **Ben nem azért imádkozott,** hogy minden szegény ember gazdag legyen, hanem azért, hogy minden ember középszinten éljen. Megérezte az „elég" szabadságát.

Jeanne Zimmerly Jantzi

A „mindenkinek elég" elképzelés szerintem része-e Isten tervének az emberiséggel kapcsolatban?

*

Az Utazás végén visszatekintünk az elmúlt 28 nap tapasztalataira.

Mit tanultam az Utazás alatt az „elégről", és mit tudtam meg önmagamról?

A jövővel is szembesülünk.

Ajándéknak tudjuk-e elfogadni az „elég" szintjét egész életünkben?

A mai szentírási részlet arra az állapotra hívja fel a figyelmet, amelyben senkinek sincs „túl sok" vagy „túl kevés". Az Utazás tanulsága az, hogy sokunknak egyharmadára kellene csökkentenie a fogyasztását, hogy elérje az „elég" szintjét. Másoknak lehetnek más ötleteik az „elég" elérésére.

De mindannyiunknak hasznos elgondolkodni a felszabadító bibliai paradoxonról, amiről Anthony de Mello történetében olvashattunk a halásszal kapcsolatban.

Az „elég" elfogadása fel tud-e szabadítani minket a szerzés okozta stresszből és elégedetlenségből? Jut-e mindenkinek a Föld erőforrásaiból, ha mi csak a ránk eső részt használjuk belőle? Együtt kell-e másokkal dolgoznunk, hogy ők is megtapasztalják az egészséget és örömöt, amit Isten mindenkinek szánt?

Hogyan tudnánk gyermekeinkre olyan világot hagyni, amely elég lesz nekik és az ő gyermekeiknek?

Útjaink különbözőek lesznek, az „elég" mindannyiunknak mást jelent majd.

Bízzunk Istenben, aki teremtett minket, hogy végigvezet ezen az úton! Áldja meg Isten néhol hosszú és fáradságos utunkat az Elég világába, hogy boldogsággal haladhassunk rajta!

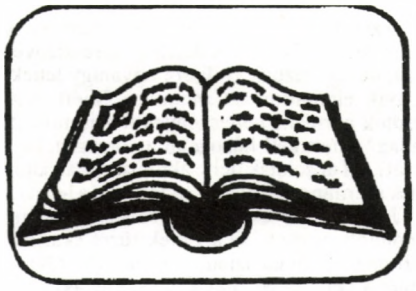

BIBLIA

Az auguszusi elmélkedéseket Vincze József péri plébános készítette, a szeptemberieket az egyik soproni közösség tagjai állították össze (az elmélkedések sorrendjében: Csizovszki Róbert, Valkó János, Schaul Árpád, Németh László, Cs. Szabó Erzsébet).

Augusztus 5. — Évközi 18. vasárnap — Lk 12,13–21 — Szabadság a birtoklás kötöttségétől

Kétezer év telt el Jézus földön járta óta, szavai napjainkban talán aktuálisabbak, mint a saját korában. Ma a fogyasztói szemlélet zsákutcájában vergődve igazán szükségszerű megértenünk: „Nem a vagyonban való bővelkedéstől függ az ember élete” (Lk 12,15).

Riasztó, hogyan mennek tönkre a vérségi kötelékek az örökösödési perekben. Az ügyvédek lassan azt tartják, akiknek nem romlott meg a testvéri kapcsolata, azért van, mert még nem volt peres ügyük testvéreikkel, hozzátartozóikkal az örökség ügyében.

Azok között, akik perre mennek a vagyonért, biztosan lesz vesztes. Aki elveszíti a pert és vele együtt a vagyon egy részét, biztos nem a szeretet érzését fogja érezni testvérei, rokonai iránt.

A zsidó örökösödési jogot a mózesi törvények szabályozták. Az idősebbik fiútestvér örökölte a házhelyet, a telket és az ingó vagyon kétharmadát (MTörv 21,17). A korabeli törvénytudók szívesen ajánlkoztak döntőbírónak örökösödési ügyekben.

Jézus tekintélyes törvénytudó hírében állt, de ő nem a földi törvényeket hirdette, népszerűsítette, hanem azokat, amiket az Atyától hallott. Az Atya törvényei pedig a szeretetről rendelkeznek, nem a vagyonmegosztásról.

Jézus azzal, hogy nem vállalta a bírói szerepet, jelentős dolgot tanított korabeli és kései tanítványainak: a szellem embere nem lehet a földi, anyagi dolgok rabja. Neki túl kell látnia az anyagon, magasabb összefüggéseket kell értenie, az erkölcsi világrend szerint kell ítélnie, beszélnie.

Jézus már nyilvános működése előtt, pusztai imádságos magányában eldöntötte, élete egyetlen percét sem áldozza arra, hogy vagyont, pénzt gyűjtsön. Tanítása, példája azért hiteles, mert egész életét valóban így élte.

Mégis honnan ismerhette a kapzsiság emberi érzését? Valószínű, hogy a szíve mélyén sokszor legyőzött kísértésből, érzésből. Ezért tudott erre csodálatos példát mondani a gazdag ember gondolatvilágát felhasználva.

Ma is így gondolkozik mindenki, aki anyagi gazdagodásra törekszik. Mi kell a „jó” élethez? Evés, ivás, vidámság, hosszú élet és biztonság. Hogyan akarja elérni ezt az életeszményt? „Gyűjteni fogok!” Önmagával folytat párbeszédet. Pedig Istennel is kellene, embertársaival szintén. De mindkettő közömbös neki. Csak a saját szempontjai léteznek.

Esztelen, ostoba, mert azt képzeli, hogy életének biztosítéka a saját kezében van. A vagyontól reméli azt, amit Istentől kellene. Kincset halmoz össze, de Istenben nem gazdag. A halál megfosztja minden értékétől, utána üres és nincstelen lesz.

A Jézust követők más gondolatpályán mozognak. Akik a maradandó értékeket gyűjtik, sokszor lesznek otthontalanok, meg-nem-értettek, kiközösítettek, szegények és megvetettek. De pontosan tudják, hogy a földi élet mire való: jósággal a szívükben mozdulnak, amikor inséget látnak, amikor könyörületre van szükség, amikor a védteleneket bántás éri, amikor osztozni és adni kell. Nem hallgatnak, amikor sokan az ál-erkölcsöt harsogják, tanúságot tesznek a magasabb értékekről, kiegyensúlyozottak és békések akkor is, amikor körülöttük a legnagyobb harcok dúlnak.

Augusztus 12. — Évközi 19. vasárnap — Lk 12,32–48 — Kicsi, de éber és hűséges nyáj

Jézus mint maroknyi nyájról, kicsi nyájacskáról beszél övéiről. Nem lehet azt állítani, hogy Jézus félgőzzel élte volna az életét, félszívvel végezte volna az Atyától rábízott emberhalászást, mégis kevesen voltak, akik egész szívvel követték őt.

Pasztorációs álmaimban rendszeresen szerepelt, hogy sokan leszünk, akik az Isten Országáért élnek és dolgoznak, így nagy hatást gyakorlunk a környezetünkre. Jelenlegi állomáshelyemen is arra gondoltam, ha elérjük, hogy a jézusi tanítványok lesznek többségben, akkor már mi irányíthatjuk a közgondolkodást, s a kisebbségnek alkalmazkodnia kell a hívő többséghez. A valóság lehangoló: alaposan kisebbségben maradtunk, az eredményességi mutató 0–3 % között mozog. Ma már beigazolódott: a hívőt a szeretet vezeti, nem az eredményesség.

Jézus újból felveti a kérdést, mit kell tenni ahhoz, hogy Istenben gazdagodjunk, ne a földi javakban. Az odaadott, szétosztott vagyon azért értékes, mert erről nem kell azt mondani életünk végén: Kié lesz mindaz, amit gyűjtöttél? A szívünk valóban ott lesz, amiért sokat kockáztatunk. Amire a legtöbb időt és energiát fordítjuk, az az életünk közepe.

Nagyszerű képet használ Jézus az éberségre: „Csípőtök legyen felövezve és égjenek a fáklyáitok” (Lk 12,35). Így néz ki az állandóan útrakész ember. Régebben az elkötelezett életű keresztényeket így hívták: a felébredtek. A megújulási mozgalmakra ma is azt mondják: ébredési mozgalmak. Ébernek lenni annyit jelent, hogy kezdek sejteni valamit a természetfölöttiből, látni kezdek a sötétségen túl, világosság gyullad a szívem mélyén, ki tudok lépni zárt életemből, megnyílik a tudás kapuja, pontosan felismerem tennivalóimat, és képes is vagyok mindezek megtételére. „Az éberségnek mindenfelé van iránya: kifelé, befelé, fölfelé, lefelé” (Hamvas Béla).

Az éber állandóan készen áll. Jézus egyértelműen hangsúlyozza: nem az a fontos, hogy tudjuk az időpontokat, hanem mindig készen legyünk. Ha egy diák felkészült, teljesen mindegy, mikor feleltetik. Ha egy munkahely szabályszerűen üzemel, bármikor kaphat ellenőrzést. Aki szívvel-lélekkel Isten Országáért munkálkodik, annak bármikor eljöhet az Emberfia.

Az éberséget nem elég egyszer megszerezni, állandóan küzdeni kell érte. Elhalványulhat bennünk a krisztusi arc. Szabó Dezső Az elfelejtett arc c. írása mély igazságot tartalmaz. Egy faluban sok a kereszt, de a lakók elfelejtették Krisztus arcát. Egy nap maga Jézus járja végig a falut, mindenkire mély benyomást gyakorol, jelenléte megváltoztatja a rossz magatartásokat. De senki nem ismeri fel, bár mindenkinek ismerős valahonnan. Egy kisfiú, mikor felnéz a keresztre, felkiált: Ő az, aki mindenkin segített, amikor itt járt a falunkban.

Amikor Krisztus arcát homály fedi bennünk, nem vagyunk éber állapotban. Mit teszünk, mivel töltjük mindennapjainkat, ez megmutatja, mennyire vagyunk elkötelezettek. Három magyar szó is létezik annak kifejezésére, akit a példabeszédben szereplő úr a szolgái fölé rendel: kulcsár (akire a kulcsokat bízzák), sáfár (akire a javakat bízzák), intéző (akire az ügyeket bízzák). Aki ilyen beosztást kap, a Gazdát helyettesíti. Nagy megtiszteltetés kulcsárnak, sáfárnak, intézőnek lenni Isten Országában. Nemcsak megtiszteltetés, felelősség is. Akire sokat bíztak, attól sokat követelnek.

Augusztus 19. — Évközi 20. vasárnap — Lk 12,49–53 — Tűz, keresztség és megosztottság

A mai evangéliumi rész három kulcsszava: a tűz, a keresztség és a megosztottság.

A tűz általában kétféle értelemben szerepel a Szentírásban: jelképezi Isten jelenlétét, vagy jelzi az Istentől távoli állapotot (örök tűz).

Mózesnek megjelent az Úr angyala a tűz lángjában (Kiv 3,2: égő csipkebokor). Tűzben szállott le az Úr a Sínai-hegyre (Kiv 19,18: Tízparancs átadása). Tűzoszlop vezette a zsidókat a pusztában (Zsolt 78,14). „Igém nem olyanok-e, mint a tűz?” (Jer 23,29). Az Eljövendő tűzzel és Szentlélekkel keresztel majd (Mt 3,11).

„Tűz és kénkő a gonoszok osztályrésze” (Zsolt 11,6). A gyümölcsöt nem termő fa tűzre kerül (Mt 3,10). A Király baljára kerülőknek az örök tűz az osztályrészük (Mt 25,41) Az értéktelen, nem termő szőlővesszőt tűzre vetik (Jn 15,6).

Jézust nem lehet követni belső tűz nélkül. Ő a Lélek tisztító, megújító erejét akarja a Földre vetni, dobni. Isten Lelke magával sodor, feltölt. Lélek nélkül Jézus útja járhatatlan.

Jézus keresztségnek, beavatásnak mondja szenvedését. Enélkül nincsen megtisztulás, nincs előbbre jutás. A szenvedés is alkalmas arra, hogy tanuljunk belőle, hogy előbbre vigyen. Aki itt a Földön folyton csak győztes akar lenni, nagyot fog csalódni. A vereség, bármilyen keserű is, a lélek nevelője. Aki az üdvösségre vágyik, a szenvedés szorongását is el kell viselnie. „A tökéletessé leveshez nincs más út, csak a keresztút” (Kempis Tamás). Hosszú éveket vívódtam azon, miért van az életünk szőttese verítékből, szenvedésből, örömből össze-

állítva? Ma már látom és elfogadom, hogy vereség nélkül nincs győzelem, szenvedés nélkül nincs élet, főleg megújult élet.

Több évtizedes Biblia-olvasás után is keménynek tűnnek Jézus szavai. Nem azért jött, hogy békét hozzon, hanem meghasonlást, megoszlást, megosztottságot (Lk 12,51). Ő, aki a Béke Fejedelme, aki a megbékélést hirdette, aki nem engedte, hogy övéi ellenségként tekintsenek bárkire, ő, aki a feltétlen megbocsátást hirdette; az ő személye lett a jel, melynek ellene mondtak. Sokak romlására és feltámadására lett ő Izraelben (Lk 2,34). Azóta is egyfolytában így van.

Ezzel kapcsolatban a legelső mellbevágó élményem az volt, hogy amikor kezdtük a teológiát, azonnal egység- és rendbontónak neveztek bennünket, mert egy leterített asztalra gyertyát tettünk és imádkozni kezdtünk. Azok nem minősültek rendbontóknak, akik tévéztek, kártyáztak, sakkoztak. Nem volt könnyű megérteni, hogy a szeretet, amelynek közösségteremtő hatása, ereje van, képes a szétválasztásra is. Megmutatja, ki akar igazán Jézushoz tartozni. A szeretet vonala egyben elválasztó vonal is.

Már az Ószövetség idején így írt Mikeás próféta az általános erkölcsi romlottságról: „A hűségesek eltűntek az országból, nincsen igaz az emberek között. Mert a fiú szidalmazza az apját, a lány anyja ellen támad, az új asszony meg anyósa ellen; ellensége az embernek a saját házanépe” (Mik 7,2.6).

Nagy különbség van a között, ha valaki szeretetlenségével, agresszivitásával okoz békétlenséget, vagy azért okoz meghasonlást környezetében, mert Jézushoz tartozik.

Azt értem, hogy a kommunista hatóságok nem kedvelték az elkötelezett kereszténye-ket, de egyházunk elöljárói ugyanígy tettek. Egyik elöljáróm azt mondta: „Miért nem tudtok normális keresztények lenni, mint az átlag? Miért kell húzogatni az oroszlán bajszát?” (Túl soknak ítélte aktivitásunkat, aminek szerinte az elöljárók isszák meg a levét).

Jézus a mai evangéliumban is örömhírt mondott nekünk: Ő a Lélek tüzét akarja a szívünkben felélesztem. A szenvedés olyan, mint a keresztség, alámerülés, kihagyhatatlan eleme életünknek, amelyből sok áldás fakad. Lesz olyan életállapot, mikor a szeretetünk, Krisztushoz tartozásunk miatt meghasonlik velünk a környezetünk. Emiatt nem kell lelkiismeret-furdalást éreznünk, hiszen keresztény életünk kihagyhatatlan eleme ez is.

Augusztus 26. — Évközi 21. vasárnap — Lk 13,22–30 — Nem az a kérdés, hányan, hanem az, hogyan

Amikor kérdéseket intéztek Jézushoz, ő nem szokott mellébeszélni. Sokszor volt, hogy nem úgy válaszolt, ahogy azt a kérdező elvárta. Ügyesen kiszűri a rossz kérdéseket, de a kérdezőt nem utasítja rendre, hanem felhasználja az alkalmat lényegi mondanivalójának elmondására. Három dologra biztosan nem válaszolt Jézus: Hányan lesznek az üdvözültek? Mikor lesz az idők vége? Az ő Országában ki fog ülni a jobb és bal oldalán?

Jézus tanítva vándorolt városokon és falvakon keresztül, hogy végül Jeruzsálembe érjen. Pihenést nem ismerő apostoli dinamika volt benne. Tanította, hogy Isten mit vár tőlünk, mit kell tennünk, hogy eljussunk az Életre. Jézus vándorlásának célja Jeruzsálem volt, ott kellett felemeltetnie, bemerítkeznie, megdicsőülnie. A tanítvány útja is ilyen. Mi a mennyei Jeruzsálembe igyekezünk. A feltételek itt is ugyanazok: életünk és gondolkodásmódunk megváltoztatása, a szeretet útján járás, majd tanúságtétel mindenről. Papi életutamat végiggondolva mosolyogtam régi önmagamon. A kommunista időkben rendszeresen elhelyeztek, amit sokszor személyem és munkám elleni támadásnak vettem. Ma már látom, egészen másról volt szó. Alkalmam nyílott arra, hogy városokban és falvakban hirdessem Isten Igéjét. Azzal tettek volna nagyon rosszat, ha első helyemen hagytak volna napjainkig.

Jézustól azt kérdezte faggatója, hányan menekülnek meg? Kit vesznek föl a mennybe? Ki mehet be Isten Országába? Valószínű, hogy farizeus volt a kérdező, ők ugyanis Jézus korában azt vallották, hogy egész Izraelnek része lesz a jövendő világban. Jézus alaposan megfricskázta kérdezőjét és a korabeli farizeus nézetet. Szó nincs arról, hogy egy nép egésze bejusson az Országba valamilyen előjogok alapján. Jézus Országába nem lehet uram-bátyám alapon bejutni.

„Versengve igyekezzetek a szűk kapun bejutni” (Lk 13,24). Ahogy a sportolók, versenyzők küzdenek, versenyeznek, erőfeszítést tesznek, úgy kell igyekezni Isten Országába is. Aki vállalja a versengés erőfeszítését, az juthat be a szűk kapun. Minden erőnk bevetése szükséges ahhoz, hogy az üdvösségre jussunk. Jézus mennybevételének az útja is ezen a megfeszített küzdelmen át vezetett.

Ezért mosolyogtató a kintrekedtek követelése: Azért engedje be őket a gazda a lakomára, mert a szeme láttára ettek és ittak, az ő utcájukban tanított. Ma ilyeneket mondanának: Hittem én az Istenben, bár templomba nem jártam, nem imádkoztam... Gyerekkoromban ministráltam, ismertem az összes papot... A nagymama olyan szentes volt a családunkban, nem elég egy ilyen? Az autóm visszapillantó tükrén ott volt a rózsafüzér... Néha én is elővettem a Bibliámat... A gyerekemet beírattam hittanra...

„Nem jut be mindenki a mennyek Országába, aki mondja nekem, Uram, Uram. Csak az, aki teljesíti mennyei Atyám akaratát” (Mt 7,21).

Akik előtt bezárják az ajtót, rémülten fedezik fel, hogy elveszítették az Országot. Sírnak (szó szerint: üvöltenek), fogcsikorgatva jajgatnak, mikor meglátják az üdvösség nagyszerűségét és saját maguk kizárását. Micsoda érzés lehet ez! Meghiúsulva látni életünk elcsúszását, hogy nem azt tettük, ami az igazi feladatunk lett volna!

A mai evangélium Jóhíre: szűk kapun ugyan, de bejuthatunk Isten Országába, ha versengve, erőfeszítést téve igyekszünk oda. Mindenkinek a saját cselekedete számít érdemnek, az oda nem valók előtt becsukódik a lakodalmas ház ajtaja. Aki itt a Földön kicsinek, megvetettnek, elnyomottnak érzi magát, ne keseregjen, Isten Országában más módon ítélnek (lehet elsőnek is lenni!).

Szeptember 2. — Évközi 22. vasárnap — Lk 14,7–14 — Első helyek és érdemek

Egy lakoma (egy vezető farizeus házában étkezés) keretében, a vízkóros meggyógyításán túl, legalább három lényeges gondolattal, szóval, tartalommal, „Jogosszal” áll elő Jézus.

A gyógyítástörténethez kapcsolódóan megfogalmazza és a farizeusokban maradó kérdéseket megsemmisítve kimondja: Nem az ember van a szombatért, hanem a szombat az emberért.

Ide kapcsolódó evangéliumi szakaszunkban vendég és vendéglátó helyes magatartására, s ezen túlmenően az élet különböző színterein fennálló felelősségünkre kíván rávilágítani.

Egy lakomán, egy lakodalomban, egy „díszvacsorán” evilági normák szerint elöl vagy középen van egy díszasztal, amely vagy a házigazdát, vagy a díszvendéget, vagy az ünnepeltet illeti. Emberileg érthető: Jó érzés lehet a „főember” fényében egy kicsit díszelegni, tetszelegni. Mások szemében azt a látszatot kelteni, hogy mi vele azonosulunk, az ő kiérdemelt tisztelete egy kicsit minket is illet, ránk is árad azáltal, hogy közel ülünk hozzá, az ő társaságát keressük, ezáltal mi is „naggyá tesszük magunkat”. A hozzá közel kerüléssel párhuzamosan jogokat formálunk arra, hogy kihasználjuk az alkalmat befolyások megszerzésére, holmi érdekek mentén való lobbizásokra. Kimondhatjuk, hogy ma is a ez tényállás. Ugyanilyen emberi mechanizmusok működnek bennünk, lakomán és nem lakomán egyaránt. Emberi módon gondolkodunk, s gyakran Isten Országának törvényeit meghazudtolva elfog bennünket a desiderium gloriae (a dicsőség vágya), mert hamis elképzeléseink vannak Isten Országáról. Rejtett hiúságaink miatt előnyökben akarunk részesülni lehetőleg minél előbb, már itt a földön.

Jézus példabeszéde arra tanít bennünket, hogy ne magunk döntsünk érdemeinkről, ne magunk döntsük el, hogy ebben a földi „rangvitában” hol a helyünk. Az utolsó helyre javasolt üléssel nem azt kívánja mondani, hogy így vívjuk ki mások tiszteletét, hanem azt, hogy egyáltalán ne keressük az emberi megtiszteltetést. Ha életünk döntéseit nem a rangsor-motiváció , hanem a mások iránti szeretet-szolgálat szempontja határozza meg, akkor lehetőségként megtalálhat minket az emberi megtiszteltetés. Jézus valódi – szívből fakadó – alázatosságról, s nem képmutató szerénységről beszél. Az első és az utolsó közti szöges ellentét arra emlékezteti a szolgát, hogy tennie kell valamit másokért. Ez a cselekvés pedig nem korlátozható az asztal körüli szolgálatra. Önmagunk megalázása fölmagasztalásunkat eredményezheti: „Megaláztatásom a felmagasztalásom, felmagasztalásom a megaláztatásom” (Hillel). A képmutató alázatosság helyett Isten Országában az alázat nem más, mint annak az embernek a magatartása, aki – miután tudatára ébredt Istentől, a tökéletes léttől való mérhetetlen távolságának – elfogadja, hogy Isten Országában az értékek teljes mértékben fordítottnak tekintendők. Ennek következtében Isten Országában az lesz naggyá, ami ezen a világon kicsi és gyenge. Az embernek ez az alázatos önelfogadása elsősorban embertársunk gyengeségének elfogadásában (megbocsátás, türelem), valamint az embertársaink és Isten iránti egyetemes szolgálatkészségében fejeződik ki.

Nem arról van szó, hogy befelé ne lehetne helyes (nem hamis alázatból fakadó, alázatosságból elfojtott, frusztrált) önértékelésünk, hanem arról, hogy ezzel ne hencegjünk, ezzel ne mi álljunk elő, ne mi kiáltsuk ki magunkat „mindent megoldó Jolly Jokernek, mindenkinél kiválóbb tökéletesnek”, hanem megbízható, egyetemes szolgáló szeretetünk alapozza meg mások nem törvényszerűen bekövetkező, de lehetséges elismerését.

Szeptember 9. — Évközi 23. vasárnap — Lk 14,25–33 — Radikális tanítványság

Jézus döntést vár korabeli hallgatóságától és mai olvasóitól is. Mellette vagy ellene? Jézus követése, tanítvánnyá válásunk radikális elhatározást igényel. Nemcsak szóban és gondolatban, hanem tettekben is megmutatkozva. Azonban elhatározni és dönteni kevés. A jézusi örömhírt valósággá kell(ene) tennünk életünkben.

Gondolatainkkal, szavainkkal általában nincs is semmiféle baj. Talán még a hirdetéssel sincs. A baj ott kezdődik, hogy azok szerint is kell(ene) élnünk. És ez az ember legnagyobb drámája: irtózatos erejű gondolatokat tárol magában anélkül, hogy reménye is lenne ezeket beváltani. Minden ember arról tesz tanúságot, amiben él, amit cselekszik, amiben próbálja kiteljesíteni önmagát. A hiteles létezést realizálni kell.

Ha van ember, csak egy, csak egyetlen egy is, aki ebben segít, akkor a többieknek is könnyebb. Ilyen ember volt Jézus. Gondolatai tiszták, ragyogóak. Tettei, cselekedetei valódiak.

Jézus valódi követése a gondolat és tett egységét jelenti. Az igazi tanítványság, Jézus valódi követése azt jelenti, hogy ki kell szakadnunk addigi langyos életmódunkból. Jézus melletti döntésünk addigi életünk radikális megváltoztatását jelenti. Döntésünk után nem szabad, hogy ugyanúgy folytatódjék minden, mint addig. Hiszen megváltoznak az elvek, a célok. Megváltozik gondolkodásunk és magatartásunk. Megváltozik Istenhez fűződő viszonyunk is.

Az ember életét alapvetően Istenhez való viszonya határozza meg. Nemcsak úgy általánosan. Azt is, hogy az ember hogyan fogja gyermeke kezét, hogyan nyit be az ajtón, hogyan veszi fel a kabátját. Nemcsak azt, ahogy imádkozik. Azt is, ahogy végighallgat egy gyermeket és köszönt valakit, ahogy megérinti tavasszal egy vadgesztenyefa rügyből kifakadó, ragadós levelét. Minden ezen múlik. Minden Istenhez való viszonyunkon múlik. Ebben segít nekünk tanításával, példájával Jézus.

És még valami. Ha rendezett az ember viszonya Istennel, akkor ennek elkerülhetetlenül pozitív hatása lesz szűkebb és tágabb környezetére is. Ezért összefoglalóan kimondhatjuk: Jézus valódi követése az Istennel való viszonyunk rendezésén, helyreállításán, vagy a kapcsolat ápolásán nyugszik. Minden erre épül. Az istenkapcsolat harmóniája nélkül Jézus radikális követelményének megvalósítása elképzelhetetlen. Ő is csak az Atyával való bensőséges kapcsolatának erejében volt képes radikális életet elénk élni.

Szeptember 16. — Évközi 24. vasárnap — Lk 15,1–10 — Helyünkön vagyunk-e?

Ha valakinek száz juha van és elveszt egyet... Ha egy asszonynak tíz drachmája van és elveszt egyet... Mit jelent elveszíteni valamit, és mit jelent elveszettnek lenni?

Az elcsatangolt bárány nem ott van, ahol a többiek, nem azt az életmódot éli, amit a többiek, ami a juhok életmódja. Nem ott van, ahol a pásztor szeretné látni.

Az elgurult drachma nem ott van, ahol a helye van, nem azért van, hogy az ágy alatt porosodjék, nem ér semmit az ágy alatt. Nem ott van, ahová a háziasszony tette. Ami elveszett, az nincs jó helyen.

És az emberek? A mi esetünkben nem ilyen egyszerű a dolog. Nem ennyire egyértelműen tetten érhető az elveszés pillanata. Általánosságban itt is elmondhatjuk: aki nem ott van, ahová a Gazda álmodta, az elveszett. Aki nem azt az életet éli, amit az Atya jónak gondol, az elcsatangolt. De hol az én helyem, mi az én utam? A legtöbb ember úgy gondolja, hogy jó helyen van, úgy él, ahogy kell. Eszébe sem jut az, hogy már régóta nem azt az életet éli, amiért teremtetett. És ez nagyban megnehezíti a Jó Pásztor dolgát. Az eltévedt bárányt felkapja és visszaviszi a juhász, de velünk emberekkel szemben tehetetlen, ha mi nem akarunk visszamenni a helyünkre. Ő szüntelenül keres, mindig hív, mindig nyújtja a kezét, de ahhoz, hogy ölébe kaphasson, kell a mi „beleegyezésünk”, kell az, hogy rádöbbenjünk arra, hogy elveszettek vagyunk, kell, hogy felismerjük, mi a dolgunk, hogyan kell élnünk.

Ehhez több dolog is kell: elsősorban az, hogy ne legyünk gőgösek, akik úgy vélik, hogy náluk mindig minden rendben van. Azután kell, hogy néha elgondolkodjunk az életünkön, vizsgáljuk meg az irányát. Szükség lesz még néhány jó barátra, akik szeretnek minket, és néha tükröt tartanak elénk. És fontos, hogy amikor a Pásztor nyújtja a kezét, ragadjuk meg jó erősen. És akkor ünnep lesz a mennyben...

Szeptember 23. — Évközi 25. vasárnap — Lk 16,1–13 — Érdekkapcsolatok helyett nagylelkűség

Mai gazda(g)ságorientált világunkban roppant időszerű ez a példabeszéd; nagy segítség ahhoz, hogy emberi kapcsolatainkat objektívebben tudjuk értékelni. Azt hiszem, általánosíthatok akkor, amikor azt gondolom, hogy sokkal inkább szeretünk megfelelni minden téren azoknak, akiktől az „én” boldogulása függ, mint nagylelkűnek és elnézőbbnek lenni azok iránt, akiknek a boldogulása rajtunk fordul. Honnan szerzek magamnak barátokat, milyen társadalmi közegben keresem társaságukat? Sokkal fontosabbá vált manapság, anyagias világunkban azon emberek ismeretségének, barátságának (?) a keresése, akikhez valamilyen érdekkapcsolattal kötődünk. Legyen az a kötődés tényleges barátság, munkahelyi alkalmazotti viszony vagy bármi más, amikor valaki esetleg csak el tud nekem intézni valamit... Ezen emberek kedvében járni, hajbókolni nekik, ma már természetes (sokszor mindegy, milyen áron), mert tudom, hogy esetleg valamit kaphatok cserébe. Ott, ahol ennek szemernyi esélye sincs, kapcsolataim már nem annyira fontosak, ha meg egyenesen én vagyok az, aki rendelkezik valamilyen téren felettük, akkor elfelejtem, hogy bizonyos helyzetekben én is adósa vagyok Uramnak, nekem is el kellene engednem adósaimnak legalább a felét annak, amivel tartoznak, legyen az tényleges anyagi kintlevőség, vagy sértés, amelyért bocsánatkérést várok. Tudjunk nagylelkűek lenni minden téren embertársainkkal, vegyük észre, hogy mikor melyik Úrnak szolgálunk – önzően magunknak, vagy mások szolgálata által az Úrnak. Nem mindegy, hogy Istennek vagy a mammonnak, azaz csörtetve-törtetve, Jézus tanítására fittyet hányva, csak önös érdekeimet szem előtt tartva, hogy jól feküdjek, és megfeleljek mindig mindenhol minden olyan embernek, akitől remélek valamit. Legyünk nagylelkűek, és ne számolgassunk, ne nézzük a következményét annak, hogy mennyivel leszek szegényebb anyagilag, mert legalább annyit gazdagodom lelkemben az új barátságok által, amelyek nem érdekbarátságok, és ezáltal sokkal értékesebbek. Számoljunk, mert megéri..., ha már egyszer csak ezt tartjuk szem előtt a mai világban!

Szeptember 30. — Évközi 26. vasárnap — Lk 16,19–31 — Látóvá-hallóvá lenni

Ez a szakasz a magyar népmesék „egyszer volt, hol nem volt” jellegzetes kezdőmotívumával indul. Számomra az egész történet végig olyan meseszerű. A jó elnyeri méltó jutalmát, a rossz pedig kiérdemelt büntetését.

Látunk két embert, aki a két végletet képviseli. A földi gazdagságot és a szegénységet. Jó, ha ilyen egyértelműen meghatározható valakinek a létállapota itt a földön. Egyenesen és egyértelműen kikövetkeztethető túlvilági létük helye is. De a világban a két véglet között vannak még fokozatok. A koldusnál gazdagabbak, a dúsgazdagnál szegényebbek. Vajon ők hogyan hallgathatják Jézus történetét? Kicsit megkönnyebbülten, hiszen itt a földön sem kell nyomorogniuk, és még annak is örülhetnek, hogy mivel nem oly dúsgazdagok, Ábrahám kebele is nyitva áll számukra.

Ez a példázat vajon csak a nagyon gazdagoknak szánt figyelmeztetés? Azt hiszem, túl szép és egyértelmű lenne ez így. Itt valami egész mást érzek mondanivalónak. A történet végighallgatása után, a befejező sorok rejtik az igazi üzenetet. A legnagyobb próféta, a Mennyei Atya közvetlen küldötte, Jézus önmagára gondolhatott, amikor azt mondta, „még ha a halottak közül támadna is fel valaki, annak sem fognak hinni”!

A halottak közül feltámadt Jézus is kevés tanúság nekünk ahhoz, hogy elhiggyük hitelesnek az Atya üzenetét. Csak hallgatjuk, de nem halljuk meg, csak értjük, de nem értjük meg. Legnagyobb feladatunk talán ez az életben. Látóvá és hallóvá lenni. Akkor a már tanúságot tevők üzenete el tud jutni a szívünkbe és az életünkbe.

Lóránt Károly

Prága üzenete

Seattle után Prága inkább vidám karneváli képet mutatott, amikor a világ mintegy 40 országából összesereglett tüntetők a Béke terétől (Namesti Miru) megindultak a Kongresszusi Központ felé, ahol a Világbank és a Nemzetköz Valutaalap éves rendes közgyűlését tartotta. Akik televízión követték az eseményeket, csupán a rendőrök és tüntetők közötti összecsapást láthatták, de nem látták a sokszínű maszkokat, transzparenseket, nem hallották a harci dobok hangját, és főleg nem hallottak arról, hogy *a tüntetésekkel párhuzamosan tudományos konferencia is zajlott,* ahol a számos országból összesereglett mintegy 200 közgazdász, szociológus, filozófus, politológus, újságíró kísérelt meg alternatívákat állítani a neoliberális elvek által vezérelt globalizációval szemben.

I. A vádbeszéd

A tüntetőkkel nem igazán szimpatizáló világsajtó gyakran úgy állítja be, hogy ez a sokszínű társaság szinte semmiben sem ért egyet, kivéve, hogy nem szeretik a Világbankot és a Nemzetközi Valutaalapot. Valójában éppen ennek az ellenkezője igaz, a *tüntetők között meglepően széles körű az egyetértés* a nemzetközi pénzügyi szervezetek tevékenységének megítélésében.

A tüntetők legfőbb kifogása, hogy a Valutaalap és a Világbank, kihasználva a fejlődő és a volt szocialista országok gazdasági problémáit, mindenekelőtt ezen országok nagyfokú külső eladósodását, ún. Strukturális Alkalmazkodás Programokat (SAP) kényszerít ezekre az országokra. *A strukturális alkalmazkodási politikák lényege,* hogy ezen országoknak meg kell nyitniuk piacaikat a fejlett országok sokkal erősebb cégei és a fejlett ipari országokból kiinduló spekulációs tőkemozgás előtt (importliberalizáció, tőkemozgás liberalizációja, privatizáció), és belföldön olyan gazdaságpolitikát kell folytatniuk, amely biztonságot nyújt a befektetők számára (szigorú monetáris politika, a költségvetés jóléti kiadásainak lefaragása a külső adósságszolgálat teljesíthetősége érdekében).

A Világbank és a Valutaalap azzal érvel a SAP-ok mellett, hogy a kezdetben fájdalmas intézkedések hosszabb távon gyorsabb gazdasági növekedéshez vezetnek, és a végén még a kezdetben vesztesek is jobban járnak. Mára már mintegy másfél-két évtizednyi tapasztalat gyűlt össze a SAP-ok gazdasági és társadalmi hatásairól, amelyek korántsem támasztják alá a Világbank-Valutaalap kettős érvelését.

- A szerkezetátalakítási programok az országok döntő többségében (talán egy-két katonai diktatúrát, mint Chile, kivéve) *nem segítették elő* a gazdasági növekedést, és *nem voltak képesek* megállítani a szegénység növekedését, ugyanakkor növekvő egyenlőtlenséget, környezetkárosítást idéztek elő.
- A kilencvenes évek második felében a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) adatai szerint világviszonylatban *a munkát keresők egyharmada* – egymilliárd ember – *munkanélküli* vagy alulfoglalkoztatott.
- Azoknak viszont, *akiknek van munkájuk, a munkakörülményei rosszabbodtak.* Multinacionális cégek, mint például a Nike vagy az Adidas, fiatal nőket napi 12–14 órán át dolgoztatnak a fejlődő országokban. *Rabszolgamunkát* végez mintegy 300 millió gyerek és 50 millió felnőtt. A munkaidő hossza nincs szabályozva, nincs hatékony korlátja a gyermekmunkának.
- A neoliberális gazdaságpolitika *a világon korábban is meglévő nagyfokú egyenlőtlenségeket tovább növelte.* 1960-ban a világ népességének leggazdagabb egyötöde 30-szor volt gazdagabb, mint a legszegényebb ötödrész. 1998-ban az Egyesült Nemzetek adatai szerint ez az arány már 78-szoros volt. A Forbes magazin szerinti leggazdagabb 200 ember vagyona meghaladja a világ lakossága 41%-ának (2,4 milliárd ember) egy évi jövedelmét.
- *Százmilliók szenvednek* éhségtől, alultápláltságtól, vagy egyébként gyógyítható betegségektől.
- A szerkezetátalakítási programok *jelentősen csökkentették az állami egészségügyi kiadásokat.* Zimbabwében például az egy főre jutó egészségügyi kiadás az egyharmadára esett azóta, hogy 1990-ben a Valutaalap által javasolt szerkezetátalakítási programokat vezettek be. Az egészségügyi kiadások csökkentése a gyermekhalandóság növekedéséhez, az AIDS gyors terjedéséhez vezetett, különösen az afrikai országokban.
- *A SAP-ok elsődleges célja az adott ország kamatfizető-képességének biztosítása.* A latin-amerikai országok a nyolcvanas években exportjövedelmeik 1/3-át költötték adósságszolgálatra, ennek ellenére az évtized végén adósságállományuk (a magas kamatlábak miatt) nagyobb volt, mint az évtized kezdetén.
- A nemzetközi pénzügyi szervek által kikövetelt fizetési-, és az ebből következő exportkényszer a természeti kincsekkel való *rablógazdálkodáshoz*, az erdők kivágásához, monokulturális mezőgazdasági termeléshez és ezen keresztül *a környezet súlyos károsításához vezet* a fejlődő országokban.
- A neoliberális gazdaságpolitika azonban nemcsak a fejlődő országokat, hanem *a fejlett országok széles társadalmi rétegeit is sújtja.* Amióta a 70-es évek közepén a neoliberalizmus lett az uralkodó gazdaságfilozófia, az Egyesült Államok lakossága 60%-ának nem nőtt a reáljövedelme, jóllehet az évente ledolgozott munkaórák 160 órával (egy teljes hónappal) növekedtek. Nyolc amerikai közül egy – tehát mintegy 30–33 millió ember – a szegénységküszöb alatt él, és 45 milliónak nincs egészségbiztosítása. A minimális bérek reálértéke 22%-kal alacsonyabb, mint 1968-ban.
- A pénzpiacok liberalizációja, amit a Valutaalap kényszerített a fejlődő és a volt szocialista országokra, *hihetetlen módon felfokozta a spekulációs tőkeáramlást,* globális játékkaszinóvá alakítva át a nemzetközi pénzügyi rendszert, amelynek már *semmi* köze nincs a valóságos gazdasági tevékenységhez. 1980-ban a nemzetközi pénzpiac napi forgalma 80 milliárd

volt, jelenleg 1500 milliárd, tehát közel húszszorosára nőtt, míg a világkereskedelem nominális értékben legfeljebb háromszorosára nőtt. A korlátozások nélküli pénzmozgás igen nagy károkat okoz a fejlődő és az átmeneti országokban. Az 1997-es pénzügyi válság néhány délkelet-ázsiai országban egy-másfél évtizeddel vetette vissza a reáljövedelmeket.

- Az elmúlt negyedszázad neoliberális politikája *a gazdasági hatalom soha nem látott koncentrációját hozta magával.* Mintegy 500 transznacionális vállalat (TNC = transnational corporation) uralja a világkereskedelem 70%-át, és ezek közül a mintegy 40 ember által irányított legnagyobb öt vállalat termelése nagyobb, mint a közel-keleti és afrikai országokét együttvéve. A nemzetközi szervezetek, mint a Nemzetközi Valutaalap (IMF), a Világbank (World Bank) vagy a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) a transznacionális vállalatok politikáját hajtják végre. Ez azt jelenti, hogy *a világot néhány száz, erre a funkcióra soha meg nem választott és demokratikusan el nem számoltatható ember irányítja.*

II. A neoliberális hitvallás és civil kritikája

A nemzetközi pénzügyi szervek és a WTO által képviselt gazdaságpolitika mögött *a neoliberális közgazdasági elmélet katedrálisszerű építménye áll, amely néhány soha nem bizonyított, csupán hitvallásként, axiómaként elfogadott állításra épül.* Így a neoliberalizmus szerint a haladás legfőbb kritériuma a GDP pénzügyi szempontból fenntartható leggyorsabb növekedése. A szabad, a kormányok által nem befolyásolt piacok az erőforrások leghatékonyabb, társadalmi szempontból optimális elosztását eredményezik. A gazdasági globalizáció, amelyet a pénz és az áruk világban való szabad áramlása előtti akadályok lebontásával lehet elérni, erősíti a versenyt, növeli a gazdasági hatékonyságot, munkahelyeket hoz létre, alacsonyan tartja az inflációt, növeli a fogyasztók választási lehetőségeit, és összességében majdnem mindenki számára előnyös. Igaz, a globális versenynek vannak győztesei és vesztesei, a jövedelem és vagyoni különbségek nőnek, de a jólét „leszivárog" (trickling down), és végül a vesztesek is jobb helyzetbe kerülnek, mint a szabad piaci gazdaságpolitika nélkül kerültek volna. Nincs is más alternatíva, hiszen globalizált világban élünk, amelyben ha egy ország korlátozza a multinacionális vállalatok tevékenységét, azok más országba költöznek át.

A civil szervezetek szerint *a valóság tényei ezeket a feltételezéseket nem támasztják alá, sőt a legtöbb esetben élesen ellentmondanak azoknak.* A haladás nem mérhető csupán a GDP növekedésével, figyelembe kell venni a társadalom és a környezet állapotát is.

A minden korlátozás nélküli áru- és pénzpiacok nem vezetnek az erőforrások optimális elosztásához.

A szabad kereskedelem mellett felhozott mai érvek jórészt visszavezethetők Adam Smith és David Ricardo elméletére, amely szerint a nemzetközi kereskedelem azért előnyös valamennyi résztvevő ország számára, mert azokra a termékekre specializálódhatnak, amelyeket relatíve a legkedvezőbb feltételek mellett tudnak gyártani, és így elérhető a termelési tényezők (föld, időjárás, ásványi kincsek, munkaerő) maximális kihasználása.

Ricardo példájában mind a bort, mind a szövetet kevesebb munkaerő-ráfordítással lehetett előállítani Portugáliában, mint Angliában, ám Portugáliában a borkészítéshez relatíve kevesebb munkaerő volt szükséges, így Portugália a borra, Anglia a szövetre szakosodott volna. Smith és Ricardo azonban nem számolt a tőkemobilitással. A mai körülmények között Ricardo ugyancsak csalódott lenne, mert termékspecializáció helyett az angol tőke Portugáliába áramlanék, az angol szövetgyártás pedig tönkremenne.

És pontosan ez történik manapság. Magyarországon a német bérek 1/7-éért lehet autókat gyártani, tehát a német autóösszeszerelő üzemek egy része 6–800 km-rel keletebbre települ. Ezeket az autókat azután nagy profittal lehet értékesíteni Németországban.

A probléma e rendkívül előnyös konstrukcióval azonban az, hogy a gazdasági élet körforgás. Ami az egyik oldalon bérköltségként jelentkezik, a másik oldalon vásárlóerő. Magyarországon – a sokkal alacsonyabb bérek miatt – mindent olcsóbban lehet gyártani, mint Németországban, tehát mindent Magyarországon kellene gyártani és Németországban eladni. De ki venné meg az autókat Németországban, ha senkinek sem lenne munkája?

A példa jól mutatja, hogy az, *ami ma a világgazdaságban folyik, közgazdasági értelmetlenség,* ami rövid távon jövedelmet (például a munkanélküli segély autóvásárlásra fordított részét) csoportosít át azok számára, akik először lépnek, hosszabb távon azonban – a csökkenő kereslet miatt – deflatórikus hatású, és nagyobb léptékben fenntarthatatlan. Henry Ford, az amerikai autógyártás megteremtője ezzel az igazán egyszerű összefüggéssel teljesen tisztában volt, amikor azt mondta: „Ha csökkented a béreket, egyben vásárlóid számát is csökkented." Ehhez még hozzátehető, hogy a termelő tőke országról-országra történő szabad vándorlása jelentős infrastrukturális beruházásokat tehet feleslegessé az éppen otthagyott országokban, ami a transznacionális vállalatok számára ugyan „externália", a helyi közösségek számára – és így a globális gazdaság számára is – azonban súlyos veszteséget jelent. *A javak és a termelő tőke szabad áramlása tehát egyáltalán nem vezet valamiféle optimális erőforrás-elosztáshoz, sőt jelentős veszteségeket, deflációt okozhat.*

Ugyanez még inkább igaz a spekulatív pénztőke (portfolió befektetések) mozgására is. Szó nincsen itt arról, hogy a „computer trading" eredményeként tizedmásodpercenként, vagy akár a hagyományos módon havi, vagy néhány havi gyakorisággal ideoda mozgó tőke valamiféle „optimális" erőforrás-elosztást eredményezne. Ebben az esetben főleg arról van szó, hogy az eladósodott országok adósságszolgálatainak finanszírozása érdekében rá vannak kényszerítve arra, hogy a fejlett ipari országokban elérhető kamatoknál lényegesen magasabb, „kamatprémiummal" növelt kamatokat fizessenek.

Magyarországon ez a kamatprémium az 1995. évi stabilizációs csomagot („Bokros-csomagot") követően 10%-ot ért el, jelentősen növelve az ország külföldi tartozását. A magasabb kamatok tehát nem magasabb hatékonyságot, hanem az eladósodott országok gyengeségét fejezik ki, *a tőkemozgás nem a termelési lehetőségek optimális kihasználását, hanem a gyengébb országok kifosztását eredményezi.*

A spekulációs tőke kimenekülésének megakadályozása az inflációt alacsonyan, a kamatokat magasan tartó „szigorú" monetáris és fiskális politikával lehetséges, amelynek deflatórikus hatása számottevően csökkenti az adott ország növekedési potenciálját.

A gazdasági globalizáció végül is olyan folyamat, amely számottevően csökkenti a helyi társadalmak és kormányok szuverenitását, az állampolgárok életét érintő legfontosabb kérdések eldöntését multinacionális vállalatok, pénzügyi spekulánsok távol levő, a helyi közösségeket nem ismerő, azok érdekeivel nem azonosuló döntéshozóinak kezére játsza át. A jövedelmek országok közötti és országokon belüli átcsoportosuláshoz vezet, amelynek során *a gazdagok még gazdagabbak, a szegények még szegényebbek lesznek, és a társadalom egészének létbiztonsága jelentősen csökken.* A világot eluraló konzumizmus fogyasztói monokultúrához, a helyi kultúrák lerombolásához vezet. Ez az a folyamat, amelyre a társadalmak széles rétegeinek érdekeit, értékrendszerét kifejező civil mozgalmak nemet mondanak.

III. Kik és miért állnak a gazdasági globalizáció mögött?

A gazdasági globalizáció hívei azt állítják, hogy a gazdasági globalizáció természetes és visszafordíthatatlan folyamat. Ez csak akkor lenne igaz, ha a gazdasági globalizáció olyan gazdasági és szellemi többletet nyújtana más fejlődési alternatívákkal szemben, amely a népek túlnyomó többségének valódi felemelkedést jelentene, és ezáltal a kezdeti ellenszenv ellenére hosszú távon széles társadalmi támogatást kapna. A valamikori géprombolás éppen azért nem volt eredményes, mert a gépesítés bár kezdetben munkahelyek elvesztésével járt, hosszabb távon – más szerkezetben – még több munkahelyet teremtett, és jelentősen növelte a termelékenységet és ezáltal az életszínvonalat. A jelen esetben azonban szó sincs erről. A gazdasági globalizáció nem hoz termelékenységi többletet, hanem pusztán jövedelem-átcsoportosítást hajt végre, és a hatalom elosztását változtatja meg a helyi társadalmak, nemzetállamok rovására és *a transznacionális termelő- és pénztőkét ellenőrző szűk csoportok, a „világelit" javára.*

A végrehajtók

A Valutaalap, a Világbank és a WTO csak végrehajtói a neoliberális gazdaságpolitikának. Bár a tüntetések e szervek ellen irányulnak, a civil szervezetek jól tudják, hogy e szervek vezetői és munkatársai közalkalmazottak, azt a politikát hajtják végre, amelyet az e szerveket ellenőrző hatalmak – tulajdonképpen *a legnagyobb hét ipari hatalom* –, az Egyesült Államok, Japán, Franciaország, az Egyesült Királyság, Németország, Olaszország és Kanada kormányai meghatároznak. A dolgok azonban *többnyire az Egyesült Államok álláspontjának megfelelően* alakulnak, hiszen például a Valutaalapban egymaga a szavazatok 17%-ával rendelkezik, míg a többi hat ipari hatalom együttes szavazataránya 28%.

Az érdekszervezetek

Ám a kormányok sem maguk találják ki álláspontjukat, hanem állásfoglalásaik mögött erős érdekszervezetek, nyomásgyakorló csoportok állnak.

Ilyen nyomásgyakorló csoport például az European Round Table of Industrialist (Európai Ipari Vezetők Kerekasztala), a Transatlantic Business Dialogue (Transzatlanti Üzleti Konzultáció) vagy a World Water Council (Vízellátók Világtanácsa). *Ezek a testületek a transznacionális vállalatok vezetőit tömörítik,* és gyakorlatilag ők határozzák meg, hogy a WTO milyen kérdésekkel foglalkozzék, és milyen megegyezést igyekezzék elérni.

E testületek tagjait természetesen nem azok választják, akiknek az életét döntéseikkel befolyásolják.

Az agytrösztök

Egy gazdaságpolitika végrehajtása nem lehetséges pusztán az érdekek meztelen kimutatásával, valamilyen ideológia is kell, amely a gazdaságpolitikát „eladja" a társadalomnak. Ezen ideológiák kidolgozására szolgálnak a különböző agytrösztök.

A neoliberális ideológia 70-es évekbeli uralomra jutásában igen nagy szerepet játszottak *egyes egyetemek és intézmények,* mint a Heritage Foundation, a Cato Institute, a Hoover Center, amelyeket az üzleti világ bő kézzel finanszírozott, és amelyeknek kutatói tele is írták a szak- és napilapokat a jóléti állam eszméjét és eredményeit támadó, és a neoliberális eszméket dicsőítő cikkekkel és tanulmányokkal.

A szélesebb közvéleményre a legnagyobb hatást talán a Chicagói Egyetem professzorának, Milton Friedmannak A szabad választás című könyve gyakorolta, amely a szabad piacok és a szabad vállalkozás dicshimnusza.

Az amerikaiak többsége nyilván hazafias meghatottsággal olvasta őseiről, hogy „amikor megérkeztek, nem várták őket arannyal kikövezett utak, nem találtak könnyű életet. Viszont kaptak szabadságot és lehetőséget, hogy képességeik legjavát kifejthessék. Kemény munkával, találékonysággal, takarékossággal és némi szerencsével legtöbbjüknek sikerült reményeit és álmait valóra váltani, bátorítva a barátokat és rokonokat, hogy csatlakozzanak hozzájuk." Milton Friedman egyszerűen megfeledkezik könyvében arról, hogy ezek a találékony, keményen dolgozó emberek otthon Írországban ugyanezekkel a képességgel és ugyanilyen szabadsággal simán éhen haltak a burgonyavész következtében. Valami más is kellett tehát számukra, mint a szabadság, és az a más az indiánok földje volt. Erre azonban a választó polgárok nem feltétlenül emlékeztek, amikor szavazatukkal utat adtak Ronald Reagannek és a mögötte lévő csoportok érdekeit szolgáló neoliberalizmusnak.

A bizottságok

Míg az agytrösztök az intellektuális erőt, *a különböző bizottságok a végrehajtó hatalom képviselőit tömörítik.* A különböző bizottságok közül két olyan szervezetet célszerű megemlíteni, ahol a világpolitika formálódik. Az egyik ilyen az 1921-ben alapított *Council on Foreign Relation* (www.cfr.org), amelynek mintegy 2000 tagja David Rockefeller elnökletével az amerikai üzleti és politikai elitet tömöríti. A testület rendkívül széles körű elemző és értékelő munkát végez, tagjai uralják az amerikai üzleti és politikai életet, valamint a médiát; az amerikai és így a világpolitikát meghatározó döntések jelentős része itt születik.

A másik a Zbigniew Brzesinski kezdeményezésére és ugyancsak David Rockefeller támogatásával 1973-ban létrehozott *Trilateral Commission* – Trilaterális Bizottság (www.trilateral.org), amelyben Amerika, Európa és Japán vezető üzletemberei, politikusai, politikai elemzői vesznek részt.

Jelenleg talán éppen a Trilaterális Bizottság a globalizáció menetrendjének legfőbb irányítója és támasza.

Ugyanakkor már ők is érzékelik azt a kihívást, amelyet a civil mozgalmak megjelenése jelent a gazdasági globalizációval szemben. A Trilaterális Bizottság 2000. áprilisában Tokióban megtartott ülésén, míg Henry Kissinger az USA külpolitikai szerepéről beszélt a globalizálódó világban, C. Fred Bergsten, az USA Világgazdasági Intézetének (Institute for International Economics) igazgatója, az USA Pénzügyminisztériumának korábbi magas rangú vezetője, előadásában a globalizációellenes mozgalmakkal foglalkozott.

Felhívta a figyelmet ezen mozgalmak erősödésére, és határozott ellenlépéseket sürgetett: „Azt hiszem, mindannyiunk számára saját országunkban, de kollektívan a Trilaterális Bizottságban és hasonló csoportokban együttműködve is alapvető, hogy a fenyegetést komolyan vegyük, és sokoldalú programokat dolgozzunk ki a növekvő kritikával szemben."

A média

A globalizáció előretörése nem lehetett volna ilyen sikeres a hatalmas médiatámogatás nélkül, amely *a folyamatot olyan ellenállhatatlan történelmi törvényszerűségnek mutatja be, mint Marx a társadalmi rendszerek fejlődését,* azzal a különbséggel, hogy a végállomás nem a kommunizmus, hanem a globális kapitalista világgazdaság.

Valójában lenyűgöző, hogy a világmédia milyen *egyöntetűen elítélően nyilatkozik a globalizációellenes mozgalmakról.* A The Economist például a Seattle-i tüntetőket, akiknek jó részét az amerikai szakszervezeti szövetség, az AFL-CIO tagjai adták, nemes egyszerűséggel csürhének nevezi, de ugyanilyen hangnemben írt a tüntetőkről a Time, a Newsweek, a Fonte, a Business Week, az International Herlad Tribune. A hasonlóságon persze nem csodálkozunk, ha tudjuk, hogy ezen lapok vezetői közül számosan a Council on Foreign Relation tagjai, továbbá hogy valamennyi lap egy stratégiai szövetség, egy konzorcium, a World Press Group tagja. *A világmédia néhány nagy, a globalizációnak már a puszta helyzete miatt is elkötelezett érdekcsoport kezében van.*

A láthatatlan kéz mögött a látható ököl

A szabad piaci viszonyok között mindenki saját érdekét követi ugyan, ám egy „láthatatlan kéz" vezeti őket, hogy a magánérdekek végül is az egész társadalom javát szolgálják. A szabad piaci viszonyok, a szabad kereskedelem tehát mindenkinek előnyös. Ám *ha ezt valaki a saját jószántából nem látná be, vannak eszközök nézeteinek megváltoztatására.* Amikor például Kína a múlt század közepén megtiltotta az ópium (kábítószer) bevitelét az országba, és saját ipara védelme érdekében általában is korlátozta az importot, a brit flotta addig lőtte Nankingot, amíg Kína kénytelen volt megnyitni piacait (Nankingi egyezmény, 1842).

A szabad piacok ma sem nélkülözhetik a hasonló támogatást. A McDonald's nem virágozhatna a McDonnell Douglas (repülőgépgyár) nélkül. *A Világbankot, a Nemzetközi Valutaalapot és a Világkereskedelmi Szervezetet uraló országok egyben a világ vezető katonai hatalmai is,* akik – mint az elmúlt évtized példái is bizonyítják – nem haboznak felszállási parancsot adni harci gépeiknek, ha érdekeik úgy kívánják.

IV. Növekvő civil ellenállás

Az elmúlt két év tüntetései megmutatták, hogy a világ népei nem akarják többé a Nemzetközi Valutaalap, a Világbank, a Világkereskedelmi Szervezet és a neoliberális közgazdászok receptjeit követni.

A Seattle-i, londoni, washingtoni és a legutóbbi prágai megmozdulások *milliók figyelmét hívták fel arra, hogy összefüggést lássanak olyan problémák között, mint az eladósodás, a környezet károsítása, a közüzemek privatizációja, a munkahelyek megszűnése és a munkakörülmények rosszabbodása.*

Az ellenállás néha csak jelzés értékű, máskor viszont politikusokat, kormányokat buktathat meg. Ez történt nem rég Equadorban, ahol a majdnem felkeléshez vezető indián mozgalmak lemondásra kényszerítették az elnököt. Ez történt 1995-ben Franciaországban, amikor az utcai tüntetések és a közüzemi munkások sztrájkja a neoliberális kormány távozásához vezetett.

Az OECD keretében titokban előkészített Multilaterális Beruházási Egyezmény (Multilateral Agreement on Investment – MAI), amely súlyosan korlátozta volna a nemzetállami kormányok szuverenitását a transznacionális vállalatokkal szemben, megbukott, mert civil szervezetek nyilvánosságra hozták az elképzeléseket.

Változások szele érzékelhető azonban az Egyesült Államok Kongresszusában is.

1997 novemberében egy, a szabad kereskedelem további kiterjesztésére irányuló törvényt a kongresszus elutasított. Hatvan éve ez volt az első eset, amikor egy, a kereskedelem liberalizálására irányuló törvény nem ment át a kongresszuson. Azok a törekvések is, amelyek a Nemzetközi Valutaalap hatalmának további kiterjesztésére irányulnak, heves ellentámadásra találnak az amerikai kongresszusban.

Az ellenállást főleg különböző baloldali szervezetek, szakszervezetek, környezetvédők, humanisták, feministák szervezik a világ összes országából. E szervezetek laza szövetséget alkotnak egymással. A prágai tüntetés fő szervezője az INPEG volt (Initiative Against Economi Globalization – A gazdasági globalizáció elleni kezdeményezés), a tüntetésen közel negyven országból mintegy 10–15 ezer ember vett részt (főleg fiatalok), Magyarországról – többek között – a Baloldali Alternatíva Egyesülés, a Bankfigyelő Hálózat, a Veszprémi Egyetem diákjai és környezetvédők képviseltették magukat.

V. Az alternatíva

Az az alternatíva, amelyet a civil szervezetek a gazdasági globalizációval szemben ajánlanak, a legrövidebben úgy fogalmazható meg, hogy „lokalizáció globálisan", vagyis a döntések visszahelyezése helyi szintre, világszerte.

A lokalizáció alapvetően a hatalomelosztás megváltoztatását, a döntési jogkörök áthelyezését jelenti a nem választott transznacionális vállalatoktól, nemzetközi szervezetektől a demokratikusan választott helyi közösségekhez.

A „lokális" vagy „helyi" jelző konkrét kérdésektől függően jelentheti a nemzetállamot, a nemzetállam valamely részét, vagy földrajzilag összekapcsolódó nemzetállamok régióját.

A lokalizáció közgazdaságtana arra a statisztikailag bizonyítható tényre épül, hogy *az emberi szükségletek túlnyomó része helyileg (a szó előbbi értelmezésében) gazdaságosan kielégíthető,* a nagy távolságú kereskedelmet elsősorban a természetföldrajzi adottságok eltérése és választékbővítés indokolhatja. Komparatív előnyöket csak a természetföldrajzi különbségek jelenthetnek, mert a termelő tőke és az ismeretek áramlása más termelési tényezők különbségeit kiegyenlíti. A bérkülönbségek kihasználása – azonos termelékenységi szint mellett, hiszen a termelékenységbeli különbségeket a működő tőke áramlása kiegyenlíti – csupán a jövedelmek átcsoportosításához vezet, de nem jelenti az erőforrások hatékonyabb elosztását, a termelési potenciál növekedését, és szélesebb körű alkalmazása deflációhoz vezet. A technikai fejlődés lehetővé teszi, hogy már viszonylag kisméretű üzemek is gazdaságosak legyenek, így a termelőerők állandó centralizálása közgazdasági érvekkel – tehát a nagyobb hatékonyság ígéretével – nem támasztható alá.

Mindezt figyelembe véve nem hatékonyságrontó az a követelés, hogy a termelőeszközök, valamint az áruknak a termelőtől a fogyasztókig terjedő útjának ellenőrzése kerüljön vissza a helyi közösségekhez.

Az állam szerepe

Valamennyi közműnek, közszolgáltatásnak (vasút, távközlés, energiaellátás, vízellátás, oktatás, egészségügy), és a termőföldnek, illetve a nyersanyag-kitermelésnek alapvetően a helyi közösségek tulajdonában kell lennie. *A központi kormányzat felelőssége a monetáris és költségvetési politika kialakítása,* amiből következik, hogy a nemzeti bankok nem önálló, a kormányoktól független intézmények. A szubnacionális közösségek (önkormányzatok) fő feladata a helyi közszolgáltatások megszervezése.

Fenntartható kereskedelem

A lokalizáció nem kereskedelemellenes, pusztán az a célja, hogy diverzifikált helyi gazdaságokat hozzon létre, és ne kényszerítsen minden vállalatot arra, hogy önkizsákmányoló nemzetközi versenyt folytasson addig, míg maga vagy versenytársai el nem pusztulnak. Ez a megközelítés a „Tedd koldussá a szomszédodat" nézetű globális verseny helyett egy sokkal inkább a kooperációra épülő, *„Javítsd a szomszédod helyzetét" filozófiát részesít előnyben.*

A kereskedelem és a verseny a lokális gazdaságok számára is fontos hajtóerőt jelent. A szabad piacon azonban a tőke és a hatalom minden határ nélkül koncentrálódik, mert a verseny veszteseinek termelési potenciálja és piaci részesedése a győzteseket erősíti.

Ezt megakadályozandó, *szabályozott piacra van szükség,* amely korlátokat szab az egyes vállalatok piaci részesedésének, és lehetővé teszi új vállalatok piacra jutását.

A lokalizált világgazdaságban nincs szükség öldöklő globális versenyre, így a tudományos és technikai ismeretek könnyebben, kevesebb kockázatot vállalva továbbadhatók távoli közösségek számára, segítve azok felemelkedését. A helyi közösségek közötti globális kapcsolat és az információk – közöttük a tudományos eredmények – áramlása az Internet segítségével részben már ma is működik, részben tovább erősíthető. Jelenleg a fejlett ipari országok, az „Észak" mintegy 2000 helyi közössége (városok, települések) tart fenn valamiféle kapcsolatot hasonló számú fejlődő országbeli, „déli" közösséggel. Ezek a kapcsolatok hozzájárulhatnak a tudásszint, és ezzel a termelékenység és a jövedelem-színvonalak kiegyenlítődéséhez.

Az elmondottakból következik, hogy a lokalizáció nem divatjamúlt protekcionizmus, amely védi a saját piacát, míg másokénak a megnyitására törekszik. A hangsúly a helyi kereskedelmen van, a viszonylag kisméretű távolsági kereskedelem szerepe a helyi gazdaságok sokszínűségének biztosítása.

Lokális kultúra

A lokalizáció egyben a helyi, nemzeti kultúrák sokszínűségének fenntartását is jelenti. A kulturális javak, eszmék áramlását nem kell korlátozni, *a médiahatalomnak azt a koncentrációját azonban, ami a mai globalizációt jellemzi, meg kell állítani és vissza kell fordítani.* A kultúra- és információközlő médiáknak alapvetően a helyi közösségek ellenőrzése alatt kell maradniuk.

A kulturális sokszínűség a kultúrák túlélése szempontjából ugyanolyan fontos, mint a biológiai sokszínűség (biodiverzitás) fennmaradása az élővilág fejlődése szempontjából.

A megvalósítás eszközei

A globalizációtól a lokális gazdasági rendszer kialakítása felé történő elmozdulás meghatározott intézkedéseket igényel.

Az egyik legfontosabb az „Itt termelj, itt adhatsz el" („site here to sell here") *elv megvalósítása az ipari és szolgáltató ágazatokban, a transznacionális vállalatokkal szemben.* Ez azt jelenti, hogy a transznacionális vállalatok eladásai által lekötött vásárlóerőt kapcsolatba kell hozni azzal a jövedelemmel, amelyet termelő vagy szolgáltató üzemeik az adott országban létrehoznak. Ezt a célt megfelelő védővámok kialakítása is szolgálhatja.

Egy másik eszköz a *barter-kereskedelem,* amely a piachoz való hozzájutás fejében (import) egyben hasonló nagyságú piacot biztosít (export).

A spekulációs pénzáramlás megfékezése érdekében *szükség van a nemzetközi pénzmozgások megadóztatására* úgy, ahogy azt James Tobin Nobel-díjas amerikai közgazdász javasolta (0,5% adó minden egyes nemzetközi pénzátutaláson).

A helyi gazdasági fejlődés elősegítése érdekében szerepet kaphatnak az olyan *helyi pénzek,* amelyek biztosítják a helyi gazdasági körforgást, de nem teszik lehetővé azt, hogy külföldi spekulánsok belépjenek a rendszerbe.

Szükség van az adózási rendszer olyan *átalakítására,* amely csökkenti az élőmunka, és növeli a tőkejövedelmek, a természeti erőforrások, a szállítás, a környezetszennyezés adóterheit.

Végül, ami talán a legfontosabb, *olyan helyi közösségek létrejöttének elősegítése, amelyek biztosítják a helyi gazdasági körforgást a termeléstől az értékesítésen keresztül a fogyasztásig.*

A megvalósítás realitása

A javasolt alternatíva és eszközrendszere kétségtelenül szöges ellentéte a ma uralkodó közgazdasági nézeteknek, ugyanakkor rá kell mutatni arra, hogy *a gazdaságtörténetben már valamennyi javasolt eszközt alkalmazták, és igen gyakran sikerrel.*

Az összes ma fejlettnek tekinthető ország – talán egy-két kereskedő városállam kivételével – mind úgy tudott felzárkózni, hogy megfelelő védelemben részesítette gazdaságát, miközben igyekezett a korszerű technológiai ismereteket elsajátítani.

Ez éppúgy igaz Angliára, amely hazai piacait a Hajózási Törvénnyel és más hasonló törvényekkel 200 éven keresztül védte, mint Németország múlt század második felére tehető, vagy számos délkelet-ázsiai ország második világháborút követő felzárkózására.

A mai globalizáció – amikor a termelőeszközök nem a helyi társadalmak kezében vannak – *tulajdonképpen a gyarmati rendszernek felel meg. A gazdaságtörténet nem tud gyarmati országok felzárkózásáról, legfeljebb függetlenné válásukat követő száz év elteltével,* mint az Egyesült Államok esetében.

A helyi összefogással történő felemelkedésnek viszont számos példája van, kezdve mondjuk a Hanza városoktól, a mormonok felemelkedésén keresztül a skandináv szövetkezeti mozgalmakig, de akár a hazai Hangya szövetkezetet is említhetnénk, és méltatlan lenne megfeledkezni a hazai szövetkezetek 60-as, 70-es évekbeli igen eredményes fejlődéséről.

VI. Azonnali követelések

A lokális gazdaság megvalósítása nyilvánvalóan hosszabb időt igényel, vannak azonban a civil mozgalomnak olyan követelései is, amelyek azonnal, a jelenlegi érdekviszonyok jelentősebb sérelme nélkül végrehajthatók.

- Ezek közül kiemelhető *a súlyosan eladósodott, szegény országok* (HIPC) *adósságainak feltétel nélküli és teljes elengedése.* Jelenleg a Valutaalap csak részleges, és strukturális alkalmazkodáshoz (tehát gazdaságuk liberalizálásához) kötött adósság-elengedést javasol, ami nem hozza kedvezőbb helyzetbe ezeket az országokat. Az adósság-elengedés *erkölcsi alapja* az, hogy az irreálisan magas kamatlábak és a történelmileg hátrányos cserearányok miatt a fejlett ipari országok már eddig is több jövedelmet vontak ki a fejlődő országokból, mint amennyi oda beáramlott. Az adósságállomány nem olyan nagy, hogy a politikai akarat megléte esetén ne lehetne a teljes adósság-leírást végrehajtani.
- Egy következő követelés, hogy a Valutaalap tegye lehetővé *a tőkemozgások nemzeti kontrollját* és a Tobin-féle adó valamilyen formájának bevezetését.
- A Világkereskedelmi Szervezet felé irányuló követelés *a szellemi tulajdonjogoknak a kevésbé fejlett országok érdekeit szem előtt tartó szabályozása.* A jelenlegi szándék szerint a szabadalmi védettséget, amit eddig csak gyártási folyamatra lehetett kapni, kiterjesztenék a termékekre is. Ez jelentős áremelkedéshez vezetne a fejlődő országokban, különösen a helyben gyártott gyógyszerek esetében.
- *A Valutaalap és a Világbank térjen vissza eredeti feladataihoz,* amelyekre létrehozták őket, és ne kényszerítsék a hitelfelvevő országokat strukturális alklamazkodási programok végrehajtására, vagyis gazdaságaik liberalizálására.
- A nemzetközi pénzügyi intézmények szavazati rendszerét úgy kell átalakítani, hogy a szavazati részesedések kiegyenlítettebbek legyenek, *a hitelfelvevő országok nagyobb szavazati részesedést kapjanak.*
- A nemzetközi pénzügyi intézményekkel kötött *szerződéseknek nyilvánosaknak kell lenniük,* és a helyi nyelveken is publikálni kell őket (az eddigiekben ezek lényeges része titkos volt, és a nemzeti nyelvekre nem is voltak lefordítva).
- A korábbi szerkezetátalakításhoz kötött kölcsönök gazdasági és társadalmi hatását *civil szervezetek bevonásával* vizsgálják felül.
- *A politikai választásokat demokratikussá kell tenni,* véget kell vetni annak, hogy a politikai pártokat és a választási kampányokat az üzleti szféra finanszírozza.

VIII. Csapataink harcban állnak

Míg a Valutaalapra igen kevéssé hatottak a civil szervezetek eddigi megmozdulásai, a Világbank igyekszik e szervezetekkel kapcsolatot teremteni, és a róla kialakult negatív képet megváltoztatni. A Világbank többek között arra hivatkozik, hogy kölcsönzési politikáját jelentősen megváltoztatta, abban a korábbiakhoz képest lényegesen nagyobb szerepet kapott az oktatási és egészségügyi ellátási rendszer finanszírozása. Egy SAPRI-nak nevezett program keretében (Structural Adjusment Participatory Review Initiative – Szerkezeti alkalmazkodást társadalmi részvétellel felülvizsgáló kezdeményezés) a Világbank a helyi civil szervezetekkel és kormányokkal együttműködve, mintegy egy tucat országban – közöttük Magyarországon – felülvizsgálja a szerkezetátalakítási kölcsönök gazdasági és társadalmi hatását. A Világbank legutóbb programot dolgozott ki a világban kialakult szegénység mérséklésére.

Kétségtelen, a Világbank álláspontjában van némi eltolódás, radikális változás, *a neoliberális elmélettől való eltérés azonban nem következett be,* sőt az ilyen változásokat szorgalmazó vezetőnek (Josef Stiglitz, a Világbank korábbi vezető közgazdásza) távoznia is kellett az intézményből.

A Világbank valójában nem is változtathatja meg gyökeresen álláspontját, hiszen csak végrehajtója a mögötte lévő politikai erők, érdekcsoportok politikájának.

Ezt felismerve a civil szervezetek is harcmodort változtatnak, és tiltakozásukkal egyre inkább azokat az intézményeket célozzák meg, amelyekben a tényleges döntéshozás történik.

A gazdasági globalizáció elleni küzdelem két szinten folyik. Az egyik *az utcai tüntetések szervezése,* ami ma már az egész világra kiterjed, „globalizálódik". Bárhol is jöjjenek össze a gazdasági globalizáció mögött álló erők, a helyi civil szervezetek tüntetéseket fognak szervezni. A küzdelem másik szintje *az elméleti munka,* amelynek keretében a civil szervezetek szakértői, a gazdasági globalizációt ellenző közgazdászok, szociológusok és más szakemberek elemzik a gazdasági globalizáció negatív hatásait, és dolgoznak ki alternatív gazdaságpolitikai javaslatokat.

Mindkét tevékenység koordinálása, az információ- és véleménycsere a világhálón történik, és most jutott el abba a fázisba, hogy olyan globális közösség jöjjön létre, amely négy kontinens (Amerika, Európa, Afrika, Ázsia) szakértőit és aktivistáit tömöríti.

A következő években a civil szervezetek egyre határozottabb és szervezettebb fellépése várható, és nagyobb aktivitás fognak kifejteni annak érdekében, hogy a lakosság szélesebb rétegei is tudomást szerezzenek arról, miért folyik a küzdelem.

Forrás: www.zpok.hu

TARTALOM

Tanulmány
Gerhard Breidenstein: Szabadulás a konzumizmustól 2–5
Leonardo Boff: A nagyság pátoszától a kicsik éthoszához 6–7
Meditáció
Bernard Maillard: Misszió a globalizáció korában 8
Simonyi Katalin: Utazás az „elég" világába (IV., befejező rész) 20–22
Úti beszámoló
Farkas István: Kárpátalja, 2001. március 16–17. 9–13
Interjú
Orbán Sándor:
Aggastyánként is fiatalos lelkülettel (Dr. Balás László) ... 14–16
Gyerekeknek Moha-mese
Jó reggelt, jó napot, jó estét! 17–18
Könyvismertetés
Csíkszentmihályi Mihály: Az áramlat 19
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 19
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 23–25
Környezetvédelem
Lóránt Károly: Prága üzenete 26–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunk fotóit (a címlap kivételével) ***Farkas István*** készítette.

Hitvallás a Mammonról

Hiszek a mindenható Mammonban,
a mennyei jólét és a földi vágyak teremtőjében.
Hiszek az egyre szaporodó pénzben,
az Aranyborjúban, a mi Urunkban,
aki fogantatott a Szent Tőkétől, minden dolgok idegétől,
született az ártatlan rászorultságból,
és sóvárgássá vált az emberi mohóság révén;
elátkozták és megostorozták a szamaritánusok és az aszkéták,
elûzték és megsemmisítették a háborúk és a katasztrófák,
elveszett a szegénység poklában,
de Nyugaton ismét feltámadt a sötétségből,
felment a jólét fényességébe,
ahol az Aranyborjú ül a mindenható Mammon jobbján,
ahonnan eljön ítélni jólétben élőket és veszteseket egyaránt.
Hiszek a Szent Tőkében,
a plázákban, a Fogyasztás szent templomaiban,
a jobban keresők közösségében,
valamint a megváltásban az irgalmasság aggályosságából,
a szegénységből való feltámadásban
és az örökké tartó jólétben.
Ámen.

Heyo Prahm

Forrás: Publik-Forum, 2001/5

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat
XII/4. (68.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2001-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1000 Ft
egyéb külföldre ..... 2400 Ft
Nyugaton: ..... 36 DM

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

XII. évf. 5. szám
2001. október
125,– Ft

Nem kell belehalni a halálba

Isten jósága és a szenvedés

Tolószékkel a világban

A klónozás – korunk bűne?

Ezredvégi vallomás

Vadas Éva köszöntése

Könyvismertetés

Moha-mese

Gyerekkatonák a világ háborúiban

Ami fontos, ingyen van

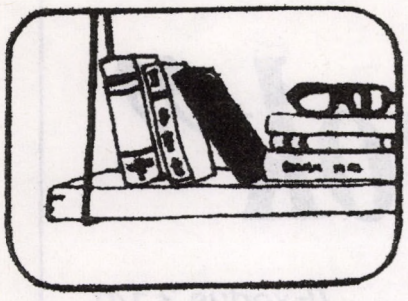

Fulbert Steffensky

Nem kell belehalnod a halálba!

Egy krimiben olvasom, hogyan éli meg egy férfi – egy nagy vállalkozás igazgatója –, hogy fia balesetben meghalt. Épp az imént azonosította annak holttestét. A történet aztán így folytatódik: „A rendőrök barátságosak voltak. Felajánlották neki, hogy orvoshoz viszik. »Alighanem célszerű lenne, ha nyugtatót adnának Önnek, Sir«, mondta egyikük. Mendip azonban elutasította. Egyedül akart maradni, és nem volt szüksége gyógyszerekre. Ha az emberek segédeszközökhöz nyúlnak lelki békéjük megőrzése érdekében, az ő dolguk. Ő maga azon a nézeten volt, hogy a félelmet, a depressziót és az álmatlanságot effajta segédeszközök nélkül is ki lehet bírni. Elmélete szerint aki harcol és győz, az megerősödik, és alkalmasabbá válik arra, hogy szembenézzen a következő küzdelemmel... Másnap reggel lakásába kérette asszisztensét. Az meghallgatta beszámolóját a balesetről, majd így szólt: »Jobb lenne, ha szabadságot vennél ki a hét maradék részére. Hagyd rám a temetés előkészületeit, s a rendőrségi vizsgálatokra is elmegyek, ha akarod.« Mire a menedzser: »Hálás vagyok az ajánlatodért, de magam is elboldogulok a tennivalókkal. Néhány órára bemegyek majd az irodába. Kérlek, tájékoztasd a többieket a történtekről. Jólesne, ha úgy viselkednének, mint máskor. Semmi részvét! Szóba se hozzák a dolgot!«” A könyv másik helyén ezt a jellemzést olvassuk erről a férfiről: „Minden megmozdulását tudatosan felfelé irányította. Becsvágy és támadó kedv határozta meg jellemét. Szinte lehetetlen volt számára, hogy ha elfáradt, egyszerűen csak sodortassa magát, vagy meghajoljon valamilyen támadás előtt.” Nos, az egyik a másikból következik: Nem tud lazítani, nem tud meghajolni – ebből fakad aztán parancsa: Semmi részvét!

El tudják képzelni, hogy ez az ember verseket olvas, hogy egy réten ül, és a patak csobogását hallgatja, vagy hogy a holdfényben egy fa sziluettjét szemléli? El tudják képzelni, hogy megérti az emberek gyengeségeit, hogy megérti önmagát, és el tudja fogadni magát akkor is, ha vereséget szenved? El tudják képzelni, hogy imádkozik, és meg tud halni?

Nem fog sikerülni neki semmilyen *vereséget elszenvedni*, legkevésbé a végsőt: saját halálát. Erősségre és győzelemre van kárhoztatva. Ha netán elgondolkodik egyszer saját haláláról, alighanem munka közben bekövetkező, gyors szívinfarktust kíván magának, olyan halált, amelyet nem előz meg leépülés és fájdalom.

Úgy tűnik, ez a férfi jól képviseli a mi Első Világunkat, a „Nyugatot”, ahol az emberek megtanultak valamit, ami a többi világban nem magától értetődő, és ami saját történelmükben sem volt mindig magától értetődő: Azt, hogy az ember aktivitással, a dolgok *saját kezébe* vételével, alakításával szerzi meg magának a világot. De igencsak felemás művészetre tettünk szert ezáltal. Ebben a művészetben a szabadság mozzanata a következő: Nem csupán elviselői vagyunk már a sorsunknak, nem kell már néma egyetértéssel meghajolnunk minden előtt, ami van, és ami utolér minket. Az emberek tartják kezükben a történések szálait. Megtanulták, hogy átlássák a folyamatok törvényeit, hogy legyőzzék a távolságokat, hogy befolyást gyakoroljanak, hogy átlássák a szerepeket, hogy előzzék a betegségeket, hogy meghosszabbítsák az életet. Megtanulták, hogy oly módon legyenek saját életük és sorsuk eredményközpontú *„megcsinálói”*, ahogy az néhány nemzedékkel korábban még elképzelhetetlen volt.

Ez a színtiszta „tettesi helyzet” azonban egyidejűleg megszüli saját szerencsétlenségüket. Elsatnyulnak az ember adottságai, képessége arra, hogy elfogadja az életet; hogy *határokat* engedjen meg magának, hogy az életet töredékeiben is és törékenységében is értelmesnek lássa. Aki csak azt tanulta meg, hogy „akció üzemmódban” éljen, aki csak a dolgok *létrehozójának* tudja látni magát, az nem tud mit kezdeni olyan helyzetekkel, amelyekben már semmit sem tud *csinálni*, és amelyekben mint cselekvő határokba ütközik. Lehet-e tehetetlen a büszke sikerhajhász? Megőrizheti-e emberi mivoltát a vereségekben is, ha számára a lét értelme kimerül az *aktivitásban* és az élet előállításában? Lehet-e beteg, és meg tud-e halni, vagy a betegség és a halál már csak drámai értelmetlenség, amire az ember legszívesebben nem gondol, amit figyelmen kívül hagy, letagad?

„Jólesne, ha úgy viselkednének, mint máskor. Semmi részvét! Szóba se hozzák a dolgot!”, mondja a menedzser. Tovább csinálni mindent, *mintha* senki sem bukott volna ki az életből, *mintha* az ember nem vette volna észre az élet alapjain végigfutó nagy repedést. Csakhogy a fiú halott, és így az apa életháza is romba dőlt. Nem mehetnek jól a dogok, ha mindenki úgy tesz, *mintha* mi sem történt volna, *mintha* még létezne az a világ, amelyikben korábban élt. Az apa talán belebetegszik a halál tagadásába – ez lenne a második legrosszabb megoldás. Talán – és ez lenne a legveszélyesebb megoldás – érzéketlenné, keménnyé, fájdalommentessé válik. Talán továbbra is funkcionál foglalkozásában, látható károk nélkül, de elveszítve lelke egy részét: képességét a gyászra, a vágyakozásra és az emlékezésre, képességét arra, hogy boldogtalan legyen a boldogtalanságban.

A halál nem tartozik bele a „macherek”, az „életcsinálók” és győztesek életvilágába. Ez a világ a fiataloké, az erőseké és a szépeké, nem a gyengéké, az öregeké és a meghaloké. Ezért az elmúló életnek nincs neve, és ezért hal meg az élet oly nehezen ebben a világban.

Az első lépés ahhoz, hogy legyőzzük a puszta hatalommegtartást, és együtt éljünk a halállal, abban áll, hogy *emlékezünk a halottakra*. Amikor szülőföldemre megyek abból a városból, ahol most lakom, mindig visszatérek a halottaimhoz is. Elmegyek a temetőbe. Ott nyugszanak a szüleim, két testvérem, más rokonaim és ismerőseim. Ma már több embert ismerek a temetőben, mint a faluban, ahol születtem. Összetartozom velük. Azok az emberek ugyanis, akikről a temetőben megemlékezem, nekem is segítettek élni: szüleim, az a tanítónőm, akinek a sírja mellett elmegyek, testvéreim, régi barátaim. Kevésbé érzem magam egyedül, ha beengedem emlékezetembe a halottakat. Olykor eszembe jutnak *Heinrich Böll* sorai, amelyeket röviddel halála előtt írt unokahúgának:

Messziről jövünk, édes gyerekem,
és messzire kell mennünk, de ne félj!
Mindenki Veled van, aki előtted járt:
anyád, apád és mindazok,
akik előttük éltek
a messzi, messzi múltban.
Valamennyien Veled vannak, ne félj!
Messziről jövünk
és messzire kell mennünk,
édes gyerekem!

A halottak megmelengetnek. *Nem én* adtam magamnak az életet. Életem köpönyegébe bele van szőve azoknak az embereknek minden vonzalma és gyöngédsége, akikről megemlékezem ott a temetőben. Nem nekem kell *elkezdenem* az életet, nem nekem kell az elsőnek lennem. Nem is kell mindent *befejeznem* és készre csinálnom, hiszen vannak gyermekeim, akik utánam jönnek. *Lehetek töredék*, ahogyan a halottaim élete is töredék volt. Levétetett rólam annak terhe, hogy eredeti legyek. Abból a kenyérből eszem, amelyet mások sütöttek számomra. Nem kell mindent *nekem* megcsinálnom, mint a győzteseknek és a feltartóztathatatlanoknak.

Akik itt nyugszanak a temetőben, halálukban is tanítóim. Azzal, hogy elmondják nekem, meg fogok halni, saját halálomra tanítanak. Minden olyan ember, aki közel áll hozzám, és előttem hal meg, kihúz egy cöveket saját életem sátrából. Kisimítja kezemet, amely *görcsösen* akar az életbe kapaszkodni. Minden elhunyt barátom azt mondja nekem: Amit én tettem, neked is meg kell majd tenned, meg kell halnod! Egy régi sírkövön ezt olvasom: Eram, quod es. Eris, quod sum. Voltam, ami vagy – élő. Leszel, ami vagyok – halott. De minden elhunyt barátom azt is mondja nekem: Te is képes leszel arra, amire én képes voltam – vagyis hogy meghalj. Nehéz munka elengedni az életedet, de nem lehetetlen. *Nem kell belehalnod a halálba* – ezt mondják nekem a halottak. És elveszik félelmemet. A halottak megmelengetnek minket.

Mi a helyzet azonban akkor, ha a halottak helyeit felismerhetetlené teszik? Ha olyan világban rendezkedünk be, amelyben nem gondolunk a halálra? Nagyvárosainkban 15 év után többnyire megszüntetik a sírokat. Ma a temetések mintegy tíz százaléka névtelen urnaelhelyezés olyan sírkertekben, ahol az egyes halottakat nem lehet megtalálni. A temetőbe járás már nemigen létezik.

Az egyéni eltemetés és az egyéni sír újdonság a történelemben, de a halottaknak voltak más megemlékezési alkalmaik. Voltak gyászmisék, és évenkint megemlékeztek haláluk napjáról. Az étkezés előtti imádságban is megemlékeztek róluk. Az emberek még 40-50 év múltán is tudták szüleik halálozási dátumát: sokáig megmaradtak emlékezetükben. Nyilván nem a sír anyagi mivolta számít. Halottaink számára közömbös, ismerjük-e eltemetési helyüket, vagy sem. Nincsenek ott. De nem közömbös számukra és a mi humanitásunk szempontjából sem, hogy emlékezünk-e rájuk, vagy pedig *saját halálunk miatti félelmünkben* száműzzük őket emlékezetünkből. Feltételezem, hogy ahol a halottaknak már nincs helyük, ott az eljövendő nemzedékekre sem gondolnak már. Az ember a megfontolatlan perc-létre ítéli magát, pedig csak akkor ember az ember, ha tudja nagyszüleinek nevét, és előre gondoskodik unokáiról is. Az emberségességhez jó emlékezetre van szükség. Lehetséges, hogy *gyermekeink* életforrásainak elpusztítása összefügg gátlástalan maiságunkkal és *halottaink* elfeledésével?

Meghalni nem a végén tanul meg az ember, hanem az élet során. A meghalást úgy gyakoroljuk, hogy megtanulunk *öregedni* és végül *öreggé válni*. Mikor öregszem? Mikor vagyok öreg, és mikor vagyok a halál közelében? Ha felütök egy lexikont, csak azt tudom meg, mikor és hogyan öregszik a testem, és mikor öreg már. Azt tudom meg, hogy a sejtek szárazanyaga növekszik, víztartalmuk pedig csökken. Azt tudom meg, hogy a növekedést előmozdító hormonmirigyek működése leáll, és a sejtpótlás lelassul. A lexikon tehát biológiailag határozza meg életkoromat és életem leépülését. Fizikai értelemben ez a kor a 25. életév körül kezdődik. Ezért a 20 és 30 év közötti sportolókat általában a felnőtt korcsoportba sorolják be.

Az élet azonban több, mint hogy fizikailag létezünk és öregszünk, többet jelent, mint hogy testi reakcióink alábbhagynak. Élni annyit jelent, mint *kapcsolatban lenni*. Azt jelenti, hogy szeretünk és szeretnek minket, gondoskodunk másokról, szükség van ránk, vágyakozunk és vágyakoznak ránk, barátaink vannak, vigasztalunk és vigasztalnak minket. Tehát akkor vagyunk öregek, ha közvetlenül már nincs ránk szükség, legalább is kevésbé elengedhetetlen, hogy létezzünk. Amikor a gyerekek kicsik, akkor közvetlenül és elengedhetetlenül szükségük van szüleikre, és az egyik szülő korai halála egyfajta világvége a gyerek számára. Ha idősebbek a gyerekek, és tanulmányaikat folytatják, vagy már van valamilyen foglalkozásuk, akkor is fájdalmas az anya vagy az apa halála, de saját világuk nem pusztul el. Az anyák és apák félelme az öregedéstől, és képtelenségük a meghalásra abban is kifejeződhet, hogy nem képesek lemondani arról, hogy életfontosságúnak tekintsék magukat a gyermekeik számára. Nem képesek arra, hogy saját útjukra engedjék őket, hogy megengedjék, hadd higgyenek a saját hitük szerint.

Meghalni tehát úgy tanul meg az ember, hogy *elismeri*: korlátozott és halandó lény. Saját életünk, saját elképzeléseink és saját világterveink korlátozottságának e belátása nem valami általános filozófiai gondolat, hanem nagyon is gyakorlati dolog, *a másoknak megadott szabadság* gyakorlata. Azt jelenti, hogy gyerekeinket nem formáljuk a saját képünkre; hagyjuk, hogy az emberek elmenjenek, és kiengedjük őket saját felelősségünk köréből; nem válunk ellenségessé, hanem elgondolkodunk, ha a mieinktől eltérő világtervezetek és életelképzelések születnek.

Ennek nem kell csupán fájdalmat, félelmet és otthontalanná válást jelentenie. Az, hogy nem kell mindentudónak, mindenért felelősnek és mások életviszonyai szabályozójának lennünk – nagy *megkönnyebülés* is. Nem kell mindenről nekem gondoskodnom. Az én életigazságom egy igazság a többi között. Nem ér véget a világ, ha én kimúlok, ha az én elképzelésem nem érvényes mindenkire, és az én felelősségem nem terjed ki mindenkire. Ennek belátása meghagyja mások szabadságát, és engem is szabaddá, félelemmentessé, önmagammal szemben humortelivé tesz. Lemondani tudni a hatalomról és *befolyásról* azt jelenti, meghalni tudni.

Istenben hinni talán ezt jelenti: Szabad gondoskodnom valamiről – de nem kell mindenről nekem gondoskodnom; képviselek egy igazságot – de tudom, hogy ez korlátozott igazság; felelős vagyok – de tudom, hogy nem én hordozom vállamon a világot. Az Istenbe mint az élet szavatolójába vetett effajta hitnek erőszakmentesség lesz a következménye: Nem kell örökösen rákényszerítenem másokra magamat, a magam belátásait, az én élet- és hitgyakorlatomat. Ha nem tudom elengedni magam, ha mások életének diktátora vagyok: ez a halálfélelem. *Élni tudni* – ez a legjobb előfeltétele a meghalni tudásnak. Ebben az igazságban azonban benne rejlik egy adag az élet igazságtalanságából.

Hiszen élni nem lehet egyszerűen azáltal, hogy élni *akarunk*. Magának az életnek kell jónak lennie hozzánk, hogy megélhessük. A külső életkörülményeknek olyanoknak kell lenniük, hogy ne keltsenek bennünk folytonosan félelmet és rettegést. A belső félelmeknek nem szabad olyan nagynak lenniük, hogy folyton szorongassanak minket; csak akkoráknak szabad lenniük, hogy szabadok maradjunk arra, hogy megfeledkezzünk magunkról, és szeretni tudjunk, s hogy bizonyosak lehessünk abban: értelmes és jó, amit teszünk. Az képes pánik nélkül meghalni, aki megtapasztalta életében a boldogságot, a bizonyosságot és a szabadságot. Igen, igazságtalan dolog, hogy akiket életükben félelem fojtogatott, gyakran még halálukban is félelem fojtogat.

Saját *korlátozottságunk elfogadása* saját halálunk begyakorlása. Talán túl szépen fejeztem ki ezt; úgy, mintha az ember korlátozott lenne, de az adott határokon belül minden harmonikus és értelmes lenne. Csakhogy az élet nem harmonikus, ezt egy pillanat alatt föl lehet ismerni. Nem csupán a nagy szerencsétlenségekre és a világ nagy pusztulásaira gondolok. A semmisség és az esendőség a sikeresnek

látszó életekben is ott fészkel. Annyira bennük fészkel, hogy azok, akik valóban tudnak élni, időnkint azt kívánják, bárcsak meg se születtek volna, vagy bárcsak meghalnának. Élni tudni minden bizonnyal azt is jelenti, hogy tudunk *szenvedni* az élettől, a világ nagy boldogtalanságától, de a boldogság töréseitől és mulandóságától is. Régebben tudták ezt, és ki is mondták. Egyik dalában *Paul Gerhard* így fogalmazta meg:

A világban minden semmis,
semmi sincs, mi ne lenne erőtlen.
A fenség illanó, s a gazdagság
sem más, csak maréknyi szegény föld!
Ha osztályrészünk is, mit ér az élvezet?
Mi az, ami ma megörvendeztet,
s nem kell megbánnom holnap?

A barokk költészet, amelynek ez a vers is része, talán kissé szerelmes volt az élet semmisségébe. Kérdés, nem élünk-e ma az ellenkezőjének az uralma alatt, nevezetesen *a siker kényszerének uralma* alatt, annak az optimizmusnak a kötelezettségével, amely az életet mindig szépre sminkeli, tagadva szakadásait, esendőségét és szakadékait, s tagadva az élet lassú eltűnését is az öregedés során. Az öregségnek azonban megvan a maga keserűsége, és sokak számára *csúf valóság*. Csúnya dolog megállapítani, hogy kihagy az emlékezetünk, és elfelejtjük ismerőseink nevét. Kínzó dolog látni, hogy az ember már nem képes sok újat tanulni, és megváltozni sem. Kínos, hogy mindenben lelassul, és egyre több mindent nem tud már megtenni. S aztán a szégyen, amikor meg kell állapítania, hogy lassankint már nem veszik teljesen komolyan, hogy saját gyerekei is mosolyognak rajta – talán nem gonoszul és türelmetlenül, inkább úgy, mintha az öregek immár a fiatalok gyerekeivé váltak volna.

Semmit sem segít, hogy a társadalom szégyenlős körülírással „idősebbeknek” nevez minket, és mankóinkra már nem azt mondja, hogy mankók, hanem hogy járási segédeszközök. Az öregség itt van, és közel a halál. A mi társadalmunk talán csak *növeli* az öregség kétségbeesését és a halálba beleegyezés képtelenségét, amikor kései ifjúságot szab ki az öregekre – a divattal, amellyel fiatallá akarja tenni, a sporttal, amellyel frissen akarja tartani, a számukra rendezett délutáni összejövetelekkel, amelyeken el akarja szórakoztatják őket, mint a kisgyerekeket a születésnapi zsúrokon. Szép látszat ez, amely fontos bizonyosságot *leplez* – hogy hamarosan meghalunk –, s amely talán egy fontos kívánságot is elűz – hogy az ember meg akar halni, ha az élet véget ért.

De szabad-e *kívánnunk* a halált? A katolikus imakönyvek régi lelkitükreiben ott állt a kérdés: Kívántam-e a halált? Ez a lelkiismeretvizsgálati kérdés feltételezi, hogy az embernek nem szabad kívánnia a halált, hogy az élet megélésre érdemes, és hogy az egyén nem ura az életének. Egy idős asszonyra gondolok. Gyerekei voltak, férje volt, akit szeretett, barátai voltak. Aztán meghalt a férje, és két gyermekét is túlélte. Esendővé vált, és halálát kívánta. Joga volt ehhez a kívánsághoz. Egyszerűen nem hagyta, hogy bármit megtegyenek vele. Azért tudott meghalni akarni, mert *fontos* volt számára az élet, és mert többet várt az élettől, mint szervi működést. Ahogyan nem tudok elképzelni olyan kereszténytyt, aki időnkint nem kételkedik Istenben, nem tudok eléképzelni olyan erős és az élet szépségének hatása alatt álló embert sem, aki az élet értelmetlenségének és csödjének időszakaiban ne akarna meghalni. Ez a méltó halál kívánsága, amely abból indul ki, hogy az életnek megvan a maga minősége, hogy az élet nem közömbös valami, hanem meg lehet különböztetni a haláltól. Éppen az nem fog egyetérteni az élet *bármely* formájával, aki értékeli az életet.

Az embernek joga van ahhoz, hogy *belefáradjon* az életbe. Az élet munka: munka a külső életfeltételek fenntartásáért, munka önmagunkon, munka az emberekkel, akiket szeretünk és akikkel találkozunk. A munkában elfárad az ember, ahogyan egy fa is elfárad öregségében, és már nem virágzik és nem hoz gyümölcsöt. Emberi módon meghalni tudni azt is jelenti, hogy meg *akarunk* halni, hogy egyszer csak elegünk van az életből, nem akarjuk már a fiatalt, az erőset, a szépet játszani. A vallási szövegekben mindig egészen naiv módon fejeződött ki ez az „Elég!”. *Telemann* gyászkantátájában így hangzik:

Jöjj, szelíd halál, álom testvére,
jöjj, vedd át csónakom evezőit,
s vezesd életem ladikját
a jó reménység partjára,
ahol örökös nyugalom és öröm
mosolyog reám.

Annak természetes kívánása ez, hogy érjen véget a munkaidő: ne kelljen már keményen evezni, érkezzünk meg, és legyen szabad aludnunk. Ez az életfáradtság *nem életgyengeség*. A hosszú életmunka után megérdemeljük, miközben nem sajnáljuk, hogy éltünk.

Ha az embernek lehetősége volt valóságosan élnie, akkor megtanulhatta azt a felnőtt *alázatot* is, amellyel azt mondhatja: Nem vagyok minden. Halálom nem teszi kockára a világ életét és értelmét. Megtanulhatta: Nélkülem is tovább mennek a dolgok! És ezt nem a keserű beletörődés mondataként, hanem az abba vetett hit megnyilvánulásaként mondja ki, hogy az *Egésznek* az értelme több, mint az *én* földi életem.

Talán túlságosan békülékenyen, talán túlságosan „természetesen” hangzik, ami mondok, hiszen minden halál kemény, keserű, és az ember utolsó kínzó munkája. És van persze olyan halál is, amely nem teljes és megelégedett életet követ. Létezik a fiatal életek kegyetlen megsemmisülése. Van olyan, hogy csecsemők éhen halnak. Van háborúban elszenvedett erőszakos halál. Ki akar itt békülékenységet hirdetni!? De talán éppen egy meg nem élt és nyomorult élet után támad föl a *kiáltás* a biztonságos élet után, Isten után. Az áldozatok és pusztulások tudomásul vétele ellentmondásossá teszi az emberek hitét. Növekszik az élet jósága iránti kétségük, amikor azt tapasztalják, hogyan nyúznak, gyötörnek meg embereket. De mivel a hit senkiről sem akar lemondani, és azokról különösen nem, akiknek az élete nem vált teljessé, ragaszkodik ahhoz, hogy *a halottak* megmaradnak.

A hit sok képpel tapogatózik afelé, amit nem lehet elmondani, vagyis hogy a holtak Isten kezében vannak, hogy béke és nyugalom övezi őket, hogy abban a városban élnek, ahol letörlik könnyeiket, és hogy *nem* a semmi jeges szakadékába zuhantak. Sokat nem lehet mondani, mivel a halál széttöri a képeket és a szavakat. De hallgatni sem lehet, mivel a hit senkit sem hagyhat ki a reményből – a halottakat sem.

Forrás: Publik-Forum, 1994/2

A botránykő: Isten és a szenvedés

Jézus nem csukta be szemeit a tények előtt. Világosan látta: Isten nem fog beavatkozni, hogy megmentse „szeretett fiát” az emberi kezektől, és ugyanígy viselkedik az embert érő minden más igazságtalansággal, valamint a betegségekkel és természeti katasztrófákkal szemben is.

Miért nem tesz Isten semmit a rossz ellen, ha egyszer mindenható és szereti az embereket? Keresztény gondolkodók évszázadokon át hiábavalóan törték magukat, hogy megértsék ezt a „képtelenséget”: Hogyan lehet az a mindenható Úr, aki *ilyen* világot teremtett, ennek ellenére a szerető Isten? (Ez az ún. teodíceai probléma.)

Miért nem kételkedett Jézus mégsem ennek az Istennek a szeretetében? Végül is csak vágyálom volt számára az Atya, aki megvigasztalta őt az emberek rosszasága miatt? Vagy az elveszett paradicsom iránti vágyakozásának képződménye volt?

Az ember Jézus hitelreméltóságának még ezután következő vizsgálata meg fogja mutatni, hogy Jézus minden tekintetben tárgyilagosnak és a valósághoz alkalmazkodónak, vagyis pszichikailag normálisnak mutatkozott. Kapcsolata Istennel mint szerető Atyával olyan küldetésre képesítette, amely emberek millióinak életet töltötte be, és amelynek a hatása 2000 év múltán sem ért véget. Az a gondolat azonban, hogy „Isten szereti az embert, de hagyja szenvedni”, benne is robbanásig feszült tudatállapotot tudott létrehozni: ezt mutatja érzelmektől terhes reakciója, amikor Péter jó szándékú ellenvetésére – „Ilyesminek nem szabad történnie veled!” – sátánnak nevezi barátját. (Mt 16,22-23; Mk 8,32-33. Mai reflexiós szintünkön így kommentálhatnánk ezt: Azt a hangot, amelyet „Sátánnak” nevez, Jézus belülről hallotta. De ezt a „Sátánt” sem le nem tagadta, sem ki nem űzte, hanem tudatába integrálta, hiszen a „*Mögém*, Sátán!” azt jelenti: „Itt maradsz, de alá fogod vetni magad a döntésemnek.”)

Csodálatos azonban, hogy áthagyományozott szavaiban másutt nem találkozunk kifejezett módon ezzel a feszültséggel. Ebből arra következtethetnünk, hogy az ún. teodíceaprobléma nem volt probléma Jézus számára, s ezért várható, hogy mi is találunk nála fogódzópontokat e probléma legyőzéséhez.

Nem vakmerőség-e ma újra hozzászólni a teodíceai problémához, ha meggondoljuk, mennyi nagy szellemnek kellett már kapitulálnia előtte? Ha osztom is ezt a meggondolást, velem együtt kereső embertársaim elé tárom gondolataimat, hogy együttesen vizsgáljuk meg őket. A természettudományok története elég példát nyújt arra, hogy egy látszólag megoldhatatlan kérdésre magától megszületett a válasz, mihelyt valaki „helyesen” fogalmazta meg a kérdést. A helyes kérdésfeltevéssel könnyű megtalálni a választ, mint ahogy a helytelen kérdésfeltevés már maga is előre programozhatja a válasz lehetetlenségét! Tegyünk hát kísérletet kérdéseink felülvizsgálására!

Benyomásom szerint az Isten iránt érdeklődő ember gyakran nincs tudatában annak, voltaképpen mit is csinál. Természetesen Isten iránt érdeklődik, hiszen tudni akarja, milyen az Isten „objektíve”. Megfeledkezik azonban arról, hogy az Abszolútum sosem lehet objektum, tárgy az ember számára. Fogalmaink környezetünkkel érintkezve jöttek létre, és csak igen feltételesen alkalmazhatók arra, hogy milyen „az Isten önmagában véve”. Csupán *számunkra* adnak valamilyen jelentést a dolgoknak. Ha „megismerjük” is „Istent”, ezt a megismerést is önmagunkra vonatkoztatjuk, amennyiben Istent vagy „velünk szemben állónak”, vagy „velünk lévőnek” éljük meg. Az ember minden Istenre vonatkozó kérdésében már benne rejlik egy másik kérdés is: „Hogyan érint ez engem? Jó hozzám ez az Isten, vagy fenyegetést jelent számomra?” A kérdező ugyanis csüng az életén; bizalomra van szüksége ahhoz, hogy élhessen; tudnia *kell*, hogy ráhagyatkozhat-e erre az Istenre! E nélkül az egzisztenciális komolyság nélkül pusztán akadémikus lenne a kérdésfeltevése. (Még „a filozófusok Istenének” – a világtól teljesen elszigetelt – fogalma is ad bizonyos biztonságot a gondolkodó embernek: „Minden a legnagyobb rendben van; meg lehet bízni a világban és a megismerésben.” – „Jézus Krisztus Istene”, akit Pascal a filozófusok Istenével szembeállít, természetesen szintén nem „önmagában véve meggyőző”, hanem erőt vesz a kereső emberen, és váratlanul az élet új értelmével és új energiával tölti el.)

Ha egy (képzeletbeli) auschwitzi áldozat „velünk lévőnek” éli meg Istenét, akkor ez az Isten végső kétségbeesésében is vele lesz. Ha viszont „szembenállónak” éli meg, akkor perlekedni fog vele, szemrehányásokat tesz neki, vagy meggyűlöli. A teodíceai „probléma” azonban, vajon lehet-e Isten egyidejűleg mindenható és jóságos, egyik esetben sem fogja érdekelni.

Jézus olyan Atyának élte meg Istent, aki csak jó, és mindent elkövetett azért, hogy mások is bízzanak ebben az Istenben. Ezért igen hiteles, ha azt „halljuk”, hogy a kereszten így imádkozik: „Istenem, miért hagytál el engem?” (Mk 15,34; Zsolt 22,2). Ha nemcsak erre a rövid kiáltásra gondolunk, hanem az egész zsoltárra, akkor olyan ember áll előttünk, aki végső nyomorúsága ellenére kitart Isten iránti bizalmában. Ezt a zsoltárt nem véletlenül használták a haldoklók imájaként! Jézus szájában sem lehetett a kétségbeesés kifejeződése. – Ha megjelent volna egyik tanítványa a kereszt alatt, hogy megkérdezze: „Mester, miért hagyott el téged az Isten?”, Jézus akkor sem adott volna neki mást választ, mint szenvedése előtt: „Ha egy ember képes lenne is elhagyni a fiát, mennyei Atyám nem képes rá!” (Vö. Lk 11,13.) Imája belső megrázkódtatást és halálfélelmet fejez ki – de nem a teodícea-problémát szólaltatja meg. Bizalommal tudta „kilehelni lelkét” e szavakkal: „Atyám, a te kezeidbe...” (Ld. Mk 15,37 és Lk 23,46, ahol Lukács a Zsolt 31,6 szavaival értelmezi Jézus kiáltását.)

A teodícea-probléma olyan embereket foglalkoztat, akik *töprengenek* a szenvedésről (mások szenvedéseiről, vagy saját múltbeli szenvedéseikről). Akit *közvetlenül* érint a szenvedés, és hisz Istenben, az imádkozni vagy perlekedni fog, de mindenekelőtt szembeszáll a helyzettel. Utólag persze „meg kell birkóznia” azzal, amit átélt, s ennek során esetleg felülvizsgálja majd istenképét. Talán még Isten létét is tagadni fogja. Élni azonban csak akkor lesz képes, ha „rendbe tette” a dolgot, még ha csak abban a büszke és dacos autonómiában talál is nyu-

galmat, hogy immár Isten nélkül kell megmérkőznie a lét abszurditásával. Ez esetben is csupán keserű tapasztalatát szembesítette az „üdvösség" feltétlen vágyával, amely minden emberben él. Hívő keresztény nem ítélheti el ezért, mintha Isten ellensége és a pokol zsákmánya lenne. Jézus, aki maga is átélte a végső keserűséget, megértené őt, és talán egyszerűen azt mondaná neki: „Döntéseddel nem Atyám ellen lázadtál föl, hanem szenvedésed értelmetlensége ellen. Ezzel *azt* a hitet gyakoroltad, amely segít rajtad. Ily módon Atyám oldalára álltál, aki semmi mást nem vár a hitedtől, mint hogy »üdvözítsen téged«."

Térjünk vissza most a teodícea kínzó kérdéséhez. Jézus nem válaszolná meg azt a kérdést, „hogyan engedhette meg Isten Auschwitzot", mert ahhoz, hogy ezt megtehesse, előbb Isten helyébe kellene lépnie, erre pedig nem volt kész! Hamis kérdés, *hogyan* képes Isten valamire, mert őt sohasem fogjuk átlátni!

Ha egészen őszintén akarjuk megfogalmazni kérdésünket (és csak így érdemli meg a kérdés, hogy komolyan vegyük!), akkor nagyjából így kell hangzania: „Félek ebben az életben, ahol Auschwitz lehetséges! Még Istenben sem lehet megbízni?" – Ebben a pillanatban eltűnik a hagyományos (filozófiai-teológiai) kérdésfeltevés egész pátosza. A teátrális vádló, aki szaván akarta fogni Istent, elnémul, mint Péter, amikor Jézus visszautasította az ő „teodíceai problémáját". Itt áll az ember, kiszolgáltatottan és biztonság híján, és szembe kell néznie legrosszabb félelmeivel. A kérdés az, egyedül akar-e maradni. Ha vádolja Istent, akkor szemben áll vele, és egyedül van. Ha Isten oldalára áll és megragadja a kezét, már nincs egyedül. Merészen magáévá tette Jézus hitét, hogy *Isten szeretete a sötétséget is átfogja.* Jézus ugyanis még „emberi kezeknek kiszolgáltatva" is kitartott Atyja szeretete mellett, és az Atya meg is tartotta őt.

Jézus nem oldotta meg a teodíceai problémát, hanem másképp tette föl a kérdést. Bizalmával Isten oldalára állt, ahol elhanyagolhatóan kicsivé vált a probléma. Nem fojtotta el életének „sötét tapasztalatát", ellenkezőleg, bevonta azt istenképébe! Kitartott Isten szeretetéről szerzett tapasztalata mellett, és így még kivégzésének rettenetével is szembe tudott nézni. Miért volt képes erre? Mert meg volt győződve arról, hogy a halál nem fogja elválasztani az általa megtapasztalt Atya szeretetétől.

Ha összehasonlítjuk Jézus magatartását azzal, ahogyan a keresztény teológia a teodíceai problémával küzd, akkor azt kell mondanunk, hogy a keresztény teológusokból hiányzik Jézus bátorsága. Ha valaki világosan belátja, hogy a konkrét világ tapasztalata ellentmond saját istenképének, akkor – ha bízik e világ teremtőjében – csak *egy* lehetőség marad számára: ragaszkodnia kell tapasztalatához – és meg kell kérdőjeleznie az istenképét. Jézus pontosan ezt tette, amikor igehirdetésében egyszerűen figyelmen kívül hagyta az akkor uralkodó zsidó teológiát! Tőle éppen azt *nem* halljuk, ami a korabeli zsidó teológusok szemében magától értetődőnek számított, nevezetesen hogy az igazságos Isten a jó tetteket megjutalmazza, a rosszakat pedig megbünteti, az egyes ember életében csakúgy, mint az egész zsidó nép életében. Jézus istenképét külön fejezetben fogjuk még szemügyre venni, és nem találunk majd indítékot a „teodícea-probléma" fölvetésére. A teodícea-probléma ellentmondásai csak azért jöhettek létre, mivel tanítványai nem csupán továbbadták Jézus igehirdetését, hanem össze is olvasztották azt népük egész teológiájával – *egyetlen* és „magától értetődően" érvényes istentanná.

Merre vezet hát a mi utunk a szenvedést illetően, amit a világban látunk, és aminek magunk is ki vagyunk téve?

Próbáljunk meg ugyanabba az irányba tekinteni, amelybe Jézus nézett! Vele együtt induljunk ki abból, hogy életünket egy szerető Istentől kaptuk ajándékba. Ebben az egyszerű tényben (hívő, s ugyanakkor értelmes módon) megtalálhatjuk ennek az életnek az értelmét és feladatát is: megtaláljuk az „elrejtett kincset", ha minden pillanatban az *élet*, és ezáltal a Teremtő mellett foglalunk állást – persze nem szavakkal, hanem tettekkel.

Ebben a mondatban a szeretet egész életre szóló etikája rejlik. Ami egy életen át elvezet minket, az támasztékot adhat nekünk (akárcsak Jézusnak) a végső szükség válságában is, legyen az a rák okozta hosszú szenvedés vagy Auschwitz gázkamrája. Vessük el végre azt a pátoszt, amely abban a követelésben rejlik, hogy Auschwitz után másfajta teológiát kell írni. Már jóval Auschwitz előtt is másfajta teológiát kellett volna írni, nevezetesen Jézus szellemének megfelelő teológiát! A szenvedő ember számára mindegy, hogy a holokauszt vagy Sztálin egyik koncentrációs táborának áldozata-e, hogy Pilátus küldi-e a keresztre vagy a keresztény inkvizíció égeti meg. Ne csináljunk úgy, mintha Hitler olyan egyedülálló személy lett volna, mint soha senki előtte!

Ha Jézus álláspontjára helyezkedünk, a nagyon is kérdéses emberi történelemre tekintve nem azt fogjuk már kérdezni, mit kellett volna másképp csinálnia Istennek, hanem azt, hogy mit kellett volna másképp csinálniuk az embereknek! És ugyanezt fogjuk kérdezni saját életünk minden helyzetében is, valahányszor *nekünk* kell döntenünk valamiben.

Sárdy Péter

Ez az írás részlet a szerző Jézus kincse emberek kezében c. könyvéből, amely idén tavasszal jelent meg az Elpidia Kiadó gondozásában (lásd „Érted vagyok" 2001. április, 19. o.).

A szerkesztőség örömmel venné, ha az Olvasók vitaindítónak tekintenék ezt a cikket, és megírnák saját véleményüket, tapasztalataikat a szóban forgó problémáról.

Doris Weber

Ó Istenem, mibe kerül nekünk ez a Vili!

Vili tolószékben ül. Vili szervezetében tulajdonképpen semmi sem működik. Nem tudja mozgatni a testét, nem tud egyedül lefeküdni, belei sem működnek megfelelően, egyik keze teljesen elsatnyult, beszélni nem tud, enni sem tud rendesen. „Nyomorúságos disznólkodás az egész élet Vili körül”, mondja *Olaf Schlote* brémai művész és fotográfus, de amikor Viliről mesél, ragyognak a szemei: „Csoportunkban Vili volt az abszolút legerősebb személyiség. Úgy tudott lelkesedni, hogy mindnyájunkat megfertőzött, és olyan bátran tudott őszinte lenni, hogy azzal újból és újból inspirált és provokált engem. És az emberek iránti nyitottsága! Ott ült a tolószékben, a gyerekek pedig rohantak hozzá, a felnőttek keresték a társaságát. Miközben mi valamennyien egy sarokban szorongva ácsorogtunk, és nem nagyon boldogultunk a helyzettel, Vili mindannyiunkat felsorakoztatott, és bemutatott egymásnak. Igen, ez a Vili, akinek végső soron semmije sem működik, aki őrült sok pénzbe kerül és elképesztő mennyiségű orvosi ellátást és gondozást igényel. Csodálatos volt ezzel az emberrel együtt dolgozni. Nagyszerű volt!”

Vili, akinek semmije sem működik. Mibe kerül ez az ember! Az orvosi ellátás, a gondozószemélyzet fizetése. A teljesítménykatalógusok és az ellátási kulcsok, a percre kiszámított költségek alapján rettenetes ez a ráfordítás, amit Vili, a költségtényező fölemészt. Olaf Schlote, a művész és fotográfus értékes embernek látja Vilit: „Azért értékes, mert igen rossz életfeltételei ellenére Vili megbirkózik az életével, és ezzel hallatlan módon hozzájárul a társadalom életéhez és az élet egészéhez is; ez megfizethetetlen, ez a lehető legnagyobb tiszteletet és megbecsülést érdemli. De az emberek épp az ellenkezőjét tanúsítják az olyanok iránt, mint Vili.”

Olaf Schlote a tolószékes Vilivel és még néhány más emberrel, fogyatékosokkal és nem fogyatékosokkal, színészekkel és táncosokkal elvonult a Watt-tengerhez. Vilinél mindig ott volt a magnója, mivel nagyon szívesen hallgat tangót. „A felvételek során különösen szép volt – írja Olaf Schlote –, hogy a tengerben szemmel láthatóan az örök folyamatok mennek végbe, az ár és az apály, az érkezés és a távozás, végső fokon pedig a halál és az elmúlás.” A valóság és a fikció határán mozgó ötlet nyomán olyan kép született meg Vili magnójával, esernyőkkel és táncoló emberekkel, mintha Vili tolószéke is részt venne a táncban. A jelenet Federico Fellini filmjeinek álomvilágára emlékeztet; Fellini világában nincs normális és nem normális, ő a sokféleséget ünnepli, és minden embert mint unikumot, mint az emberi faj egyedülálló megjelenését – írva van ugyanis: „Ne csinálj magadnak faragott képeket!”

Olaf Schlote, a fotográfus dacosan szembeállítja képeit a fejünkben lévő képekkel. Más kortárs fotográfusokhoz hasonlóan ő is „a fogyatékos emberekről és életvilágukról alkotott kollektív képemlékezet *ellenében*” állítja ki képeit, ahogyan a katalógusban áll; „a kollektív tudatot ugyanis makacs sablon-elképzelések határozzák meg, miszerint a fogyatékos emberek szinte kizárólag rondák, gyengék, gyámoltalanok, passzívak vagy panaszkodók”. Olaf Schlotének sikerül a saját, egészen másfajta képeit befognia a kamerába, olyan képeket, amelyek szeretetteljes találkozásokból születtek: „Rendkívül becsületes találkozások voltak ezek. Ezzel az őszinteséggel gyakrabban lehet találkozni az ilyen emberek között, mint az ún. »normálisak« között. Ők teljes személyiségként veszik tudomásul a másik embert, és nem csupán annak teljesítményeit látják, azt, hogy mi mindent tud és milyen remek alak az illető. Ezek az emberek nem hagyják, hogy elvakítsák őket; hihetetlenül melegszívűek és kedvesek.”

Minden ember önálló, felcserélhetetlen és megismételhetetlen műalkotás, akinek egyedülálló méltósága van. Amikor ez az alkotói gondolat már nem létezik többé, akkor kihal a szeretet. Helyébe a számító méricskélés lép, s az lesz a kérdés, tökéletes-e vagy nem tökéletes, méltó-e vagy nem méltó az életre. Az egyedülállóság helyébe a norma lép, a mértékre szabott ember, a dizájn-bébik, az azonos ikrek, a kópiák, s nem lesznek többé eredeti egyedek. Olaf Schlote születésnapjukon fényképezett le fogyatékos embereket, mert együtt akart örülni velük annak, hogy élnek, hogy léteznek, és mert dokumentálni akarta egyedülálló voltukat, feketén-fehéren: „Drámainak találom, hogy mihelyt kívülről diagnosztizálnak valamit, mielőtt megszületett volna az ember, máris beskatulyázzák, mert vannak olyanok, akik azt hiszik, dönthetnek életről és halálról, anélkül hogy tudnák, az illető milyen csodálatos emberré válhat: olyanná, aki megfertőz majd másokat az életörömével, a nyitottságával, az osztozásra való képességével, az érzelmeivel, a kívánságaival, a vágyaival, egyszerűen mindennel, amije csak van. De ennek nincs lobbija a mi társadalmunkban.”

Színváltás: a limburgi pályaudvar. Edvárd vár ott rám a csarnokban. Kezében fehér liliomot tart. Ízléses a ruházata. Fekete póló, fekete nadrág, haja is fekete, mértéktartó vöröses csillogással. Edvárdról igazán nem lehet elmondani, hogy nem feltűnő. Még sosem láttam ilyen arcot. Nincsen álla, nincsenek fülei. Szemei bandzsán állnak, s ez melankolikus mélységet kölcsönöz ennek a különös arcnak. Edvárd udvarias és megközelíthetetlen. Nem bizalmaskodik, csak lassan enged magához mindent. Amikor visszaemlékezem rá, ismét érzem azt a nyugalmat, amely körülveszi. Ahol megjelenik, minden elhalkul, szinte meditatívvá válik. Edvárd egy áll és fülek nélküli Buddha. Úgy áll itt a pályaudvar csarnokában, egy szál fehér liliommal. Sosem nevezné magát fogyatékosnak. Azt mondja, az ember nem válik értékesebbé a külseje révén, noha ő maga igen nagy súlyt helyez rá. Szívesen járkálok vele Limburg utcáin, és azt kérdezem tőle, észreveszi-e, hogy merednek rá az emberek? „Világosan érzékelem, de megtanultam, hogy eltekintsek ettől, és ne vegyem figyelembe az agresszív bámulást. Tudom, ki vagyok, tudom, mi az utam, azt is tudom, hogyan hatok az embertársaimra. Ez nem az én problémám önmagammal, hanem az embertársaim problémája velem.” Újságcikket mutat, amelyben egy szakorvos magyarázza a betegségét. Ezt olvasom benne: „A szindróma veleszületett, és az első öt magzati hétben keletkezik genetikai hibák miatt. Lehetséges a bandzsaság, a nyitott harapás, a hiányzó áll és a hiányzó fülkagylók. E fő ismertetőjegyek mellett számtalan más torzulás is lehetséges egyedi megjelenésben...”

Edvárd arra emlékszik gyerekkorából, hogy hosszú-hosszú időket töltött kórházban, sok félelemteli éjszakát az édesanyja nélkül. „Ma egyáltalán nem hoznák világra az ilyen embereket, mint én", mondja. Ezért szívesen beszélgetne olyan szülőkkel, akiknek ugyanilyen „defektusú" gyerekük van, vagyis akik Franceschetti-szindrómával születtek, ahogy a szaknyelv mondja. Elmondaná nekik, hogy szívesen él. Akkoriban, húsz évvel ezelőtt nem ismerték ezt a betegséget, nem is tudták, mit kezdjenek vele. Az egyik klinikai főorvos gumikesztyűt húzott, „Na, nézzük csak!", mondta, és belekapott az arcába, mire a kisgyerek Edvárd lekent neki egy pofont, mert sértve érezte magát emberi méltóságában. Így aztán hamar rájött, hogy másképp néz ki, mint a többiek, hogy valami nem stimmel nála. Nem úgy néztek rá, mint emberre, hanem mint kutatási tárgyra: „Ha elmentem a klinikára, ez azt jelentette: Már megint itt van az érdekes eset! Hívták a főorvost, azt meg összehívta a kollégáit. Fogorvosok jöttek, és mindegyik meg akart nézni, meg akart tapogatni. Olyan volt, mintha a frankfurti állatkertben lettünk volna."

Hogyan fest az élet abban a társadalomban, amelyben a perfekcionizmus vált életstílussá, az egész személy minőségi pecsétjévé? Edvárdnak sok barátja van. Már gyerekként igen együttérző és szeretetteljes volt többiek iránt. Szülei megtanították arra, hogy ne perlekedjék a sorsával, s ezt jól meg tudták tanítani, mert ők sem perlekedtek. Ennek ellenére számtalan sérülés érte, a bámészkodás és szájtátás nem is volt a legrosszabb; kegyetlenebbek voltak azok az emberek, akik megálltak előtte, zavartan csóválták a fejüket, és azt mondták: „Istenem, hogy nézel ki...!?"

Edvárd már korán magas falakat emelt a lelke köré. Szereti a könyveket, a zenét, kis lakása az ő kis világa. Edvárd valóságos esztéta. Azt mondja, szüksége van a szép dolgokra maga körül, és arra a légkörre, amelyben jó dolgok történnek vele. Minden illik egymáshoz: a fehér liliom a vázához, a váza a képhez, a kép a díványhoz. Fürdőszobájában egy tökéletes testű atlétát ábrázoló görög szobor áll, a hatalmas fotókról tökéletes arcú férfiak mosolyognak. Edvárd figyeli, hogyan jár végig a tekintetem lakása helyiségein. „Talán azért van szükségem ezekre a tökéletes emberekre magam körül", feleli kimondatlan kérdésemre, „mert én magam olyan tökéletlen vagyok". „Egyáltalán nem találod magad szépnek?", kérdezek vissza tehetetlenül. „Szépnek?", mondja, és mosolyog. Majd így folytatja: „Ez nézőpont kérdése. A definíciótól függ. Mi alkot egy arcot? A szemek. Az orr. A bőr. A homlok. Itt van az áll. Itt vannak a fülek. Az ajkaid megvannak, szépek a szemeid, szép az orrod! – épp elég bókot kaptam már. De nem olyan egyszerű így széttagolni a dolgokat; sokak számára csak az arc egésze létezik; az én szememben a szépség a részletekben van."

Edvárd varázsszava a „finomság". Az élet kis dolgai teszik az élet teljességét. A virágok, a napsugár, a reggeli kék ég. „Ezeknek a részleteknek az összege, ez a boldogság", mondja Edvárd. Nemsokára megoperáltatja magát. A plasztikai sebészet legmodernebb eszközeivel fogják fölépíteni az állát, és új füleket ültetnek a fejére. Nem akarja egy halott fülét megkapni, ezt hátborzongatónak tartaná; viszont lelkesen beszél azokról a titáncsavarokról, amelyekkel a külön számára elkészítendő, és teljesen valódinak látszó műfüleket fogják a koponyacsontjába csavarozni. Már előre örül a műtét utáni időnek; úgy véli, akkor majd egy kicsit még jobban élhet majd, mint ahogyan amúgy is él. Ha ezt a Franceschetti-szindrómát mégsem lehetne operálni, nyugodtan élne tovább úgy, mint eddig, „mert – ahogy mondja – már ma is boldog vagyok".

Boldog? Boldogság ez? Ha az ember úgy néz ki, mint Edvárd, vagy olyan súlyosan fogyatékos és ápolásra szoruló, mint Vili, vagy egy baleset után tolószékbe kerül, mint Ditta, akiről később még szó esik majd? Ennyi szenvedés! Ez nem lehet boldogság, legalábbis így ítéli meg a mai, posztmodern társadalom. Ennek az elviselését nem lehet elvárni az embertől. „Kitől nem lehet elvárni?", kérdezi *Ulrich Eibach* teológus, a bonni egyetemi klinika kórházlelkésze, és arra figyelmeztet, hogy az elvárhatóság vagy el nem várhatóság érvével az ember önmagát hozza egzisztenciális veszélybe, mert a prenatális, azaz születés előtti diagnosztika folyamatosan bővülő lehetőségei révén a szülők egyre gyakrabban állnak majd az előtt a kérdés előtt: Világra kell-e hoznunk ezt a génhibás gyereket, vagy sem? Akarjuk-e, hogy világra jöjjön, vagy nem? És már a gyanú is – hiszen nem minden prenatális diagnózis ad teljes bizonyosságot – fel fogja jogosítani őket a gyermek *ellen* szóló döntésre, mivel többé nem várható el, hogy vállaljanak egy esetleg beteg gyereket. A modern orvostudomány a géntechnikával és a prenatális diagnosztikával karöltve azt a káprázatot kelti, hogy minden anyának, minden apának joga van az egészséges, tökéletes gyerekre. Minden egyéb csak szenvedés, aminek a vállalását nem lehet elvárni tőlük. Ez a társadalom azonban elfelejti azt a tényt, mondja Ulrich Eibach, hogy ez az ún. „elvárhatósági etika" logikus és kegyetlen következményekkel jár: „Ha például megkérdeznénk, elvárható-e egy családtól, hogy egy ápolásra szoruló öreget, vagy egy baleset következtében fogyatékossá vált fiatalt ellásson, talán akkor is ezt a választ kapnánk: Nem várható el. Ezzel azt *mondjuk*, hogy az ilyen életet nem érdemes megélni, valójában pedig azt *gondoljuk*: ez túl nagy megterhelés számunkra. Ha pedig érvényes ez az élet fejlődésének születés előtti időszakára, akkor a születés után is érvényesnek kell lennie. Minek tartsunk akkor életben egy fogyatékos gyereket, miért ne hagyjuk éhen halni, vagy akár miért ne öljük meg?"

A dolgok következetes végiggondolása ezt jelentené: Miért ne vitassuk el az élet jogát, és miért ne öljünk meg minden olyan embert, aki nem felel meg egy perfekcionista társadalom uralkodó szabványainak, és már nem tud hozzájárulni e teljesítményi társadalom boldogságához és bruttó nemzeti össztermékéhez, akár testi vagy lelki sérülése miatt, akár öregsége vagy rokkantsága miatt? Ilyesmi mindenkivel előfordulhat. Mindenkit ki lehetne iktatni, ha baleset, betegség vagy csupán öregsége miatt hirtelen az „el nem várhatók" csoportjába kerül. Ulrich Eibach azt mondja: „Ez a tökéletes emberkép egyre világosabban körvonalazódott a háború utáni időben, főleg a hatvanas évektől. Egyidejűleg azt látjuk, hogy az orvostudomány hatalmas fejlődésen megy át, különösképpen a genetika és a születés előtti időszakkal foglalkozó tudományág. Ez az emberkép és ez az orvostudomány egymásba fonódik, kölcsönösen kiegészíti egymást abban az individualista társadalomban, amelyben az ember már csak önmagáért él, s amelyben a jelszó az önmegvalósítás, a boldoggá válás bármi áron. Ekkor már nem értik az emberek, hogy feladatként kapjuk embertársainkat és embertársaink bajait. A felebaráti szeretet feledésbe merül. Úgy vélem, hogy az az ember, aki már nem Isten színe előtt él, aki már nem annak tudatában él, hogy életéről számot kell adnia Istennek, aki az élet sikerét csak abban látja, hogy teljesülnek-e a vá-

gyai, hogy meg tudja-e valósítani önmagát, hogy autonóm-e, az csak egyetlen nézőpontból tud embertársaira tekinteni: Milyen hasznot hajt nekem a másik? Ez bizonyosan összefügg azzal, hogy ebben a társadalomban darabjaira törik az istenhit. Az istenkérdés nem utolsósorban akkor vetődik föl, amikor megtapasztaljuk a szenvedést és az élet határait, amikor elbizonytalanodunk. Azzal, hogy mindezt távol tartjuk maguktól, többé nem tesszük fel magunknak az istenkérdést sem.”

Ulrich Eibach szemében azért veszélyes ez a perfekcionista emberkép, mivel ellenképeként az értéktelen élet elképzelését hozza létre. Embertársainkra rászorultnak lenni a gyengeség jele, negatív dolog; ez nem fit, ez csőd, nincs már értelme; „csakhogy többé-kevésbé valamennyien töredékek vagyunk, többé-kevésbé egyikünk sem az, amit ideálként hordozunk magunkban magunkról. Ismételten kudarcot vallunk erkölcsileg, az élettel szemben támasztott követeléseinkben, a kapcsolatainkban, akadályozhatnak minket mások a dolgainkban, bármelyikünk máról holnapra agyvérzést vagy infarktust kaphat, balesetben megrokkanhat, s attól kezdve rászorul másokra. S ha nem bízhatunk abban, hogy szeretettel ápolnak, egyáltalán szeretnek majd minket így is, akkor – annak következtében, hogy társadalmunkban kihűlőben a szeretet – megszületik a tétel: »Inkább meghalok, inkább öljenek meg«”.

A társadalom azért hidegül el, mondja Ulrich Eibach, mivel nem tűri már meg magában a fogyatékos és ápolásra szoruló embereket. Nem létezik már az a fajta boldogság, hogy a nehéz időkben is számíthatunk a felebaráti szeretetre. A keresztény értékek elveszítik jelentőségüket: „Azt gondolom, amilyen mértékben már csak az evilágiság távlatából látják a világot az emberek, olyan mértékben fog erősödni az a gondolat, hogy mi értelme lenne elviselni a súlyos szenvedést, a súlyos fogyatékosságot, ha az életnek úgy sincs folytatása a túlvilágon. Valamennyien úton vagyunk az istenképiség felé; nem azáltal vagyunk Isten képmása, amit létrehozunk, vagy amilyen teljesítményeink vannak, hanem csak azáltal, amire Isten rendelt minket. Isten már ma így szól hozzánk: »Már most odaítélem nektek azt a méltóságot, amely egykor jellemez majd titeket, azaz hogy az én képmásam lesztek, hogy közösségben lesztek velem«, de mindannyian még csak úton vagyunk a beteljesedés, a tökéletes istenképiség felé, s ha életünket ebből a távlatból nézzük, akkor nincs többé értéktelen élet, mivel a mégoly fogyatékos ember is, az is, aki talán semmilyen szellemi aktivitásra nem képes, aki sosem autonóm, aki mindig másokra van utalva, aki talán nincs is öntudatánál: ez az ember is halad a maga beteljesedése felé, ő is Isten kívánt gyermeke, aki a beteljesedése felé tart. Minél inkább elvész azonban ez a távlat, annál nehezebbé válik, hogy értelmét lássuk a fogyatékos életnek, és ragaszkodjunk ahhoz, hogy létezik elveszíthetetlen emberi méltóság.”

A társadalom olyan mértékben fogja Istent is szem elől téveszteni, amilyen mértékben eltünteti látóteréből a fogyatékos, beteg, öreg és ápolásra szoruló embereket, s amilyen mértékben az otthonok, intézmények és kórházak professzionális segítőire utalja a gondoskodást és az együttérzést, maga pedig úgy tesz, mintha őt nem támadhatná meg a szenvedés, a betegség és a halál – folytatja a kórházlelkész Ulrich Eibach: „Társadalmunkból elsősorban nem racionális gondolkodásunk miatt hal ki az istenhit, hanem amiatt, amit az életben gyakorolunk, ami meghatározza az életről alkotott elképzeléseinket. Vagyis attól hal ki, hogy az autonóm, magunk által meghatározott élet fikcióját kergetjük, és hogy már nem találkozunk a szenvedés, a fogyatékosság, a megöregedés, az ápolásra utaltság realitásával, végső soron a halál realitásával. Ettől hal ki az istenhit. Mert mihelyt az ember szembesül ezzel a realitással, rákényszerül arra, hogy elgondolkodjék az életéről, ennek az életnek az értelméről és az istenkérdésről. Sokkal többet kellene gondolkodnunk erről az összefüggésről, tehát hogy a szenvedés dimenziójának a társadalomból való kizárásával egyúttal az istenhit is kihal.”

Ditta 41 éves. Húszévesen súlyos baleset érte, azóta deréktól lefelé béna. „Jól emlékszem még arra, amikor a baleset után kijöttem a kórházból, s aztán először mentem tolószékkel diszkóba; odajött az egyik barátnőm, és azt mondta: Én nem lennék képes erre, a helyedben kinyírtam volna magam... Azért mondanak ilyesmiket az emberek, mivel nem akarnak szembenézni saját sebezhetőségükkel, saját halandóságukkal.”

Mióta Ditta tolószékben ül, aktívan dolgozik a fogyatékosok mozgalmi életében. Fő témái az eugenika, a prenatális diagnosztika, a kényszersterilizáció és a haldoklók segítése. Az emberi kromoszóma-állomány feltérképezését és a prenatális diagnosztikát így kommentálja: „A fogyatékos élet leértékelése zajlik. A nép tudatában kialakul a meggyőződés: Ilyesmire ma már nincs szükség, ma már senkinek sem kell fogyatékos gyereket világra hoznia. Azt hiszem, a fogyatékos gyerekek szüleinek nehezükre esik annak átélése, hogy *szabad* ilyen gyereküknek lennie, *szabad* ilyen gyereket szeretniük, mivel folyton igazolniuk kell magukat, és folyton azt kell hallaniuk: »Ma már igazán nincs szükség ilyesmire, hiszen létezik prenatális diagnosztika. Ezt tudnod kellett volna! Ezt megakadályozhattad volna!« Holott tudjuk, hogy a legtöbb fogyatékosság nem a születés előtt jön létre, hanem a szülés közben és után, vagyis minden géntechnikai tudásunk ellenére változatlanul fennáll annak a lehetősége, hogy egy életre fogyatékosok legyünk. Álokoskodás azt gondolni, hogy az ember egy napon mindent a hatalmába kaparint majd, minden gyermek egészséges és szép lesz, nem lesz rák, nem lesz AIDS, valamennyien százötven évet élünk majd, és utolsó pillanatunkig boldogok leszünk.”

És ha oda jutunk, hogy a bébi-dizájnerek mérték szerint alkotják meg az embert, hogy csupa makulátlan és hibátlan lombikemberke ugrál majd le a futószalagról, hogy a szép új világ istenei saját képükre és hasonlatosságukra teremtenek embert? Ditta szemében nem vonzó ez az elképzelés: „Olyan lenne ez, mintha mindenkinek azonos alakja lenne, egyforma magasak lennének; unalmas lenne az egész. Már senkin sem akadna meg a szemünk, mert mindenki egyformán laposan festene. Én kedvelem a sarkokat és az éleket, a stilizálás és a laposság nem az én esetem. Azt hiszem, elszegényedés lesz ez, egyszerűen sok minden eltűnik, és nem lesz már, aki észrevegye, hogy eltűnt.”

Sok minden nem létezik majd akkor: Vili a tangózenéjével, Edvárd a fehér liliommal, és Ditta, az öntudatos nő a tolószékben. Soha többé. Az emberek sokfélesége odalesz. Hiányzó képek c. kiállításán Olaf Schlote végezetül egy olyan embert mutat meg, aki eggyé válik a földdel, aki visszatér az örökkévalóságba, és hozzáfűzi: „Ebben a halálban van valami békés, valami, ami összeköt minden emberrel. Mert ha odajutunk, hogy beadjuk a kulcsot, akkor már nem számít, ki vagy mi voltunk az életben, mit vívtunk ki és mit teljesítettünk; mindez nem számít már. A halál mindannyiunkat egyenlővé tesz.”

Forrás: Publik-Forum, 2001/5

Egyforma, gondtalan és lélektelen

Álom az „optimalizált" emberről

Úgy tűnik, manapság már az ember dönthet az emberi élet kezdetéről és végéről. A kutatások előrehaladása azonban egyúttal felszabadította az orvosi mindenhatósággal összefüggő fantáziákat is: kialakult a betegségektől „megszabadult", hiba és szenvedés nélküli ember képe.

Ez a *bioetika* világképe. Ez az etika szolgáltatja az elméletet a modern biotechnikai orvoslás, a géntechnika, a humángenetika, valamint a szaporodás és a szervátültetés tudományának igazolásához. Az utóbbi húsz évben az USA-ban és az angolszász térségben létrejött, s onnan Európába benyomult bioetika azt a látszatot kelti, hogy egyetemes etika; képviselői úgy vélik, ezzel az ***állítólag*** egyetlen „racionális" etikai kezdeményezéssel ***képesek tudományosan megválaszolni az emberi élet „értékének" vagy „értéktelenségének" kérdését***. A bioetika hívei körében egyrészt gazdasági érdekektől vezérelt emberek rajai találhatók meg: ők nagy bevételeket várnak például géntesztek vagy genetikai manipulációk révén előállított gyógyszerektől, másrészt pedig betegségektől fenyegetett vagy fogyatékos emberek, akik szenvedéseik enyhítését vagy a fogyatékosság nélküli életet remélik.

A *genom* (a teljes kromoszóma-állomány) elemzésére vetett tekintettel ***a bioetikusok arról beszélnek, hogy jogunk és kötelességünk megtervezni az egyén életét***. Egyikük, *Hans-Martin Sass* azt írja, hogy az állam nem tudja „erkölcsileg igazolni" az ilyen (a lehetséges betegségek szempontjából történő) genom-elemzések tilalmát, majd így folytatja: „A géntesztekkel és génterápiával megvalósított betegségek-megakadályozás, a megelőzés, az egészséghez mért foglalkozásbeli tevékenykedés és szabadidő-alakítás" magasabb szintű életminőséget adhat a nagykorú polgároknak, mint „tudatlanságuk és »a természet szerencsejátékának« való kiszolgáltatottságuk".

A biotechnikai kor világképe tehát hatályon kívül akarja helyezni „a természet szerencsejátékának" szabályait. Ehelyett az ember kényszeríti rá a természetre – beleértve saját faját is – a játékszabályokat, odáig menően, hogy genetikailag kiszűri a hibás, „megélésre nem méltó" életeket. Azzal, hogy a bizonyos genetikai hibákkal vagy betegség-hajlamokkal bíró embereket selejtnek minősítik, amelyet a születés előtti diagnosztika módszereivel a lehető legkorábban ki kell irtani, ***a tökéletes, manipulatív módon létrehozott ember képét festik ígéretként a horizontra***.

Már beszélnek a legsúlyosabb, öröklés útján szerzett elmebetegségek kiküszöbölésének etikai kötelezettségéről. „Az élet megtervezésének joga és kötelessége" mint az emberi cselekvés normája az USA-ban azt eredményezte, hogy az élet- és betegségbiztosítók géntesztek elvégzését szabják feltételül a szerződéskötéshez. A betegbiztosító pénztárak nem biztosítják a családi biztosítás keretében azokat a meg nem született, akiknél fennáll valamilyen örökletes betegség valószínűsége. Az élettervezés társadalmi normává emelt kötelessége azt parancsolja, hogy a leendő anya vegye igénybe a géntesztet, és megfelelő diagnózis esetén vetesse el a gyerekét. Az egyén döntési szabadságának állítólagos növekedése a géntechnológiai módszerek használatának kényszereként lepleződik le: e módszerek célja saját örökítőanyagunk vagy saját utódaink „optimalizálása".

A bioetika egy lélek nélküli, rendkívül bonyolult biokémiai gép képét vetíti elénk. A biotechnikai kor a komputer képére és hasonlatosságra rajzolja meg a természetet és vele az embert, s a kibernetika nyelvén mondja el a teremtéstörténetet. Úgy tűnik, a biotechnikai kutatás fejlődése, és különösképpen az emberi kromoszóma-állomány térképének elkészítése lehetővé teszi, hogy kikutassuk és emberi döntéseknek vessük alá az emberi egzisztencia minden titkát. Az emberi testnek mint az orvostudomány és a biológia tárgyának megszületése, illetve anatómiai képződményként, mechanikai konstrukcióként való eltárgyiasítása már a 16. században végbement. *Descartes* francia filozófus vezette be a szubjektum-objektum kettősségét; ennek értelmében a test nem más, mint emberi gép, a beteg ember pedig a rosszul megcsinált órához hasonlít.

* * *

Ez az emberi modell azonban teljesen egyoldalú, és teljességgel kikapcsolja a pszichoszociális dimenziót és az emberről mint testi-lelki-szellemi egységről alkotott elképzelést – de ***természettudományos szempontból sem tartható***. Ha minden ismert betegséget kiküszöbölnénk, más betegségek lépnének a helyükbe. Jó példa erre a folyamatra a baktériumok antibiotikumokkal folyó, ötven év óta tartó „elűzése": a „therapia magna sterilisans" elve (vagyis a baktériumok totális kiirtásának kísérlete) következtében mára egészen új, ellenálló baktériumtörzsek fejlődtek ki, amelyeket már nem lehet elpusztítani. Így hozza létre az orvostudomány a maga szörnyeit.

A bioetika nagyon is fölteszi az emberi manipuláció határainak kérdését, de a pluralista, világias társadalomra utalva tagadja annak lehetőségét, hogy elfogadjunk olyan alapvető, általánosan érvényes etikai normákat, amelyek nem a természettudományos világképből származó értékekből táplálkoznak. A bioetika célja nem az, hogy alapvető etikai határokat húzzon meg, hanem az, hogy az egyes esetekben mérlegelje a javakat, azaz „etikai részletelemzést" végezzen.

A társadalom világiasságára és pluralitására utalva a bioetika élesen elhatárolódik minden olyan „rendhagyó etikától", amely kizárólagossági igénnyel lép föl. A bioetikai világkép „fundamentalistának" és világidegennek rágalmaz minden olyan álláspontot, amely a természettudományos gondolkodásmódon kívül álló értékrendszerre hivatkozik. Az egyetemesen érvényes emberi méltóságra hivatkozást is fundamentalizmusként veti el, az élet szentségére történő utalást pedig irracionalizmusként kárhoztatja, s ***azt követeli, hogy a „fundamentalista" álláspontok helyébe a nagykorú polgárok demokratikus játékszabályokon alapuló párbeszéde lépjen***. „A demokratikus társadalmakban élő nagykorú polgárok játékszabályainak ellentmond, hogy természetjogi vagy istenjogi alapon, egy vagy több párttal folytatott párbeszédet megelőzően, eleve rögzített tartalmakkal töltsük fel az olyan fogalmakat, mint a »természet« vagy az »emberi méltóság«" – írja a bioetikus *Sass*, miközben elegánsan figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a nagykorú polgárok különböző csoportjai *eltérő előzetes ismeretekkel, felhatalmazásokkal és érdekekkel vesznek részt ebben a döntési folyamatban.*

A bioetikusok követelése, azaz hogy folytassunk értékmentes, az eredményre nyitott vitát a nyitott társadalomban, olyan eszköznek bizonyul, amellyel ***saját normáikat akarják érvényre juttatni***. A tudományos haladásba, az egész anyagnak a saját halhatatlanságunk álmáig terjedő uralásába vetett hit ugyanis legalább olyan mértékű normaállítás, mint az a hit, amely vallási vagy természetjogi forrásokból, avagy a klasszikus filozófiából táplálkozik.

Az eutanázia ausztrál szószólója, *Peter Singer* teljesen „ideológiamentesen" tesz különbséget értékes és értéktelen, megélésre méltó és megélésre méltatlan élet között. Hogy ezt a különbségtételt tudományos mázzal lássák el, *Singer* és más bioetikusok különbséget tesznek „az ember mint a faj egyede" és „a személy" között. *Singer* szemében egy „gyógyíthatatlanul visszamaradott ember" is „tagja a *homo sapiens* nevű fajnak, de nem személy", mert ahhoz, hogy az lehessen, egy sor minőségi ismertetőjegy meglétére lenne szükség, olyanokra, mint az „öntudat, önkontroll, érzék a jövő iránt, érzék a múlt iránt, kapcsolatteremtési képesség, a másokkal törődés képessége, kommunikáció és kíváncsiság".

A bioetikai világképben tehát ***az egyén csak tulajdonságaival és teljesítményeivel szerzi meg a méltósághoz és a védelemhez való alapjogait***, amelyeket így másoknak köszönhet, azoknak, akik döntenek arról, kielégítő tulajdonságok és teljesítmények jellemzik-e. E szint alatt az emberi élet személytelen, nincs értelme, nincs méltósága, nincs értéke és nincsenek jogai. Szabad megsemmisíteni is. Ily módon a bioetika – teljesen megváltozott társadalmi előjellel – ismét azt az álláspontot foglalja el, amely a nemzetiszocializmus idején állítólag értéktelen emberek millióinak megsemmisítéséhez vezetett.

A modern eugenika az emberi jólét és haladás elkötelezettjeként lép színre, de technikailag nem kivitelezhető már élő emberek meggyilkolása nélkül. Az a célja, hogy kiküszöbölje a megbetegítő géneket, de az is, hogy javítsa a jó közérzetet, a teljesítőképességet, és bővítse az emberiség képességeit és adottságait. Nem egy elitnek vagy egy rasszista válogatás alapján létrejövő kisebbségnek, hanem az egész emberiségnek ígér előnyöket. Eközben *eltűnik a határ a genetikai hibák kijavítása, a fajnemesítés és az egyéni élet „optimalizálása" között*. „Mihelyt elhatároztuk, hogy belebocsátkozunk az emberi génekmanipulációjának folyamatába, nincs többé megállás" – írja a biotechnikai kor kritikusa, *Jeremy Rifkin*. „Ha az ember génállományának megváltoztatásával meg lehet gyógyítani a cukorbetegséget, a vérszegénységet és a rákot, akkor miért ne indítsunk támadást más »zavarok«, például a rövidlátás, a színvakság vagy a balkezesség ellen is? És mi akadályozhatja meg a társadalmat abban a döntésben, hogy egyik vagy másik bőrszín is ilyen zavar?" ***Az „optimalizált" ember víziójának alapja végső soron egyfajta totalitárius gondolkodás***, amellyel technikailag megtervezett és kivitelezett termékké alacsonyítják az emberiséget.

A modern bio-orvoslást az *Etikai Bizottságok* kísérik. Az USA kórházaiban és szanatóriumaiban az utóbbi tíz évben szinte mindenütt felütötték fejüket ezek a bizottságok. Államilag létrehozott „Institutional Review Board"-okat bíznak meg etikailag rendkívül vitatott kérdések tisztázásával, s ezek a testületek óriási tekintélyt élveznek. Gombaként nőnek ki a földből a bioetikai tanácsadással foglalkozó magáncégek. Ugyanezt a jelenséget lehet megfigyelni már Németországban is.

A tudósok gyülekezete egyszerűen nem tartja képesnek a közgondolkodást arra, hogy véleményt alkosson a bio-orvoslással összefüggésben felmerülő bonyolult kérdésekről, és ***fél*** azoktól ***a morális töltésű vitáktól***, amelyek akadályozhatnák a kutatás folytatását. *Christian Byk*, az Európa Tanács bioetikai különtanácsadója odáig megy, hogy megállapítja: „Európa demokratikus intézményei nagyon távol állnak attól, hogy alkalmas fórumai legyenek az ilyen témák megvitatásának."

Az expertokráciába, ***a szakértők uralmába vezető út végzetes***. Vajon tényleg *etikai bizottságokra* akarjuk bízni a döntést arról, milyen a jó gén, és milyen a rossz, mi a jó genetikai felszereltség, és mi a rossz? Vagy talán egyenesen *„a piac erőire"* akarjuk hagyni a döntést? Az olyan kérdésekről folytatandó vita, mint hogy mikor ember az ember, hol húzódnak az emberi manipulációs tevékenység határai, mikor kezdődik és mikor ér véget az emberi élet stb., az egész társadalomra tartozik, és egyáltalán nem maradhat az egyes tudósok vagy a „tudományos társadalom" etikai ítéletalkotására. Valamennyiünknek szakemberekké kell válnunk ebben a vitában, hiszen a kihatásai valamennyiünket érintenek. Ha a vita megmarad szakértők zárt körében, akkor valósággá válhat, amitől *Ulrich Beck* szociológus fél: „A demokrácia vége nem robbanásszerű lesz, hanem csöndes átmenet a tekintélyi technokráciába, amelyben a polgár talán észre sem veszi, hogy már régóta nem szólhat bele a túlélés lényegi kérdéseibe."

Az embernek mint különlegesen bonyolult biokémiai gépnek a képét meghaladva, ***az ember és a betegség átfogóbb fogalmára van szükségünk***. Ezzel az *integratív* betegségfogalommal a testet a normalitás és a betegség-lehetőség egységeként fogjuk fel. A szervezet megbetegedhet, és megvan a lehetősége arra is, hogy legyőzze a betegséget. Csak az mondható egészségesnek, aki meg is betegedhet. Az ember mindig törékeny, olykor beteges, a normától eltérő lény marad. Éppen ebben rejlik mindenkor egyedülálló egyéniségének minősége.

Különben végül annak a programozott, egyforma, gondtalan és lélektelen embernek a megjelenése fenyeget, akit *Aldous Huxley* írt le Szép új világ c. regényében. „No jó", feleli *Huxley* regényében a nem alkalmazkodó vadember, „követelem a boldogtalanság jogát". Nem is szólva az öregség, a csúnyaság és az impotencia jogáról, a szifilisz és a rák, az éhség és a tetvek, a holnaptól való örökös félelem jogáról, a tífuszos láz, a mindenféle elmondhatatlan fájdalom jogáról? – vetik ellene neki. Hosszú hallgatás után a vademberből végül kiszakad: „Követelem mindezeket a jogokat."

Renée Krebs-Rüb

Forrás: Publik-Forum, 1997/16

Bűnbeesés

Klónozás? Hogy sodródtunk bele ebbe? Mert a bűn nem az önmagában vett technika, hanem azok a döntések, amelyekből ez a technika egyfelől megszületett, és amelyek másfelől utólagosan rögtön hozzákapcsolódnak ehhez a technikához. Például ez a döntés: Elveszítettem az egyik gyerekemet, szeretném visszakapni oly módon, hogy egy törzssejtjéből klónozással másolatot készítenek róla. Vagy az amerikai eset: Egy kislánynak életveszélyes csontvelőbetegsége van, de csontvelő-átültetéssel meg lehetne menteni. Erre lombikban nemzenek egy testvérgyereket, akinek a törzssejtjei majd meggyógyítják halálos beteg nővérének kóros vérképzését. Persze az anyaméhbe való beültetés előtt genetikai vizsgálatnak vetik alá a lombikbébit.

Miben áll e két esetben a bűnbeesés? Akárcsak az embriók szelekciója esetében, az embrió kópiaként történő manipulációjának esetében is abban, hogy nem vették fontolóra: Itt van egy 16 éves lány, aki arról beszélget a szüleivel, hogyan is nemzették őt, s a szülők elmesélik neki: „Lombikban végrehajtott megtermékenyítéssel jöttél a világra, és előzőleg le is teszteltük, hogy egészséges vagy-e."

A lány ezután így fog gondolkodni: „A szüleim csak feltételesen fogadták el az én személyemet. Ha valamilyen betegségem lett volna, akkor kihajítottak volna a szemétre, igen, kiöntöttek volna csatornába, így viszont élek. Csak hát mi lesz a helyzet most, ha a szüleimnek határozott kívánságuk támad az én foglalkozásbeli karrieremmel, vagy egyáltalán az életemmel kapcsolatban, és én nem teljesítem ezt a kívánságukat úgy, ahogy ők akarják? Akkor is elfogadnak majd?"

Az a kérdés, mennyiben létezik „feltétlen elfogadás", ami egyik feltétele annak, hogy olyan önérzetet fejlesszünk ki, amelyre valóban építhetünk. A gyerekek kárt szenvednek, ha meg kell állapítaniuk, hogy csak feltételesen fogadják el őket. Ilyen *feltételes* elfogadással van dolgunk, ha átmentünk a génteszt tüzén, és egészséges, kívánt gyerekként létezünk a szüleink számára.

A bűnbeesés abban áll, hogy nem fontoltuk meg: az embernek *feltétlen* elfogadásra van szüksége. Egyébként ez olyan társadalmi bűn, amely messze meghaladja a biotechnológiát, nevezetesen az is kérdés, milyen mértékben vagyunk képesek fenntartások nélkül, *feltétlenül* elfogadni egy másik embert, akivel együtt élünk.

Feledékenységről, emlékezethiányról van itt szó; megfeledkeztünk arról, amit az emberek egykor közösen hittek. Hittek ugyanis abban az eszmében, hogy a szüleink feltétel nélkül elfogadnak minket. Olyan erősen hittek ebben, hogy a hit nyelvén egyenesen atyaistenről és anyaistenről beszélünk, mivel azon a véleményen vagyunk, Isten pontosan az, aki az apa vagy az anya képét hordozza, és Isten feltétlenül elfogad minket. Ha tehát tapasztalataink világából eltűnik a feltétlen elfogadás, akkor hogyan képzeljünk el egyáltalán egy olyan Istent, aki így viselkedik?

Dietmar Mieth

Forrás: Publik-Forum, 2001/5

Az első magyar nyelvű evangéliumfordítás Márkja 1466-ból — új, pontos olvasatban

„Mért beteljesedett az idő, és elközelejt Isten országa" (Mk 1,15)

Az első magyar nyelvű bibliafordítás a Szerémségben keletkezett. A négy evangélium magyarítását Pécsi Tamás kamonci oltáros papnak (ma: Sremska Kamenica, Újvidéki járás, Jugoszlávia) és Ujlaki Bálint belcsényi plébánosnak (ma: Beočin, Belcsényi járás, Jugoszlávia) köszönhetjük. A két teológus Prágában tanult (1399—1411). A fordítás 1416-ban vagy az azt követő évek során készült. Az 1439-es év egyik éjjelén a huszita papok híveikkel egyetemben Moldvába menekültek Márkiai Szent Jakab hitvizsgáló (inkvizítor) elől – magukkal víve az evangéliumfordítást is. A később tőlük elkobzott eredeti kézirat nem maradt fenn. A négy evangéliumot éppen 535 éve, 1466-ban másolta Németi György ferences szerzetes a csángóföldi-moldvai Tatros város kolostorában (ma: Târgu [Tîrgu] Trotuş, Románia).

Kardos Tibor „a laikus mozgalom magyar bibliájának" nevezi. A fordítás a latin nyelvű Vulgátából készülhetett, a fordítóknak szótárak és egyéb segédeszközök nemigen álltak rendelkezésre. A kisebb pontatlanságok ellenére is erőtől duzzad az ómagyar nyelvű evangélium szövege. (Érdekes körülmény: a kézirat és a másolat helyesírása a cseh mellékjeles írásmódot vette példának, s *P* betűvel jelöli a *nyílt e* hangot, míg a *zárt ë*-t *e*-vel.) Szóhasználata magyaros, népies, a legtöbb esetben már megelőlegzi mai nyelvhasználatunkat: *ajánlat* (áldozat), *bűnös művelkedetbeli* (vámos), *feled* (felebarátod), *fordól* (megtér), *Isten országa, leváltak* (farizeusok), *jelenség* (jel, csodajel), *meggonoszbodik* (megbotránkozik), *megvígaszt* (meggyógyít, megvigasztal), *menny, Szent Lélek* vagy *Szent Szellet, templom* stb.

Figyelemre méltó a magyar husziták hithirdetése és gyakorlata. Eleinte csehországi folyamatokat követve a kelyhes irányzat uralkodik (két szín alatti áldozás, egyházi megújulás). Később már ellenzik a halálos ítéletet és az esküdözést, élővízben keresztelkednek, a világiak és a nők is hirdetik az igét és gyóntatnak, istentiszteletet bárhol tartanak magyar nyelvű igeliturgiával és énekekkel (Márkiai Szent Jakab Rómába küldött latin nyelvű jelentése alapján). A magyar husziták kedvenc evangéliuma a Márké. Szívesen magyarázták a teljes egyenlőség elvét a Mk 9,34-ből és a 10,42-45-ből: *„És valaki akarand tüközöttetek elő lënni, lëszën mëndëntëknek szolga"* (Mk 10,44). A csehországi huszita mozgalomnak az újonnan alapított Tábor településen mintegy két évig (1421-ig) sikerült fenntartania a közszükségleti cikkekre vonatkozó vagyonközösséget. A környező hatalmak viszont nem nyugodtak bele az új államalakulat létezésébe, s a Csehországba irányuló keresztes háborúk az ellencsapásokkal együtt súlyosan érintették a Felvidéket. Az 1437-es erdélyi parasztfelkelés szintén huszita indíttatású volt.

Legyen e most megjelent kis kötet ünnepi főhajtás a mintegy 580 éves magyar szentírásfordítás megalkotói, a magyar teológiai nyelv kezdetei előtt.

M. A.

Márk ëvangéliuma az első magyar bibliafordításból [1416?–1466]. Bárczi Géza Értékőrző Kiejtési Alapítvány, Budapest–Bicske, 2001. Az érdeklődők 580 forintos áron megkaphatják. Mëgrendëlhető: Mészáros András, 2060 Bicske, Vasvári u. 7.; 22-262-183

Merza József

Ezredvégi vallomás

(III. rész)

5. Apák és fiúk

„És mondja, asszonyom, errefelé is voltak zavargások?” – kérdeztem a barátságos szállodásnőt, miután asztalomhoz hozta a reggelit egy fél baguette kíséretében.

’68 novemberében egy hónapig a Gay-Lussac utcai Elysa hotel lakója voltam. Ez a kis szálloda azok közé a már eltűnőben lévő párizsi szállodák közé tartozott, amelyeket általában egy család tartott fenn. A férj és feleség felosztotta egymás közt a feladatokat, a takarítást külsőkkel oldották meg, s a felnőtt korú gyerekeknek is jutott tennivaló. A vendégek részben átutazók voltak, de elég sok állandó lakó is élt a házban, köztük külföldi diákok. Az utca túlsó oldaláról papírbolt és „Patyolat” nézett ránk, pár házzal kijjebb, a Boulevard Saint Michel alatti mélyállomásról indultak dél felé az elővárosi metró járatai. Lejjebb, a Rue Soufflot sarkán olcsó és tiszta önkiszolgáló éttermet találhattunk, a Saint Michelt pedig a sokat emlegetett könyvesboltok szegélyezték. Az utca a szabadtéren sütött hamburgerektől, pizzáktól, hot dogoktól és croque-monsieur-ktől volt illatos, a közlekedés zaját a nemzetközi újságot áruló diákok „Herald Tribune” kiáltásai törték át. A Quartier Latin zavartalanul élte megszokott életét. Mondom, november volt.

„Itt is voltak zavargások?” – kérdeztem. „De még mennyire, uram! A házunk előtt is égett néhány autó. Tele volt az egész utca felforgatott, lángoló gépkocsikkal. Borzalmas volt” – emlékezett a szép arcú asszony.

A Luxembourg-kertbe már régen beszökött az ősz, s Albert Blanchard tudományos antikváriumát elhagyva, a Rue de Médicis kövezetét róva, csak elképzelhettem azt az egykori kis kávéházat, amelynek teraszán megszületett a vers egy költő és egy évszak találkozásáról. Húsz év múlva majd József Attila barangol erre, hogy a Sorbonne-ról hazafelé tartva átvágjon a Saint Sulpice irányába. Mostanra azonban hatvannál is több év múlt el, s tavasszal égtek az autók az utcán. L’onze mai, azaz május 11-ike, a francia történelem egyik emlékezetes napjává vált. A hatvan év alatt kétszer égett az egész világ, lobogott ’56, és három hónap múlva majd véget ér a prágai tavasz. Történelmi díszletek mindennapi, kisemberi életünkhöz. Történet arról, hogy az emlékező-álmodozó költészet hirtelen nyers erőszakba torkollik.

A fiaknak nem kellett többé apáik világa.

A ’45 utáni korszak szellemi és erkölcsi tisztulást ígért. Két háborút átélt emberek szájából hangzott el a „soha többé háborút” kifejezés, s ez több volt közönséges politikai jelszónál. A frontokról hazatért férfiak komolyan gondolták. A tehetséges alkotók tollából megszületett a háborúellenes irodalom első és második hulláma. Felelősöket kerestek és ítéltek el a politikai, katonai, szellemi és vallási életben, s elemezték magát az embert is mint az agresszió és emberölés elkövetőjét és forrását. Létrejött az új Népszövetség, az ENSZ, hogy elejét vegye a háborúknak. Nem az én feladatom megítélni, hogy mit ér egy ilyen nemzetközi szervezet. Az biztos, hogy a nyolcvanas évek elejéig legalább 150 újabb háború – mégha korlátozott méretű is – zajlott le, s hogy a Karib-tengeri válságból nem lett harmadik világháború, az nemigen az ENSZ érdeme. A közéletet tisztogató igazoló bizottságok, népbíróságok szorgalmasan dolgoztak, de jól tudjuk, milyen sikeresen mentették át magukat az új világba a hitleri vagy azzal más országokban együttműködő rendszerek politikusai, katonatisztjei, gyáriparosai, bankárai, lágerparancsnokai, hadmérnökei. A bankjegyhamisítók és a titkosszolgálati szakemberek is hamar elhelyezkedhettek, hiszen rájuk minden rendszernek szüksége van. Elég aláírni egy új nyilatkozatot.

A praktikus emberek nem sokat lelkiznek, mert tudják, hogy azzal elmegy az idő és kimaradhatnak a javak és állások újraelosztásából. A lelkiismeret-furdalás csak arra jó, hogy kiskeresetű értelmiségivé tegye az embert. Az új rendszerek soraiban tehát feltűnően sok egykori ellenálló jelent meg, túl sok volt a feddhetetlen ember, miközben sejteni lehetett, hogy nem minden háborús bűnös emigrált Argentínába, hanem ott él, lapul vagy éppen büszkélkedik a társadalomban. Évtizedekig jól jött a magazinoknak a kiváló emberek piszkos dolgainak felderítése, kiteregetése, ráébresztve a fiakat arra, hogy apáik sok minden egyébről is beszélhetnének nekik, mint az ifjak erkölcsi kötelességéről és a nemes hazafias emberi ideálokról. Tíz év elég idő ahhoz, hogy a húszéves fiatalember felismerje a gazdasági jólét és fejlődés mögött rejlő hipokrita magatartásokat. Lehet, hogy az egyház kanonizálni akarja Robert Schumant az európai szén- és acélközösség létrehozásáért, lehet beszélni jelentős politikusok erőfeszítéseiről a francia-német megbékélés érdekében, a helyzet mégis az, hogy a 18–28 éves Ádám, aki ’45-ben vállát vonogatva, enyhe gúnnyal közölte, hogy ő, kérem szépen, a háborúban volt, történetünk májusára már 40–50 éves felnőtté vált. Némely kevéske Ádámok megfogadták, hogy többé nem háborúznak, az értelmesebbek azonban sikeresen megszabadultak előéletük terhétől. Ha az olvasó nem ismerne világirodalmi példákat, vonjon párhuzamot a hazai életünk utóbbi évtizedeiben történt ki- és bemosakodásokkal. Nincs minőségi különbség a rendszerváltások buktatóin átvergődni kívánók viselkedésében. Az első, a bűnösnek kikiáltott generáció lassan kihal, de a képmutatóvá váló második generáció nem tudja megtéveszteni a harmadik nemzedéket. A nácizmust bíráló és kereszténydemokráciát hirdető úriemberek világáról vásott kölykeik hamar leszedik a keresztvizet, s a konszolidált családok álbékéjét kellemetlenné teszik az ünnepi asztalnál tett bárdolatlan megjegyzések. Szépen gyűlik a vádanyag az ifjú nemzedék kezében, ehhez társul az ízlésbeli változás. Az ötvenes években megjelennek Amerikában a beatnikek, népszerű lesz a maoizmus, megalakulnak a vörös brigádok, a kritika erőszakba csap át. Cohn-Bendit túléli ezt a kort és testesebbé válik, Baader és Meinhof rosszul végzi. Közben a szelíd hippik virágokkal mászkálnak, és Lennon a szeretkezést ajánlja háborúskodás helyett. Szikrá-

ból pattan ki a láng, s a francia tanügyi reform körüli elégedetlenség hirtelen diáktüntetéssé nő. A rohamrendőrség válaszlépésére pedig elkezdődik az autók felborogatása és felgyújtása. '68 május 11-e.

Jómódú, elégedetlen úrifiúk lázadása volt? A tényeket kell nézni, a folyamatokat, a történelmi mintákat. Attól, hogy úrifiúk, még lehet igazuk is, ha érvek helyett tarkaruhás ejtőernyősök kezdik püfölni a fejüket gumibottal. Témánk örökzöld, negyedszázadonkint lehet írni róla, s csak hangulat kérdése, hogy politikai fekvésben közelítettem meg. Az apák és fiúk gyakorta kerülnek szembe hivatás, örökség, párválasztás miatt is. Elegendő megtekintenünk a tékozló fiak kitagadásáról szóló művészeti anyagot. Ha viszont ilyen közhelyről van szó, minek írni? Azért, hogy nyugalmat találjunk lelkünknek. Azért, mert eljött az az idő, amikor magunkat kell behelyettesíteni az örök változás egyenletébe. A mindennapok múlása során eljön a mi napunk is. A maga módján.

A '45 utáni átalakulásban meglepetve vettem észre, milyen sok református papfiú van a baloldaliak táborában. Hogyan lehet az – gondoltam –, hogy hivatalból istenfélő családok gyermekei hitetlen eszméket vallanak? Gyerekfejjel nem vettem észre azokat az okokat, amelyek meghatározták pályájuk elhajlását. Nem gondolkodtam elég alaposan, talán a katolikus engedelmesség nem engedte, hogy mérlegre tegyek olyan gondolatokat, amelyek hitbeli eltévelyedésnek, tehát bűnösnek látszottak. A társadalmi igazságtevés azonban megragadta a fiatal nemzedéket, kritikussá tette őket elődeik cselekvésével szemben, s katolikus papok gyerekei – ha lettek volna – ugyanúgy felléptek volna a társadalmi átalakulásért. A fiatalság mindig érzékeny az új látásmódra, a bírálatra és arra, hogy látásával új világot teremtsen. Mi is ilyenek voltunk. Szenvedélyesen mondtunk ellene az egyház és állam szövetségének akár feudális, akár kommunista megvalósulásban. Örültünk, hogy a birtoklás és hatalom koloncától megfosztott egyház hitelesen mutathatja fel az evangélium értékeit. Konzervativizmussal és szűklátókörűséggel vádoltam apámat – hét gyereke volt, és '19-ben semmivel, illetve öt gyerekkel jött át a megmaradt Magyarországra –, nem tudom, mit érzett belülről századeleji vallásosságának leértékelése hallatán. De hát meg akartuk menteni hitünket, egyházunkat, és látnivaló volt, hogy ez nem megy a régi sémákkal. Tehát fogalmazzunk meg kemény kritikát a lehetséges módon, amikor az államvédelmi hatóság árnyékában egy lépést sem lehet megtenni „a Bastille-tól a République-ig”. Abban az időben elegendő autó sem volt a felborogatásra, meg hát a keresztény ember nem gyújt fel semmit, még ha a globalizáció ellen kellene is tüntetni. Tehát elítéltük apáink nemzedékét, mert miattuk veszített hitelét a jóhír tanítása, ők mentek akaratuk ellenére a háborúba megölni más családapákat, ők nem tiltakoztak a zsidók pusztítása ellen, ők paktáltak le a személyi kultusz világával. Elítéltük elődeinket – nem jogtalanul –, meghirdettük és tettük a magunk új eszméit – nem kevés energiával. Majd eljött az a bizonyos örökzöld periódus, és boldogtalanul látjuk, hogy mi is kritika tárgyai lettünk, inkább nélkülünk történnek a dolgok, mint velünk. Szeretnénk ma is élcsapat lenni, akikre odafigyelnek, de amit mások észrevesznek, az nem mindig hízelgő számunkra. Megérdemeltük ezt, hiszen nem voltunk részesek az előző kor bűneiben?

Nem lélektani, társadalmi, vallástörténeti elemzést készítek, hanem az érzéseimet tolmácsolom. Csodálkozva látom, hogyan nyílik fel a szellemi szemetesláda, amibe – úgy hittük – a kor bedobálta a múlt kártékony örökségét. Olyan dallamokat, szavakat és rímeket hallok, amikről azt gondoltam, hogy csak én ismerem őket, s a világ már örökké elfelejtette azokat. Látom, hogyan vonzzák a fiatalságot olyan magatartásformák, amelyeknek korábban ellene mondtam. Fájonghatnék, s nem lennék egyedül. Szellemi ellenfeleim gyermekei és unokái sem vallják egyértelműen apáik örökségét. Hány jólismert közéleti személyiség vall neveltetésével ellentétes hitet, hány politikai pályafutásra predesztinált fiatal ment inkább rosszul kereső természettudósnak – vajon miért? Miért nem jó a kommunista apa a gyerekének? Miért nem jó a radikális keresztény az unokájának? Mi az, ami miatt – legjobb esetben – elismerést ugyan kap, de társat már nem? Miért nem volt jó Churchill miniszterelnöknek a háború után, miért szavazta le a francia nemzet de Gaulle-t, a haza egyik megmentőjét? Miért nem ünnepelték Kocsi Csergő Bálintot és a gályákról hazatért többi tanúságtevőt? Miért hagyta ott a jómódú családi házat Babérossy Leánder? Miért kellett a jó öreg korcsmárosnak arra gyanakodni, hogy a fia bukfenceket hány tisztes foglalkozás helyett? Talán azért, mert az embert vágyai vezérlik, és egyszer mindenki megfogalmazza a maga vágyait, s nem hagy beleszólni másokat a dolgaiba? Valaki festeni akar, és otthagyja családját. Bazarov nihilista lesz és békákat boncol, mert a természetben hisz, s nem a pópában vagy a cár atyuskában. Lev Tolsztoj gróf oly erős egyházkritikát nyilvánít ki, hogy az ortodox egyház – minden próbálkozás ellenére – ma sem akarja feloldani a kiközösítés terhe alól az emberiség pótolhatatlan kincsét jelentő írót. A művészettörténet semmi más, mint az örök lázadás példája, amelylyel a szüntelen kereső ember a félkört csúcsívvé, a csúcsívet kanyargós barokk vonalakká alakítja, hogy a barokk rokokóba hulljon, s új, klasszicista irányzat hozza meg a bonyolultságba belefáradt ember esztétikai békéjét. Hány zenész vallja magát híres elődje tanítványának, de nem követőjének! Mind más, de mind művész.

Szándékosan csapkodok egyik területről a másikra, hogy az olvasó indulatba jöjjön és azt mondja, hogy ez nem én vagyok. Jó, akkor mondja meg, hogy ki ő, helyezze el magát az időben és a világban, és kezdődhet a tényfeltárás. Mindenkinek a magáé. Váltom a témákat, hogy kitűnjön: nincs automatizmus. Kiszámíthatatlanok a jövő generációk vágyai, hiszen sem a tudomány, sem a művészet nem jósolható meg előre. A következő lépés talán látható, az ötödik lépés – ha sakkzseni vagy – sejthető, de tovább? Példának elég a 20. század. Azt kell hát becsülnünk, ha utódaink ugyanazt gondolják, mint mi? Nem gondolhatják! Csak saját gondolataikat gondolhatják a világ mindenkori keretei között. Akkor hát mit becsüljünk? Azt, hogy gondolkodnak, akarnak gondolkodni, becsületesen akarnak gondolkodni. A többiben tartsunk Gamáliellel.

Nem feltétlenül tér el a fiak útja az apáikétól. Vannak „jó” gyerekek, akiknek előbb vagy utóbb ugyanarra a srófra jár az eszük, mint elődeiké. Akik beérve, megállapodva folytatják a tisztes hagyományt. Anna Kareninának és Lucien de Rubemprének megvannak az ellentettjei a történésekben. Ők azok, akik szerényen viszik tovább az emberi életet. Arkadij békére talál Kátyája mellett, míg szenvedélyesen lobogó barátjára egy félreeső orosz falusi temető sírhantja vár. Mesém értékes emberekről szól, nem közbüntényes csirkefogók lázadásáról. Azok elemzése nem jelent különösebb gondot.

A történelem mozgástörvénye látszólag rosszul bánik az igazi szellemekkel. Elhanyagolja, elfelejti őket jó időre. Várni kell egy negyedik, ötödik nemzedékre, hogy az majd fé-

nyesen felvesse őket újra, akkor, amikor igazi jelentőségük megmutatkozik. Lehet, hogy a jelenkor semmiféle tanulságot nem kíván levonni a múltból, rossz színben mutatja be az elődöket az utódoknak, de a hosszú távon írt történelem tisztít, mert az ember nem tud élni valótlanságok között. Meg kell bocsátani ezt a történelemnek, hiszen Clionak is szüksége van megbízható adatfeldolgozásra, tényfeltárásra, analízisre és szintézisre, és ez nem megy gyorsan. Hősünk bízzon magában, hogy nem kerülhet örök feledésbe az, aminek életét és energiáját adta. Szellemi hagyatéka másszabású ruhák zsebéből kandikálhat ki, mert nem a ruhát őrizzük meg az örökkévalóságnak, hanem azt, amit benne hordunk. Csak az számíthat a fejlődésben bízó értelmiséginek, aki tudja ezt, és nem zsenírozza, hogy éppen ő az, akiről méltánytalanul beszél és ítél a jelenkor.

Szándékosan menekülök a sajnálat vagy az elégedettség kereteitől. Igyekszem megemelni a témát, fel a köznapi panaszok világából, hogy megértés szülessék bennem. Megértsem azt, amivel nem akarok egyetérteni, és tudomásul vegyem azt, ami ellen szellemileg harcolni szeretnék. Akkor majd megértem, kit, mi, miért visz arra, amerre menni nem sejtettem, de mégis megy. Kit, mi, miért – egyenkint, gondosan, alaposan, előítélet és felindulás nélkül. Ilyenkor tudományt csinálunk, nem szenvedélyes perlekedést. Ha ezt tesszük, fegyelmezetten, akkor a sok kit-mimiértből kibontakozik és megérthető a világ mai vonulata.

Újból leírom: semmi eredetiség nincs abban, amit mondok. Ezek a mindennapi élet jelenetei. Voltak és lesznek, amíg az emberiség nemzi az utódokat. „Fiam, hogyha sejtenéd, mennyit sírt szegény apád…” Igen, ma Alfred vagyok, de holnapra az idősebb Germonttá válok. Áll ez minden fiúra és apára, társadalmi újítóra, szervezőre, rendalapítóra, prófétára. Változó emberekkel és változó formákkal diktálja a struktúrát az örök fejlődés törvénye. S mi, apák, Petrovics Nyikolájjal és Ivanovics Vaszilijjal állunk ki az országútra, lesve a közeledő szekerek porfelhőjét, s örömmel, vagy csodálattal vegyes aggodalommal figyeljük fiaink szavait, remélve, hogy furcsán hangzó, gyakorta nem is értett vagy érteni nem akart beszédük mégis az életről szól.

Dehát a hit nem politika, nem művészet, nem szaktudomány, nem szerelem. Azt hallottuk, hogy az elvetett mag szárba szökken és termést hoz. Automatikusan. Azt gondolnánk, hogy ugyanolyan termést, mint az elvetett mag. A hosszú történelmi tapasztalat szerint nem mindig ugyanolyat. Mivel magyarázzuk ezt?

Úgy látom, távolság van a főparancs és a gyakorlati megvalósítás között. Tudjuk, hogy oly jónak kell lenni másokhoz, mint önmagunkhoz, de mi legyen az első, majd a második lépés? Ma. Milyen körülményeket kell figyelembe venni a megindításhoz? Egyáltalán: látjuk a mai körülményeket? Beszélgetéseink azt mutatják, hogy az alapelvet egyként elfogadó barátaink különböző megoldásokat javasolnak egy adott helyzetben. Lehet, hogy legtöbbjük jó is, részlegesen jó, hiszen ki mondhatja, hogy tudja az egyetlen, objektív megvalósítási tervet. Az egyik ember mindig észreveszi a másik terveinek gyenge pontjait és valamiben mást akar. Tegyük a magunk dolgát és hagyjuk, hogy a másik tegye a magáét. Beszélgessünk vele, érdeklődjünk dolgairól s megtudjuk, mire jutott.

Nehéz harmadik generációnak lenni. Még másodiknak is. Bartók fia mérnök és nem zenész, Petőfi Zoltán neve nem irodalmi jelentőségű. Nagyon kevés a folyamatosságot felmutató művészeti vagy tudományos dinasztia. Ezt mindenki tudja és elfogadja. Ha a fiú megáll az apja előtt és azt mondja: nem tudom úgy, ahogy te, tudomásul vesszük. Ha azt mondja: nem akarom azt, amit te, azt is tudomásul kell vennünk. Ha nem vesszük tudomásul vallomásukat, hitüket, akkor szétszakadhatnak az emberi kapcsolatok. Lehet hűségről beszélni, fogadalmakat emlegetni, lehet elítélni, megbélyegezni. Rossz esetben jöhetnek a rohamrendőrök. Ehelyett jobbnak látszik meghallgatni a másikat, esetleg nyelni egy nagyot és megkérdezni: Meg tudod mondani, mi nem vonzott apád hitében, cselekedeteiben? Apa vagyok, tudom miről beszélek.

Van vallási hitünk, és annak van vallási logikája. Ez a logika valamikor igen egyszerűnek látszott, aztán kiderült, hogy dicső eretnekek hosszú sora igazolja: nincs egyértelműen meghatározott szöveg és cselekvés a vallási szférában. Megtámogatja ezt a jelenkor több tucatnyi lelkiségi irányzata is. Mentsük magunkat azzal, hogy az emberek földjén élünk, annak hatásai zavarják a tökéletes minták megvalósulását? Jó, mentsük. De én már annyira eltévelyedtem, hogy azt hiszem: Isten transzcendens országában – ha van – nem vezényszóra kattannak a lelkiismeret lábbelijei. Ha én Isten volnék, hagynék mozgásteret üdvözült báránykáimnak, s élvezném, miként csinálják egyenkint, másként ugyanazt.

Ha automatizmus volna, akkor minden életpálya előre megjósolható lenne. De a száraz matematika is megállapítja, hogy egy életgörbe alakulásához nem elég tudni az indulás helyét és idejét, hanem ismerni kell azokat a látszólag rejtett, nem is sejtett tényezőket, amelyek egy idő után érvényesülni fognak és kialakítják az élet valóságos vonalát. Ehhez jönnek hozzá a külső behatások: a rossz föld, amellyel meg kell küzdeni, az ég madarai, amelyek megritkíthatják a vetést, a konkoly, amely megfojtaná a csírázást, és kegyetlen tud lenni a szárazság, amikor felüdülésért kiált test és lélek. Nincs fertőtlenített automatizmus, csak automatizmus *és* körülmények. A kettő együtt, hol egymással, hol egymás ellen. Erre is van példázatunk. Ne éreztük volna a körülmények lendítő hatását a hatvanas-hetvenes évek korai keresztségre emlékeztető történelmi-politikai levegőjében, s ne éreznénk a szabadság fojtogatását, amikor az eszmék őserdejében százfelé kószálnak a tanácstalan vagy megtévesztett emberek? Könnyebb végigmenni egy keserves börtönfolyosón, mint lélekvesztőben keresni a látóhatár alatt bujkáló szárazföldet. Kiszámíthatóbb az út két fegyőr között, mint a szabadság kupolájában a vékony sodrony, amely átvisz a túloldalra. Értsük meg az új helyzetbe került, magányos ember gondjait, becsüljük bizonytalankodásait.

A múltját a jelennel összehasonlító ember hajlamos a sommás vélekedésre, a régi, beváltnak látszó utak többre tartására. Igyekeztem többfelé nézni, nem leltározni, nem számon kérni, nem ítélkezni, nem személyeskedni, nem hasonlítgatni valójában összehasonlíthatatlan dolgokat. Az apák és fiak ne álljanak szembe egymással, ne szidják a végzetet, ne sirassák be nem teljesült álmaikat. Teremtsenek csendet, és maguknak tegyék fel a vizsgálódó kérdéseket. Ha nem akarunk haragos vagy szorongástól megbénított utódokat, akkor irgalmazzunk a harmadik generációnak. Egyébként még mi is élünk, dolgunk is van. Méltó módon kell befejezni a *saját* életünket. A *magunk* életszabálya szerint.

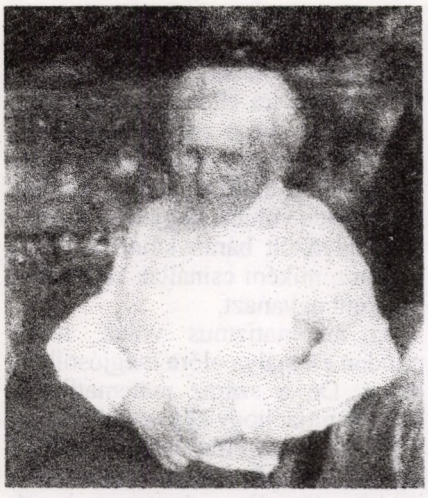

Vadas Éva néni köszöntése 90. születésnapja alkalmából

2001. szeptember 30-án

Mindenféle gondolat és köszöntés előtt szálljon a hálaima MENNYEI ATYÁNKHOZ, aki megajándékozott bennünket értékes személyével, az Ő FIÁHOZ, akinek példáját rendületlenül követte, és a SZENTLÉLEKHEZ, akinek a szeretete erőt adott ehhez a hosszú és nehéz életúthoz, hogy hivatását hűséggel vállalhassa. Mindnyájunk nevében köszönöm, hogy ilyen sok évet ajándékozott neki. Köszönöm, hogy megismerhettük Éva nénit, tanulhattunk tőle, és ajándékba kaphattuk szeretetét. Ámen.

1963-ban, 18 éves koromban keresett fel először Éva néni. Kalocsáról, a börtönből jött. Sok évet, több részletben töltött börtönben. Ez volt az utolsó szabadulása. Édesanyámmal volt egy zárkában, aki akkor töltötte ott második évét. (Édesapám már a 301-es parcellában pihent – bár akkor még nem tudtuk, hogy az hol van, vagy mi is az a „301-es".) Éva néni meghívott magához látogatóba. Sokat beszélgettünk. Az **„élet nagy kérdéseire"** hívta fel figyelmemet, és ügyesen keltette fel érdeklődésemet az Istennel kapcsolatos kérdések iránt. Észre sem vettem, hogy a következő találkozóra új és új kérdések vetődtek fel. Mindig szívesen mentem ezekre a találkozókra, mert alig vártam, hogy kérdéseimre választ kapjak. Nem olyan apáca volt, amilyen elképzelésem volt az apácákról általában: azt gondoltam, bigottak, szemellenzősök, prűdek, álszentek, akik csak csúsznak-másznak a templomban. Ehelyett egy széles látókörű, igen intelligens, okos, modern gondolkodású, egyáltalán nem bigott, egyáltalán nem álszent, nem csúszó-mászó embert ismertem meg. Ő olyan valaki, akivel a szó szoros értelmében **MINDEN**ről lehetett beszélgetni, akit **BÁRMI**ről lehetett kérdezni, és akitől **SOKAT** lehetett tanulni. Nagyon mély, szeretetteljes barátság alakult ki köztünk ezek alatt a sokszor bizalmas beszélgetések alatt. Nemcsak a lakáson találkoztunk, ahol lakott – egy barátnőjénél –, hanem sokat kirándultunk is. Felejthetetlen Károly-kerti és más koncertekre is elvitt, de együtt néztünk meg jó filmeket is, például Mórus Tamásról, Jézus életéről, Gandhiról stb. Éva néni vitt engem magán lelkigyakorlatokra is – bár akkor fogalmam sem volt róla, hogy lelkigyakorlaton vagyok, mert még azt sem tudtam, hogy mi az a lelkigyakorlat. Elmentünk pár napra Zebegénybe, ahol kivett egy szobát egy kedves ismerősének a házában. Nagyon szerettünk ide járni, mert a helyes kis manzárd szoba a Dunára nézett. Adott egy füzetet, felírt kérdéseket és biztosította az időt, hogy a kérdésekre válaszolhassak, elsősorban magamnak, de ha akartam, megbeszélhettem vele. Délutánonként felmentünk a hegyoldalba, végigjártuk és végigelmélkedtük, végigimádkoztuk a keresztutat. Gyönyörködtünk a Dunában, a szárnyashajók suhanásában és a naplementékben. Felejthetetlen napokat töltöttünk ott együtt. Később Turiák Ildit is hozta. Hármasban is kirándultunk, imádkoztunk, és megbeszéltük a ***„következő öt esztendőt".***

Egyszer mondtam, hogy szeretnék gyónni, nem tud-e egy olyan atyát, akinél a gyónás nem avval fejeződik be, hogy *2 Miatyánk, 5 Üdvözlégy.* Így ismertem meg Gyurka bácsit, és így lettem pár év múlva a **Fiatalok I.** nevű közösség alapító tagja.

Azokban az években, míg Édesanyám börtönben volt, Éva néni igazi „pótanyám" volt. Ez a „pótanyaság" nem ért véget Édesanyám szabadulása után sem – a mai napig sem –, sőt mondhatom, hogy voltak olyan élethelyzeteim, amelyekben csak Éva nénitől kértem tanácsot vagy segítséget.

Éva nénitől sokat tanultam. Nemcsak elméleti dolgokat, hanem gyakorlatiakat is. Vagyis nemcsak azt, hogy **MIT** kell tenni, hanem azt is, hogy **HOGYAN** kell Jézust követni.

Mindig volt „véletlenül" olyan ismerőse, barátja, akivel összehozott, mert az illetőnek valamilyen segítségre volt szüksége. Vagyis alkalmat kínált fel, hogy jót tehessek másokkal. Lassan „rászoktam" arra is, hogy magam is észrevegyem a rászorulót, és magamtól is segítsek. Mindig volt „véletlenül" olyan ismerőse, barátja, akivel összehozott, akivel beszélgetni lehetett az ***„élet nagy kérdései***ről". Ezek a beszélgetések aztán Jézusnál és a jézusi Örömhírnél végződtek. Mindig volt „véletlenül" olyan ismerőse, barátja, akit kórházban vagy otthon látogatott. Mindig volt „véletlenül" olyan ismerőse, barátja, akit anyagilag segített. Mindig volt „véletlenül" olyan ismerőse, barátja, akit lelkileg segített.

Éva néni életéből nemcsak ezt láttam, hanem a kemény munkát, a rengeteg gépelést is. A gépelés nagy része a BOKOR lelki táplálását szolgálta – azokban az időkben más lehetőség nem volt a „BOKOR-irodalom" terjesztésére, és ezt Éva néni vállalta, pedig ezért bármikor újra börtönbe kerülhetett volna. A legfontosabb tevékenysége azonban mindig is az emberhalászat, a közösségépítés, és az Örömhír megélésén túl az Örömhír továbbadása maradt, és most is ez a legfontosabb számára.

Miért tartom példaképnek Éva nénit? **Hűsége** miatt a meglátott igazsághoz, az elhatározáshoz, a jézusi eszmékhez és Jézushoz. **Állandó hite miatt** Jézusban, és ennek folyományaként **bizakodó derűjéért,** *(mely még akkor is érezhető, látható rajta, ha bármilyen testi-lelki problémával küszködik),* **segítőkészségéért, empátiájáért, szeretetéért, megbízhatóságáért, kitartásáért** – és a sort még hosszan, hosszan lehetne folytatni…

Pár évvel ezelőtt még bármelyikünket meghazudtolt fiatalos lendületével, munkavégző képességével, nyüzsgésével, betegek, mozgássérültek látogatásával, másokon való segítésével vagy segítések megszervezésével. Egy idő óta mutatkoznak a korral járó gyengülés tünetei. Kezdi átadni a rászoruló testvéreket, mert nem akarja, hogy az amúgy is elesettek egyedül, támasz, segítség nélkül maradjanak.

Sokat „gyalult" rajta az idő, mert pár éve azt vettem észre, hogy a feszültségek, amelyek köztünk az évek során kialakultak, tiszta szeretetté formálódtak. (Ő sose volt szeretetlen velem, legfeljebb én voltam az, türelmetlenségből vagy megnemértésből.) Örülök, hogy végre valami keveset vissza tudok adni abból a rengeteg szeretetből, amit immáron 40 éve szór rám folyamatosan.

Debreczeni Zsuzsa

(Az ünnepelttel 1995. decemberi számunkban közöltünk interjút.)

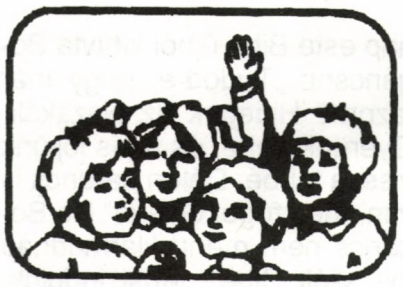

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Bogáncs és Bibe

Amint tudjátok, én a Börzsöny-hegységben lakom, Törpeházán. Törpeháza lakosai sok-sok olyan mesét ismernek, amelyet sehol másutt nem hallani. Elmondok ma nektek egy ilyen törpemesét.

Nagyon régen, réges-régen nemcsak törpék éltek a Börzsöny-hegységben, hanem tündérek is, manók is. A tündéreknek azonban minden ősszel el kellett szállniok a tél elől a föld déli vidékeire, s minden tavasszal egyre kevesebbnek volt kedve hozzá, hogy visszatérjen. De elégedetlenek voltak az éghajlattal a bozontos, bundás manók is. Nyaranta egyre többen és többen vándoroltak föl északra a nagy meleg elől. Végül már csak egyetlenegy tündér és egyetlenegy manó élt a Börzsöny-hegységben: Bibe és Bogáncs.

Történt egy délután – ősz elején –, hogy Bibe tündér felébredt álmából. A tündérek is, a manók is éjszaka vannak ébren, nappal alszanak. Bibe sűrű bokrok sötétzöld homályában, magas, puha fűben aludt, egy vékonyka napsugár azonban áttűzött a levelek között, megvilágította Bibe szemhéját, s a tündér felébredt. Érezte, hogy elaludni már nem tud, elröppent hát egy csöndes patakhoz, hogy nézegesse magát a víz tükrében. Elnézegette volna magát akár alkonyatig is, de egyszerre csak meghallotta Bogáncs horkolását. Tüstént elhatározta, hogy megkeresi és felébreszti. Bogáncs dühös lesz, ő pedig mulathat rajta. A hűs barlangban, ahol Bogáncs aludt, halomszám hevert a gyümölcs: sötétpiros almák, sárga körték, borveres szőlőfürtök. Bibe egy fürt szőlővel Bogáncs fölé lebbent, facsarta a fürtöt, és célozgatta a cseppekkel a manó vaskos, törpe orrát. Persze, hogy dühbe gurult Bogáncs, üvöltözve ugrott patáira, de megpillantotta a rengeteg gyümölcsöt, és tüstént megbékélt az ébrenléttel. Már falta is a sötétpiros almákat, a sárga körtéket, a bíborveres szőlőt. Amikor többet már nem bírt gyomrába gyömöszölni, Bibe azt tanácsolta, hogy lessék meg a törpéket, nagyon jól lehet mulatni rajtuk.

A legelső törpeházikó közelében Bibe felröppent egy fa lombjai közé, Bogáncs meg felugrott egy ágra, onnan lesték kuncogva a házikó tevő-vevő lakóját. Abban a házikóban pedig éppen a legöregebb törpe, Földigszakáll lakott. Azért volt ez a neve, mert szakálla egészen a földig ért. Földigszakáll éppen azzal foglalatoskodott, hogy öt zsák diót cipelt be az éléskamrájába. Kertje termését, egész télre való kedvenc csemegéjét. Bogáncs oda is súgta Bibének, „szereti a hasát a kisöreg, mint minden törpe”. Bibe ezt súgta: „Nézd, hogy simogatja a szakállát! Milyen büszke arra a kócra! Jó lenne levágni!” Bogáncs szemében gonosz fény villant: „Én még jobbat tudok: Vele magával vágatni le.” Bibe kinevette Bogáncsot: „Ostoba vagy! Nem látod, milyen hiú? Inkább elpusztul, de nem vágja le.” Bogáncs a lombok között Bibe felé nyújtotta tenyerét: „Fogadjunk, hogy mégis még ma levágja. Ha nem vágja le, akkor holdkeltétől holdnyugtáig szakadatlan bukfencezem éles sziklákon.” Bibe belécsapott Bogáncs tenyerébe: „Nem vágja le. Ha levágja, nyakig beleülök a pocsolyába, a békák közé.”

Nem sokkal ezután Földigszakáll bezárta éléskamráját, házikóját, és sétára indult az erdőben. Egyszerre csak jobbról melléje röppent Bibe, balról melléje dobbant Bogáncs. Köszöntek neki illedelmesen: „Jó délutánt, törpe bácsi!” Földigszakáll elcsodálkozott. Amióta az eszét tudta, nem fordult elő, hogy tündér és manó ilyen barátságosan köszöntött volna törpét. Gyanakodva kérdezte: „Mit kívántok?” Bogáncs jámbor képet vágott: „Tanulni szeretnénk, törpe bácsi. Hallottuk, milyen sokat tudsz a növényekről és az állatokról. Kérjük, hogy magyarázgass nekünk.”

Földigszakáll nagyon megörült. Mindaddig csak rosszat tapasztalt manókról, tündérekről, s most tüstént abban reménykedett, hogy legalább ezt a kettőt megváltoztathatja. Magyarázgatott hát nekik szíve-

sen és buzgón. Bogáncs pedig egyre újabb és újabb virághoz ugrott, kérdezett róla valamit, és egyre távolabb vezette otthonától Földigszakállt. Egyszer aztán, amikor már több hegyecskén is átcsalta, Bogáncs megállt egy alacsony, villám hasította fatörzs előtt. Izmos karjával szétfeszítette a törzset, és így szólt: „Ebben a fatörzsben egy gyönyörű lepke lakik. Világit a szárnya meg a szeme. Nézd meg, tudós törpe, és oktass minket, mitől világít." Földigszakáll a fatörzs fölé hajolt, szakálla meg belecsüngött a törzs odvába. Ekkor Bogáncs elengedte a szétfeszített fatörzs két oldalát, azok összecsapódtak, s mint valami csapda, magukba zárták a törpe szakállát. Bogáncs durván hahotázott: „Fogoly vagy, vén béka! Mi pedig most bemászunk a kamrád ablakán, és elvisszük az öt zsák diódat!" Már dobogott is, csattogott is a patája: száguldott Földigszakáll házikója felé. Bibe fölötte röpült, és most értette meg, hogy miben bízik Bogáncs. Bogáncs azt hiszi: a törpe falánkabb, mint amennyire hiú. Azt hiszi, lenyiszálja szakállát a bicskájával, hogy utánuk rohanhasson és megmentse a dióját.

Valóban úgy látszott, hogy Bogáncs nyeri meg a fogadást. mert amikor az utolsó hegyet is maguk mögött hagyták, és már a házikó közelében jártak, meghallották Földigszakáll csizmájának szapora kopogását. Néhány pillanat múlva utol is érte őket, és megláthatták, hogy csakugyan lenyiszálta a szakállát. Bogáncs felpillantott a fölötte lebegő Bibére, és diadalmasan elvigyorodott.

A törpék igen jó futók. Ilyen átrohanás négy-öt hegyen meg se kottyan nekik. Igen ám, de Földigszakáll már nagyon öreg törpe volt. Utolérte ugyan őket, de megviselte a szörnyű fáradalom: megingott, megroggyant, elterült a fűben. Onnan nyöszörgött fel hozzájuk: „Azért futottam... utánatok, hogy ne kelljen ... lopnotok... Úgy láttam... meg akartok változni... Nem kell hát ... rabolnotok... nektek adom a... diót..." Azzal Bogáncs felé nyújtotta éléskamrája kulcsát, és elveszítette az eszméletét.

Bogáncs arcáról eltűnt a diadalmas vigyorgás. Keze közé fogta bozontos fejét, és megdöbbenve bámulta Földigszakállt. Aztán hirtelen lehajolt, karjára kapta az öreg törpét, beszaladt vele házikójába, ráfektette az ágyra, vizes kendőt tett a homlokára, és már futott is tovább. Sorra bedörömbölt a törpék házikóiba: „Beteg az öreg törpe! Gyertek, gyógyítsátok meg!"

A mese csak annyit mond. hogy Földigszakáll tizennégy napig volt életveszélyben. De könnyen kitalálhatjuk azt is, mi volt a betegsége. Tüdőgyulladás. A törpenépség azonban akkor is jól ismerte a füvek, fák gyógyító erejét, Bogáncs pedig éjjel-nappal ott gubbasztott a földön Földigszakáll ágya mellett. Itatta vele a gyógynövények főzetét, és aggodalmas szemmel leste, mit kíván.

Egy este, amikor feljött a Hold, megkocogtatta valaki a házikó ablakát. Bogáncs kiment, és körülszemlélődött. Bibe röppent oda hozzá, és így szólt: „Gyere már innen!" Bogáncs csodálkozva nézett rá: „Nem mehetek. Beteg." Másnap este Bibe újból kihívta Bogáncsot: „Tudod-e, hogy már fázom? Hidegek az éjszakák. Gyerünk délre, és ne is jöjjünk vissza többé. Délen narancs is van, meg füge. Gyere!" De Bogáncs nem ment. Harmadnap így szólt Bibe: „Most indulok. Ha meggyógyul, elkerget, engem nem találsz többé, és egyedül leszel. Gyere!" Bogáncs csöndesen felelte: „Ma reggel azt mondta: Nem bánja, hogy beteg lett. Mert ha nem futott volna utánunk, én még mindig rossz volnék." Bibe ekkor hirtelen hátat fordított Bogáncsnak, felsuhant a levegőbe és elszállt dél felé. Így hagyta el a Börzsöny-hegységet az utolsó tündér.

Akkoriban a törpék háromszáz-négyszáz esztendeig is éltek, a manók még tovább. Bár öreg volt Földigszakáll, még kerek száz esztendeig élt, és ott élt vele Bogáncs is a törpeházikóban. Úgy éltek együtt, mint apa és fia. Bogáncs nagyon örült azon a napon, amelyen nevelőapjának szakálla ismét a földig ért. De amúgy is szinte folytonosan örvendeztek: Bogáncs annak, hogy tanul, Földigszakáll pedig annak, hogy tanít...

Amikor aztán egy reggelen Földigszakáll nem ébredt föl többé, a törpék arra kérték Bogáncsot, hogy maradjon továbbra is köztük. Lakjék ezután is Földigszakáll házikójában. De Bogáncs úgy érezte, hogy örökösen csak búslakodnék, ha a Börzsönyben maradna. Hiszen ott minden Földigszakállra és elmúlt boldog életükre emlékeztetné. Még aznap este elbúcsúzott hát a törpéktől, és útnak indult észak felé. A törpék mozdulatlanul álltak a holdfényben, és szomorúan néztek a távolodó Bogáncs után. A fiatalabbak meg is könnyezték. Így hagyta el a Börzsöny-hegységet az utolsó manó.

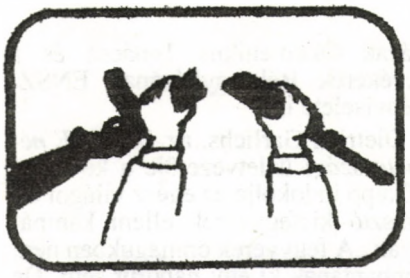

Frank Kürschner-Pelkmann

Gyilkolásra alkalmazva

Gyerekkatonák a világ háborúiban

„Két éve voltam katona. Boeumpo ellenőrző szervénél kellett a Poi Pot felé vezető utat ellenőriznünk. A fegyver nagyobb volt nálam. Társaimmal együtt autókat állítottunk meg. Ha a vezető nem akart fizetni, fegyverrel segítettünk egy kicsit. Egy napon az egyik vezető nem akart fizetni, és szitkozódott. A többiek elkezdtek kiabálni, mi pedig lőttünk." Így mesél egyik kambodzsai háborús élményéről Roen Chan, az egykori gyerekkatona, aki ma 12 éves. Egy UNICEF-tanulmány kimutatása szerint ma legalább 30 háborúban harcolnak gyerekek is. Egyes médiák a fegyveres harcokat ma mint a „gyerekek háborúját" kommentálják, de ez a megfogalmazás nem pontos, helyesebb lenne a „háború gyerekekkel" kifejezés, mivel a gyerekeket a felnőttek használják harcosként.

A világ szegényebb régióiban az utolsó két évtizedben drámaian megnőtt a háborúk száma. A néhány tucat államközi összetűzés mellett mindenekelőtt a belső harcok és háborúk követelnek minden évben sok ezer áldozatot, elsősorban civilekét. Az első világháborúban a halottak 5%-a volt civil, a második világháborúban már 48%-a, a jelenkori háborúkban pedig 90%-a. A halottak között sajnos éppoly drámaian megemelkedett a gyerekek száma is. Fegyverrel vagy fegyver nélkül válnak a háborúk áldozataivá, melyeknek céljait legtöbbször nem is látják át, és brutalitását csak akkor ismerik fel, amikor már túl késő.

Az okok felsorolása majdnem olyan hosszú, mint a háborúké. Fontos tényező az állami tekintély felbomlása. A harmadik világ sok államával már egy kormány sem tud mit kezdeni. Az általános elszegényedés láttán az állam ellenőrzése az egyike a kevés lehetőségnek, hogy pénzhez, mégpedig nagyon sok pénzhez jussanak, olyan országokban, mint pl. a Kongói Demokratikus Köztársaság, ahol hatalmas nyersanyagkészlet található.

Egyik oldalon a hatalmasok gátlástalan egyéni meggazdagodása, másik oldalon a polgárok részére szánt mindennemű állami juttatás csökkentése áll. Ha a Dél sok országa a mai Kelet-Nyugat szembenállás idején nagyvonalú támogatásra számíthatna is, ha a „jó" oldalra állnának, ezeket a gyakorta korrupt rendszereket ma akkor is egyszerűen „leírnák". Ehhez jön még, hogy a Nemzetközi Valutaalap nyomására a nagyon eladósodott országoknak drasztikusan csökkenteniük kell a kiadásaikat, ami rendszerint a szegények terhére megy. Egy Maliban élő paraszt így fogalmazott: „Az állam maga az adó."

Nem csoda, hogy ettől az államformától egyre több népcsoport akar szabadulni, ha kell, erőszakkal is. Ehhez jön még, hogy a globális gazdasági versenyben a vesztesek száma egyre nő. Ahogy teljes népcsoportok a jólétiés fogyasztói társadalom szélére szorulnak, úgy egyre inkább készek arra, hogy szövetkezzenek egymással, és megszerezzék azt, amit a gazdagok és hatalmasok visszatartanak tőlük.

Ez csak néhány ok a sok közül, ami miatt a világ déli részén nő az erőszak, de ahhoz elegendő, hogy háborúkat, polgárháborúkat robbantson ki. Az összetűzéseket – ha már erőszakos formát öltöttek – kellő brutalitással és következetességgel folytatják. Gyakran csak az a kérdés merül fel, hogy a saját csoportjuk, vagy az ellenség marad-e életben. A ruandai népirtás és a kongói háború csak két szomorú példa erre.

A legolcsóbb harcosok a gyerekek

Annak, hogy gyerekeket tömegesen alkalmaznak katonaként ezekben a háborúkban, alapfeltétele, hogy a nyugati és a keleti hadi konszernek olyan fegyverek és géppisztolyok millióit szállítják, amelyeket a gyerekek is „játszi" könnyedséggel tudnak használni. Ezeket a gyilkos szerszámokat már a nyolcévesek is elbírják és be tudják vetni. Az AK 47 típusú orosz kalasnyikovból világszerte 70 millió darab van, a német G 3-asból csaknem tízmillió.

A fegyverexporton kívül az olcsó, tömeggyártásban készült fegyverek szabadalmának kiadása segíti még elő döntően, hogy a konfliktustérségekben e fegyverekhez tömegesen hozzájuthatnak, és ilyenkor be is vetik őket. A 90-es évek közepén 52 ország 300 vállalata állított elő kisfegyvereket, ami 25 %-os növekedést jelent a 80-as évek közepéhez képest. Időközben félmilliárdra növekedett a kisfegyverek száma a világon, s ezek a háborús áldozatok csaknem 90 %-ának okozzák halálát. A gyerekek gyakran tettesek is, áldozatok is egyben – pontosabban fogalmazva mindnyájan áldozatok: a gátlástalan fegyverkereskedésnek az áldozatai, valamint a felnőtteknek, akik gyilkolásra ösztönzik őket.

Azért, hogy manapság világszerte több mint 300 000 gyerekkatona van, a háborús vezetők ökonómiai gondolkodását is felelősségre lehet vonni. Aki gyémántmezőket, olajforrásokat vagy drogültetvényeket ellenőriz, az harcolhat tovább. Minél olcsóbbak a harcosok, annál „előnyösebben" lehet a bevételforrásokat megvédeni. Ez a háborúk logikája – a gyerekek pedig a legolcsóbb harcosok: kevesebbet esznek, mint a felnőttek, és zsold nélkül is háborúba lehet küldeni őket.

Néhány kolumbiai lázadó és katonai jellegű szövetségben a harcosok fele gyermek és fiatalkorú. De nemcsak lázadó csoportokban, hanem sok állam központi hadseregében is harcolnak gyerekek. Sri Lankától Burundiig, Kongótól Afganisztánig vetnek be gyerekkatonákat a hadseregekben és/vagy lázadó mozgalmakban, a legújabb etióp-eritreai háborút is beleértve. Ha még egy okot keresnénk arra, hogy a háborúkat elátkozzuk, és küzdjünk azok ellen, akik a háborúkat kirobbantják és belőlük hasznot húznak, akkor azt a gyerekek harcosként való kíméletlen alkalmazásában találnánk meg.

Út a seregbe – majdhogynem visszaút nélkül

Gyerekeket könnyebb rávenni arra, hogy feltétel nélkül engedelmeskedjenek és minden nekik adott parancsot végrehajtsanak. Könnyebben lehet őket manipulálni is. Sierra Leone és Libéria falvaiban hordozható videómagnókról vetítenek szórakoztatásukra (!) „Rambo"-típusú akciófilmeket. De nemcsak ott állítják a fékevesztett erőszak szereplőit példaképül a gyerekeknek . Egyik félhez tartozó háborús vezető sem remélhetne jobbat a gyerekek háborúra való felkészítéséről.

A legtöbb gyerekkatonát már a sorozás előtt félrevezették, kényszerítették az első brutális bűntett elkövetésére, majd szisztematikusan tanították őket a gyilkolásra. Néhány gyerek „önkéntesen" jelentkezik katonai szolgálatra. Köztük vannak azok,

akik végignézték saját családtagjaik meggyilkolását, és most bosszút akarnak állni, vagy elegük van abból, hogy mindig csak áldozataivá válnak olyan férfiaknak, akik fegyverrel a kezükben különböző gaztetteket hajtanak végre: gyilkolnak és rabolnak. A Kolumbiában valamelyik felkelési mozgalomért vagy a hadsereggel szövetségben lévő milíciáért harcoló gyerekek többsége már átélte saját apjának vagy más rokonának a halálát. A saját fegyver és a fegyveres csoporthoz tartozás egyfajta biztonságot és erőt ad.

De ezért a csöppnyi biztonságért nagy árat kell ám fizetni. Sierra Leoneban szolgált egykori gyerekkatonák megkérdezéséből kiderült, hogy civilek brutális meggyilkolásának, megcsonkításának voltak már szemtanúi, sőt számos gyerek arról beszélt, hogy saját maga is fejezett már le embereket. Mindegyikük fogyasztott már széles körben elterjedt szereket: kokaint, marihuánát és alkoholt, hogy minél engedelmesebbek és kíméletlenebbek legyenek. A lányok 60 %-a szenved nemi betegségben. Az ezek mögött húzódó lelki szenvedéseket nem is tudjuk felmérni.

Végül is gyerekeket sokszor könnyebb meggyőzni arról, hogy saját népük vagy politikai csoportjuk ügye megéri a harcot, sőt az áldozatot is. A jobb életért, sőt mi több, a túlélésért folyó harcot – így sugallják nekik – már csak fegyverrel lehet sikeresen megvívni.

De gyerekkatonának lenni folytonos életveszélyt is jelent. A gyerekeket a legveszélyesebb feladatokkal bízzák meg, mint pl. aknalerakás vagy felszedés, illetve az ellenséges terület felderítése. Egy kongói lázadó csoport tisztje a következőképp nyilatkozott: „A gyerekkatonák nagyon jó katonák, semmi más nem jár a fejükben, csak a szolgálat. Anélkül hogy önzően a családhoz, feleséghez való hazatérésre gondolnának, csak szolgálnak. És nincs bennük félelem." A valóságban ezek a gyerekek elvesztették az otthonukat, mert családjukat meggyilkolták, és félelmük ellenére, a parancsmegtagadással járó azonnali lelövés veszélye miatt nincs más választásuk, mint engedelmeskedni és a legveszélyesebb megbízatásokat is végrehajtani. Sierra Leoneból arról tudósítanak, hogy azokon a gyerekeken, akik nem engedelmeskedtek feltétel nélkül, büntetésből kényszeramputálásokat hajtanak végre. Sok fegyveres csoportban a lányokat gyakran a legbrutálisabb módon és hosszú időn keresztül megerőszakolják. Aki mindezt túléli, az gyakran felnőttként is harcol tovább (mivel más életet soha nem ismert), és most ő kényszeríti a gyerekeket a háborúba.

Aki egyszer tagja lett ilyen fegyveres csoportnak, rendkívül nehezen tud kilépni belőle. Olyan brutális fegyveres csoportok, mint a Sierra Leone-i felkelők vagy az ugandai „Lord's Resistance Army", a gyerekeket saját falvaik megtámadására kényszerítik. Bűntudat, szégyen és annak a tudata is, hogy saját otthonukat rombolják szét, alig hagynak más választást, mint hogy harcoljanak. Aki mégis szökni próbál, azonnal lelövik, sőt egyes csoportokban még azokra a gyerekekre is ez vár, akik nem jelentik a szökési kísérleteket.

A háború okainak megszüntetése

A gyerekek katonaként való alkalmazásának megakadályozásában a leghatásosabb a háborús ellentétek kialakulásának megakadályozása. Az út ismert, ami sajnos nem jelenti azt, hogy meg is teszik. Úgy tűnik, elegendőek a szólamok: Meg kell állítani a nagy népcsoportok és teljes világrégiók elszegényedését, mindenekelőtt a világgazdaság szerkezetében lejátszódó változások és ama országok erőinek támogatása révén, amelyek a zsarnoki és irányításra alkalmatlan rezsimek ellen védekeznek.

A konfliktustérségekben békeszakemberekkel, tárgyalási ajánlatokkal időben meg kell próbálni megakadályozni az erőszak kitörését. Ahol háború folyik, a háborús felekre nyomást kell gyakorolni, hogy ne sorozzanak be gyerekeket, illetve hogy felmentsék őket a fegyveres szolgálat alól. Ez többször is sikerült már. Így pl. Libéria 1993-ban nemzetközi nyomásra elrendelte minden 15 év alatti gyerekkatona leszerelését, és megtiltotta a gyerekek besorozását. Ez kis eredmény volt, de mégiscsak 370 gyereknek a katonaságtól való szabadulását jelentette. A gyerekek háromnegyede hazamehetett családjához, a többiek családját előzőleg már meggyilkolták, vagy nyomtalanul eltűntek.

Harc a kisfegyverek ellen

A gyerekek háborúban való alkalmazásának megakadályozásában további támpont a nemzetközi fegyverkereskedelem korlátozása. Ennek eredménye a szárazföldi aknák terjesztésének nemzetközi tilalma, mivel mindenekelőtt gyerekek válnak az aknák áldozataivá. Békeszervezetek szerte a világon még erőteljesebben küzdenek azért, hogy a kis automata fegyverek széleskörű terjesztését korlátok közé szorítsák. A jelenkori háborúk halálos áldozatainak 90%-ával ún. kisfegyverekkel végeztek. Május elején Genfben megalapítottak egy *kisfegyver-ellenes hálózatot,* amelyben részt vesz többek között az Egyházak Ökumenikus Tanácsa és a Kvékerek Békeegyházának ENSZ-képviselete is.

Dietrich Garlichs, az *UNICEF németországi* üzletvezetője a következőképp indokolja az egész világot elárasztó kisfegyverek elleni kampányát: „A fegyverek önmagukban nem robbantanak ki egy háborút sem. De alapfeltételei az erőszak kultúrájának, amely egész térségeket destabilizál. Elsőként tehát a fegyverek mennyiségét kell csökkenteni." Barbara Lochbihler, az *amnesty international* német szekciójának főtitkára a fegyvert exportáló országok (mint Németország is) felelősségéről a következőket mondja: „A szállító országok nagymértékben hozzájárulnak az emberi jogok megsértéséhez, amennyiben a tetteseket továbbra is fegyverrel, lőszerrel vagy más hadianyaggal látják el."

Az első sikerek már láthatók. A német szövetségi kormány megszigorította a fegyverek és más hadianyagok exportjáról szóló határozatokat, ha nem is olyan mértékben, ahogyan azt a fegyverexport ellenzői szerették volna. Világszerte nő a fegyverkereskedést ellenző nemzetközi szervezetek – mint pl. az UNICEF – száma. Míg régen mindenekelőtt a tanküzletek és a harci repülők szállítása állt a nemzetközi kritika középpontjában, most már a kisfegyverek szállítóinak is erőteljes tiltakozással kell számolniuk. A gyilkos eszközökkel folytatott kereskedelem egyre inkább elveszti a komoly és „normális" üzlet látszatát, és ez a folyamat egyre erősödik.

Visszatérés a háború nélküli életbe

Ahol sikerül befejezni vagy legalábbis megfékezni egy háborút, ott a katonaként alkalmazott gyerekek ezrei akarnak visszatérni a civil életbe. Ez gyakran fájdalmas és hosszú folyamat. A megerőszakolások és gyilkolások borzalmainak traumatikus élménye gyakran csak a harcok befejezése után tudatosul bennük, és lebeg sötét árnyékként életük felett, sokáig visszatérve álmaikban. Emellett sok gyakorlati nehézségbe is ütköznek mindennapjaik során. Sok gyerek nem mer hazamenni a szülőfalujába, mert ott tudják, hogy bűnt követtek el, még ha kényszerből is. A legtöbb gyerekkatona soha, vagy már nagyon régen járt iskolába, így semmi kilátásuk sincs, hogy szakmát szerezzenek. Sokan utcagyerekként élnek tovább különböző városokban, ennek pedig az a veszélye, hogy később megintcsak azt az „ipart" üzik, amit tanultak, azaz harcolnak és gyilkolnak.

Az UNICEF és a hozzá hasonló szervezetek a civil életbe való vissza-

térésben is segítik és támogatják a gyerekkatonákat. Sierra Leoneban, ahol az elmúlt évek polgárháborújában legalább 10000 gyereket kényszerítettek katonai szolgálatra, az *Egyesült Nemzetek* gyermeksegélyezése kidolgozott egy rehabilitációs programot a gyerekkatonák számára. Eszerint, ha lehetséges, a gyerekeket visszaviszik családjukhoz, vagy nevelőszülőkhöz adják őket. Átmeneti otthonokban pszichológiai kezelést kapnak, hogy a súlyos lelki megrázkódtatásokkal tovább tudjanak élni.

A borzalom sokakat megnémított

Ezeknek a gyerekeknek a gondozása sok időt és empátiát igényel. Az utolsó évek iszonyata sokukat megnémította. Először is nem akarnak beszélni az élményeikről, de feledni sem tudják azokat. Lidércálmok és öngyilkossági gondolatok, ezek a gyerekek leggyakoribb reakciói. Annál tragikusabb, ha átmeneti otthonokban élő, leszerelt gyerekkatonákat – nekik szegezett fegyverrel – ismét katonáskodásra kényszerítenek.

Mozambikban a *Remény megújulása* nevű szervezet törődik azokkal a gyerekekkel, akik harcosként, áldozatként vagy erőszak szemtanújaként évekig tartó, hosszú polgárháborúk során iszonyatos tapasztalatokat gyűjtöttek. Maputo főváros közelében pszichoszociális rehabilitációs központot építettek fel, ahol súlyos magatartászavarral és lelki sérülésekkel küszködő gyerekek kapnak segítséget. Hacsak lehetséges, a gyerekeket otthoni környezetükben hagyják, és ott kezelik őket.

A pszichológusok, pedagógusok, orvosok munkájuk során éppúgy használják a nyugati módszereket, mint az afrikai gyógyászat módszereit. A traumatizált gyerekek családjait is megpróbálják bevonni a beszélgetésekbe. A gyerekeket – saját helyi közösségükbe való – visszatérésükben segítő munkára gyógyítókat és tradicionális vallási tekintélyeket is megnyernek. Ezenfelül a tanárokat is arra ösztönzik, hogy az egykori gyerekkatonák útját az iskolai képzés felé irányítsák. A gyerekeket kis létszámú kisegítő iskolákban készítik fel a rendszeres iskolai munkára. Ezt a segítő munkát – többek között – a bielefeldi *Harmadik Világ Ház*, a *medico international* és a *Tengerentúli Szolgálat támogatja.*

Ha a gyerekek ismét tudnak sírni és élményeikről beszélni, akkor arról is szó eshet, hogyan viszonyuljanak a bűnhöz. És itt jön be a politikai realitás a világ déli részének sok országában. A tettesek a vezetésben és a rendőrség szervezetében bújnak meg. Hogyan fogadják el a gyerekkatonák tettük helytelenségét, ha mások még meg is jutalmazták érte?

A német metodisták Libériában olyan egyházi programot támogatnak, melynek célja lehetővé tenni az egykori gyerekkatonák civil életbe való visszatérését. A terv szerint nemcsak a családokba és az iskolalátogatáshoz való visszatérésről van szó, hanem a terápiás lelkigondozás segítségéről is. Az *Ifjúsági Vöröskereszt* pártolja a ruandai fővárosban, Kigaliban élő utcagyerekek és az egykori gyerekkatonák részére kidolgozott tervezetet. Felépítettek egy közösségi házat, ahol felkínálják a segítséget a reintegrációhoz, például figyelemmel kísérik, hogy a családba vissza tudnak-e térni, és támogatják a szakma megszerzését.

Ruandában, ahol a 90-es évek közepén 5000 gyerek harcolt fegyveres kötelékben, és vérfürdők borzalmait, emberek százezreinek meggyilkolását élte át, egy sor ilyen segélyprogram létezik, amely pszichoszociális gondozást is magában foglal. Fontos lépése a programoknak – amiket pl. az UNICEF is patronál –, hogy időt szánjanak az egykori gyerekkatonákra, és meghallgassák őket. Egyikük, Jean Pierre, aki a háború idején 12 éves volt, így emlékszik vissza: „Védelmet kerestem az erős férfiaknál, és egyáltalán nem tudtam, mit jelent a hadseregnél szolgálni. Most szeretnék újra iskolába járni, és orvos lenni." Az UNICEF Ruandában olyan, egykori gyerekkatonák számára létesített iskolát tartott fenn, amelyben időszakosan 1700 gyerek lakott. Lépésről lépésre sikerült újra belkapcsoni őket szülőfalujuk életébe.

Kambodzsában az egykori gyerekkatonák számára létesített otthonokban az árnyjáték ősi művészetével tanítják a gyerekeket játékosan arra, hogyan lehet konfliktusokat fegyver nélkül megoldani. Az ilyen és ehhez hasonló példák sora hosszú és széleskörű elköteleződést mutat azon gyerekek iránt, akik gyerekkorukat kénytelenek voltak katonaként leélni.

Gyerekkatonák bevetése elleni kampányok

A gyerekek katonaként alkalmazásának befejezésére irányuló nemzetközi törekvések egyik sarkalatos pontja, hogy az *Egyesült Nemzetek* szintjén határozat szülessen arról, hogy a hadseregben és más katonai szövetségekben történő bevetés legalsó korhatára a 18. életév legyen. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében, amely sok más területen is áttörést hozott, még 15 évben szabták meg ezt a legalsó korhatárt. Egy ENSZ-munkacsoportban 2000 januárjában hosszas tárgyalások után sikerült egy kiegészítő jogszabályt megszavazni, amely felszólítja a kormányokat, hogy a hadseregbe behívás korhatárát ne hagyják meg 15 évnél, hanem ennél magasabb kort állapítsanak meg. A legalsó korhatár pontos megállapításában azonban a kormányképviselők nem tudtak megegyezni. Több nyugati állam is ragaszkodik ahhoz, hogy 18 év alatti fiatalembereket vegyen be a hadseregbe. Mindazonáltal az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének kiegészítő jogszabályát az Egyesült Nemzetek közgyűlése most elfogadta.

A következő lépés az, hogy a dokumentumot a lehető legtöbb állam jóváhagyja. További felvilágosító munkára és lobbizásra van tehát szükség. Május közepén Katmanduban (Nepál) a *Gyerekkatonák bevetése elleni koalíció* egyik helyi konferenciáján 20 ázsiai ország kormányának és szociális szervezeteinek képviselői fogtak össze, hogy különböző fejlesztőpolitikai intézkedések révén a gyerekeknek és fiataloknak alternatívákat kínáljanak fel a katonáskodás helyett.

Az *Egyházak Ökumenikus Tanácsának* 1999 decemberében Harareban megrendezett közgyűlése és az 1999 májusában, Hágában megrendezett *Nemzetközi Békekonferencia* egyértelműen amellett szállt síkra, hogy a fegyveres katonai szolgálat legalsó korhatára 18 év legyen. Az 1999. júniusi, stuttgarti Evangélikus Nagygyűlés résztvevői számára emlékezetes marad, hogy a záróistentisztelet könyörgései a gyerekkatonák bevetése elleni tervezetről szóltak. A legörvendetesebb fejlemény a gyerekkatonák komor fejezetével kapcsolatban az, hogy az utóbbi években kialakult egy széles körű szövetség, amely véget akar vetni a gyerekekkel való visszaéléseknek.

Egyre nő azon szervezetek és csoportok száma, amelyek egyértelműen véget akarnak vetni a gyerekek katonaként való alkalmazásának, és ezért konkrét lépéseket is tesznek. A fent nevezetteken kívül meg kell említenünk még a *terre des hommes*-t, a *Gyermeksegélyt*, a *Lutheri Világszövetség*et, valamint a *Kenyeret a világnak* és a *Misereor* nevű egyházi segélyszervezeteket is.

„A borzalom megnémította a gyerekeket", hangzik a mozambiki tudósítás a sérült lelkű egykori gyerekkatonákról. Annál inkább fontos, hogy felszólaljanak azok, akik a fegyvereket nagy tömegben exportáló országokban élnek. A gyerekek harci bevetése elleni küzdelem eredményei és a segítségükre irányuló sok program bátorságot ad, hogy még jobban elköteleződjünk az ügy mellett.

Fordította: Steiner Krisztina

Forrás: Junge Kirche, 2000/6

Ki akarták végezni

Egy halálra ítélt ismét jövőterveket kovácsol

„Hiányolom a magánzárkámat. Húsz évig éltem ott. Itt túl sok számomra az ember." *Pamela Perillo* számára az „ott" a texasi Gateswille haláltraktusát jelenti, az „itt" pedig az attól alig egy mérföldnyire fekvő börtön. 2000 szeptembere óta itt él negyven másik nővel egyazon teremben, az ágyakat spanyolfalak választják el egymástól.

A haláltraktusban a végefelé egy volt a nyolc közül. Vagy hat órán át pamutbabákat készített – fizetség nélkül –, vagy a nap 23 óráját cellájába zárva töltötte. Televízió nem volt benne, az ablakot plexivel tették átláthatatlanná. Motozások meztelenre vetkőzve – akár ötször is naponta, vagy éppen éjszaka. „Itt, ahol sokkal több kapcsolatom van emberekkel, kevesebbszer motoznak meg", mondja Pamela Perillo. Életének legjobb barátnője szintén a haláltraktusban volt. Karla Faye Tuckernek hívták, és 1988-ban végezték ki, az első nőként Texasban, mióta 1976-ban ismét bevezették a halálbüntetést az USA-ban. „Azt hittem, meghalok a bánattól", mondja *Pamela Perillo*.

Legjobb barátnője már nem élhette meg, hogy *Perillo* büntetését 2000 közepén „életfogytiglanra és 30 évre" változtatták. Valóságos szenzáció Texas államban, ahol az USA összes kivégzéseinek egy harmadát hajtják végre. *Perillót* 1995-ben kellett volna kivégezni, s csak öt nap választotta el a méreginjekciótól. 1980-ban az akkor 24 éves nőt gyilkosságért és rablásért ítélték halálra. Az államügyész szerint hidegvérű gyűlölet mozgatta a tettet, amelyet a *Briddle*-házaspárral együtt hajtott végre. A bíróságnak nem volt szüksége hosszú időre a halálos ítélet meghozatalához.

„E tettem előtt sosem alkalmaztam erőszakot senkivel szemben sem", mondja *Perillo*. „A drogok teljesen kikészítettek – de ez persze semmiképp sem menti, amit tettem. Nem múlik el nap, hogy ne gondolnék a tettemre, a felelősségemre és arra, hogy semmit sem tehetek, ami visszahozhatná az életbe *Bob Skeens*-et és *Robert Banks*-et." A tett után *Perillo* önként jelentkezett a rendőrségen: „Megrémültem. Ki akartuk rabolni a két fiatalembert, akiknél éjszakáztunk, hogy pénzhez jussunk, és drogot vehessünk. Semmi másban nem egyeztünk meg. Egyszercsak *Mike Briddle* fojtogatni kezdte őket, és mi nem akadályoztuk meg, sőt magunk is besegítettünk. Minden igen gyorsan ment végbe, de az életemet adnám azért, ha visszacsinálhatnám ezeket a pillanatokat." *Mike Briddle*-t is halálra ítélték, és 1995-ben kivégezték. *Linda Briddle* kettőjük ellen vallott, és öt év börtönnel megúszta. Az ügyészség *Perillónak* is üzletet ajánlott: Ha *Mike Briddle* ellen vall, „életfogytiglannal" megússza. Ő visszautasította ezt: „Nem segítek abban, hogy valakit halálra ítéljenek."

1995-ben *Perillo* kivégzésének dátumát is kitűzték. Az egyik áldozat anyja ezt írta neki: „Ha megtaláltad a békédet, akkor most halj is meg, és így adj nekünk valamelyes békét!" A másik áldozat nővére pedig ezt írta: „Mindenekfölött szerettem az öcsémet. Te elvetted tőlem. Egyik részem gyűlöl téged ezért, másik részem megbocsát neked, mert nem akarok keserűségben élni."

A haláltraktusban tanulta meg életében először, hogy felelősséget vállaljon magáért. Távtanfolyamon fejezte be iskoláit, és hívővé vált: „Nem tartozom semmilyen egyházhoz. Azoknak a szabályai túlságosan merevek számomra – de Istenbe és Jézusba vetett hitem segített, hogy napról napra tovább tudjak élni. És a fiamért, érte éltem túl ezt a húsz évet." Fia egy college hallgatója – „az első a családunkban", meséli büszkén az anya.

Linda Parker (álnév), az egyik houstoni olajtársaság hitelmenedzsere törődött a fiával. A 80-as évek közepén ismerte meg *Perillót* a férje révén, aki ügyvéd volt. A telefonbeszélgetéseket látogatások követték. *Parkert* elrémisztette, hogy a kisfiú *Pamela Perillo* apjával élt, aki már a lányát is megerőszakolta. Adoptálta a rabot, és magához vette a kisfiút, aki így kéthetente meglátogathatta anyját – két órára a beszélőn, ahol üvegfal választotta el őket egymástól. Az első közvetlen látogatást 2000 októberében engedélyezték az anyának és fiának.

„Amíg itt vagyok, szeretnék tanfolyamokon részt venni, mindenekelőtt szeretném megtanulni a számítógép-kezelést", mondja *Pamela Perillo*. „Olyan programokban veszek részt, amelyek keretében gyenge lábakon álló fiatalok beszélgetnek velünk itt a börtönben. El akarom mondani nekik, hogy a drogok tévutat jelentenek. Szeretném, ha nem kellene átélniük az én sorsomat." Majd nevetve hozzáteszi: „Mindenesetre ha ezek olyanok, mint én voltam akkoriban, akkor egyik fülükön be, a másikon ki."

Pamela Perillo a legjobb értelemben „reszocializált". De nem ezért változtatták át a büntetését. Texasnak új eljárást kellett felajánlania neki: Az USA legfőbb fellebbviteli bírósága úgy döntött, hogy korábbi ítélete érvénytelen, mert védője a vád koronatanújának, a tettestárs *Linda Briddle*-nek is ügyvédje volt. *Pamela* nem vállalta egy újabb halálos ítélet kockázatát, amivel az államügyészség fenyegette, és újabb eljárás nélkül elfogadta a felajánlott börtönbüntetést.

Ha nagy szerencséje van, öt év múlva megkegyelmezhetnek neki. „Még nem tudom elhinni, hogy ismét tervezhetem a jövőmet. Úgy szeretném élni az életemet, hogy az megmutassa, milyen helytelen dolog a halálbüntetés. Minden esetben."

Sina A. Vogt

Forrás: Publik-Forum, 2000/23

A társadalmi bajok bűnbakjai

Van-e „értelme” a halálbüntetésnek? Beszélgetés James E. Gallagher amerikai börtönlelkésszel

Milyen érzések töltik el azokat az embereket, akik a halálcellákban kivégzésükre várnak?

Csak évekkel a halálbüntetés kiszabása után végzik ki az embereket. A fellebbezési eljárás a Legfelső Bíróság döntésével ér véget. Amikor a foglyok megérkeznek a halálcellába, először nagyon félnek. Mihelyt megindul a fellebbezési eljárás, megnyugszanak, és megpróbálják megőrizni reményüket. Akárcsak a halállal szembesülő más emberek, ők is gyakran elfojtják a halál realitását. Tíz nappal a kivégzés előtt hozzák őket Greensville-be. Életük utolsó napjaiban még azok a foglyok is kérik lelkipásztori szolgálatomat, akik korábban nem tartottak rá igényt.

Miről beszélnek Önnel a halálcellában?

Sok rab Bibliát meg lelki irodalmat olvas, majd a halálról és az életről beszélgetnek velem. Kérdéseket tesznek föl a szentekkel kapcsolatosan, mert azok már meghaltak. Igen gyakran érdeklődnek más vallások iránt. Egy kétórás beszélgetés első felében többnyire vallási témákról, a második felében egyebekről beszélnek, például a sport vagy a filmek világáról. Nem akarnak életük minden pillanatában a halálra gondolni.

Mi vár az elítéltekre az utolsó napokban?

Mielőtt a fogoly megérkezik, összeállítják személyes tulajdonának listáját; dönthet arról, kinek adják majd át a dolgait. A foglyokat az egészségükkel törődő orvosok látogatják meg, illetve pszichológusok, akik a közeli halál által kiváltott stressz feldolgozásában segítik őket, továbbá olyan lelkipásztorok, akikkel már korábban kapcsolatot alakítottak ki. Egy felügyelő, akik éjjel-nappal megfigyelés alatt tartja őket, minden látogató nevét rögzíti az ún. Death watch book-ban („Halálmegfigyelési könyv”). A kivégzésen aztán a rab által kiválasztott két lelkipásztor, családtagok, a média képviselői és tanúk vannak jelen. Az elítélteket manapság többnyire méreginjekcióval ölik meg. Gyorsan rákötözik őket egy ágyra; az első injekció altató, a következők fecskendezik be a halálos mérget.

Emlékszik-e a kivégzettek utolsó szavaira?

Egyesek haragos szavakat kiabálnak a kormányzóra, amiért nem kegyelmezett meg nekik; mások kifejezik bánatukat, hogy bajt okoztak egy családnak, és a társadalom bocsánatát kérik. Ismerek olyan férfiakat, akik verset adtak elő kivégzésük előtt; Eddie Fitzgerald például buddhista békegondolatot olvasott fel. Timothy Bunch úgy vélte, hogy a társadalom reformra szorul a tekintetben, hogyan bánik a gyerekekkel, a nőkkel és a rabokkal. Roger Coleman és Joe Odell – akiknek a bűne vitatott volt – azt mondta, hogy Virginia ezen az estén ártatlan embereket öl meg.

Sokan élnek-e át valamiféle megtérés-élményt a halálcellában?

Ha megtérésen a szív megváltozását értjük, akkor minden rab megtérés-élményen megy át. Sok idejük van a töprengésre, és haláluk előtt rendbe akarják hozni lelküket.

Mi az Ön személyes véleménye a halálbüntetésről?

A halálbüntetés nem csupán valamilyen egyéni, hanem társadalmi baj szimbóluma is. Az Egyesült Államok a föld legcivilizáltabb országának tartja magát, egy-egy ember kivégzése azonban már nem kelt feltűnést. Már nem ellenzik olyan erősen a halálbüntetést, mint a múltban. A kivégzéssel az egész társadalom bűneiért büntetünk meg egyetlen embert. Ennek az embernek a halála után azonban még mindig ugyanazokkal a bajokkal állunk szemben. A halálbüntetés abban segít minket, hogy elfojtsuk azt a lelki újratájékozódást, amelyre oly nagy szükségünk lenne. Nem vesszük tekintetbe, hogy a halálcellák lakói sokszor problematikus családi körülmények közül jönnek. Ahelyett hogy kivégezzük ezeket az embereket, olyan javulási programokat kellene felkínálnunk nekik, amelyek lehetővé tennék rehabilitációjukat. Az amerikai püspökök már régóta ellenzik a halálbüntetést, rámutatva az emberi élet szentségére. Az élet melletti elkötelezettség a halálcellákban lakó emberek védelmét is magában foglalja. Ezért erősen reménykedem abban, hogy eltörlik a halálbüntetést, és általános börtönreformot hajtanak végre.

James E. Gallagher (sz. 1952) a washingtoni Amerikai Katolikus Egyetemen tanult teológiát, 1987-ben szentelték pappá a richmondi (Virginia) egyházmegye számára; börtönlelkész és Petersburg egyik katolikus plébániájának papja.

Forrás: Publik-Forum, 2001/6

USA: Szemet szemért!

Az amerikai legfelső bíróság a hetvenes években először alkotmányellenesnek minősítette a halálbüntetést, majd ismét engedélyezte. Csaknem tízéves moratórium után 1977-ben lövészkommandó végezte ki Utahban *Gary Gilmore*-t. Azóta 38 szövetségi államban vezették be újból a halálbüntetést. Ezzel szemben Columbiában és további tizenkét államban nem hoznak halálos ítéletet.

1977 és 1999 között 546 embert végeztek ki az USÁ-ban, a legtöbbet Texasban és Virginiában. Az 1999-es év meghozta a rekordot mintegy száz kivégzéssel. A tendencia emelkedik. Az elítéltek között csak három nő volt. Még fiatalkorúakat és szellemi fogyatékosokat is halálra lehet ítélni. Jelenleg több embert végeznek ki az Egyesült Államokban, mint Iránban, Szaud-Arábiában, Vietnamban, Afganisztánban, Kubában és Szíriában. A kivégzéshez a következő módszereket használják: méreginjekció, villamosszék, mérgesgáz, lövészkommandó és akasztófa. A tervezett eddigi csúcspont: *Timothy McVeight* kivégzésének televíziós közvetítése (őt azért ítélték halálra, mert Oklahoma Cityben felrobbantott egy épületet, amelynek romjai között 168 ember lelte halálát).

II. János Pál pápa több alkalommal is rámutatott, hogy az emberi méltóság melletti keresztény elkötelezettségnek magában kell foglalnia a halálbüntetés ellenzését is. USA-beli látogatása során 1999. január 27-én kegyetlennek és szükségtelennek nevezte a halálbüntetést.

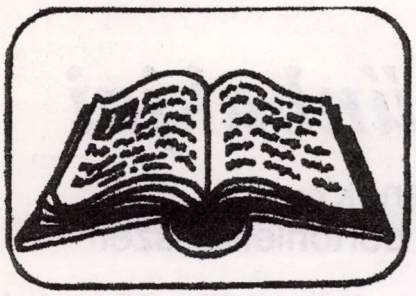

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Miklovicz László és felesége, Panni, a novemberieket Galla Gábor darnózseli plébános készítette.

Október 7. — Évközi 27. vasárnap — Lk 17,5–10 — „Uram, növeld bennünk a hitet!”

Így kiáltottak fel a tanítványok, és mi is sokszor sóhajtunk fel így, amikor erőt vesz rajtunk a reménytelenség, a csüggedés – a hitetlenség. Ady is felkiáltott: „Hiszek hitetlenül Istenben, mert hinni akarok, mert sohse volt úgy rászorulva sem élő, sem halott.” Így kiált fel a néma lélektől megszállt fiú apja is: „Hiszek, Uram, segíts hitetlenségemen!” (Mk 9,24)

A hit bizonyos ismeretek igaznak tartását jelenti – azt is, ami tapasztalható, azt is, ami kikövetkeztethető, és azt is, ami csak tekintélyi alapon fogadható el. A hit azonban magatartást is jelent, az igaznak tartott szavak megvalósítását: hűséget, ragaszkodást ahhoz, amit igaznak tartok. Vajon a tudás, a magatartás vagy a hűség csökken bennem, amikor erőt vesz rajtam a csüggedés? És ha már erőt vett, mit tegyek, hogy a hit növekedjen bennem? Vagy a Jó Isten dolga, hogy növelje bennem? Tennem kell, vagy kérnem kell a hit növekedését?

Számomra a választ Jézus egyik mondata adja meg: „Akinek van, annak adatik; akinek nincs, attól még azt is elveszik, amije lenni látszik” (Lk 8,18).

Első olvasásra talán igazságtalannak tűnhet ez a mondat, pedig csak egy szellemi törvényszerűségre utal. Van bennem egy nagyon szemléletes kép, amely nekem segített megérteni a fenti mondatot. Ez a kép a fizikához, a gravitáció törvényéhez kapcsolódik.

A hit (mindhárom összetevőjével együtt, melyek: igaznak tartás = bölcsesség, magatartás = szeretetcselekedetek és hűség) valamiféle szellemi értéket, szellemi energiát jelent. Fizikából megtanultam, hogy a tömeg és az energia egyenértékű: $E=mc^2$. Megtanultam a tömegvonzás törvényét is, vagyis azt, hogy bármilyen két tömeg között vonzóerő lép fel. A tömegek vonzzák egymást. Két darab egy grammos tömeg is vonzza egymást egy nagyon kicsi erővel, és két darab égitest is vonzza egymást jelentős erővel. Minél nagyobbak a tömegek és minél kisebb köztük a távolság, annál nagyobb a vonzóerő. Arra következtetek, hogy a szellemi életben, a szellemi „tömegek” és energiák között is működik a szellemi gravitáció, a szellemi vonzás törvénye.

Az Isten – a végtelen nagy Jó, a végtelen nagy szellemi Érték csak akkor tud vonzani, ha van bennem valami Belőle. És annál jobban vonz, minél több van bennem Belőle. Vonzása által még közelebb kerülök Hozzá, ami a vonzóerőt tovább növeli. „Akinek van (hite – szellemi értéke), annak adatik…” A vonzóerő segít egyre közelebb jutni Hozzá, aminek következtében még több lesz bennem Belőle, de akkor még nagyobb lesz a vonzóerő, és csökken a távolság … a fejlődés távlatai öngerjesztő folyamatként felgyorsulva, szédületes távlatokat mutatva a tökéletességig tartanak egyre gyorsuló fejlődéssel. Akinek van, annak adatik, sok adatik – mert Istent nagylelkűségben nem lehet felülmúlni. De ha ez így működik, miért jutunk mégis olyan helyzetekbe, amikor erőt tud venni rajtunk a csüggedés, a hitetlenség?

Mert a duális világban benne élve vonz a rossz is. De csak akkor van hatalma rajtam, és csak akkora, amekkora az bennem. Jézus bátran állíthatta, hogy nincs hatalma rajta („Már nem beszélek soká nektek, mert közeleg a világ fejedelme. Rajtam ugyan nincs hatalma…” Jn 14,30). Velünk viszont előfordulhat, hogy erőt vesz rajtunk, hogy elcsábulunk. De tudnunk kell, hogy aki a mulandóság világának dolgaira építi a boldogságát, légvárat épít. Amitől a boldogságát várja, annak nincs boldogító ereje – elveszik tőle, amije lenni látszik. „Akinek nincs (élő hite – valódi szellemi értéke) elveszíti azt, amije lenni látszik.” Mert látszatot fenntartani lehet (csak rövid távon és a felszínen), de látszatértékekből valódi vonzás nem születhet. Isten képtelen vonzani, ha a mélyben a vonzás ellentétes irányú. Hosszú távon látszathitet fenntartani nem lehet. Ha időben megrázom magam és visszafordulok, beindul az angyali kör, ha nem, tovább visz az ördögi kör. De mire ez kiderül, már lehet, hogy késő lesz, mert elvesztem azt a szellemi értéket, amit addig megszereztem. Ez nem külső szerencsétlenség miatt történik, ahogy azt sokszor hinni szeretnénk, nem a külső körülmények szerencsétlen alakulása a hibás – törvényszerűség az, ami történik, mert az ember elveszíti azt, amije nincs, amije csak lenni látszik.

Vizsgáljuk meg lelkiismeretünket, hogy gyarapítjuk-e magunkban a hitet? Gyarapítjuk-e a tudást, a bölcsességet állandó tanulással, gyarapszik-e magatartásunkban a szeretet-cselekedet, és gyarapítjuk-e magunkban a hűséget istenkapcsolatunk állandó karbantartásával? Mert csak ekkor van értelme és lehet eredménye a sóhajtásunknak: Uram, növeld bennem a hitet!

Október 14. — Évközi 28. vasárnap — Lk 17,11–19 — A kilenc plusz egy leprás

Ez a történet csak Lukács evangéliumában olvasható, a szerző saját kutató-, ill. szerkesztőmunkájának eredményeképpen. Jézus végső (földi) úti célja felé, Jeruzsálembe tart, és valahol Szamária és Galilea határvidékén, talán a Jordán folyó völgye felé haladva barátaival, betér egy faluba. A kis településen eseménynek számít, ha vándorok érkeznek, és csemegének számít, ha megelőzi a vándort a híre. Ebben a faluban már a lét perifériáján élő leprások is tudják, hogy olyan valaki érkezett hozzájuk, aki képes még őket is meggyógyítani. Nem is késlekednek sokat, hanem vissza nem utasítható kérés formájában kérik a Mestert: „Jézus, Mester! Könyörülj rajtunk!” A remény és bizalom fejeződik ki kérésükben, hiszen nem a leprásoktól megszokott „Tisztátalan, tisztátalan!” kiáltással közelednek. Meglepő, hogy Jézus a gyógyító szó vagy tett helyett a papokhoz küldi a leprásokat. (Ószövetségi előírás volt, hogy a papoknak kellett megállapítaniuk a lepra megszűnését, és igazolniuk a társadalomba való visszatérés lehetőségét.)

Valójában az epizód eddigi része nem is kap túl nagy hangsúlyt, inkább ami ezután történik, az mozgatja meg a résztvevők, ill. a szentírást olvasók gondolatvilágát, és máris megfogalmazhatjuk a kérdést: Miért nem közvetlenül gyógyít Jézus? Utána is elküldhette volna betegeit a „hivatalba az igazolásért…” Kicsit hasonlít az eset Elizeus és Námán történetére, amikor a próféta próbára akarta tenni Námán hitét. Talán Jézus is ezt akarta, hiszen a próbatétel megerősödést is jelent. Lehet, hogy még többet is: a felfokozott érzelmi állapot pozitív lehetőségeit használtatta ki velük a gyógyulásuk érdekében. Amíg igyekeztek a papokhoz, módjuk volt átgondolni életük reménybeli nagy eseményét, a tiszta lappal (bőrrel) újrakezdés nagyszerűségét, megszakadt kapcsolataik felélesztését, hitük erejében maguk is átélhették, hogy részesei gyógyulásuk eseményének stb. És ez az út lehetőséget adott arra is, hogy hála ébredjen bennük…! Bizonyára sok egyéb

gondolat és kérdés is átcikázott rajtuk, de történetünk tanúsága szerint a hála kinyilvánításának gondolata csak egy embernél jelentkezett, ez is egy szamaritánus volt (kínosan hasonló módon, mint az irgalomról szóló példabeszédben, Lk 10,25). Szamaritánus, azaz egy megvetett idegen. Elcsodálkozhatunk azon, hogy míg teljes értékű polgárként kölcsönösen fújtak egymásra a zsidók és szamaritánusok, addig súlyos betegként egy „közösségbe” tartoztak…

Az elbeszélés végén a figyelem az Istennek és a gyógyító Jézusnak hálát adó szamaritánusra irányul. Jézus elismerő szavaiból az derül ki, hogy a megvetett szamaritánus érzékenyebb vallásos érzületről tett tanúságot, mint a kiválasztottság felsőbbrendűsége tudatában élő zsidók. Ezt az érzékenységet értékeli Jézus, mert az igazi hit táptalaja, amely testi-lelki gyógyulást eredményez.

Néhány kérdéssel segítsük saját érzékeny lelkületünk fejlődését:

– Kérjük-e „jó hangosan” Jézust arra, hogy segítsen kisebb-nagyobb bajainkban?

– Elviseljük-e és kihasználjuk-e próbatételnek tűnő eseményeinket?

– Hálásak vagyunk-e barátaink jó szavaiért-tetteiért?

– Hálásak vagyunk-e Istennek barátainkért?

– Hogyan mutatjuk ki hálánkat?

Most pedig elmélkedésünk végén mi is menjünk, és fáradozzunk hitünk erősödésén, hogy az minket is megmentsen adott helyzetben, akár csak szamaritánus barátunkat.

Október 21. — Évközi 29. vasárnap — Lk 18,1–8 — „Szüntelenül imádkozzatok!”

Miért olyan fontos Jézus biztatása? Hiszen Isten mindentudó! Vagy arra van szüksége, hogy mi biztassuk Őt? – Jézus miattunk biztat minket, mert alapvetően nekünk van szükségünk a kitartó és szüntelen imára.

Amíg az anyagvilágban élünk, szellemünk az anyagba zártan könnyen megfeledkezhet arról, hogy honnan jöttünk, miért vagyunk, és hová megyünk. Az imádság figyelmeztet alapvető léthelyzetünkre: mi Istenből forrásozunk, Belőle és Általa vagyunk. Istentől származunk, Hozzá tartozunk, és nincs erősebb kötelék számunkra, mert az övé vagyunk, lelkünk Benne gyökerezik. Nélküle nem létezünk, Ő tart minket létben. Tőle függünk, de erről a függőségünkről könnyen elfeledkezünk, és könnyen képzeljük magunkat függetlennek, hatalommal rendelkezőnek (akár mások fölött is).

Mindennapi életünkben létfontosságú számunkra az Istennel való élő kapcsolat. Jézus ezt így fogalmazza meg: Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők! A szőlőtő és a szőlővessző képe egzisztenciális függő kapcsolatot mutat. Szőlővesszőként hiába álmodozom én az Életről a szőlőtőke mellett, hozzá akármilyen közel is. Még rátéve a tőkére is életképtelen vagyok. A tőke bármennyire szeretné is – csak akkor tud éltetni és táplálni, ha közös a vérkeringésünk. A vegetációm függ attól, hogyan kapcsolódom rá a tőkére. Hiába kukucskálok a vessző végéről fölfelé, az éltető napfény felé, hiába gyönyörködöm a tőke szépségében és erejében, ha nem vagyok beleoltódva. Akkor indul meg a vérkeringés és akkor lesz az közös a tőkéével, ha a vessző végéről, (a látványosság világából) elindulok befelé, és el tudok jutni a vessző és a tőke találkozási pontjáig. Ha oda becsatlakozom, attól kezdve már beindul az életem, mert belekapcsolódtam a tőke vérkeringésébe, áramlásába, eggyé vált a keringésem az övével. Ez a szüntelen imádkozás állapota.

* Aki imádkozik – az tudja, hogy honnan és kitől való. Tudja, hogy mit akar, földi élete során merre tart. És azt is tudja, hogy nem árva, mert valaki várja őt haza.

* Aki imádkozik – az állandó energiaforrás felé fordul. Ha nem fordulok az energiaforrás felé, olyan leszek, mint a bedeszkázott ablak mögött tapogatózó, aki kizárta a fényt, és most nem tudja, miért nem lát. Amikor az ember megtapasztalja, hogy erői végesek, hogy erő kell neki a magasságból – akkor tud igazán lépni a szüntelen imádkozás felé. És ha az ember már bizonyosságot is szerzett arról, milyen nagy erők működnek Isten segítségével – akkor már kevésbé lesz eltéríthető a szüntelen imádkozás útjáról.

* Aki imádkozik – az gondjaiban, tanácstalanságaiban felülről várja a segítséget. Érteni akarja, hogy konkrét életszituációjában hogyan kell lépnie, mit vár tőle Isten. Hogyan alkalmazza a saját életére mindazt, amit Jézus tanításából megtanult. Ehhez csönd és befelé fordulás szükséges. Csak a csöndben nyílik meg és fejlődik a belső látás és hallás. A tudatos élet alapfeltétele az imádkozás, anélkül csak sodor az élet a maga sürgetettségével és hajszoltságával.

* Aki imádkozik – gondban van a másikért, segíteni szeretne a másikon. Az ima pozitív energiacsomag, mely hat rám is, és arra is, akiért imádkozom. A másokért imádkozás a másokért élés kézzel fogható megnyilvánulása.

* Aki imádkozik – az alázatos. Az ima fontos tartalmi lényege az „Uram, legyen meg a Te akaratod” lelki átélése. Ennek feltétele, hogy az ember ne akaratosan és önzően ostromolja az eget, hanem szelíden, békés lelkiállapotban, s főleg alázatban fejet hajtva Istene szándéka előtt.

* Aki imádkozik – abban belső béke van. Az imában, ha időlegesen is, de bejuthatunk az Atyai Házba, ahol nincs szétszakítottság, önzés, marakodás, hanem béke és boldogság van, ahonnan erőt, fényt és égi szeretetet meríthetünk.

Csak az imádkozik – akinek van ideje imádkozni. Az a leggyakoribb kifogásunk, hogy felgyorsult, feladatokkal túlzsúfolt életünkben csak rövid, felületes imára van időnk (vagy még arra sincs). Azt gondolom, hogy az ima és az imára szánt idő is olyan szellemi érték, amire igaz Jézus mondata: „Akinek van, annak adatik; akinek nincs, attól még azt is elveszik, amije lenni látszik” (Lk 8,18).

Október 28. — Évközi 30. vasárnap — Lk 18,9–14 — Elbizakodott és alázatos bűnösök

Ez a példabeszéd a helyes imádságról ad tanítást, de az ember egész lelkiségére is alkalmazható. Az Istennek tetsző lelkület és magatartás mentes az öntetszelgéstől!

Ha szövegrészünket elemezzük, megállapíthatjuk, hogy Jézus a példabeszédet azoknak szánja, akik önmagukat igaznak tartják, másokat viszont ebből a perspektívából lenéznek. Tehát valós és vélt teljesítményeik alapján úgy gondolják, hogy kiérdemelték Isten (és az emberek) elismerését. Túlzott önbizalmuk alapján maguknak tulajdonítanak minden eredményt, és ez elfedi előttük a gondviselő Istent, ami gőgössé teszi az embert.

Történetünk egyik szereplője farizeus, mondhatnánk a törvény hiteles megtartója, aki vallási példaképnek számít (és ennek tudatában is van). A másik szereplő egy vámos, aki a kortársak szemében a megvetett bűnös (és ő is tudatában van ennek…). A textusból kiderül, hogy a farizeus valahol elöl állhat (a férfiak udvarának belső határánál), és imája inkább a monológra emlékeztet, mintegy meggyőzvén magát arról, hogy rendben vannak a „dolgok”. Noha hálaadással kezdi imádságát, kiderül valóságos beállítottsága: nem Isten jóságáért ad hálát, hanem önmagáért, azért, hogy különb a többi embernél, főleg a jelenlévő vámosnál. Van is némi alapja az öntudatának: formális életteljesítménye figyelemre méltó! A vámos pedig hátul (a férfiak udvarának hátsó határánál) áll. Szemeit sem emeli szokásos módon az égre, hanem mellét

verve beismeri Isten előtt bűnösségét. A mellét veri, vagyis a szívét, amely a korabeli felfogás alapján az ember törekvéseinek középpontja, a vágyak és gondolatok székhelye. Mindezen megnyilvánulásokhoz kapcsolódik az Isten megbocsátását kérő ima, amely egy bűnbánati zsoltár (Zsolt 51,3) mintájára lett megfogalmazva. A bűneit megbánó vámosra ezért vonatkozhat az 51. Zsoltár 19. verse is: „az alázatos és töredelmes szívet nem veted meg".

Jézus a történet befejezése után röviden értékeli a két ember magatartását. A vámos imádsága meghallgatásra talált Istennél, a farizeus öntetszelgő imája viszont nem. Figyelemre méltó az itt használt kifejezés: *dedikaiómenosz* = megigazult, ami a bűnös ember benső átformálódását is jelenti.

Törekedjünk mi magunk is a benső átformálódásra, és kérdezzük meg önmagunktól:

– Járok-e a templomba imádkozni?

– Imádságaim a szerető és megbocsátó Istennel folytatott párbeszédek?

– Nem esek-e időnként az öntetszelgés „hibájába"?

– Vágyom-e a megigazultságra? Mit teszek ennek érdekében?

November 4. — Évközi 31. vasárnap — Lk 19,1–10 — A megtérő fővámos

Amikor valakit felnőttként készítek elő első áldozásra, az első beszélgetésen Zakeus történetét olvassuk az evangéliumból. Ezzel a történettel próbálom az első áldozásra készülőben felébreszteni a vágyat a Jézussal való találkozásra. Zakeus története ugyanis sok gondolatot ébreszt bennünk.

Először is a helyszín, Jerikó. A világ legrégebbi városa, kb. 9000 éves, amit ásatásokkal igazoltak. Jézus korában római megszállás alatt állt. Azután itt van Zakeus, a fővámos, akit sokan utáltak nemcsak foglalkozása miatt, hiszen mint vámos a rómaiak kiszolgálója volt, hanem azért is, mert köztudottan csalt, becsapta honfitársait, saját zsebére dolgozott.

Rónay György novellát írt Zakeus a fügefán címmel, s ebben találóan jellemzi Zakeus helyzetét. Most, amikor Zakeus látni akarja Jézust, az emberek visszavágnak neki: Alacsony ember lévén, hátakba ütközik – komor, kárörvendő hátakba, amelyek azt beszélik: úgy kell neked, pénzed van, de a látvány a miénk. Főhősünk azonban nem elveszett ember, megtalálja a megoldást, bár az az ő pozíciójában komikusnak hat. Ez a fára mászás azonban már sejteti, hogy Zakeus kíváncsisága több, mint felszínes érdeklődés.

Az igazi meglepetés viszont akkor éri őt és a jelenlévőket, amikor Jézus megáll a fa alatt, és szállást kér Zakeustól. Miért pont Zakeustól kér szállást az Úr? Nem tájékozódott Zakeusról? Nem tudja róla, hogy elvetemült, utolsó alak? Így gondolkodnak az emberek, de nem így gondolkodik Jézus. Az evangéliumok más helyeiről ismerős számunkra az a magatartása, melyet a lenézettek, megvetettek, bűnösök iránt tanúsított.

Hogy a vacsora előtt, alatt miről beszélgettek, nincs megírva. Egy azonban biztos, Zakeus rendkívüli módon megtisztelve érezte magát. Jézus magatartásában megérezte Isten feltételek nélkül elfogadó szeretetét. Ez a szeretet már nem hagyja őt nyugaton, és még a vacsorán bejelenti: életét teljesen meg akarja változtatni, s hogy nem a levegőbe beszél, azt tettekkel nyomatékozza.

Mi lehet annál felemelőbb, mint amikor valaki megérzi Isten szeretetét, és válaszol rá? Ezáltal visszanyeri lelkének elvesztett nyugalmát, és új távlatok, új célok nyílnak meg előtte.

Úgy gondolom, a Jézussal találkozni akaró ember számára Zakeus története reményt keltő, felemelő történet. Fel akarja oldani félelmeinket, aggályainkat, kishitűségünket. Mindnyájan kedvesek vagyunk Isten számára, még bűneinkkel terhelten is. Aki hinni tud ebben, az át fogja élni Zakeus boldogságát, és nem lesz nehéz új irányt szabnia életének, mert tudni és érezni fogja: Isten határtalan szeretete vigyázza minden lépését.

November 11. — Évközi 32. vasárnap — Lk 20,27–38 — Isten az élők Istene

A mai evangéliumi részlet középpontjában a feltámadás kérdése áll. Jó, ha pontosítunk: a halottak feltámadásának kérdése, és nem Jézus feltámadásának problematikája. Az evangéliumi részletből is kitűnik, hogy a Jézus korabeli zsidóságban nem volt általános a halottak feltámadásába vetett hit. A szadduceusok, szemben a farizeusokkal, Istenben hittek ugyan, de a feltámadásban nem. Nem véletlen, hogy Jézust is megkérdezik, mit vall a feltámadásról.

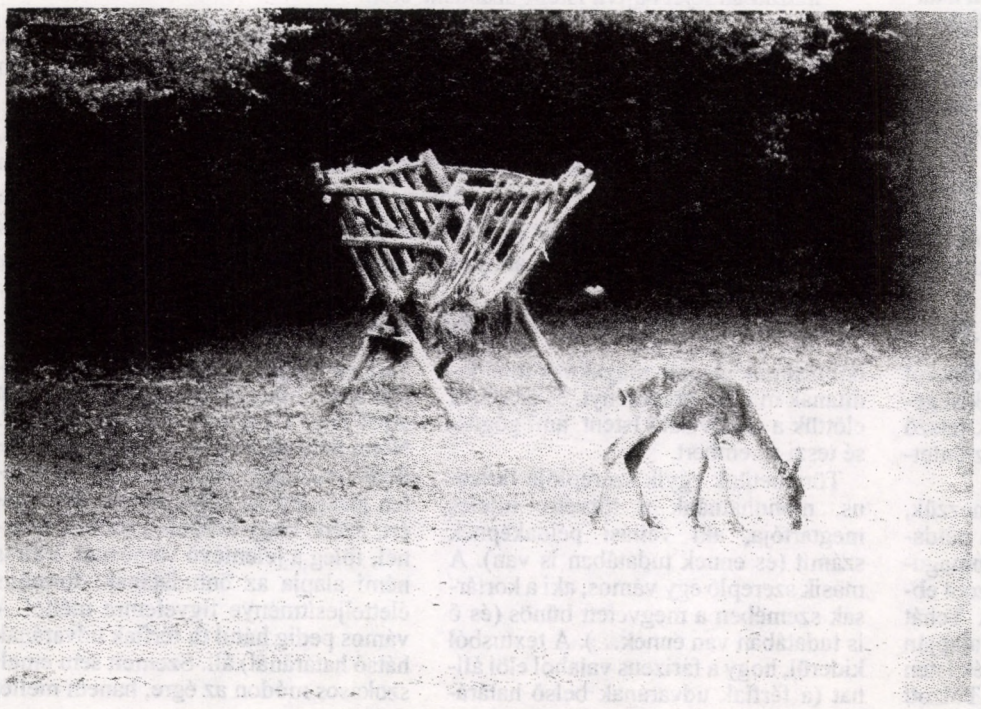

Kik voltak a szadduceusok, akik most Jézust faggatják? Egy arisztokratikus, vallási-politikai osztály, amely a gazdag patrícius ivadékokat és a papi nemességet foglalta magában. Az egyszerű népet sohasem tudták megnyerni maguknak. A teológiában azt a konzervatív irányt képviselték, amely nem csatlakozott a zsidó vallásnak a Kr. e. 2. században beállt fejlődéséhez. Csak az Írást ismerték el, „a régiek hagyományát" elvetették.

Jó látnunk azt is, hogy amikor Jézust a feltámadásról kérdezik, nem a jámbor kíváncsiság vezeti őket. Amikor Jézus ellenfelei kérdéssel hozakodnak elő, mindig kelepcét akarnak állítani neki – mégpedig azért, hogy lejárassák, nevetségessé tegyék. Érdekes, hogy a feltámadás tagadásakor is a Bibliára hivatkoznak, mégpedig egy ószövetségi törvényre, az ún. sógorházasság törvényére (5Móz 25,5). Ez a törvény – mint Isten szava – értelmezésük szerint nem számol a feltámadással mint lehetőséggel, különben értelmetlen lenne az újabb és újabb (az utódnemzést szolgáló) házasságkötés, vagyis szerintük épp az Írás-

ban található törvény igazolja tételüket, a feltámadás lehetetlenségét.

A szadduceusok érvelése a feltámadás lehetetlenségéről egy olyan hitet, elképzelést is magában foglal, amely szintén általános volt a korabeli farizeusok és az egyszerű nép körében. Úgy gondolták, hogy a feltámadottak élete egyszerűen folytatása lesz a földi életnek, a földi viszonyoknak. Válaszában Jézus elhatárolódik mind a szadduceusi, mind a farizeusi nézetektől. A szadduceusokkal szemben vallja a feltámadást, ugyanakkor nem osztja farizeusok földies ízű elképzeléseit a feltámadottak életéről. Röviden: Válaszában mesterien különbséget tesz a feltámadás ténye és milyensége között. Mit is mond erről?

A feltámadottak élete nem egyszerűen a földi élet folytatása, meghosszabbítása lesz. Élni fogunk, de másként, mint a földön. Ebben a jézusi tanításban a *másként*en van a hangsúly. Jézus az örök létben élést az angyalok életéhez hasonlítja, de különösebben nem részletezi. Inkább az élő Istenről tesz tanúságot; arról az Istenről, aki minden élet, így a túlvilági élet alapja és biztosítéka is.

Úgy vélem, a józan teológia sem mondhat többet, mint Jézus. Valljuk mi is feltámadást és az örök életet, valljuk, hogy az merőben más, mint az evilági élet, ugyanakkor nem színezzük ki a túlvilágot. Inkább azt hangsúlyozzuk, hogy örömmel és reménységgel gondolunk a jövőre, a találkozásra az élő Istennel.

November 18. — Évközi 33. vasárnap — Lk 21,5–19 — A végső dolgokról

Közeledik az egyház esztendő vége. Ilyenkor a szentmise olvasmányai a végső időkre irányítják figyelmünket. Nincs ez másképp a mai vasárnap evangéliumával sem.

A keresztény tanításban a „világ vége” és a végleges természetfelletti állapot kialakulása összekapcsolódott a Krisztus második eljöveteléről szóló tannal. A hívek tehát nem a megsemmisülés felé tekintettek, hanem a megdicsőülés felé. Végső soron ez az optimizmus hatja át a mai evangéliumban található jézusi jövendöléseket is. Bár sok-sok nehézséget, borzalmat (például természeti katasztrófákat, háborúkat, üldöztetéseket) sorol fel az Úr, mégis állhatatosságra buzdít, amely majd meghozza gyümölcsét.

Ezeket a jézusi jövendöléseket az újszövetségi szentírás tágabb összefüggésében érthetjük meg igazán. Az Újszövetség ugyanis beszél a világmindenség végső átalakulásáról, de közelebbről sohasem magyarázza meg, mi lesz a világgal, és nem tér ki arra, mit ért az újjáalakított vagy újjáteremtett világon. Ennek a tanításnak a középpontjában ugyanis az ember üdvössége áll, nem pedig a világé. A világmindenség sorsáról mintegy mellékesen, az emberiség sorsával fennálló összefüggésében beszél.

Az Újszövetségben a világ elmúlásával kapcsolatos kifejezések az egyetemes ítélettel állnak összefüggésben. Máté evangéliuma szerint a nap elsötétedik, a csillagok lehullanak, a mindenséget összetartó erők megrendülnek. Lukács hozzáteszi – ahogy a mai evangéliumban olvassuk –, hogy jelek lesznek, amelyeknek hatására az embereket kétségbeesett rettegés fogja el. A pedagógiai célzat a Jelenések könyvében még jobban felismerhető: Isten ítélő szava megremegteti a mindenséget, és igazságot szolgáltat azokkal szemben is, akik visszaéltek hatalmukkal. Ezeknek a mondatoknak az értelmezéséhez tudnunk kell, hogy a kozmikus jelenségek leírása a régi világképhez igazodik: e szerint például a csillagok a földre hullanak, tehát a föld nagyobb, mint az égitestek.

Amikor Jézus háborúkról és lázadásokról jövendöl mint jelekről, felfedezhetjük a párhuzamot a zsidók apokaliptikus irodalmával. Ezdrás 4. könyvében ezt olvassuk: „Jönnek napok, amikor én, a Magasságos meg akarom váltani a föld lakóit. Akkor nagy felindulásba jutnak, úgyhogy háborúkat terveznek, város város ellen, helység helység ellen, nép nép ellen, ország ország ellen” (4Ezd 11,29–32). Viszont ellentétben a zsidó apokaliptikusokkal, akik a közeli véget hirdették, Jézus nem beszél a közeli végidőkről. Ezek a jelek tulajdonképpen végigkísérik az emberiség történelmét, akár a közeli, akár a távoli múltba tekintünk.

Mire figyelmeztet mindezzel a mi Urunk? Ő maga ki is mondja a választ: az állhatatosságra és a bizalomra. Nem lehet olyan csapás, amely kikezdhetné iránta táplált bizalmunkat, semmi sem térithet el bennünket az általa felkínált úttól.

November 25. — Évközi 34. vasárnap — Lk 23,35–43 — A szolga formájú Király

A 20. század első felének volt jelentős teológusa a dominikánus egyetemi tanár, Horváth Sándor. Írt egy könyvet Krisztus királyságáról, s abban a Krisztus Király-dogma kihirdetésekor tartott konferencia-beszédeit tette közzé. Az egyik fejezetnek ezt a címet adta: A szolga formájú Király. Ebben a fejezetben azt az alapvető krisztusi magatartást taglalja, amit Krisztus így fogalmazott meg: „Aki első akar lenni köztetek, az legyen a legutolsó, és mindenki szolgája” (Mk 9,35).

Ezt a szolgai magatartást maga Jézus is következetesen megvalósította, hiszen róla így ír Szent Pál: „Ő isteni mivoltában nem tartotta Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amihez feltétlenül ragaszkodjék, hanem szolgai alakot fölvéve kiüresítette magát..., megalázta magát, és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig” (Fil 2,5–8).

A mai vasárnap evangéliumában a kereszten látjuk ezt a királyt. Igen; ahogy Jézus életéből, úgy királyságából sem lehet kihagyni a keresztet. A kereszt egészen más dimenzióba helyezi Krisztus királyságát.

A költő, Pilinszky János csodálatosan elmélkedik erről a keresztről, pontosabban a kereszt és az élet összefüggéséről: „Az ember itt a földön nem is annyira lépésről lépésre vándorol, mint inkább keresztről keresztre száll. A kereszt már geometriai formáját tekintve is találkozás és ellentét. Tragikum és reménység egyszerre. A teljes kiszolgáltatottságnak és elhagyatottságnak ama metszőpontja, ahol a lélek egyedül képes önmagát végül is egészében és véglegesen Isten kezére adni. Az első kereszt a gyermekkor keresztje. Félelemből és bizalomból ácsolták. A második kereszt a kamaszkoré. Egyik ágának fölismerés, másik ágának tévelygés a neve. A harmadik a felnőttkor keresztje, minden kereszt közül talán a legmeredekebb. Most kell beilleszkednünk a világba, s ugyanakkor megtanulnunk lemondani róla. Most kell leginkább ellenállnunk a föld vonzásának, a szeretet és az igazság vér szerinti értelmezésének. Az utolsó kereszt az öregkoré. Olajfák kertje, agónia a neve. A kereszt három fajtáját ismerjük. Az egyik Jézusé. A másik a jobb, a harmadik a bal latoré. Jézus barátságába fogadta a jobb latort, de egyetlen ítélkező szava sem volt a bal latorhoz. Kihűlő és elnémuló ajka egyetlen nagy imádság volt – valamennyiünkért. A kereszt az egyedül lehetséges haza jóhíre.”

A századok folyamán a keresztre fölfeszített, szolga formájú királyból a mindenség hatalmas ura lett, híven tükrözve az egyháznak azt az eltávolodását a jézusi programtól, amely a századok során végbement. Krisztus Királyt akkor ünnepeljük hitelesen, ha újra felfedezzük üzenetét. Újra felfedezzük a szolgáló szeretetet, és küldetésünk teljesítése közben erős lélekkel vállaljuk keresztjeinket. A szolga formájú Királyt akkor teljes szívvel köszönthetjük!

„A fejsze pedig immár a fák gyökerére vettetett”

(Mt 3,10)

Minden ingyen van, ami igazán fontos az életben.

Ingyen kapjuk magát az életet, szüleink, nevelőink, tanítóink és gyógyítóink szeretetét. Mivel fizethetnénk nagy oktatóink megvilágosító mondataiért, miféle ellenértékkel honorálhatnánk a kultúrtörténet nagy alkotóinak, tudósainak, felfedezőinek életművét? Feltételek nélkül, ingyen táplál minket az a nemzet, amelybe Isten akaratából születünk, fizikai, lelki és szellemi táplálékkal: Elképzelhető bármiféle fizetség régmúlt nemzedékek népdalokat, népművészetet termő alkotásáért? Megszolgálhatunk bármi módon is a nyelvért, amely aztán életünk minden másodpercében leghűségesebb evilági kísérőnk lesz, nem hagy el minket semmilyen állapotunkban, amíg az utolsó szó el nem hagyja ajkunkat? Csak ingyen kaphatunk és adhatunk igaz szerelmet, amiből az emberi élet fennmaradása fakad a földi, fizikai létezésben. A nagy bajainkból megmentő váratlan és érthetetlen segítségnek (mindnyájunknak része volt már ilyenben) nincs ára. Életre szóló, meghatározó élményeink értékét semminemű vagyoni természetű dologgal nem fejezhetjük ki. De hétköznapjaink apró örömeit sem, amelyek pedig annyi életörömet és életerőt adnak nekünk: gyermekek nevetése, egy koldus szép hegedűhangja, a pincér előzékenysége annyi kedves derűvel tölti be szívünket, s nagyon jól tudjuk, mindezt nem azért kapjuk, mert támogatjuk az óvodai alapítványt, pénzt dobunk a koldus hegedűtokjába, vagy ki fogjuk fizetni ebédünk számláját a kifőzdében.

Hosszan-hosszan, a végtelenségig lehetne sorolni azokat a legdrágább adományokat, amelyeket ingyen kapunk és csakis ingyen kaphatunk. És alig hiszem, hogy létezhet józan ítélőképességű ember, aki kétségbe vonhatná az ingyenességek meghatározó jelentőségét az emberi életben. A pénzimádó, pénzvallású szolgalény erkölcsi halálának is éppen az az oka, hogy pénzhívőként fizetni és fizettetni akar azért, ami csak ingyen járhat, s ebben a vesszőfutásban megsemmisül emberi mivolta: a pénz elfogy, a gyalázat megmarad.

Meg sem kísérelhetjük a leltárt, neki sem gyürközhetünk az egyenleg felállításának. Elég csak elkezdenünk a számbavételt, s máris megmutatkozik a végeredmény lényege: egyáltalán nem is létezhetnénk a múltban és napról-napra ingyen kapott értékek, adományok nélkül.

* * *

Mégis, egészen más, sőt ellentétes irányú közhelyek divatoznak manapság: „Mindenért fizetni kell!” – mondják, majd a beszélgetőtárs, aki buzgón bólogat e bölcsességre, végső igazságként hozzáteszi: „Semmit nem adnak ingyen!”

Vajon mi a viszony e rezignált közhelyek és az életmeghatározó ingyenességek kétségtelen tapasztalatai között? Csak az egyik, vagy csak a másik igaz? Vagy talán megfelelő árnyalással mindkettőnek van igazsága a maga helyén: az ingyenesség elvének és a „mindenért fizetni kell” elvnek is?

Ellenállunk annak a fölöttébb erős csábításnak, hogy azt fejtsük ki: amiért többet kell fizetnünk, sok esetben éppen károsabb és rombolóbb, azaz végső soron értéktelenebb, viszont minél teljesebben áldozatból fakadóan ingyenes valami, annál értékesebb. Mindez mélységesen reális tapasztalat, de most az okokat keressük. Inkább azzal a nagyon is időszerű, kézenfekvő, köztévedésként pusztító elvvel foglalkozzunk, amely megoldásul a következő „igazságot” kínálja: „Mások az élet erkölcsi törvényei, és mások a gazdasági-pénzügyi működés törvényei. Az előbbi területen lehetséges, sőt akár szükségszerű is bizonyos helyzetekben az ingyenesség, az utóbbi területen azonban – a pénz beszél, a kutya ugat.” Ahogyan Samuelson idézi háromkötetes Közgazdaságtanának Epilógusában a bölcsek kövének tartott nagy közgazdaságtani alaptételt: „Nincs ingyen ebéd”.

Az elemi kérdés tehát: Létezik-e ingyenesség a gazdaság területén?

A kérdés nagy jelentőségű, mert az emberi lény földi, fizikai egzisztenciájának létfeltételeit a gazdaság teremti meg, ezért a válasz, kihatással lévén a gazdasági berendezkedésre, az ember földi létezésének feltételeit befolyásolja.

Ha magának a gazdaságnak a létfeltételeit vizsgáljuk elfogulatlanul, egyedül a valóságra figyelve, s lehántva magunkról a közfelfogás és a pénzhatalmi világpropaganda szuggesztióját, arra a manapság meglepőnek számító eredményre jutunk, hogy az ingyenességek éppoly meghatározóak a gazdaság létfeltételeit illetően, mint amennyire azok az egyén létezése szempontjából.

Ingyen kapta az ember a Földet, a föld termőerejét, ásványkincseit, a növény- és állatvilágot. Az állatok háziasítása, majd tenyésztése-nemesítése, a növénytermesztés kultúrája az ingyen kapott alapokból él. Ingyen van a napfény, s a Földet körülölelő kozmikus erőáramlás, amelynek jelentőségét egyre inkább kezdi felismerni a természettudomány. A kozmikus természeti működés ingyenességéből sok további meghatározó, ingyen áldás következik. Ki fizethetne a termékenyítő, tisztító, energiát adó esőért („égi áldás” – mondja a magyar földműves), a frissítő, beporzó, kimeríthetetlen erőforrást kínáló szélért? A földi fizikai-kémiai-biológiai valóság más, összességében valóban kimeríthetetlen energiaforrásaiért? Miféle gazdasági teljesítménnyel teremthetné meg az emberiség az ellenértékét annak a végtelenül finom, érzékeny és sérülékeny természeti egyensúlynak, amely létrehozza és fenntartja az ember számára azt a vékonyka kis létsávot, amelyen belül létezni tud fizikai valójában? Minden pillanatban létesül és fennmarad ez az egyensúly – tökéletesen ingyen. Vajon nem ugyanilyen ajándék egy nemzedék számára az emberiség kialakult, adott tudatállapota, amely például a magas szervezettségű munkamegosztást lehetővé teszi a társadalomban? Vagy, egyre közelebb lépve a gazdaság közvetlenebb feltételeihez, nem ingyen adománya-e az emberi tudatfejlődésnek, bármily meghökkentőnek tűnhet is az első pillanatra – maga a pénz? Senki nem gondolhatja, hogy bármilyen summa tényleges ellenértékét képezheti a gazdasági fejlődést valóban elősegítő nagy felismeréseknek, felfedezéseknek – függetlenül attól, hogy a felismerő vagy felfedező nyomorban vagy dúsgazdagon halt meg. Tovább

közeledve a gazdaság mindennapi működéséhez: tragikus tévedés, hogy a munkáltató a munkavállaló munkaerejét vagy képességeit „veszi meg” és fizeti ki a munkaerőpiacon: Nem, a munkáltató számára a munkavállaló munkaereje és különböző képességei – ugyancsak bármennyire meghökkentő is – ingyen adományként vannak jelen, melyekhez csak teljes tisztelettel szabadna viszonyulnia. Amiért pedig fizet, az kizárólag a munkavállaló munkaproduktuma, legyen az akár fizikai, akár szellemi természetű produktum. De ez a viszony kölcsönös: a munkavállaló számára ugyanígy ingyen adomány a munkáltató vállalkozói fantáziája, tudása, képességei, s ezekhez egy egészséges szellemű működésben a munkavállaló tisztelettel és megbecsüléssel viszonyul. Amiért pedig a munkavállaló a munkáltatónak dolgozik, az a munkaadó produktuma: az élő, működő, a társadalom által igényelt tevékenységet folytató, tehát vevőkörrel rendelkező vállalkozás, amelynek a munkavállaló is egyik eleme.

A szorgalmas, becsületes munka példája is ingyen adomány a felnövekvő nemzedékek számára. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a gazdaság számára milyen óriási jelentőségük van a munkára, mégpedig tisztességes munkára motiváltság követendő mintáinak. A példát mutató saját belső tisztessége és előmenetele érdekében dolgozik úgy, ahogyan dolgozik, de az őt szemlélők számára ingyen ajándék az a vonzó kép, amely követésre érdemes.

* * *

Egy szó, mint száz: az ingyenesség át- meg áthatja a gazdaságot az elemi létfeltételektől kezdve a mindennapi munka részletjelenségeiig. Minden emberi lény, kivétel nélkül, a leggazdagabbtól a legszegényebbig, a legtehetségesebbtől a legsúlyosabban fogyatékosig ezen ingyen adományokból él, létezni sem tudna nélkülük. Nincs tehát kivétel: bárhová született valaki, bármilyen helyzetbe hozza is a sorsa, teljes azonosság van a kozmikus-természeti-emberi ingyenességekre való rászorultság tekintetében. Akik félreértik a kérdést, és nem vizsgálják a valóságot kellő mélységgel, hajlamosak azt hinni, hogy ez a rászorultság a „hátrányos helyzettel”, az „elmaradottsággal” stb. van összefüggésben. Nem! Az előnytelen adottságok kiegyenlítése a már működő gazdaság eredményeinek társadalmi elosztásától függ. Az ingyenességek előbbiekben vázolt alapfeltételeire azonban egyformán rászorul a legfejlettebb és a legfejletlenebb gazdaság is.

És most ezt húzzuk alá, amilyen erővel csak lehet: mindenki, a multimilliárdos is, fizikai-gazdasági egzisztenciája tekintetében is az ingyen adományok felfoghatatlanul gazdag áramlásának jóvoltából él.

Az ingyenesség elvének megértése és szem előtt tartása nélkül tehát nem lehet hosszú távon életképes társadalmi-gazdasági berendezkedést megvalósítani. Az ingyenesség egész létezésünknek meghatározó, egész életünket végigkísérő alapfeltétele, ez elfogulatlan, logikus, racionális gondolkodással belátható, ezért mindannak a messzemenő következménynek, ami az ingyenesség létmeghatározó igazságából fakad, civilizációs gondolkodásunk alappillérévé kell válnia – ha persze a kozmikus-természeti-emberi valósággal összhangban, nem ellenséges viszonyban kívánunk élni

Alapvető kérdés, hogy ezek az ingyenességek véletlenül, „csak úgy” adottak-e, vagy az adományok mögött adományozó is van. A szellemi világnak a kozmikus-természeti működést meghatározó hatásáról a legvázlatosabb fejtegetés is szétfeszítené ennek az írásnak a kereteit. Most csak egy idézet László Ervintől, a híres természettudóstól: „A csillagfizikusok azt találták, hogy nemcsak az életfolyamatok igazodtak a kozmosz fizikai folyamataihoz..., hanem a kozmosz fizikai jellemzői is finoman rá vannak hangolva azokra a feltételekre, amelyek között az élet kifejlődhetett. ... Az állandók talán azért vannak ilyen finoman egymáshoz igazítva, hogy éppen az őket vizsgáló emberek kifejlődéséhez vezethessenek? Vagy talán minden természetes magyarázat kudarcot vall, és itt állunk egy kozmikus építőmester által céltudatosan megtervezett világ előtt?” („Kozmikus kapcsolatok”, Magyar Könyvklub 1996, 74–76. old.) Egy matematikus szellemes képe szerint: annak a valószínűsége, hogy a kozmikus paraméterek között az élet kialakulásához vezető finom összhang véletlenül jött létre, nem nagyobb annál, mint hogy egy roncstelepen végigsziguldó forgószél révén egy működőképes helikopter áll elő. Lessing, a nagy természettudós pedig így fogalmazott: „A véletlenről beszélni istenkáromlás.” Egyébként az alábbiakban felvázolandó objektív szükségszerűségek szempontjából teljesen közömbös, hogy valaki materialista-e, vagy tudatában van a szellemi világ létezésének, jelenvalóságának és hatásának. Egy atomrobbanás, egy ház összeomlása vagy egy földrengés nincs tekintettel arra, hogy azok, akik elpusztultak, ismerték, elismerték vagy tagadták-e az atomfizika, a statika vagy a geológia törvényszerűségeit. Azoknak viszont, akik ismerik a törvényeket, tudják, mit lehet és mit nem, s tisztában vannak a következményekkel, több esélyük van arra, hogy elkerüljék a katasztrófát. A példákban szereplő fenyegetettség fennáll: az ember földi egzisztenciájának alapfeltételeiben jelen lévő ingyenességek, s ezek következményei nem kevésbé szigorú törvényszerűségekkel függnek össze, mint amilyenek a fizika törvényei.

* * *

Mindez objektív tény. Vallásos meggyőződéstől, vagy bármilyen életszemlélettől függetlenül bárki belátható, feltéve hogy képes az elfogulatlan gondolkodásra. S ha minden alapvető dolgot ingyen megkapott az ember, e létfeltételek ingyen élvezett birtokában aztán rajta a sor: milyen viszonyokat valósít meg saját körén belül, s hogyan bánik az őt körülvevő természeti valósággal. Vagyis miképpen cselekszik abban, amiről tehet. Mert az ingyen kapott alapfeltételeket illetően tehetetlen: ha ezek megvannak, élhet, ha nincsenek, elpusztul. De belső és külső berendezkedésének, a természethez fűződő viszonyának szellemét és rendszerét képes alakítani, sőt ez az ő saját, nagy feladata, ezzel járulhat hozzá a világlétezés gigantikus, kozmikus művéhez, kerülhet

vele összhangba vagy ellentétbe. Nyilvánvaló: az embernek az alapfeltételek ingyenességének szellemével összhangban kell megoldania civilizációs berendezkedését. Mert ha nem, szembekerül létezése alapfeltételeivel, ennek akkor pedig előbb-utóbb közvetlen fizikai és társadalmi következményei jelentkeznek, s az alapfeltételek megrendülésével bekövetkezik a totális pusztulás. Az a tény, hogy létezésünk-életünk minden fontos alapfeltételét ajándékba kaptuk és kapjuk, a gyermekek, a testvérek magatartására kötelez minket. A testvérekére, akik mindent megkaptak, s szüleik azt figyelik, mit tesznek egymással és az ajándékba kapott javakkal. Létezésünk alapfeltételeinek ingyenessége folytán objektíve testvérek vagyunk. Nem kétséges, hogy mi a forrása az ingyen adományok sokaságának, amelyek jóvoltából élünk, s az sem kétséges, hogy a mérhetetlen, végtelen ajándékokhoz mi magunk fontos hozzájárulással kapcsolódhatunk: a szabadon megélt testvériséggel tölthetjük be feladatunkat az egyetemes világfejlődésben. Mindezek ellenére azonban most nem vallásos meggyőződésre, nem erkölcsi megfontolásokra, hanem mindössze józan, elfogulatlan belátásra számítok. Hiszen mindenki számára megérthető, hogy ha létezésünk-életünk alapfeltételeit ingyen, ajándékba kaptuk, akkor az egymás közti testvériség és a természet iránti tisztelet nem szívjóság kérdése, hanem föltétlen szükségszerűség. Bár az evangélium ismerete elengedhetetlenül fontos, hit nélkül pedig nem élhető emberi élet, mégis, pusztán formál-logikai okfejtéssel is megközelíthető az emberiség végső sorskérdése: ha az okozat ellentmondásba kerül az okkal, az okozat elveszti létalapját.

* * *

Az emberi kapcsolatoknak – mint láttuk –, van egy igen széles köre, ahol az ingyenesség magától értetődő, vagy éppen szükségszerű. Egy másik kört képeznek azok a kapcsolatok, amikor egy ember más ember(ek) szükségletét munkával (ilyen célú erőfeszítéssel, teljesítménnyel) elégíti ki. Az ilyen kapcsolatokban helye van annak, hogy az, akinek szükséglete kielégül, a kapott teljesítményt piaci értelemben egyenértékű teljesítménnyel viszonozza. Ez a gazdaság területe. (Azonban az adakozó önkéntessége esetén ilyen kapcsolatban is elfogadható az ingyenesség – ilyen például a leprások és az őket ápoló apácák kapcsolata.) A létalapok ingyenességéből fakadó, testvériségen és tiszteleten alapuló civilizációs berendezkedésen belül, a gazdaság területén az emberi kapcsolatokban tehát érvényes a viszonosság elve: senkinek és semminek nem válhatok élősködőjévé, kizsákmányolójává. Itt minden elvárt és felhasznált érték vagy teljesítmény ellenében köteles vagyok a magam értékeit és teljesítményét átadnom. Ha létezésem, életem, fejlődésem érdekében elveszek valamit a természettől, elfogadok embertársaimtól, tartozom azzal, hogy saját munkámmal, a tőlem telhető módon én is átadjam nekik azt, amire tőlem nekik szükségük van. Ez a teljesítmény-ellenteljesítmény törvénye, amely a testvériség gazdasági megélésének legelemibb feltétele. A nem munkaképesek (gyermekek, idősek, betegek, fogyatékosok) számára az élet föltétlen tiszteletének sérthetetlen törvénye – a természetjog – „továbbutalja" az ingyenességet az elemi létfeltételektől a mindennapi szükségletek hiánytalan kielégítéséig. Ők tehát maradéktalanul jogosultak az emberhez méltó életre anélkül, hogy közvetlen, primitív módon értelmezett gazdasági ellenteljesítményre képesek lennének. A munkaképesek egymás közti gazdasági kapcsolataiban azonban senki nem igényelhet, nem követelhet, s nem erőszakolhat ki ingyen teljesítményt. Az ingyen, ajándékba kapott lét- és életfeltételek abban az értelemben is testvériséget szülnek, hogy sem kiváltságokat, sem kiszipolyozást nem tűrnek el az ingyenes létfeltételekből egyformán élők körében. Az eredeti tőkefelhalmozások irtózatos, köztörvényes bűntömege (az angliai „bekerítések"-től a rabszolgaságon és földrészek kirablásán át a GULAG-ig) éppen az ingyenességhez fűződő kettős viszonyban ragadható meg: a létfeltételek ingyenességét közösen élvező emberiség egy csoportja saját gazdagodása és hatalma érdekében köztörvényes erőszakkal ingyenes teljesítményre kényszeríti az emberek más csoportjait, s rablás útján szipolyozza ki a föld kincseit, meggyalázva ezzel az önmagából az emberiséget ingyen tápláló Földanyát. Ez a folyamat szükségszerűen vezetett a mai állapotokig.

* * *

Milyen képet mutat az emberi civilizáció a Krisztus utáni harmadik évezred hajnalán? Milyen elvek által, milyen belső-külső berendezkedést valósított meg mára az emberiség az ingyen, adományként kapott lét- és életfeltételek alapjain? Összhang, vagy ellentmondás van létalap és gazdasági működés, életfeltétel és emberi viszonyok között? A legelső, alapvető kérdés az, hogy milyen viszonyt intézményesített az emberi civilizáció létezésének, életének ingyen kapott alapfeltételeivel? A dolog azzal kezdődik, hogy arra, amit az emberiség közösen és ingyen kapott, valaki, vagy valakik kimondják: Az enyém! Ezzel olyan irányba indulnak a fejlemények – az ajándék rablott holmivá válik –, amely irány szükségszerűen vezet egészen odáig, amikor a fejsze a fák gyökerére vettetik, a megajándékozottból világrabló lesz, s az ítélet nem marad el.

A végső pillanatig hosszú az út, az adományok határtalannak látszó türelemmel áramlanak, ha ezerszer és ezerszer méltatlanná válik is rájuk az ember, s egyelőre azt látjuk, hogy bármit művel, akkor is kitavaszodik, az eső a földdel együtt táplálja, a napfény érleli a gyümölcsöket. Vannak, akik ebből a végtelen türelemből materialista cinizmussal vonják le a mindenkori gonosztevő ostoba magabiztatását: nyugodtan lehet rabolni, nem lesz semmi következménye. De nem lehet tudni, melyik az a pont, amikor még visszafordulhat az emberiség, s számot vethet létfeltételei ingyenességének következményeivel, a természet iránti tisztelet és a másik ember, a másik nemzet iránti testvériség szabad szükségszerűségével. Ez az írás semmit sem ér, elolvasása pedig fölösleges, ha csak mások „lepleződnek le" előttünk, s magunkat, saját önzésünket, kísértéseinket nem „érjük tetten"! A váltás és az emberiség megmenekülése pedig ezzel kezdődik: először saját viszonyaimban kell megtalálnom azt a mélységes hálátlanságot, a visszaélések sokaságát, ahogyan magam zsákmányszerűen élek a végtelen áradatban kapott ingyen adományok tömegével, de kizsákmányoló vagyok a természettel, önző az embertársaimmal szemben. S ha ezzel a számvetéssel megvagyok – jöhet a Világbank. S csak így, csak ekkor lehet hatékony a fellépésem a külső rontásokkal szemben, ha megküzdöttem a belső rontással. Pedig a fellépés a külső rontással szemben égetően fontos és sürgős feladat. Olyan makro-rendszerek alakultak ki, amelyek erőnek erejével kényszerítik az egyént, hogy rosszabb legyen, mint amilyen valójában. A helyzet tehát az, hogy a rendszer rosszabb, mint az átlagos emberi személyiség erkölcsi átlagállapota. Ezért is utasítunk el minden bénító, közéleti cselekvéstől eltántorító, ilyesféle kapituláns jelszavakat: „Először javuljatok meg, aztán majd megjavul a rendszer." Az nagyon is igaz, hogy bizonyosan tévútra vezet a külső fellépés önmagunk belső megtisztításának szüntelen igénye nélkül. Esztelen rombolás, fasizmus és bolsevizmus fakad a belső erkölcsi-tudati fejlődés nélküli külső fellépésből, bármennyire jogosnak mutatkozik is. De a

belső megtisztulásra és fejlődésre törekvés csupán az önzés egy magasabb szintje, ha nem párosul cselekvéssel, amelynek célja az emberi nem megmentése, a végzetes zsákutcákból kivezető utak megtalálása. Ha akad közösség, amely számára kettős az út: az egyidejű belső és külső küzdelem – az a közösség méltó lesz majd a civilizációs váltás véghezvitelére, reményünk szerint nem a katasztrófa után, hanem helyette.

* * *

A helyzet olyan súlyos, hogy minden aggodalomra okot ad.

Az emberiségnek egy létszámát tekintve jelentéktelenül piciny csoportja – bizonyos tragikus események láncolatán át – megszerezte a pénzvilágrendszer fölötti hatalmat. A nemzeti kormányok formálisan vagy informálisan átengedték ennek a csoportnak a pénzkibocsátás és a hitelteremtés jogát. A pénzhatalmi világrendszer fölött uralkodó csoport véghezvitte, hogy a pénzre és a hitelre való rászorultság az emberek és országok számára kategorikus jellegű, életbevágó jelentőségű legyen. S mivel a pénzteremtés világrendszerét (kibocsátás és hitel) a kezében tartja, gyakorlatilag a társadalmi életműködés minden területe fölött megszerezte a diktatórikus hatalmat. Szemléletes példa az Európai Unió, amely a pénzhatalmi világrendszer egyik álcázott óriásintézménye: a működő jogrend mindössze 20%-a van nemzeti kézben a tagállamokban, 80%-a fölött a brüsszeli bizottságok rendelkeznek. A tagállamok demokratikusan választott közhatalmi testületei még csak nem is véleményezhetik ezen, egyébként mindenféle demokratikus legitimáció nélkül létesülő bizottságok rendeleteit. Ellenben a tagországok jogalkalmazói (bíróságai, rendőrségei) azonnal, teljes joghatállyal kötelesek alkalmazni a brüsszeli rendeleteket. A mára kialakult totális monetarizmus (ennek hamis, egyben enyhítő-szépítő kifejezése a „globalizáció”), amely a totalitárius-diktatórikus uralmi formák modern újrafajzása, már most kellő eszköztárral rendelkezik ahhoz, hogy a mögötte álló, a tényleges világhatalmat gyakorló csoport mindent megszerezzen, amit csak akar. Világméretű propagandagépezetet működtet, hogy az emberek tudatállapotát saját érdekei és világszemlélete szerint sorvassza, csökevényesítse, s olyan visszafejlődést érjen el, amely pénztermelő rabszolga-tömegemberré teszi a XX. századig elvergődött, szabadságot és igazságot áhító embereket. Az emberiség ingyen, közösen kapott adományaira kimondott igényét – „Mindez az enyém!” – e világrabló hatalom globalizálni törekszik. Fantasztikus világtervek készülnek (ezeket nemegyszer nyilvánosságra is hozzák, s ezek szelleméből megbízhatóan lehet következtetni a titkos tervek jellegére, szellemére is), amelyek a Föld újrafelosztásáról szólnak.

Mivel az életfeltételek pénzben koncentrálódnak, egyfelől elhomályosul az emberek tudatában a létezés alapfeltételeinek ingyenessége, másfelől viszont a pénzbitorló disznófejű nagyúr létrehozhatja azt a súlyos, gyilkos tévképzetet, mintha ő lenne mindenható. Mintha ő adhatná az életfeltételeket, akinek és ahogyan akarja – nem pedig a kozmikus erősugárzás, a Nap, az eső, a Föld termőereje és kincsei, a társadalom valós működése stb.

A meghasonlás az ingyen kapott lét- és életalapok és e Júdás-követő, pénzhatalmi-elvű, pénzérdek-elvű civilizációs működés között éppúgy halad a végpont felé, ahogyan a pénzhatalmi világrendszer halad uralma érvényesítésében a totalitás felé. A tünetek annyira ismertek, hogy fölöslegesnek tűnik hosszasan sorolni őket: az ingyen kapott föld, víz, levegő szennyezése olyan mértékű, az emberek, népek, nemzetek, társadalmi rétegek, földrészek, égtájak, kultúrák gyilkos szembeállítása olyan élességű, hogy ha így haladnak tovább a dolgok, a természeti és szociális világválság kitörése már csak rövid idő kérdése. Mindez kizárólag a minden realitástól, a valóságos lét- és életalapoktól elszabadult, öncélú pénzérdekek miatt, helyesebben: a pénzérdekek mögött álló csoport uralmi érdekei miatt, ahol már nem számít az esőerdők kiirtása, milliók éhhalála. A helyzeten mit sem változtatnak a pénzhatalmi világpropaganda elektronikus és írott sajtón át bőven ömlő ideologikus hazugságai.

* * *

Igen, itt tartunk: a fehér ember által vezetett civilizáció folyamatai (pénzhatalom, technika) az emberiség ingyen kapott lét- és életalapjai ellen fordultak, azokat már közvetlenül támadják: a fejsze immár a fák gyökereire vettetett, a rablórendszer végzetének beteljesülése megkezdődött. Mindezt sokan látják, sokan akarnak „Megállj!”-t kiáltani, mégis, a civilizációs korszakváltásért fellépők közéleti hatékonysága igen csekély. Ennek egyelőre sokkal inkább a szellemi, mint az aktuál-politikai okai érdekesek. A szociális és környezeti-természeti világválság hatékony megoldása érdekében nem elég a pénzhatalmi világrendszert kezében tartó csoport ellen fellépni; nem elég világhálózatát, globális intézményrendszerét szétverni; nem elég a korrupt, kapituláns nemzeti kormányokat elkergetni, a pénzkibocsátást és a hitelrendszert visszavenni nemzeti kézbe; nem elég a pénzrendszert megváltoztatni; nem elég a közvetlen demokrácia intézményeit kiteljesíteni, megerősíteni; nem elég a nemzetközi együttműködést a pénzhatalom által uralt önfeladó unionizmus vakvágányáról a konföderalizmus útjára áthelyezni. És nem elég a természetet romboló technológiák végérvényes kiirtása az ipari-mezőgazdasági termelés területéről. Mindez szükséges, végre is kell hajtani, de nem elég.

Elölről kell kezdeni a gondolkodást és a civilizációs építkezést. Ki kell alakulnia annak a reális erkölcsi és közgazdaságtani gondolkodásnak, amely számára az emberiség lét- és életfeltételeinek ingyenessége alaptétel, kiindulópont, s ebből az objektív realitásból (nem pedig külsődleges moralizálásból) vezeti le minden életképes gazdasági rendszer éltető elvét: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat! Vannak, akik már a szakadékba csúszva is csak azt hörgik, hogy egyedül az emberi önzésre lehet életképes gazdasági berendezkedést építeni, s az önzésen épülő civilizáció teljes megsemmisülése sem biztos, hogy jobb belátásra bírná őket. Ne ezekkel törődjünk, hanem létezésünk, életünk realitásaival: életre foganásunk első pillanatától utolsó lélegzetvételünkig adósok vagyunk. Mérhetetlenül sok, amivel Istennek és embernek tartozunk, s oly csekély, amivel mások tartoznak nekünk. Ez az egyenleg hálára, nemes alázatra, élet- és munkakedvre indít majd minket, s örömmel tölti be rövid életünk mindennapjait. A teljesítmény-ellenteljesítmény gazdasági törvénye szerves összhangban kell hogy legyen a közösen élvezett ingyenességekkel, s ez a testvériség megélésének másik oldala: senki ne lehessen köztünk élősködő, járadékos, kizsákmányoló. De ez azt is jelenti, hogy mindenkire szükség van, mindenkinek értelmes feladata van e földi életben, s joga – a közösen, ingyen élvezett létadományokból fakadóan – az emberhez méltó életre.

* * *

Nem baj, ha a rossz fát kivágja a fejsze. A jó mag a jó földben már megeredt.

Éliás Ádám

az Összefogás a Fennmaradásért Értékőrző Egyesület általános szóvivője

Forrás: www.fennmaradas.hu

TARTALOM

Tanulmány
Fulbert Steffensky: Nem kell belehalnod a halálba! 2–4
Sárdy Péter: A botránykő: Isten és a szenvedés 5–6
Renée Kebs-Rüb: Egyforma, gondtalan és lélektelen 10–11
Dietmar Mieth: Bűnbeesés 12
Frank Kürschner-Pelkmann: Gyilkolásra alkalmazva 19–21
Meditáció
Doris Weber: Ó Istenem, mibe kerül nekünk ez a Vili! 7–9
Merza József: Ezredvégi vallomás (III. rész) 13–15
Könyvismertetés
Az első magyar nyelvű evangéliumfordítás Márkja 1466-ból – új, pontos olvasatban 12
Köszöntő
Debreczeni Zsuzsa: Vadas Éva néni köszöntése 90. születésnapja alkalmából 16
Gyerekeknek Moha-mese
Bogáncs és Bibe 17–18
Riport
Sina A. Vogt: Ki akarták végezni 22
USA: Szemet szemért! 23
Interjú
A társadalmi bajok bűnbakjai 23
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 24–27
Környezetvédelem
Éliás Ádám: „A fejsze pedig immár a fák gyökerére vettetett” 28–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat (a címlap kivételével) ***Farkas István*** felvételei díszítik.

Hibaigazítás

A korrektor elnézést kér az olvasóktól, amiért előző számunk 9. oldalán a Petőfi-idézetben bennehagyta az „egész” szót.

Martina

Martina a baráti körömhöz tartozik.
Martina nem régiben megbetegedett.
Lelke idegen nyelven beszélt,
olyan nyelven, amit a legtöbb ember már nem ért.
Martinának ezért pszichiátriai kezelésre kellett mennie
egy idegklinikára.
Martina lelke bepillantott a tisztítótűzbe.
Életének démonai ide-oda rángatták.
Mérhetetlenül szenvedett.
Az egyik éjszakán minden sötét erő az ő lelkét ráncigálta.
Mindent elnyelő szakadék tárult föl előtte.
Izzadságban úszva feküdt az ágyán,
ahová az ápolószemélyzet odakötözte.
És Martinának álma volt:
Maga az Ördög követelte tőle az életét.
Végső szorongatottságában és szükségében aztán
maga Isten lépett az ágyához egy angyal alakjában.
Az angyal szeretetteljesen a homlokára tette a kezét,
és gyöngéd hangon és gesztusokkal így szólt: Élni fogsz.
Megtartotta és tenyerén hordozta Martinát.
Amikor a hajnali derengésben
az Ördög és démonai nyugtot hagytak neki,
ő pedig visszatért „a valóságba”,
egy idős, elzüllött alkoholista nőt látott az ágyánál,
s az szeretetteljesen fogta a kezét.
Ezt az idős asszonyt még azon a napon elbocsátották a klinikáról,
ahová csak egyetlen éjszakára vették fel.
Martina még ma is azt mondja, egy angyal mentette meg az életét...

Thomas Schwaiger

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat
XII/5. (69.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2001-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1000 Ft
egyéb külföldre ..... 2400 Ft
Nyugaton: ..... 36 DM

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

XII. évf. 6. szám
2001. december
125,– Ft

Börtönkarácsonyok az 50-es években

Szabad szerelem?

Család és hivatás

Férfi = bűnöző?

Női istentörténetek

Férfi és nő a teológiában

Moha-mese

Felhívás magyarság-mentésre

Átvilágítás

Nyílt levelek

Vadas Éva

Börtönkarácsonyaim

1950-ben Krisztina körúti Anyaházunkból kiköltözve, albérletben laktam és gyárban dolgoztam. Először vasszerkezeti lakatosnak készültem, de mivel kezem nem bírta a fáradt-szennyes olajat, s állandóan meggyűlt – a Lóden posztógyárba kerültem.

A három műszakból az éjszakát és a délelőttöt vállaltam, hogy délután az Országbeli ügyekkel tudjak foglalkozni. 1949-től részt vettem Bulányi Gyurka és Juhász Miklós közösségi munkájában; magam is próbálkoztam asszonycsoportokkal, de főleg a lelkigyakorlatos helyeket szerveztem meg egyetemisták számára, és gondoskodtam a lelkigyakorlatok zavartalan menetéről. Mindezen munkák következtében 1952. augusztus 28-án este fél 11-kor elvittek albérleti szobámból a Fő utcára. (A hírhedt Andrássy út 60. röviddel előbb költözött ide, más helyre, de ugyanazon módszerekkel.)

A nyomozás után a Markó utcában tárgyalták ügyünket. Ha jól emlékszem, Gyurka ügyében hatodrendű vádlottként, szervezkedés címén 10 évi börtönre, 10 évi közügyektől való eltiltásra és teljes vagyonelkobzásra ítéltek. („Vagyonomat” néhány ruhadarab, szerzetesi fogadalmi gyűrűm és könyvek képezték; még a zsebkendőimet is elvitték!) A Fő utcában eleinte magánzárkás voltam – „Rákosi stílusú” körülmények között. Majd összetettek a néhány éve meghalt Huják Béláné Lányi Piroska írónővel és egy református, kisbabát váró fiatalasszonnyal, akit a tárgyaláson elengedtek. Egy ideig velünk volt még egy fiatal arisztokrata nő (a nevére már nem emlékszem, talán Babinak szólítottuk). Jól öltözötten, bundában jött, s mi – a lerongyolódott, toprongyosok már csak ezért is – úgy véltük, hogy ránk állították.

A nyomozás lezárása után átvittek a Markóba, a köztörvényesek közé. Úgynevezett „számos” voltam, a nevemet nem volt szabad megmondanom még zárkatársaimnak sem. Levelet, csomagot, látogatást nem kaphattam. Itt igen nagy élményt jelentett, amikor Gyurkát és Miklóst láttam összebilincselve vinni tárgyalásunkra (a nőket nem bilincselik). Olyan méltósággal mentek, mint annak idején az apostolok mehettek, Gyurka még rám is mosolygott.

Zárt tárgyalásunk volt a Markó egyik folyosóján – az első valamikor decemberben. Jéghideg időben mezítlábas cipőben, rongyos nyári ruhában voltunk (az éjjel-nappali használat következtében ment rajtunk minden tönkre), miközben az ügyész, a bíró, a kirendelt ügyvédek nagy bundákban ültek... Nem fellebbeztem, az utolsó szó jogán valami olyasmit mondtam, hogy Jézus ügyéért készséggel vállalok mindent. Az egyik smasszer még évek múltán is emlékezett erre.

Másodfokú tárgyalásunk után a Gyűjtőbe szállítottak; a nőket a Kisfogházba, ahol rajtunk kívül még a halálra ítéltek voltak, a férfiakat pedig a bal csillagba. Itt kerültem össze Jolsvai Hedviggel (korombéli szociális testvér), aki ügyünk hetedik vagy nyolcadik vádlottja volt azért, mert egy balatoni nyaralóban, ahol ő volt a gondnok, helyet adott Gyurka egy csoportjának lelkigyakorlatos célra. Mivel nem lelkesedett Gyurkáért, sokat bosszankodott, hogy miért is került bele ebbe az ügybe... A kilenc vádlott közül mi ketten voltunk nők – az egyik „szürke”, a másik „kék” szerzetes testvér. A Fő utcai és Markó utcai hányattatás után mindkettőnknek jó volt, hogy összekerültünk. Mivel egyelőre nem dolgozhattunk, és könyvet sem kaptunk olvasásra, hogy hasznosan töltsük az időt, az az ötletem támadt, hogy tartsunk 30 napos lelkigyakorlatot úgy, hogy felváltva elmélkedünk egymásnak. El is kezdtük, de a kilencedik napon Hédi kijelentette, hogy beszélgetés nélkül megbolondul, s így szeretetből abbahagytuk.

Később egy nagy zárkába kerültünk, egyházi személy rajtunk kívül nem volt. Majd 1953. január 22-én a kalocsai országos női börtönbe szállítottak. Itt több szerzetesnővel találkoztam. Ezek közül pozitívan kiemelkedik Tatár Margit angolkisasszony, aki Török Jenő munkatársaként került börtönbe. Hozzám hasonló korú, hasonló ügyű. Szabadulása után Bécsben, az OMC-ben dolgozott haláláig. A legpozitívabb a sokféle rendből ott lévők között messze kimagaslóan Mester Margit volt, az Unum főnöknője (P. Csávossy alapítás). Róla valóban el lehetett mondani, hogy természetesen volt természetfölötti – mindig mások érdekét nézte. Meg nem alkuvó, öntudatos magatartása mellett mindig mosolygott, mindig szolgált, és mindenki felé harmóniát, békét, szeretetet sugárzott. A smasszerek is kénytelenek voltak tisztelni lenyűgöző magatartása miatt. Szabadulása után nemsokára meghalt. Róla elmondhatom, hogy valóban szent volt!

A többi szerzetesnő magatartása és megnyilatkozása inkább negatív jellegű volt, annál is inkább, mert tőlünk sokkal többet vártak el, mint a civilektől! Különösen megdöbbentett két Sacré Coeur nővér kijelentése (őket disszidálásért fogták el), hogy azért akartak és akarnak szabadulásuk után külföldre menni, mert Magyarországon már nincsenek arisztokraták, s így megszűnt a hivatásuk!...

Elmélkedéseket írtam WC-papírra, evangéliumi alapon próbálva a nővérek tudatát formálgatni, de ez olyasféle reakciót váltott ki belőlük, mint egyesekből Kovács Laci minidrámája. Csakhogy itt nem egyesekből, hanem mindegyikből, kivéve Mester Margitot (Tatár Margit már nem volt ott), aki egyetértett elmélkedéseim tartalmával, de azt mondta, hogy ilyesmiket nem lehet leírni. Mivel teljes értetlenségre találtam, abbahagytam a nővérek „pasztorálását”.

1956. november elején kinyíltak a börtönök kapui, így hazamehettünk. A börtönben kapott ízületi bajok és idegzsába következtében lépni sem bírtam, ezért hamarosan kórházba kerültem, annál is inkább, mert a forradalom leverése után mindenki félt tőlem.

Mivel reményünk volt arra, hogy ügyünk rendeződik, nem mentünk vissza a börtönbe, s egy darabig illegalitásban éltünk; Gyurka két öreg néninél, én a kórházból kikerülve hol itt, hol ott, ahol és ameddig személyi iga-

zolvány nélkül befogadtak. Utolsó „lakhelyem” egy üres garázs volt a Sas-hegyen, ahová éjjelre behúzódtam. Közben egy sorstársnőnkkel, Fekete Gabival együtt, aki hasonló ügyben utánunk került börtönbe, s 56-ban szintén ideiglenesen szabadult, Gyurka vezetésével olcsó, fűzött Szentírások bekötésével és eladásával foglalkoztunk. Ez volt a munkánk és a jövedelmünk; „romantikus” idők voltak...

Egy szép napon Gyurkát és Gabit letartóztatták. Utánuk én is bementem, mert úgyis elfogtak volna. Legkésőbb Miklós követett minket. A Fő utcáról Gyurkával együtt a Gyűjtőbe szállítottak, onnan pedig engem vissza Kalocsára. Innen 1960 decemberében amnesztiával szabadultam. Ugyanakkor, egy-két nappal előbb szabadult Gyurka is. Máig sem tudjuk, miért részesültünk kegyelemben.

1963. március 26-án „visszaeső bűnösként” izgatás címen egy évi börtönbüntetést kaptam. (Egy családos testvérünk által szerkesztett, „Mustármag” c. folyóiratot gépeltem le egy párszor...) Visszakerültem Kalocsára. Itt ismerkedtem meg Debreczeni Zsuzsa mamájával, akinek a férjét „hűtlenség” miatt kivégezték. Mivel hamarabb szabadultam, pártfogásba vettem Zsuzsát, majd később elvittem Gyurkához, de azóta is az én „kislányom” maradt.

Fél év után ismét amnesztiával szabadultam, bár sehol és senkitől nem kértem kegyelmet, még a Jóistentől sem, mert úgy éreztem, hogy ez nem imaszándék.

Ténylegesen összesen hét és fél évet töltöttem börtönben, plusz az illegalitás hányattatott ideje...

Börtönélményeim jellemzőjeként az ott töltött hatból három karácsonyt írok le az alábbiakban.

1952. december 24.

Kint a városban szerteszét kigyúl a karácsonyfa fénye. Van, ahol a pici kis ágon talán egyetlen gyertya ég, emlékeztetve arra az egyetlen igazi Fényre, amely 2000 évvel ezelőtt először világított bele ebbe a sötét világba...

Egy hely van, ahol nincs fenyő, nincs gyertya, nincs karácsonyi előkészület: a börtönök világa ez. ‘52-ben, a Markó utcában vagyunk, annak is egyik IV. emeleti cellájában. A piszkos, zsúfolt zárkát nem karácsonyi fény és illat, hanem hideg, áporodott levegő – és elkeseredés tölti be.

Egymás hegyén-hátán ülnek szomorú, zsémbes hangulatban: Egy többszörösen elvált konzervgyári munkásnő, aki rendszeres lekvárlopásért van itt. Egy másik, kicsit ütődött munkáslány, aki szegeket lopott; állandóan éhes, s egyetlen vágya, hogy ha szabadul, 2 kg kenyeret megegyen a Lánchíd alatt. (Hogy miért éppen ott, azt nem sikerült megtudni.) Ott gubbaszt egy hajdani bártáncosnő. Csapzott hajáról félig lekopott a festék. A táncból is kikopott, arannyal üzérkedik, most azért van itt. Szomszédja egy rossz külsejű öregasszony. Piszkos ruhája alatt gennyes sebeit borogatja. Fehérneműje nincs. Szalvanzánkúrára jár, s most is állandóan „udvarlóját” emlegeti. Bűntettét nem vallja be, csak annyit tudunk róla, hogy egy kocsmában fogták el. Mellette gyönyörű fiatal lány ül. Az ártatlanságot lehetne róla megmintázni. Meg is mintázták már nem egyszer. Igaz, hogy nem az ártatlanságot. Aktmodell volt egy ideig. Javítóintézetben kezdte. Volt cukrásztanuló, gyári munkásnő, s most rablógyilkosság vádjával reszketve várja a tárgyalást. Van egy másik fiatal lány is, 16 éves, mint vasipari tanuló a kollégiumból 2 lepedőt vitt el, hiszen „minden a miénk” – gondolta. Kis albérleti szobájába honnan is vett volna ágyneműt? Most kezd dolgozni, és nyolcgyermekes szegény édesanyja nem segítheti. Ijedt szemekkel néz körül a borzalmas miliőben: Vajon mikor szabadulhat?...

A zárka legszörnyűbb tagja a hírhedt újpesti angyalcsináló. Szennyes történeteivel „szórakoztatja” a társaságot. Ő az egyetlen, akire keményen rászólok: Hallgasson, térjen magába, és szánja sok szörnyű bűnét! Helyeslően bólogatnak a többiek; a néni elhallgat, de nem bánja bűnét. Egyedül azt röstelli, hogy részegesnek tartják. Van még egy öregasszony. Alig bír megmozdulni: rákos sebeire ráragadt a piszkos blúz. Fehérneműje neki sincs. Vidékre utazott gazdája megőrzésre nála hagyott cipőjét adta el. Lopásért feljelentették.

Sajnálom és szeretem ezt a sok toprongyos ruhájú és lelkű nőt. Milyen jó is lenne ma, karácsony estéjén örömöt szerezni nekik! Tiszta fehérneművel, meleg ruhával, takaróval, ízletes étellel. Talán-talán megnyílna a szívük is. Sajnos azonban nekem sincs semmim: piszkos a ruhám, mint az övék, s egyetlen fehérneműm rongyos. Külsőleg velük együtt fázom, éhezem és nélkülözök – de a szívemben béke és meleg van.

A szeretet azonban találékony. Elhatároztam, hogy ha már mást nem tehetek, megpróbálok kicsit „csinosabb” terítést csinálni, és majd szólok hozzájuk egy pár szót.

Van két „jobb” nő is a zárkában: az egyik valutás, a másik kereskedő volt, és saját áruját rejtegette. Ők a „burzsujok”. Hetenként tisztasági csomagot kapnak, karácsonyra élelmet is. Az egyiknek apró, színes cukorkái vannak, a másiknak szép fehér, saját törülközője. Elkérem tőlük. A törülközővel leterítem a kopott kis asztalt, s a színes cukorkákkal feldíszítem. Éppen készen vagyok a nagy „terítéssel”, amikor bekiált a felügyelőnő: „Ki csinálta ezt a maskarát?! Tüntessék el azonnal, mert különben...” Az egyébként is közutálatnak örvendő felügyelőnő ellen felzúdul a zárka: szitkok, átkok röpködnek a levegőben, alig győzöm csitítani őket. A hangulatnak vége! Hogyan beszéljek most békéről, szeretetről, megbocsátásról?! Azért később mégis megpróbálom. Érzem, hogy a lelkek és köztem semmi kontaktus nincs, mint falról a borsó, peregnek le a szavak... Énekről szó sem lehet, hiszen kint figyel az őr, és nem akarunk újabb ünneprontást.

Aztán jön a szokásos esti program: a nappalra feltornyozott szalmazsákokat letesszük a földre, és lefekszünk, fejtől-lábtól, mint a szardíniásdobozban. Én „csak” másodmagammal fekszem a földre tett szalmazsákon a rákos öreg nénivel. Szent Erzsébetre gondolok, és egy cseppet sem nehéz. Csak a vérbajossal és a bábaasszonnyal nem tudnék lefeküdni; pedig-pedig ők is a Jóisten gyermekei.... Ma azonban sehogy sem akarok lefeküdni. Olyan jó lenne adorálni ezen a gyönyörű éjszakán! De hogyan? Ha lefekszem, biztosan elnyom az álom, feltűnést pedig nem akarok. Bárcsak jönne egy új „vendég”, gondolom magamban, akinek átadhatnám a helyemet! Ábránd az egész, hisz kit is hoznának ilyenkor ide?! A villanyt eloltják, lefekszem én is. A szutykos takaró csücskét éppen csak magamra

húzom (hadd melegítse a többi a szegény beteg asszony elgémberedett tagjait) – amikor nyílik az ajtó, és belép rajta egy piszkos női alak, aztán az ajtó gyorsan újra bezárul, s már a folyosóról hallom a felügyelőnő éles hangját: „Csináljanak helyet neki!” Örömmel ugrom fel (én vagyok a szobaasszony), és sürgősen lefektetem a szerencsétlen vasmunkásnőt, akit lopás gyanújával munkahelyéről hoztak ide.

A villanyt újra eloltják. Lassanként csend lesz. Leülök az egyetlen székre. Az árurejtegető asszony rám teríti bundáját. Lélekben ott virrasztok a betlehemi jászol mellett, és belenézek az isteni Kisded ragyogó szemébe... Éjfélkor megcsendülnek a Bazilika harangjai. Az emlékezetből elmondott szentmisében mélységes hálával mondok köszönetet ezért a csodálatosan szép, *igazi* karácsonyért.

1953. december 24.

Meleg, tágas zárka, aránylag jó levegő. Mindössze tíz nő sürög-forog a cellában: titokzatos meglepetéseket készítenek. Mintha pár percre el is felejtkeznének arról, hogy a Gyűjtő kisfogházában vannak. Élére „vasalt” nadrágban, fehérre klórozott „ingblúzban” izgatottan várják a szentestét. Csupa „elit” politikai rab van itt együtt. Világnézet és lelkület szempontjából azonban nagyon vegyes; a fele református, zsidó és ateista, sőt van egy kommunista-zsidó vamzer is! Egy ateista zsidó nő a szobaasszony: intelligens, művelt és csodálatosan türelmes, tapintatos. A „karácsonyfát” a vamzerrel készítjük. Nagy ügyességgel kartonból vágja ki, és sztaniolból girlandokat aggatunk rá. Aztán elkészítjük a közös „vacsoratálakat” karácsonyi csomagjainkból. Egyikre a szendvicsek kerülnek, a másikra édesség. Már éppen a terítéshez akarunk fogni, mikor beszól az őr: „Zs.-né azonnal csomagoljon össze!” Ő a vamzer. Mindnyájan elcsodálkozunk. Vajon hová viszik karácsony estéjén? A mindig fegyelmezett szobaasszony hangosan zokog, hiszen legjobb barátnőjét veszti le. Van, aki őt vigasztalja, van, aki csomagolni segít. Mindenki rosszkedvű és izgatott – lehet, hogy bejön az operatív csoport vezetője is. Hirtelen eltüntetjük a karácsonyi előkészületeket. Ólomlábon telik az idő. Végre durva hangon kiszólítják társunkat. Észreveszik a rosszul rejtett meglepetéseket, ízléstelen, bántó megjegyzéseket tesznek. Végre elmennek. Lehűtött kedéllyel, de azért folytatjuk az abbahagyott munkát. Megterítünk. Csak az abrosznak már jó előre félretett hófehér lepedőt nem merjük feltenni – hátha visszajönnek! Az asztal azonban így nem szép. Végül is elhatározzuk, hogy mégiscsak feltesszük az „abroszt”. Miliőnek egy színes zsebkendő kerül, középen a „fa” keresztül-kasul „ezüst” girlandokkal. Rabfogalmak szerint „csodaszép”! Aztán körülüljük az asztalt, és elfogyasztjuk a finom hazai vacsorát – csak a hangulat nem akar visszajönni. Karácsonyi elmélkedésről szó sem lehet! Később halkan énekelni kezdünk, lassan felengednek a kedélyek. Hívők és hitetlenek egy szívvel-lélekkel, egy vággyal eltelve éneklik: Dicsőség mennyben az Istennek, és béke a Földön a jóakaratú embereknek!

1954. december 24.

Fehér kórterem. Tíz ágyban tíz különböző beteg. Az egyik félig megbénulva hónapok óta ágyhoz kötve fekszik. A másik rákos fiatalasszony. Van itt vesebajos, csípőizületes, idegösszeroppanásos, hisztérika... Ma estére mindegyik igyekszik elfelejteni betegségét – és rabságát is. A Gyűjtő kórházában vagyunk. Mindenki felkel – a béna kivételével – és kicsinosítja magát. Piros, rózsaszín, kék blúzok tarkállnak a teremben. A sápadt arcokat is színesre festi az öröm. Lázasan készülnek a kis ajándékok: raborvosoknak, házimunkásoknak, udvarlóknak, férjnek, egymásnak: felfejtett sálból kesztyű, harisnyából kombiné, rejtélyes anyagokból könyvtok stb. Utolsó simítások, csomagolás, aztán belekerülnek egy hatalmas szatyorba, amit Gyuszi, a laboráns alkalmas pillanatban visz majd szét. Közben készülnek a szendvicses, édességes tálak a karácsonyi csomagokból. Egyszer csak nyílik az ajtó: Lali jön be, kezében zöldre festett kenyérbélből készült, csodálatosan szép kis karácsonyfa, *igazi* gyertyákkal! Aztán egymás után jönnek „ünnepeket kívánni”, és „repülnek” be az ajándékok. Nekem is érkezik: a Legszebb, a Legdrágább! Viszonzásul én is küldök: miniatűr burzát korporáléval. Az éjféli mise szövege is csaknem teljesen megvan. Szeretném, ha közösen elmondanánk, de társaim leszavaznak. Így az összetett éjjeliszekrényeken elkészített pompás asztal körül csak röviden imádkozunk, majd vidám beszélgetés közben elfogyasztjuk a vacsorát. Az őrök is bejönnek megcsodálni fánkat, asztalunkat. Szomorúan mondjuk: Milyen kár, hogy magánzárkás társaink nem láthatják! Kisvártatva rendkívüli esemény történik: sorra kinyílnak a női zárkák, s lakóik egyenként beszaladnak hozzánk. „Csöndben, gyorsan” – mondja barátságosan az őr, „hogy senki meg ne hallja”. Megöleljük társainkat, ünnepeket kívánunk, és megkínáljuk őket a finom tálakból; aztán valamennyiük mögött újra bezárul az ajtó. Befejezzük a vacsorát. Éppen énekléshez akarunk kezdeni, mikor újra nyílik az ajtó. Ezúttal nem rabtársaink néznek be, nem kedves kis ajándékcsomagok röpülnek a zárkába, még csak nem is a barátságosan kíváncsiskodó őrök. Mindannyiunk rémületére Cs. úr, az operatív csoport vezetője lép be. Arcán a megszokott gúnyos és kegyetlen mosoly. Körülnéz, szeme megakad a kis karácsonyfán. „Honnan van?” – kérdi. Aggódva lessük szobaasszonyunk válaszát – jaj, nehogy bajba juttassuk rabtársainkat! „Mi csináltuk, és zöld ruhából festéket engedtünk hozzá” – hangzik az ügyes felelet. Cs. úr zsebéből szaloncukrot húz elő, és nekünk ajándékozza, majd élesen megjegyzi: „Itt, úgy látszik, senki sem beteg! Holnap készüljenek a kiíratásokra!” – Mereven, szótlanul állunk. Mikor elmegy, a cukrot összetapossák és a WC-be dobják – nem kell senkinek. A hangulatnak azonban vége. Többen sírnak, mert komoly betegek és félnek a kiírástól. Van, aki máris pakolni kezd. Csöndben, gyorsan ágyba bújunk. Később meggyújtjuk az igazi gyertyákat, és halkan énekelni kezdünk... Aztán csend lesz. Ide sajnos nem hallatszik a karácsonyi harangszó. Úgy gondolatra elkezdem az éjféli misét. Párnám fölött fehér zsebkendőben a tabernákulum, és amikor a szentáldozás pillanatában Jézus a szívembe tér, a széles földön senki sincs nálam boldogabb!

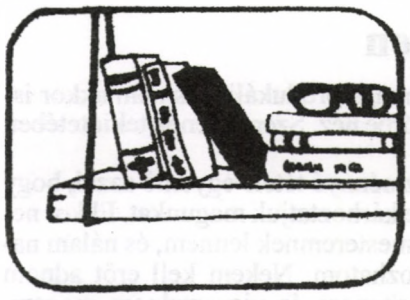

Fulbert Steffensky

A szabadság nem várt ára

Ennek a kis tanulmánynak a megírására készülve rádöbbentem, milyen kevéssé hiszek a partnerkapcsolatok mostanság divatos antropológiájában, milyen kevéssé várom azt a napot, amikor megszüntetik a házasságot, és mennyire vágyakozom arra a szerelemre, amely kitart egy egész életen át. Ezért vidám egyoldalúsággal támadást indítok a rövidtávúság filozófiája ellen, amely ma uralja a korszellemet.

Az eksztázis bálványozása ellen

Ellenemre van, hogy a szerelmet és egy kapcsolat minőségét egyedül a benne lévő eksztázison mérjék le. A korszellem azt parancsolja nekem: „Légy mindig érzelmeid csúcsán! Mert csak akkor létezel, ha vannak érzéseid. Csak a saját közvetlenségedben vagy eleven. Akard hát és kövesd!” Így jön létre a teljesség utáni vágyakozás, a közvetlenség diktátuma, amely megakadályozza, hogy a szerelem hosszú távú legyen. A szerelem nemcsak az eksztázisban található meg. Vagy helyesebb, ha azt mondom: az eksztázis lefordítható megszokottságra, jelentéktelenségre és hétköznapiságra. Ha ketten együtt mosogatnak, akkor az lehet szerelmi játék – úgyszólván szerelmi mosogatás. Ha ketten azzal vesződnek, hogy elviseljék egymást, akkor ez az eksztázis egyik olvasata. S ha az egyik a másik számára főz, akkor ez az Énekek Éneke egyik mondatának lefordítása: „Arca, mint a balzsamillatú virágágy, melyben illatos növények nőnek.”

A szerelemnek meg kell tanulnia, hogy ügyeljen az egyszerű dolgokra: az evésre, a munkára, a könnyekre, a könyvekre és – amint említettem: a mosogatásra. Létezik olyan eksztázis, amely nem csupán a beteljesedett pillanatban áll, hanem a hosszú idő fenségességében és a hétköznapok rozskenyerében is.

A teljesség kényszere ellen

Van olyan szenvedés, amely a túlzott várakozások miatt keletkezik; attól a várakozástól, hogy házasságunk tökéletes legyen; hogy partnerünk tökéletesen kielégítsen minket; hogy munkánkban teljesen feloldódjunk; hogy gyereknevelésünk tökéletesen sikerüljön. Az élet nem ilyen! A legtöbb szerelem félig sikerül, az ember többnyire csak félig jó apa, félig jó tanárnő, félig boldog ember. És ez nem kevés! A totalitás terrorjával szemben a sikerült felemásságot szeretném dicsérni. Az élet édessége és szépsége nem a tökéletes sikerben és a teljességben rejlik. Az élet véges, nemcsak abban az értelemben, hogy meg kell halnunk. A végesség ott van az életben magában, a korlátozott boldogságban, a korlátozott sikerben, a korlátozott kiteljesedésben. A nagy szenvedély ott rejtőzhet a fél szívben is.

Föltételezem, hogy a teljesség kényszere összefügg az Istenbe vetett hit eltűnésével. Aki hisz Istenben, annak nincs szüksége arra, hogy ő maga legyen az Isten, vagy megjátssza az Istent. Ha ez a hit összeomlik, akkor az emberre ránehezedik saját teljességigényének elviselhetetlen felelőssége. „Kell, hogy létezzék valami, amit több a mindennél” – mondta valaki. Több a totalitásnál. A fél szív, amikor az egész nem lehetséges. Nem kaptunk ígéretet arra, hogy az emberek megteremtik egymás számára a földön a mennyországot. De az ember lehet embernek kenyere; olykor kemény rozskenyere, máskor friss, ropogós búzakenyere. Lehet embertársa számára víz, alkalmilag bor is. Egy idős férfi talán nehezen hihető belátása: Minél öregebbek leszünk együtt, a víz annál inkább borrá válik. Létezik olyan időskori házasság, létezik az öregek olyan kölcsönös vigasza, amelyről nehéz beszélni. Philemon és Baucis létezik.

A kapcsolatok szűkmarkúsága ellen

Úgy találom, az életformákkal kapcsolatos mai vitákban fölmerülnek olyan fogalmak, amelyeket a kereskedői szellem alakított ki. Nem tehetek róla, ezek közé sorolom a „tárgyalási morált” és az „önkiteljesedést” is. Ott ülnek a szegény kis házasok, kiszámolják és strigulázzák, mijük van, mit készek odaadni és mit nem. Följegyzik, ki hányszor készített vacsorát, vásárolt be vagy súrolta ki a fürdőkádat. Mindketten ott gubbasztanak házassági javadalmukon, gondosan őrködnek jogaikon – házasságuk békéje csereüzlet. A számítás mint a kapcsolat alapja nem csupán pusztító. A szépség hal ki ettől a magatartástól. Ezzel szemben egy régi szót és régi dolgot nevezek meg a szerelem előfeltételének: a nagylelkűséget. (Milyen érdekes, hogy a németben a nagylelkűség szó nőnemű, viszont a fennhéjázás, a kedvetlenség és a kishitűség hímnemű.) Milyen szép is a nagylelkűség, amely nem sorolja föl érdemeit, és nem fél elveszíteni önmagát – föltéve, hogy mindezt nem a partnerünknek akarjuk előírni. A régieknek nagyon szép szavaik voltak erre a nagylelkűségre: *largitas* – az élet tágassága, *magnanimitas* – a szellemi tágasság. A könyvelői szellem következtében a nagylelkűség menekült lett tájainkon.

A függetlenség bálványa ellen

A tomboló individualizmus korában az embernek tulajdonképpen már a szájára sem szabad vennie a függőség szót. Gabriela Mistral chilei költőnő egyik verse viszont így kezdődik:

Ha rám tekintesz, megszépülök,
s oly szép leszek, mint
a harmatborította sás.
Ha lemegyek a folyóhoz,
nem ismer rá arcomra
a magas nád.

A költemény utolsó versszaka pedig így hangzik:

Itt az éj. A sásra harmat hull.
Zárd le hosszan pilláidat.
Burkolj be gyöngéden
szavaiddal.
Akit megcsókoltál,
már holnap
ragyogni fog a szépségtől,
amikor lemegy a folyóhoz.

Ez egy excentrikus, szerelmes nőnek a hangja, akinek nem önmagában van a középpontja. Nem éri be azzal a szűkösséggel, hogy azonos legyen önmagával, hiszen szépsége és gazdagsága szerelmének tekintetében rejlik:

Ha rám tekintesz, megszépülök,
s oly szép leszek, mint
a harmatborította sás.

Szépségét nem önmaga produkálja, és nem akkor ismeri föl, amikor tükörbe néz. Szerelmének tekintetében ismeri meg.

A függetlenség eszménnyé tétele egyenlő azzal, hogy saját szűkösségünkre kárhoztatjuk magunkat. Ekkor nekem kell saját tanítómesteremnek lennem, és nálam nagyobbal nem találkozhatom. Nekem kell erőt adnom önmagamnak, eligazítanom és vigasztalnom magam. Magamnak kell megsütnöm életem kenyerét.

Az élet két szépsége: az egyik, hogy szabad önmagamnak lennem, a másik, hogy nem muszáj csak önmagamnak lennem, hanem élhetek mások erejéből, vigasztalásából és gazdagságából. Az életben több a játék és kevesebb a kényszer, ha az embernek nem kell állandóan önmaga mesterének és saját szépsége kitalálójának lennie; ha az ember egy másik ember kegyelmében bancúrozhat. Szép és megkönnyíti az életet, ha rá vagyunk utalva másokra. Egyfajta erőszaknélküliség rejtőzik abban, ha az embernek nem kell csak önmagára építenie. Ha kizárólag csak magamnak kívánok jót, és senki másnak, akkor egyidejűleg leértékelem mások életét és mások gazdagságát. Önmagamat hangsúlyozom, és mindenki mást megfosztok súlyától és fontosságától. Nehéz művészet rászorulttá válni; a passzivitás művészete. Nagyon felnőttnek kell lenni hozzá, talán sok életvereséget kell összegyűjteni, s talán nagy vágyakat kell táplálni az élet iránt, amelyek megtanítanak arra, hogy ne legyünk elegek önmagunknak, és megtanítanak erre az egyszerű és szép mondatra: Szükségem van rád! A te szemeidben vagyok szép!

A szerelmesek önelégültsége ellen

A katolikus házasságtan azt állítja, hogy a házasság nem jön létre, ha a pár nem akar gyerekeket. Lehet, hogy ez biologisztikus szemlélet, de egyúttal egyfajta kicsavart bölcsesség is. Tartósan csak úgy lehetséges együtt élni, ha az ember többet akar önmagánál, ha többet akar kezdeni az élettel, mint hogy megelégedjék önmagával és a párjával. Persze nem kell feltétlenül testi gyerekekre gondolni. Meg lehet osztani az életre vonatkozó fantáziákat és elkötelező döntéseket is; lehet nagy terveket is „örökbe fogadni". Ha az egymásba szerelmes embereknek nincs szemük másra, csak önmagukra, akkor tönkremennek, elkallódnak.

Ha kizárólag önmagukkal vannak, akkor a szerelmesek rossz társaságban tartózkodnak. Ismerjük azoknak a házasságoknak a vigasztalan komikumát, amelyekben a két fél egyre hasonlóbbá válik egymáshoz, mivel csak önmagukat ismerik. Olyan egyformák lesznek, mint két mopszlikutya. Ekkor az egyik már nem kiegészítője a másiknak, hanem csupán megkettőződése. Egy ház csak akkor ház, ha sokan laknak, esznek, nevetnek és sírnak benne. Érvényes ez a házasságok épületére is.

Ma más időket élünk. A régi falusi házasságokban a pár csak kevés embert ismert közelebbről, többnyire rokonokat. A barátságok is, ha egyáltalán léteztek, csak rokoni körben. Ma ez másképp van: A partnerek sokféle kapcsolatban élnek, gyakran más és más a foglalkozásuk, és ezzel az életvilágúk is, amely csak részben fedi a másikét. Az embernek már nem kell mindennek lennie – s ez tehermentesíti és gazdagítja a házasságot. Ez azonban azt is jelenti, hogy kockán forog a régi kizárólagosság, a régi szexuális kizárólagosság is, ha egyáltalán létezett valaha. Vagyis: ma több elevenség van, persze nem feltétlenül, de talán mégis. Ez több fájdalmat is jelent, több kuszaságot és védtelenséget is. Az ember nem térhet ki a sebesülések elől, ha élni akar. Gondoljunk csak a gyerekeinkre! Nem azért létezünk, hogy „megvalósítsuk önmagunkat", s bizonyára mégiscsak a házasság az a forma, amely a leginkább megóvja gyermekeinket.

A keresztények manapság sokat vitatkoznak az együttélés új formáiról. A „világ fiai" számára ez már nem kérdés: körükben minden olyan magától értetődő, hogy aligha csodálkozik valaki, ha ismerősei elválnak, nem házasságban, vagy éppen mint homoszexuálisok élnek együtt. Ami engem illet, bizalmatlan vagyok e magától értetődőséggel szemben, és megkérdezem, vajon ez nem az élet iránti közömbösség egyik formája-e. Az egyházban még vitatkoznak. Emiatt gyakran bosszankodom, de egyúttal örülök is neki. Mert a vita formálja a tudatot és az erkölcsöt.

Nem teszünk szolgálatot a szerelemnek, ha tökéletes közömbösséggel fogadjuk el a kapcsolatok minden formáját. Az elkésett tudatosság áldozatokat követel. De az öntudatlan közömbösség sem követel kevesebb áldozatot.

Forrás: Junge Kirche, 1999. augusztus. Az eredeti cikket kissé rövidítve adjuk közre.

Király Ignácz

Családos kérdőjelek a hivatásról

Az élet olyan, mint egy családi ruhásszekrény: időről-időre rendet kell tenni benne. A rendteremtés a fontossági sorrend szerint történik, hogy élhetőbb legyen az élet. A munka végeztével jelentősen csökken az állomány, a fölösleg eltűnik. A megmaradó dolgok áttekinthetőkké lesznek, hozzáférhetőkké, szellősebbekké lesznek. A családos életformában élő embernek maga miatt is, és a vele élők miatt is meg kell állnia, és át kell gondolnia, hogy mire is használja idejét, energiáját akkor, amikor családja minőségi, Istennek tetsző működtetését szeretné. Már maga az átgondolási szándék is, de főként az ezzel járó fáradozás annyi lelki békét és önbecsülő energiamozgósítást jelent, hogy ebben a panaszkodásra hangolt világban is létre tudnak jönni a pozitív szemléletű családi, kisközösségi szigetek, amelyek alkalmasak a jézusi kovász-, só-, világosság-küldetés betöltésére.

1. Jézus családképe

Isten előtti felelősséggel Jézus úgy döntött, hogy az otthon stabil, meleg fészke helyett vándortanítói formában teljesíti küldetését. Az a küldetése, hogy szóban és tettben megjelenítse az Isten Országát a Földön. Az ő életkeretre vonatkozó döntése meghatározza eltávolodását anyjától és rokonaitól (Mk 3,31), elidegenedését szülőfalujától (Mk 6,1–6). Döntése értelmében ugyanerre az életformára hívja akkori tanítványait, megtoldva azzal is, hogy ha megbizonyosodtak Isten reájuk vonatkozó akaratáról, akkor ne spekuláljanak arról, hogy mibe kerül ez nekik (Mk 8,34): meleg otthon helyett keresztfelvételre számítsanak. Ez a Jézussal vállalandó sorsközösség kijárhat azonban mindenkinek, aki követi őt, mert ez nem az életforma, hanem a küldetésteljesítés következménye. Egyedülállóként vagy házasságban, gyermektelenül vagy gyermekekkel ugyanaz a küldetés, ugyanaz a sorsközösség, ugyanaz a jutalom. A radikalizmus nem függ az életformáktól, az a Jézushoz fűződő hűség megnyilvánulása. Csúfolhatják „eunuch”-nak (heréltnek) az egyedül állót (Mt 19, 12), vállalja és humorral visszavág, amint csúfolhatják „szaporák, mint a nyulak” kitétellel a többgyermekeseket, és ők is vállalhatják ezt jézusi visszavágással: van, aki az Isten Országáért teszi magát „nyúllá”. A lényeg, hogy amivé tesszük magunkat, azt az Ország minél jobb földi megjelentetéséért tegyük.

A nagyon is emberien méricskélő tanítványok „Mit kapunk érte?” (Mk 10,28–30) kérdésére adott „százannyi”-válasz jól mutatja, hogy Jézus az ő életelvéből új emberi kapcsolatokat remél és ígér. Ezen új kapcsolatok nem érintik a házasságot, amelyet Isten kötött egybe (férfi tanítványainak nem is szól a feleség elhagyásáról az Országért: Mt 19,27–29; Lk 18, 28–30). Bármely életformát választjuk, az eszköz Isten Országának megjelenítésére a Földön. A család is eszköz. Az egyedülálló is leállhat a maga gyártotta pótcselekvésekbe menekülve, a családos is leállhat azt gondolván, hogy a család működtetésével már eleget tesz a Jézushoz tartozás követelményeinek. A különösen önmagunkkal szembeni nagy megértést segít radikalizálni az, ahogyan Jézus reagál a neki nem tetsző családi jellemzőkre. A családját összefogó apa szellemi halottnak minősül az ő szemében, mivel amíg él, a hagyományos patriarchális rendnek megfelelően csak oda engedi fiát, ahova apai látóköre jónak látja, ezért akadálya lesz a fiú Jézushoz csatlakozásának (Lk 9,59–60). A hagyományőrző család nem Istennek tetsző Jézus szemében, ha nem teszi lehetővé a továbbfejlődést. Aki felismeri a téves vagy gátló hagyományt családjában, annak a családjától való elszakadást kell választania ahhoz, hogy csatlakozni tudjon a jézusi közösséghez (Mt 10,34–36). Ha merev gát az a család, akkor rossz eszköz a fejlődésre, és Jézus az elszakadást tartja megoldásnak. A rossz eszközű családra példa az is, amikor egy csatlakozni akaró családja véleményétől teszi függővé Jézus-követését (Lk 9, 61–62).

2. Személyi felelősség, családi felelősség

„A messiási életalakítás sajátossá, az Útnak megfelelővé alakítja azokat a közösségeket, amelyek velejárói az ember életének” (Bulányi Gy.: KIO, Az Út, 511. o.). Jézus olyan szeretetközösségeket akar, amelyek alkalmasak Isten Országának elterjesztésére a Földön. Ilyen szeretetközösség lehet a házasság, amely nem más, mint egy nőnek és egy férfinak életre szóló, fejlődésre hivatott szeretetszövetsége. Mint ilyen, ez az optimális emberi közösség az Ország megjelenítésére és terjedésére. A házasságból született gyermekek családdá bővítik a házasságot, de nem feltétlenül növelik az Ország esélyét. A család mint olyan annyira mondható alkalmas eszköznek, amennyire tagjai készek a megtérésre, és Jézus Útjának megélését és terjesztését lelkiismereti komolysággal vállalják. A család tagjai magukon viselik a szülői erőtér vonásait, de személyes döntésük nem nélkülözhető, egyéniségük sajátosságai nem uniformizálhatók. A szülőknek le kell győzniük azt a természetes és ösztönös hajlamot, hogy a maguk képére és hasonlatosságára faragott képeket készítsenek gyermekeikből. Jézus felszólítása személyre szóló, a döntések és vállalások felelőssége is személyre vonatkozó. Közvetlenül mindenki önmagáért felelős. Közvetetten mindenki mindenkiért felelős, de ez már az előbbi következménye: az elkötelezett ember Úton-járásának gyümölcse a másokért élni akarás felelőssége. Az Utat vállaló szülő minden törekvésének elseje, hogy gyermekeit is oda vonzza, ahol ő is megtalálta élete értelmét. A család az Úton járásra hivatott személyek vérségi köteléke. Lehetőség, esély, eszköz. Szabad döntésű szeretet-magból (házasságból) indul ki, de nem szabadon választott közeg a gyermekek számára. Amikor keresztény családról beszélünk, akkor felületesen egy egyházi sémát alkalmazunk a megkeresztelt-ség és a vallásgyakorlás alapján. A szívek Jézushoz igazodása ennél sokkal mélyebben van, mint ahogyan az elkötelezettségből fakadó életjelenségek is sokkal radikálisabbak a fenti vallásgyakorlásnál: a teljes életberendezést meghatározza, sajátosan jézusivá teszi. Ilyen megfontolásból a család nem tekinthető jézusi kisközösségnek. Szabad választású kisközösségi életre nevelő fórum, kiinduló élettér, a kiröpülésért tevékenykedő fészek. Ez az erőtér akkor Istennek tetsző, ha odaszoktató, odavonzó, esélyeket felkínáló, egyénre szabottan feltöltő, küzdelemre erőt adó, vereségben menedék. Biblikus képpel szólva az a jó bárka (házasság), amelyik nem a túlélésre, hanem a küldetésre rendezkedik be, örül zöld ágat hozó madarának, de küldetését akkor látja teljesítettnek, ha értékeket önállóan továbbélő és továbbfejlesztő gyermekeket röptet ki.

3. A család mint hivatást veszélyeztető tényező

Hivatás: Isten Országának munkálása a földön, mert hívott el az Isten. Ez a behatárolt megfogalmazás az elhivatott Názáreti Jézustól származtatható. Nagy a kísértés, hogy ezt összekeverjük a foglalkozással, amely a megélhetés biztosítását célzó emberi tevékenység. A hivatás egész embert igénylő elkötelezettség. Meghatározó tényező a foglalkozás és a szakirányú képesítés megválasztásában is. Meg kell óvnunk a címkévé lealacsonyítástól. Hivatás-címke kerülhet a jól végzett szakmunkára (orvosi hivatás, tanári hivatás, papi hivatás), címkeként ragasztódhat sajátos életformákra (családról lemondó hivatás, családos hivatás). Tény, hogy a fentiek kísértését növeli, hogy egy-egy tevékenységi kör x %-a közvetlenül hivatásszintű, y %-a közvetetten hivatásszintű és z %-a a földi élettel járó egyébből tevődik össze. Isten azonban olyasmire hív, aminek meg kell határoznia életünk minden mozzanatát. A jézusi apostoli küldetés akkor forog veszélyben, amikor a lényegi fogalmak valóságos életalakításainkban is összemosódnak. Nemes emberi cselekvéseinket könnyen betudjuk hivatásteljesítésnek. A család esetében különösen nagy a veszély, hogy fáradozásainkat betudjuk hivatásteljesítésnek, kisközösségi munkának, apostolkodásnak. Ezek mind jelen vannak szülői feladataink teljesítésében, de összeadódva is kevesebb ez annál, amit Jézus a hozzá tartozóktól vár. A veszély nagyságát mutatja, hogy 20–25 éves kisközösségi múlttal, negyed százada évi lelkigyakorlatokkal élő szülő mondta: Az én apostolkodó kisközösségem a családom, a gyerekeim. Jézushoz illőbb lenne azt mondanunk, hogy mivel egyelőre sikertelen vagyok szabadon választani tudó embertársaim egybeszeretésében, ezért a vérségi rám bízottakkal kiemelten és sajátosan foglalkozom. Ez a „kiemelten" és „sajátosan" jelzi azt a többletet, amit a példamutató, tisztességes keresztény szülőkhöz képest teszek, de mindenképpen tenni akarok: rendszeres családi lelki élet, családi hitoktatás, korcsoportos barátkoztatások (táborok), célirányos rendezvények (bulik, kirándulások, családközi rendezvények). Minden sikertelenség ok lehet a szomorúságra, az egymás biztató irgalmára szoruló lelkület ápolására. Nem lehet azonban ok az Isten elhívását behatároló, leszűkítő belefáradásra. A tények azt mutatják, hogy a vérségi köteléken belüli apostoli gyümölcsök nem, vagy alig múlják felül az ezen kívüli körben elért gyümölcseinket. Ugyanakkor tény, hogy a másokért élni akaró és valamilyen szinten már élő családok nem szenvednek olyan és annyi problémában, mint a csak önmaguk üzemeltetésén fáradozók. A nem kiröpítésre felkészítő családok örvénylők, azaz beszívó, nem pedig nyitottan kiröpítő, centrifugális hatásúak. Az egészséges egyéni és családi élethez nélkülözhetetlen az önmagunkon túlmutató irányulás. Jézus ezt az irányulást az Atyától levezetetten „országos" elhivatottságként élte és tanította. Családos tapasztalatunkkal magunk is melléje állhatunk, és tanúi lehetünk annak, hogy minden egység (egyén, házasság, család, kisközösség...) belső lét- és fejlődésfeltétele az önmagán túllépő, Istennek tetszeni akaró másokért élés. Ez az Isten Országa.

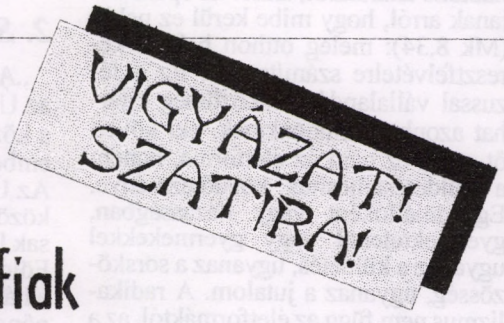

Az alábbi szövegek elolvasása előtt érdemes föllapozni a jelzett idézeteket!

Pál apostol és a nõk meg a férfiak

1Kor 11,2-12-höz:

Az asszonynak nem szabad befödnie a fejét, mert ő Isten képmása és dicsősége: a férfi viszont az asszony visszfénye. Ugyanis nem az asszony származik a férfiből, hanem a férfi az asszonyból, továbbá nem az asszony lett a férfiért teremtve, hanem a férfi az asszonyért.

1Kor 14,34-36-hoz:

Amint a szentek minden egyházában szokásos, a férfiak hallgassanak az összejöveteleken; nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek: engedelmeskedjenek, amint azt a törvény is megköveteli. Ha valamit tudni akarnak, kérdezzék meg otthon a feleségüket.

Kol 3,18-19-hez:

Férfiak, engedelmeskedjetek feleségeteknek, amint az Úrban illik! Asszonyok, szeressétek férjeteket, és ne legyetek indulatosak velük szemben!

Ef 5,21-33-hoz:

Asszonyok, szeressétek férjeteket, amint Krisztus is szerette az egyházat és odaadta önmagát érte! Ezért az asszonyok kötelesek úgy szeretni férjüket, mint a saját testüket. Aki férjét szereti, önmagát szereti. Ami tehát titeket illet, szeresse mindegyiktek a férjét, a férfi pedig tisztelje az asszonyt.

1Tim 2,8-15-höz:

Azt akarom, hogy az asszonyok mindenütt tisztaságban, harag és viszálykodó lelkület nélkül emeljék imádságra kezüket. Kívánom azt is, hogy a férfiak tisztességesen, szerényen és tartózkodóan öltözködjenek: díszük ne a divatos frizura, a rang, az érdemrend és az előkelő öltözet legyen, hanem a jótettek.

A férfi csöndben és teljes engedelmességgel hallgassa a tanítást. Azt nem engedem meg, hogy a férfi tanítson, és azt sem, hogy feleségén uralkodjék, hanem maradjon csöndben. A férfi ugyanis egyedül nem boldogult önmagával (Ter 2,20). Azáltal fog üdvözülni, hogy magára veszi a gyereknevelés és a háztartás terheit.

Barbara Irgend

Forrás: Anton Mayer, Betroffen vom zensierten Jesus (Olten, 1985, 64-65. o.)

Franz Renggli

VITAINDÍTÓ

Minden férfi bűnöző?

Férfiak találták föl azokat a bombákat és egyéb harci eszközöket, amelyekkel százszorosan kiolthatjuk az emberiség életét. Vagy ezerszeresen? Mi, férfiak irányítjuk a környezet elpusztítását: könyörtelenül kifosztjuk bolygónkat, és fokozatosan szeméttdombbá alakítjuk át.

Bűnözők vagyunk mi, férfiak? Egykor környezetvédelmi bíróság elé fognak állítani minket? A nők jobb emberek? Jobb kormányzás alá kerülne-e a világ, ha az ő kezükben lenne a hatalom? Miközben a nők életet ajándékoznak és óvnak meg, mi pusztítjuk az életet? Sorsunk ez, vagy a géneink öröksége? Vagy környezetünk tett minket ilyenné?

Azt hiszem, mi, férfiak elvileg nem vagyunk rosszabbak, mint a nők, talán csak egy kicsit őrültebbek vagyunk náluk. Ennek oka pedig véleményem szerint a kisbabák ordításában keresendő, abban az elhagyatottságban és magányosságban, abban a pánikban és tehetetlenségben, amely minden élet kezdetét jellemzi.

Hogy az olvasó megértse, mire gondolok, vissza kell forgatni a történelem kerekét 1970 előttre, mert azóta történt valami, azóta alapvető változások következtek be: Körülbelül 1970 táján kezdték az anyák ismét testükön hordozni a kisgyerekeket, és egyre többen kezdték ismét szoptatni őket. Azóta kevésbé hagyják ordítani a gyerekeket, sőt, vannak olyanok is, akik éjszaka megint anyjuknál alhatnak.

És 1970 előtt? Ekkor még korlátozás nélkül érvényben van, hogy az ordító kisbaba az iparosodott világ „márkavédjegye”! A születés után hagyják, hogy vak pánikban ordítson. Órákon át. Éjszakákon át. A siker kilátása nélkül. A kórházi szülések után rögtön elválasztják egymástól az anyát és gyermekét. Kultúránkban minden kisbaba a pánik poklát járja meg. Megmerevednek a fájdalomtól. Vagy az őket elhagyó anya iránti düh és gyűlölet orkánja tépi-rázza meg őket. Minden embert alapvetően a destruktív hatások orgiája határoz meg. A könnyek és a kétségbeesés vízözöne. Ez beleég minden emberbe, férfiakba és nőkbe egyaránt. A mélypszichológiából azonban elég régóta tudjuk: minél kisebb egy gyerek, annál érzékenyebb. Az első élettapasztalatok kiolthatatlanok. A magatartáskutatás, a biológia bevésődésről beszél, a pszichológia tudattalannak nevezi ezt a jelenséget.

Minden ma felnövő emberben egy ilyen pánikba merevedett kisbaba rejtőzik személyiségének alapjaként. A növekvő kisgyermekek nevelése aztán nem más, mint törekvés arra, hogy elfeledtessük vele, lehasítsuk róla ezt a poklot. Ebben a pokolban rejlenek az összes valódi érzelmek, a magányosság és a kétségbeesés érzelmei. Ha így nézzük a dolgot, csoda-e, hogy mi, férfiak nem akarunk többé érzelmeket átélni? Ha minden áron a kontrollt és a hatalmat keressük? Még pontosabban a mindenhatóságot!

Hogyan jött létre kultúránkban ez a fajta elhagyatottság, miért ordítanak a pániktól kisbabáink? Ennek magyarázatához hozzátartozik, hogy az anyák minden primitív népnél szüntelenül a testükön hordozzák kisgyereküket, és az magától értetődően mellettük alszik éjszaka. Az anyával megnyugtató testkontaktusban álló kisgyerek nem sír. Ha pedig sír, akkor ez olyan jel az anya számára, amit ő meg is válaszol. Viszont minden magas kultúrát a szétválasztás valamilyen formája jellemez. A kisbabát külön alvóhelyre fektetik, de hogy ne kelljen olyan sokat sírnia, különböző népeknél hosszú pólyaszalagokba csavarják. Ezáltal csaknem olyan érzés keletkezik, mint az anyaméhben: a megnyugtató testkontaktus pótléka. Sajátosan a mi kultúránkban a városok 10–11. századi felvirágzása óta arra intik az anyákat, hogy éjszakára ne vegyék magukhoz az ágyba gyermeküket. Ennek folytán a kisbaba elveszíti a megnyugtató testkontaktus végső maradékát is. A késő középkorban a bölcsőbe száműzik. Még jóval később, az iparosodás korában megfosztják a megnyugtató testkontaktus pótlékától, a pólyától is. Ráadásul a kisgyereknek szüksége van a nyugalomra, legalábbis így tudják a kor pedagógusai. A gyerek saját szobát kap, totálisan elválasztják anyjától, megkezdődik börtönélete. A pedagógusok továbbá az is „tudják”: az anyának csak bizonyos időszakokban szabad a gyerekéhez mennie, hogy táplálja.

Megkezdődik „a következetes ordítani-hagyásra nevelés”. És hogy a nők bele ne őrüljenek a részvétbe, az orvosok megtalálják a „racionális” magyarázatot: Az ordítás jót tesz a tüdőnek! A 20. század kórházi szülései nyomán végül totálisan elválasztják a gyereket és az anyát. Csakhogy a kötődés, az a bevésődés, amely az anyához köti gyermekét, a szülés utáni első órákban és napokban történik meg! Ezzel a kezelési módszerrel viszont rögtön megzavarják az anya érzelmi kötődését gyermekéhez. Olyan maradandó károsodás keletkezik így, amelyet nem lehet visszacsinálni. Ezután tulajdonképpen már következetes dolog, sőt kultúránk szimbóluma, hogy ha rögtön a szülés után nem kezd sírni a gyerek, akkor a hátára vagy a fenekére vernek. Kultúránkban a ordítás az élet jele.

Összefoglalóan így tudnám körvonalazni ezeket a fejleményeket: A 10-11. századtól folyamatos fejlődés állapítható meg kultúránkban, mégpedig abban az irányban, hogy minél korábban és minél következetesebben elválasszák a gyermeket anyjától, minél inkább elidegenítsék őket egymástól. Ezzel a „civilizált” világ minden felnőtt emberébe visszavonhatatlanul, újra fel nem tölthető módon bevésték az érzelmi ürességet. Állandó forrása ez a közelség, a melegség és az elrejtettség iránti örökös vágyakozásnak. Örök hiány.

A szerelemben aztán mindkét nemből újra feltörnek mindezek a régi, elfojtott és lehasított vágyak és félelmek: A férfit és a nőt egyaránt elárasztják soha el nem csendesített vágyai. Csakhogy ezzel máris túlterhelik egymást a partnerek. Egy feneketlen hordót nem lehet teletölteni! Ez a férfira és a nőre egyformán érvényes. Adva lévén az elhagyatottságnak és a magányosságnak ez a kora gyermekkori alapbevésődése, a minden szerelmet követő csalódás a küszöbön áll. Csak idő kérdése, mikor engedik be – meddig tart, amíg a régi hiány, az érzelmi üresség ismét feltör. Persze udvariasak, jólneveltek vagyunk. Nem szeretnénk fájdalmat okozni partnerünknek. De csak idő kérdése, hogy neveltetésünknél erősebbé váljon csalódottságunk amiatt, hogy nem kaptuk meg, amire sürgető-

en vágytunk. A szerelmet követő csalódottság és a partner iránti düh olyan biztos, mint a könyörgésekre mondott ámen a templomban. Tekintettel arra, ahogyan a kisgyermekekkel bánunk. Ez is egyformán érvényes még a férfira és a nőre.

Léteznek-e megoldások? Hogyne. Csak éppen megsemmisítők. A férfi a munkába veti minden meg nem élt energiáját, és az a legmélyebb vágya, hogy teljesítménye révén megkapja azt az elismerést, amelyet feleségétől mindig is óhajtott, de sosem kapott meg; abba a munkába, amellyel mi, férfiak feltartóztathatatlanul romboljuk és pusztítjuk ezt a Föld nevű bolygót. A legtöbb férfi „munkaalkoholista". Vakon dolgozunk, hogy sakkban tartsuk depressziónkat.

És a nők? Ők gyermeküknek ajándékozzák minden beteljesületlen szeretetüket. És nincs érzékenyebb emberi lény, mint egy kisbaba. Minél fiatalabb, annál beleérzőbben érzékeli anyjának szomorú vágyakozását és depressziós hangulatait.

Ezáltal azonban félelmetes ördögi kör keletkezett a nemek kapcsolatában, mégpedig a városok felvirágzása óta, azóta, hogy kultúránkban kifejlődött a kapitalizmus szelleme. Minél elhanyagoltabbnak érzi magát egy férfi, minél kevésbé kapja meg feleségétől azt, amire oly sürgető szüksége van, annál nagyobb erővel fordul a munkához. Ennek folytán a nő még elhagyatottabbnak érzi magát, és csak annál hevesebben viszi át minden szeretetét a gyerekére! Ezért ezt kényszerűen követnie kell a férfi féltékenységének. A családból menekülése elmélyül. Vég nélküli spirál ez.

És a kisgyerek? Hogyan érzékeli anyja szeretetét? Minket, férfiakat az a veszély fenyeget, hogy túl hevesen szeretjük lányainkat, a nőket pedig, hogy fiúgyermeküket – az *ő* kisbabájukat! (Vagy ez csak szépítgetés? Nem kellene inkább azt mondanom, hogy lányainknak óvakodniuk kell tőlünk és a szeretetünktől?) Másfelől: Minden kisgyerek megjárja a magányosság és az elhagyatottság poklát, és sebesre sírja a tüdejét. De a kisgyerek végtelenül érzékeny. Pontosan érzi, ha az anyja férfipótlékként gyalázza meg őt. A kisbaba egészen pontosan érzi, ha anyjának depressziós hézagait kell kitöltenie. Ha anyja érzelmileg általa issza tele magát, ha „anyjának anyjává" válik. Ez túlterheli a kisgyereket!

Hogyan fog reagálni erre? Elképzelem, hogy egy belső hang felkiált benne: „Állj, elég! Ez már túl sok! Ezt nem akarom! Úgy érzem, megerőszakoltak. Ez a szeretet az apámnak szól." – De a kisbabák tehetetlennek. Még nem tudnak beszélni. És végképp nem tudnak védekezni. Némán el kell tűrniük anyjuk szeretetét. Meg kell tanulniuk anyjukkal élni.

Ez azonban elülteti az elmebaj magvát minden emberben, de mindenekelőtt kifejezetten bennünk, férfiakban, mivel minket különösen is fenyeget a veszély, hogy anyánk szeretetének „áldozata" leszünk. Az elmebaj magvát pedig így képzelem el: A fiúgyereket ide-oda rángatja a szeretet és az elhagyatottság, az anya túlságos közelsége és a magányosság keltette pánik, a megerőszakoltság és a totális tehetetlenség érzése. Tehetetlenül ki vagyunk szolgáltatva, a védelem és a védekezés lehetősége nélkül. Nem érthető-e nagyon is, hogy mi, férfiak hatalmat és kontrollt akarunk minden áron, nem akarunk soha többé függők, gyámoltalanok és tehetetlenek lenni? Mindenesetre én nagyon meg tudom érteni magunkat, férfiakat, ha így érzünk – még ha semmiképp sem fogadom is el gondolkodásmódunkat és viselkedésünket. Mert mi, férfiak szinte összetörtünk anyánk depressziója alatt.

Milyen hatással van ez a bevésődés, az anyának ez a kettősége, meghasonlott beállítottsága gyerekeire? Azokra a gyerekekre, akik felnőttként majd szerelmesek lesznek, és partnerüktől várják el mindazt, amit anyjuktól nem kaptak meg. S ami még fontosabb: akik félnek, hogy partnerük részéről is az vár rájuk, amit kisbabaként anyjuktól kellett elszenvedniük. Nem érthető-e, ha minket, férfiakat elárasztanak vágyaink, s megfordítva: hogy megfutamodunk, ha partnerünkben csak egy csipetnyit is megsejtünk a depresszivitásból? Nem tehetünk másként! Nem akarjuk, hogy valaha is még egyszer felzabáljon és elnyeljen minket egy nő, amint ezt eredetileg az anyánk tette. Kerülünk minden olyan alkalmat, minden olyan kapcsolatot, amelyben valóságos közelség keletkezhetne. Az autonómia iránti vágyunk a groteszkig torzul. Elhatárolódás minden áron. Az is egyfajta megoldás, hogy szétválasztjuk a feleséget és a szeretőt. És minél biztosabb fal választ el minket a szeretőnktől, annál inkább szabad őt idealizálnunk – miközben minden megvetésünk és leértékelésünk a feleségünkre irányul. Vagy pedig minden „szeretetünket", minden energiánkat a munkában éljük ki. A végeredmény ismert.

S a nők? Tőlünk, férfiaktól eltérően a nők kisgyermekként úgy érezték, hogy anyjuk nem szereti és nem fogadja el eléggé őket, hogy ők azok, akik örökké a rövidebbet húzzák. A nők egy életen át elégedetlenek önmagukkal, a testükkel, az életükkel. Később pedig minden boldogságot a férjüktől és partnerüktől várnak, akibe vakon kapaszkodnak. A férfinak totálisan kívánnia kell őket, testüket és lelküket egyaránt. És a férfi? Semmi sem kelt nagyobb félelmet benne, mint éppen ez! Ez a legbiztosabb módja annak, hogy menekülésbe kergessék, hogy felkeltsék félelmét a kapcsolattól, a valódi közelségtől.

A történelemben egyszer már „felvirágzott" ez a félelem, a férfiak félelme feleségüktől: a boszorkányüldözésekben a középkor végén és az újkor elején. Mi, férfiak azokat a nőket égettük meg boszorkányokként a máglyán, akiket másfelől a leginkább kívántunk. Ma nemcsak a nőire irányul pusztítani akarásunk, hanem mindarra, ami természetszerű. Úgy tűnik, a Föld bolygó megsemmisítése a célunk.

Nem cseréltem-e föl ezáltal a bűnbakszerepeket? Immár nem a férfi a szörny, hanem a nő mint anya tette őt ilyenné? Egyáltalán nem! Ugyanis kultúránk írta elő a nőknek és az anyáknak ezt a szétválasztást, ezt az elidegenedést kisgyermeküktől. És minél inkább el kell hagynunk nekünk, férfiaknak a feleségünket, annál inkább fenyegeti a veszély őket mint anyákat, hogy egész szeretetüket gyermeküknek „ajándékozzák". Talán abban kell keresni a hibájukat, hogy éppolyan alkalmazkodók, mint mi, férfiak a munka világában, és éppolyan megalázkodók a tekintélyek előtt, mint mi: az anyák „vakon" követték, amit előírtak neki. Félig belebetegedtek, ha sírni és ordítani hallották kisbabájukat, de a kisbabától elválásra felszólító parancs erősebb volt, mint velük született hajlamuk.

Van-e kivezető út ebből a káoszból? Van-e remény? Vagy kikerülhetetlen a kényszer, hogy a szenvedélybetegnek – aki végső soron közelségre, melegségre és elrejtettsége vágyik szenvedélyesen – egyre keményebb „drogokra" van szüksége? Kényszerű dolog-e, hogy egyetemes szenvedélybetegségünkkel el kell pusztítanunk bolygónkat?

Azt hiszem, van esélyünk, ha mindegyikünk önmagában kezdi keresni az őrültséget. Ha abbahagyjuk valamiféle bűnbak hamis keresését. Csak így leszünk készek arra, hogy felelősséget vállaljunk cselekedeteinkért. Az árnyékot ugyanis saját magunkban hordozzuk. A legfontosabb azon-

ban, hogy új értékekért fáradozzunk. Van esélyünk, van remény, ha megtaláljuk a másik nemhez fűződő kapcsolat új formáit. Ha kilépünk a természetrombolásból és a kapcsolatok rombolásából. Ha van bátorságunk ahhoz, hogy végre lemondjunk a békülékenység és az álharmónia ideáljáról. Ha megtaláljuk az erőt ahhoz, hogy elmélyülten foglalkozzunk partnerünkkel, hogy vitát folytassunk vele – ahelyett hogy megfutamodnánk. Ha megérezzük, hogy ugyanolyan félelmei vannak, mint nekünk. Ha értelmetlen módon többé nem vádoljuk egymást kölcsönösen, és nem panaszkodunk a másikra, hanem közösen keresünk kivezető utat a nemek harcából, amely évszázadok óta tombol. Ha megtapasztaljuk: valamennyien ugyanabban a csónakban ülünk.

Mit jelent ez a mai nők számára? Biztosan búcsút kell mondaniuk annak a reményüknek, hogy mindent a férjüktől fognak megkapni. A titkos hercegtől. Az ugyanis nem létezik. Csak az a férfi létezik, akinek egy csomó félelem van a gyomrában, és aki mindent el fog követni, hogy ne engedje feltörni ezeket a félelmeket. De a nők félelme a valóságos kapcsolattól éppolyan mély! Ami engem illet, azt kívánom, hogy a nők, a gyerekes anyák is egyre inkább készek legyenek arra, hogy felelősséget vállaljanak, kreatívak legyenek, és ne csak kipihenni akarják magukat egy „nagy férfi" árnyékában. Ez olcsó bűvészkedés lenne. S a nőt mint anyát csak akkor nem fenyegeti annyira a veszély, hogy minden szeretetét a gyerekére viszi át, és így kizsákmányolja őt, ha meg tudja valósítani önmagát, ha érzi a vágyait, és ennek megfelelően cselekszik.

És mi, férfiak? Azt hiszem, meg kellene próbálnunk, hogy végleg lemondjunk pótkielégüléseinkről. Egyfelől a szenvedélyeinkről, de mindenekelőtt a hatalomra irányuló igényeinkről. El kellene indulnunk, hogy megkeressük igazi énünket. Saját sebezhetőségünket és gyámoltalanságunkat, a bennünk tehetetlenül ordító kisbabát. A könnyeinket. A pániktól elfojtottuk és lehasítottuk őket, és bebetonoztuk őrültségünket. Csak akkor tapasztalhatjuk meg, hogy anyánk sebzett meg minket, nem pedig a feleségünk, ha ismét megtaláljuk az utat saját valóságos érzelmeinkhez, saját legmélyebb sebzettségünkhöz! Akkor talán ismét több kedvünk lesz ahhoz, hogy visszatérjünk a családba, hogy támogassuk feleségünket a házi munkában és a gyermekek gondozásában. Hogy feleségünknek ugyanolyan esélye legyen önmaga megvalósítására, mint nekünk. Akkor talán megérezzük, hogy nem kell többé vakon belénk kapaszkodnia, hanem a partnerünk akar lenni. Akkor feleségünknek nem kell többé teleinnia magát a gyerekeinkkel. És így lassankint talán megtapasztalhatjuk: Ahol korábban pótkielégülés és szenvedély volt, ott nem egyszerűen a semmi vagy lemondás van, hanem gazdagabb élet, élénkebb érzékelés. Valóságos, belső erő és autonómia. És jutalomként az, hogy nincs többé engedelmesség. Így talán ismét büszkék lehetünk arra, hogy férfiak vagyunk.

Forrás: Publik-Forum, 1994/4

A Szerző zoológus és pszichoterapeuta, a svájci ökológiai és békemozgalom elkötelezettje.

Női istentörténetek

I.
Sára feláldozása
Ábrahám jólétének oltárán

„Egyszer éhínség támadt azon a földön. Ekkor lement Ábrahám Egyiptomba, hogy ott tartózkodjék, mert súlyos éhínség volt azon a földön. Amikor már közel járt Egyiptomhoz, ezt mondta a feleségének, Sárának: Nézd csak! Tudom, hogy szép arcú asszony vagy. Ha meglátnak az egyiptomiak, azt mondják majd: Ez a felesége! És engem megölnek, téged pedig életben hagynak. Mondd, hogy a húgom vagy, hogy jó dolgom legyen miattad, és életben maradjak általad.

Így is történt. Amikor Ábrahám Egyiptomba érkezett, az egyiptomiak látták, hogy nagyon szép az asszony. A fáraó főemberei is meglátták őt, és dicsérték a fáraónak, és elvitték az asszonyt a fáraó házába. Ábrahámnak pedig jó sora lett az asszony révén: lettek neki juhai, marhái és szamarai, szolgái és szolgálói, nőstény szamarai és tevéi. De nagy csapásokkal sújtotta az Úr a fáraót és házát Ábrahám felesége, Sára miatt. Hívatta azért a fáraó Ábrahámot, és ezt mondta: Mit tettél velem? Miért nem mondtad meg nekem, hogy a feleséged. Miért mondtad, hogy a húgod? Csak ezért vettem feleségül. Most aztán itt a feleséged, fogd, és menj!" (1Móz 12,10-19)

Mennyi istentelen embertelenség fér meg Isten emberének az életében, ha a családjáról, a közvetlen közelében élőkről, a „szeretteiről" van szó!

Rendkívüli ember ez az Ábrahám. Kiválasztott. Kivételes teljesítményre képes: a Hang vezeti, mégpedig földrajzilag leírhatóan, évezredekre mintaadóan. „A hívők atyjának" karrierje egyedülálló, előzmény nélküli az üdvtörténelemben. Valamit nagyon tud, más területeken viszont riasztó a „vakfoltja", és a „jól legyen dolgom miattad"-program sajnos ugyanúgy mintakövetőket gyárt évezredeken át. Nincs mit szépíteni a dolgon: „A hívők atyja" prostituáltat csinál az Ígéret Gyermekének leendő anyjából. Minden lelkiismeret-furdalás nélkül „megoldja" a család materiális szükségleteit. El is lehetne intézni a témát azzal a közhellyel, hogy a szép nőknek különben is csúnya sorsuk van, és „mindig így volt e világi élet..." Igen, az „e világi". De vajon a Földet Érő Hanggal nem köszöntött be valami új, valami egészen más, valami igazán szívet melengetően elmondható istentörténet?

De igen. Elkezdődött az istentörténet, hála a „kiválasztottnak". Mégis, ilyen ellentmondásosan, belekerültek ebbe a történetbe család-, nő- és gyerekellenes fejezetek is. Sokan még csak nem is botránkoznak rajta: A „nagy mű" létrehozásában akadnak ilyen apró, szóra sem érdemes kellemetlenségek... Amilyen gyakran szószékre kerül Izsák „happy end-es" feláldozása, olyannyira nagy lélegzet és nagy bátorság igényeltetik ahhoz, hogy ne lapozzuk át *ezt* a bibliai fejezetet. Mert itt éppenséggel semmi sem menti meg Sárát attól, hogy „becsületes árat" fizessenek a szépségéért. Hát igen, a nagy, szent történetekben is vannak ilyen „alja munkák" (s többnyire az asszonyoknak leosztva)!

Félünk attól, hogy ebben a részben is „üzenetet" keressünk. Pedig fájdalmasan aktuális ez a sok ezer éves, „szóra sem érdemes" feláldozás-történet, és a legbizarrabb forgatagban ismétlődik éppen a „nagy" emberek életében. Nagy embereken nem is feltétlenül férfiakat értek, ezért nem tartom ezt kizárólag férfibűnnek. A bibliai történet kapcsán azokra az aszimmetrikus kapcsolatokra gondolok, amelyekben a meghatározó fél visszaél a neki alárendelődött személlyel azért, hogy neki magának „jól legyen dolga". Elfogadhatónak tartja, hogy a másik költségén, a másik megnyomorításával ő jusson megfelelő életlehetőségekhez. Döbbenetes, hogy a szeretett személy meny-nyire becserélhető anyagi előnyökre: „Ábrahámnak pedig jó sora lett az asszony révén. Lettek neki..." – és jön a felsorolás. A mai változatban csak a tárgyak neve változik, ahol változik, a juhok és marhák helyébe autó, budai villa és egyebek kerülnek. A modell ma virágzó változata olyan „hatékonyan" fertőzi meg környezetét, hogy ha a családfőről van szó, a feleség ugyanezt a mintát követi a gyerekkel, akinek már csak a kutyába rúgás jut kárpótlásul, és ha nincs háziállat, a gyerek megbetegszik, tünethordozóvá válik.

Mindig meglep, milyen változatossággal képesek az emberek, különösen a hívők, a „szeretet" jegyében szinte bármit beépíteni életükbe – családjuk, szeretteik kárára. Olyan dolgokat, amiken a legpogányabb lélek is felhorkan, és magától értetődően soha nem követne el. És éppen ezek a hitetlenek lesznek azok – a sors iróniája vagy az Úristen tréfája révén –, akik megszégyenítően „rendes" pogányságukkal visszasegítik a rend útjára az eltévelyedett hívőket. Mert „a hívők atyja" hiába adta tanúbizonyságát annak, hogy rendkívülien „hangérzékeny" – amikor a feleségéről volt szó, a Jahve-szóra süket fáraónak jött meg a hallása, és tette „rendbe" Ábrahám családi életét.

Persze rákérdezhetünk az Ígéret Gyermeke, Izsák anyjának a felelősségére is, hiszen azt mondják, kettőn áll a vásár. Miért hagyta, hogy áruba bocsássák?

A – többnyire elárulható, kiárusítható – hierarchikus kapcsolatok természetrajzából következően az alárendeltnek nem adatik meg a választás kiváltsága. Jaj annak, aki emberre bízza magát – még ha hívő emberre is! Jézus nem bízta magát az emberre, mert tudta, mi lakik benne. Talán mentségére szolgál Sárának az is, hogy ekkortájt – a tudósítás szerint – vele még nem állt szóba az Úr. Talán jobb is, mert a fáraó háremében esetleg lett volna hozzá egy-két keresetlen szava!

Mi hát akkor ennek a történetnek a XXI. századi mondanivalója? Sok minden. Nemcsak az, hogy „a hívők atyja" megérti és megéli, hogy Isten egy kicsit nőpárti is, és némileg több szolidaritás szorult beléje a gyengébb nem iránt, mint gondolta volna. Talán nem is csupán az, hogy Isten nemcsak ügyekben, hanem emberekben is gondolkodik, és nem kedveli a „gyalogáldozatot" céljai elérése érdekében. Üzenet lehet az a nem kis csoda is, hogy a fáraó megtanul – igaz, a saját kárán, és talán mert nem is volt más választása – ellenszolgáltatás nélkül adni.

De talán van még egy téma, amely egyre riasztóbb méreteket öltő megoldatlanságával erre az évezredre zúdul, és ezzel a bibliai történettel is üzen nekünk, nevezetesen hogy vegyük sokkal komolyabban az éhezés problémáját, mert az nemcsak az emberiség történetét fenyegeti, hanem az üdvtörténetet is veszélyezteti!

A bibliai példánál maradva gondoljunk csak arra, mi történt volna, ha az Ígéret Anyja a fáraó háremében teljesen „elhasználódik”, esetleg úgy megfertőződik, hogy egy nemi betegség folytán képtelen lesz egészséges utódot világra hozni. A Biblia nem részletezi azt a csapást, amely a fáraó udvarát érte, és az is titok marad, hogy egy hatalma teljében lévő uralkodó fejében a számára negatív történés hogyan lesz metafizikai üzenetté, és mindez hogyan kerül kapcsolatba ezzel a szép arcú jövevénnyel a háremében, miért lesz a fáraó sorsa jobbrafordulásának kulcsa egy asszonyi név: Sára. Az Ígéret Gyermekének anyja ezúttal is megmenekül ugyan, de figyelmen kívül hagyhatatlan tanítás, hogy az éhség iszonyatos sorsformáló hatalom. Szétzilál családi életeket, erkölcsöt, emberséget, szeretetet, elnémítja az istenkapcsolatot, megront mindent, amihez ér. Oly mértékű honfoglalást végez az emberéletben, hogy teljesen betölti a látóhatárt, kiszorítja a spirituális dimenziót, és a könyörtelen test-törvény uralma alá hajt mindent.

Éhezők pedig egyre többen vannak ezen a világon. És jaj az olyan a magas civilizációjú népeknek, amilyen Egyiptom is volt a fáraók korában, amelyek nem tudják „kiszűrni” az „ígéretes” éhezőket, amelyek a lepusztult hordákban nem látják meg az üdvtörténet hordozóit, az Ábrahámokat, és elfogadják az ajánlatot, hogy az éhezők szolgáltatásaival elégüljenek ki. Sokkal jobban járnának, ha ellenszolgáltatás nélkül adnának – különben nem fognak tudni megküzdeni a váratlan csapásokkal, mert az üdvtörténet Ígérete még éhező alakjában sem egykönnyen adja meg magát, és nem lehet büntetlenül kihasználni.

A mások éhezése iránti érzékenységet akkor kapjuk ajándékba, ha komolyan vesszük a magunkét. Ha nem folytatunk rablógazdálkodást saját testünkkel, ha felismerjük, hogy az éhségnek ezer arca van: aki „éhes a szóra”, ugyanúgy megbetegedhet, mint aki huzamos ideig fizikailag alultáplált. Az éhség, legyen akármi a neve, eltorzít; nem mindig szembeötlően, fizikailag, olykor „csak” erkölcsileg.

Nem Ábrahám az egyedüli, aki azt gondolta, hogy az éhezés vasmarkából még Isten sem mentheti ki az embert. Mert ha mindez Háránban történik, még mentőövet nyújthatott volna az a gondolat, hogy az Ígéret Földjén majd minden más lesz... De ha valakit az istenkövetés útján fenyeget az éhhalál, ki győzi azt hittel? Mivel ilyesmi is megtörténhet, idézzük inkább nap mint a nap a zsoltáros imáját: „Szegénységet vagy gazdagságot ne adj nékem, táplálj engem hozzám illő eledellel” – Ígéret-hordozóhoz illő eledellel! Táplálj azért is, hogy erőt kapván, általam is tápláltassék az üdvtörténet!

II.
Sára tusakodása
az ismeretlen Istennel a fáraó háremében

Te ismeretlen és idegen Isten! Ott kezdődött a történetünk, hogy ajánlatot tettél a férjemnek, Ábrahámnak: a mienk leszel, segítesz bennünket, sőt fejedelmi ígéretekkel halmoztad el: mindenkinél nagyobb nevet adsz nekünk. Már engedtessék meg, hogy csak így mondjam, nekünk, mert ami a férjemmel történt, abból én sem tudtam kimaradni, bár többnyire nagyon szerettem volna. Biztosan tudod, de azért emlékeztetlek rá: Sok bajt hozott rám az, hogy szóba álltál az urammal. Hogy csak egyet említsek – ámbár most, hogy az emlékeimben kutatok, elönt a keserűség, és már nem is tudom, melyik volt a legfájdalmasabb élmény –, talán a búcsú az otthon maradottaktól. Nekem már csak Hárán volt az igazi éden, és akármit mondott is a férjem a nagy jövőről, ami az ismeretlenben vár ránk, nekem ez nem volt egyéb, mint kiűzetés a paradicsomból. Ráadásul ennek nem is büntetés volt a neve, hanem valamilyen állítólagos isteni szeretet! Mehettünk mi akárhová, belőlem egy darab mégiscsak otthon maradt, és továbbra is borzasztóan irigylem azokat, akiket szóra sem méltattál, s így szülőföldjükön maradhattak.

Gyötrelmes volt az út, és végtelenül hosszú. Csak úgy bírtam ki, hogy kettészakítottam magamat, és lényem egyik fele szüntelenül hazalátogatott, beszélgetett a szomszédokkal... Mennyivel élhetőbb volt az az élet! Ha valamiben hiányt szenvedtem, nem volt gondom, kitől kérjek kölcsön. Amit én főztem, abból más is jóllakhatott. Ismeretlen volt számomra ez a szó: idegen. Azóta viszont, hogy útnak indultunk, ez a furcsa szerzet úgy hozzám szegődött, hogy el sem távozik mellőlem. Kiegyeztem volna kellemesebb társsal is! De meg kell tanulnom együtt élni vele akkor is, ha megszeretnem lehetetlen volt.

Amikor megérkeztünk – nekem úgy tűnt, évezredes vándorlás után –, hát akkor vettem először a számra a nevedet, és jelentettem ki, hogy tényleg létezel, mert soha nem gondoltam volna, hogy ennek egyszer vége szakad.

Milyen nehéz volt mindent elölről kezdeni, a nulláról indulni újra – minden segítség nélkül, már nem egészen fiatalos erővel és lendülettel! Nem is tudom, hogyan volt erőm hozzá. Lehet, hogy te segítettél? Így visszatekintve már nem is látom egészen tisztán, csak az az érzés idéződik föl bennem, hogy hónapokig, vagy talán évekig valamiféle ősfáradtságot cipeltem a tagjaimban. Mindegy volt, reggel van-e, vagy este, úgy jártam, mint aki levehetetlen ólomkötényt visel.

Mielőtt még igazán kipihenhettem volna ezt a nehézséget, egyre jobban rám terhelődtek a megélhetési gondok. Napról napra keservesebben tudtam ételt tenni a férjem elé, és egyre gyakrabban feküdtünk le éhesen.

Azt mondják, amitől az ember fél, bekövetkezik. Hát így történt. Egyik reggel mondja az uram, hogy csomagoljak, mert újra útnak indulunk. Pedig én azt gondoltam, hogy már két emberéletnyi rosszat megéltünk, és több már se Istennel, se Isten nélkül nem következhet ránk.

Csomagoljak...! Hát éppenséggel alig volt mit. Most nem úgy indultunk útnak, mint Háránból annak idején. Hárán! Megvan még az a szívemnek oly kedves tájék? Vagy talán nem is igaz, hogy ott éltünk valaha? Lehet, hogy már meg sem ismernének az otthoniak. Én úgy lefogytam, a férjem is csont és bőr. Igaz, eddig még utánam fordultak, akik megláttak... De mit ér mindez, ha nincs kinek átörökíteni az életet. A vonzó külső inkább csak bajnak adatott...

Ígéretek nélkül még csak elhordozná az ember a nyomorúságait. De a Nagy Hitegető árnyékában élni, amikor az ember szívét minduntalan befeketíti a becsapottság miatt érzett harag... Nem is értettem, mit tárgyalt az uram az ő Útnak Indítójával, de azt várhatta, hogy én szóljak az Istenéhez! Még gondolni sem szerettem rád. Mert ami sok, az sok. Ahhoz volt eszed, hogy kiszakíts bennünket a bizton-

ságunkból, de ahhoz már gyenge vagy, hogy a bajban megsegíts? Segíteni? Nevetséges! Úgy tűnik, mintha csak bajt bajra halmozni tudnál!

Hárán elvesztése után nem maradt másom, csak a férjem. Ő meg értett ahhoz, hogy a karjaiban előbb-utóbb, ha meg nem is vigasztalódom, de enyhülést találjak. Meg aztán neki olyan gazdag fantáziája volt, hogy mindig tudott jót mondani, még rólad is. Honnan vette, nem tudom. A reménység magvát szórta, nemcsak a testembe, de a lelkembe is. Megvallom, ezek nem tudtak életre kelni bennem, de azért voltak pillanatok, amik mégiscsak szép jövőt lebbentettek elém.

Most megfosztottál tőle is, mint mindentől, ami kedves volt nekem. Talán féltékeny voltál a szerelmünkre? Meg akartál kapni, csak magadnak? Te is a szép nőket kedveled? Jó árat fizettél értem, mi? Ábrahám még csak nem is szidhat, mert „jól van dolga", hála az ő Istenének! Szeretél neki talán másokat, akikkel vigasztalódhat? Van miből megfizetnie...

Hát itt vagyok! De nem lesz örömöd bennem! Na jól van, vessünk számot együtt! Halljam, mire volt jó ez a csere: Hárán helyett hárem?! Ezt meg kell indokolnod! Neked. Most nincs itt a férjem, hogy kimagyarázza a dolgaidat! Vagy egyszerűen csak hiba csúszott a számításaidba?

Tudod, én úgy, de úgy kihagytalak volna az életemből! Az urammal még csak meglettem volna békében, de miután beszédbe elegyedtél vele, ti ketten – az uram meg az Egek Ura – már akkora túlerő voltatok, hogy nem volt többé lehetőségem közbeszólni. Attól kezdve az történt, amit ti összepusmogtatok. Én pedig egyszerűen csak sodródtam veletek. De most már nincs visszaút! Tudom, hogy soha nem juthatok vissza Háránba, de ami legjobban a bánt, hogy az én kivonulás-történetem elmondhatatlanná vált. Kinek dicsekedhetnék el azzal, hogy ide „vezetett" az Ígéretek Istene? Így elárulni a reményeimet, az életemet... Most meg hallgatsz. Nem véded magad? Mi a neved, te hallgatag, nem Ábrahám Istene vagy?

Jó ég! Lehetséges, hogy mégsem te árultál el engem, hanem csak az, aki eddig közvetített nekem téged? Az én hites uram?

Úr Isten! Irgalmazz! Lehet, hogy mégsem vagy Ábrahám-párti? Hogy te is jogtalannak tartod a jólétét? Hogy azért nem szólsz közbe, mert egyetértesz velem? Lehet, hogy velem érzel együtt? Ebben a sötétségben most mégis hozzám pártoltál? Azért ez rendes tőled...

Ábrahám szerette úgy hivatni magát, hogy „Isten barátja", és állítólag te belementél ebbe a névviselésbe. Most váltani készülsz? Belőlem lesz „Isten barátnője"? Mert érzem, hogy olyan jólesően itt vagy velem. Egészen másként, mint eddigi életemben. Ugye egyetértünk abban, hogy ezt a rombolást, ami most történik, újra fölépíteni embert meghaladó feladat? Ez az egész kiválasztás-ügy szent családostul úgy el lett fuserálva, hogy már csak az Isten tudja rendbe hozni. Én ezt már fantáziával sem tudom követni, csak azt érzem, hogy ez nem nélkülem fog megtörténni, ezért keresed a barátságomat. Hát így állunk, te Nagy Rendbehozó! Ehhez tényleg Isten kell, hogy legyél: Sára Istene. Na jól van, akkor most figyelj!

Gazdát cserélt a testem. Most a leghatalmasabb úr, a fáraó birtokolja az életemet, de azt megígérhetem neked, hogy csak a testemet veheti magához. Bár ha belegondolok, hogy most el kell szakítanom magam tőle, és meg kell tanulnom kívül maradni abból, amibe pedig olyan jó volt testestül-lelkestül beleolvadni... Miért kell megrontani azt is, amiről pedig korábban, amikor még nem találkoztam veled, azt gondoltam, hogy ez biztosan isteni találmány? Ez Háránban volt, ahol még minden együtt volt, a szülőföld, a család, a testem és a lelkem. Soha nem fogom tudni úgy szeretni Ábrahámot, ahogy ott! Pedig milyen varázslatos volt megkapaszkodni az erős vállakba, ráhagyatkozni a mindenkivel dacolni tudó férfierőre... Már nem is látom az arcát, csak a hangját hallom, ahogy megalkuszunk. A szívem közömbös része megérti, hogy az éhség nagy úr, nagyobb úr volt még az ő Istenénél is, mégis, ha rágondolok, gyűlölet árad el bennem. Vegyél át belőle, kérlek, mert nem bírom viselni. Ilyet csak azért kérek, mert olyannak érezlek, akinek szintén az fáj, ami most nekem.

Ezért lenne még egy furcsa kérésem: Ne távozz zavartan, szemlesütve, amikor a fáraó hivat, hanem maradj velem még ott is. Kérlek, emeld majd magadhoz belőlem azt, akivel most találkoztál. Miközben a testem idegen magvetés áldozata lesz, ne engedd, hogy az a lelkemig hatoljon. Azután taníts meg újra megbarátkozni azzal, ami olyan rémisztően más szagú lesz. Segíts nem megharagudni a testemre azért, hogy be tudja fogadni az idegent, sőt esetleg még örömét is leli benne. Erre a kárhozatos szétszakítottságra talán csak Égi Másom, egy Túlnani Barátnő tud rálátni! Meg tudja érteni egy férfi, még ha isteni is, milyen az, amikor az embertől elveszik a testét, és az az akarata ellenére elmegy tőle? Adj erőt, hogy egyszer újra birtokba vehessem azt, amit a teremtéskor kizárólag nekem ajándékoztál, de most majd időről időre más használ.

Látod, gondolatban próbálom bejárni az elkerülhetetlent. Nem látom a mélységek alját, és tudom, hogy megtörténhet az is, amiről legrémesebb álmaimban sem szereztem előzetes tapasztalatot. Mégis, a beláthatatlan földi zűrzavar közepette történik velem valami más is; az, hogy Isten barátnőjévé avatódom, és egy megmagyarázhatatlan érzés azt sejteti velem, hogy kijövünk még mi ketten ebből a gödörből. Tőled van bennem ez az erő, mert mástól nem lehet, hogy már most képes vagyok múltnak látni azt az ismeretlen gyötrelmet, ami pedig még előttem van. De jó, hogy ilyen üdvösen összemosod bennem az időket! Mióta megtanultalak érezni nyomorúságaim közepette, belém költözött az a túlerő, amit korábban Ábrahámmal kapcsolatban emlegettem, és tudom, ez képes lesz megharcolni mindenféle hatalmassággal.

Valamiért most bocsánatot kell kérnem. Azért, hogy leismeretleneztelek. Megvallom, én mindig is tudtam rólad, csak az zavart, hogy másnak mutattak be, mint aki vagy. Az Ábrahám-féle istenváltozat számomra nem volt szimpatikus, sőt idegennek tűnt. De jó, hogy más vagy!

Na, lesz mit megmagyaráznom a férjemnek, ha újra együtt leszünk! De miért is vagyok abban olyan biztos, hogy egyszer kikerülök innen? Ugye lesz még közös utunk nekünk? Ábrahám majd nagyon zavart lesz, és nem akar hallani a részletekről. Ne traktáljam vele? Mindegy, úgyis meg fogja érezni, hogy én már soha nem leszek úgy az övé, mint annak előtte. Nem azért, mert a fáraó tartott a karjaiban, hanem mert egy még hatalmasabb Belső Útmutatóra leltem. Majd bemutatlak neki, mert ő most valószínűleg istenbajjal küszködik. Lehet, hogy az ő Istene kiszenvedett a nagy éhezésben, és most senkije sincs, csak ökre meg marhája meg ennivalója. Vissza kell téríteni az útra! Segíts neki, és segíts nekem is megbocsátani, hiszen annyira éhes volt szegény! Igaz, nem jobban, mint én. De ő azt gondolta, neki van választása. Nekem nem volt. Engem adtak, vettek, tettek, vittek. Lehet, hogy éppen ezért szegődtél végül is mellém te, Gyámoltalanok Gyámolítója? Igen, ez a név sokkal inkább illik hozzád, mint a folytonos urazás. Mindenesetre köszönöm, hogy rám esett a választásod, és ennyire közel jöttél hozzám, éppen a legelmesélhetetlenebb helyzetekben! Most már én is választalak, még ha ilyen furcsán alakult is az én kiválasztás-történetem! És ha majd a nagy jólétben, mert hiszem, hogy még az is bekövetkezik, elszédelgek is mellőled, most már tudom, hogy megtalálható vagy, nemcsak fent, de lent is, sőt az ismeretlen mélységekben is. Tartogatsz te még meglepetéseket, csak bírjam fantáziával! Már előre nevetnem kell, pedig most minden okom megvan rá, hogy sírjak...

Vörös Éva

Magdalene Bussmann

Nő és férfi a teológia- és egyháztörténetben

Személyes bevezetés

Tanulmányom célja a nő egyházbeli meg nem írott történelmének megvilágítása egy-egy ponton, ugyanis az egyháztörténelem is a széleskörűen hatóképes férfiak által meghatározott valami. Tanulmányomat feminista teológiai és egyházi indítékból írom, ember- és így nőbarátabb hívőközösséget keresve, amelyben a Ter 1,27 kijelentése elevenné válik: „És Isten képére teremtette az embert, Isten képére teremtette meg: férfinak és nőnek teremtette.”

1. Az ígéretes kezdetek

Nem akarom részletesen tárgyalni Jézus magatartását a nőkkel szemben, illetve a „nőkérdést” az első keresztény közösségekben. A bibliai adatok azt mutatják, hogy Jézus mindkét nemű emberekkel egyenjogú partnerként érintkezik; közösségéből senkit sem zár ki – ellenkezőleg: különös szeretettel fordul az előjog nélküliekhez, a kitaszítottakhoz és így a nőkhöz is: „Jézus volt az első férfi, aki az antik világ androcentrizmusát (férfiközpontúságát) áttörte” – így ítél Hanna Wolff pszichológusnő.

Hogy Jézus a zsidó szokással ellentétben természetes egyszerűséggel, egyenrangú, egyenjogú partnerként találkozott a nőkkel, ennek nyomán az első keresztények közösségeiben kimutatható – különösen a páli levelekből –, hogy a nők ugyanolyan módon részesültek a közösségek vezetésében és felépítésében, mint a férfiak. A későbbi újszövetségi iratokban látjuk csak a nők fokozatos kizárását a legtöbb egyházi tisztségből és funkcióból, azzal a teológiai indokolással, hogy a nő rendelje alá magát a férfinak a Teremtés könyve 2. fejezetében leírt történet szerint. Az egyházban fokozatosan alakult ki a mai napig hatékony hierarchia (vagyis a férfiak szent uralma); az egyháztörténelem további folyása már a nők emancipációs történelmének alakulása.

2. A bölcseleti dualizmusok hatása

a) Az egyházatyák kora (patrisztika)

A keresztény dogma a pogány környezet vallási és bölcseleti irányzataival folytatott vita közben alakult ki, és ennek során éppenséggel a nem-keresztényként támadott elemek is beszűrődtek a keresztény tanításba. Elsősorban a neoplatonizmus és a gnózis tanait említeném. Ezeknek a rendszereknek némi egyszerűsítéssel ez a gondolatmenetük: Két teremtő őselv áll éles ellentétben egymással, a Jó és a Rossz. A Jóhoz tartozik a szellem, az értelem, a fény, tehát a nem-anyagi, a Rosszhoz pedig a szenvedélyek, a nemiség, az anyag. Ezt a világot, amelyben az anyagi élet keletkezik és folyik, a rossz őselv határozza meg, éppúgy mint a nő, aki az emberi életet szüli. „Az asszony” mint a rossz közvetítője érvényesül; őt lényében a gonosz anyag-őselv határozza meg, vagyis a világot és annak bűneit testesíti meg. Megtérni, megváltásban részesülni, megszabadulni a Rossz őselvétől, az anyagtól csak úgy lehetséges, ha elfordulunk a földi világtól, így persze a nőtől is. A nőnek pedig törekednie kell arra, hogy nő-létét, nemiségét egyre inkább szellemivé tegye. Noha a keresztény teológusok elutasították ezt a dualizmust, az ilyesféle gondolkodás mégis befolyásolta a teológiát: a nézeteket „kéz alatt” átvették és teológiailag „szublimálták” a bűnbeesés bibliai elbeszélésének segítségével.

A Ter 3,6 nyomán Éva bűnbeeséséből – ami a nő csábító művészetének foglalata lett – ezt préselték ki: a nő csekélyebb értelmi képességei miatt az ördög szédítéseinek hatása alatt áll. Olyan teremtmény, akinek fő ösztönerejét a szenvedélyek alkotják – így mintegy „előrerendelt az érzéki csábító művészetre”.

A szűzesség fölértékelésével párhuzamosan halad a nő egyre intenzívebb leértékelése. A következő párhuzamok keletkeznek, amelyek nemcsak az égi, hanem a földi valóságot is megosztják:

férfi – Krisztus – megváltás
nő – Éva – bűn
szűz – Mária – üdvösség

A nő elismerése csak a nemiség feláldozása révén lehetséges: Mária mint (a szexualitástól megfosztott) szűz állítja helyre a nő méltóságát. A továbbiakban ez a Mária-kép lett az asszonykép, amely megmutatta, hogyan éljenek a nők az egyházban Isten tetszésére – anélkül hogy önálló személyként befolyásolhatnák ezt a férfiak által rögzített Mária-képet.

A hierarchia embereinek szembekerülése a „nő-jelenséggel” az ősegyházban egyházilag elrendelt szexualitás-ellenességgel végződött, és ezt összekapcsolták – mind teológiai, mind társadalmi-politikai alátámasztással – a férfifölénnyel az egyházban és a világban egyaránt.

b) A skolasztika kora

A skolasztika virágkorában Aquinói Szent Tamásnál, Nagy Szent Albertnél és más egyháztanítóknál nemcsak a nő csekélyebbértékűségének teológiai lebetonozását látjuk: „bizonyítják” is lényéből folyó másodrangúságát. Az emberi valóságot Arisztotelész bölcseleti rendszerével próbálják magyarázni, így a „természetes” nő ördöggé válik, aki elcsábítja a férfit. A nő nagyrabecsülése csak az egyre szélesedő Madonna-kultuszban következhet be: Mária mint szűz lehetővé teszi a megváltást, a nő tehát az üdvösség élő jelképe lehet – de újra csak a nemisége feláldozásával.

Mária mint a tisztaság, alázat, odaadó szeretet ősképe a férfinak is

– különösen a nőtlenségben élő férfinak – eszményévé lehet.

Összegezve azt mondhatjuk: a skolasztikában magától értetődő, hogy a férfi az a mérce, amihez a nőt mérik; az ember-lét azonos a férfi-léttel; a nő pedig – Arisztotelészt idézve – csak „rosszul sikerült férfi".

c) Zárójelbe tett fejezet

A keresztény történelem egyik legsötétebb és legreménytelenebb fejezete a nőkkel kapcsolatban a késő középkor és a korai újkor nőüldözése (boszorkány-üldözés). Ezzel most nem foglalkozhatunk részletesen.

3. Néhány utalás az újkor egyházi nőképére – A nők mint képesített laikusok egy férfi-egyházban

Az áttekintést tulajdonképpen befejezhettük volna a patrisztikához és a skolasztikához fűzött megjegyzésekkel a nő (és a férfi) helyzetéről a teológiában és az egyházban, mivel a nők mint egyháztagok számára továbbra is fennáll a középkor. Sok férfi és nő úgy azonosul mindenkori státuszával, hogy amikor valaki megkérdőjelez bizonyos egyházilag-jogilag befalazott pozíciókat és véleményeket, akkor ezt – legalábbis részben – kereszténytelennek és egyházellenesnek érzik.

Az I. Vatikáni zsinatnak az egyházról szóló konstitúciójában pl. ezt olvassuk: „Jézus Krisztus egyháza mégsem egyenlő helyzetűek társasága, amelyben minden hívőnek ugyanaz a joga, hanem nem-egyenlők társasága, és nem csupán azért, mert a hívők közül egyesek klerikusok, mások meg laikusok, hanem főleg azért, mert az egyházban Istentől rendelt teljhatalom van, amely egyeseknek megadatik megszentelésre, tanításra, vezetésre, másokak pedig nem."

Ez a férfias veretű hatalmi-uralkodói vezetői egyházkép nem nyújt életteret a nő önálló, egyenjogú helyzetének és feladatának. A nőnek a hallgató, szolgáló, engedelmeskedő szerepét osztják ki. A férfinak megvan az elvi esélye a fölemelkedésre, hogy klerikus legyen, azaz ennek a „societas perfecta"-nak (tökéletes társaságnak) a hierarchiájához tartozhasson, a nőt azonban laikus-létre korlátozzák. De a férfiak is szenvednek a nekik osztott „erős", „hatalmas" „vezető" szerepétől, attól, hogy számukra a szolgáló, befogadó, „nőinek" számító értékek tabuvá lettek, és így emberi lehetőségeikben „megfelezettek". Ez a tipikusan „férfi" és „női" szereposztás sok nő és férfi számára megnehezíti egyházunkban, hogy szent, integrált személyiséggé tudjanak érni.

Mindezek ellenére a nők számszerűleg még mindig az egyház legerősebb potenciálját alkotják.

4. Szabadságra vagytok hivatva! (Gal 5,13)

Lehet-e a mai egyházban érvényesíteni Pálnak ezt a kijelentését? Különösen a II. vatikáni zsinaton, amely az „aggiornamentó"-t egyházi programként proklamálta, remények ébredtek az egyházon belüli reformot illetően. Valami történt is a liturgia és a pasztorális teológiai tanítás területén. De az elvi dogmatikus pozíciókban, amelyek lehetővé tennék a nő egyenrangú helyzetét az egyházban, semmi sem mozdult. Különös fontosságú a tisztségek kérdése az egyházban, mert ezek által történik a hatalom gyakorlása, ami lehetővé teszi vagy gátolja a strukturális reformokat, amíg az egyházi tisztségviselők kizárólagosan férfiak. Nehéz azonban a „nőkérdést" partnerian megvitatni és igazi megoldásra törekedni.

Mindenesetre reményteli pozitív jelnek kell elkönyvelnünk, hogy az egyházban sok területen látszik a bázis mozgása, az „alulról" jövő nyugtalanság és elkötelezettség.

A nőkben növekedő mértékben tudatosodik, hogy nem a Teremtőtől akart sorsuk, hogy másodrangú keresztényekként éljenek. Ki akarják fejezni, hogy éppúgy, mint a férfiak, Isten képére és hasonlatosságára vannak teremtve, hogy általuk és bennük Isten ősképének ún. nőies vonásai tűnnek elő. A nők ma erősebben próbálják önálló személyként megszerezni vallásos tapasztalataitakat, mégpedig nem a férfiaktól nekik átadott képekben és szimbólumokban, egy nem a férfiak által előrefogalmazott nyelven értelmezve és kifejezve. A „feminista teológiának" ez a célja. A nők ki akarják nyilvánítani, hogy az egyoldalúan férfiveretű teológia és egyház az emberi lehetőségeknek csak a felét teheti hatékonnyá. Az „ember-lét" nemcsak „férfi-létet" jelent, hanem férfi-létet és női-létet partneri kapcsolatban. Minden emberben együtt vannak a férfi és női minőségek, és hogy teljes emberi, integrált személlyé tudjunk érni, szükségünk van az ún. „ellenkező nemű" tulajdonságok bekebelezésére és kibontakoztatására. A nőnek nem szabad a „női" tulajdonságokra szűkülnie, nem lehet másodrangú, csak passzív, szolgáló, befogadó gyanánt mellőzött.

„Férfiasan" megjellegzett egyházunk, férfiak által kialakított vallásos nyelvünk és annak szimbólumai a „női" minőségek és az önálló női látásmód által – egyenlő értékűként beépítve a teológiába és az egyházba – inkább lennének teljes-emberiek és hitelreméltóak. A teológia, a hit szavai az egyházi struktúrák így elveszthetnék egyoldalúságukat, kevésbé lennének férfiasak, ezért személyesebbek és emberibbek lennének. A feminista teológia célja a nők és férfiak felszabadítása, megváltott léte. A teológiában és az egyházban mindenki számára, férfiak és nők számára egyaránt átélhetővé kell lennie, hogy Jézus Krisztusban Isten mindenkit különbségtevés nélkül fiainak és lányainak szabadságára hívott.

A férfiakat is érinti és életlehetőségeikben beszűkíti, hogy kizárólag a tipikusan férfias értékekhez és normákhoz (racionalitás, hatalom, keménység, erő) kell igazodniuk. Más létmódok – befogadónak, érzelmesnek, gyöngédnek, szolgálónak lenni – csak a nők részére fenntartott tulajdonságok, és így a férfiak és nők mindig meghatározott szerepekre és magatartásmódokra vannak korlátozva: lágy = női, erős = férfi.

Hogy minden ember csak akkor válik megváltott, teljes személyiséggé, amikor a „kemény" és a „lágy" minőségeket magába fogadja és kibontakoztatja – ennek felismerése azonban csak lassan érvényesül a teológia és az egyház egyes területein.

Az egyház ilyen módon szimbólummá lehet az emberek előtt, akik azt hiszik, hogy üdvösség nélküli szituációnk ellenére hirdetni kell egy üdvöt hozó, üdvöt teremtő üzenetet. A tiltakozás jelévé lehet, ha a szabadság hiányának és az elnyomásnak minden formájával szembefordul – saját kebelén belül is –, a remény jelévé, ha fenntartások nélküli szeretettel és szolidaritással fordul minden ember felé.

Az egyház így a szó legigazibb értelmében ökumenikus közösséggé lenne, amelynek az a dolga, hogy a megígért Isten Országát minden embernek megmutassa – békében, szabadságban és igazságosságban.

Fordította: H. F.

Forrás: Diakonia, 1984/2, 100–103., csekély rövidítéssel, az irodalmi utalások elhagyásával

A szerző tudományos asszisztens az esseni egyetemen, egyháztörténész.

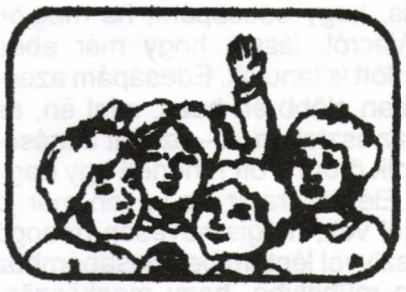

Leszkay András bácsi Moha-meséje

A csörgő

Történt egy télen, amikor már tízesztendős voltam és negyedik osztályba jártam, hogy beállított hozzánk egy délben Teca néni, a szomszédunk. Hozta a karján kisfiát is, a nyolc hónapos Árpikát, és így szólt hozzám: „Jaj de jó, hogy már hazajöttél az iskolából, Moha! Most néhány napig ebédet kell hordanom a férjemnek – a favágóknál dolgozik –, légy szíves, vigyázz addig Árpikára! Az asszonyok ilyenkor mind a főzéssel vannak elfoglalva, a gyerekek között pedig te vagy az egyetlen, akiben megbízom.” Leültettük Árpikát az ágyam közepére. Teca néni kezecskéjébe adta a csörgőt, és elsietett. Játszottam egy kicsit Árpikával, aztán leültem az asztalkám mellé, és olvasni kezdtem. Akkoriban fedeztem fel az olvasás élvezetét, faltam a Verne-regényeket és sokszor bizony az egész délutánt olvasással töltöttem el. Amikor pedig vacsorához szólítottak, ijedten eszméltem rá, hogy már este van. A leckéimet aztán éjszaka írtam meg édesapám műhelyszobácskájában, persze álmosan és sokat hibázva. Édesapám – minthogy munkában nem ismert tréfát – már többször is figyelmeztetett, hogy ha nem tudok bánni az idővel, és ilyen félvállról veszem a tanulást, kivesz az iskolából. Ettől igen féltem, hiszen vágyódtam műveltnek lenni, minél többet tudni, de mégis nap-nap után eldobáltam magamtól értékes délutáni órákat. Faltam hát most is valamelyik Verne-regényt, oda-oda pillantottam Árpikára, és örültem, hogy nem zavar az olvasásban, hanem csöndesen játszogat. Egyszerre azonban koppant és zörrent valami a padlón, a csörgő. Gondoltam, kiröpült a gyönge kezecskéjéből. Fölvettem, gondosan megmostam szappannal, tiszta törülközővel megtörülgettem. Visszaadtam neki, és folytattam az olvasást De haj, alig olvastam vagy tíz sort, megint hallottam: kopp, zirr. Ez a csörgő megint a padlón volt. Ejnye- bejnye, csirke csípje! De ügyetlen ez az Árpika! No de semmi baj! Megmostam, megtörültem, visszaadtam, leültem ismét könyvem mellé, még egy pillantást vetettem kicsiny vendégemre... és akkor... akkor megláttam, hogy nem véletlenül repülget ki a csörgő Árpika kezéből. Rázintott rajta egyet- kettőt, aztán meglódította, elengedte, és kopp, zirr. A csörgő megint a padlón volt. Vagy úgy? Tehát szándékosan dobja el! Értem már, nem kell neki a csörgő, én pedig, ó, én ostoba! Újból és újból rátukmáltam. A csörgőt ismét megmostam, megtörölgettem, de most már nem adtam oda, hanem letettem egy székre, aztán visszaültem az asztalkám mellé, és folytattam az olvasást... A következő pillanatban Árpika bőgni kezdett, és nyúlkálni a csörgő felé. Csodálkoztam ugyan, de még ezt is megmagyaráztam magamnak: „Meggondolta magát. Úgy határozott, hogy mégis kell neki a csörgő. Rendben van.” Felálltam, odaadtam, leültem, olvastam. Néhány sor után ismét felpillantottam, és láttam, hogy Árpika ismét szándékosan eldobja a csörgőt. Kopp! Zirr! Most már megdöbbenve rámeresztettem a szemem: Hát ez micsoda? Hát mégse kell neki a csörgő? Megint meggondolta magát? Megmostam, megtörölgettem, félretettem, olvastam. Árpika bőgni kezdett, és nyúlkált a csörgő felé. Felálltam, odaadtam. A bőgés, mintha valami jól működő kapcsolóval zárták volna el, abban a pillanatban megszűnt. Leültem, olvastam. De ismét csak néhány sort. Mert kopp, zirr, és a csörgő a padlón volt. Most már Árpika elé léptem, és a következő szónoklatot intéztem hozzá: „Kedves vendégem, tisztelt Árpika! Kell Önnek a csörgő, vagy nem kell Önnek a csörgő? Ha kell, szíveskedjék mellőzni az eldobást! Ha nem kell, szíveskedjék mellőzni a bőgést! Minthogy bőgése e pillanatokban egyre erősödik, kétségtelennek látom, hogy ön a csörgő használata mellett döntött. Nyomatékosan kérem azonban, hogy elhatározását többé ne változtassa meg! Szíveskedjék döntését véglegesnek tekinteni.” Mosás, törlés, átadás, bőgés megszűnik, olvasás tovább. Két perc múlva pedig kopp, zirr! A csörgő ismét a padlón Most már becsaptam a könyvet és felugrottam: „Tisztelt... azaz hogy tiszteletemre immár méltatlan Árpika! Megállapodásunkat Ön fondorlatos módon megszegte. Ennélfogva én Önt e pillanattól fogva nem Árpikának, hanem Ár-pimaszkának tekintem!”

Árpikát Teca néni nemsokára hazavitte, mi pedig ebédhez ültünk. Tudtam, hogy édesapám másnap bemegy Vácra, megkértem hát, hogy hozzon nekem egy radírgumit. Félve kértem, mert nem rég, a tanév kezdetén vásárolt nekem egy nagy, fehér „Elefánt” radírt. Az volt akkoriban a legfinomabb törlőgumi. Azzal azonban ... többféle baj is történt. Először csak tintával rajzoltam rá pofácskát, de aztán olyan szépnek találtam a műve-

met, hogy érdemesnek tartottam bele is vésni. Aztán kicikcakkoztam, mind a tizenkét élét, a közepére meg lyukat fúrtam, végül pedig utánahajítottam egy macskának, hogy elkergessem egy madárfészektől. El is kergettem vele, nem nyelte el a madárkát. A radíromat azonban elnyelte a fű. Elmondtam ezt most édesapámnak is, ő meg szomorúan kérdezte: „Mi történt veled, fiam? Újabban mindenedet eldobálod." „Csak a radírt hajítottam el." „Elrontottad az emeletes tolltartódat is. Szétszedted a csavaros ceruzát. Az is eldobálás." Hallgatott egy ideig, aztán hozzátette: „Nem is tudom, érdemes-e neked radírt vennem. Ha továbbra is elpiszmogod a délutánjaidat, és éjszaka csapod össze a leckéd, úgyis kiveszlek az iskolából." Igen megijedtem, és mihelyt felálltunk az asztaltól, siettem tanulni. Sietnem kellett a tanulással azért is, mert megígértem a barátomnak, Pitykének, hogy átmegyek hozzájuk délután, és megmagyarázom neki az osztást. Igen ám, de ott feküdt a tankönyveim mellett a Verne-regény is. „Csak egyetlen fejezetet olvasok el, aztán tanulok" – ezt mondottam magamnak. A többit már gondolhatjátok. Nemcsak a délutáni tanulás maradt el, de az átmenetel is Pitykéhez. Egyszer csak pompás süteményszagot éreztem a konyhánkból, és megtudtam, hogy túrós lepényt süt édesanyám. Vendégeink jönnek uzsonnára. Szerettem ugyan Pitykét, szerettem megtartani az ígéreteimet is, de nagyon szerettem a friss túrós lepényt is. Befellegzett hát az osztásoktatásnak.

De még aznap este nagyon megbántam, hogy nem mentem át. Bújtam a Verne-regényt uzsonna után is, olykor-olykor feltekintettem a kakukkos órára, és aggódva láttam rajta a tanulás nélkül múló időt. Egyszerre csak kopogtattak az ablakomon. Pityke állt odakinn, és bekiáltott az üvegen át: „Nem tartottad meg az ígéreted. Végeztem veled." Azzal már indult is hazafelé. Kétségbeesetten rángattam fel ködmönömet, loholtam utána a havas utcán, és igyekeztem kibékíteni: „Pityke, hát ilyen könnyen eldobod a barátságunkat?" „Te dobtad el, amikor nem jöttél át, és ez már nem az első eset, hogy nem tartod meg a szavad. Nem ismerlek többé."

Ezzel azonban még nem értek véget aznapi bajaim. Szobánkban bátyáim miatt nem éghettek a lámpák éjszaka. Kénytelen voltam hát ismét a műhelyben írni meg házi feladataimat. Egyszerre csak kinyílt az ajtó, édesapám lépett be, és így szólt hozzám: „Fölösleges gyötörnöd magad, fiam, holnap már akár ne is menj iskolába, én meg szétnézek Vácott, hogy kinél lehetnél inas." Éreztem én, hogy csak azért mondja ezt, mert tudja, mennyire szeretnék tanulni, hiszen nem is voltam én rossz tanuló, csak a sok olvasás tett hanyaggá. Csak azért beszélt így, hogy visszatérítsen a szorgalom útjára. Ezt azonban csak éreztem, biztos nem lehettem benne, és ijedten fogadkoztam: „Holnaptól kezdve délután tanulok, édesapám!" De megadóan intett: „Nem hiszek neked többé, megvolt rá a lehetőséged, hogy délután tanulj, de te újból és újból eldobtad magadtól. Menj aludni!" Azzal elfújta a lámpát.

Másnap azonban kiderült az én beborult egem. Aggódva köszöntem rá az iskolába Pitykére, ő azonban elnevette magát, és kezet nyújtott: „Szervusz, te túróslepény-lovag. Mert tudom ám, hogy miért maradtál otthon! De ha ma se jössz át, belőled csinálok lepényt!" Nagyon örültem, hogy visszakaptam a barátomat, és a tanítás után két okból is nagyon siettem haza. Azért, hogy minél hamarabb végezzek a tanulással és korán átmehessek Pitykéhez, meg azért is, hogy édesapám, ha megjön Vácról, lássa, hogy már ebéd előtt is tanulok. Édesapám azonban előbb ért haza, mint én, és az asztalomon – ez volt a második öröm – ott fehérlett egy nagy „Elefánt" radír Ez ugyan már jó jel volt, mégis hevesen dobogó szívvel léptem be édesapámhoz a műhelybe, hogy megköszönjem a radírt. Ezt válaszolta köszönetemre: „Minél kevesebbszer kelljen használnod, fiam! Minél kevesebbszer hibázz!" Ebből a feleletből azt is megtudtam, hogy bízik a megváltozásomban, tanulhatok tovább. De neki is ültem tüstént a tanulásnak, és nagyot néztem, amikor egyszerre csak ezen a napon is belépett Teca néni Árpikával. Róluk bizony – sok bajomban, aggodalmamban – megfeledkeztem. De bezzeg tüstént eszembe jutott, miként viselkedett tegnap Árpika, amikor néhány perccel Teca néni távozása után már fel is hangzott a kopp, zirr, és a csörgő a padlón feküdt. Noha jó kedvem volt, bosszankodva hajoltam le érte, és még szidni is kezdtem tréfásan Árpikát: „Hallod-e, te Árp...", ekkor azonban torkomon akadt a szó: a pimaszkát már nem bírtam kimondani. A lehajlás pillanatában ugyanis hirtelen ráeszméltem valamire. Elgondolkodva megmostam, megtörölgettem a csörgőt, aztán Árpika elé álltam vele, és így szóltam hozzá: „Bocsásd meg nekem, tisztelt Árpi barátom, hogy pimaszkának neveztelek tegnap! Semmi jogom se volt rá. Te csak egy csörgőt dobálsz el magadtól, aztán kétségbeesetten bőgsz, hogy visszakapd, én viszont sok-sok holmit és holminál sokkal értékesebb barátságot, időt, tanulást dobáltam el magamtól. Semmi jogom rá, hogy szidogassalak, hiszen én ugyanilyen butácska voltam, mikor mulatságból eldobáltam magamtól életem értékeit. Ma reggelre azonban kinőttem ezt a hibámat, miként te is ki fogod nőni a csörgő eldobálását." Aztán Árpika kezecskéjébe adtam a csörgőt, és vártam a következő „Kopp, zirrt". S hogy ne sokáig kelljen várnom, arról Árpika buzgón gondoskodott.

Stop!

Osho hivatkozik néhány könyvében Gurdjieff módszerére. „Stop”-gyakorlatnak nevezi, mert lényege szerint arra szolgál, hogy egy külső résztvevő hatására – aki rendszerint a gyakorlatot vezető mester – a gyakorlatozók a „stop” elhangzására minden tevékenységet abbahagynak, és mozdulatlanul abban a helyzetben maradnak, amelyikben éppen voltak. S teszik ezt mindaddig, amíg a külső résztvevő a „stop”-ot fel nem oldja.

A gyakorlat egyik értelme abban áll – már amennyire az elmúlt néhány év tapasztalatából rájöttem –, hogy ezt gyakorolva a tanuló bármilyen tevékenység közben ki tudja kapcsolni teste és érzelmei állandó mozgását, és ráhagyatkozik valakire, akiben feltétlenül megbízik, még ha az élete forog is kockán. (Ez a vallás lényege is.) A másik értelme, hogy a mozdulatlanság perceiben megpróbálhatja érzékelni teste, érzelmei és gondolatai összhangját, ami annál könnyebb, minél furcsább tartásban kellett megmerevednie, mert ilyenkor az értelem minden figyelme az állapot fenntartásával van elfoglalva, és nem kalandozik el a vágyak, álmok, tervek, sérelmek és önmegnyugtatások sűrűjében.

Mindkét értelmezés alapvetően azzal függ össze, hogy a ma élő emberek működése teljesen illogikus: mindent megtesznek maguknak és másoknak, ami ártalmas, és semmit, vagy szinte semmit annak érdekében, hogy ittlétük idején tudatos, azaz az egész teremtéssel harmóniában lévő életet alakítsanak ki maguk és utódaik számára. A „ráció” nyelvén szólva: a nehézkedés mellett, ami lehúz, észrevegyék a fényt, ami emel.

A gyakorlat nagyon nagy bizalmat, önfegyelmet igényel, és olyan kapcsolatot feltételez a mester és a tanítvány között, ami hasonlít a természet és az ember, vagy az Abszolútum és az ember kapcsolatára. Ez utóbbi kapcsolatban az ember vagy elfogadja a nála nagyobb törvények érvényesülését, és összhangra törekszik velük, vagy elpusztul. Ha összhangban van velük, akkor is elpusztul, de ittlétének minősége alapvetően más lesz, jóllehet a világon javítani ugyanúgy nem tud, mint aki nem él összhangban a törvényekkel – bár az nem is foglalkozik a javítás gondolatával. A minőségi különbség abból adódik, hogy az egyiknek fogalma sincs róla, mit miért tesz, hiszen minden cselekedetét mások – hagyomány, nevelés, megszokás, reklám, vágyak, szólamok, pártok, főnökök, gyerekek, feleség és férj által gerjesztett szükségletei – határozzák meg, és ezt nevezi életnek, a másik viszont mindezeket és a világot mozgató törvényeket megismerve, tényleges lehetőségeit számba véve és mérlegelve igyekszik megtartani magának a döntési jogokat, vállalva az azzal járó felelősséget és következményeket. Ez utóbbi útnak az előkészítésében segít a stop-gyakorlat.

Visszagondolva felelős életem legutóbbi tizenöt évére, rá kellett jönnöm, hogy Gurdjieff az életből vette a módszert. Valószínűleg ő is megfigyelte, hányszor fordult elő vele, hogy mindent abbahagyva mozdulatlanul meg kellett merevednie egy külső hatás következtében, és ezek a pillanatok, percek életére minden esetben jelentős hatást gyakoroltak. Sokszor említi ezt. Minderre pedig abból jöttem rá, hogy visszagondolva saját életemre, nekem is számos ilyen eset jutott eszembe. Előfordult az villamoson, a családban, a munkahelyen, még színházban is, amikor megpillantottam egy nem éppen kívánt személyt, és pillantásomat azonnal más irányba kaptam, hátha így elkerülöm a találkozás megrázkódtatását, ami rendszerint nem sikerült. Ezek is számosak voltak, de talán nem annyira emlékezetesek, mint a természetben megéltek. Ennek okát abban látom, hogy mindig jobban kijöttem még a vaddisznókkal is, mint az emberekkel, pláne azok nőnemű válfajával, mert az előbbiek természet adta – azaz kiszámítható, mert megbízhatóan „együttműködő” – magatartása (annak végső eredményétől függetlenül) nem hagyott kétséget szándékukról.

Nagyon jól emlékszem egy esetre, amikor reggel háromnegyed ötkor az erdőn át lefelé ballagtam a Két-bükkfa-nyereg irányába, hogy a buszmegállóban megvárjam a pesti buszt, amellyel dolgozni szoktam menni, mivel nyaranta ez az első busz lefelé. A busz persze fentről indult, Dobogókőről, de jóllétem érdekében – gondolva testem azon részeire is, melyeket napközben a hosszú, órákon át tartó ülőmunka során figyelemre sem méltatok – megengedem magamnak azt a „luxust”, hogy napi negyed órára megterheljem azt, aminek feladata a teher viselése, s amit egyik versében Weöres Sándor a „boldogtalan szamár” jelzővel illetett. Lefelé ballagtamban tehát – szokásomhoz híven –, és igyekeztem minden érzékszervemet szélesre tárni. Magamba szívtam a hajnal minden ajándékát: a hangokat, illatokat, a szellő simogatását, a fények játékát, megöleltem barátomat, egy nálam néhány húsz méterrel magasabb bükköt, és szívem megtelt azzal a jóleső érzéssel, amit egyszerűen csak egy hangya hálájához lehet hasonlítani, amikor egy tetűkkel teli levélen találja magát. A „stop” az után az irtás után következett, amelyet az áramszolgáltató vágott a távvezeték számára, és amelyet a természet évről évre megpróbál visszahódítani. A harc évtizedek óta tart, és mint minden harcnak, ennek is vannak haszonélvezői. Az irtást előszeretettel látogatják az őzek, akik a szarvasokkal ellentétben nem „mindenevők”, hanem csak a javát csipegetik le a csemegéknek. Két, esetleg három évenként az ember ismét legyőzi a természetet, így minden alkalommal megismétlődik az a folyamat, amely a tarvágásoknál figyelhető meg: dús, virágos rét, majd zsenge hajtások, sűrű bozótos futókkal és csalánnal, aztán fiatal erdő. Ahogy kiléptem a bozótból a szál cseresbe, megütötte a fülemet valami lombzizegéshez hasonló folyamatos motozás. Lassítottam. Teljes szélcsend

volt. Három lépés után megpillantottam a gyér fűben az erdei avart túró, csíkos hátú malacot. Ő motozott az erdőben, na és még másik tizenegy társa, három anyakoca kíséretében. A „stop” automatikusan elhangzott bennem, mert már találkoztam kora nyáron malacos kocákkal, és nagyon jól tudtam, hogy ez olyan helyzet, amit nem kell elkapkodni. Ha tovább megyek, legjobb esetben elriasztom őket, de ezt nem akartam. Ezek az órák az övéik. Az egész fényes nappalból úgyis kiszorítottuk már őket. A legrosszabb esetben – ami már megesett velem – fel kellett volna szaladnom egy fára, de látva azok nagyságát, ezt sem vállaltam volna szívesen. Maradt a várakozás. Tudvalevőleg a disznók nem sietnek. Igen alaposan és türelmesen szokták végigböngészni az erdők alját, és az elmúlt ősszel igen jó volt a makktermés. Vártam. Vártam és füleltem. Egyik felem, amelyik jóban van a természetes dolgokkal, ujjongott a gyönyörűségtől, másik felem viszont, amelyiknek a mások által megszabott kötelességek teljesítése volt a hobbija, az órára meg a buszra gondolt. Én meg csak figyeltem őket. A feszültség egyre nőtt közöttük. Ebből érezhetett meg valamit az egyik koca, vagy abból a szagból, amit mi emberek kellemesnek illatnak, a disznók viszont orrfacsaró bűznek élnek meg. Meredtem bámult előre, és orrát felemelve félreérthetetlen jelét adta nemtetszésének. Hatalmasat horkantott, és már iramodott is a felé áramló bűz okozójával ellenkező irányba. Egy percet még mozdulatlanul vártam, mert a vadász nem kapkod, és a busz is még csak akkor indult fentről. A csörtetés hangja elhalt. Futva még elértem a buszt is. Aznap a szokásosnál is türelmesebb voltam beosztottaimmal, az ellenőrökkel a HÉV-en, és azzal a piszok alakkal, amelyik már harmadik napja mindig engem szúr ki a Ferenciek terén az újságjával, délután pedig még időben hazamenekültem főnököm újabb feladatáradata elől.

A másik emlékezetes eset már régen történt. Szabad időmben akkor még hosszában jártam a Disznós-árkot, le egészen a Hoffmann-kunyhóig, nem keresztben, mint mostanában. Már akkor sem zavart, hogy az irányt régi, elhagyott kocsiutak adták, melyeket sok helyen már elmosott a patak, vagy kidőlt fák zártak el. Egy kis ügyeskedésért még ma sem kell a szomszédba mennem. Annál inkább meglepett és azonnali „stop”-ra kényszerített, amikor lenn a patakmederben egy rókát pillantottam meg, ahogy éppen egy muflondögön lakmározott. A „stop”-ra minden okom megvolt. Akkor még számomra ritkán látott koma volt a róka, másrészt pedig, mivel veszettségre hajlamos, nem ártott az óvatosság. Először nem értettem, hogyan nem hallotta meg jövetelemet, de néhány türelmesen eltöltött másodperc után magam is rájöttem, hogy miért. A tavaszi olvadásban áradó patak ott dübörgött el a füle mellett, így bármilyen éber volt is, füleit ez a zaj kikapcsolta. Az orra nyilvánvalóan tele volt a több hónapos dög ínycsiklandozó illatával, szemét pedig szintén az evéshez szükséges jó fogás kötötte le. A nagy élvezetben még morgott is. Teljes jelenlétét az evésnek szentelte éppúgy, ahogy én az ő figyelésének. Még a látcsövemet sem emeltem a szememhez, olyan közel volt az eset, és annyira lekötött. Később láttam rókát, ölyvet és macskát is egeret lesni, s mindegyik teljes jelenlétével – szemével, fülével, orrával, izmaival – figyelt.

Talán ott fogalmazódott meg bennem először az a vágy, hogy milyen jó is lenne így működni. Amikor csinálok valamit, akkor minden részem – testem, lelkem, eszem – benne legyen százszázalékosan. Amikor pedig nem csinálok semmit, akkor is minden részemmel benne legyek a semmiben. Ezzel szemben jelenleg, amikor csinálok valamit, alig veszek benne részt mindenestül, mivel már a tennivalómat is rendszerint mások határozzák meg. Ha viszont nem csinálok semmit, éppen úgy a mások által felébresztett lelkiismeret-furdalás kényszeríti ki a valamit csinálás ingerét. Szóval pont fordítva van, mint ahogy kellene. Pont fordítva, mint ahogy természetes.

Ez a különbség a bérmunka és a munka között is. A bérmunkát a bérért csinálom, mert szükséget szenvedek, tehát fizessenek valamit. A munkát viszont azért, mert meg akarom tapasztalni azt a valamit, amit csinálok, és nem a szükség miatt, nem is a mások okozta kötelességérzet kényszere miatt. Egyszerűen magam miatt, mert „felnőtt” emberré akarok válni, még ha nyolcvan évesen is. Van, akinél a két munka egybeesik, mert így mondták neki: „a munka dicsőség”, és ő elhitte, és azt gondolta, hogy a bérmunkáról beszélnek. Másoknál azért esik egybe, mert már megszokták a bérmunkát, és e nélkül üres lenne az életük. Náluk is inkább arról van szó, hogy csak bérmunka van. A másik oldal hiányzik valamilyen ok miatt. Megint másoknál egybeeshet, mert szerencsések, hogy csak akkor kell bérért dolgozniuk, amikor megéheznek, és így ha akarnak, szabadon dolgozhatnak. Csak nagyon kevesen vannak, akik valamilyen szerencsés véletlen során akkora vagyonhoz jutottak, hogy egész életükben azt csinálhatják, amit akarnak. Ezeknél sem természetes viszont, hogy nekiállnak valamin dolgozni.

Persze minderről a róka semmit sem tudott. Ő csak működött, mint egy róka. „Tudta”, mi a kötelessége, és ezt a kötelességet a gyomra és a kölykei határozták meg. Amikor jóllakott, kimászott az árokból, és pont előttem ugrott ki az útra. Abban a pillanatban bekapcsolt a létfenntartási ösztön, és már rohant is ellenkező irányba, végig a sziklák és fák takarásában, mintha hátrafelé működne egy periszkópja. A „stop” feloldódott. Megrázogattam elmacskásodott lábaimat, és tovább ballagtam a hajnali párában.

Érdekes, akkor nem jutott eszembe, hogy kivegyem a szájából a falatot, hogy elzavarjam a dögről valamilyen vélt etikai parancs szavára. Évekkel később ez is megtörtént velem. Közben sokat „fejlődtem”.

Erdőjárásomnak tudom be, hogy lassan olyan tulajdonságaim kezdtek kifejlődni, mint az erdőlakóknak. Sokan járják az erdőt, mégis keveseknél tapasztaltam meg a vadakra jellemző éberséget. Ez attól lehet, hogy az emberek nem szeretnek egyedül lenni az erdőben: éjszaka közlekedni, vagy hajnalban leülni egyedül egy fa alá, vagy beállni egy bokor mögé, és figyelni. A vajas kenyeres- és a teljesítményturizmus a népszerű. Mindkettő kiváló a jó levegő szívására, a kikapcsolódásra, a társasági kapcsolatok építésére, a virág- és szamócaszedésre, de éberséget nem feltétlenül adnak. Éberséget csak a figyelemszentelés ad. Figyelmet szentelni – éberséget szerezni – lehet az anyatermészettől függetlenül is, a Körúton is, a villamoson is, a munkahelyen is. Ez azonban csak akkor működik, ha ugyanúgy jár el az ember, mint az anyatermészetben egyedül, éjszaka, vagy a hajnali szürkületben. Mint az őz, a vaddisznó vagy a muflon.

Nagyon jól emlékszem egy esetre, amely a mai napig őrültségnek tűnik a „józan” eszem számára, de teljesen érthető volt az adott körülmények között. Fokozottan védett és zárt vadászterületen jártam szeptemberben, szarvasbőgés közepén, hajnali szürkületben. Már sokszor kitiltottak a vadászok arról a területről, mert ők is tudták, hogy sok az állat, és a németek is sok pénzt hagynak ott. Ezek miatt – meg hát a puska is náluk volt – nagyfokú éberség alakult ki bennem, amikor ezen a területen jártam. Megjegyzem, nem hiába, mert legszebb szarvasfelvételeimet itt készítettem. Hirtelen lövés dördült, egy szarvasbika vágott át előttem az úton, majd összeesett. Percekig mozdulatlanul vártam, de mivel már nem mozdult, odamentem hozzá. Nagy szomorúság töltött el, a fejemben pedig elkezdtek gyülekezni a vadászattal kapcsolatos ellenérveim, minek következtében a szomorúság szürke tónusai bíborvörös színezetet kezdtek ölteni. Ekkor tűnt fel a dzsip a kanyarban. Úgy reagáltam rá, mint egy róka. A fák fedezékét használva, ellenkező irányba kezdtem futni. Néhány méter után „bekapcsolt a józan eszem”, és megfordultam. A vadászok – magyarok és németek – leugráltak a kocsiról, és láncot alkotva utánam vetették magukat. Ők sem tudtak kibújni a bőrükből, vadászok maradtak. Aztán vicsorogva, de mosolyt erőltetve magunkra átmentünk emberbe, és „barátságosan” kitessékeltek a területről. Ez is a szertartás része volt, mivel mindnyájan tudtuk, hogy úgysem megyek ki, de aznapra elkerülöm a területnek ezt a részét.

Visszatérve a „stop”-ra, az erdőjárás következtében kialakult, bizonyos fokú éberségem működni kezdett a városban is. Észrevettem a zsebtolvajokat a villamoson, az autótolvajokat az utcán és a kétszínű kollegákat a vállalatnál. Ugyanakkor egyetlen lépést sem tettem megváltoztatásuk, megrendszabályozásuk érdekében, mivel ezt a természetben sem tapasztaltam. Egyszer azonban másként történt. Törekvésem és munkám ellenére működésbe lépett a sok éven át belém nevelt erkölcs, amely jókra és rosszakra osztja fel az emberiséget. A villamoson két fiatalemberre lettem figyelmes, akik egy leszállni készülődő nő mögé álltak. A nő táskájának csatja nyitva volt. Mögéjük álltam, és előreszóltam a nőnek, hogy vigyázzon, nyitva van a táskája. A nő zavarodottan a táskájához kapott, megköszönte, és már szállt is le. Az egyik fiú is így tett, de a másik reakciója örök élményt jelent számomra. Úgy viselkedett, mint egy medve, amelyiknek kiveszik a szájából a zsákmányát. Hatalmas erőhullám indult el felém, ami teljesen felkavart, de beindította a „stop”-ot. Félelem, undor, gyűlölet keveredett egymással a gyomrom tájékán, miközben a fiú üvöltve, káromkodva rúgott és köpött. A „stop”-nak köszönhetően a félelemmel vegyes önfegyelem erős védőpajzsot vont körém – amit rosszakaróim nyilván gyávaságnak neveznek, s teljes joggal azok, akik mindig és minden helyzetből, ha csak látszólag is, de győztesen igyekeznek kiszállni –, így csak egy életre szóló tapasztalattal lettem gazdagabb. Ellenkező esetben feltehetőleg kék és zöld foltokkal, esetleg az oldalamban egy késsel is gazdagodtam volna. A „stop”-nak az ajtózáró berregés vetett véget, aminek hangjára a fiú leszállt. A tapasztalat, amelyet minden normális, falun, azaz természetközelben élő ember tud, így hangzik: „Ne zavard a kutyát, ha eszik”. Gyermekkoromban, amikor sokat voltam vidéken, még tudtam. Azóta sokat felejtettem.

A mester és tanítványa közötti kapcsolat feltételezi a hosszabb-rövidebb ideig való együttélést. Ennek következtében a stop-gyakorlat mindig a legváratlanabb pillanatokban következik be, már akkor persze, ha a mester következetes. A tanítvány hiába gondol rá, hiába próbál készülni rá, nem megy. Az együttélés sok tízezer másodpercből áll, és nem lehet állandóan arra gondolni, mikor mondja a mester azt, hogy „stop”. El kell végezni a napi munkát: vizet kell hozni a kútról, zöldséget kell pucolni, főzni kell, meg fát vágni, kisöpörni az udvart, megetetni a tyúkokat, teríteni ebédhez, mosogatni, és ha van még rá idő, hallgatni a mester tanítását. Bármely pillanatban elhangozhat a „stop”, s akkor nincs mit tenni, éberen kell várni.

Egy ilyen „stop”-ra készültem már hetekkel azelőtt, hogy megtörtént volna. Egyik nyáron barátommal a Hochschwabra készültünk. Készültünk, mert a hetvenes években nem volt egyszerű dolog Ausztriába kijutni. A sok készülődésből az lett, hogy barátom az utolsó pillanatban lemondta a túrát. Így aztán egyedül vágtam neki a „nagy” utazásnak. Tíz napi csavargásra készültem. Zsákom huszonöt kilós volt, de ahogy fogyott az erőm, szerencsémre egyre könnyebb lett. Útközben a sok konzerv átvándorolt belőle belém, és táplálta a szamarat, hogy elbírja a terhet, az emelkedőt és a terepet. Már otthon, az ismertetőkben olvastam az alpesi viperákról, amelyeknek egyik kedvenc tartózkodási helye a Hochschwab. Azt is olvastam, hogy nagyon félénk és éber állat, így nem nagyon kell tartani tőle. Csak akkor okozhat gondot, ha a magas fűben nem veszi észre az ember, és rálép. Akkor halálos a harapása. A dolog óvatossá tett. Az első két napban együtt másztunk egy osztrák családdal, így a nagy tömegben fel sem merült, hogy viperával találkozunk. Másnap elváltunk, és egyedül indultam tovább. Meglehetősen éberen lépkedtem szikláról sziklára. Néha villant valami kis fekete csík a sziklák között, de más nem történt. Füves tisztásra értem. Körben a fenyőkkel díszített gerincek és a kopár, meszes, fehér oldalak váltogatták egymást. Gyönyörű volt az idő és a táj is. Kezdtem jól érezni magam, és egyre többet nézegettem a tájat. Hirtelen elhangzott a „stop”. Egy lépésre előttem, a fűben villant valami. Az alig tizenöt centis kis fekete kígyó ugrott egyet. Bizalmatlanul néztük egymást. Itt volt a nagy pillanat, amire készültem. Mindkettőnk izmai, idegei, nekem még a gondolataim is megfeszültek. Megszűnt minden körülöttünk. Az életünkről volt szó. Pár másodpercig tartott csak a „stop”. Akkor egy lépést hátraléptem, jelezve, hogy nincs szándékomban támadni. A kígyó nem mozdult, bizalmatlan volt. Rosszak lehettek a tapasztalatai, vagy egyszerűen csak éber volt. Aztán egy gyors mozdulattal, ellenkező irányban elsiklott a fűben. Még egy ideig ott álltam mozdulatlanul. Fantáziám a görcs után felszabadult, és megindult benne a „Mi lett volna ha...” című játék. Játszani azonban nem lehetett, csak figyelni, mert még órákig kellett mennem a sziklás, füves fennsíkon, amíg megpillantottam lenn a katlanban a kis tengerszemet a füstölgő kéményű turistaházzal, aznapi úti célomat.

Legjobbak tényleg azok a gyakorlatok, amikor a mester minden előzetes értesítés nélkül adja ki a parancsot, de talán ennél is jobbak azok a helyzetek, amikor az ember elhatározza magát valamire, megtervez valamit, még időpontot is megad rá magának, és a mester

közben mondja ki a „stop"-ot. Ilyen helyzet is sok adódott az életemben. Nagyon is jól emlékszem egy hajnalra, amikor a Sikárosi rétre igyekeztem. Pontosan beállítottam a vekkert, kikalkuláltam a menetidőt, hogy mire odaérek, még legyen egy fél órám a világosodásig, amíg megfelelő lesz a fény, s a réten még kinn legelnek a szarvasok. Nem kis vállalkozás, mert sötétben az út is van vagy egy jó óra, és hát mint mindig, az sem mindegy, honnan fú a szél. Már nem jártam messze a kiválasztott helytől, amikor elhangzott a „stop". Az őzbak ott legelt a rét szélén. Feneke kilátszott a bokrok közül, és csak annyit módosíthattam helyzetemen, hogy halkan, mint egy pillangó, beléptem az útszéli bokorba jómagam is. Akkor még nem tudtam, hogy jókora agancsú bakocska. Csak amikor hátrafordult, hogy hátsó lábával megvakarja a füle tövét, láttam, milyen gyönyörű agancsa van. Csak hát nem mindegy, mit fényképez az ember szeptember végén, amikor amúgy is ritkábban jut ki az erdőbe. Bakocskát nyáron is lehet fényképezni, de bőgő szarvasbikát csak szeptemberben. Azonban a „stop" az „stop". A mester ezúttal a természet képében jelent meg, és ugyanolyan komolyan vette parancsát, mint egy guru. Várni kellett. Közben kivilágosodott, feljött a nap, de a „stop"-ot nem oldották fel. Néhány lépéssel ugyan odébb ment a bak, de nagyon ízlett neki az a „nemtudom" nevű bokor. Már percenként tettem át a súlypontomat egyik lábamról a másikra, s a szarvasokról réges-régen letettem, amikor kinn az erdőgazdasági úton felhangzott egy motor zúgása. Reménykedni kezdtem, de tovább figyeltem az őzt. A zajra felkapta a fejét, szája is megállt két rágás között. Ez volt az ő „stop"-gyakorlata. Így állt vagy egy percig. Bámultam a türelmét. A szempillája sem rebbent, csak a füle. Aztán egy hirtelen mozdulattal beugrott a bokorba. Már a Lomhegyi nyeregnél ballagtam, és még mindig hallottam a riasztását. Igyekeznem kellett. Elment az idő és életbe lépett a következő program. Reggelire otthon kellett lennem. Szerencsére nem jött közbe több „stop".

Hasonló eset történt velem nemrég a Váci utcában is. A kis metróhoz igyekeztem, kerülgetve a bámészkodó, lődörgő németeket és hollandokat, amikor elhangzott a „stop". Tudtam, hogy az életem forog kockán, ha nem megyek tovább, de nem komoly ember az olyan, aki nem bízik a mesterében. A feleségemmel beszéltem meg randevút a Mexikói úti végállomásnál, és „halálos" veszélynek tettem ki magam a megállással. Egy hosszúszoknyás krishnás lány képében jelent meg a végzet. „Nem segítene néhány forinttal vegetariánus éttermünk felépítéséhez?" – kérdezte mosolyogva, de nem tartotta a kezét, hanem már nyúlt is bele a szatyorjába, hogy előhúzza a könyvecskéket, füzeteket, amelyeket az adomány viszonzására szokott adni. Meg kellett állnom. Nem a könyvecskék miatt, melyeket már jól ismertem, s melyekből sugárzott a derű, az öröm és az indiai misztika, és nem is a kislány miatt, akiből magából is áradt a kedvesség és a derű, hanem a tömeg miatt. Egyszerűen jó volt a hömpölygő tömegben megállni, és nyugodtan beszélgetni egy ismeretlennel Istenről, még ha annak képe nem is a megszokott, komoly Krisztus-arc, hanem a táncoló, éneklő pásztorlegény arca. Sokáig persze nem tarthatott a beszélgetés, mert a leánynak még másokat is meg kellett nyernie adakozásra, és nekem is furdalta az oldalamat az idő előrehaladása. Adtam, elfogadtam, és elgondolkozva mentem tovább, mert megtudtam, hogy Krishna herceg volt ugyan, sőt király, de a vakok ugyanúgy meggyilkolták, mint azt a bizonyos názáreti vándortanítót.

Nemrég megkérdeztem egy barátomat, nincs-e egy jó kis önismereti gyakorlata arra az időre, amikor hajnalban kb. fél órát gyalogolok a metróhoz. Nem azért, mintha nem lettem volna el ez alatt az idő alatt. Leköt az egész hajnali gyönyörűség, amely tavasztól tavaszig folyamatosan változik, miközben állandóan ugyanolyan. Télen a csillagos ég és a szűz hó, tavasszal a sok virág és madárcsicsergés, nyáron a fény játéka a lombok között, ősszel pedig a hulló falevelek kergetőzése. Nem is a gyakorlatra voltam kíváncsi, hanem a tanácsára. Azt mondta: „Ha gyalogolni szeretsz, akkor állj meg! Állj meg menet közben bármikor, amikor úgy érzed, hogy meg kell állnod, és maradj úgy öt percig. Indulj el előbb, vagy érj oda később, szóval iktasd be ezt az öt percet". Hát ez nem egy nagy gyakorlat, gondoltam, de megköszöntem. Ácsorogni ugyanúgy szeretek, mint menni. Egyik reggel aztán eszembe jutott a gyakorlat. Már a Nagy Lajos király útnál jártam, amikor megbotlottam valamiben. Na, gondoltam itt kell megállnod! Stop! Épp az úttest közepén álltam meg. Olyankor nem nagy a forgalom, de éppen jött egy autó mögöttem. Gondoltam, elég nehéz lesz elmennie mellettem, bizonyára káromkodni is fog, meg anyámat emlegetni, ha nem állok odébb. Szerencsére egy utcával előttem elfordult. Én meg csak álltam ott, mint a sóbálvány. Akkor meg az ötlött az agyamba, hogy ha most valaki kinéz az ablakon, és látja, hogy ott állok, bizonyára furcsákat fog gondolni rólam. Miközben elmém darálta a vágyait és aggodalmait, megjelent az utcában két asszony a kutyájával. Ismertem őket, mert minden reggel találkozunk, de nem ebben a „különös" helyzetben. Kicsit gyorsítottam a számoláson, amivel az időt mértem, de még nem telt le az öt perc, mikor elmentek mögöttem. Tele volt a fejem – mert csak annak volt rá oka – feszültséggel és rossz érzéssel. Fellélegeztem, amikor letelt az idő. Kiderült, hogy abban a pillanatban, amikor váratlan, szokatlan dolog történik velem – még ha én magam idézem is elő –, felborul a lelki egyensúlyom. Miért? Hiszen rajtam kívül senkit sem érdekelt, mit is csinálok ott, akkor? A „Mit szólnak az emberek?" és a „Mi lesz, ha...?" jelenség lépett életbe. Az egész nagy önteltségem, ami arra épült, milyen kiegyensúlyozott, belső nyugodtság van is bennem, romokban hevert. Az egész csak színjáték volt, póz és önbecsapás. Két nap múlva már jobban ment. Énem ráállt a játékra, és simán kezelte az ismerős helyzetet. Semmi rossz érzés, semmi „Mi lesz, ha...?". Minden visszaállt a kerékvágásba. A tapasztalat azonban megmaradt. Talán más esetben, amikor váratlanul jön valami „stop", emlékezni fogok rá.

Az igazi nagy játék akkor kezdődik, amikor a „stop" folyamatossá válik. Amikor én már nem vagyok benne a játékban, hanem kívülről nézem minden pillanatát, állandó éberségben. Innen kezdve bármit teszek is az jó lesz, ami ugyanaz, mint a „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok" tanács szava, csak más szavakkal. Aki már megtapasztalta és valahogy el tudja dadogni ezt az állapotot, azt mondja: ezért a játékért érdemes megszületni.

Farkas István

Mária földje

Olyan csodálatos élni az Evangéliumot!

Kinn voltam ma a szegények között, a fantomblokkban. Sajnos a romániai városok negyedeiben a krónikus munkanélküliség következményeiként az utóbbi évek során hatalmas nyomornegyedek kezdtek kialakulni. A képlet mindenütt ugyanaz. Nincs pénz a költségekre. Mind több lakó nem fizeti a víz-, gáz-, villanyszámlát. A felhalmozódó adósságokra a hatóság válasza az, hogy leállítja a víz-, gáz-, villanyszolgáltatást. Azok, akik megengedhetik maguknak, más tömbházban, negyedben keresnek otthont maguknak, az üresen maradó betoncellákat hajléktalanok foglalják el. Először csak a fűtőtestek tűnnek el a folyósokról, majd minden mozdítható fémszerkezet az ócskavashoz vándorol. A csontba maró hideg téli éjszakákon az élni akaró emberek minden faanyagot elégetnek. Sajnos ezek a kivérzett, lepusztult, kimondhatatlanul mocskos betonpiramisok családok százainak adnak otthont. Itt nincsenek közös gyökerek, törvények, szokások, a megalomániás kommunista ipar az ország különféle tájairól sodorta össze az embereket. Egyetlen törvény, amely mindenkit mozgat, az emberek sejtjeibe írt túlélési ösztön. Itt mindenkinek meg kell küzdenie a létéért, kicsinek és nagynak egyaránt. És mindezek ellenére a szolidaritásnak, az emberi szeretetnek csodálatos tettei nyílnak a romokon a kimondhatatlanul barbár kegyetlenségek mellett.

Óriási ovációval fogadnak a gyermekek, lerohannak, és keményen kell állni, hogy fel ne borítsák az embert. Igazából olyan kevés, amit adhatok nekik. Egy-egy ilyen látogatás során el-elmegyek a cukrászdába velük. 40–50 ragyogó szemű, mindig éhes gyermek között kiosztani a hideg, ragacsos fagylaltot kész művészet. A kis huncutok a csokit, cukorkát zsebre vágva újból sorba állnak, de amikor ugyanezt a turpisságot a fagyival ismétlik a tolongásban, akkor nagyon komikus helyzetek alakulnak ki. Mindenki maszatos és vidám. Utazásom céljának neheze még hátra van. Azokat, akik még nem voltak iskolában, de már iskolaérettek, elviszem Dévára egy kis táborba. A tábor célja kiválasztani azt a 2–3 gyereket, akiket majd ősztől befogadunk az első osztályba. Persze hogy jó lenne mindenkit befogadni, de sajnos ez anyagi nehézségek miatt lehetetlen, meg aztán nagyon kevesen vagyunk, akik vállaljuk ezt a teljes szolidaritást a gyermekekkel.

Minden gyerek szeretne jönni. A szülők már a mikrobusz ablakain is dugdossák be a gyermekeket. A kint maradók éktelen sírásától kísérve elindulunk. Az első kanyar után népszámlálást tartok: 14 maszatos, kimondhatatlanul fegyelmezett utasom van. Mindent megtennének, csak éppen vigyem őket magammal az egyszerű kollégiumi otthonba. A 7–8 éves gyerekek között van néhány 11–12 éves is, idáig ők sem jártak iskolába. A sötét barnától az egész világosig minden színárnyalat képviselve van a boldog csapatban. Egy kívülálló megdöbbenhetne azon a lelkesedésen, ahogyan bizonygatják, hogy márpedig ők alig várják, hogy tanulhassanak. Igazából számukra az iskola kenyeret, fehér ágyat, labdát jelent, és csak utolsósorban betűvetést.

Megérkezünk a dévai kolostorhoz. Csodálatos munkatársaim vannak. Egy hosszú, nehéz tanév van mögöttünk, s ezek a fiatal lányok, asszonyok, akik 10–12 gyermeket nevelnek, pillanatok alatt igazi női, anyai érzékkel osztják szét, és ölelik magukhoz az újonnan érkezőket, vetik belé magukat a szeretet újabb kalandjába.

Minden gyermek egy csoda. Mint zsenge szőlőindák tekeredtek, kapaszkodnak kezünkbe, nyakunkba. Néhány vendég is van a kolostorban, döbbenve nézik, hogy egy fél tányérka leves után a második fogáshoz már hozzá sem nyúlnak. Valaki megjegyzi, hogy nem éhesek, pedig egyszerűen össze van húzódva a gyomruk, az újonnan jött gyermekek étvágya 2–3 hét után szokott helyreállni, de akkor aztán csak győzzünk rájuk főzni.

Jön a fürdetés. A kád meleg víz számukra maga a mennyország. Nagy kerek szemekkel, talán ahogyan a szentek szentjébe lépett be annak idején a főpap, úgy ereszkednek bele a vízbe. Egy tízéves fiúcska – akárcsak a többiek – életében most először fürdik kádban, kacagva simogatja a vizet, majd lehajol és megpuszilja azt. Náluk a lakásnak nevezett 3x4 méteres cellában nincs se víz, se villany, se fűtés. A fantomblokkban lakók úgy koldulják vagy veszik a vizet, mert a negyedükben egyetlen szabadtéri kút, csap, forrás nincs. Egy veder víz például Szászvároson 5000 lej. A nyitva felejtett lakásokból itt éppúgy ellopják a vizet, mint máshol a pénzt vagy az aranyat.

Elkezdődik az öltözködés. A lányok, ugyanúgy, mint bárhol máshol a világon, elpirulnak egy-egy szebb ruha láttán. Az izgalom leírhatatlan. A vizes fürtök a gondos nevelőnői kezek alatt engedelmesen omolnak, formálódnak apró varkacsokká, lófarkokká.

A gyerekek ennivalók! A csoda a szemem előtt újból megtörtént! A mocskos, rongyos gyerekek csodaszép babákká váltak. Nagy, tiszta szemekkel lesik a felnőtteket, a hála és a szeretet segíti őket, hogy átlépjék hosszú évek lemaradását. Néhány óra alatt mindenre kész, szófogadó, komoly fiatal urakká, hölgyekké váltak a leghangosabbak is.

Metamorfózis. Végül is csak a szeretet képes formálni átalakítani, a világot. Nagyon sokszor részese voltam ennek az átlényegülésnek, és minden alkalommal Isten végtelen hatalmát, szeretetét, jóságát tapasztaltam meg. Nem kell itt tanácsokat, nyakleveseket, sértéseket osztogatni, csak szeretni, ölelni, simogatni kell ezeket a parányi életeket, s ahogy a tavaszi fényben kibomlik a virág, úgy fakad a hálával együtt a vágy a kis szívekben a szófogadás, a tanulás után. A gyermekek csodák, termőföldek, Isten szülőföldje, amelyet ha megmunkálnánk, s bevetnénk jósággal, bölcsességgel, szeretettel, csodálatos virágok, gyümölcsök bomolnának, teremnének mindannyiunk számára.

Egy-egy ilyen nap után értem meg igazán, és tudom lángoló szívvel ismételgetni újból és újból Jézus Krisztus szavait: Atyám, küldj munkásokat az aratásba, mert az aratnivaló sok, de a munkás kevés! Küldj szerzeteseket, papokat, tanárokat, nevelőket, orvosokat a legkisebbekhez! Küldj élelmet, pénzt, ruhát, tanszert, hogy nevelni, formálni tudjuk a szeretet, a bölcsesség számára ezeket a holnapi Kőrösi Csoma Sándorokat, Bolyai Farkasokat, József Attilákat, Tamási Áronokat. Uram, ha segítesz, felnőnek ezek a csöppségek. És ezek a kis mihaszna gyerekek között vannak a holnap Márton Áronjai, szentjeink, prófétáink, tudósaink, művészeink. Kérlek, segíts, Urunk, hogy alázatos bábákként segíthessünk nekik megszületni. Másképp fájdalomra, talán bűnre és kárhozatra nőnének fel. Istenem, tudom, hogy minden gyermek a te végtelen szereteted, világunkba vetett bizalmad újabb jele, záloga. Alázattal otthont akarsz venni szívükben. El akarod mondani nekik, hogy szereted őket, s általuk akarod tovább teremteni a világot. Szebbé, otthonná tenni Erdély földjét, tündérkertté, hogy itt, ezen a földön is otthon érezze magát mindenki, akinek itt adatott születni, élni.

Olyan kimondhatatlan nagy bűn hagyni az úton kóborolni őket, és nézni, ahogyan belenőnek a tisztátlan bűnökbe, a semmittevésbe, toporgó, elveszett életbe ezek a gyerekek. Több tízezren kallódnak, éheznek és fáznak Erdély szegénynegyedeiben. Igazából senki nem tudná megmondani, hogy hány ezer gyermeknek nem fog az idén sem jelenteni semmit szeptember 15-e, a tanév kezdete.

Déván és Szászvároson több mint félszáz fiatal és idősebb, világi és szerzetes szövetkezett arra, hogy megszülethessen Mária földje, egy kis sziget, amely befogadja a fészekből kihulló gyerekeket.

Az aratnivaló sok...

A meglévő I–VIII. osztály mellett az idén már szeretnénk elindítani a líceumi osztályokat is. Tanárokat keresünk a felső tagozatra.

Ha Isten indít, gyere közénk! Jelentkezhetsz telefonon: 094-625131, 094-625132, elektronikus postán: sztf@mail.recep.ro, vagy levélben: 2700 Déva, Progresului u. 6.

Déva, 2001 nyarán

Bőjte Csaba OFM

A neoliberális ideológia – amely először reaganizmusként és thatcherizmusként vált ismertté – azt ***állítja magáról,*** *hogy leépíti a központi szabályozást, azaz mentesíti a piacot a bürokráciától, megszabadítván azt az állami beavatkozásoktól. Ám ez csupán az állam* ***jóléti*** *irányultságú beavatkozásainak leépítésére vonatkozik! Ez az állam növeli beavatkozásait* ***a tőke javára:*** *a nagy monopóliumokat támogatja. A* ***terrorizmus*** *elleni harc* ***ürügyén*** *az állam növekvő mértékben válik biztonsági állammá, amely az új információs technikák segítségével az emberek* ***hézagtalan*** *szemmel tartására törekszik. Az Európai Unió belső piaca csak erősíteni fogja ezt...*

Ulrich Duchrow

(Részlet a szerző Lehetséges az igazságosság? Európa a világrendszerben, 1492–1992 c. könyvéből, amely **1991**-ben íródott, és 1993-ban jelent meg magyarul Székesfehérváron, a Gaja Egyesület kiadásában. Kiemelések a szerkesztőtől.)

Nyílt levelek a világ erőszakosaihoz

Levél George W. Bush-hoz, az Amerikai Egyesült Államok Elnökéhez

Mi, a magyarországi Bokor Közösség képviselete, nyílt levéllel fordulunk Önhöz a történelemnek ebben a sorsdöntő órájában.

Ön a New York-i és washingtoni öngyilkos támadások áldozatai miatt fájdalmat, a nagy világhatalom megszégyenítése miatt gyűlöletet érezhet most. Minden katonai szakértő és óriási tömegek azt tanácsolják most Önnek, hogy álljon bosszút. Mindegy, hogy kin vagy kiken, de vegyen elégtételt, és vegye el népe szégyenét.

Szeretnénk idézni Önnek Lev Tolsztojt, a Háború és béke íróját. Ő annak idején levelet írt III. Sándorhoz, a meggyilkolt II. Sándor cár fiához: „Ha nem bocsát meg, és kivégezteti a bűnösöket, ezzel azt cselekszi, hogy a századok közül kiemel hármat-négyet, de az erőszak erőszakot szül, s a három-négy helyére harminc-negyven lép, ön pedig eljátszotta azt a szerepet, amely értékesebb egy évszázadnál – azt a percet, amikor teljesíthette volna Isten akaratát, és nem teljesítette, ezzel örökre maga után hagyva azt az útelágazást, ahol még választhatta volna a jót a rossz helyett..." (1881. március)

Ön most a harmadik évezred kezdetén szintén útelágazás előtt áll. Vagy bosszút áll, vagy megbocsát. Rendelkezésére áll a háború forgatókönyve, amely a „szemet szemért, fogat fogért" erkölcsére épül, s amelynek útját végig a történelmen hullahegyek jelzik. Választhatná a béke forgatókönyvét is, amely mindmáig várat magára. Ön keresztény, vagyis ismeri Jézust. Jézus elvetette az önvédelemre és igazságosztásra jogosító erkölcsöt. A bűnösöket, az ellenséget nem gyűlölni kell, hanem szeretni, mert a szeretettől, és nem a gyűlölettől lehet jobbá a bűnös. Most történelmi útelágazás előtt áll a világ. Ha ön katona-politikusaira és fegyvergyárosaira hallgat, végveszélybe viheti a világot. Hallgasson a civil Jézusra! Próbálja ki azt, amit egyetlen államelnök sem próbált ki a történelemben. Egy egész kultúrát kellene megváltoztatni olyanná, amelyben nincs erőszakos önvédelem és erőszakos igazságtevés. Meg kellene hirdetnie az erőszakmentes szeretet kultúráját, a „Ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrel!" erkölcsét. Itt a történelmi perc, ne hagyja ki! Ne induljon el a bosszú, az igazságtevés tévútján, hanem lépjen bátran a magasabb erkölcs, a szelídség útjára.

Amerikát szimbolikusan érte a támadás, amikor a gazdasági és a katonai központot támadták, és a hírek szerint a hatalmi központot is támadni akarták. A terroristák irányítói nyilván irigylik Amerika gazdagságát, erejét, hatalmát, de lehet ez a szegény, elnyomott és kiszolgáltatott népek üzenete is. Hirdesse meg az éhezők megetetését, a kiszolgáltatott népek erőszakmentes védelmét és az emberi jogok tiszteletben tartását! Kezdjen tárgyalásokat a harmadik világ népeinek vezetőivel. Egyoldalúan mondjon le a fegyverekről, teljes erővel védje a környezetet, és minden erejével támogassa az új kultúra terjedését a világban.

Itt a sorsdöntő pillanat! Amerika és Ön mutasson példát a világnak! Különben Ön is, mint III. Sándor eljátssza azt a történelmi percet, ami többet jelent egy évezrednél.

Hasonló, erőszakmentes megoldást kérő levéllel fordultunk Oszama bin Ladenhez és az al-Kaida szervezet vezetőihez.

Budapest, 2001. szeptember 20.

Tisztelettel:

A Bokor Közösség képviselete

Nyílt levél Oszama bin Ladenhez és az al-Kaida szervezet vezetőihez

Mi, a magyarországi Bokor Közösség képviselete, nyílt levéllel fordulunk Önökhöz a történelemnek ebben a sorsdöntő pillanatában. Nyílt levelet kell írnunk, mert Önök nem vállalják a nyilvánosságot, nem népük élén járnak, hanem elrejtőzve másokat küldenek a halálba.

A szeptember 11-i, az Amerikai Egyesült Államok ellen elkövetett akcióik mély felháborodással töltöttek el bennünket.

Megértjük, ha igazságtalannak tartják a világ jelenlegi berendezkedését, ha egyenlőséget akarnak a világ keleti és nyugati, északi és déli részén élő népek számára. Megértjük, ha meg akarnak szüntetni minden hátrányos megkülönböztetést, legyen az gazdasági, faji vagy vallási alapú.

De ennek nem ártatlan emberek ezreinek meggyilkolása és ártatlan emberek tíz- és százezreinek háborúba rántása a módja. Hiszen ezzel éppen a különbségek és a megkülönböztetések nőnek. A kölcsönös gyűlölködés csak egyre távolabb visz az egyenlőségtől.

Ha valóban népeiknek, a muszlim világnak kívánnak segíteni, váljanak azok gyűlöletmentes, erőszakmentes szószólóivá. Vessék el az erőszakot, amire tapasztalatból tudhatják, mindig erőszak, kiéheztetés, földönfutóvá válás, vérontás a válasz. Üljenek tárgyalóasztalhoz a világ vezetőivel, hogy népeikért, a Föld valamennyi gyermekéért érzett felelősséggel gondolkodjanak azon, hogyan juthat megkülönböztetés nélkül mindenkinek kenyér, tiszta víz, biztonságos otthon, iskoláztatás.

Ha ezt meg tudják tenni, valóban történelmi fordulatot indítanak el. Különben csak a gyűlölet és a tömeggyilkosságok eszkalációjához járultak hozzá.

Hasonló, erőszakmentes megoldást sürgető levelet írtunk az Egyesült Államok elnökének.

Budapest, 2001. szeptember 20.

Tisztelettel:

A Bokor Közösség képviselete

Belgrád, 1999

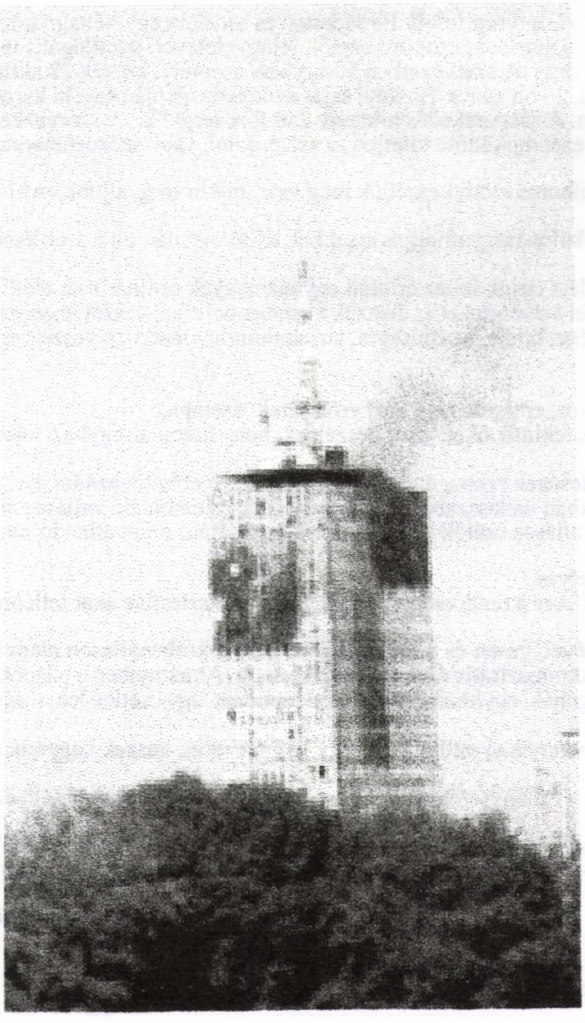

New York, 2001

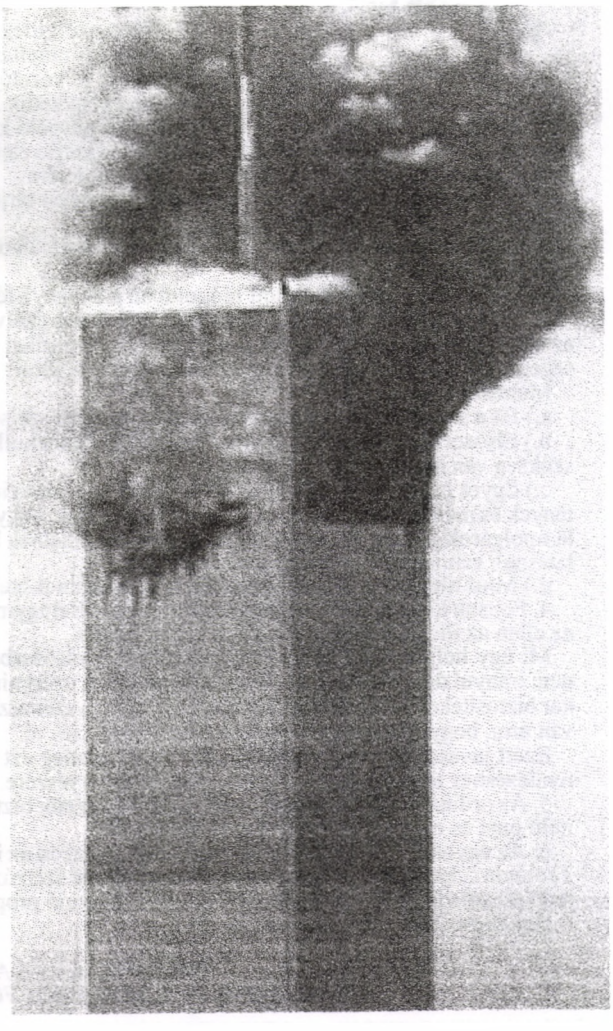

Világítatlanul

A Hét c. tévéműsor augusztus 4-i felvetését követő egyházias megnyilatkozások hatására az Egyház jóhírének helyreállítása érdekében az alábbi Nyilatkozatot tesszük:

Fogadatlan prókátorként – az egykor börtönt viseltek, meghurcoltak nevében – **bocsánatot kérünk,**

- hogy ők annak idején úgy gondolták, Istennek tetszőbb az üldöztetést vállalni, mint az egyház elsorvasztását zászlajára tűző hatalommal együttműködni;
- hogy úgy gondolták (és ma is úgy gondolják): bármi áron a hit (az igazság) mellett kell kiállni, és nem az intézményi formát kell fenntartani;
- hogy ezen tettükkel lelkiismereti konfliktust okoztak ügynökké lett testvéreiknek;
- hogy aktív pasztorációjukkal jelenteni való anyagot produkáltak a szerencsétlen besúgóknak, akiknek így kénytelenségből volt is miről beszámolniok;
- hogy még ismerik az Állami Egyházügyi Hivatal korának ügyintézési módszereit;
- hogy az ellenük folytatott egyházi és (egyházi közreműködéssel végrehajtott) államhatalmi eljárások részleteire és szereplőire emlékezni mernek;
- hogy „élvezték" a kényelmesen szeparált börtönéletet, míg az elítélőikkel együttműködők kénytelenek voltak az igazságot kényszerűen elhallgatva formális vallásosságot élni és sokaknak hirdetni „zsíros" plébániáikon;
- hogy felemlítették az ügynökök bocsánatkérésének elmaradását (és annak hiányában ők megbocsátani, az ügynökök pedig megtisztulni nem tudnak);
- hogy ezzel ismét lelkiismereti konfliktust okoztak a kollaborálóknak;
- hogy a közszolgálati átvilágítás kiterjesztése egy egyházi privilégium megszűnését eredményezné;
- hogy a közvéleményi adatok rácáfolnak püspökeink magánnyilatkozataira ;
- hogy a Katolikus Krónika és a Heti Válasz egyoldalúan csak az átvilágítást ellenzőket kényszerült megszólaltatni ;
- hogy többen kénytelenek a nagy közösség ellen elkövetett vétkeket gyónási titokként kezelendő magán-bűnöcskéknek beállítani;
- hogy keleti politikáját védendő, a Vatikán kénytelen újfent összemosni a teológiát az egyházpolitikával;
- hogy a szegény hívők ezekről értesülve kénytelenek lelkiismeretükre hallgató, felelős döntést hozni (a megszokott bólogatás és fohászkodás helyett).

Csak nehogy a végén az (át)világítatlanság azt eredményezze, hogy a magát egyháznak mondó pompázatos struktúra megszűnjék világoskodni a világ számára!

Budapest, 2001. augusztus 30.

Bulkai Tamás & Margit

KORDOKUMENTUM

Javaslat a Bulányi-féle ifjúság közti, ifjúsági szervezkedési felvetésre a püspöki kar vezetői előtt

Szervezett illegális ifjúsági tevékenység folyik Budapesten és vidéken egy héttagú központi vezetőség irányítása mellett 14 csoportban, csoportvezetők felügyeletével. Az illegális tevékenység fő szervezője és vezetője Bulányi György. A szervezetben 50 egyházi személy, köztük 28 aktív pap vesz részt. A csoportban tevékenykedik 3 szeminarista, 2 volt apáca. Bulányi saját teológiája alapján fejti ki káros te vékenységét. Elsősorban a jelenleg működő püspöki karral szemben. A szervezkedés mintegy 250 főre terjed ki. A szervezkedésben részt vevő papok rendezik az illegális összejöveteleket. A szervezet működése kiterjed az esztergomi, váci, székesfehérvári, egri, csanádi, pécsi, győri egyházmegyék területére.

1. Október hónapban a Bulányi-féle szervezkedést tárjuk fel Lékai bíboros előtt, beszéljük meg vele, mikor tárgyaljunk erről a témáról a püspöki kar érintett tagjaival.

- Lékai bíborossal történt megbeszélés után célszerű volna az ügyről külön tárgyalni ljjas érsekkel. Kikérni tanácsait a probléma lerendezésére.

2. Lékai bíborossal kialakított időpontban a Bulányi-féle szervezkedést tárjuk fel az érintett egyházmegyék ordináriusai előtt.

3. A szervezkedés tényeinek felvázolásánál dramatizálva nagyítsuk fel a történteket és élezzük ki annak politikai veszélyességét: az állam és az egyház jóviszonya; a püspöki kar politikai szavahihetősége, hitele; az ifjúságra, társadalomra vonatkozó veszélyessége; a Vatikán és államunk kapcsolata szempontjából.

Mutassunk rá, hogy:

a.) Ez a szervezkedés teljesen megfelel a nyugati szélsőséges, reakciós, emigráns egyházi erők törekvéseinek.

b.) Elsősorban a püspöki kar ellen irányul (elvtelen kollaboránsoknak tekintik őket, arról beszélnek, hogy halott az egyház, tehát szükség van élő földalatti egyházra stb.).

c.) Egyes papok és püspökök akarva-akaratlan Bulányiék szervezkedésének propaganda hátterét és bázisát erősítik azáltal, hogy tények és megalapozott okok nélkül arról beszélnek, hogy nincs hazánkban vallásszabadság, hogy a vallásos emberek, vallásos állampolgárok gyermekei egyetemeinkre nem kerülhetnek be és hogy a vallásos szülők gyermekeinek hitoktatása miatt állandó zaklatásnak vannak kitéve stb. (Udvardy püspök)

d.) Mint illegális szervezet áttételesen az állammal szemben is veszélyes.

4. Fejtsük ki az érintett püspökök előtt, hogy a Belügyminisztérium illetve a rendőrség teljes joggal adminisztratíve akar fellépni ez ellen az illegális szervezkedés és vezetői ellen.

Mi úgy ítéljük meg, mivel ez a szervezkedés elsősorban teológiai tévelygésen és a hierarchiával való szembenálláson alapul, nem irányul direkt módon az államhatalom ellen, ezért nincs szükség adminisztratív állami beavatkozásra. Amennyiben a püspöki kar biztosítékot tudna nekünk szolgáltatni, hogy a szervezkedést kivizsgálják, egyházfegyelmi úton rendezik, úgy esetleg lehetőség van arra, hogy ezt az ügyet egyházon belül intézzék el.

Ezért javasoljuk, hogy a püspöki kar beszélje meg ezt a témát és amennyiben vállalják az ügy lerendezését, készek vagyunk a rendezéshez tényanyagot nyújtani Lékai bíboros részére.

5. Az ordináriusok és a papi békemozgalom vezetői biztosítsák, hogy a Bulányi- féle szervezkedéssel kapcsolatban megfelelő elítélő papi és egyházi közhangulat alakuljon ki.

6. Az egyházi sajtó megfelelő módon foglalkozzon az illegális szervezkedés, a földalatti egyház koncepciójának elítélésével. A Teológia c. katolikus sajtóban teológiailag kellene szétzúzni a Bulányi-féle teológiai koncepciókat, valamint az ennek nyomán terjedő pünkösdi kis közösségek szervezésére irányuló propagandát.

Budapest, 1976. szeptember 28.

Bai László

(MOL-XIX-A-21-d AEH TÜK 153. doboz, 0033a-3/1976.
Készítette Bai László, az AEH Kat. Főoszt. vezetője. Bp., 1976. szept.28. Hiteles szöveg!!!)

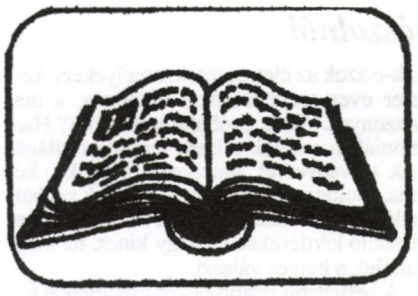

BIBLIA

A decemberiek közül a 2., 3. és 4. elmélkedést Berényi Rita, a többit Balogh László, a januáriakat Turiák Ildikó készítette.

December 2. — Ádvent 1. vasárnapja — Mt 24,37–44 — Az utolsó ítélet

Eltunyuló lelkiismeretünket gyakorta ébresztik fel sokkoló statisztikák. Milliók halnak éhen, vagy a rosszul tápláltság miatt fellépő betegségekben. Millióknak nincs tiszta, egészséges ivóvizük. Milliók vándorolnak, menekülnek, mert menteniük kell az életüket a hazájukban fenyegető erőszaktól. Vajon befogadják, megetetik, felruházzák-e őket valahol? Betegek milliói nem kapják meg a legalapvetőbb orvosi ellátást sem. És milliók sínylődnek börtönökben, embertelen körülmények között.

Kilátástalan ennyi nyomorúság megszüntetése a Földön? Jézus nem azt mondja, hogy akkor jutok be a Mennyek Országába, ha megszüntetem az éhezést. Arra biztat, ne legyek rest akár a legkisebbel elkezdeni jót tenni. Ha egyedül akarok boldogulni, valóban kilátástalan az ügy. De ha barátokat, tanítványokat szerzek a jót cselekvésre, akkor már nem reménytelen a jövő.

A Bruderhofban kérdezősködtem, milyen karitatív munkát végeznek. Van-e misszió-juk az éhezők, hajléktalanok, drogosok, mindenfajta bajbajutottak felé. Van, de voltaképpen nem ezek a karitatív tevékenységek, akciók vezetnek megoldásra.

„Mi komplex megoldást kínálunk.” – mondta Klaus Meier. „A teljes életre kínálunk megoldást.”

„Testvér, gyere, élj, dolgozz velünk! Nem lesz problémád a munkanélküliség, a hajléktalanság, az éhezés. Nem kell magányban, elhagyatva betegeskedned, nem kell alkohollal, droggal vigasztalódnod. A közösségben értelmet, célt kap az életed. Idős korban is szerető, gondoskodó családi légkör vesz körül akkor is, ha egyedülálló vagy. Kapunk mindig nyitva áll a jóakaratú emberek előtt. Gyere, tapasztald meg, hogyan élünk! Nem kell hozzánk csatlakozni, nem kell mindent lekopírozni. Kezdj el otthon életközösségben élni a barátaiddal! Próbáld megvalósítani, ami jót itt tapasztalsz, és okulj a hibákból!”

Katartikus élmény volt Isten mai prófétájával beszélgetni.

December 9. — Ádvent 2. vasárnapja — Mt 3,1–12 — Keresztelő János bűnbánatot hirdet

János választott. Isten igéjét hirdeti, Isten szócsöve lett. Így teljesíti be az Írást: „a pusztában kiáltó szava”. Egyszerű életkelléku, megszállott élet. Meggyőződés, ami minden mást elnyomott.

Érthető hát az indulat, amit egy ilyen elkötelezett életvitelű ember azoknak az embereknek életvitele kapcsán érez, akik még nem döntöttek. Vagy talán sosem fognak elköteleződni. Próbálják az evilág lehetőségeit is kihasználni, aztán megpihennek Ábrahámnál.

Isten fiai számára nincs kényelmes élet. A választás, a döntés fájdalmát nem lehet megspórolni. A meggyőződésért áldozatot kell hozni. Aki igazi kincset talál, eladja mindenét.

A mi életünkben is vannak olyan korszakok, amikor erőteljesebben éljük át Istenhez tartozásunkat. Tudunk lelkesek, megszállottak lenni, de e megszállottság olykor kíméletlenséggel társul, s nem mindig az motiválja, ami János működésében elsődleges, az Úr útjának egyengetése. Ha mi, emberek példát mutatunk, ha komolyan vesszük Isten dolgait, példamutatásunkba vegyülhet egy kis nárcizmus is.

Nem könnyű egy élet áldozatával *csak* közvetítőnek lenni. Rámutatni egy nálunk nagyobbra, akinek mi „saruit sem vagyunk méltók megoldani”.

János félelmetes képet fest az utána jövőről: majd ő igazságot tesz. Megbünteti azt, aki megérdemli, elválasztja a jót a rossztól, a búzát a pelyvától. Teheti, mert Ő – az utána jövő – más dimenziókat lát, mint amit egyik ember a másik életéből.

És valóban nincs félelmetesebb, mint a fekete és a fehér, az igen-igen és a nem-nem egyértelműsége, ahol már nincs lehetőség magyarázkodásra.

János nemcsak utat készít, példát is mutat az elkötelezett életre. Adjon ez erőt a mi tanúságtételünkhöz!

December 16. — Ádvent 3. vasárnapja — Mt 11,2–11 — Keresztelő János követsége

Az ember sajátja a bizonytalanság. Ezért időről időre bizonyosságot kell szereznie. Elköteleződik, aztán történik valami az életében, bizonytalanná válik, s újra a kérdés: „Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?”

A „pusztában kiáltó” börtönben van. A bátor, életét feladatának áldozó most bizonytalan. Megjárja minden ember életének poklát: Jó utat választottam? Jó ügyért áldozódtam? Időről időre kell a bizonyosság.

János életének nagy lehetősége, hogy legalább tanítványait elküldheti Jézushoz, hogy őt magát kérdezzék meg. Az így megszerzett bizonyosság János számára megkönnyebbítő: „Nem szenvedek hiába.” Az igaz úton járó ember feltöltődése, erőforrása ez. János áldozatának megvan a jutalma: felismeri őt Isten fiai között. Jézus például állítja elénk: „Asszonyok szülöttei között nem támadt nagyobb Keresztelő Jánosnál.” Példát állít, de túlszárnyalható példát: „Aki legkisebb a mennyek országában, nagyobb önála”. A „nagy pedagógus” úgy emeli ki fiát, hogy a leendő többit is melléje emeli.

Istenem! Adj bátorságot bizonytalanságaink vállalásához! Erőt a bizonyosság kereséséhez! És sok-sok módszert önmagunk és a ránkbízottak lelkesítéséhez!

December 23. — Ádvent 4. vasárnapja — Mt 1,18–24 — Jézus születése

Minden kornak szüksége van példára, példaképre. Egy olyan korban, mint a mienk, amikor sok házasság, sok párkapcsolat válságban van, hálásak lehetünk Józsefnek és Máriának, akik a családosoknak, párkapcsolatot próbálóknak lehetnek példaképei.

Cseppet sem ideális Mária és József kapcsolatának a kezdete. Mielőtt egybekelnének, kitudódik, hogy Mária gyermeket vár.

Korunkban is sok kapcsolatot sürget meg, vagy épp lehetetlenné tesz egy-egy váratlan terhesség. A pár az áldatlan állapotot képtelen áldottá formálni.

A helyzetet nehezíti, hogy a gyermek nem Józseftől van. Ezt a tényt egyetlen kapcsolatban sem könnyű kezelni, még akkor sem, ha József korában a vőlegényt ez sok mindenre feljogosította.

József jó ember. Elhatározza, hogy titokban bocsátja el Máriát. Nem akarja tönkretenni menyasszonya életét .

Ám a kapcsolat bizalmi szintjének helyreállítása más kérdés. Számunkra sem ismeretlen ez a probléma: egy eltávolodás, félreértés, megbántás után nehéz visszanyerni, visszaállítani azt a bizalmi szintet, ami nélkül viszont egy kapcsolat nem működik, nem működhet jól.

Ennek a szintnek a helyreállítása Józsefnek sem megy segítség nélkül. Álmában megjelenik egy angyal, aki elmondja, mi történt Máriával, kinek a gyermekét hordja, és biztatja Józsefet, hogy ne féljen együtt maradni Máriával.

A jó ember, a humánus ember enyhít a büntetésen, esetleg elengedi a büntetést. Isten embere magát a vétket is képes elengedni, képes semmisnek tekinteni. Nála lehet tiszta lapot indítani. Bízni tud abban is, aki ellen tények szólnak.

Istenem, add, hogy bízni tudjunk szeretteinkben, hinni tudjunk szeretteinknek akkor is, ha nem tudnak a maguk védelmére egy-egy angyalt segítségül hívni!

December 25. — Karácsony — Lk 2,15–20 — Pásztorok a jászolnál

Az angyal megjelenése rendkívüli hatással volt a pásztorokra. Otthagyva a nyájat, meg sem várva a reggelt, még éjszaka elindultak Betlehembe. „Hadd lássuk a történteket, amiket az Úr hírül adott nekünk" (Lk 2,15). Ebben a mondatban benne van a kételkedés is. „Hihetünk az angyalnak? Valóság, amit mondott, nemcsak látomás volt? Győződjünk meg a saját szemünkkel!" Betlehemben pedig azért is dicsérték és magasztalták Istent, mert amit az angyal mondott, igaznak bizonyult, megtalálták a kisdedet jászolba fektetve. Ha a híradás ezen része ennyire megbízható, akkor igaz lehet a többi is, tehát Ő az Úr, a Messiás. A kételkedésből így lesz bizonyosság.

Baj, ha kételkedem? Ha meg akarok győződni az igazságról? Úgy gondolom, nem. Sőt, a kételkedés és az igazság egy utcában lakik. Nem tudnak meglenni egymás nélkül. Nem kiérlelt igazság az, amelyik nem állta ki a kételkedések próbáját. Az igazságot igazolni, bizonyítani kell.

Mi a próbája a betlehemi kisded örömhírének, igazságának? Számomra nem a kétezer év keresztény történelme – amely, valljuk meg, gyakran messze elkerülte az Úr útját –, hanem maga az élet. A saját életem, hívő barátaim és a példaképek élete. Lehet-e boldog életet élni a Betlehemben született Messiás útmutatása alapján? Helyesek-e azok az életreceptek, amelyeket a kétezer éves szent írásokra alapozva, a mai viszonyok között próbálunk megélni? Harmóniában vannak-e Isten teremtett világának törvényeivel, amelyeket a fizika, kémia, biológia és egyéb tudományok próbálnak leírni? Sokszor teszünk fel magunkban hasonló kérdéseket, és nagy kincs, ha megtaláljuk a helyes választ.

A betlehemi istálló békés csendjében készülődött a válasz a „hogyan éljünk", „mire használjuk az életünket" kérdésekre. Próbáljuk mi is megtalálni a magunk csendjében a ránk szabott válaszokat, és hallgassunk a súgóra, akit Szentléleknek hívnak!

December 30. — A Szent Család ünnepe — Mt 2,12–23 — Menekülés Egyiptomba

Ma mire figyelmeztet bennünket az Úr angyala?

Talán így szól Józsefnek álmában: „Kelj föl, fogd gyermekeidet és anyjukat, keresd meg hasonlóan gondolkodó testvéreidet, és alakítsatok vagyonközösséget! Éljetek, dolgozzatok ilyen közösségben, mert a világ Heródesei keresik, kit tudnának a kapitalista fogyasztói társadalom rabszolgájává tenni! Nem megoldás, ha Egyiptomba menekülsz, mert ott is megtalálnak. Beköltöznek a családodba a tévén, újságokon, ismerősökön keresztül, és elhitetik veled, hogy nem élhetsz légkondicionált autó, brazil szappanopera, márkás edzőcipő, drága kozmetikumok, hiper-szuper vitaminkészítmények és még sok-sok egyéb luxuskellék nélkül."

József Betlehemben „...még az éjjel fogta a gyermeket és anyját, s elköltözött Egyiptomba" (Mt 2,14). Azonnal meghozta az életét egészen más mederbe terelő döntést. Nekünk van-e bátorságunk elszakadni a hagyományos megoldásoktól, és más döntéseket hozni? Úgy gondoljuk, a kommuna vállalása is egy nem hagyományos döntés, pedig ennek nagyon is mélyen gyökerező hagyományai vannak. Emberőseink millió éveken keresztül kommunában éltek, csak a történelemórán hordának neveztük. A vadonban csak úgy tudtak fennmaradni, ha szoros közösségben éltek, ha segítették egymást az élelemszerzésben, gyereknevelésben, vándorlásban, élettapasztalatok átadásában. Gondozták a betegeket, időseket, óvták egymás gyerekeit. Mindenük közös volt, gondjaik, félelmeik, örömeik. Ha találtak élelmet, mindenki evett, ha nem, mindenki koplalt.

Benne van a közösségért élés ösztöne a legmélyebb zsigereinkben, a génjeinkben, csak újra rá kellene találni. Induljunk el a betlehemi éjszakában József bátorságával, aki hitte, hogy élhető élet lesz Egyiptomban is. Fedezzük fel az életközösség megtartó, jóra buzdító ősi erejét!

Sokan az ősi gyógymódokat, füveket, teákat, kenőcsöket használják sikeresen nyavalyáik kezelésére.

Miért ne lehetne gyógyír a beteg világ bajaira az osztozás életformája?

Január 1. — Újév — Lk 21,6–21 — „Pásztorlét"

A szentírástudomány mai álláspontja szerint a gyermekség-történeteknek nincs valóságalapjuk. Kitalációk, utólagos betoldások. Ha azonban a dolgok nem is úgy, vagy egyáltalán nem is történtek meg, attól a leírt történetek még hordozhatnak s hordoznak is számunkra tanítást.

A mai evangéliumi szakasznak az angyali szót meghalló, a jászol Gyermekéhez eltaláló pásztorok a főszereplői. A „pásztorlét" szimbolikája legyen tehát az újesztendő első elmélkedésének a vezérfonala. Legyen ez az iránytű, amelyhez igazítani próbáljuk életünket az előttünk álló évben. Nem egyszerű feladat. A pásztorélet szinte minden mozzanata szöges ellentétben áll azzal az élettel, amelyet akarva-akaratlanul élünk.

- A pásztor természetközeli életet él. Mondhatni a természet része. Teljesen szegény környezetben él. Nem tépi idegrendszerét az információözön.
- Életritmusa a természet ritmusához igazodik. Nincs benne kapkodás, rohanás.
- Önmaga fenntartásához és munkájához, a rábízott jószág gondozásához rendkívül kevés eszközre, s egyáltalán is csak kevésre van szüksége.

Tőlünk messze van a természet. Kőrengetegben élünk. A csillagokat elfedi előlünk a villanyfény. A napot, az ég kékjét elfedi a szmog. Nem halljuk a szél susogását, a víz csobbanását a zajtól, amit teremtünk. Átalakítjuk és kihasználjuk a természetet. Nem ismerjük már föl jeleit, még vészjeleit sem.

Munkánk, életvitelünk szerves része az információözön. Már attól is kimerülhetnénk, hogy kiszűrjük a ránk zúduló impulzusok közül a számunkra használhatókat.

Sötétben kelünk. Élénkítőkkel próbáljuk felturbózni magunkat a napi hajszára. Futólépésben élünk. Majd ismét csak sötétedés után. Mivel a villanyfény áldása-átka korlátlanul megnyújtja a tevékenység lehetőségét, ájultan zuhanunk az ágyba.

Forog a mókuskerék, mert elhitették velünk, hogy már holnapi életünkhöz ezer és egy dologra van szükségünk, s hogy vélt szükségleteink előteremtéséhez is korábbi ezer meg ezer dologra van szükségünk. Elveszítjük a tájékozódási pontokat: Elveszítjük a célt: nem halljuk meg Isten hírnökének hangját, nem találunk el a Gyermekhez.

Hogyan tudnék megállj-t parancsolni magamnak? Hogyan tudnám valamelyest visszaigazítani életemet a természethez, a természeteshez? Hogyan tudnék egyre többet kihúzni a feltétlenül szükségesnek gondoltak listájáról?

Január 6. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — A bölcsek: a szellem emberei

Jézus születéséről, gyermekségéről csupán Máté és Lukács evangélista számol be, Márk és János nem. Lukácsnál pásztorok, Mátéánál napkeleti bölcsek kapnak híradást a betlehemi Gyermek világrajöveteléről.

Töprenghetnék azon, hogy miért szerepelteti az egyik az egyiket, a másik a másikat. S egyáltalán azon, hogy mindkét történetben nem a mítoszszületés érhető-e tetten? Amint azonban már az előző elmélkedésben mondottam: függetlenül attól, hogy az evangéliumi szerzők által leírtak igazak-e, vagy sem, aki igaz szívvel keres, találhat a maga számára megfontolni valót. Engem egy, a szerzők által valószínűleg nem is szándékolt hasonlóság gondolkoztat el a két, egyébként sok mindenben igencsak eltérő történetben.

A pásztor és a bölcs bizony nem is különbözik annyira egymástól, mint azt elsőre gondolnánk. Sőt, sokkal inkább hasonlít egymásra. Sinka István mély bölcsességű pásztorai jutnak eszembe, és azok a nehéz sorsú parasztemberek, akikkel gyermekkoromban még lehetőségem volt találkozni. Az egyiket a sorsa teszi lényeglátóvá, azaz bölccsé, a másik a dolgok lényegét, végső értelmét kutatva talál sorsot, talál Istenre.

A bölcs a szellem embere. A szellem emberének szükségszerűen el kell jutnia oda, hogy átlát a Mammon-isten által elénk tartott szitán. Szükségszerűen nem áll be, vagy ha korábban beállt volna is, kilép a mókuskerékből. Ha volt evilági talmi érték a birtokában - arany, tömjén, mirha -, elviszi a Gyermekhez, a jászolhoz. Elviszi azokhoz, akikhez és akikért a Gyermek jött: a szegényekhez.

Nem ütközik meg azon, hogy a csillag nem ragyogó palotához, hanem nyomorúságos istállóhoz vezeti. Tudván tudja, hogy a valós érték csakis ott, s nem a királyok palotájában lehet.

Akarok-e a szellem embere lenni? Kutatom-e még a dolgok lényegét, végső értelmét? Átlátok-e a szitán? Hogyan tudnék kívül maradni - kilépni a mókuskerékből? Mit vihetnék el a Gyermeknek?

Január13. — Évközi 1. vasárnap — Mt 3,13–17 — Jézus megkeresztelkedése: stafétabot-átvétel

Az idézett evangéliumi szakaszban Jézus, János legnagyobb megdöbbenésére, maga is elmegy a Keresztelőhöz, hogy bemerítkezzék.

Nagyon sokan mentek Jánoshoz. Máté szerint egész Jeruzsálem, egész Júdea és mind a Jordán környéke kivonult megkeresztelkedni. Többségük bizonyára érezte, hogy valami nincs rendben az életével. Bűnösnek tudták magukat, s szerettek volna megtisztulni, megváltozni. Jöttek aztán számosan farizeusok és szadduceusok is. Mi motiválta őket, nem tudom. János után kémkedtek? A tömegmegmozdulást akarták szemmel tartani? Azt akarták bizonyítani, hogy ők is, sőt talán csak ők várják a Messiást? Magatartásuk mozgatója lehetett bármelyik és mindegyik, csak az nem valószínű, hogy a mozdulni, változni, megtenni akarás szándékával érkeztek. A farizeusok ugyanis nem igen szokták magukat bűnösnek gondolni. A szadduceusok pedig, ha tudták is magukról, hogy bűnösök, ezen változtatni aligha akartak.

A Keresztelőt az döbbentette meg, hogy Jézus sem egyik, sem másik csoporthoz nem tartozott. Nem volt tisztulni akaró, jó szándékú bűnös, és nem volt álságos, hátsó gondolatokat forgató farizeus, szadduceus. Akkor miért jön hozzá? Miért akar megkeresztelkedni?

Miért? Izrael prófétái átadták és átvették egymástól a stafétabotot. Olykor a szó szoros, máskor csak átvitt értelemben. Miközben Isten választott népe rendre „elcsángált” a számára mutatott úttól, addig ez a szűnni nem akaró prófétai lánc újra és újra a fülébe harsogta, hogy térjen vissza az Élet ösvényére.

Jézus is beáll a prófétai láncba. Bemerítkezésével bizonyságot tesz arról, hogy ő is vissza-, s még inkább előre terelni küldetett Isten népét. Nemcsak a magát választani tudót-gondolót, hanem mindenkit, aki hajlandó hallgatni a szavára. Később majd elmondja azt, ami a korábbi prófétákon, Jánoson is túlmutató mondandója van. Most azonban azt mutatja meg, amiben azonos velük.

Önmaga számára is, még inkább azok számára, akikhez küldetett, úgy azonosítja magát, mint aki folytatója a prófétai láncolatnak. Nem felbontó, hanem beteljesítő.

Én, mi hogyan azonosítjuk magunkat önmagunk és mások számára? Nem gondoljuk, nem gondolom-e, hogy velem, velünk vette-e bármi is a kezdetét? Lehet-e a gyökértelen fának termése? Ha Adyval azt vallom, hogy „sem utódja, sem boldog őse nem vagyok senkinek”, attól már egy lépésre sincsen, hogy testvére-barátja sem leszek senkinek. Akarom-e megtalálni, felismerni nemcsak vér szerinti, hanem szellemi, lelki őseimet is? Akarom-e felfedezni az általuk felhalmozott értékeket? Építkezem-e rájuk?

Január 20. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,29–34 — Utánam jön, aki megelőz

Az evangélista lényegében az előző vasárnapi történetet mondja el a maga megfogalmazásában. Ha ott a stafétabot átvételére fordítottam a figyelmemet, most a stafétabot átadására koncentrálok.

Gyönyörű az, amit és ahogyan tesz a Keresztelő. Nem erejét vesztett öreg oroszlán ő, hanem olyan valaki, akire akkor Izraelben minden szem reászegeződik, mindenki hozzá tódul. Pedig a stafétabotot átadni még olyankor sem könnyű, amikor az ember már a végét járja.

Nem is ő nevelte azt, akire rámutat, ahogyan ez a prófétaiskolákban lenni szokott. Pedig ahhoz is mekkora lelki nagyság kell, hogy ezt valaki a saját neveltjével jó szívvel tegye. Ahhoz pedig már szinte emberfeletti nagyság szükséges, hogy valaki felismerje és ország-világ előtt elismerje, hogy aki utána jön, az megelőzi őt. Mondani persze szoktuk, hogy egyéb vágyunk sincs, minthogy test vagy lélek szerinti gyermekeink többre vigyék, mint mi. Amikor azonban ez bekövetkezik, akkor bizony gyakran vegyül több-kevesebb keserűség az örömünkbe. Akkor is, ha gyermekeinkről van szó. Még inkább, ha nem is róluk.

Az az ember képes erre, aki valóban mélységes alázattal, igazán önmagát felejtve szolgál egy nagy célt. E kettő nélkül talán a prófétasors, a vártanúság árnyéka sem ment meg attól, hogy egy csipetnyi irigység vagy keserűség ne legyen a szívünkben, amikor azt látjuk, hogy valaki megelőz bennünket. Valaki, akit követni, akihez felzárkózni mi már nem tudunk. Olyan ez, mint amikor Mózes elviszi népét az ígéret kapujáig, bár tudja, hogy oda ő már nem képes belépni.

Akarok-e tanulni a Keresztelőtől? Keresem-e igaz szívvel azt, aki nem túlhalad, hanem meghalad engem? Nyitott vagyok-e mások nagyságának fel- és elismerésére?

Január 27. — Évközi 3. vasárnap — Mt 4,12–23 — „Térjetek meg, mert egészen közel van már az Isten Országa”

Szóról-szóra ugyanaz a mondat hangzik el Máténál Jézus és a Keresztelő ajkáról. Ha csupán az evangélista vagy a szerkesztő adja akár egyiknek, akár másiknak a szájába, akkor ezzel a stafétabotot átadó és átvevő közötti kapcsolatot akarja csak nyomatékozni. Ha azonban Jézus tudatosan választotta első nyilvános megszólalása bevezető mondatául, akkor az jóval többről vall.

János ekkor már börtönben van, s rövidesen ki is iktatják az élők sorából. Jézus nem megy ugyan fejjel a falnak, visszahúzódik Galileába, viszont nyilvánosan megszólal. S ha ezt Keresztelő János szavaival kezdi, azzal azt tanúsítja hallgatói előtt, hogy vállalja Jánost. Vállalja az üldözött embert, vállalja azt a prófétai szót, amiért János üldözött lett. Azt is tanúsítja, hogy a maga idejében hajlandó a sorsát is osztani.

Bátor és nemes gesztus, s egyben bölcsen óvatos is. Neki még dolga van. Nem öngyilkosnak készül. Mielőtt osztozna János és a próféták sorsában, még el akarja mondani azt, amit János nem mondott el, hogy miben áll a megtérés. El akarja mondani azt, hogy hogyan lehetünk boldogok. El akarja mondani, hogy nincs más alternatíva, mint vagy a nyolc boldogság útjára lépni, vagy a pusztulására. Aztán majd ismét felmehet Jeruzsálembe, s történhet vele bármi, ami elődeivel.

Azóta eltelt közel két évezred, és semmi jelét nem látni, hogy az emberiség tudomásul vette volna ezt az alternatívát. Semmi sem mutat arra, hogy komolyan szembesülne az örök s az evilági életet egyaránt kioltó pusztulással. Mire ezek a sorok nyomtatásba kerülnek, bizonyára javában folyik már az öngyilkos merénylők merényletét megtorolni szándékozó öldöklés. Aztán lehet, hogy újabb merényletek, s ki tudja, mi nem jön még. Csak azt nem tudom, hogy mikor érkezik el a világ eddigi menetét megfordító felismerés: biztonságot csak az adhat, ha a nyolc boldogság útjára lépünk. A kataklizmák időnként besegíthetnek a prófétáknak, besegíthetnek az Istennek. Az ember, úgy tetszik, csak a saját kárán tanul, abból sem mindig. Vajon mi szörnyűséget kell még az emberiségnek önmagára idéznie, hogy Isten Országának elközelegte észrevehető legyen bolygónkon?

Hallgatással a dübörgő zaj ellen

Az „információs társadalom", a „multimédia", a „mesterséges intelligencia" olyan varázsszavak, amelyek messze fölötte állnak a puszta használati síknak. A médium mint ember csinálta mítosz kvázi-vallási jelentőségre tesz szert: értelmet ad, legyen az bármilyen; otthonosságot ajándékoz, állandó jelenlétet és hazát, bárhol legyen is az; vágyakozásában és álmaiban érinti az embert, és a tudattalanra hivatkozik, bármilyen módon tegye is ezt. De ellentétben az igazi és hiteles mítosszal, amely mindig rejt magában valamit az isteni kinyilatkoztatásból, a médiavilág mitikus tartalma konstruált és – ne felejtsük el! – irányított. Egy gigantikus és világszerte működő iparág sikeresen látott hozzá ahhoz, hogy új elsődlegességet írjon elő az emberlét számára – nevezetesen hogy az ember képi üzenetek címzettje és vevője legyen. E folyamat során manipulációtechnikailag mesteri módon sikerült elhomályosítani magát a folyamatot. A kaotikus és véghatásukban félretájékoztató folyamatokat ily módon *információs társadalomként* kezelik, az emberek közti találkozást megakadályozó vagy elpusztító technikákat a *kommunikációtechnika* megjelöléssel illetik, a tér, az idő és a testi mivolt megszüntetése áttekinthetőséget sugalló *globális faluként* kísért a korszellem színpadán. A technikai univerzum által a szociális szférából kivont energiák elvesztése meggyorsítja a társadalom és a politika szétesését. Mindez egy olyan korban történik, amelyben a növekedési- és teljesítményi társadalom szociális és ökológiai összeomlása révén folyamatosan növekszik a lét értelmének vákuuma.

De a fejlődés magában hordja az önmagát megkérdőjelező mozzanatokat. Mi történik, ha egyes emberek fölébrednek az elidegenedés és a lét értelmetlenségének lidérces álmából? Ha elkezdik megvonni érdeklődésüket a technikai molochtól, mivel a képek homlokzata mögött hirtelen láthatóvá válik a szakadék? Milyen válaszai vannak erre az esetre a technikaközpontú társadalomnak?

A televíziótól a komputeren át a mobiltelefonig terjedő multimédiális technika szolgaságából való szabadulás azzal kezdődik, hogy újból az ember felé fordulunk. Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy az őrjöngő civilizációban létrehozzuk a magunkba szállás tereit, az emberi mérték szubkultúráit, amelyek egyúttal túlmutatnak önmagukon, valami transzcendensre. Csak miután elhagytuk a technikai struktúráknak és folyamatoknak való kiszolgáltatottság körforgását, nyerhetjük vissza azt, amit emberi méltóságnak hívunk, és nyílik meg a látóhatár egy magunk által meghatározott, kollektív felelősséggel vállalt és spirituálisan megalapozott jövő számára.

Csak ott mutatkozik meg a távolságtartáshoz, a társadalmi és egyéni magánszférához, az intimitáshoz és a technikai elérhetetlenséghez való emberi jog alapértéke, ahol – mint az „elektronikus faluban" – alaperénnyé emelik a folyamatos elérhetőséget, rendelkezésre állást és mindenütt jelenvalóságot. Ezzel szemben meg kell teremteni a személyes és kollektív játéktereket. Igen kívánatos mellékhatás lenne, hogy a technikai hálózatban való korlátozott elérhetőség tágítsa a társadalmi elérhetőség és a megélt közelség játékereit. Így válik lehetővé, hogy a felé forduljunk, ami ismét fölkelti bennünk a csodálatot – a csodálatot az élet hétköznapi csodái iránt. Mindenesetre ez nem lehetséges egy újfajta aszkézis nélkül. Éppen a médiumokkal kapcsolatosan föl kell tennünk magunknak a kérdést, mi az, amire valóban szükségünk van a méltóságteljes élethez, és melyek azok a területek, ahol a „túl sok" szétzilálja és infantilizálja a tudatot mint tudatos létet.

Az aszkézis mindig azt is jelenti: eltávolodunk, és a tulajdonképpeni gazdagságot azáltal fedezzük föl, hogy lemondunk a fölöslegesről és a javunkra nem lévőről; azt jelenti, hogy azt a magányosságot, amely akkor keletkezik, amikor a berendezések hallgatnak, nem veszteségként tűrjük el, hanem a környezetünkkel, az embertársainkkal és az önmagunkkal való találkozás esélyeként fogadjuk el és érzékeljük. A médiumok általi túlingereltség, illetve a médiumoktól tartózkodás kérdésében a külső környezetünk tartósságáról folyó vita párhuzamát láthatjuk. Mindkét esetben arról van szó, hogy mondjunk le a túlterhelésről, válasszunk a lehetséges maximum alatti magatartást annak érdekében, hogy a válsághelyzetek (például a gazdasági vagy ökológiai összeomlás) ne rögtön az egészet veszélyeztessék.

Ha azt akarjuk hogy a lélektelen médiamítosz helyébe az élet új tudata nőjön, akkor ehhez hiteles találkozásokra van szükség a *Te* négy síkján:

Fotó: Farkas István

1. sík: Az ember találkozik a Te-vel a teremtésben – az ásványokban, növényekben, állatokban, az elemekben és a csillagokban. Találkozás ez mindannak a testvériségével, ami teremtetett és lett. Alapja minden létező életértékének elismerése.

2. sík: Az ember találkozik a Te-vel a másik emberben. Találkozás ez a vele egyenlők testvériségével.

3. sík: Az ember találkozik a Te-vel az isteni világban. Ez a találkozás viszonylagosítja büszkeségét, és egyidejűleg megsejteti vele azt, ami végtelenül fölülmúlja őt, s aminek mégis része.

4. sík: Az ember saját Te-jével találkozik. Ez az önmagával és a Mély-Énnel való találkozás. Csak ez a találkozás teszi egész emberré, és gyógyítja ki abból, hogy szétszakított, elválasztott, kiszolgáltatott, tehetetlen és elvetett legyen. A Mély-Én-ben való találkozásban találkozik újból mindenki mással, el egészen az Isteni lényegéig, amely saját lényege is.

Mennyire távolivá lett tőlünk ebben az összefüggésben a hallgatás mint a kontempláció művészete e médiumok által uralt korban, mennyire kiveszett abból a világból, amely elvész a lármában és a nyüzsgésben?! Milyen idegenül hat ránk, ha azt mondják, bizonyos időre mindennap teremtsünk teljes nyugalmat, program nélküli, terv nélküli, mozgás nélküli, kép- és hangszőnyeg nélküli időszakot! Milyen fenyegetőnek tűnik ezért az az igény, hogy hallgassunk, ahelyett hogy beszélnénk, és végre megértsük, hogy csak a hallgató ember képes hallani. Milyen furcsán cseng fülünkben az a mondat, hogy a kommunikáció legmagasabbrendű formája a hallgatás – hiszen egyedül ez illik az Isteni nagyságához. Mennyi szorongással állunk szemben a hallgatással, hiszen az átmenetileg a magányba vezet minket – és a nem mindig örvendetes találkozáshoz önmagunkkal.

A hallgatás gyakorlata átalakít minket. Utat készít az új tudatnak. Alapot épít egy új kor számára. A hallgatás a megtérés világos jele a jelen lármájában, utalás és gyógyír egyszerre. A hallgatás áttöri az öntudatlanság falát, megtöri a magától értetődőként kezelt rutint, szembeszegül a képek és a berendezések csábításával.

Nem, mindezzel nem értékelem túl a hallgatást. Hiszen aki jól megfigyeli, rá fog találni minden igazán kereső ember útján minden kultúrában és minden vallásban – és minden korban.

Claus Eurich

Forrás: Publik-Forum, 1998/18

A Szerző az újságírás és a kommunikáció-tudomány professzora Hamburgban.

Felhívás ZAJ/PANASZ MUNKACSOPORT létrehozására

A dán filozófus, Sören Kierkegaard (1813–1855) írta: „A világ mai állapota beteg, az egész élet beteg. Ha orvos lennék, és azt kérdeznéd tőlem, hogy mit tanácsolok – én azt válaszolnám, teremtsd meg a csendet! Hozd létre a csendet az emberben. Hisz Isten szavát sem lehet így már meghallani.”

Milyen jó Kierkegaardnak, hogy nem kell a mai világban élnie. Mindannyian tudjuk, hogy a zaj-gond a környezeti ártalmak közül az egyik legsúlyosabb. Főleg azért, mert a legelhanyagoltabb területről van szó. Amit manapság elviselünk, illetve passzívan eltűrünk az életminőség rombolását illetően, az már elképesztő. Persze most lehet vitatkozni, okoskodni és fontoskodni, aminek mindig is nagy hagyománya volt és van nálunk. Talán azért is állunk környezetvédelmi szempontból ott, ahol állunk. De van-e értelme ennek a fölösleges okoskodásnak? Véleményem szerint inkább csinálni kellene valamit, mert a helyzet igen súlyos, és az időt nem azzal tölteni, hogy ki az okosabb.

„Ami összeköt bennünket, sokkal fontosabb annál, ami elválaszt” (H. Skolimowski). Most kell összefogni, és nem amikor már késő, ahogy az már sokszor megtörtént velünk. Véleményem szerint a zajkérdéssel való foglalkozás már nem tűr halasztást. Mert tudomásul kell venni: A zaj nemcsak súlyosan károsítja az egészséget, hanem köztudott már az is, hogy egyenesen balesetveszélyt idéz elő. Tehát nemcsak környezetvédelmi szempontból ártalmas, hanem ráadásul első fokú baleseti forrás is. Ezért is sokkal több figyelmet érdemel. Nagyon súlyos gonddal állunk szemben. Sajnos az ember pszichológiailag igen ellentmondásos lény.

Más szóval nemcsak „libido” életösztön létezik, hanem „morbido” halálösztön is – ahogy a mindennapi életben ez tapasztalható. Talán azért is tűrünk sok mindent. Egyelőre az ETK-ból (Egyetemes Létezés Természetvédelmi Központ) két ember jelezte segítségét: Nagy Dénes és Endrey Márk. Az Alba-kör részéről Bárti Márk, és a Levegő Munkacsoportból Udvardi Imréné. Szívesen fogadunk és várunk más jelentkezőket is. Sok levelezési, ügyintézési és összehangolási munka van előttünk, tüntetések és tiltakozások szervezése és végrehajtása. De eredmény is kell. A helyzet nagyon súlyos, de ennek ellenére derűlátó vagyok. Mindenképpen eljött a tiltakozás és tüntetések ideje, ugyanúgy, ahogy az 1996-ban a Vörösmarty téren már megtörtént. Közös hallgatásra hívták az embereket. Háromszázan csöndben maradtak, és egy csendesebb világért tüntettek. Az akkori felhívás szellemében arról elmélkedtek, milyen jó is egy kevésbé zajos világban élni. Mi hasonló, békés tüntetést tervezünk a Clark Ádám térre, tehát a nulla pontnál. Úgy gondoljuk, hogy ez jelképes, mert az életminőség itt Budapesten is közelít már a nulla-ponthoz. Most már tiltakozni kell. Nagyon kívánatos lenne, hogy a tüntetéshez más környezetvédelmi csoportok (pl. Levegő Munkacsoport, Védegylet, Humusz stb.) is csatlakozzanak, ill. más budapesti szervezetek és civil társaságok, pl. az Alba Kör, a Háló, a Kerosz, a Tibetet Segítő Társaság, a Humanista Szervezet stb. Az ETK-klubtársaktól egyértelmű támogatásra számítunk, nevezetesen technikai, anyagi, szakmai, informatikai és nem utolsó sorban erkölcsi segítségre. Azért nevezzük a munkacsoportot zaj/panasznak, mert kénytelenek leszünk olyan területekkel is foglalkozni, ahol általában romlik az életminőség. Pl. a zaj területével érintkező kérdésekben is, amilyen az elektromágneses sugárzás, fényszennyezés stb. Ezért hosszabb távon egy „zöld” jogászra is szükségünk lenne. Javaslom, hogy havonta egyszer találkozzunk. Tisztelt érdeklődök, az ETK Klub minden kedden találkozik 18 órakor a Vadász u. 29-ben, az Ökoszolgálat irodájában, és megegyezés szerint az ETK zaj-munkacsoportja is.

Szabó Erik (wiking)

TARTALOM

Visszaemlékezés
Vadas Éva: Börtönkarácsonyaim 2–4
Tanulmány
Fulbert Steffensky: A szabadság nem várt ára 5–6
Franz Renggli: Minden férfi bűnöző? 9–11
Magdalene Bussmann: Nő és férfi a teológia- és egyháztörténetben . 15–16
Meditáció
Király Ignácz: Családos kérdőjelek a hivatásról 7–8
Vörös Éva: Női istentörténetek 12–14
Farkas István: Stop! 19–22
Szatíra
Barbara Irgend: Pál apostol és a nők meg a férfiak 8
Gyerekeknek Moha-mese
A csörgő 17–18
Magyarságmentés
Bőjte Csaba OFM: Mária földje 23
Aktuális
Nyílt levelek a világ erőszakosaihoz 24–25
Bulkai Tamás & Margit: Világítatlanul 26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–29
Környezetvédelem
Claus Eurich: Hallgatással a dübörgő zaj ellen 30–31
Szabó Erik: Felhívás zaj/panasz munkacsoport létrehozására 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy *2002. január 31-ig* újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 140,– Ft lesz, az *éves előfizetés* **840,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **1100,– Ft.** Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Kázusz Bellike

Arra gondoltam, minek is írogatok én torony-karcikat? Mindenféle szigorúan ellenőrzött Bábel-Babylonokról, repülési okokról. Bé kellene ollóznunk Karinthy napi hírét 1917 márciusából, a fentihez hasonló, általa adott címmel.

Bémegyen Wilson, az USA-elnök megbízottja a Sing-Sing börtönbe, és kegyelmet ígér háromszáz előre kiválogatott rabnak.

– Önök jó jenki hazafiak! Kielégítő, ha nem éppen kiváló magaviseletükért európai jutalomüdülésben részesülnek!

– Hurrá!

– Persze kérünk is valamit. Terjeszteniük kell Párizsban, majd a felszabadítandó Brüsszelben is a jenki élętmód nagyszerűségét, felsőbbrendűségét, szerteszét hordva az Ujvilág szentségét. Daloló holnapokról zengjenek! Aztán mindükre vár egy-egy francia csaj. Neked, John... – Bocs, tegeződhetünk, ugye? Kösz! –, ki is szemeltük Belliket... Hajón fogtok elutazni, indulás holnap!

– Hurrááá!!! Éljen Európa!

Másnap délután, már a Bermudák térségében, elsüllyedtek. Senkit sem sikerült kimenteni. A kapitányt sem? Vagy azt igen? Mert épp horgászni indult, két tiszttel. Ladikon, víve magukkal villásreggelit.

Harmadnap kiáltoztak a rikkancsok Bronx és Manhattan sikátoraiban:

– Különkiadás! Német tengeralattjáró galád támadása kirándulóhajónk ellen! A Fehér Ház kezében cáfolhatatlan, kézzelfogható bizonyítékok! Wilson megüzente a hadat Vilmos császárnak és a központi hatalmaknak! God bless America!

Paragh Ádám

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat
XII/6. (70.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2002-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1100 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1500 Ft
egyéb külföldre ..... 3000 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.